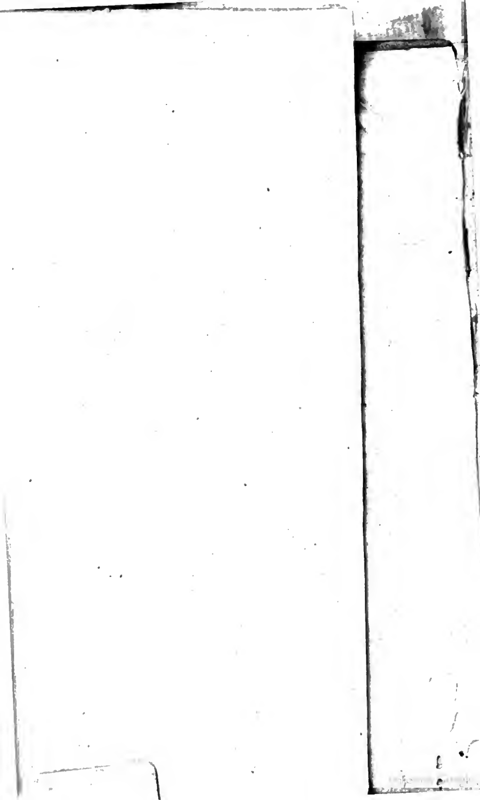
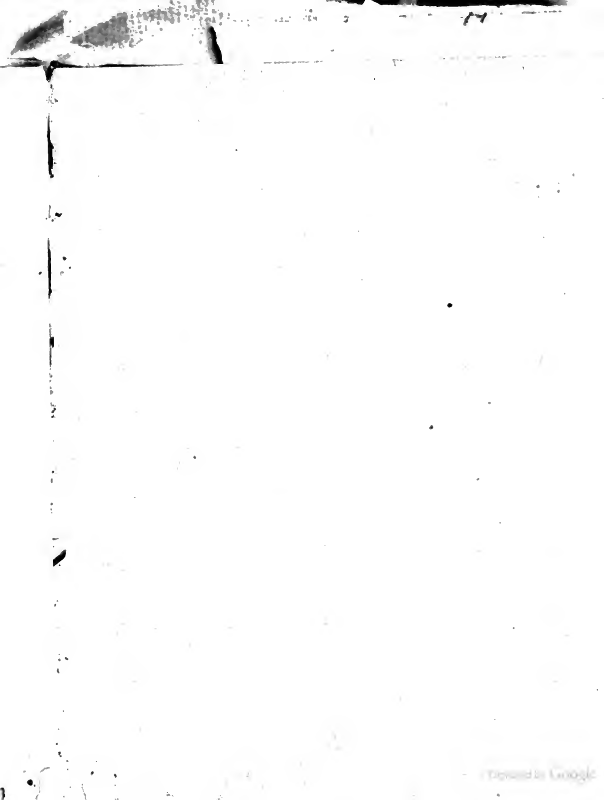

VERITAS
RELIGIONIS CHRISTIANÆ
CONTRA

Atheos Polytheos Idololatras Mahometanos & Judæos

Ex Devictis Hæresibus directè ejus Veritatem impugnantibus

DEMONSTRATA

PER

FR. VINCENTIUM LUDOVICUM GOTTI
ORDINIS PRÆDICATORUM
In Bononiensi Universitate Controversiarum Fidei Professorem
NUNC
S. R. E. CARDINALEM.

TOMUS VII.

PARS II.

De Hæresibus II. III. & IV. Seculi.

ROMÆ, ex Typographia Bernabò, MDCCXXXIX.

SUPERIORUM PERMISSU.

ELENCHUS

Hæresum quæ in hujus septimi Tomi Parte II. referuntur & confutantur.

CAPUT XXIII.

De Cataphrygibus, sive Montanistis aliisque eorum asseclis.

CAPUT XXIV.

De Pepuzianis, Artotyritis & aliis.

CAPUT XXV.

De Tessarescedecatistis seu Quartodecimanis.

CAPUT XXVI.

De Alogis.

CAPUT XXVII.

De Adamitis, seu Adamianis.

CAPUT XXVIII.

De Elcesæis & Samsæis.

CAPUT XXIX.

De Theodotianis seu Theodotiis.

CAPUT XXX.

De Melchisedecianis.

CAPUT XXXI.

De Bardesanitis.

CAPUT XXXII.

De Noetianis.

CAPUT XXXIII.

De Valesiis.

CA-

CAPUT XXXIV.

De Catharis seu Novatianis.

CAPUT XXXV.

De Angelicis.

CAPUT XXXVI.

De Apostolicis.

CAPUT XXXVII.

De Sabellianis.

CAPUT XXXVIII.

De Origenianis seu Origeniis.

CAPUT XXXIX.

De Origene & Origenistis.

CA-

CAPUT XL.

De Paulianis seu Samosatenis.

CAPUT XLI.

De Photino & Photinianis.

CAPUT XLII.

De Manichæis.

CAPUT XLIII.

De Hieracitis.

CAPUT XLIV.

De Meletianis.

CAPUT XLV.

De Arianis.

§. IV.

CAPUT XLVI.

De Audæanis seu Anthropomorphitis.

CAPUT XLVII.

De Semiarianis & Acacianis, ac voce Homousion.

CAPUT XLVIII.

De Macedonianis.

IMPRI-

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Magiſtro Sacri Apoſtolici Palatii.

Phi. Archiepiſcopus Theodoſiæ Vicesgerens.

IMPRIMATUR.

Fr. Nicolaus Ridolfi Ordinis Prædicatorum Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter.

TRA-

TRACTATUS

De victoria adversùs hæreses.

CAPUT XXIII.

De Cataphrygibus, sive Montanistis aliisque eorum affeclis.

§. I.

De Montano, Priscilla, Marcellina &c.

I. ATAPHRYGES seu Phrygastæ hi hæretici nuncupati sunt, quia ex Phrygia orti. Ita S. Augustinus Hæres. 26. *His nomen*, inquit, *Provincia Phrygiæ dedit, quia ibi extiterunt, ibique vixerunt, & etiam nunc in eisdem partibus populos habent*. Pepuziani etiam dicebantur à Pepuza oppido Phrygiæ, quod pro Jerosolyma sua habuerunt. Ita Philastrius Hæres. 49. & Epiphanius Hæres. 48. num. 14. dicens: *Ceterum iidem illi desertum quendam in Phrygia locum præcipuè venerantur, ubi* Pepuza *quondam oppidum fuit, quod hodie solo æquatum est. Eò siquidem Cœlestem Jerusalem descendere affirmant. Ergo illò proficiscuntur, ac mysteria quædam obeunt, sacrisque cæremoniis pro sua opinione celebrant*. Montanistæ etiam, seu Montenses sunt communiter appellati à Montano eorum Sectæ Auctore unâ cum duabus Prophetissis Prisca & Maximilla, de quibus infra.

II. Montanus ergo in Provincia Phrygiæ ortum habuit ex parentibus gentilibus, & in gentilitate probabiliter educatus. Postea Christianam fidem professus & baptizatus, non diù in veritate stetit. Nam adhuc à baptismo recens, ambitione elatus sub Grato Præside aditum Dæmoni præbuit, & in vico quodam Ardaba nuncupato vaticinari cœpit, & novæ prophetiæ novam adjunxit hæresim. Ita Anonymus Scriptor apud Eusebium. Lib.5.Hist cap.16. de Cataphrygibus scribit: *Igitur obstinata eorum coitio adversùs Ecclesiam, & nova perniciosi schismatis hæresis hanc habuit originem. Vicus quidam esse dicitur in Mysia contermina Phrygiæ nomine* Ardaba: *in quo ajunt, Montanum quendam ex iis, qui fidelium numero recèns adscripti fuerant, immodicâ primi loci cupiditate captum, primùm sub Grato Asiæ Proconsule aditum in se adversario spiritui præbuisse, & Dæmone repletum, subito quodam furore ac mentis excessu concuti cœpisse, & nova quædam atque inaudita proloqui, bariolantem ac prædicentem futura præter morem, atque institutum Ecclesiæ à majoribus traditum, & continuâ deinceps successione propagatum.* Quæ fuerit ambitionis & lapsus causa, an fortè fuit primi loci & dignitatis, exploratum non est. Quæcumque fuerit semper locum habebit S. Augustini dictum Serm. 46. (aliàs 165. de Tempore) cap.8., quòd hæreses *Una mater superbia omnes genuit*.

III. Videns autem Montanus, se suasque prophetias tanquam à Dæmone inspiratas à viris piis contemni, imò palàm condemnari, ut incautos facilè decipere posset, duas sibi adscivit mulierculas, Priscam seu Priscillam, & Maximillam, ad sua dogmata propaganda adjutrices, quas adulterino spiritu repletas, tanquam verè prophetissas venerandas voluit, & earum fictis revelationibus Libros promulgavit, quos propheticos appellavit: unde Theodoritus L.3. Hæret. Fabul. c.2. de Montano ait: *Et duas fecit prophetissas Priscillam & Maximillam, & earum scripta libros propheticos appellavit*. Harum feminarum ministerio plures Ecclesias in errorem inductas refert S. Hieronymus in Epist. 43. ad Ctesiphontem dicens: *Montanus immundi spiritus prædicator multas Ecclesias per Priscam & Maximillam nobiles & opulentas feminas primùm auro corrupit, deinde hæresi polluit*. Nec nova fuit hæc Diaboli ars; qui enim feminâ decepit Adam, & totum humanum genus perdidit, hoc sibi felici eventu animatus, fraudes suas per feminas insinuare non desiit.

IV. De harum feminarum conditione & statu dissidium est. Nobiles & opulentas fuisse Hieronymus asserit: eas etiam virgines, ut earum prophetiæ majori in existimatione haberentur, Montanistæ proclamabant. Oppositum tamen sentiunt, tum Apollo-

nius

nius (apud Eusebium L. 5. Hist. c. 18.) qui adversùs Cataphrygarum hæresim adhuc suâ ætate vigentem nempe quadragesimo anno post ejus ortum scribens, eas non virgines, sed conjugatas fuisse dicit, deseruisse tamen viros suos, ut Montano adhærerent, his verbis: *Ostendimus igitur, has principes prophetissas simul ac spiritu impletæ sunt, viros suos dimisisse. Quantoperè ergo mentiebantur, qui Priscam virginem vocabant?* Tum supra relatus ignotus Scriptor (quem aliqui volunt fuisse Apollinarium Hieropolitanum Episcopum, aliqui Apollonium, alii Asterium Urbanum) qui apud Eusebium L. 5. c. 16. eas mulierculas appellat: *Duas alias mulierculas suscitavit, & adulterino spiritu replevit*, quo nomine feminas nobiles ac opulentas non appellasset. Nicephorus Lib. 4. Hist. c. 22. nedum mulierculas, sed & Montani conjuges vocat: Et Christophorsonus dictum Eusebii locum vertens legit, *Meretrices.* & quidem in ornatu meretriciam potiùs, quàm propheticam speciem præferebant. Etenim comam molliter nutriebant, capillos coloribus pingentes: stibio quoque oculos liniebant, vestium ornatum & pompam undique affectabant, neque à tabulis, tesseris, aliisque secularibus ludis se abstinebant. Hinc Apollonius supra laudatus apud Euseb. L. 5. c. 18. eas verè prophetissas non fuisse, his verbis ostendit: *Dic mihi: tingit ne capillos propheta? an stibio oculos linit? an studet ornari? propheta ne tabulâ ludit, & tesseris? an pecuniam locat fœnori? Ingenuè fateantur ac respondeant, utrum hæc agere liceat, an secus.*

V. Dubitatur etiam de eo quod S. Hieronymus dixit, nempè Montanum per feminas illas opulentas auro primùm Ecclesias corrupisse; cùm potiùs ipse pecuniam à simplicibus quos seduxerat, exigeret: sic enim de eo Apollonius dicto c. 18. apud Eusebium L. 5. ait: *Qui pecuniarum exactores constituit, qui sordidam munerum captationem oblationum nomine callidè obvelavit. Qui doctrinam suam prædicantibus salaria præbet, ut per fœdam ventris ingluviem doctrina ejus convalescat.* Et post multa, arguens Montani prophetas non esse veros prophetas, quia munera recipiebant: *Hoc igitur*, inquit, *fateantur, non esse illos prophetas, si munera accepisse convicti sunt.*

VI. Hanc viam, Christi mandatis & Apostolorum exemplo contrariam, suis falsis doctrinis Montanus ac ejus Prophetissæ effundendis elegerunt. Sic ait Apollonius dicto c. 18. *Cùm enim Dominus præceperit*: Nolite possidere aurum neque argentum, neque duas tunicas; *isti contra in rerum vetitarum possessione graviter deliquerunt. Qui enim ab ipsis prophetæ & martyres dicuntur, eos non solùm à divitibus, sed etiam à mendicis, pupillis, ac viduis pecunias corro-*

gare demonstrabimus. Istis & aliis eos redarguit Apollonius. Propterea aliqui, ut refert apud Eusebium L. 5. c.16. præfatus ignotus Auctor, Montanum ut abreptitium & Dæmoniacum, ac spiritu erroris actum turbasque in populo excitantem indignabundi objurgabant, & loqui ulteriùs prohibebant. Alii verò ejus sermonibus, & maximè prophetissarum vanis prædictionibus obcæcati, verum in eis spiritum loqui putantes obsecundabant. Hi tamen saltem initio perpauci erant in Phrygia. Universa autem Ecclesia, cùm sæpiùs in pluribus Asiæ locis convenisset, tandem agnitâ fraude eos expulit.

VII. Porrò Montanus ex dictis ex Apollonio suæ fundandæ Sectæ locum præcipuum Pepuzam & Tymium tunc parva oppida, quæ novam Hierusalem appellabat, velut thronum elegerat. Ibi cum suis prophetissis ascendens, convocatisque populis prophetabat, oblationes constitutis exactoribus recipiebat, aliaque distribuebat officia. Hierarchiam tamen Apostolicæ contrariam in suo cœtu constituit: ubi enim Apostolico instituto Apostolis succedunt Episcopi, Montanus Episcopis tertium, & ultimum locum reservabat. Testis est S. Hieronymus Ep. 27. (aliàs 54.) ad Marcellam his verbis: *Apud nos Apostolorum locum Episcopi tenent, apud eos Episcopus tertius est. Habent enim primos de Pepuza Phrygiæ Patriarchas: secundos quos appellant Cenonas: atque ita in tertium, idest penè ultimum locum Episcopi devolvuntur.*

VIII. Quo autem tempore Montani hæc insania eruperit, disceptatur. Epiphanius Hæres. 48. quæ est de Phrygastis seu Montanistis: *Isti*, inquit, *sub Antonini Pii, qui post Hadrianum imperavit, annum* XIX. *emergere cœperunt*, idest circa ann. Domini 142. Eusebius in Chronico hanc hæresim consignat sub Marco Aurelio Antonino anno Domini 172. Hæc tamen ex eodem Eusebio simul conciliari posse censet Baronius ad an.173. n.1., nam Eusebius L.4. Hist. c. 27. Apollinaris scripta recensens: *Scripsit*, inquit, *contra Cataphrygum hæresim, quæ quidem non longè postea maximos tumultus excitavit: tunc temporis verò primùm enasci cœperat, Montano cum falsis vatibus suis adhuc erroris sui fundamenta jaciente*.

Ex quibus Baronius Montani & sociorum tria tempora distinguit. Primum, cùm iidem in Ecclesia prophetare cœperunt; tunc enim in admiratione sunt habiti, necdum detecti hæretici. Cùm enim ovinis pellibus lupos induentes vitam moribus compositam agerent, abstinentiâ præsertim excultam, pravos mores liberrimè increparent, prophetico spiritu multa prædicerent, eaque apparentibus signis confirmarent, velut homines à Deo missos ad Ecclesiæ reformationem totus ferè Orbis admiratus fuit. Et hoc fuit tempus,

pus, quo juxta Epiphanium sub Antonino Pio Montanistæ emergere cœperunt.

IX. Secundum verò tempus fuit, quo eorum doctrina, & propheticus quem jactabant spiritus, in controversiam verti cœperunt: & hoc fuit Marci Aurelii Antonini primis temporibus: & his Apollinaris, ut ait Eusebius, Librum contra eam tanquam hæresim tunc nascentem, quia talem tunc primò apparentem, conscripsit. Hæc duo tempora distinguere videtur Eusebius L. 5. Hist. cap. 3. dum ait: *Cæterum cùm Montanus & Alcibiades ac Theodotus tunc primùm in Phrygia opinione hominum tanquam Prophetæ celebrari cœpissent (multa quippe divinæ gratiæ miracula in pluribus Ecclesiis etiamnum fieri solita fidem plurimis faciebant, eos quoque prophetare) cùmque illorum hominum causâ dissensio orta esset, qui in Gallia erant fratres, privatum de his judicium suum, religiosum in primis & cum recta fide consentiens, rursùs eidem Epistolæ subjunxerunt .... partim ad fratres in Asia & Phrygia degentes, partim ad Eleutherum Romanæ Urbis Episcopum scripserant pro pace Ecclesiarum quasi legatione fungentes*. His ergo duo tempora supponuntur: alterum, quo Montanistæ ut veri Prophetæ habiti fuerunt: alterum, quo in suspicionem hæresis devenerunt apud Gallos, cùm Marci Aurelii persecutio apud eos vigeret: & de hoc tum ad fratres in Phrygia, tum ad Eleutherum tunc Romanum Pontificem judicium suum privatum detulerunt. Tunc ergo cœpit Montanistarum Secta prius in existimatione sanctitatis habita, in suspicionem hæresis apud aliquos privato judicio revocari.

X. Tertium tandem tempus fuit, cùm eorum fraude palam detectâ, ab universa Ecclesia Catholicâ eliminati fuere. In quo non parum temporis & negotii opus fuit ob æstimationem & gloriam, quam sibi signis mendacibus & vitæ severiori disciplinâ apud plurimos comparaverant: adeò ut etiam ab Ecclesia pulsi acerrimos sui invenerint defensores, inter quos infelix Tertullianus, de quo infra dicam.

XI. Hanc temporum distinctionem à Baronio propositam confirmat Ricciolius parte 3. Chronol. Reform. catal. 2. ubi ait, Montanum prophetare cœpisse anno IV. Antonini Imperatoris, qui fuit Christi annus 112. sub Thelesphori Pontificatu. Indè primis Marci Aurelii temporibus, & Pii I. Pontificatu anno Christi 162. de hæresi suspectum esse cœpisse. Palam postea detectum fuisse hæreticum, & ab Ecclesia pulsum, atque in Asia & in Græcia ab Episcopis damnatum anno Domini 173. Aniceti Pontificis anno ultimo, & Marci Aurelii circa duodecimum; ac denique sub Eleutheri Pontificis initiis, circa ann. 17. ejusdem M. Aurelii la-

laqueo suspensum anno Domini ferè 178. interiisse.

XII. Talem enim fuisse Montani exitum, imo & Maximillæ ejus prophetissæ, ut meruerant, ex publica fama refert præfatus ignotus Scriptor apud Eusebium L. 5. Hist. c. 16., ubi dilutâ calumniâ, quâ Catholicos tanquam Prophetarum interfectores Montanistæ accusabant, dicit: *Respondeant nobis quæso per Deum, est ne aliquis eorum qui jam indè à Montano & mulierculis garrire primùm cœperunt, qui à Judæis persecutionem passus sit, aut ab impiis trucidatus? Nemo certe. Nec verò ullus eorum pro Christi nomine prehensus, in crucem actus est: sed neque ulla mulier in Judæorum Synagogis, aut flagris cæsa, aut lapidibus impetita est. Nusquam profectò nec unquam.* Deinde subdit: *Imo longè alio mortis genere interiisse dicuntur Montanus & Maximilla. Ambo enim, ut fama est, ab insano spiritu incitati, laqueo sibi gulam fregerunt, non quidem simul, sed suæ quisque mortis tempore: atque ita instar proditoris Judæ vitam finierunt.*

Subinde Theodoti unius è primis Montani asseclis exitum referens: *Sic etiam*, inquit, *admirabilis ille Theodotus, qui primus prophetiæ illorum, quasi procurator quidam fuit, plurimorum sermone perhibetur falso mentis excessu abreptus fuisse, proinde ac si levaretur aliquando & assumeretur in Cœlum: cùmque se totum fraudulentissimo spiritui permisisset, ab eo in altum jactatus miserabili exitu periisse.* Hæc Scriptor ille, ut fama perhibebat.

XIII. Non citò tamen hæresis hæc mansit extincta, sed Constantini temporibus adhuc vigebat: nam in sua adversùs Hæreticos edita sanctione, ut refert Eusebius Lib. 3. de vita Constantini c. 64. & 65., quâ quoscumque tum publicos, tum privatos conventus eis agere interdixit, recenset etiam Cataphryges. Hæc tamen Lex quoad Montanistas, seu Phryges, in cæteris Imperii Provinciis effectum sortita fuit, exceptâ Phrygia primâ eorum origine. Ita Sozomenus L. 2. Hist. c. 32. ubi de hac Lege loquens ait: *Phryges autem in reliquis Provinciis Imperii Romani eadem perpessi sunt, quæ alii omnes Hæretici, exceptâ Phrygiâ & vicinis aliquot Provinciis; in quibus jam indè ab initio, & ab ipsis Montani temporibus, multitudine abundarunt, & nunc quoquè abundant.* Quæ confirmat S. Augustinus Lib. de Hæres. c. 26. dicens de Cataphrygis: *His nomen Provincia Phrygiæ dedit, quia ibi extiterunt, ibique vixerunt. Et etiam nunc in ejusdem partibus populos habent.* Concilium quoque Constantinopolit. 1. sub Theodosio anno 381. Montanistas, seu Phryges recenset inter Hæreticos, qui venientes ad fidem rebaptizari debent Can. 7.. Tempore Epiphanii adhuc supererant, ut ait Hæres. 48. num. 14. *Est enim hominum illa factio per Cappadociam,*

ciam, Galatiam, Prygiamque, quam ante commemoravimus, dispersa. Unde & secundùm Phrygas Secta dicitur; sed & in Cilicia & Constantinopoli frequentissima cernitur.

§. II.

Montani Asseclæ. De Tertulliano, & Romano Pontifice.

I. Præter duas feminas Priscillam (seu Priscam) & Maximillam, quas sibi socias ad falsas suas prophetias effundendas elegerat, de quibus supra locutus sum, alios suæ Sectæ promulgatores, vel sibi addictos, habuit Montanus. Celebres fuere Theodotus, & Alcibiades, quorum meminit Eusebius L. 5. Hist. c. 3. De infelici Theodoti exitu supra dixi. Fuit autem iste Theodotus diversus ab illo Theodoto Coriario, qui Christum purum hominem asserens à Victore Papa fuit excommunicatus, de quo Eusebius L. 5. Hist. c. 28. & Philaster Hæref. 50.; & ab altero Theodoto Trapezita argentario Theodoti Coriarii discipulo, ut citato loco Eusebius: & nos de utroque infra.

De Alcibiade notandum est cum Eusebio L. 5. c. 3., hunc Alcibiadem Montani gregalem diversum esse ab altero Sancto Martyre, qui eodem tempore, quo in Phrygia hæresis hæc grassabatur, in Gallia martyrium subiit. De eo in Epistola Ecclesiæ Lugdunensis hæc apud Eusebium citato loco referuntur: *Alcibiades quidam unus ex illorum Martyrum numero durum & squallidum vivendi genus sectabatur: nullumque omnino cibum admittens solo pane & aquâ ad id usque temporis vesci consueverat. Cùmque in carcere positus eandem vivendi rationem vellet retinere, Attalo post primum quod in Amphitheatro confecerat certamen, revelatum est, non rectè neque ordine facere Alcibiadem, qui & creaturis Dei minimè uteretur, & aliis exemplum scandali fieret. Paruit itaque Alcibiades, & cunctis deinceps cibis promiscuè uti cœpit gratias agens Deo.* Hæc de Alcibiade Martyre. At alter Alcibiades genere Phrygius falso spiritu seductus Montanum sequens, ipse quoque vanis prophetiis alios seducebat.

II. Pro Montano pugnabat quoque Themison quidam. Is enim, ut ex antiquo Scriptore refert Eusebius L. 5. c. 16., Zotico Episcopo Comanensi & Juliano Apameno garrulum Maximillæ spiritum coarguere volentibus toto conatu sese opposuit: *Quibus Themison aliique os obturantes, mendacem illum ac vulgi seductorem spiritum ab illis coargui vetuerunt.* Hic Themison apud Montanistas tanquam Confessor celebrabatur, cùm tamen confessionis

signum

signum nullum dedisset, sed potiùs vi pecuniæ erogatæ à vinculis se liberasset: unde Apollonius apud Euseb. L. 5. c. 18. *Themison*, inquit, *speciosâ avaritiâ obvelatus, qui confessionis signum non pertulit, sed magnâ pecuniæ vi erogatâ vincula abjecit*. Hoc tamen non obstante Martyrem se jactasse, ausumque fuisse exemplo Apostoli Catholicam Epistolam ad suos conscribere, subdit Apollonius: *Cùm ob eam causam modestiùs deinceps ac submissiùs agere deberet, tanquam martyr sese offerens, ausus est exemplo Apostoli conscriptâ Epistolâ Catholicâ, eos quidem qui fideliores ipso extiterant instituere; novæ autem doctrinæ patrocinari: ac postremò in Dominum, in Apostolos, in Sacrosanctam Ecclesiam impiè loqui.* Tales erant Montani martyres.

III. Ejusdem furfuris extitit alius nomine Alexander à Montanistis celebratus, & ut martyr habitus; qui certè non ob Christi fidem, sed ob latrocinia ab eo patrata Ephesi ab Æmilio Frontino Proconsule judicatus fuit. Hunc ceù prophetissæ familiarem Apollonius ibidem ita describit: *Respondeat nobis prophetissa de Alexandro, qui se martyrem prædicat, quocum ipsâ convivatur, qui adoratur etiam ipse à multis; cujus latrocinia & reliqua facinora, pro quibus pœnas dedit nihil opus est dicere, præsertim cùm in Tabulario contineantur.* Et infra, rem clarius exponens: *Quod verò*, inquit, *ad Alexandrum pertinet, ut veritas omnibus nosse cupientibus, innotescat, judicatus est Ephesi ab Æmilio Frontino Asiæ Proconsule, non ob nomen Christi, sed ob ea quæ perpetraverat latrocinia, cùm jam desertor fidei esset. Deinde verò ementitus nomen Christi, dimissus est, cùm urbis illius fideles fefellisset. Ecclesia verò ejus loci, unde erat oriundus, ipsum non recepit eò quod latrocinia exerceret. Si qui verò totum illius negotium scire desiderant, præsto est publicum Asiæ Tabularium.*

IV. Inter acerrimos Montani ac prophetissarum ejus defensores recensendus est quidam nomine Proclus genere Phrygius vir disertissimus. Hic exemplo filiarum Philippi Diaconi, qui in Asia cum prophetiæ dono vixerant, Maximillæ & Priscillæ prophetias corroborare nitebatur. Cum hoc Cajus Scriptor antiquissimus disputationem habuit Romæ sub Zephyrino Papa, ut refert Eusebius L. 6. Hist. c. 20. *Pervenit etiam ad nos Caji disertissimi viri disputatio Romæ babita temporibus Zephyrini adversùs Proclum quemdam Cataphrygarum hæresis propugnatorem.* Quod & repetit S. Hieron. L. de Script. Ecclesf. c. 59. in Cajo his verbis: *Cajus sub Zephyrino Romanæ urbis Episcopo, idest sub Antonino Severi filio disputationem adversùs Proculum Montani sectatorem valdè insignem habuit, arguens eum temeritatis, super novam prophetiam defendendam;*

dam; ubi quem Eusebius & alii vocant *Proclum*, ipse appellat *Proculum*, & Theodoritus L. 3. Hær. Fab. *Patroclum* nominat.

V. Huic Proclo conjungendus est Æschines Montani & ipse discipulus, qui tamen de suo particularem Sectam condidit: cum Proclo enim conveniebat, quòd Spiritus Sanctus in Apostolis fuerit, non item Paracletus: & quòd Paracletus in Montano plura imo & majora & meliora dixerit, quàm Christus in Evangelio: in eo autem Æschines ejusque discipuli à Proclo & Proclianis dissidebant, quòd Christum & Filium & Patrem esse dicerent. Ita Auctor Append. ad Tertullianum de Præscr. cap. 52. his verbis: *Accesserunt alii hæretici, qui dicuntur secundùm Phrygas: sed horum non una doctrina est. Sunt enim qui Kata Proclum dicuntur: sunt qui secundum Æschinem pronuntiantur. Hi habent aliam communem blasphemiam, aliam blasphemiam non communem, sed peculiarem & suam: & communem quidem illam, quá in Apostolis quidem dicant Spiritum Sanctum fuisse, Paracletum non fuisse, & qua dicant Paracletum plura in Montano dixisse, quàm Christum in Evangelium protulisse; nec tantùm plura sed etiam meliora atque majora. Privatam autem blasphemiam illi qui sunt Kata Æschinem hanc habent, quá adjiciunt etiam hoc, ut dicant, Christum ipsum esse Filium & Patrem*. Sic Æschines à Montano deflexit: cùm enim de Christo & Trinitate Catholicè sentiret, Æschines ab eo recedens Sabellianæ hæresis viam paravit.

VI. Præfatum Proculum seu Proclum inter alios Baronius ad ann. 173. num. 37. suspicatur, fuisse Proculum Siccensem ex Africa insignem Grammaticum; cujus magisterio inter alios Latinos usum fuisse M. Aurelium Imperatorem, eumque ad dignitatem Proconsularem provexisse, auctor est Julius Capitolinus (in Marco) atque illum eundem fuisse, qui antea scripserat adversùs Valentinianos, quem tanquam Christianæ eloquentiæ dignitatem laudat Tertullianus in Lib. adv. Valentinianos c. 5. Et ab hoc eodem Proclo deceptum Tertullianum ipsum ad Montanismum defecisse, addit Baronius ad ann. 201. n. 11. At Valesius in Notis ad L. 6. c. 20. Eusebii censet Proclum istum, quem Tertullianus laudat, & qui contra Valentinianos scripsit, diversum esse ab eo, contra quem Cajus disputavit. Quia iste Montanista fuit homo Græcus; ideoque Græco idiomate disputationem suam Cajus conscripsit, eum Proclum vocans. E contra verò qui adversùs Valentin., scripsit Latino idiomate est usus, & à Tertulliano Proculus appellatur. Sed hæc levia sunt, nec in eis hærere præsentis Operis est.

VII. Ad hæresim Montani accessisse aliquando Praxeam, notat

tat Pacianus in Epist. ad Symphronianum, ubi eum dicit Proculum habuisse institutorem. Sed à Montano Praxeas deficiens, & factus ejus hostis infensissimus, ad Zephyrinum Romanum Pontificem, ut nefarii architectum erroris eum detulit, & in causa fuit ut à Pontifice damnaretur. Nec tamen Catholicam fidem Praxeas interiùs suscepit, sed suam corde tenuit hæresim, quam, ut dicam, nunquam dimisit. Inaniter etiam de martyrio gloriabatur. Hujus rei fidem facit Tertullianus jam Montanista in Libro quem contra Praxeam ipsum scripsit cap. 1., ubi tam iniquè ob detectam Montani hæresim, quàm justè ob propriam Sectam conditam ipsum lacessit his verbis: *Iste primus ex Asia hoc genus perversitatis intulit Romanæ humo* (nimirùm Montani prophetiam expulit, & suam hæresim intulit, ut notat Pamelius) *& aliàs inquietus: Insuper de jactatione martyrii inflatus ob solum & simplex & breve carceris tædium: quando etsi corpus suum tradidisset exurendum, nihil profecisset, dilectionem Dei non habens, cujus charismata quoque expugnavit. Nam idem tunc Episcopum Romanum agnoscentem jam prophetias Montani, Priscæ, Maximillæ, & ex ea cognitione pacem Ecclesiis Asiæ & Phrygiæ inferentem, falsa de ipsis Prophetis & Ecclesiis eorum adseverando, & præcessorum ejus auctoritates defendendo, coegit & litteras pacis revocare jam emissas, & à proposito recipiendorum charismatum concessare. Ita duo negotia Diaboli Praxeas Romæ procuravit: Prophetiam expulit, & hæresim intulit: Paracletum fugavit, & Patrem crucifixit.* At turpiter fallitur Tertullianus, dum ait, duo negotia Diaboli Praxeam egisse Romæ. Negotium quidem Diaboli fuit; cùm non distinguens Patrem à Filio, crucifixo Filio Patrem quoque crucifixum asserens, hæresim intulit: sed cum fanaticum Montani Paracletum Româ expulit, negotium Dei egit, & Diabolum expulit.

VIII. Damnatus ergo Romæ ob hæresim Praxeas, hæresim suam ejurasse visus est, sed re verâ eam corde retinentem apertâ fronte postea disseminasse Tertullianus ibidem asserit dicens: *Denique caverat pristinum doctor de emendatione sua, & manet chirographum apud Psychicos* (idest *animales*, seu *carnales*, quo nomine factus Montanista Clerum Romanum per contemtum appellare consuevit) *apud quos tunc gesta res est, exinde silentium. Et nos quidem postea agnitio Paracleti atque defensio disjunxit à Psychicis. Avenæ verò illæ ubique tunc semen excusserant. Ita aliquandiu per hypocrisin subdolá vivacitate latitavit: & nunc denuò erupit. Sed & denuò eradicabitur, si voluerit Dominus in isto commeatu; si quo minùs, die suo colligentur omnes adulteræ fruges, & cum cæteris scandalis igni inextinguibili cremabuntur.* Ita Tertullianus, deinde procedens

dens ad expugnandam Praxeæ hæresim, qui blasphemè ajebat, Filium Dei eundem esse cum Patre, & Filio crucifixo Patrem quoque fuisse crucifixum. Et ideo Praxeas è Sylla incidit in Charybdim, dum hæresim Montanistarum vitans in turpiorem prolapsus fuit.

IX. Ex hactenus dictis apparere cœpit lugenda Tertulliani sors, qui celebres suos pro Catholica fide exantlatos labores misero in Montanismum lapsu fœdavit. Quæ hujus causa fuerit, disputatur. Pamelius in Tertulliani Vita putat, causam fuisse repulsam quam ab Episcopatu Carthaginensi post obitum Agrippini passus fuit; cui cum invidia quorumdam de Romano Clero operam contulisset, & ab eis proinde calumniis affectus, ad partes Montani descivit, eorumque laxiorem vivendi rationem carpere cœpit. Alii volunt, magis propter adeptum Episcopatum Ecclesiæ Romanæ à Victore qui Eleuthero successerat. Cùm enim Victor Afer & ipse fuerit, invidiam potuit in Tertulliano excitare, quòd ipse postpositus fuerit gentili suo. In hanc sententiam inclinat Baronius ad ann. 201. num. 9. Verisimile tamen hoc de Tertulliano non videtur, qui similem ex ambitione discessionem in Valentino coarguerat L. adv. Valentinianos c.4. his verbis: *Speraverat Episcopatum Valentinus, quia & ingenio poterat, & eloquio: sed alium ex martyrii prærogativa loci potitum indignatus, de Ecclesia authenticæ regulæ abrupit (ut solent animi pro prioratu exciti præsumtione ultionis accendi) ad expugnandam conversus veritatem*. Et Lib. de Baptismo c. 17. rectè animadverterat, ambitionem schismatum originem esse: *Æmulatio*, inquit, *schismatum mater est*. Cùm ergo hæc ita sint, non videtur ambitio, quam in aliis reprehenderat, ei causa fuisse, ut ad Montanistas deficeret.

X. Verosimilius ergo puto cum Nat. Alex. Hist.Eccl.Seculi 2. Dissert. 9. art. 1., causam defectionis Tertulliano fuisse, partim austerioris vitæ & strictioris disciplinæ prætextus, à qua Romanus Clerus deficere putabatur: partim quòd Romanorum Clericorum exprobrationes impatienter ferret. Primam partem colligo ex ejus Libro de Monogamia c. 2. ubi ait: *Nec ullá magis ex causa Paracletum negare coguntur, quàm dum existimant, novæ disciplinæ institutorem, & quidem durissimæ illis, ut jam de hoc primùm consistendum sit in generali retractatu, an capiat Paracletum aliquid tale docuisse, quod aut novum deputari possit adversùs Catholicam Traditionem, aut onerosum adversùs levem sarcinam Domini*. Quia verò Monogamiam multi & maximè de Romano Clero non probabant, ideo paulò ante eos vocat *Psychicos*, idest *carnales*, dicens: *Sed Psychicis non recipientibus spiritum, ea quæ sunt spiritus non placent.*

Ita dum quæ sunt spiritus non placent, ea quæ sunt carnis placebunt, ut contraria spiritui.

Itaque Tertullianus, ut ex ejus Scriptis apparet, duri erat ingenii, austeriorisque animi: quare severioris disciplinæ arctiorisque vitæ amator, etsi simplex presbyter judicem se faciebat Ecclesiæ, quòd in ea aliqua morum laxitas sibi appareret. Cùmque Montanistæ severius vitæ genus profiteri viderentur, eò tandem erroris prolapsus est, ut de veritate dogmatum ex asperiori vitæ cultu judicium ferens, Catholicâ veritate desertâ, ad eorum partes transierit.

XI. Altera secessionis illius conjectura sumitur ex facto cujusdam militis, quod sic expono. Accidit, ut Septimio Severo imperante, dum militibus corona Castrensis distribueretur, miles quidam eam capite gestare recusaverit, putans eò quòd Christianus esset, sibi hoc non licuisse, quia juxta Gentilium morem. Cùmque contra hoc reclamarent nedum Gentiles, sed Christiani etiam, & fortè Romanus etiam Clerus, metuens ne Ecclesiæ turbaretur pax, & persecutio excitaretur, Tertullianus factus præfati militis advocatus defensam suscepit Libro quem de Corona militis inscripsit, & ita nempe c. 1. *Proximè facta est liberalitas præstantissimorum Imperatorum. Expungebantur in Castris milites laureati. Adhibetur quidam illic magis Dei miles, cæteris constantior fratribus, qui se duobus dominis servire non posse præsumserat, solus libero capite, coronamento in manu otioso. Vulgata jam & justa disciplina Christianorum relucebat. Denique singuli designare, eludere eminus, infrendere cominus in nostrum. Tribuno defertur, & persona jam ex ordine accesserat. Statim Tribunus; Cur, inquit, tam diversus habitu? Negavit ille cum cæteris sibi licere. Causam expostulatus, Christianus sum, respondit. O militem in Deo gloriosum! Suffragia exinde, & res apud Acta, & reus apud Præfectos .... de martyrii candida laureâ melius coronatus donativum Christi in carcere expectat.* Subinde toto eo Libro hujus militis factum acriter defendit, ostenditque, tali coronâ capiti impositâ uti viro Christiano non licere.

XII. Cùm ergo factum militis illius Romana improbaret Ecclesia, quod nec crimen esset, nec Gentilitatis protestatio milites lauream gestare donativum accepturos, & è contra ex insolentia facinoris nova in Christianos persecutio timeri posset; Hinc magna Tertulliano à Romanæ Ecclesiæ Clericis conflata invidia est, qui durioribus verbis ipsum passim ac frequenter excipiebant, quòd privatus presbyter totius Ecclesiæ censorem ageret ac judicem. Quibus objurgationibus afflictus, & exasperatus vir acris in-

ingenii, calamum acuit, Apologiam pro Milite edidit, & tandem Montani errores, quos jam mente imbiberat, palàm propugnare cœpit pluribus editis contra Ecclesiam scriptis. Huic conjecturæ favet S. Hieronymus L. de Script. Eccl. ubi de Tertulliano: *Cùm*, inquit, *usque ad mediam ætatem presbyter Ecclesiæ permansisset, invidiâ postea & contumeliis Clericorum Romanæ Ecclesiæ ad Montani dogmata dilapsus est*. Quibus apparet, Tertullianum invidiâ præcipuè & contumeliis Cleri Romani, & studio etiam severioris disciplinæ ad partes Montani declinasse.

XIII. Diluenda est calumnia, quam aliqui præcipuè ex Protestantibus alicui ex Romanis Pontificibus impingunt, nimirùm quòd Priscæ & Maximillæ prophetias agnoverit, & aliquandiù approbarit. Ita inter cæteros Ittigius de Hæref. sect. 2. c. 13. n. 29. qui testem inducit Tertullianum adv. Praxeam c. 1. scribentem, „ quòd Praxeas, dum multa falsa de Montanistarum prophetiis „ & Ecclesiis adseveraret, Episcopum Romanum agnoscentem „ jam prophetias Montani Priscæ & Maximillæ, & ex ea agni- „ tione pacem Ecclesiis Asiæ & Phrygiæ inferentem coegerit, & „ literas pacis revocare jam emissas, & à proposito recipiendo- „ rum charismatum concessare: ad quem locum Rigaltius nota- „ vit, non esse quòd suspicemur, Tertullianum in re tam recenti, „ tamque manifesta mentiri voluisse, quod contra eos notamus, „ qui hic Tertulliani fidem suspectam reddere conantur „. Hæc Ittigius. Qui tamen determinare nescit, quis fuerit Episcopus ille Romanus, qui Montanizavit, solùm dicit, aliquos velle fuisse Anicetum, aliquos Eleutherum, alios Victorem, alios Zephyrinum; solùm concludit „ Quisquis autem Episcopus ille Romanus fuerit, infallibilis certè non fuit „.

XIV. Profectò quis fuerit Romanus Episcopus, cui Montanismi notam affingunt, nemo hucusque determinavit. Fuisse Zephyrinum aliqui etiam ex Catholicis putant, inter quos Natalis Alexandrè Hist. 3. dissert. 1. art. 1. qui tamen Montanismi notâ eum purgat. Quia tamen Zephyrinus nonnisi multò post detectam Montani hæresim, quæ sub Aniceto, & Sotero eruperat, sedem Pontificalem obtinuit, credibile non est, eum errori jam cognito, & damnato connivere voluisse. Censent ergo alii, hunc fuisse Eleutherum Soteri & Aniceti in Sede Romana successorem, & ad eum referenda esse verba illa ex Tertulliano L. adversùs Praxeam relata. Et hoc colligunt ex eo quod Eusebius L. 5. Hist. c. 3. narrat: *Cùm Montanus & Alcibiades ac Theodotus tunc primùm in Phrygia opinione hominum tanquam Prophetæ celebrari cœpissent (multa quippe Divinæ gratiæ miracula in pluribus Ecclesiis etiamnum fieri*

fieri solita fidem plurimis faciebant eos quoque prophetare) cùmque illorum hominum causâ dissensio orta esset, qui in Gallia erant fratres, privatum de his judicium suum, religiosum in primis & cum recta fide consentiens; rursùs eidem Epistolæ subjunxerunt prolatis interfectorum apud se Martyrum variis epistolis, quas illi dum in vinculis adhuc essent, partim ad fratres in Asia & Phrygia degentes, partim ad Eleutherum Romanæ urbis Episcopum scripserant pro pace Ecclesiarum, quasi legatione fungentes.

Idem Eleutherus fuisse creditur ille, de quo Tertullianus supra relatus adv. Praxeam scribit, quòd auditâ Praxeæ relatione de Montanistarum in suis falsis prophetiis perversitate & contumacia, literas pacis, quas Lugdunensium insinuatione dederat, revocavit, ac suorum Prædecessorum sententiam contra eos confirmavit.

XV. Uter autem fuerit, sive Zephyrinus sive Eleutherus, hæresim Montani non approbavit, nec Montanizavit. Nam Tertullianus licèt jam Montanista & Episcopo Romano infensus, ac proinde suspectæ fidei (ut notat Pamelius ibi) non dicit Episcopum Romanum prophetias Montani adprobasse, sed tantùm agnovisse: *Agnoscentem jam prophetias Montani, Priscæ & Priscillæ*: agnoscere autem, non est idem ac approbare. Præterea agnoscere prophetias, idem non est ac agnoscere hæresim, vel in hæresi contumaciam. Imo cùm ex litteris fidelium Lugdunensium, ut supra, spem concepisset, Montanistas ad fidem & Ecclesiam redituros, literas pacis expedivit. Sed cùm à Praxea rescisset, eos in suo errore pertinaces, omnem pacis spem excludere, literas pacis revocavit, & Prædecessorum suorum condemnationem renovavit.

XVI. Factum ergo tale fuit, ut in notis ad Cap. 3. Libri 5. Eusebii exponit Valesius. Consulti fuerant Lugdunenses & Viennenses in Gallia à fratribus in Asia & Phrygia consistentibus, quid sentiendum esset de pseudoprophetia illâ, quæ apud illos exorta fuerat, quidque agendum esset Montano, Theodoto, aliisque, qui per Sancti Spiritus gratiam futura se prædicere jactabant. Res quidem eo tempore perplexa, & discussione digna erat: quia ut ex Eusebio dixi, cùm tunc prophetiæ & miraculorum dona in plurimis Ecclesiis Divinâ gratiâ adhuc perseverarent, fidem faciebant plurimis, talia esse quoque ea quæ Montanistæ spargebant. Ut tutò in hoc negotio Lugdunenses, & Viennenses procederent, sententiam suam judicio, nedum proprio, sed etiam Martyrum Epistolâ ad Asianos aperuerunt, & insuper Irenæum tunc presbyterum Romam ad Eleutherum cum Epistola tum propria, tum Martyrum direxerunt, ut cum eo rem communicaret, ejusque judicium

cium expoſtularet. Lugdunenſium & Martyrum ſententia hæc erat. Prophetas benignè tractandos eſſe, & ad pœnitentiam provocandos: ac ſi quidem reſipiſcerent, ad Eccleſiam admittendos eſſe, ut pax inter fratres ſolidaretur. Si verò pertinaces in errore ſuo permanerent, nec poſt frequentes admonitiones Sacerdotibus Dei obtemperare vellent, ab Eccleſiæ corpore abſcinderentur.

XVII. Si ergo votum hoc Romanus Pontifex ſub hac conditione expreſſum ſuis literis approbavit, quis ſanæ mentis audebit dicere, Lugdunenſes & Romanum Epiſcopum Montani errorem approbaſſe, eique adhæſiſſe? Nunquid Pater errorem filii deſertoris approbaret, ſi pœnitentiâ revertenti gratiam ſuam promittat: ſe tamen eum exhæredaturum, ſi in deſertione perſiſtat: minetur? Hoc fecit cum Montaniſtis Eleutherus, quod facit cum peccatoribus Deus: gratiam ſuam ſi convertantur exhibet: ſi perſiſtant, pœnas indicit. Quia verò à Praxea audivit, Montaniſtas pacem ſibi oblatam reſpuere, oblatas litteras revocavit, ac ſuorum Prædeceſſorum exemplo ab Eccleſia eos eliminavit. Hæc dixi admiſſo Tertulliano, qui dicit Epiſcopum Romanum litteras pacis revocaſſe, homine ab Eccleſia extorri, & ideò ſuſpecto calumniæ: maximè quia Euſebius citatus dicit quidem, Lugdunenſes litteras pro pace Eccleſiarum ad Eleutherum direxiſſe, non dicit tamen Eleutherum eas decreto & literis ſuis confirmaſſe.

XVIII. Quid ad hæc Ittigius, & ſui gregis alii? Dicet ne amplius: *Quiſquis autem Epiſcopus ille Romanus fuerit, infallibilis certè non fuit?* Fateatur potiùs, perpetuam Eccleſiæ regulam fuiſſe ſemper in cauſis arduis & fidei ſemper Romanum adire Pontificem, & ab eo pro ſecuritate judicium exquirere. Factum hoc Lugdunenſium evidenter id demonſtrat. Unde Valeſius citato loco ait „ Cùm enim in omnibus Eccleſiaſticis negotiis primæ eſſent partes Epiſcopi Romani, meritò Lugdunenſes hanc controverſiam ad eum detulerunt: id agentes & omnibus modis ſtudentes, ut Epiſcopi Romani auctoritate, quæ ſemper ſumma fuit in Eccleſia, hæc apud Aſiam orta diſſenſio ſedaretur, & pax in Eccleſia reſtitueretur „. Imò idem Tertullianus adhuc ſanæ fidei L. de Præſcr. c. 36. *Habes*, inquit, *Romam, unde nobis quoque auctoritas præſtò eſt ſtatu felix Eccleſia, cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſanguine ſuo profuderunt ..... Videamus quid dixerit, quid docuerit, quid cum Africanis quoque Eccleſiis conteſſerarit.* Ubi pro veritate habenda ad Eccleſiam Romanam ſpecialiter provocat: in qua ſupremum judicium reſidere nec factus hæreticus negare auſus fuit, dum in Lib. de Pudicitia c. 1. etſi Epiſcopi Romani decretum ſuo errori contrarium hæretico more ſugillet, illud

tamen

tamen appellat Decretum supremum, & peremtorium, quia decretum Episcopi Episcoporum & Pontificis Summi: *Audio etiam*, inquit, *edictum esse propositum, & quidem peremtorium; Pontifex scilicet Maximus, Episcopus Episcoporum dicit: ego & mœchiæ & fornicationis delicta pœnitentiâ functis dimitto*. Quo loquendi modo vel nolens fateri cogitur, Decretum Romani Episcopi, utpote supremi in Ecclesia, habitum fuisse etiam tunc à Catholicis ut ultimum & peremtorium. Ad hæc Ittigius respondeat: ego enim cum alibi hanc veritatem contra sui similes statuerim, in præsens eum dimitto.

§. III.

Montani error de Spiritu Sancti adventu, & quid de Trinitate senserit.

I. UT in suos errores traheret incautos Montanus, se ac suos Spiritu Sancto plenos ac prophetiæ dono insignitos prædicabat. Dicebat ergo, Spiritum Sanctum Apostolis promissum, in se suasque Prophetissas majori plenitudine descendisse ac in Apostolos. Unde Joelis prophetiam c.2., quam S. Petrus Act. 2. v.17. impletam dicit in die Pentecostes, nimirùm: *Et erit in novissimis diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri & filiæ vestræ: & juvenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniabunt. Et quidem super servos meos, & super ancillas meas in diebus illis effundam de Spiritu meo & prophetabunt*: hanc in se ac suis Prophetissis majori effusione impletam promulgabat. Et quidem magna fuit hæc tentatio, dum eo tempore emersit, quo, ut scribit Eusebius supra relatus L. 5. Hist. c.3., adhuc in Ecclesia verus Prophetiæ spiritus cernebatur apud sanctissimos viros: quo factum fuit, ut aliquandiù fideles hæsitarint, nec Montani fraudem detexerint, ut superiùs observavi.

II. Dicebat ergo Montanus, referente S. Hieronymo Epist.27. aliàs 54. ad Marcellam, *Deum primùm voluisse in Veteri Testamento per Moysen & Prophetas salvare Mundum: sed quia non potuerit explere, corpus sumsisse de Virgine, & in Christo sub specie Filii prædicantem, mortem obiisse pro nobis. Et quia per duos gradus Mundum salvare nequiverit, ad extremum per Spiritum Sanctum in Montanum, Priscam, & Maximillam insanas feminas descendisse, & plenitudinem, quam Paulus non habuerit, dicens* (1.Cor.13. v.9.) „ Ex „ parte cognoscimus, & ex parte prophetamus, & nunc videmus

„ mus per ſpeculum in ænigmate „ *abſciſſum & ſemivirum habuiſſe Montanum*. Hæc S. Hieronymus, qui propterea Montanum vocat *abſciſſum & ſemivirum*, quia erat ex Phrygia, ubi Cybelis Sacerdotes caſtrari ſolebant.

III. Diſquiri ſolet, an Montanus eò inſaniæ devenerit, ut ſe ipſum Paracletum vocaret, ſeu Spiritum Sanctum, quaſi huic hypoſtaticè unitum. Affirmant Cyrillus Jeroſolym. Catecheſ. 16. num. 8., *Montanus* (inquiens) *ſe ipſum auſus eſt Spiritum Sanctum edicere*; & Theodoritus L.3. Hæret. Fab. c.3.: quin & Epiphanius addit Hæreſ.48.n.11., Montanum ad hoc delirium deveniſſe, ut ſe aſſereret etiam Patrem Omnipotentem, unde ajebat: *Non Angelus, non legatus aliquis, ſed egomet Deus Pater acceſſi*. Verùm nec ſe in ſubſtantia Deum Patrem, nec Paracletum inſinuare voluiſſe Montanum, ſed ſolùm in ipſo ſpecialiter & Patrem & Paracletum per gratias & dona inhabitare, imo ipſi majora & meliora, quàm Chriſto & Apoſtolis communicare, probabilius cenſent alii: quod idem Epiphanius citato loco indicat dum ait: *Montanus unum ſe glorificat, ac Patrem eſſe dicit Omnipotentem, qui in ſe ſe habitet*. Alioquin ſi ſe Patrem & ſimul Paracletum in ſubſtantia & Perſona eſſe dixiſſet, Paracletum & Patrem unam eſſe Perſonam exiſtimaſſet: qui error licèt ex ejus ſchola in Æſchine prodierit, Montano tamen non tribuitur, ut infra dicam.

Verius ergo cenſent alii, vel Montanum ſe appellaſſe Paracletum, non in perſona, ſed in munere, quaſi eo tanquam præcipuo organo uteretur, & per ipſum majora quàm per Chriſtum & per Apoſtolos manifeſtaret, vel potiùs ejus diſcipuli ſub hoc nomine eum diſtinxerint: imo quidam Spiritum Sanctum à Paracleto diſtinguentes, illum in Apoſtolos, ipſum in Montanum deſcendiſſe dixerint. Et in hoc ſenſu Euſebius L.5. Hiſt. c.14. dicit, Cataphrygas Montanum Paracletum nominaſſe. Omnes tamen ita conciliari poſſunt dicendo, Montanum ab initio tantùm pro inſigni Paracleti propheta habitum fuiſſe, poſtea verò ejus gregales obcæcatos Montanum ſuum ceu ipſum Paracletum venerari cœpiſſe.

IV. At neque Paracletum fuiſſe Montanum, neque à Spiritu Sancto Paracleto, ſed à Dæmone incitatum ad falſis prophetiis homines decipiendos, multa ſunt quæ apertiſſimè evincunt. Primò ex Epiphanio Hæreſ.48. n. 1. Dona Spiritus Sancti Eccleſiæ Catholicæ conferuntur, & illis, qui è Sanctorum grege ſunt, ac ea quæ Chriſtus & Apoſtoli docuerunt pronuntiant, non verò iis qui contendendi ſtudio nova & contraria proferentes ab Eccleſia recedunt. Imò hi ſunt à quibus cavere monet Joannes Epiſt.1. c.4.v.1.

Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sunt, quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in Mundum. Et cap. 2. v. 19. ostendens quinam sint: *Ex nobis*, inquit, *prodierunt, sed non erant ex nobis; nam si fuissent ex nobis permansissent utique nobiscum*. Cùm ergo Montanus & sui, prophetandi studio, se supra Apostolos extollentes, & eorum doctrinæ contraria proferentes, ab Ecclesia recesserint, non Spiritu Sancto inspirante sed Dæmone instigante locuti sunt.

V. Secundò ex eodem Epiphanio num. 2. Gratiarum Spiritus Sancti dona ad nullum certum tempus limitata sunt, sed quolibet tempore ubi vult & cui vult dispensat, ut nunquam Ecclesiæ desint. Cur ergo post Montanum & Priscillam & Maximillam nullos amplius habent suæ Sectæ Prophetas? Adeò citò ab eis Spiritus Paracletus evolavit? At ab Ecclesia Christi non item. Ajunt Vatem suam Maximillam dixisse: *Post me nulla erit ampliùs Prophetissa: sed finis sequetur*. At unde hoc scivit, in se finem habituram prophetiam? an quia finis Mundi sequetur? Ita planè. Cùm ergo ab hoc vaticinio tantum sit temporis interlapsum, nec finis Mundi adhuc advenerit, quis non videt, eam falso ac illusorio spiritu fuisse locutam? Ita eam coarguit Asterius Urbanus apud Eusebium L. 5. Hist. cap. 16. Cùm enim bella & clades Orbi imminere post ejus obitum prædixisset, & jam tresdecim anni summâ in pace fluxissent: *Nonne*, inquit, *etiam hoc mendacium manifestum apparuit? Etenim ab obitu Maximillæ usque in hunc diem plusquam tredecim anni jam elapsi sunt, nec tamen ullum aut particulare bellum aut universale in terris fuit. Imò Christianis præcipuâ quadam Dei misericordiâ pax stabilis & firma permansit*. Si ergo quia tredecim annorum lapsu fatalis Orbis eversio à Maximilla prædicta nondum evenerat, mendax ejus vaticinium Asterius pronunciat, quid modò diceret, cùm per quindecim secula nihil eorum factum fuerit?

VI. Tertiò, falsos fuisse Vates ex modo quo prophetabant evincitur. De Montano enim narrat sæpedictus antiquus Auctor apud Euseb. L. 5. c. 16., dum prophetaret, *Subito quodam furore ac mentis excessu concuti cœpisse, & nova quadam atque inaudita proloqui: bariolantem atque prædicentem futura præter morem atque institutum Ecclesiæ à majoribus traditum*. Idemque de ejus prophetissis observans: *Duas*, inquit, *alias mulierculas suscitavit & adulterino spiritu replevit; adeò ut ipsæ quoque perinde ac supra memoratus ille, insana quædam & importuna atque aliena loquerentur*. Hoc clarè demonstrat eos non Dei Spiritu motos, sed dæmoniaco arreptos, fuisse locutos. Ait enim apud Eusebium L. 5. c. 17. Miltiades:

des: *Pseudopropheta autem in falso mentis excessu, cujus comes est licentia & audacia, à spontanea quidem imperitia initium sumens, in amentiam autem, ut jam dixi, involuntariam desinens. Hujusmodi verò spiritu nullum unquam nec in Vetere nec in Novo Testamento Prophetam afflatum poterunt demonstrare.* Quibus subjungit Epiphanius Hæref.48. num. 3. *Verus quippe Propheta cùm sui compos, tum ea quæ dicebat intelligens, futura nuntiabat: proque eo ac Spiritus Sanctus impulerat, præcipuè quodam animi robore vaticinari solebat. Sic servus Dei Moyses ac fidelis in domo: unde &* Videns *in Vetere Testamento Propheta dicitur* „ Visio, *inquit*, quam vidit Isaias filius Amos Propheta. Vidi Dominum sedentem super thronum & elevatum. Et vidi Seraphim & Cherubim; & audivi vocem Domini dicentem ad me. Vade dic Populo huic: Auditu audietis & non intelligetis, & videntes videbitis & non aspicietis „. *Quæ cum audisset à Domino, tum ad Populum accedens ita narrabat.* „ Hæc dicit Dominus „ *Videsne intelligentis hæc esse quæ dicat, non ejus qui extra potestatem exierit.* Alia congerit Epiphanius, ut ostendat, veros Prophetas non extra se raptos, nec ignorantes quæ dicunt, sed scientes ac intelligentes loqui. Quare concludit: *At contra quæ isti vaticinare se jactitant neque certâ tum animi firmitate prædicant, nec quæ dicunt intelligentiâ consequuntur. Sed obliqua sunt illorum ac perplexa verba, nec recti omnino quidquam effutiunt.* Hactenus Epiphanius.

VII. Quis ergo audiens Montani Prophetissas furore adactas, ac quid dicerent nescientes loqui, ethnicum potiùs, quàm sacrum vaticinandi morem in eis non inspexisset? Ita de Pythia celebri apud Delphum Vate judicavit Origenes L. 7. contra Celsum n.3.; quam postquam dixit per pudendam sui corporis partem spiritum insidentem accipere, eoque sic repletam divina, ut putabatur, fundere oracula, advertens, spiritum eam vaticinantem extra se abripere, & in furorem agere ut ipsa sibi constare non posset, subjungit: *Id certè spiritus Divini non est opus. Oportet enim, ut qui Divino spiritu afflatus est, is longè ante eos qui discendi causâ quid ad civilem aut naturalem vitam conducat, quid quæstui quid commodo sit, oracula consulunt, utilitatem indè percipiat, ac tum maximè fiat perspicax, cum Numen ipsi conjungitur.* Inde allato exemplo Prophetarum Judæorum, quorum mens dum Sancto Spiritu implebatur, magis sui compos perspicax clara & intelligens fiebat, subdit: *Si autem extra se rapitur, si sui compos non est Pythia dum vaticinia edit, cujusnam alius generis censeri oportet spiritum illum, qui menti & rationi tenebras offundit, præterquam illorum Dæmonum, quos ex obsessis profligant è Christianis multi, idque sine ullo inutili ma-*

magiæ aut incantationis auxilio, sed solis precibus simplicibusque adjurationibus, & quales vel simplicior homo possit adhibere?

VIII. Quia verò aliqui erant qui dicerent, prophetas furore ac insaniâ prophetare, humanâ mente à spiritu absorptâ, S. Basilius Magnus in Proœm. ad Comment. in Isaiam num. 5. eos corrigit dicens: *Verùm id abhorret à professione Divinæ præsentiæ, ut amentem reddat qui à Numine corripitur; cùmque plenus Divinorum decretorum esse cœperit, tum à sua ipsius mente excidat, & qui aliis ex se se præbeat utilitatem, ipse ex propriis sermonibus nihil capiat emolumenti. In summa, quâ ratione consentaneum est, ut quis per sapientiæ spiritum simillimus insano evadat, ac ex intelligentiæ spiritu vim amittat intelligendi? .... Non quidem dissimile veri est, improbam potestatem, naturæ humanæ insidiantem, confundere mentem; sed idipsum per Spiritus Divini præsentiam effici, dicere impium est.* Ita Basilius. Quod si aliquando de Prophetis dicitur, eos in stupore & excessu mentis locutos, non denotatur per hoc alienatio mentis, sed admiratio, dum ea quæ supra hominis cognitionem sunt videntes stupebant, & admirabantur. De hoc Epiphanius citato loco fusè discurrit.

IX. Hanc differentiam inter Vatem & Prophetam tradit etiam Chrysost. Homil. 29. in 1. ad Cor. dicens: *In idolis, si quis abreptus esset à spiritu immundo & vaticinaretur, quasi abductus, sic ille trahebatur à spiritu vinctus, nihil sciens eorum quæ dicebat. Hoc enim divinatori proprium est, ut mente excedat, vim patiatur, pellatur, trahatur quasi furens. Propheta verò non sic; sed cum vigili mente, cum temperanti constitutione illa sciens quæ dicit, omnia loquitur.* Unde ad rem præsentem S. Hieronymus in Proœm. ad Comm. in Isaiam: *Neque verò*, inquit, *ut Montanus cum insanis feminis somniat, Prophetæ in ecstasi sunt loquuti, ut nescirent quid loquerentur, & quum alios erudirent, ipsi ignorarent, quid dicerent, de quibus Apostolus ait* (1. Timoth. 1. v. 17.) „ Nescientes quæ loquantur, neque de quibus affirment „: *sed juxta Salomonem qui loquitur in Proverbiis* (c. 16. v. 23.) „ Sapiens intelligit quæ profert de ore suo, & in labiis suis portabit scientiam „ *etiam ipsi sciebant quid dicerent. Si enim sapientes erant Prophetæ, quod negare non possumus: & Moses omni eruditus sapientiâ loquebatur ad Dominum, & Dominus respondebat ei: & de Daniele ad Principem Tyri dicitur* (Ezech. 28. v. 3.) „ Nunquid sapientior es Daniele „? *Et David sapiens erat qui gloriabatur in Psalmo* (50. v. 8.) „ Incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi „: *quomodo sapientes Prophetæ instar brutorum animantium quid dicerent ignorabant?* Quòd si Montanus & suæ assertæ Prophetissæ quæ dicerent nesciebant, Prophetæ Dei non erant, sed spiritus nequam.

X. Aliis

X. Aliis etiam rationibus constare potest, hasce Montani prophetias à spiritu Dei non fuisse: Primò, ex causa, quæ fuit ambitio; cùm enim primum quem ambiebat locum obtinere Montanus non potuisset, se prophetam jactare cœpit, ac duas mulieres tanquam in prophetando socias adulterino spiritu replevit, ut apud Eusebium L. 5. c. 16. Secundò, ex fructibus assertæ prophetiæ, qui alii non erant, nisi munera & pecuniam accipere, ut eis improperat Apollonius apud Eusebium Lib. 5. c. 18. Tertiò, ex vano luxu & pompa, quâ ejus Prophetissæ incedebant, ut idem Apollonius citato loco testatur, quæ certè veris Dei Prophetis contraria sunt. Quartò, ex iis quæ prænuntiabant, quia insana, inaudita, & à Deo per Apostolos Ecclesiæ revelatis adversantia. Et tandem ex infelici exitu quem Montanus & Maximilla habuere, quorum uterque laqueo sibi gulam frangens, instar proditoris Judæ vitam finivit.

XI. Alterum quod examinandum propono est, an Montanus rectè & catholicè de Trinitate senserit. Eum malè de Trinitate sensisse dubitant aliqui: Primò, quia Montanus se Paracletum nominabat: unde Tertullianus passim eum Paracletum vocat, sed Montanus se Paracletum nominavit, & velut Paracletus à suis agnitus est; qui etiam in ejus nomine, non in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti Baptisma conferebant. Ita S. Basilius Magnus Epist. 1. Canonicâ ad Amphilochium. Ideo in Canone 8. Concilii Laodiceni decernitur, ut qui ab hæresi Cataphrygum convertuntur, ab Ecclesia baptizentur. Quod confirmavit S. Gregorius L. 9. Ep. 61. quæ est ad Quirinum. Secundò, quia S. Epiphanio teste Hæres. 48. n. 11. non solum se Paracletum, sed Deum Patrem esse dicebat: *Non Angelus, non legatus aliquis: sed egomet Deus Pater accessi.*

Tertiò, quia Montanus unicam tantum in Deo Personam videtur agnovisse, ut enim ex S. Hieronymo Epist. 54. modò 27. ad Marcellam colligitur, dicebat, Deum, cùm per Moysen & Prophetas Mundum salvare non potuisset, corpus sumsisse de Virgine, & mortem obiisse: & quia ne sic quidem Mundum salvare potuerit, per spiritum in Montanum descendisse. Hinc est quòd Socrates L. 1. Hist. c. 23., & Sozomenus L. 2. c. 8. Montanum cum Sabellio conjungunt.

XII. Nihilominùs Montanum ipsum circa Trinitatis mysterium non errasse, communior sententia est. Fundatur tum in silentio veterum Scriptorum, qui Montani penè ætate floruerunt, ut supracitati apud Eusebium Lib. 5. c. 16. 17. & 18. Apollinaris, ignotus Auctor, seu Asterius Urbanus, Apollonius, Miltiades &c. Hi namque cùm Montani errores, minoris etiam momenti, nota-

ve-

verint, nullum ipsi errorem de Trinitate tribuerunt, certè non omissuri, si in hoc Fidei Christianæ fundamentum ab eo violatum deprehendissent. Tum quia de Montani prophetiis Ecclesia aliquandiù anceps visa fuit, an aliquid Catholicæ Fidei contrarium pronuntiarent, ut supra apud Eusebium L.5. c.3. in Lugdunensibus & Viennensibus ostendi. Si autem de Mysterio Trinitatis aliquid impiè dictum detexisset, eas statim ut blasphemas damnassent.

XIII. Probo hoc idem ex Tertulliano Lib. adversus Praxeam, quem factus jam Montanista scripsit. In eo enim licèt Montanum *Paracletum* appellet, omniaque Montani dicta ut à Paracleto accepta, & proinde divinitùs inspirata proponat, nihil tamen Trinitati contrarium ab eo dictum profert. Imò cap.13. Trinitatis Mysterium Catholico more exponens: *Nos enim*, inquit, *qui & tempora & causas Scripturarum per Dei gratiam inspicimus, maximè Paracleti, non hominum discipuli, duos quidem definimus Patrem & Filium, & jam tres cum Spiritu Sancto, secundùm rationem œconomiæ, quæ facit numerum;* ac subinde ostendit, Deum Patrem esse, Deum Filium, Deum Spiritum Sanctum, non tamen plures Dominos, aut plures Deos, ut retrò Idololatræ sentiebant; & L. de Pudicitia, quem etiam factus Montanista scripsit, c.27. ait: *Ecclesia propriè & principaliter ipse est spiritus, in quo est Trinitas unius Divinitatis, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus.* Sic loquitur Tertullianus jam Montani discipulus. Non ergo Montanus malè de Trinitate sensit.

XIV. Accedunt ad hanc sententiam Epiphanius Hæres. 48. n.1., ubi recensitis Montanistarum erroribus subdit: *Nam de Patre, & Filio, & Spiritu Sancto eadem cum Ecclesia Catholica sentiunt.* Philaster L. de Hæres. c. 49. de Cataphrygibus: *Patrem*, inquit, *& Filium & Spiritum confitentur.* Et Theodoritus Lib. 3. Hæret. Fab. c.2. De Montano ait: *Doctrinam verò de Divina Trinitate non corrupit.*

XV. Nunc ad contraria fundamenta respondendum est. Ad primum jam supra num. 3. exposui, in quo sensu Montanus se Paracletum nominaret, & à suis ut talis agnosceretur; non quia in Persona Paracletus esset & talem eum existimarent, sed quia suis ipse insinuaverat, Spiritum Sanctum, qui in Apostolos descenderat, majori plenitudine charismatum in se ac suas Prophetissas descendisse, ideoque ut Paracletum ideſt Consolatorem. Et in hoc sensu ejus discipuli eum Paracletum vocabant, quia nempè in eo specialioribus & majoribus donis, quàm in Apostolis Paracletum residere putabant. Ita autem eos sensisse testantur, non solùm Philaster citato loco, & Augustinus L. de Hæres. c. 26. Sed & Ter-

& Tertullianus jam Montanista, qui tum L. de Pudicitia cap. 21. tum L. de Jejunio adversùs Psychicos c. 12. dicit quidem in Montanum & Prophetas suos Paracletum venisse; eos tamen Paracletum esse non dicit.

Quod verò additur, Montanistas non in Patris & Filii & Spiritus Sancti nomine, sed Montani & Prophetissarum ejus baptizasse, ideoque eorum Baptisma ab Ecclesia rejectum fuisse; probat quidem, successu temporis ex Montanistis aliquos in deterius semper ruentes, ad hanc amentiam devenisse, ut in nomine Montani & Prophetissarum ejus baptizarent, & ex hoc factum fuisse, ut eorum baptisma ab Ecclesia repudiaretur, & Patres posterioris ævi hunc inter Montani errores recensuerint: At Montanum ipsum, & puros ejus discipulos non ita sensisse, ex supradictis nimis apertè constat. Imò ipse Basilius asserit, S. Dionysium Alexandrinum Montanistarum Baptisma ratum habuisse, quod signum est illud verbis Evangelicis saltem suo tempore fuisse ab eis collatum; nisi fortè dicatur, baptisma Montanistarum fuisse Ecclesiæ suspectum, non quia sinè verbis Evangelicis illud conferrent, sed quia in ejus collatione aliqua miscebant denotantia Montani hæresim, puta se profiteri fidem in Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, eam tamen quam Montanus, & Prophetissæ tenebant, & docebant; Ideoque Ecclesia ad majorem cautelam venientes ab hæresi Montanistarum jusserit baptizari. Prior tamen responsio magis consona videtur.

XVI. Ad secundum dico, S. Epiphanium, dum ait, quòd Montanus se dicebat esse Patrem, intendisse, quod hoc dixerit in eo sensu, quod dicebat se esse Paracletum, ideſt non in Persona, sed in spiritu, quasi haberet in se ut organo Paracletum, & Patrem loquentem. In hoc autem sensu se loqui ipse Epiphanius explicat dicens: *Montanus unum se glorificat, ac Patrem esse dicit Omnipotentem, qui in se habitet*, ut superiùs dixi.

XVII. Ad tertium dico, errorem asserentem unam in Deo Personam ex schola quidem Montani prodiisse, sed à Montani mente fuisse alienum. Hujus ergo erroris auctores fuere Æschines, & Praxeas, Montani quidem olim discipuli, sed privatæ postea hæresis inventores. De Æschine Auctor Appendicis ad Lib. de Præscript. c. 52. hæc dicit: *Privatam autem blasphemiam illi, qui sunt Kata Æschinem hanc habent, quá adjiciunt etiam hoc ut dicant, Christum ipsum esse Filium & Patrem*. De Praxea verò Tertullianus Libro adversùs Praxeam c. 1. ait: *Unicum Dominum vindicat Omnipotentem, & Mundi conditorem, ut & de unico hæresim faciat. Ipsum dicit Patrem descendisse in Virginem, ipsum ex ea natum, ipsum*

ipsum passum, denique ipsum esse Jesum Christum; & inferiùs *Patrem crucifixit*. Cùmque toto eo Libro Tertullianus jam Montanista hunc errorem impugnet, evidens est, Patrem & Filium unam esse Personam non fuisse errorem ipsius Montani, sed quorumdam ex ejus schola in hoc ab eo recedentium. Hinc S. Hieronymus loqui dicendus est de quibusdam Montanistis sui temporis, qui in hoc errore erant: unde de eis etiam dicebat: *Nos Patrem & Filium & Spiritum Sanctum in sua unumquemque Persona ponimus, licèt substantiâ copulemus: illi Sabellii dogma sectantes Trinitatem in unius Personæ angustias cogunt*. Loquitur ergo de Montanistis, qui post Sabellium vigebant duobus ferè seculis post Montanum, qui à Sabellio, non à Montano hunc errorem hauserant, & ideo dicit *Sabellii dogma sectantes*. De his etiam recentioribus Montanistis loquuntur Socrates & Sozomenus. Nam (ut ait Valesius in notis ad Lib. 1. c. 23. Hist. Socratis) Montanus in doctrina Trinitatis ipse quidem nihil innovavit, sed Ecclesiæ Catholicæ fidem secutus est. Quidam tamen ex illius discipulis Personarum differentiam cum Sabellio sustulerunt, ut scribit Theodoritus L. 3. Hær. Fab. c. 2. *Nonnulli autem eorum tres Personas Divinitatis, sicut & Sabellius, negarunt, eundem esse dicentes Patrem & Filium & Spiritum Sanctum*. Hæc dixi in patrocinium, non Montani, quem ut hæreticum detestor, & inferiùs detestabor, sed veritatis.

§. IV.

Montani de secundis nuptiis error.

I. MOntanus, ut delirium suum confirmaret, quo dicebat, se à Paracleto melioribus donis, quàm Apostolos, imbutum, in eo totus erat, ut quod Apostoli permiserant tanquam minùs instructi, ipse meliori à suo Paracleto lumine perfusus denegaret. Sicque ubi anteriores hæreses, ut vidimus, laxitati, & libidini nimiùm indulserant, ipse severiori disciplinæ nimiùm se addicens in extremam & oppositam hæresim lapsus est.

II. Dixit ergo primò, secundas nuptias pro fornicationibus & adulteriis esse habendas, ac proinde esse illicitas. Ita refert S. Augustinus L. de Hæres. cap. 26. de Cataphrygibus dicens: *Secundas nuptias pro fornicationibus habent: & ideo dicunt eas permisisse Apostolum Paulum, quia ex parte sciebat, & ex parte prophetabat. Nondum enim venerat quod perfectum est. Hoc autem perfectum in Montanum & ejus Prophetissas venisse delirant*. Quod magis explicans

L. 32.

L. 32. contra Faustum c. 17. *Et Cataphrygæ*, inquit, *se promissum Paraclitum suscepisse dixerunt, & hinc à fide Catholica deviarunt, conantes prohibere quod Paulus concessit, & damnare secundas nuptias quas ille permisit; sub his verbis insidiantes, quia scriptum est de Paraclito: Ipse vos inducet in omnem veritatem; quasi videlicet non omnem veritatem Paulus & cæteri Apostoli docuissent, ac locum Cataphrygarum Paraclito reservassent. Ad hoc & illud traxerunt, quod Paulus ait: Ex parte enim scimus, & ex parte prophetamus; cùm autem venerit quod perfectum est, quod ex parte est evacuabitur: ut scilicet ex parte sciens & prophetans Apostolus dixerit* 1. Cor. 7. v. 36. *Quod vult faciat, non peccat si nubat: & ideo perfectum Paracliti Phrygiæ hoc evacuaverit. Ad hæc cùm eis dictum fuerit, quòd sint Ecclesiæ tantò ante promissæ & toto Orbe diffusæ auctoritate damnati; respondent, hinc etiam in se illud esse completum, quod de Paracleto dictum est* (Jo. 14. v. 17.) *Et Mundus eum accipere non potest*. His Augustinus exponit Montanistarum impudentiam, qui se solos sapere quod perfectum est effutiebant, ac se solos accepisse Spiritum Paraclitum, quem nec Ecclesia nec Apostoli accipere potuerunt. Hoc quod Augustinus hic etiam de Manichæis dicit, an dici quoque possit de nostri temporis prætensis Reformatoribus, qui se solos Spiritum Dei accepisse gloriantur, & hoc præsidio contra Ecclesiam eos damnantem se muniunt, judicet eruditus Lector.

III. In hoc errore tuendo totus est Tertullianus factus jam Montanista, qui propterea integrum edidit librum, quem de *Monogamia* inscripsit. Hunc quodam superbo fastu ita inchoat: *Hæretici nuptias auferunt, Psychici* (animales homines) *ingerunt. Illi nec semel, isti non semel nubunt. Quid agis Lex Creatoris? Inter alienos spadones & aurigas tuos tantumdem quereris de domestico obsequio, quantum de fastidio extraneo: proinde & te lædunt qui abutuntur, quemadmodum qui non utuntur. Verùm neque continentia ejusmodi laudanda, quia hæretica est, neque licentia defendenda, quia Psychica est. Illa blasphemat, ista luxuriat. Illa destruit nuptiarum Deum, ista confundit. Penes nos autem, quos spiritales meritò dici facit agnitio spiritalium charismatum .... Unum matrimonium novimus, sicut unum Deum. Magìs honorem refert lex nuptiarum ubi habet & pudorem. Sed Psychicis non recipientibus spiritum, ea quæ sunt spiritus non placent: ea quæ sunt carnis placebunt, ut contraria spiritui: Caro, inquit, concupiscit adversùs spiritum*. Hæc & alia ambitioso spiritu Tertullianus. Qui tamen malè discurrit; debuisset enim dicere: hæretici sunt qui nuptias auferunt, ergo hæretici sunt qui secundas nuptias inferunt, vel si magis placet, qui

qui secundas nuptias præcipiunt, non verò qui secundas nuptias tantùm indulgent ac permittunt. Imò sicut hæresis non est, quæ nuptias non præcipit, sed concedit, ita nec erit quæ secundas nuptias concedit quidem, se non præcepit; sicut enim illa non aufert nuptias, sic nec ista secundas nuptias infert. Quæ tamen secundas nuptias absolutè negat, directè opponitur ei quæ nuptias aufert. Cùm ergo Catholica Ecclesia à Paulo edocta nec primas nuptias nec secundas nuptias vetet, nec præcipiat, sed tantùm concedat, & indulgeat; Montanistæ autem secundas nuptias damnent ac reprobent: quis magis accedit ad hæresim auferentem nuptias, Catholici? an ipsi? Catholici sequuntur Paulum 1. Cor. c. 7. v. 39. dicentem: *Mulier alligata est Legi quanto tempore vir ejus vivit: quòd si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult nubat: tantùm in Domino*. Ut autem notum sit, secundas nuptias permitti quidem, sed non præcipi, subjungit: *Beatior autem erit si sic permanserit secundùm meum consilium*: puto autem *quòd & ego spiritum Dei habeam*. Paulus ergo spiritu Dei loquens continentiam à secundis nuptiis laudat quidem velut suum consilium, sed transitum ad secundas nuptias mortuo priori viro concedit: quo ergo spiritu hoc negat Tertullianus?

IV. Dicit ibi, hanc fuisse quidem veterem & Apostolicam Traditionem, sed à Paracleto novam disciplinam Apostolis incognitam fuisse postea inductam, quam Dominus ipse futuram pronuntiavit, cum ait Joan. 16. v. 12. *Adhuc multa habeo vobiscum: sed non potestis portare modò. Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*. Bene! At hoc Christus promisit Apostolis, non Montano & ejus Prophetissis: *Ille*, inquit, *Spiritus veritatis docebit vos*, non unam aut alteram, sed *omnem veritatem*. Quod promisit, implevit: misit in Apostolos Spiritum Veritatis, quo edocti omnem veritatem noverunt, & Ecclesiæ voce & scripto prædicare cœperunt, ei regulas præscribentes, non pro certo tempore, sed usque in finem duraturas. Quòd autem nova & contraria Montano revelaverit, unde habet Tertullianus? Si hoc ita est; quisquis novum & onerosum, imo & Apostolicæ doctrinæ contrarium, inducere velit, poterit se hâc viâ tueri dicens, se à Paracleto hoc accepisse.

V. Dicit ulteriùs L. de Monogamia cap. 11., Paulum supra allegato loco permittere secundas nuptias mortuo viro mulieri, quæ in infidelitate nupserat, & virum ethnicum habuerat, hæc enim si eo mortuo ad fidem conversa nupserit, non delinquet, *quia*, inquit, *nec hic secundus maritus deputabitur*, *qui est à fide primus*. Non autem hoc permittere mulieri fideli, ut mortuo marito fideli alteri

alteri nubat. Sed quia ipse Tertullianus videt, Paulum non dicere *si dormivit vir ejus*, ut referri possit ad virum jam in infidelitate amissum, sed *si dormierit vir ejus*, quod futuri temporis est, & spectat mulieres fideles, quibus jam Christianis viduitas contigerit: respondet, quòd si ita esset, posset mulier etiam infinitùm nubere. Sed hæ nugæ sunt. Nam ex doctrina Pauli sequitur, quòd si mulieri permittitur secundò nubere, permittitur etiam tertiò, & quoties virum amiserit. Cæterum ut pateat, Paulum viduis etiam fidelibus permittere, imò & velle ut secundò nubant, legatur Ep. 1. ad Timoth. c. 5. v. 14., ubi de viduis fidelibus, sed junioribus ait: *Volo ergo juniores nubere, filios procreare, matres-familias esse*.

VI. Verùm acre Tertulliani ingenium non quiescit, sed in dicto Libro duo conatur ostendere. Unum, quòd in Novo Testamento, sicut Christus abstulit repudium in Vetere à Moyse permissum propter duritiem cordis Judæorum, ita & Paracletus abstulit secundas nuptias, quas Paulus ob carnis infirmitatem indulserat. Secundum, quòd adulterium committit, qui post obitum alterius conjugis secundis copulatur nuptiis, ac ille qui vivente uxore alteri nuberet. Probat primum c. 9. sic: Ideo repudium jam permissum Christus prohibuit, quia ab initio non fuit sic, & quia quos Deus conjunxit homo non separabit, solus enim eos separabit, qui eos conjunxit, si autem quis repudiaret uxorem, homo contra Dei voluntatem separaret quæ Deus conjunxit: atqui nec ab initio fuit numerus nuptiarum, nam unum uni non pluribus conjunxit Deus: ergo sicut ablatum est à Christo repudium, ita & nuptiarum pluralitas. Secundum verò ita probat: Matrimonium est, cùm Deus jungit duos in unam carnem: Adulterium verò est, cùm quoquo modo disjunctis alia caro, imò aliena miscetur: sed qui priori conjuge defuncto alias contrahit nuptias, aliam carnem sibi immiscet super pristinam: ergo adulterium committit.

VII. Respondeo ad primum, quòd Repudium habemus expressè ablatum à Christo in Evangelio Matth. 5. v. 32. Matt. 19. v. 9., ubi declarat adulteram, quæ dimissa alium duxerit. At transitum ad secundas nuptias mortuo priori conjuge, à quo legitur vetitum in Evangelio? A Christo? non. Ab Apostolis de ejus mandato? Minùs. Imò Paulus Roman. 7. v. 2. & 3. primum expressè negat, secundum concedit dicens: *Nam quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est Legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est à Lege viri. Igitur vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est à Lege viri, ut non sit adultera si fuerit cum alio viro*: quod repetit 1. Cor. 7.

 v. 39.

v. 39. Ex his ad secundum. Si mortuo viro soluta est à lege viri, ut non sit adultera si fuerit cum alio viro, & hoc dicit Paulus; cur eam esse adhuc ligatam, & adulteram, si fuerit cum alio vult Tertullianus? Qui carne conjuncti sunt, per carnis unius mortem manent separati, non ab homine, sed à Deo. Quis eum docuit, carnem conjugis viventis manere adhuc conjunctam cum carne conjugis jacente in sepulchro? Si dicat: Paracletus Montani. En, dicam ego, Paracletus iste non est spiritus Dei, sed adversarius spiritus: *nam* (ipso Tertulliano testante) *adversarius spiritus ex diversitate prædicationis apparet, primò Regulam adulterans fidei, & ita ordinem adulterans disciplinæ*. Cùm ergo constet, novam hanc Paracleti disciplinam adversari fidei Regulæ, quia adversatur doctrinæ ab Apostolo prædicatæ, fit consequens eam ab adversario spiritu prodiisse. Unde aut necesse est dicere, Spiritum Dei non esse in Paulo locutum; aut si in Paulo locutus est, non esse locutum in Montano, adversa dictis Pauli pronuntiante.

VIII. Concedo utique, perfectiorem esse continentiam vidualem, quàm secundas nuptias, sicut & virginitatem, quàm matrimonium, eodem Paulo teste 1. Cor. 7., & ideo virginitatem & continentiam vidualem iis, qui eam servare volunt & possunt, consilio suo proponit: & de viduâ dicit: *Beatior autem erit, si sic permanserit, secundùm meum consilium*. Attamen sicut non damnat matrimonium, sed illud proponit iis qui non se continent, ita eis secundas nuptias proponit tanquam remedium: *Dico autem* (inquit v. 8.) *non nuptis & viduis: bonum est, si sic permaneant, sicut & ego. Quòd si non se continent, nubant. Melius est enim nubere quàm uri*. Continentiam ergo vidualem Paulus laudat, sed secundas nuptias non damnat. Beatiorem pronuntiat viduam si sic permaneat, sed beatam non negat, si iterum nubat. Hinc Theodoritus in c. 7. 1. ad Cor. *Notandum est*, inquit, *non esse absolutè & simpliciter beatam vocandam eam quæ continet, sed eam beatiorem appellavit, dicens, nec eam quidem esse miseram, quæ secundo matrimonio jungitur: sed beata est, quæ ex Apostolica lege matrimonium contrahit. Comparatio enim illam etiam beatam ostendit. Hoc autem sufficit ad refellendos Novatianos, qui digamiam tanquam fornicationem accusant, Apostolicis legibus apertè contradicentes*. Novatiani enim in hac eadem hæresi erant.

IX. Catholicam hanc veritatem confitentur Patres cæteri. S. Hieronymus Epist. 30. aliàs 50. ad Pammachium: *Ego*, inquit, *etiam nunc liberâ voce proclamo, non damnari in Ecclesia digamiam, imò nec trigamiam, & ita licere quinto, & sexto, & ultra, quomodo & secundo marito nubere: sed quomodo non damnantur istæ nuptiæ, ita*

ita nec prædicantur. Solatia miseriæ sunt, non laudis continentiæ. Item Epist. 91. aliàs 11. ad Ageruchiam de Monogamia: *Quid igitur? Damnamus secunda matrimonia? minimè; sed prima laudamus. Abjicimus de Ecclesia digamos? Absit. Sed monogamos ad continentiam provocamus.* Et Ep. 27. aliàs 54. ad Marcellam de Montanistis ait: *Nos secundas nuptias non tam appetimus, quàm concedimus, Paulo jubente, ut viduæ adolescentulæ nubant: illi in tantum putant scelerata conjugia iterata, ut quicumque hoc fecerit, adulter habeatur.*

X. S. Augustinus Lib. de Bono Viduitatis c. 11. In ea quidem, quæ Deo vovit continentiam vidualem, damnat secundas nuptias tanquam adulteriis pejores. *Si enim, quod nullo modo dubitandum est, ad offensionem Christi pertinet, cùm membrum ejus fidem non servat marito, quantò graviùs offenditur, cùm illi ipsi non servatur fides in eo quod exigit oblatum, qui non exegerat offerendum? Cùm enim quisque non reddit, quod non imperio compulsus, sed consilio commonitus vovit; tantò magis fraudati voti auget iniquitatem, quantò minus habuit vovendi necessitatem.* (Quæ mirè probant contra modernos Heterodoxos debitum observandi Votum cælibatus semel emissum). Ne autem videatur secundas damnare nuptias, addit: *Hæc ideo disputo, ne arbitreris, vel secundas nuptias crimen esse; vel quascumque nuptias, cùm sint nuptiæ, malum esse. Non itaque illas abs te damnatas velis esse, sed spretas.* Et Lib. 16. de Civit. Dei cap. 34., ubi quærit, cur Abraham post Saræ obitum jam susceptâ prole, cui promiserat Deus filiorum multiplicationem usque ad numerum stellarum Cœli & arenæ maris, iterum Cethuræ nupserit, cùm in eo incontinentiam non liceat suspicari; post multa hanc reddit rationem: *Quid si enim & hoc provisum est contra hæreticos futuros secundarum adversarios nuptiarum, ut in ipso patre multarum gentium post obitum conjugis iterum conjugari demonstraretur non esse peccatum?*

XI. S. Epiphanius Hæref. 48. num. 9. agens contra Montanistas ait: *Quòd si quis post uxoris obitum secundas nuptias pro sua imbecillitate desiderat, minimè id quidem veritatis regula probibet in eo dumtaxat, qui Sacerdos non fuerit. At isti probibent, adeòque Pauli illâ sententiâ comprehenduntur*: prohibentium nubere. *Nam eum, qui secundis nuptiis illigatus fuerit, expellunt, ac ne facere istud audeat vim ac necessitatem adhibent. Nos autem neque necessitate ullâ constringimus, sed suademus: nec aliter quàm honestis præceptis ac consiliis eum, qui quidem possit, ad id præstandum impellimus: eum verò qui minus potest, nullâ vi cogimus, nec à salute prorsùs excludimus. Nam tenuiorum imbecillitatem ferendam cuilibet Divino sermone*

mone præcipitur. Atque hoc Sanctus Apostolus non dixisse modò reperietur, sed & istos apertè refellere, & ab ea quam habebat gratiâ alienos ostendere. „ Adolescentiores, *inquit*, viduas devita. Cùm „ enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, habentes „ damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt „. *Siquidem quæ castitatem professæ irritam eam professionem fecerint, damnationem habere dicuntur. Quæ verò minimè professæ fuerint, sed pro infirmitate sua nupserint, damnationis sunt prorsùs expertes. Si enim ulli essent obnoxiæ, cur diceret* „ Nubant, domui præsint „. Ita Epiphanius.

XII. Ex hactenus dictis apparet, Ecclesiam damnasse Montanistarum hæresim & aliorum volentium, secundas nuptias fornicationes & adulteria esse: & proinde eas reprobabant. Quia transitus ad secundas nuptias infirmitatem & incontinentiam sapit, ad hanc evitandam eas permisit quidem, sed numquam tanquam melius bonum laudavit, sequens monitum Pauli de vidua dicentis: *Beatior autem erit si sic permanserit, secundùm meum consilium.* Ideoque Ecclesia Græca rigidioris disciplinæ fuit, maximè circa tertias & quartas nuptias, non quidem eas declarando nullas, sed contrahentes in pœnam incontinentiæ pœnitentiis subjiciendo. Indulgentior tamen Ecclesia Latina fuit: æquè enim semper secundas, tertias, quartas & ulteriores nuptias permisit, ut ex Hieronymo dixi, quia Paulus eâdem ratione, quâ secundas indulget, scilicet ad vitandum periculum incontinentiæ, censetur indulgere etiam nuptias ulteriores. Quia tamen secundæ nuptiæ tollunt perfectam significationem Sacramenti, quæ consistit in conjunctione unius ad unam, sicut Christi ad Ecclesiam; ideo digamos Ecclesia declaravit irregulares, & inhabiles ad Ordines sacros suscipiendos. Sed in his immorari non vacat. Tum quia hic satis est contra Hæreticos ostendisse, secundas nuptias non esse adulteria, nec Divino jure interdictas. Tum quia de his locutus sum in Theol. Tom. 4. in 3. p. Tract. de Matrim. q. 4. Dub. 4. per totum. Quæ Studiosus adire poterit.

XIII. Sunt qui Montano hunc etiam errorem affingant, quòd nempè dixerit, Matrimonium ratum & consummatum posse ad libitum conjugum dissolvi. Sed hoc errore à nullo antiquorum, Augustino, Philastrio, Epiphanio, Montanum aut Montanistas notatos vidi. Referunt Apollonium apud Eusebium Lib. 5. Hist. cap. 18. de Montano dicentem: *Hic est, qui nuptiarum dissidia docuit.* Sed non de primis nuptiis locutum fuisse Apollonium, sed de secundis, quas velut fornicationes & adulteria scindendas docuit, ut dictum est, verius existimo. Eò vel maximè quòd si prima

ma conjugia scindi posse docuisset, cùm in ejus sententia ad secunda transire non possent, conjuges sic discissi perpetuò continentes vivere debuissent. Et in hoc sensu aliqui volunt, Montanum dissolutionem matrimonii conjugibus liberam concessisse, ut qui vellent contineri, mutuò discedere possent. Ita sentiunt Centuriatores Magdeburgenses Centur. 2. c. 5. §. de Hæresibus sub Commodo, ut hoc dogmate Ecclesiæ Romanæ detrahant velut ab ea recepto. Aiunt ergo „ Legem Montanus de solvendis, dirimen„ disque matrimoniis tulit, inquit apud Eusebium Apollonius: „ ex proprio fortassis, seu furto, seu facto, quo abortivas suas „ prophetissas Priscillam & Maximillam, à maritis suis abstra„ xit, dogma generale constituens: quòd mulieribus, religionis „ scilicet gratiâ, à viris liceret discedere, sicut etiam Pontificii „ docent „.

XIV. Verùm in hoc maximè, quod ab Ecclesia Romana Montani dogma adoptatum dicunt, Calumniatores potius se quàm Centuriatores exhibent. Quidquid enim sit, an Apollonius censeat, Montanum legem statuisse de primis nuptiis dirimendis, & non potiùs dirimendis secundis, quod veriùs esse nuper dixi: dato etiam quòd Prophetissæ relictis viris suis Montano adhæserint studio religionis, & non potiùs libertatis & vanitatis amore; quod ex earum profano incessu jam ostendi: mentiuntur tamen dum hoc idem à Pontificiis receptum dicunt. Nam Montanus matrimonium ratum, & consummatum arbitrio conjugum dirimi posse docebat, Pontificii autem, seu Catholici, id solum docent de matrimonio rato quidem sed non consummato, & hoc per ingressum alterius & professionem in aliqua ex Religionibus probatis. Cæterùm matrimonium ratum & consummatum omnino indissolubile quoad vinculum statuunt. Catholicam de matrimonii indissolubilitate doctrinam fusè exposui Tom. 4. in 3. p. Tract. de Matrim. qu. 5. Dubio 1. 2. 3. 4. 5. & 6. Contra verò facilitatem matrimonia etiam consummata apud Centuriatorum Sectam, non studio religionis, sed incontinentiæ, solvendi, ostendi in Vera Ecclesia Tom. 1. cap. 8. §. 1. num. 3., præcipuè ex Luthero prætensæ Reformationis duce & inventore. Videantur ergo citatis locis dicta.

§. V.

Montani error de Jejuniis.

I. INter errores, quos ut leges ac præcepta à suo Paracleto tradita & necessaria ad salutem suis proponebat, erat is quo dicebat, plura jejunia ab ipso solo instituta, etsi ab Ecclesia non pre-

præcepta, esse de necessitate salutis servanda. In quo observandum est, Montanum & Montanistas non errasse, quia plura observarent jejunia, quàm ea quæ ex præcepto Ecclesiæ, vel consuetudine observantur: studio enim severioris disciplinæ, potest quis specialia jejunia, quæ Ecclesia non præcipit, frequentare, & à certis quibusdam cibis abstinere, sicut quidam Religiosi Ordines etiam modo profitentur: & Carolus Magnus Lib. 6. Capitularium cap. 187. apud Cabasutium in Notitia Eccl. seculi VII. tres quadragesimas proponit observandas in anno, idest quadraginta dies ante Nativitatem Domini, quadraginta dies ante Pascha, & quadraginta dies post Pentecosten, addens „ Quanquam enim non„ nulla ex his canonicâ priventur auctoritate, nobis tamen simul „ omnibus propter consuetudinem plebis, & parentum nostrorum „ mores, hęc observare, ut superiùs est comprehensum, convenit „. Amalarius etiam L. 1. c. 36. tradit, suâ ætate tres pariter quadragesimas à piis viris observatas, ante Nativitatem Domini unam, ante Pascha alteram, & tertiam ante festum S. Joannis Baptistæ, quam tamen non omnes uniformiter observabant, aliis priùs, aliis post eam inchoantibus. Sic in aliis Ecclesiis variis temporibus plura jejunia observata fuere, & fortè adhuc observantur, quæ apud cæteros observantiam non obtinent ex consuetudinis varietate: qui tamen non ob hoc hæretici reputantur.

II. Sic ergo, ut dicebam, non ex hoc præcisè, quòd Montanus & sui plures quadragesimas jejunaverint, hæretici erant: sed eo quòd veluti ex nova Paracleti Montano & Prophetissis ejus facta revelatione, volebant servanda esse jejunia à Montano indicta tanquam Divino jure præscripta universæ Ecclesiæ ut ad salutem necessaria. Ita S. Hieronymus Epist. 27. aliàs 54. ad Marcellam de Montanistis: *Nos*, inquit, *unam quadragesimam secundùm traditionem Apostolorum, toto anno tempore nobis congruo jejunamus: illi tres in anno faciunt quadragesimas, quasi tres passi sint Salvatores. Non quòd & per totum annum, exceptâ Pentecoste, jejunare non liceat: sed quòd aliud sit necessitate, aliud voluntate munus offerre.* Non negabant ergo Catholici, posse quemquam ex sua voluntate ultra dies ab Ecclesia præscriptos ad macerationem corporis jejunare, cùm hoc à pluribus sanctis viris factum legamus: sed in eo reprehendebant & hæreticos accusabant Montanistas, quòd nova & insueta jejunia præter Ecclesiæ institutum inducentes, vellent ea necessariò ad salutem servanda, tanquam à Paracleto Montano revelata.

III. Hoc Tertullianus ipse jam factus Montanista L. de Jejuniis adv. Psychicos c. 1. testatur dicens: *Arguunt nos, quòd jejunia pro-*

propria custodiamus, quòd stationes plerumque in vesperam producamus, quòd etiam Xerophagias observemus, siccantes cibum ab omni carne & omni jurulentia & uvidioribus quibusque pomis, ne quid vinositatis vel edamus vel potemus; lavacri quoque abstinentiam congruentem arido victui. Novitatem igitur objectant de cujus inlicito præscribant, aut hæresim judicandam si humana præsumtio est, aut pseudopropbetiam pronuntiandam si spiritalis indictio est, dum quaqua ex parte anathema audiamus qui aliter pronuntiamus. Hæc Tertulliani querela clarè ostendit, jejunia Montanistarum fuisse ab Orthodoxis ut hæretica anathemate damnata, quia humanâ præsumtione, aut falsâ prophetiâ tanquam observatu necessaria ab eis præcepta contra antiquam Ecclesiæ disciplinam. Eâdem ergo ratione, quâ Ecclesia Catholica præsens Lutheranos & Calvinistas omnia jejunia traditione Apostolicâ & Ecclesiæ præcepto hactenùs custodita abrogantes ut hæreticos damnat, Montanistas ut hæreticos antiqua Ecclesia proscripsit; quia vanâ præsumtione, & falsas prophetias obtrudentes, nova jejunia contra Ecclesiæ statuta ut necessaria indicebant. Et sicut Lutherum, Calvinum & alios, qui nullam in Ecclesia ordinariam auctoritatem habentes, nec ullum suæ specialis à Deo missionis signum ostendentes, jejunia à tota Ecclesia religiosè observata tollere ausi sunt, anathemate jure proscripsit: sic Montanum, qui, cùm nec Pontifex esset, nec ullam in Ecclesia auctoritatem haberet, homo laicus ac de plebe infimus, ementito Paracleti oraculo novas in Ecclesia de jejuniis leges indicere tentavit, Orthodoxa Ecclesia meritò reprobavit.

IV. Ex iis, quæ hactenus dixi, contra Montanistarum jejunia occasionem arripuere novi Protestantes Ecclesiam Catholicam calumniandi, quasi in suis jejuniis & in abstinentia à certis cibis Montanistarum jejunia adoptarit. Inter primos hanc calumniam evomuit Kemnitius in Exam. Conc. Trident. p. 4., postea Dallæus in L. de Jejunio & alii. Quibus omnibus plausum facit Ittigius de Hæresiarchis sect. 2. cap. 13. 14. his verbis „ Videant modò Pontificii, quomodo doctrinæ suæ de jejuniis cum Montanistarum „ doctrina consensum, & harmoniam declinare possint. Tentavit id jampridem Bellarminus Tom. Controv. de Bonis Operibus in partic. Lib. 2. cap. 9. Tentarunt & alii, & in his Natalis Alexander secul. 2. dissert. 4. Ægrè certè effugient, si attentè legant, quæ Kemnitius in Exam. Conc. Trid. p. 4. Bebelius in Antiquit. seculi 2. & alii de hoc Pontificiorum cum Montanistis consensu observarunt. Unicum ex Dallæo hoc annotare placet, nempè tantam esse inter Pontificios & Montanistas in doctrina de jejuniis harmoniam, ut Martinus Peresius sibi persua-

„ suaserit, Tertullianum in Libro de Jejuniis Catholicam, si Pon„ tificiam sic appellare fas est, de jejuniis doctrinam propugnare, „ Psychicos autem, contra quos disputavit Tertullianus, hæreti„ cos esse Lutheranis similes „. Hæc & alia audacter ut de more Ittigius.

V. Cæterùm hæc quæ postremò dicit de Martino Peresio, qui de Traditionibus p.3. de Jejunio dicit, Phsychicos fuisse illius temporis hæreticos, qui jejuniorum præscriptiones damnabant; dicentes, suo arbitrio relinquendos esse homines in jejunio, ut modò sentiunt Lutherani, & alii Protestantes, & contra hos pugnare Tertullianum: de quorum progenie se asserere Dallæum non pudet, ait enim: *Peresi, istos Psychicos libenter amplectimur, neque nos de horum sanguine prognatos esse pudet ac pœnitet, nostri illi sunt fatemur. Vos* (simul cum Peresio Turrianum alloquitur) *in tota hac causa Tertulliani clientes, & illius quem defendit Parácleti proles ac fœtura estote: nos vobis hanc gloriam non invidemus*. Hæc inquam, quæ dicit Peresius, & in quibus Dallæus gloriatur, inania, quia falsa, sunt: Illi enim quos Tertullianus per contemtum Psychicos ideft carnales seu animales appellat, non erant, ut falsò dicit Peresius hæretici Lutheranis similes, qui omnia jejunia libera esse contenderent; sed erant Catholici præsertim è Romano Clero, qui Montanistis obsistebant, non quia aliqua jejunia de præcepto observanda ponerent; sed quia plura alia addebant, absque ulla Ecclesiæ auctoritate, sed à Montano sub falso sui Paracleti nomine indicta tanquam omnibus ad salutem necessaria.

VI. Porrò quod Psychici, qui Tertulliani & Montani jejuniis obsistebant, aliqua jejunia ex præcepto servarent, idem Tertullianus eis objicit dicto Libro de Jejuniis c.13., quòd ex præcepto majorum jejunarent illis diebus quibus ablatus est sponsus, & illis quibus ob aliquam Ecclesiasticam causam mandato Episcopi jejunabant; ergo Lutherani, qui nullo jejunii nec ante-paschalis, nec alterius præcepto teneri volunt, Psychicorum soboles non sunt, sed Aerianorum potiùs, qui cum illis eadem in hoc sentiebant. Aerius enim teste S. Augustino L. de Hæres. c. 53. dicebat, *Nec statuta solemniter celebranda esse jejunia, sed cùm quisque voluerit jejunandum, ne videatur esse sub Lege*. Sed cujuscumque cœtus sint proles, certum est Protestantes à cœtibus Catholicis non esse prognatos.

VII. Modò abjicienda est calumnia, quâ imponitur, Catholicos Romanos in causa jejunii Montanistarum dogmatis hæredes esse, quam licèt difficile abstergere putet Ittigius, eam tamen facilè diluam sic: Jejunia, quæ Catholici Romani modò observant,

vant, sunt jejunia ab Ecclesia, cui ex Christi promisso Spiritus Sanctus jugiter assistit, & longo seculorum usu & traditione firmata: Jejunia Montanistarum contra Ecclesiæ Catholicæ usum, Paracleti ut somniabant in Montano residentis, seu Montani & Prophetissarum ejus privatâ auctoritate, tanquam omnibus ad salutem necessaria fuerunt inducta, & proinde tanquam hæretico spiritu intrusa Ecclesia damnavit: ergo jejunia Montanistarum toto Cœlo distant à jejuniis Catholicorum, nec Catholici Romani ea ex instituto Ecclesiæ observantes Montanistas imitantur, qui privatâ auctoritate plura contra Ecclesiæ institutum non liberè, sed necessariò ad salutem observanda invexerant. Plura enim jejunia, quàm Ecclesia præceperit, ex arbitrio observare laudabile est; at ea inducere privatâ auctoritate ut necessaria omnibus, damnabile: & hac ratione iejunia Montanistarum Ecclesia rejecit, non quia ultra jejunia Ecclesiæ jejunare vellent, sed quia ea esse necessaria contendebant. Unde Hieronymus Ep. 27. aliàs 54. ad Marcellam de Montanistarum jejuniis ait: *Non quòd & per totum annum exceptò Pentecoste, jejunare non liceat: sed quòd aliud sit necessitate, aliud voluntate munus offerre.* Montani autem jejunia fuisse ab ipso lege latâ instituta, dicit Apollonius apud Eusebium L. 5. c. 18. *Hic est qui nuptiarum dissidia docuit, qui jejuniorum leges imposuit.* En in aperto positam inter Montanistas & Pontificios in jejuniorum observantia discrimen, etsi Ittigius cum suis illud videre nolint.

VIII. Quod verò jejunia, quæ nos Catholici observamus antiquo Ecclesiæ usu firmata sint, vel ipsi jejuniorum hostes absolutè inficiari non possunt. Centuriat. Magdeburg. Centur. 2. cap. 6. pag. 91. ajunt: *Quando hæc jejuniorum diversitas cœperit, non usque adeò certum est: videtur statim post Apostolos, & has & alias diversitates ortas esse.* Centuria 3. cap. 6. pag. 95. *Frequens apud Scriptores hujus seculi* (tertii) *occurrit jejuniorum mentio, adeò ut in opinionem meriti jejunia abiisse jam tum viderentur, ... Origenes dierum quadragesimalium meminit jejuniis consecratorum, item quartæ & sextæ feriæ, in quibus solemnia fuisse dicit jejunia;* quæ negare non audet Confessio Helvetica cap. 24. dicens: *Quadragesimale jejunium vetustatis habet testimonia, sed nulla ex litteris Apostolicis, ergo non debet, nec potest imponi fidelibus.* Calvinus ipse L. 4. Inst. c. 12. n. 20. *Qua in parte*, inquit, *non in totum excusare audeo Veteres, quin & superstitionis quædam semina jecerint, & occasionem præbuerint tyrannidi, quæ postea exorta est... Et tunc passim invaluerat superstitiosa Quadragesimæ observatio.* En nec ipsi moderni Heterodoxi jejuniorum hostes infensissimi, antiquam esse

eorum in Ecclesia Catholica observantiam, negare possunt.

IX. Quòd verò ea improbent, & ut superstitiosa accusent, nec sine tyrannide ad ea obligari posse fideles effutiant, eorum solita impudentia est; cum discere potiùs debuissent à S. Augustino, quòd quamvis de hoc Scripturarum non proferatur auctoritas, cùm tamen id universæ placuerit Ecclesiæ, certissimè tenendum est. Sic enim L.1. contra Cresconium c.33. *Proinde*, inquit, *quamvis hujus rei certè de Scripturis canonicis non proferatur exemplum: earumdem tamen Scripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus quod universæ jam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum Scripturarum commendat auctoritas; ut quoniam Sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit hujus obscuritate quæstionis, eamdem Ecclesiam de illa consulat, quam sine ulla ambiguitate Sancta Scriptura demonstrat*. Similia dicit L.6. contra Julian. c. 5. & propiùs ad rem præsentem de quæst. circa Jejunium, & alia in Quadragesima observanda, ait Epist. 54. aliàs 118. ad Inquisitiones Januarii c.5. *Ad hæc itaque respondeo, ut quid horum sit faciendum, si Divinæ Scripturæ præscribit auctoritas, non sit dubitandum, quin ita facere debeamus ut legimus:..... Similiter etiam si quid horum tota per Orbem frequentat Ecclesia. Nam & hinc quin ita faciendum sit, disputare, insolentissimæ insaniæ est*. Cùm ergo & ipsi Heterodoxi fateantur, jejunia Quadragesimæ, & alia ab antiquis temporibus Ecclesiam servasse, & quidem toto Orbe servata suos prætensos Reformatores reperisse, quid ultra quærunt, quid disputant, quâ fronte ea abrogarunt? Si insolentissima insania est velle de hoc disputare, è medio tollere & abrogare quid erit?

Sed in hoc diutiùs immorari hujus loci non est. Videantur Catholici Doctores ex professo agentes, & inter eos Natalis Alexandrè Hist. Eccl. seculi secundi Dissert. 4. art. 1. & sequentibus. De quo & ego egi in Vera Ecclesia Tom. 2. parte 1. art.6. In præsens ita concludam, si apud ipsos Protestantes hæretici sunt Montanistæ, quia plura jejunia ab Ecclesia non observata ut necessaria ad salutem inducebant: cur hæretici non erunt, qui jejunia ab Ecclesia toto Orbe observata penitùs sustulerunt?

§. VI.

Montani error de potestate remittendi peccata.

I. MOntanus rigori disciplinæ nimiùm studens præallatis erroribus hunc etiam addidit, quo dicebat, in Ecclesia non esse potestatem remittendi aliqua gravia peccata post baptismum con-

commissa, inter quæ ponebat adulterium, homicidium, lapsum in idololatriam, & alia similia. Unde à Tertulliano in Libro de Pudicitia, quem pro Montanistis adversùs Catholicos composuit, talia peccata vocantur irremissibilia & immundabilia. Non tamen talia vocat respectu Dei, quasi de ejusmodi peccatis nulla venia à Deo sperari possit, sed respectu Ecclesiæ, quam in graviorum peccatorum remissionem nullam potestatem habere arbitratus fuit. Porrò hanc esse Montanistarum mentem & suam, declarat præfato Libro c. 3., ubi Catholicis objicientibus, quòd cùm de omnibus peccatis pœnitentia agenda sit, & nihil frustra sit agendum, fit ut nullum peccatum careat veniâ, ita respondet: *Meritò ita opponunt, quoniam bujus quoque pœnitentiæ fructum, idest veniam, in sua potestate usurpaverunt. Quantum enim ad illos à quibus pacem bumanam consequitur: quantum autem ad nos, qui solum Dominum meminimus delicta concedere, & utique mortalia, non frustra agetur. Ad Dominum enim remissa, & illi exinde prostrata, boc ipso magìs operabitur veniam, quòd eam à solo Deo exorat, quòd delicto suo bumanam pacem sufficere non credit, quòd Ecclesiæ mavult erubescere, quàm communicare.*

II. Ex his ergo apparet, Montanum dum aliqua ponebat irremissibilia, non ea talia ponebat respectu Dei; imò dicebat, pro eorum veniâ solum Deum exorandum: sed solùm ea ponebat irremissibilia per potestatem Ecclesiæ: non negat tamen de talibus pœnitentiam coram Ecclesia faciendam, imò eam adhortatur, quia sic de notæ suæ exemplo cæteros admonet, & lacrymas fratrum advocat, ac redit plusquam negotiata. *Et si pacem bìc non metit, apud Dominum seminat. Nec amittit sed præparat fructum.* Sed vult pœnitentiam hanc coram fratribus & Ecclesia præparare ac negotiari, & quasi seminare veniam, non potestate Ecclesiæ, sed à solo Deo obtinendam, quia peccata gravia facultatem Ecclesiæ concessam excedunt, ut ab ea veniam obtinere quâcumque impletâ pœnitentiâ non possint, sed sibi soli eam largiri Deus reservavit.

III. Verùm hæc doctrina, quam ut sibi à suo Paracleto revelatam Montanus pronuntiavit, directè contraria est doctrinæ, quam de suo Spiritu Paracleto Apostolis collato tradidit Christus. Ubi enim Montani Paracletus potestatem Ecclesiæ remittendi peccata ad aliqua sola eaque leviora restringit: iste ad omnia nullâ exceptione facultatem dimittendi extendit. Sic enim Jo. 20. v.22. ait Jesus Apostolis: *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt:* Quibus amplam & generalem facultatem quæcumque peccata re-
mit-

mittendi vel retinendi Spiritu suo Paracleto Christus Apostolis impartitur, quam eis Matth. 18. v. 18. ante concesserat dicens: *Quæcumque alligaveritis super terram erunt ligata & in Cælis: & quæcumque solveritis super terram erunt soluta & in Cælo.* Eamdemque absque ulla limitatione specialiter concessit Petro Matth. 16. v. 19. cùm ipsum Ecclesiæ Petram & Caput constituens ait: *Et tibi dabo claves Regni Cælorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cælis, & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in Cælis.* Cur ergo potestatem dimittendi, & solvendi, quam Christus & Spiritus ejus Apostolis ut Ecclesiæ Pastoribus & Petro ut Capiti illimitatam concessit, Montani Paracletus ad sola peccata levia restringit?

IV. Respondet pro Montanistis Tertullianus dicto L. de Pudicitia c. 21., talem facultatem à Christo & Spiritu ejus fuisse concessam Apostolorum personis, sicut potestatem debiles sanandi & mortuos suscitandi, & eandem concessam fuisse personæ Petri, non verò Ecclesiæ: ideoque in Ecclesia non perseverasse. Sic enim de Apostolis ait: *Si & ipsos Beatos Apostolos tale aliquid indulsisse constaret, cujus venia à Deo non ab homine competeret, non ex disciplina sed ex potestate fecisse. Nam & mortuos suscitaverunt, quod Deus solus: & debiles redintegraverunt, quod nisi Christus.* Infra verò: *Si quia,* inquit, *dixerit Petro Dominus, super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, dedi tibi claves Regni Cælestis, vel quæcumque alligaveris vel solveris in terra erunt alligata vel soluta in Cælis, idcirco præsumis, & ad te derivasse solvendi & alligandi potestatem, idest ad omnem Ecclesiam Petri propinquam, qualis es evertens & commutans manifestam Domini intentionem personaliter hoc Petro conferentem: Super te, inquit, ædificabo Ecclesiam meam. Et dabo tibi claves, non Ecclesiæ.* His ultimis verbis Tertullianus factus hæreticus dicendo, potestatem Petro concessam in sola Petri persona stetisse, nec ad ejus Successores, aut in Ecclesiam transiisse, miserrimè recessit ab eo, quod Catholicus ipse docuerat præsertim in Præscript. cap. 36., & modernis Hæreticis, qui idem sentiunt, viam paravit.

V. At cum Montanistis turpiter errat Tertullianus. Primò, Si facultas remittendi peccata & solvendi data fuit à Christo non Ecclesiæ, sed solis eorum personis: ergo Ecclesia omni prorsùs caret potestate remittendi peccata & solvendi. Cur ergo Tertullianus & Montanistæ concedunt Ecclesiæ potestatem remittendi peccata leviora, etsi non graviora? Nam vel Christi verba referenda sunt ut dicta Apostolis, & in ipsis dicta Ecclesiæ, vel non. Si non: ergo potestas in ipsis Apostolis expiravit, & nullo modo

modo in Ecclesiam transiit. Si sic: cùm potestatem illam remittendi & solvendi ad nulla peccata Christus restrinxerit, sed dixerit: *Quorum remiseritis remittuntur: quæcumque solveritis &c.*, ineptè Ecclesiæ potestatem ad aliqua sola restringunt, dum Christus ad omnia eam extendit.

Fallitur etiam & quidem enormiter, dum ait soli personæ Petri Christum dedisse claves & potestatem solvendi, non Ecclesiæ. *Ideo quippe* (ita S. Augustinus tract. 124. in Joann.) *ait Dominus super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, quia dixerat Petrus Tu es Christus Filius Dei vivi. Super hanc ergo, inquit, Petram, quam confessus es, ædificabo Ecclesiam meam. Petra enim erat Christus, super quod fundamentum etiam ipse ædificatus est Petrus. Fundamentum quippe aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Jesus. Ecclesia ergo quæ fundatur in Christo claves accepit in Petro, idest potestatem ligandi solvendique peccata. Quod est enim per proprietatem in Christo Ecclesia, hoc est per significationem Petrus in petra, quâ significatione intelligitur Christus petra, Petrus Ecclesia.* His Augustinus errorem Tertulliani funditùs evertit.

VI. Rursùs potestatem remittendi peccata concessam à Christo generaliter Apostolis non fuisse personalem tantùm, fatetur Firmilianus Epist. 75. ad S. Cyprianum ubi ad illa verba *Quorum remiseritis peccata* &c. ait: *Potestas ergo peccatorum remittendorum Apostolis data est, & Ecclesiis quas illi à Christo missi constituerunt, & Episcopis, qui eis ordinatione vicariâ successerunt.* Quæ confirmat idem S. Cyprianus Ep. 73. ad Jubajanum. At tota vis Tertulliani in hoc sita est, quòd peccata in Deum commissa, qualia sunt graviora, solus Deus dimittere potest, non homo, non Ecclesia quæ est cœtus hominum, sed Ecclesia spiritalis ex tribus Divinis Personis congregata; ait enim ibidem cap. 21. *Ecclesia quidem delicta donabit; sed Ecclesia spiritalis per spiritalem hominem, non Ecclesia numerus Episcoporum. Domini enim non famuli est jus & arbitrium; Dei ipsius, non Sacerdotis.* Sed nimis crassè hallucinatur. Hoc quidem verùm esset, si Sacerdotibus Ecclesiæ tribueremus facultatem peccata remittendi propriâ & principali auctoritate & arbitrio, & quibuscumque etsi impœnitentibus, & in peccato suo permanere volentibus: hoc enim esset peccata remittere contra voluntatem Domini: non verò si (ut nos dicimus) Sacerdotes Ecclesiæ potestate solum ministeriali, & sibi à Deo concessâ, iis qui pœnitentiam petunt, veniam indulgeant: hoc non est contra voluntatem Domini facere; sed voluntatem Domini veluti famulos ministerio implere. Hoc autem Deum voluisse, Chri-

Christus ipse locis supra ex Evangelio allatis testatus est. Unde S. Cyprianus Epist. 52. ad Antonianum ait: *Neque enim præjudicamus Domino judicaturo, quo minùs si pœnitentiam plenam & justam peccatoris invenerit, tunc ratum faciat, quod à nobis fuerit hìc statutum.*

VII. Non defuerunt S. Cypriani ætate, qui graviorum criminum reis veniam denegarent, quorum ipse meminit prælaudatâ Epistolâ; ubi tradit, quosdam antecessores suos Episcopos dandam pacem mœchis non putavisse, & pœnitentiæ locum adulteris in totum clausisse; non tamen quia cum Montanistis crederent in Ecclesia non esse hanc potestatem, sed ex mero rigore disciplinæ. Quare ait: *Non tamen à Coepiscoporum suorum collegio recesserunt, aut Catholicæ Ecclesiæ unitatem, vel duritiæ, vel censuræ suæ obstinatione ruperunt, ut quia apud alios adulteris pax dabatur, qui non dabat de Ecclesia separaretur. Manente concordiæ vinculo, & perseverante Catholicæ Ecclesiæ Sacramento, actum suum disponit & dirigit unusquisque Episcopus, rationem propositi sui Domino redditurus.* Quod Cyprianus, qui oppositam sententiam acriter tuebatur, non dixisset, si diversitas fuisset in dogmate, ut scilicet dandam pacem mœchis negassent, quia putassent cum Montanistis hanc in Ecclesia non esse potestatem.

VIII. Hâc ratione, quia ex rigore disciplinæ statutum fuerat, ne quorumdam graviorum rei, adhuc peractâ pœnitentiâ, ad Clericatum, vel Episcopatum promoverentur, non proinde velut rami ab Ecclesia præcisi censebantur, dicit S. Augustinus Ep. 50. modò 185. ad Bonifacium cap. 10. sic: *Ut enim constitueretur in Ecclesia, ne quisquam post alicujus criminis pœnitentiam clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiæ, sed rigore factum est disciplinæ: alioquin contra claves datas Ecclesiæ disputabitur, de quibus dictum est* „ Quæ solveritis in terra, soluta erunt & in Cœlo „: *sed ne forsitan etiam detectis criminibus, spe honoris Ecclesiastici animus intumescens superbè ageret pœnitentiam, severissimè placuit, ut post actam de crimine damnabili pœnitentiam, nemo sit Clericus; ut desperatione temporalis altitudinis, medicina major, & verior esset humilitas.* Hæc & alia ibi Augustinus. Cui antiquæ Disciplinæ rigori respondet modò ob aliqua graviora crimina etiam post pœnitentiam imposita Irregularitas.

Quia verò quis objicere potuisset, quòd *Et Sanctus David de criminibus mortiferis pœnitentiam egit, & tamen in honore suo perstitit. Et Beatum Petrum, quando amarissimas lacrymas fudit, utique Dominum negasse pœnituit, & tamen Apostolus mansit.* Respondet:

det: *Sed non ideo supervacua putanda est posteriorum diligentia, qui ubi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt, quò salus tutiùs muniretur, experti credo aliquorum fictas pœnitentias per affectatas bonorum potentias. Cogunt enim multas invenire medicinas multorum experimenta morborum. Verùm in hujusmodi causis ubi per graves dissensionum scissuras, non hujus aut illius hominis est periculum, sed populorum strages jacent, detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis caritas sincera subveniat.* Hæc ex S. Doctore placuit subjicere, quia in multis inservire possunt.

IX. Nunc ad Montanistas revertor, quorum inclementiam erga lapsos in graviora peccata S. Hieronymus in Ep. 27. aliàs 54. ad Marcellam ita sugillat: *Illi ad omne penè delictum Ecclesiæ obserant fores; nos quotidie legimus: malo pœnitentiam peccatoris quàm mortem. Et Numquid qui cadit non resurgit, dicit Dominus? Et Convertimini ad me filii convertentes, & ego curabo contritiones vestras. Rigidi autem sunt, non quò & ipsi pejora non peccent: sed hoc inter nos & illos interest, quòd illi erubescunt peccata confiteri quasi justi, nos dum pœnitentiam agimus, faciliùs veniam promeremur.* In hoc cum Montanistis concordare videntur moderni Heterodoxi, qui dum negant peccata aperienda esse per Confessionem Sacerdoti, sed soli Deo; consequenter dicunt, in Ecclesia non esse potestatem remittendi peccata: imò Montanistas superant; nam Montanistæ aliqua saltem peccata minùs gravia remittendi potestatem Ecclesiæ concedebant; isti verò nullam, sed omnia soli Deo absque ullo Ecclesiæ opere remittenda reservant.

X. In hoc errore cum Montano & Montanistis convenerunt Novatiani, de quibus infra: hi autem illum à Montanistis acceperunt. Nam primus qui illum evulgavit fuisse creditur Montanus: quamvis oppositum videatur sentire Vincentius Lirinensis in Commonitorio num. 24. dicens: *Quis ante crudelissimum Novatianum crudelem Deum dixit eo quòd mallet mortem morientis, quàm ut revertatur & vivat?* Dici fortè posset, Novatianum fuisse primum qui Deum crudelem fecit, quia peccatorem neque à Deo sperare veniam posse doceret; sed neque hoc sustineri potest. Teste enim Socrate Lib.4. Hist. c.24. Novatus cum Montano sensit, nimirum veniam non per Ecclesiam, sed à Deo unicè esse sperandam. Cyprianus tamen, seu alius Lib. contra Novatianum, videtur asserere, hunc lapsis consequendæ etiam à Deo veniæ spem ademisse. Sed de hoc infra.

§. VII.

Montani error de fuga in persecutione.

I. MOntanus qui studio rigidioris disciplinæ excessit, ut hactenus vidimus, zelo quoque Fidei, sed non secundùm scientiam, accensus alium statuiterrorem, nimirùm, non licere Christianis urgente persecutione quâcumque fugam capere. Hinc Montanistæ martyrii amore flagrantes se prædicabant, & plures è suo numero martyres jactitabant, & hoc certissimum prophetici, quem se habere gloriabantur, spiritus indicium esse prætendebant: quos tamen sæpè laudatus antiquus Scriptor apud Eusebium L. 5. Hist. c. 16. falsos martyres appellat. Nam etiam alii Hæretici plurimos se habere martyres prædicant, & præcipuè Marcionitæ, qui tamen nec pro veræ fidei & Christi confessione mortem subiere, quod ad verum martyrium necessarium est: & addit, quòd quotiescumque Ecclesiæ viri ad martyrium pro vera fide subeundum vocati unà cum quibusdam de Phrygum hæresi, qui martyres dicuntur, casu quodam coierunt, semper ab illis dissentiunt, & communionem illorum sollicitè vitantes, gloriosum martyrii exitum consequuntur: & affert recens exemplum de Cajo & Alexandro in urbe Apamæa Martyribus. Quod apud Eusebium cap. 18. Apollonius testatur de Alexandro & aliis quos martyres prædicant Montanistæ, qui pro aliis potiùs delictis pœnas dederunt, quàm pro fide passi fuerint.

II. Hunc tamen errorem Tertullianus factus Montanista etiam adoptavit, & pro tuendo scripsit Librum de Fuga in persecutione ad Fabium, in quo pluribus conatur ostendere, non licere vero Christiano in persecutione fugam arripere, sed debere eam fortiter ad mortem usque tolerare; & hoc esse argumentum, quòd ille accepit Paracletum, ac Librum ita concludit: *Et ideo Paracletus necessarius deductor omnium veritatum exhortator omnium tolerantiarum*: *quem qui receperunt*, *neque fugere persecutionem*, *neque redimere noverunt*, *habentes ipsum*, *qui pro nobis erit*, *sicut locuturus in interrogatione*, *ita juvaturus in passione*. At Paracletum numquid habebant Apostoli, numquid habebat Christus? Et tamen Christus declinavit persecutionem Herodis, & à Judæis pluries se abscondit eum occidere volentibus, ut se reservaret tempori suæ passioni à Patre præfixo. Apostoli pariter, & maximè Paulus, qui Paracleto ducente non semel à persecutoribus evasit, non quia mortem pro Christo detrectaret, sed ut diuturniori tempore Evangelio serviret, quo elapso Paulus cæterique Apostolo-

ſtolorum martyrio vitam gloriosè coronarunt; ut prætercam tot alios ſanctos viros, qui Sancto Spiritu duce perſecutionibus ſe ſubſtraxere, ut ſic meliùs Chriſto ac ejus fidei prodeſſent. Qualis eſt iſte Paracletus Montani & Tertulliani, qui fugam in perſecutione nemini permittere vult, quam Spiritus Paracletus Chriſti & Apoſtolorum permittit?

III. Quando, & quomodo, & quibus liceat in perſecutione fugere, latè oſtendi in Theol. Tom. 1. in 2. 2. Tract. de Fide qu. 4. de actu externo Fidei Dubio 8. quò Lectorem remitto. Attamen ut Tertulliani rationes, quas in dicto Libro congerit, vanas eſſe demonſtrem, aliqua repetam, & alia addam. In primis enim Tertulliani doctrina & Montani ex nova pſeudoprophetia producta, nemini unquam & in nulla circumſtantia, aut caſu licere perſecutionem vitare, contraria eſt verbis Domini Matth. 10. v. 23. *Cùm autem perſequentur vos in Civitate iſta, fugite in aliam.* Loquitur autem de perſecutione illata propter nomen ſuum: quod eſtò præceptum non contineat ſed conſilium, ſequitur tamen fugere perſecutionem non eſſe abſolutè & in omni caſu illicitum. Conſilium hoc ſecutus fuit Petrus Act. 12., qui ab Herode in carcere detentus ad mortem, Angelo duce fugâ vitæ ſuæ conſuluit. Secutus fuit Paulus, cùm à Judæis quæſitus ad necem Damaſci dimiſſus à fratribus per murum in ſporta fugiens evaſit, quod narrat ipſe 2. ad Cor. c. 11. v. 33. Theſſalonicæ quoque ſeditione contra ipſum concitatâ, fugâ Beræam unà cum Sila petiit. Act. 17. & à Feſto Proconſule Cæſarem appellavit, ut Judæorum inſidias declinaret. Si ergo illicitum eſſet in perſecutione fugere, malum conſilium Chriſtus dediſſet, & Petrus ac Paulus ei adhærendo turpe exemplum poſteris reliquiſſent.

IV. Reſpondet Tertullianus citato Libro cap. 6. Hoc in perſona propriè Apoſtolorum, & in tempora, & in cauſas eorum pertinere, ſicut præcedentia & ſubſequentia demonſtrant: cùm enim priùs prædicare deberent domui Iſrael & prædicationis eſſet initium: *Ideò illis fugère tunc ad tempus præcepit, non propter eludendum periculum proprio nomine perſecutionis (at quin perſecutiones eos paſſuros prædicabat & tolerandas docebat) ſed propter profectum annuntiationis, ne ſtatim oppreſſi, Evangelii quoque diſſeminatio perimeretur.* At Evangelio Judæis promulgato & jam ad gentes tranſlato, ceſſante periculo, ceſſavit & fugæ præceptum. Et propterea Apoſtoli ad Nationes tranſeuntes, pati non dubitaverunt, & Paulus qui ſe per murum expediri conceſſerat, à diſcipulis rogatus, ne ſe Jeroſolymæ committeret, ubi eum paſſurum Agabus prænuntiaverat, eorum precibus ſubſcribere noluit. Unde infert,

fert, etiam apud Apostolos temporaneum fuisse fugæ præceptum; & proinde apud nos non perseverare, quod etiam apud ipsos cessavit: aut si perseveravit, deliquerunt Apostoli, qui non usque in finem fugere curaverunt. Ita Tertullianus discurrit.

V. Verùm hæc doctrina, quam à suo Paracleto edoctus protulit, in multis ruit. Primò, quia supponit, fugam in persecutione fuisse à Christo Apostolis præceptam, cùm solùm fuerit prudenti consilio permissa; aliàs Stephanus qui primam illam persecutionem fugâ non declinavit, sed lapidibus ad mortem usque se se subjecit, præceptum violasset. Secundò, quia dicit hoc solis Apostolis ad tempus præceptum, seu veriùs permissum, nec ad alia posteriora tempora perseverasse. Unde enim hoc colligit? Quia Christus loquitur de sola persecutione, quam Apostoli passuri erant in Synagogis Judæorum? At loquitur etiam de persecutionibus, quas passuri erant à Regibus & Præsidibus v. 18. *Et ad Præsides & ad Reges ducemini propter me, in testimonium illis & gentibus*. Ergo dum subjunxit: *Cùm autem persequentur vos in Civitate ista, fugite in aliam*, non de sola persecutione Judaica, sed gentili etiam loquebatur. Tertiò, quia ratio, ob quam dicit fugere in persecutione præceptum fuisse initio Apostolis, fuit, ne eorum morte *Evangelii quoque dissemination perimeretur*. Sed hoc quovis tempore periculum evenire potest, nimirùm si in aliqua regione aliquis, vel plures Evangelium spargere incipientes, in persecutione morte succumbant, Evangelii disseminatio perimetur: & istis tunc persecutionem vitare licebit, ac se meliori tempori reservare, interea etiam absentes in Evangelio fideles confirmando, quod Apostoli fecerunt, & S. Cyprianus cum aliis præstitit. Quo completo, tempore à Deo statuto, sicut Apostoli vitam pro Christo dederunt, ita & S.Cyprianus, aliique pro eodem pati non dubitarunt.

VI. Hinc idem Cyprianus in Lib. de lapsis: *Primus est*, inquit, *victoriæ titulus gentilium manibus apprehensum Dominum confiteri. Secundus ad gloriam gradus est cautâ secessione subtractum Domino reservari. Illa publica, hæc privata confessio est. Ille judicem sæculi vincit, hic contentus Deo suo judice conscientiam puram cordis integritate custodit. Illic fortitudo promtior, hìc sollicitudo severior. Ille appropinquante horâ suâ jam maturus inventus est: hic fortasse dilatus est, qui patrimonio derelicto idcirco secessit, quia non erat negaturus; confiteretur utique si fuisset & ipse detentus.*

Quantum utilitatis Ecclesiæ advenerit ex fuga in persecutionibus, fusè S. Athanasius ostendit in Apologia de fuga sua, exemplis Jacob, David, Eliæ, & Pauli: unde infert num. 21. *Nequaquam vituperanda igitur est aut inutilis Sanctorum fuga: nam si à* per-

persecutoribus non declinassent, quomodo ex semine David ortus esset Dominus? aut quinam prædicassent Verbum veritatis? Persecutores quippe ea de causa Sanctos perquirebant, ut nullus superesset Doctor veritatis, prout Judæi Apostolis præcepere; qui tamen nihil non pertulere, ut Evangelium prædicaretur. Et infra num. 22. *Sic igitur Sancti, ut dictum est, dum fugerent, maximâ providentiâ & curâ in usus indigentium servabantur. Aliis autem & planè omnibus nobis hominibus hæc posita lex est, ut fugiamus persecutores, nosque occultemus dum inquirimur, neque ita præcipites & temerarii simus, ut tentemus Dominum: sed expectemus, ut supra dixi, donec definitum mortis tempus adveniat, aut judex ipse id de illis statuat, quod sibi visum fuerit: sintque parati, ut vocante eos statuto tempore, apprehensi, ad usque mortem decertent pro veritate. Hæc observarunt beati Martyres in persecutionibus quæ suis occurrere temporibus, in persecutione scilicet fugere solebant, in latebrisque permanere, deprehensi autem martyrium fortiter subire. Quod si ex illis quidam persecutoribus sese offerrent, non temerè illud agebant: martyrium quippe statim perferebant, palamque omnibus erat, eam alacritatem, eumque ad persecutores accessum Spiritum Sanctum auctorem habere.* Hæc Athanasius.

VII. Dicit ulteriùs Tertullienus, persecutionem esse à Deo. Quo supposito cap. 7. *Si à Deo persecutio est, quale est, ut idem fugiendam eam mandet, qui & infert? quam si evadi vellet, meliùs non immitteret, ne voluntatem suam aliâ voluntate prævaricari videretur. Aut pati enim nos voluit persecutionem, aut fugere. Si fugere, quomodo pati? Si pati, quomodo fugere?*

Respondeo, quòd persecutio à Deo est, & à Deo volita, eo modo quo à Deo fuit & ab eo & Christo volita passio Christi. Sicut autem passio Christi alio modo à Deo & Christo volita fuit, ac volita fuit à Judæis, à Juda, & à Pilato, & ideo ut à Deo & Christo bona fuit, & laudabilis; ut à Judæis autem, Juda, & Pilato, fuit mala & vituperabilis juxta S. Thomam 3. p. q. 47. art. 3. ad 3. dicentem: *Quòd eadem actio diversimodè judicatur in bono vel in malo secundùm quod ex diversa radice procedit. Pater enim tradidit Christum, & Ipse semetipsum ex caritate; & ideò laudantur: Judas autem tradidit ipsum ex cupiditate, Judæi autem ex invidia, Pilatus ex timore mundano, quo timuit Cæsarem; & ideo ipsi vituperantur:* Ita eadem actio persecutionis, ut à Deo volita in exercitium patientiæ, & meritum fidelium constanter ipsum confitentium, bona est, & in hoc sensu dicitur Deus tradidisse Martyres persecutoribus, sicut dicitur Christum tradidisse pro nobis: ut autem volita à tyrannis persecutoribus in odium Christi mala est, & sic nec à

Deo

Deo volita, sed solum permissa. Et ideo sicut laudat & coronat fideles eam fortiter tolerantes, ita detestatur & punit tyrannos eam inferentes. Uno verbo persecutio quatenus à Deo, & ex parte fidelis eam perferentis, bona est; quatenus verò à tyranno illata mala & à Diabolo excitata.

Ex ea parte autem, quâ persecutio bona est, malè infert Tertullianus, Deum velle ut Christianus se coram tyranno sistat, ut non liceat ei persecutionem fugâ declinare; sed solùm Deus vult, ut fidelis paratus sit persecutionem sustinere eo modo quo ipse decreverit. Qui autem eam fugâ declinant, adhuc persecutionem patiuntur, eique subsunt diuturniora & graviora mala tolerantes, quàm si semel occisi fuissent. Cùmque hæc omnia patiantur, quia Christum negare nolunt, sed in ejus fide constantes perseverare etiam ad mortem usque, ideo Christum coram hominibus verè confitentur. Sic Apostoli, dum declinantes persecutionis furorem huc illucque fugiebant, verè patiebantur, & Christum confitebantur, quod nec Tertullianus negabit.

VIII. Dicit tamen tertiò: Præpositi Ecclesiæ fugere in persecutione non possunt, nec debent: ergo neque grex illis commissus: sic enim ait cap. 11. *Si grex fugere deberet, non deberet Præpositus gregis stare, sine causa statutus ad tutelam gregis, quam grex non desideraret ex licentia fugæ.*

Respondeo, quòd si totus grex fugeret, ut nulla ovis permaneret, inutilis esset permanentia Pastoris; sed falsum supponit Tertullianus, dum ait gregem fugere debere. Posse quidem licitè gregem fugere dicimus, sed debere non dicimus. An autem, & quando Præpositus fugere possit, quando non, dixi citato Tomo 1. in 22. de Fide q. 4. Dub. 8. §. 1. num. 6. & sequent. unde quæ ibi dixi Lector videat. In præsens solùm dicam, quòd alia est ratio de Ecclesiæ Præpositis, alia de plebe, & privatis Christianis, quibus non subest animarum cura. Præpositi enim Pastoris officium gerunt, ideoque instante persecutione non debent desertâ plebe fugâ sibi consulere; aliàs Pastores non essent, sed mercenarii. Ut enim dicit Christus Joan. 10. v. 11. *Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis. Mercenarius autem & qui non est Pastor, cujus non sunt oves propriæ, videt lupum venientem & dimittit oves & fugit: & lupus rapit, & dispergit oves.*

In aliquibus autem casibus licere Præpositis, ut se in utilitatem gregis meliori tempore reservent, secedere ingruente persecutione loco citato dixi: puta si remaneant in Ecclesia alii Ministri, qui eorum vices implere possint: vel si à persecutione specialiter persona Præpositi quæratur, vel si Præpositus suæ infirmitatis con-

conscius timeat, se non fore constantem in tormentis. In his & similibus casibus poterit, & fortè etiam debebit Præpositus seipsum fugâ reservare. Sic SS. Petrus & Paulus, Cyprianus, Athanasius, & alii etsi Ecclesiæ Pastores, persecutionem declinarunt. De hoc videri potest S. Augustinus Epist. 180. modò 228. ad Honoratum, ubi præscribit Regulas, quando Præses Ecclesiæ possit in persecutione secedere, quando verò non.

§. VIII.

Errores Montanistis tributi.

I. MOntanistas hoc alio ferunt fuisse infectos errore, quòd Animam humanam corpoream esse existimarent, substantiæ tamen aereæ, levis, & lucidæ. Cui errori occasionem dedisse putant visionem quamdam phanaticæ illius Sectæ feminæ, cui in ecstasi talis apparuerat: quo factum fuit ut Montanistarum saltem aliqui nimiùm visionibus dediti, animam humanam re verâ in se corpoream esse existimarint. Factum Tertullianus narrat Lib. de Anima cap. 9. his verbis: *Est hodie soror apud nos revelationum charismata sortita, quas in Ecclesia inter Dominica solemnia per exstasim in spiritu patitur, conversatur cum Angelis, aliquando etiam cum Domino, & videt & audit Sacramenta, & quorundam corda dignoscit, & medicinas desiderantibus submittit. Jam verò prout Scripturæ leguntur, aut Psalmi canuntur, aut adlocutiones proferuntur, aut petitiones delegantur: ita indè materiæ visionibus subministrantur; fortè nescio quid de anima dissserueramus, cùm ea soror in spiritu esset. Post transacta solemnia, dimissâ plebe, quo usu solet nobis nuntiare quæ viderit (nam & diligentissimè digeruntur, ut etiam probentur)* „ Inter cætera, *inquit*, ostensa est mihi Anima „ corporaliter, & spiritus videbatur, sed non inanis & vacuæ „ qualitatis, imò quæ etiam teneri repromitteret, tenera & lu- „ cida & aerei coloris, & formâ per omnia humanâ „. *Hæc visio est: Deus testis & Apostolus charismatum in Ecclesia futurorum idoneus sponsor*. Hæc Tertullianus: qui nimiùm credulus muliebri huic visioni fidem præstare videtur, dum subdit, quòd si anima corporea est, sinè dubio non alterius erit coloris, quàm aerii, & lucidi: unde sic concludit: *Recognita enim, cùm Deus flasset in faciem hominis flatum vitæ, & factus esset homo in animam vivam, totum utique per faciem statim flatum illum in interiora transmissum, & per universa corporis spatia diffusum simulque Divinâ aspiratione densatum, omni intus lineâ expressum esse, quam densatus impleverat,*

rat, & velut in forma gelasse. Indè igitur & corpulentia animæ ex densatione solidata est, & effigies expressione formata. Hic erit homo interior, alius exterior, dupliciter unus &c.

II. Ex præfata ergo fallaci visione Tertullianus existimavit, animam esse flatum illum, quem Deus in faciem hominis inspiravit, qui deinde per omnia membra corporis diffusus & ibi condensatus, omnium eorum formam imbuerit, puta in oculo formam oculi, in lingua formam linguæ, & sic de cæteris, ideoque corpoream formam habere, aeream tamen, & tenuem, quam vocat hominem interiorem, quem habere oculos, manus, linguam, & cæteros artus ostendere conatur in Divite, Lazaro, & Abraha, qui estò solùm secundùm animam apud inferos essent, eis tamen lingua, digitus, & sinus iu Evangelio tribuuntur; ait enim: *Sic & diviti apud inferos lingua est, & pauperi digitus, & sinus Abrabæ*.

III. Licèt autem ex præfata mulieris visione, in errore quòd anima corporea sit, habens oculos, manum, linguam & cætera membra, Tertullianus confirmatus fuerit, illam tamen antea concepisse apparet ex his quæ alibi dicit, præsertim in Lib. de Resurrect. Carnis cap. 17. An autem illum hauserit à Montanistis dubito: potiùs à Philosophis illum accepisse crediderim. Tum quia priusquam fieret Montanista illo laborasse apparet ex locis allatis ante suum lapsum in Montanismum conscriptis, ut plures credunt. Tum quia factus Montanista hunc errorem, ut alios, contra Orthodoxos propugnandum non suscepit. Tum denique quia certum non est, Montanistas hâc labe fuisse infectos, cùm nec S. Augustinus, nec Philaster, nec Epiphanius, nec Theodoritus, nec ullus Veterum de hoc illos accusent.

IV. Sacram Eucharistiam funesto ritu contaminasse fama fuit, utendo scilicet in ea pane ex farinâ innocentis pueri sanguine permixtâ. Referunt hoc S. Augustinus L. de Hæres. c.26., ubi de Cataphrygibus seu Montanistis: *Sacramenta*, inquit, *perhibentur habere funesta: nam de infantis anniculi sanguine, quem de toto ejus corpore minutis punctionum vulneribus extorquent, quasi Eucharistiam suam conficere perhibentur, miscentes eam farinæ, panemque indè facientes: qui puer si mortuus fuerit, habetur apud eos pro martyre: si autem vixerit, pro magno sacerdote*. Philaster Hæres. 49. loquens de Pepuza Phrygiæ villa, in qua Montanus cum suis Prophetissis vitam duxit, ait: *Ubi & mysterium Cynicorum* (seu Quintillianorum) *& infantis execranda celebratur impietas: Dicunt enim eos de infantis sanguine in Pascha miscere in suum sacrificium, suisque ita emittere perniciosis & falsis satellitibus*. Epiphanius item Hæres. 48. n. 14. *Cæterùm*, inquit, *iidem illi* (Cataphryges) *desertum quendam*

dam in Phrygia locum præcipuè venerantur, ubi Pepuza quondam oppidum fuit, quod hodie solo æquatum est. Eò siquidem descendere Cælestem Hierusalem affirmant. Ergo illò proficiscuntur, ac mysteria quædam obeunt, sacrisque cæremoniis pro sua opinione celebrant. Quænam autem essent hæ cæremoniæ inferiùs exponit dicens: *In hac Montani, vel in ejus germana Quintillianorum, aut certè Priscillianorum & Pepuzianorum hæresi, horrendum quoddam ac detestandum fieri dicitur; nam infantulum per solemne quoddam festum acubus æreis toto corpore pungentes, exceptum sanguinem sacrificiis suis adhibent.*

V. Illi tamen, cùm hoc eis exprobraretur, calumniam esse dicebant: unde Theodoritus Lib.3. Hæret. Fab.c.2. ait: *De mysteriis autem nonnulla quidam jactitant. Sed illi non fatentur, & sui accusationem calumniam appellant.* Sed præ pudore hoc fateri nolebant. Unde Timotheus presbyter ait: *Isti sanguinem miscent cum farina ad Communionem; verùm hujusmodi perceptionem præ verecundia negant*: vel quia non omnibus notum erat, cùm clanculum, non in omni illius Sectæ parte, sed in loco tantùm Pepuza, & quidem in solo Paschate celebraretur; nec inde ad omnes sed aliquos ex præcipuis pars illius nefandi sacrificii mitteretur, unde aliquibus eorum, maximè simplicibus, poterat esse ignotum: apud eos enim hoc erat mysterium; ut autem ait Theodoritus in c.15. 1. ad Cor. *Mysterium dicitur, quod non omnibus declaratur, sed solis amicis creditur.* Quidquid tamen fuerit, S. Hieronymus præ horrore mavult non credere. Sic Epist. 27. aliàs 54. ad Marcellam: *Prætermitto*, inquit, *scelerata mysteria, quæ dicuntur de lactente puero, & de victuro martyre confarrata. Malo, inquam, non credere: sit falsum omne quod sanguinis est.*

VI. Alii alios errores Montano, seu Cataphrygibus affingunt. Quòd mortuos baptizarent, dicit Philaster Hæres.49. Quòd etiam mulieres sacris initiari possint. Sed hic specialis Pepuzianorum, de quibus infra, error fuit. Quod incestuosos concubitus, & contra Jus gentium & Divinum initos Montanus approbaverit. Sed hoc contra ejus ideam est. Quis enim putet, hominem adeo rigidiori disciplinæ addictum, ut etiam secundas nuptias ut illicitas reprobaverit, omnes illicitos concubitus approbasse? Hoc fortè putabitur, quia Priscillam & Maximillam, earum viris adhuc superstitibus, ut uxores habuisse fertur. Dicunt alii insuper, Montanistas quædam fabulosa nugari de corporum statu, quæ pii & fideles homines sunt recepturi, definientes, quantâ lucis mensurâ illa nostra corpora Solem ipsum superabunt, alia nimirum, ut ajunt, centum, alia pluribus, alia paucioribus gradibus; sed cùm pro his nul-

nullum Veterum aut certum testimonium afferatur, tanquam nugæ habenda sunt ac omittenda.

CAPUT XXIV.

De Pepuzianis, & Artotyritis, & aliis.

§. I.

Qui fuerint Pepuziani.

I. PEPUZIANOS eosdem fuisse ac Montanistas & Cataphryges, solâ etymologiâ nominis diversos, censet Theodoritus L. 3. Hær. Fab. c. 2. ubi de Montano agens: *Qui autem*, inquit, *ab ejus doctrina pendent, vocantur quidem ab eo Montanistæ, vocantur etiam Cataphryges à Gente, Pepuziani à vico, quem ille nominavit Hierusalem*. Cum enim, ut Cap. præced. dixi, Montanus hæresim suam in Phrygia primò effuderit, & quidem in oppido Pepuza, ubi ipse tanquam in nova Hierusalem cum Prisca seu Priscilla & Maximilla moram trahebat, & inde commenta sua sub Paracleti nomine spargere cœperit, factum est, ut qui eum sequebantur Pepuziani etiam vocarentur. Idem sentit etiam Nicephorus L. 4. Hist. c. 22. Pepuzianos autem specialiter dictos fuisse Montanistas illos, qui Pepuzæ tanquam in prima suæ hæresis sede, & apud eos tanquam Cœlesti Hierusalem habita, residebant, ubi infandum illud pueri sacrificium conficiebant, & inde partes illius, ut ex Philastrio dixi, ad alios suæ Sectæ per satellites transmittebant.

II. Pepuzianos tamen, non solo nomine à puris Montanistis seu Cataphrygibus discrepasse, sed ab istis quidem ortos, & quasi surculum, aliqua de suo addidisse communius existimatur. Nam & Quintilliani etiam dicebantur, quia cujusdam Quintillæ pseudoprophetissæ, cui Christum in muliebri specie apparuisse dicebant, insanias sequebantur, & alia addebant supra Montanistarum deliria. Hinc Epiphanius Heref. 49. num. 1. *Quintilliani qui & Pepuziani vocantur, & Artotyritæ ac Priscilliani, inter Phrygas censentur, & ab iis exorti sunt. Etenim Phryges isti, sive Priscilliani Quintillam, aut Priscillam (neque enim utra sit certò scimus) sed harum alteram dicunt Pepuzæ aliquando somno correptam. Tum ad eam descendisse Christum, & simul cum ipsa eodem habitu dormisse, ut vana muliercula jactabat.* „ Muliebri, *inquit*, specie, ac veste „ splendidâ venit ad me Christus, mihique sapientiam indidit, at-

„ atque hunc locum sanctum esse significavit, in eumque sanctam „ Hierusalem delabi „. *Ob id nonnullæ ad hodiernum usque tempus mulieres ac viri eodem initiari cultu solent, ut ibidem excubantes Christum contemplentur. Quamobrem sive apud istos, sive apud Phrygas, Prophetissæ feminæ nuncupantur*. Hæc Epiphanius.

S. Augustinus quoque Lib. de Hæres. c. 27. ait: *Dicunt enim*, inquit, *Quintillæ, & Priscillæ in eadem Civitate Pepuza Christum specie feminæ revelatum: unde ab hac Quintilliani etiam nuncupantur*. Damascenus quoque de Hæres. cap. 49. hæc habet: *Pepuziani, qui & Quintilliani dicuntur, quibus accedunt Artotyritæ, hæreses duæ. Superioribus quidem illis, hoc est Cataphrygibus annumerantur, sed ab eis tamen diversa nonnulla sentiunt: ac Pepuzam desertum quoddam oppidum, Galatiam inter & Cappadociam ac Phrygiam situm, Divinis honoribus extollunt, quippe Hierosolymam esse dicunt: est autem & alia Pepuza. Mulieribus Magistratus & Sacerdotia deferunt. Sacra faciunt, puerum quidem acubus æreis compungentes, ut solent Cataphryges, ejusque sanguine farinâ admixtâ panem conficientes, oblationis participes fiunt. Fingunt Pepuzæ Christum olim se Quintillæ, seu etiam Priscillæ, videndum præbuisse muliebri specie. Vetus ac Novum Testamentum adhibent, ita tamen ut omnia pro animi libidine ad pravos sensus transferant*. Hactenus Damascenus.

III. Epiphanius autem Hæres. 49. num. 2. alia præter dicta adjungens ait: *Utrumque porrò Testamentum adhibent, & mortuorum resurrectionem approbant. Quintillam verò cum Priscilla auctores suas prædicant, quam & Phryges asciscunt. Multas & vanissimas auctoritates circumferunt. Singularem Evæ gratiam tribuunt, quòd prima de scientiæ fructu comederit. Sororem verò Moysis Prophetissam jactitant; cujus exemplo illi cooptandarum in Clerum mulierum instituto suffragantur. Quin & quatuor, inquiunt, Philippus Prophetissas filias habuit. Sæpenumerò in eorum Ecclesiam septem cum facibus Virgines ingrediuntur candidâ veste, ut Populo videlicet oracula reddant. Hæ cùm speciem quamdam furoris præ se tulerint, adstantibus illudunt, & ad fletum provocant; ut is pœnitentiæ luctus esse videatur. Nam & lacrymas profundunt, & toto corporis gestu vitam hominis deplorant. Apud eosdem mulieres Episcopi sunt & Presbyteri, & ad cæteros gradus alleguntur, nullum ut sexus discrimen servetur. Nam in Christo Jesu neque mas est, neque femina* (Galat. 3. v. 28.) Ex his ab Epiphanio, Damasceno, & Augustino relatis apparet, in quo Pepuziani cum Cataphrygibus sentirent, & quid supra eorum errores adderent.

IV. His adjungit S. Basilius in Epist. ad Amphilochium Canoni-

nonica 1., Pepuzianos non habuisse verum Baptisma, cùm *in Patrem & Filium & Montanum seu Priscillam baptizarent*. Sed in hoc idem ac supra de Montanistis dicendum est; non omnes scilicet in hac forma baptizasse, sed aliquos fortè, qui Montanum vel Priscillam verum Paracletum esse existimantes, loco Spiritus Sancti Montanum vel Priscillam nominabant, quorum Baptisma certè irritum erat. Quamvis PP. Maurini in Notis ad hunc locum existiment, Pepuzianos in Baptismo nomen Spiritus Sancti non omisisse, sed eo nomine intellexisse suum Paracletum, quem Montanum seu Priscillam existimabant. Ut ut sit, non omnes Montanistæ seu Pepuziani debitam in Baptismo formam omittebant, etsi in fide Trinitatis aliqui errarent, ut supra ostendi.

§. II.

Pepuzianorum errores.

I. PEpuziani specialiter errabant, quia feminas plùs æquo extollebant, & hoc in duobus: Primo, quia feminas ad Episcopatum & Presbyteratum admittebant. Secundò, quia Evam comedendo de ligno vetito singularem scientiam acquisivisse asserebant. Primum errorem supra rejeci cap.11. §.3. num.6. & 10. in Marcitis, qui eadem mulieribus concedebant, & infra in Collyridianis refutabo. Una ex Pepuzianis, fortè illa mulier fuit de qua Firmilianus in Epist. modò 75. ad Cyprianum ait: *Emersit istic subitò quædam mulier, quæ in exstasi constituta propheten se præferret, & quasi Sancto Spiritu plena sic ageret. Ita autem principalium dæmoniorum impetu ferebatur, ut per longum tempus sollicitaret, ac deciperet fraternitatem, ac mirabilia quædam & portentosa perficiens, & facere se terram moveri polliceretur*. Et post multa subdit: *Atque illa mulier, quæ priùs per præstigias & fallacias dæmonis multa ad deceptionem fidelium moliebatur, inter cætera quibus plurimos deceperat, etiam hoc frequenter ausa est, ut & invocatione non contemtibili sanctificare se panem & Eucharistiam facere simularet, & Sacrificium Domino sine Sacramento solitæ prædicationis offerret*.

II. Et quidem hæc non ab alio, quàm à Dæmone inspirari poterant. Qui enim Gentiles induxit, ut in Deos etiam feminas adscriberent, & primam mulierem promissione divinitatis decepit: sicut Deabus feminis feminas sacrificare voluit, ut testantur Historici apud Gyraldum in Historia Deorum Syntagm. 17. de Dea Bona, cui feminæ tantùm sacerdotio inserviebant, sicut & Cereri Eleusinæ scribit Tacitus de Moribus Germanorum: ita aliquas etiam

etiam Christianas feminas ambitione sacerdotii seducere voluit. Sed stultè, ne dum impiè. *Quod enim* (inquit Epiphanius ibi num. 3.) *mulieres ad Episcoporum aut Presbyterorum ordinem asciscunt, idque ob Evam facere se dictitant, non audiunt sanè quod à Domino dictum est* „ Ad virum erit conversio tua, & ipse dominabitur tibi „. Si autem femina ad Presbyteratum, aut Episcopatum promoveretur, jam vir subjiceretur mulieri, & mulier dominaretur viro, & corpus capiti: quia mulier ex costa viri formata corpus est, & caput est vir, dicit enim Paulus 1. Cor. 11. v. 3. *Caput autem mulieris vir*. Et v. 8. *Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro*. Si ergo mulier Episcopatu vel Presbyterio honoretur, percutitur Ordo à summo Opifice constitutus.

III. Accedit, quòd, ut ibidem Epiphanius notat, idem Paulus 1. Cor. 14. v. 34. dicit: *Mulieres in Ecclesiis taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut lex dicit*. Et 1. ad Timoth. c. 2. v. 11. *Mulier in silentio discat cum omni subjectione. Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum sed esse in silentio: Adam enim primus formatus est, deinde Eva. Et Adam non est seductus, mulier autem seducta in prævaricatione fuit*. Si ergo mulier Episcopatu vel Presbyteratu fungeretur, quomodo in Ecclesia docere non posset, sed esse in silentio teneretur? Imò & loqui & docere ex officio deberet. Quia ergo viri creatio productionem mulieris præcessit, è contra autem peccatum mulieris præcessit peccatum viri, consultò Deus ducatum ad instillandam sacerdotio pietatem mulieri non concessit; quæ posterior creata, prior peccavit, & virum in peccatum traxit. Hæc discursus Pauli vis esse videtur.

IV. Adducebant tamen pro se Pepuziani, ut ex Epiphanio dixi, locum Pauli ad Galatas 3. v. 27. *Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis: non est Judæus, neque Græcus, non est servus neque liber; non est masculus, neque femina: omnes vos unum estis in Christo Jesu*. Si ergo omnes baptizati, quia sunt unum in Christo capaces sunt sacerdotii, cur non & feminæ?

Retorqueo primùm hunc discursum. Si in Christo Jesu unum sunt masculus & femina, ut nulla sit inter eos differentia quoad Ecclesiæ officia assumenda, cur Paulus vetat mulieribus in Ecclesiis loqui, & docere, sed vult, eas esse in silentio, nec dominari viros sed esse in subjectione? Signum est igitur, quòd ea quæ in Ecclesia dominationem, & superioritatem sapiunt, qualia sunt Episcopatus & Sacerdotium, mulieribus etsi Baptismo factis unum in Christo, non permittit. In hoc ergo stat inter baptizatos convenientia, quòd sicut omnes nec attentâ diversitate nationum, aut sexus,

sexus, facti sunt unum in Christo, tanquam ejus membra, ita capaces sunt gratiæ, filiationis adoptivæ, & aliorum, quæ Baptismum consequuntur. Sed sicut idem Paulus Roman. 12. v. 4. dicit, quòd *sicut in uno corpore multa membra habemus ; omnia autem membra non eundem actum habent : ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Habentes autem donationes secundùm gratiam quæ data est nobis, differentes .... Sive ministerium in ministrando, sive qui docet in docendo* &c. Ex quo fit, ut sicut in corpore humano omnia membra conveniunt quidem in participandâ vitâ corporis, alium tamen actum habet manus, alium caput, ut manus suo actu capiti quidem inserviat, sed imperare aliis membris, qui est actus proprius capitis, manus non possit: ita in corpore mystico omnia quidem membra participent vitam, sed actus alterius participare nequeant, ideoque mulieres actus ministerii, & doctrinæ, qui capitis proprius actus est, incapaces sint. De hoc locutus sum in Theol. Tom. 4. in 3.p. Tract. de Ordine qu. 3. de subjecto Ordinis Dub. 1., ubi ad rem præsentem aliqua dixi, & præsertim de Diaconissis & Presbyteris in Antiqua Ecclesia, quæ videri possunt.

V. Alio fundamento ad mulieres sacerdotio donandas movebantur Pepuziani: quia Legis Evangelicæ privilegium est, ut non minùs mulieres, quàm viri ad Sacerdotium assumantur, in qua fine sexus discrimine Spiritus Sanctus ad omnes effusus dicitur à Petro Apostolo juxta Joelis prophetiam Act. 2. v. 16. &c. his verbis. *Et hoc est quod dictum est per Prophetam Joel. Et erit in novissimis diebus dicit Dominus: Effundam de Spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri & filiæ vestræ .... Et quidem super servos meos & super ancillas meas in diebus illis effundam de Spiritu meo, & prophetabunt.*

VI. Sed neque hoc eis favet. Nam allatum ex Joele testimonium loquitur de gratiis gratis datis, ut est donum Prophetiæ, quæ sunt gratiæ extraordinariæ, nec pertinent ad ordinarium Ecclesiæ regimen, ac doctrinæ ministerium. Et has quidem in Lege Evangelica erant credentes sine sexus discrimine recepturi. Sed non loquitur de ordinario Ecclesiæ ministerio, quo aliqui præsunt dignitate, vel doctrinâ, à quo, ut dixi, Paulus feminas excludit. De hoc agit S. Thomas in 4.dist.25.q.2. art.1., ubi postquam dixit, quædam requiri in suscipiente Sacramentum, quasi de necessitate Sacramenti, quæ si desint, non potest quis recipere Sacramentum, neque rem Sacramenti: quædam verò requiruntur, non de necessitate Sacramenti, sed de necessitate præcepti, propter congruitatem ad Sacramentum, & sine talibus aliquis suscipit Sacramentum,

tum,sed non rem Sacramenti;Postea subjungit:*Dicendum ergo,quòd sexus virilis requiritur ad susceptionem Ordinis non solùm secundo modo,sed etiam primo. Unde si mulieri exhibeantur omnia quæ in Ordinibus fiunt,Ordinem non suscipit:quia cùm Sacramentum sit signum, in his quæ in Sacramento agunt, requiritur non solùm res, sed significatio rei: sicut dictum est, quòd in extrema unctione exigitur quòd sit infirmus, ut significetur curatione indigens. Cùm ergo in sexu femineo non possit significari aliqua eminentia gradus, quia mulier statum subjectionis habet, ideo non potest Ordinis Sacramentum suscipere. Quidam autem dixerunt, quòd sexus virilis est de necessitate præcepti, sed non de necessitate Sacramenti, quia etiam in Decretis fit mentio de Diaconissa, & Presbytera. Sed Diaconissa dicitur, quæ in aliquo actu Diaconi participat, sicut quæ legit homiliam in Ecclesia: Presbytera autem dicitur vidua, quia Presbyter idem est quod Senior.*

Deinde ad primum ibi subjungit, *quòd prophetia non est Sacramentum, sed donum Dei: unde non exigitur ibi significatio, sed solùm res. Et quia secundùm rem in his quæ sunt animæ mulier non differt à viro, cum quandoque mulier inveniatur melior quantum ad animam multis viris, ideo donum prophetiæ & alia hujusmodi potest accipere, sed non Ordinis Sacramentum.*

Quia verò opponebatur, mulierem fieri posse Abbatissam, & Debboram præfuisse ac judicasse Israel, respondet: *De Abbatissis dicitur, quòd non habent prælationem ordinariam, sed quasi ex commissione propter periculum cohabitationis virorum ad mulieres. Debbora autem præfuit in temporalibus non in Sacerdotalibus, sicut & nunc mulieres possunt temporaliter dominari.* Ita S. Thomas.

VII. Alter error, quo laborasse Pepuzianos Epiphanius dicit, est: quòd *singularem Evæ gratiam tribuunt, quòd prima de fructu scientiæ comederit*. In hoc errore conveniebant aliqualiter cum Ophitis, quos supra Cap. 14. refutavi. Ac debuissent potiùs in Evæ lapsu ruinam humani generis deplorare, quæ de fructu vetito comedendo, sibi ac omnibus veræ scientiæ jacturam comparavit. Movebantur fortè ex Genes. 3. v. 7., ubi statim post comestionem fructus vetiti dicitur: *Et aperti sunt oculi amborum*, quod serpens ante v. 5. prædixerat dicens: *Scit enim Deus, quòd in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dii scientes bonum & malum*. Sed quis non videt, serpentem diabolum fuisse malignum deceptorem? Aperti sunt oculi amborum. Granditatem nempè criminis sui, & promissionum Dæmonis vanitatem tandem noverunt. Intellexerunt bonum quod amiserant, & quanta in se induxerant mala; & cùm cognovissent se esse nudos, carnis à spiritu defectio pudorem in illos induxit de probro, & nudos

se

se esse erubescere cœperunt. En quid de ligno vetito comedens, sibi ac nobis Eva lucrata fuit. *Mox ut ergo* (inquit S. Augus. L. 11. de Genes. ad litter. cap. 31.) *praeceptum transgressi sunt, intrinsecus gratiâ deserente omnino nudati, quam typho quodam & superbo amore suæ potestatis offenderant, in sua membra oculos injecerunt, eaque motu eo, quem non noverant, concupiverunt. Ad hoc ergo aperti sunt oculi, ad quod antea non patebant, quamvis ad alia paterent.* Sed in hoc errore ab omnibus seculis damnato confutando immorari superfluum est.

§. III.

Artotyritæ & eorum errores.

I. Artotyritæ hoc nomine appellantur, quia panem & caseum in Eucharistia offerebant. Etenim *Artos* Græcis panis est, & *Tyros* caseus: ideoque hæresis ab operatione desumsit nomen. De his S. August. Lib. de Hæres. cap. 28. *Artotyritæ*, inquit, *sunt, quibus oblatio eorum hoc nomen dedit. Offerunt enim panem & caseum, dicentes, à primis hominibus oblationes de fructibus terræ, & ovium fuisse celebratas.* Philaster Hæref. 74. *Artotyritæ sunt nomine ex re ipsa imposito in Galatia qui panem & caseum offerunt, non illud quod Ecclesia Catholica & Apostolica celebrat offerendo.* Epiphanius autem jungens eos Pepuzianis num. 2. ait: *Cæterum Artotyritas eosdem idcircò vocant, quòd ad celebranda mysteria sua panem & caseum adhibent*: quibus indicat, Artotyritas fuisse ramum quemdam hæresis Pepuzianorum, & Cataphrygum. Idem sentit Damascenus de Hæref. c. 49. dicens: *Pepuziani, qui & Quintilliani dicuntur, quibus accedunt Artotyritæ: hæreses duæ.* Idem existimat Nicetas L. 4. Thesauri c. 16. ; Timotheus tamen Presbyter apud Cotelerium Monum. 3. ex Marcionis hæresi eos descendere facit. Horum etiam meminit Isidorus Lib. 8. Etymol. c. 5.

II. Hanc hæresim in Galatia maximè viguisse, ex Philastrio apparet, & ex S. Hieronymo, qui in proœmio L. 3. in Ep. ad Galatas loquens de Hæresibus, quæ in Galatia grassatæ fuerant, etiam Artotyritas recenset his verbis: *Scit mecum qui vidit Anchiram Metropolim Galatiæ civitatem, quot nunc usque schismatibus dilacerata sit, quot dogmatum varietatibus constuprata. Omitto Cataphrygas, Ophitas, Borboritas, & Manichæos. Nota enim jam hæc humanæ calamitatis vocabula sunt. Quis umquam Passalorincitas, & Ascodrobos, & Artotyritas, & cætera magis portenta quàm nomina in aliqua parte Romani Orbis audivit? Antiquæ stultitiæ usque hodie ma-*

manent vestigia. His indicat Hieronymus, Artotyritarum hæresim vix extra Galatiam protensam fuisse, & etiam parum durasse, sive ob paucitatem Sectatorum, sive quia in hæresi Cataphrygum absorptam. Quis autem illius Auctor primarius fuerit, silent veteres. Si, ut ex supra allatis Patribus dixi, ex hæresi Montanistarum prodiit, credibile est, post excessum Montani quòd aliquis phanaticus Montanista, ut famam sibi compararet, hunc aliis erroribus addiderit, sicut ex dictis Pepuziani fecerunt. Nam, ut ad rem inquit Epiphanius citato loco n. 3. *Ubi ab sincera religione semel aberratum est, ridicula ac perturbata, quæ ab hominibus geruntur, esse omnia necesse est, varia ut indè furoris genera Dæmonumque in corpora impressiones oriantur*. Quod quæ his temporibus grassantur hæreses ad oculum demonstrant.

III. Peculiaris ergo & unicus Artotyritarum error erat, ex Augustino & aliis, quòd in suis mysteriis loco panis & vini panem & caseum, sive potiùs, ut vult Timotheus presbyter, panem ex farina, non aqua sed lacte confectum, offerebant. Et hoc fortè magis consentaneum falsæ eorum opinioni videtur. Dicebant enim, ut ex Augustino relato, à primis hominibus oblationes de fructibus terræ & ovium fuisse celebratas: atqui nullibi legimus, à primis hominibus caseum fuisse oblatum, sed vel primogenita ovium, vel de adipe eorum. Nam cap. 4. Gen. habemus, quòd Cain obtulit de fructibus terræ munera Domino, quia erat agricola; Abel autem qui erat pastor ovium obtulit de primogenitis gregis suis, & de adipibus eorum.

IV. Sed quomodocumque sit, erraverunt. Christiani enim in oblatione Eucharistica imitari non debent, quod primi homines fecerunt, sed quod fecit Christus, qui eam instituens non sumsit panem & caseum, seu panem & lac, sed panem & vinum: & potiùs quàm ad primorum hominum oblationes respicere debent ad oblationem Melchisedech figuram oblationis Eucharisticæ, qui obtulit panem & vinum. Hoc demonstrat S. Cyprianus Epist. 63. ad Cæcilium his verbis: *In Sacerdote Melchisedech Sacrificii Dominici Sacramentum præfiguratum videmus, secundùm quod Scriptura Divina testatur & dicit* (Genes. 14.) „ Et Melchisedech Rex „ Salem protulit panem & vinum: fuit autem Sacerdos Dei summi, & benedixit Abraham „. *Quod autem Melchisedech typum Christi portaret, declarat in Psalmis Spiritus Sanctus ex persona Patris ad Filium dicens* „ Ante Luciferum genui te: Tu es Sacer- „ dos in æternum secundum ordinem Melchisedech „. *Qui ordo utique hic est de Sacrificio illo veniens, & inde descendens, quòd Melchisedech Sacerdos Dei summi fuit, & quòd panem & vinum obtulit, quòd*

quòd Abraham benedixit. Nam quis magis Sacerdos Dei summi, quàm Dominus noster Jesus Christus, qui sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchisedech, panem & vinum, suum scilicet corpus & sanguinem? His Cyprianus Artotyritarum insaniam detegit. An verò præter panem & caseum offerrent etiam vinum, cùm nemo præfatorum Veterum id expresserit, in incerto manet.

V. Abs re non erit hic addere, in primitiva Ecclesiæ disciplina consuevisse, ut fideles in Ecclesiam convenientes oblationes facerent super altare earum rerum, quæ per Sacerdotem consecrabantur, nimirùm panis & vini: ex quibus à Sacerdote ea tantùm pars consecrabatur, quæ Sacerdoti sufficiens videbatur pro Populo; quæ verò supererat, vel in usus pauperum distribuebatur, vel distribuenda asservabatur. Testis est S. Justinus Martyr Apolog. 2. ad Antoninum pag. 98., ubi fusè descriptâ de oblatis pane vino & aqua à Præside factâ consecratione, & per ipsum datâ præsentibus, per Diaconos autem missâ ad absentes distributione, subjungit: *Cæterùm qui copiosiores sunt, & volunt, pro arbitrio quisque suo, quod visum est contribuunt: & quod ita colligitur apud Præpositum deponitur: atque indè ille opitulatur pupillis & viduis, & his qui propter morbum, aut aliquam alium causam egent, quique in vinculis sunt, & peregrè advenientibus hospitibus, &, ut simpliciter dicam, indigentium is omnium curator est.* Et Cyprianus L. de Opere, & Eleemosynis, ad Matronam divitem, quæ nihil de suo ad altare offerebat, sed oblatis à pauperibus in sacrificio participare volebat, sic ait: *Locuples & dives es, & Dominicum celebrare te credis, quæ corbonam omninò non respicis; quæ in Dominicum sinè sacrificio venis, quæ partem de sacrificio, quod pauper obtulit, sumis?*

VI. Procedente tamen tempore præter panem & vinum cœperunt alia ad altare offerri, ut mel, lac, legumina, carnes & ejusmodi comestibilia, & loco vini aliæ potiones, quæ omnia prohibentur Can. 3. ex iis qui sub nomine Apostolorum perstant, ubi statuitur, quòd nihil offeratur, præter id quod Dominus ordinavit, excepto oleo pro lampadibus, & thure pro incenso. Cætera verò nempè cujuscumque fructus primitiæ ad Episcopi vel Presbyteri domum mittantur, utique distribuenda. Quia verò videbatur permissum novas spicas, & uvas maturas suo tempore ad altare deferre, non ut in sacrificium adhiberentur, sed ut primitiæ: ea cùm aliqui hoc in abusum vertentes, uvas in altari oblatas unâ simul cum Eucharistia Populo distribuere consuevissent, ideo Synodus Trullana Can. 28. hunc abusum proscripsit. Non defuere qui

qui mulsum, potionem scilicet ex vino & melle confectam, offerrent; quos Concil. Antisiodorense Can. 8. coercuit statuens: *Non licet in Altario in sacrificio Divino mellitum quod mulsum appellant, nec ullum aliud poculum extra vinum cum aqua mixtum offerre*. Et ad similes tollendos abusus Concilium Carthaginense 3. Can. 24. jam statuerat: *Ut in Sacramento Corporis & Sanguinis Domini nihil ampliùs offeratur, quàm ipse Dominus tradidit, hoc est panis & vinum aquá mixtum, nec ampliùs offeratur in sacrificiis, quàm de uvis & frumentis*.

Alii quoque eò devenerunt, ut in sacrificiis lac pro vino offerrent: alii intinctum panem, & inde expressum in calice populo porrigebant. Alii non vinum in calice offerebant, sed uvas populo porrigebant. Aliqui pannum lineum tinctum musto toto anno reservabant, & tempore sacrificii partem ejus in aqua lavabant, & sic offerebant. Quibus abusibus occurrere volens Concilium Bracarense 3. anno 675. c. 2. Ita loquitur: *Audivimus quosdam schismaticá ambitione deceptos, contra Divinos ordines, & Apostolicas institutiones lac pro vino in Divinis sacrificiis dedicare: alios quoque intinctam Eucharistiam Populis pro complemento communionis porrigere: quosdam etiam non expressum vinum in Sacramento Dominici calicis offerre, sed oblatis uvis populos communicare. Quod quàm sit Evangelicæ atque Apostolicæ doctrinæ contrarium, & consuetudini Ecclesiasticæ adversum, non difficile ab ipso fonte veritatis probabitur, à quo ordinata ipsa Sacramentorum mysteria processerunt.... Illud verò quod pro complemento communionis intinctam tradunt Eucharistiam Populis, nec hoc prolatum ex Evangelio testimonium recipit, ubi Apostolis corpus suum & sanguinem commendavit: seorsùm enim panis, & seorsùm calicis commendatio memoratur. Nam intinctum panem aliis Christum præbuisse non legimus, excepto illo tantùm discipulo, quem intincta buccella Magistri proditorem ostenderet, non quæ Sacramenti hujus institutionem signaret. Nam quod de inexpresso botro, idest de uvæ granis Populus communicatur, valde est omnino confusum. Calix enim Dominicus juxta quod quidam Doctor edisserit* (Cyprianus) *vino & aquá permixtus debet offerri*. His & aliis Concilium hoc abusus, qui irrepserant, damnat. Quos proscriptos legimus etiam Cap. Cum omnes distinc. 2. de Consecrat. sub nomine Julii Papæ ad Episcopos Ægypti, ubi damnantur illi etiam, qui pannum lineum intinctum musto per totum annum reservabant, & tempore sacrificii partem aquâ lavabant, & sic offerebant.

VII. Hucusque dicta manifestant, quot modis Eucharistiæ consecrationem corrumpere in aliquibus Satanas tentarit. Soli

tamen Artotyritæ panem & caseum offerendi errorem sibi reservarunt. Scio modernos Acatholicos præfatis Eucharistiæ profanatoribus nos conjungere, quòd in ea aquam vino misceamus: sed ipsi potiùs tanquam Eucharistiæ detractores damnandi sunt; cùm ut supra ostendi cap. 22. de Tatiano & Encratitis §.4. num.13. & sequentibus, antiquæ & continuatæ Ecclesiæ traditioni & praxi ipsi audeant contradicere. Videantur ibi dicta.

§. IV.

Tascodrugitæ, Passalorinchitæ, Ascodrogitæ, & Ascodrytæ.

I. AD Cataphryges refert Epiphanius Hæref. 48. n. 14. Tascodrugitas, qui sic dicti sunt, quòd inter orandum indicem digitum manus naso imponerent, ut affectatæ sanctitatis speciem in orando præseferrent. Ita Epiphanius his verbis: *Tascodrugitæ idcircò cognominati sunt, quòd* Tascos *illorum linguá paxillum significat;* Drugitos *verò nasum sive rostrum. Quòd igitur inter orandum indicem manus digitum naso imponunt, ut animi tristitiam, & affectatam quamdam sanctitatem præseferant, à nonnullis ideo Tascodrugitæ nominantur, quasi* Paxillo-nasones *dixeris*. Hos autem ideo Cataphrygibus jungit, quia, præter peculiarem allatum orandi modum, cum Cataphrygibus in cæteris conveniebant. Unde etiam Damascenus Hæref. 48. eos vocans Ascodrugetas Montanistis adjungens: *Cataphryges*, inquit, *qui & Montanistæ & Ascodrugetæ*.

Hos eosdem esse crediderim, quos Philaster Hæresi 76. Passalorinchitas appellat, de quibus ait: *Alii sunt Passalorinchitæ, qui digitum imponunt in nares & in ora sua, & in labia, quasi silentium semper exercent, non rei aliæ nisi taciturnitati, quasi studium commodantes. Hoc autem facientes quasi Prophetas cupiunt imitari, quia ait David Propheta* „ Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis „. *Et quia jejuniis beati prophetæ vacantes silentium sæpiùs commodabant, inde usurpantes isti æstimant observandum, Pythagoricam vanitatem potius quàm Prophetarum cœlestem vitam & sapientiam sequi properantes.* Notissima sunt quæ de Quinquennali Pythagoricæ silentio Scholæ feruntur, de quo viri docti ad Gellium L. 1. c. 9. & ad Laertium 8. 10. & Holstenius ad Porphyrium p. 80. Celebre etiam est, quod Harpocrates silentii Deus digito labellum compescens ab Ethnicis exprimebatur. Hos ergo hi Hæretici, sive Tascodrugitæ sive Passalorinchitæ vocentur, imitabantur.

II. Asco-

II. Ascodrogitæ tamen, de quibus idem Philaster Hæref. 75., à Tascodrugitis, ut supra Epiphanius appellavit, diversi sunt, sicut diversa est eorum insania. De eis enim sic ait: *Alii sunt Ascodrogitæ in Galatia, qui utrem inflatum ponunt, & cooperiunt in sua Ecclesia, & circumeunt eum insanientes potibus, & bacchantes, sicut pagani Libero patri, insanis mentibus more Gentilium furentes, & non intelligentes quod ait Salvator* (Matth. 9. v. 17.) *utres novos sumendos, inque eos novum vinum mittendum, non in veteres. Et cùm suis cæcitatibus properant inservire, alieni modis omnibus Christianæ salutis reperiuntur, cùm Apostolus* (2.Cor.5.v.17.) *dejiciat justificationem illam Judaicam carnalemque vanitatem, Christi autem veram & plenam confirmet scientiam dicens* „ Vetera transierunt, & ecce nova omnia „ *per Christum facta sunt. De lege enim & umbra dicebat Dominus & de suæ gratiæ plenitudine; duorumque hominum, quod ait Apostolus* (1. Cor.15. v.47.) „ Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cœlo cœlestis„. *Quod enim erat per umbram, & quod erat futurum in Domini præsentia majus & melius, & hoc nuntiabat docendo ac rebus testantibus confirmando.* His Philaster refert, & simul refellit horum Ascodrogitarum errorem. Hos emersisse tempore Commodi Imperatoris & Soteri Papæ circa annum 181., putat Prateolus.

Ascodrogitæ isti iidem fortè sunt ac Ascitæ, de quibus S. Augustinus Hæref. 62. *Ascitæ*, inquit, *utre appellati sunt*, ascos *enim græcè latinè* uter *dicitur: quem perhibentur inflatum & opertum circuire bacchantes, tanquam ipsi sint Evangelici utres novi novo vino repleti*. In hoc solùm errasse dicit Auctor Prædestinati: *Isti cùm in dogmate nihil mali habeant, utrem tamen ingentem juxta altare ponunt, eumque vacuum inflant & linteaminibus velant & adorant, quia confectum cruoris Domini adjiciunt, illud dicentes Evangelicum, vinum novum in utres novos adjiciunt, & utraque conservantur*. Sed de hoc redibit sermo infra cap. 58. §.4. cùm de Ascitis agam.

III. Ab Epiphanii Tascodrugitis, & Philastrii Passalorinchitis & Ascodrogitis, seu Ascitis, de quibus egi, planè diversi sunt ii, quos Theodoritus Ascodrytos, vel Ascodrupetas appellat Lib. I. Hæret.Fab.c.10. Tum quia istos Marcitis adjungit, non Cataphrygibus. Tum quòd longè diversum errorem eis affingit his verbis: *Dicunt autem, non oportere Divina mysteria, quæ sunt invisibilium signa, per res quæ videntur peragi, nec incorporea per sensibilia & corporea. Esse autem perfectam redemtionem veram ejus quod est cognitionem*. Indè prosequitur, eos Baptismum rejecisse, aliaque impia dogmata cum Archonticis professos fuisse. Aliqui ex recentiori-

tioribus addunt, eos omnia vasa sacra Sacramentis destinata fregisse, & furiosè in frusta comminuisse. Hæc pro studiosi notitia sufficiant, ut indè uberiùs semper colligat, in quot deliria prolabantur, qui à Veritate Religionis resiliunt.

CAPUT XXV.

De Tessarescedecatitis seu Quartodecimanis.

§. I.

Origo & progressus controversiæ.

I. TESSARESCEDECATITÆ nomen græcum est à *Tessares bedeca* quod quatuor & decem, seu quatuordecim significat: ideo *Tesserescedecatitæ* apud Latinos idem sunt ac *Quartodecimani*, sic propterea appellati, quia quartodecimâ Lunâ mensis Martii, die quâcumque incideret, Pascha celebrandum esse etiam à Christianis volebant. Ita S. Augustinus L. de Hæres. cap. 29. *Tessarescedecatitæ hinc appellati sunt, quòd nonnisi quartadecimâ Lunâ mense Martio Pascha celebrant, quilibet septem dierum occurrat dies, & si dies Dominicus occurrerit, ipso die jejunant & vigilant.* Idem cum S. Augustino sentit Damascenus Heres. 50. *Tessarescedatitæ*, inquit, *seu Quartodecimani, qui stato anni die Pascha celebrant, ut quamcumque in diem decimaquarta Lunæ incurrerit, sive Sabbatum sive Dominica fuerit, eâ die jejunent, & festivas celebrent vigilias.*

II. De hoc Philaster duplici loco agit, semel quidem Hæres. 58. dicens: *Sunt qui de die Paschæ saluberrimâ ambigunt, asserentes, quartadecimâ Lunâ celebrandum esse Pascha, non sicut Ecclesia Catholica celebrat & mense Martio semper celebrandum asserunt: & cùm hoc faciunt, diem non Dominicam semper custodiunt Paschæ non computantes horas & dies, sed secundâ aut tertiâ aut quartâ aut quintâ, aut sextâ die celebrant: & ex hoc errore non cognoscunt diem Paschæ Domini nostri veram & salubrem unam Orbi terrarum statutam, & confirmatam à Domino cursu numerali Lunæ mensibus & embolismis, & cum hæc non computant, ignorant, quid celebrant.* Iterum de hoc agens Hæres. 87. *Alia*, inquit, *est hæresis, quæ asserit cum Judæis debere fieri Pascha. Isti in Galatia & Syria & Phrygia commorantur & Jerosolymis, & cùm Judæos sequantur, simili cum eis errore depereunt. Itaque hoc & suum Judæi confirmant mendacium, cùm pervident, quosdam Christianos indoctos legis* eorum

eorum magìs sequi vanitatem, quàm regulam Catholicæ veritatis, & nihilominus illi cùm istis concelebrant, ut consortes Judæorum criminis & sceleris manifestantur, atque ab omnibus dignoscuntur. Quibus Philaster videtur velle, priores errores se quidem in ritu ex ignorantia, sed non in dogmate, posteriores verò errasse etiam in dogmate, volentes in hoc servandam esse Judaicam potiùs vanitatem, quàm Catholicam veritatem.

III. De his posterioribus locutum fuisse crediderim S. Epiphanium Hæres. 50. dum ait: *Ex bis duabus inter se commixtis Phrygum & Quintillianorum sive Priscillianorum Sectis nova quædam conflata est, & in Orbem introducta Quartodecimanorum hæresis. Qui cæteris in rebus cum Ecclesia consentientes, boc ipso ab omnibus aberrant, quòd non illius institutis doctrinæque consentanea quædam amplexi sunt. Nam & Judaicis insuper fabulis inhærent: neque tamen paria cum illis eademque sentiunt* „ Quæ enim dicunt, non norunt, nec de quibus affirmant (1.Timoth.1. v.7.) *Quippe semel quotannis unum Paschatis diem præfractè celebrant. Quamquam de Patre, Filio, ac Spiritu Sancto sinceram cum Catholicis opinionem retinent: sed & Prophetas & Apostolos & Evangelistas approbant. Resurrectionem carnis perinde ut illi futuram non dubitant; quemadmodum neque judicium, vitamque sempiternam. Sed inter hæc tamen non mediocri calamitate conflictantur, eò quòd id quod Lege scriptum est perperam accipiunt* „ Maledictus, qui non fecit Pascha quartadecimâ die mensis „. Hæc Epiphanius. Qui cùm loquatur de Quartodecimanis ortis ex Phrygibus, Quintillianisque, & qui eâ die celebrandum esse Pascha contendebant, quia sic in Lege præceptum est; propterea par est credere, eum fuisse locutum de illis quos Philaster secundo loco recenset, qui inter hæreticos verè computandi sunt.

IV. Quare in hac controversia duplicem statum arbitror esse distinguendum. Primum, quem initio habuit: Alterum, in quem progressu temporis transivit. Si priorem ejus statum spectemus, videbatur esse controversia de solo ritu & disciplina. Nam sub Aniceto primum exorta, sub Pio, Hygino, Thelesphoro, atque Sixto in Romana Sede successoribus tolerata fuit consuetudo Asianorum Pascha Lunâ quartâ decima in quamcumque incidisset diem celebrantium, quamvis Romana Ecclesia oppositam consuetudinem retineret. Tolerata autem non fuisset, si existimata tunc fuisset ad fidem & dogma pertinens. Hâc tolerantiâ motus S. Irenæus Victorem Papam oppositum sentientem, & propterea ab Ecclesiis Pascha Lunâ quartadecimâ Judaico more celebrantibus se segregare meditantem, dehortari conatus est his verbis apud

apud Eusebium Lib. 5. Hist. cap. 24. *Sed & Presbyteri illi qui ante Soterem Ecclesiam, cui tu nunc praees, gubernarunt, Anicetum dico & Pium & Hyginum cum Telesphoro & Xisto, neque ipsi unquam observarunt, neque his qui, cum ipsis erant, ut id observarent permiserunt. Ipsi tamen cùm hoc minimè observarent, pacem nihilominus colebant cum iis, qui ad se venissent ex Ecclesiis in quibus id observabatur.*

Ac deinde subjungit: *Et cum beatissimus Polycarpus Aniceti temporibus Romam venisset, atque inter illos de quibusdam aliis rebus modica esset controversia, statim mutuo pacis osculo se complexi sunt, de hoc capite non magnoperè contendentes. Neque enim Anicetus Polycarpo persuadere unquam poterat, ut observare desineret; quippe qui cum Joanne Domini nostri discipulo & cum reliquis Apostolis, quibuscum familiariter vixerat, eum morem perpetuò observasset. Neque item Polycarpus Aniceto persuadere conatus est ut observaret, cùm Anicetus eorum qui ante se fuerant Presbyterorum morem sibi retinendum esse diceret.* En ex dictis, quomodo ex utraque parte solùm majorum consuetudo & observantia opponebatur, nihil de Divina Lege tangendo. Quare tunc censebatur causa meram disciplinam & ritum concernens, non fidem, ideoque hoc non obstante ex utraque parte pax servabatur.

V. Verùm cùm procedente tempore quidam evulgare cœpissent, Pascha Lunâ quartadecimâ celebrandum esse etiam ex præcepto Divino, & in hoc observandam esse Legem Mosaicam etiam à Christianis, controversia hæc meræ disciplinæ & ritus esse desiit, & ad fidei dogma cœpit pertinere. Et hoc puto movisse Victorem Papam, ut à tolerantia suorum Prædecessorum recedens, adversùs oppositam sententiam propugnantes, excommunicationem, vel comminatione, vel facto (de quo hîc agere non est) intentarit. Moveor ex eo, quòd Polycrates Ephesiorum Episcopus in litteris quas suo & totius Asiæ nomine ad Victorem & Romæ Ecclesiam dedit (apud Euseb. L. 5. cap. 24.) postquam suam in celebrando Paschate decimaquartâ Lunâ praxim auctoritate & observantiâ majorum fusè munivit dicens: *Hi omnes diem Paschæ quartadecimâ Lunâ juxta Evangelium observarunt: nihil omninò variantes, sed regulam fidei constanter sequentes*, addit hoc se facere quia Deus ita faciendum præcepit his verbis: *Ego, inquam, fratres, quinque & sexaginta annos natus in Domino, qui cum fratribus toto Orbe dispersis, sermones sæpè contuli, qui Scripturam Sacram omnem perlegi, nihil moveor illis quæ nobis ad formidinem intentantur: etenim ab illis qui me longè majores erant dictum scio* ,, Obedire oportet Deo magis quàm hominibus ,,. Post hæc alia subjungit,

git; quibus asserit, hanc esse sententiam omnium quos convocaverat Episcoporum.

VI. Ex his apparet, tempore Victoris Papæ sententiam de Paschate Lunâ quartadecimâ celebrando habitam fuisse ab ejus propugnatoribus non jam ad merum Ritum, & Disciplinam spectantem, sed ut Dogma Evangelicum à Deo Christianis etiam præceptum, ita ut in hoc Lex Mosaica ab eis esset omninò æquè ac à Judæis servanda. Hoc permotus Victor talem observantiam ampliùs non esse tolerandam velut veritati fidei contrariam existimans, toto conatu eam proscribere tanquam hæresim aggressus fuit. Neque enim sola ea hæresis est, quæ Deo loquenti non credit, sed ea etiam quæ pertinaciter credit Deum esse locutum, quando re verâ non est locutus. Sic Apostoli Circumcisionem & alias observantias Legis aliquandiu tolerarunt quidem; sed cùm viderent aliquos eas ut adhuc ad salutem necessarias observandas velle, ac dicere Act. 15. v. 1. *Nisi circumcidamini secundùm morem Moysi, non potestis salvari*; coacto Jerosolymis Concilio earum observantiam decreto facto interdixerunt. Quod exemplum imitata Ecclesia Communionem sub utraque specie per multa secula etiam laicis permisit; sed cùm Bohemi duce Joanne Huss pertinaciter asserere cœpissent, eam esse omnibus de Christi mandato ad Sacramenti veritatem necessariam, laicis illam prohibuit ac solis Sacerdotibus actu sacrificantibus reliquit.

VII. Porrò quis primus hunc errorem induxerit, Pascha nimirùm Lunâ quartadecimâ more Judaico de præcepto Domini à Christianis celebrandum esse, certò statuere non ausim. Auctor Appendicis ad L. de Præscript. cap. 53. hoc tribuit Blasto, qui ut scribit Eusebius L. 5. Hist. c. 15. unà cum Florino schisma in Ecclesiam fecit. Hi enim, ait Nicephorus L. 4. Hist. c. 3., Romæ à petitione presbyterii excedentes, Marcionis hæresi involuti, Ecclesiasticas sanctiones depravare conati sunt. De hoc Blasto Auctor præcitatus scribit: *Est præterea his omnibus etiam Blastus accedens, qui latenter Judaismum vult introducere. Pascha enim dicit non aliter custodiendum esse, nisi secundùm Legem Moysi quartadecimâ Mensis. Quis autem nesciat, quomodo Evangelica gratia evacuatur, si ad Legem Christum redigit?* Quibus videtur Blastus observantiam Paschalem juxta ritum Judaicum, non aliter, custodiendam esse: ideoque errorem etiam in fide apud aliquos saltem insinuasse.

Illum tamen apertè post Blastum propalarunt illi, quos ex Montanistis, Quintillianis, aut Artotyritis hunc errorem amplexos fuisse supra ex Epiphanio & Philastrio observavi: hi enim hoc

velut juris Divini dogma (& non tantùm ex Majorum exemplo) evulgare cœperunt (fortè ex nova prophetia aut revelatione; quod ipsis familiare erat) &, ut ex Epiphanio dixi, maledictum à Deo pronuntiantes in eos, qui Pascha non secundùm Legem Moysi Lunâ decimâquartâ celebrarent, turbas excitarunt, quæ Victoris Papæ zelum moverunt. Colligitur hoc ex Paciano Epist. 1. ad Simpronianum de Catholico nomine post initium dicente: *Nam puto, & Græcus Blastus ipsorum est: Theodotus quoque & Praxeas vestros aliquando docuere: ipsi illi Phryges nobiliores, qui se animatos mentiuntur à Leucio, se institutos à Proculo gloriantur: Montanum & Maximillam & Priscillam secuti, quàm multiplices controversias excitarunt, de Paschali die, de Paracleto, de Apostolis & Prophetis.* Quamvis autem quidam ex Montani sobole in errorem de Paschate inciderint, Montanum tamen ipsum & puriores ejus discipulos eo non laborasse crederem: tum quia inter Montani errores hic non recensetur: tum quia Tertullianus jam Montani assecla factus L. de Jejunio c.14. Pascha se cum Catholicis, quos Psychicos appellat, celebrare testatur: *Cur Pascha celebramus annuo circulo mense primo?*

VIII. Hæc sunt quæ Victoris zelum excitarunt, ut pacem cum Asianis ampliùs habere nollet. Quod licèt Irenæo displicuerit, hoc fuit quia ipse & cæteri Episcopi nesciebant, causam non esse ampliùs in eo statu, in quo erat tempore Polycarpi & Aniceti, sed fuisse in dogma versam, ut ex litteris Polycarpi ad Victorem supra ostendi. Cæterum cùm Episcopi qui erant in Palæstina, utpotè proximiores, statum præsentem causæ apertiùs nossent, conscii eorum quæ per Asiæ Ecclesias in hac causa evulgabantur, coactâ Synodo Victoris sententiam omnibus Ecclesiis promulgarunt. Ita Eusebius L. 5. Hist. c. 25. *Episcopi verò Palæstinæ, quos paulò supra memoravimus, Narcisus scilicet* (Jerosolymorum) *& Theophilus* (Cæsareæ) *& cum illis Cassius Tyri & Clarus Ptolemaidis Episcopi, & qui simul cum ipsis convenerant, postquam de traditione diei Paschatis, quæ jam indè ab Apostolis ad ipsos continuâ successione manaverat, multa in suis litteris differuerunt, tandem ad finem epistolæ his utuntur verbis. Date operam, ut epistolæ nostræ exemplaria per omnes Ecclesias mittantur, ne nobis crimen imputent, qui animas suas à recto veritatis tramite facilè abducunt: Illud etiam vobis significamus, eodem quo apud nos die Pascha Alexandriæ celebrari. A nobis enim ad illos, & vicissim ab illis ad nos litteræ perferuntur; ita ut uno consensu & simul sacrosanctum peragamus diem.* De quo etiam Nicephorus L.4. cap.36.

Asiani autem in sua opposita sententia persistebant, eis patrocinan-

cinante Ephesiorum Episcopo Polycrate, de quo supra, in eaque perseverarunt usque ad tempora Magni Constantini, cujus pietate ac zelo promovente, tandem in Concilio Nicæno I. Ecclesiæ omnes in celebrando Paschatis die ad unitatem redactæ fuit. De quo in sequentibus.

§. II.

Catholica de die Paschatis decisio.

I. Quantum Ecclesia in hujusmodi dissidio laborarit, exponit Eusebius Lib. 3. de Vita Constantini cap. 5., ubi hanc unam fuisse ex causis, quæ ad Concilium Nicænum convocandum moverunt, dicit his verbis: *Alius quoque his antiquior suberat morbus longè gravissimus, qui Ecclesias jampridem infestabat, dissensio scilicet de salutari Festo. Quippe alii consuetudinem Judæorum sequi oportere asserebant: alii tempus ipsum accuratè observandum esse ajebant, nec errantibus assentiendum, qui ab Evangelica gratia hac etiam in parte alieni essent. Itaque cùm omnes ubique Populi jamdudum inter se dissiderent, & sacri Religionis nostræ ritus conturbarentur (quippè in uno eodemque Festo temporis diversitas maximum dissidium inter feriantes excitabat, cùm hi jejuniis & ærumnis seipsos attererent, illi otio ac lætitiæ indulgerent) mortalium quidem nemo erat, qui huic malo remedium posset adhibere, cùm utrimque inter dissentientes velut æquatâ lance controversia penderet. Soli Omnipotenti Deo perfacile erat istis malis mederi. Unus porrò in terris exstabat Constantinus, qui ad hæc bona perficienda idoneus Dei minister esse videretur.*

II. Constantinus igitur, assumto hoc ministerio, operam impensè dedit, ut etiam super hac controversia in Concilio Nicæno I. judicium ferretur, & finale decretum prodiret. Quod factum est; in eo enim sententia Victoris, & aliorum Romanorum Pontificum, ac totius ferè Occidentis approbata fuit, & sancitum, ut Dominicâ proximè sequente Lunam decimamquartam post æquinoctium vernum illucescentem, festum Paschatis ab universis Ecclesiis celebretur. Œcumenicum hoc decretum Magnus Constantinus Epistola sua Ecclesiis notum fecit his verbis: *Cum de sanctissimo etiam Paschæ die quæsitum fuisset, communi omnium sententiâ decretum est, eam festivitatem uno eodemque die ab omnibus ubique celebrari oportere. Quid enim pulchrius, quid honestius nobis esse possit, quàm ut hæc festivitas, à qua spem immortalitatis accepimus, uno eodemque ordine & certâ ratione ab omnibus inoffensè observetur?*

vetur? Deinde subjicit rationes, quibus moti fuere Patres Concilii ad contrarium Judæorum praxi statuendum.

Harum prima est: Quia indignum planè videbatur, ut sacratissimum istud Festum, Judæorum ritum & consuetudinem imitati, ageremus: qui quidem quoniam suas manus detestabili scelere polluerunt, cæco animarum errore irretiti meritò tenentur. In nostra enim situm est potestate, ut illorum more rejecto, veriore ac magis sincero instituto (quod quidem usque à prima Passionis die hactenus recolimus) hujus festi celebrationem ad posterorum memoriam propagemus.

Secunda ratio est: Quia si Pascha Lunâ decimâquartâ celebretur more Judæorum, periculum est, ne uno eodemque anno duplex Pascha, altero verò nullum celebretur. Nam qui Lunâ decimâquartâ Pascha celebrabant de æquinoctio nihil curantes, quandoque illud peragebant uno anno post æquinoctium, & altero anno ante æquinoctium, quia in illud tempus Luna decimaquarta incurrebat.

Tertia ratio est: Quia maximum absurdum est, ut in tanto & tam solemni Religionis nostræ festo regnet inter ejusdem professores dissensio; maximèque indecorum est, ut iisdem diebus alii jejunent, alii agitent convivia; & post dies Paschatis alii in festis & animorum remissione gaudeant, alii in macerationibus mœreant. Cùm enim Christus Catholicam Ecclesiam unum corpus esse voluerit, voluit ut ejus membra tametsi in multa & dissita loca dispersa sint, uno tamen spiritu invicem conveniant.

Quarta Constantini ratio est omnium Ecclesiarum in hoc decretum conspirantium sententia. Sibi enim persuasum est, ut quod in Urbe Roma, in Italia, in tota Africa, in Ægypto, Hispania, Gallia & Britannia, in Lybia & universa Græcia, in diœcesi Asiatica & Pontica, in Cilicia denique unâ & consentiente sententiâ conservatur, omnes lubenti animo acceptent; & quod in locis, ubi major Ecclesiarum numerus est, colitur, quodque sanctissimum institutum est, consilio omnes amplectantur, ut, quod recta ratio postulare videtur, Ecclesia Christi cum Judæorum perjurio nihil habeat commune.

III. Hæc pro sua pietate & pacis zelo Constantinus, concludens: *Quæ cùm ita sint, Cælestem gratiam & planè Divinum mandatum libenter suscipite. Quidquid enim in sanctis Episcoporum Conciliis geritur, id omne ad Divinam referendum est voluntatem. Quamobrem ubi ea quæ gesta sunt dilectis fratribus nostris intimaveritis, supradictam rationem & sanctissimi diei observantiam suscipere & constituere debetis, ut cùm in dilectionis vestræ conspectum jampridem*

dem à me desideratum venero, uno eodemque vobiscum die sanctam festivitatem peragere possim, utque de omnibus unà vobiscum gaudeam, cernens Diaboli crudelitatem Diviná potentiá nobis operam navantibus esse sublatam, florente ubique terrarum vestrá fide & pace atque concordiá. Deus vos servet, fratres carissimi. Hujus Epistolæ exemplum legere est apud Eusebium L. 3. de Vita Constantini à capite 17. usque ad 20. Et apud Nicephorum Lib. 8. Hist. Eccles. cap. 25., & Theodoritum L. 1. Hist. c. 10.; apud quem ibidem c. 9. adest quoque Nicænorum Patrum Epistola Synodica, in qua de die Paschatis hæc scribunt: *Nuntiamus præterea vobis de concordia sanctissimi Paschæ: hoc etiam negocium precibus vestris adjuvantibus, feliciter confectum fuisse, cunctosque qui in Oriente sunt fratres, qui antea cum Romanis & vobiscum, & cum omnibus jam indè ab ultima antiquitate Pascha observantibus minimè consentiebant, deinceps vobiscum esse celebraturos.* Hæc Nicæna Synodus Alexandrinæ & cæteris per Ægyptum Lybiam, & Pentapolim Ecclesiis.

IV. Ita Ecclesiæ auctoritate & Imperatoris Constantini brachio dissensio de die Paschatis, quæ per aliquot secula Ecclesiam sciderat, penitùs sublata est, & generalis consonantia introducta. Quod fatentur S. Athanasius in Epist. de Synodis Arimini & Seleuciæ, S. Epiphanius Hæres. 70. quæ est Audianorum: & S. Ambrosius Epist. 83. ad Episcopos Æmiliæ eos de celebritate Paschali instruens: *Non mediocris*, inquit, *esse sapientiæ, diem celebritatis definire Paschalis, & Scriptura Divina nos instruit & traditio majorum: Qui convenientes ad Synodum Nicænam inter illa fidei ut vera ita & admiranda decreta, etiam super celebritate memoratá, congregatis peritissimis calculandi, decem & novem annorum collegere rationem, & quasi quemdam constituére circulum, ex quo exemplum in annos reliquos gigneretur. Hunc circulum Enneadecaterida* (idest decemnovennium seu Cyclum decem & novem annorum) *nuncuparunt.*

V. A Nicæni Concilii temporibus summam vigilantiam Ecclesia adhibuit, ne in celebrando Paschate aliquis error obreperet, vel aliqua dissensio inter Christianos suboriretur. Unde quotiescumque de Cyclo Paschali orta fuit dubitatio, exacta illum conficiendi cura Pontifici Romano reservata est, sicut & quæcumque alia de legitima diei Paschatis celebratione controversia. Quem morem etiam ante Concilium Nicænum viguisse constat ex Concilio Arelatensi I. anno 314.; sic enim Canone 1. ad Sanctum Silvestrum Romanum Pontificem cum cæteris directo habet: *Primo loco de observatione Paschæ Dominici; ut uno die & uno tempore per omnem Orbem à nobis observetur, & juxta consuetudinem, Literas ad omnes tu dirigas*.

VI. Post

VI. Post Nicænum autem Concilium idem apparet ex facto S. Leonis I., qui anno Christi 444. cùm aliquam de solemnitatis Paschalis legitima die controversiam exortam videret, in eam dirimendam sedulò incubuit. Is autem erat difficultatis cardo. Legerat S. Pontifex in Theophili Alexandrini Paschali Cyclo, anno Christi 444. Pascha rejectum ad diem 23. Aprilis. In Occidente vulgò creditum est, vitium esse in Cyclo, nec Paschalem diem eò usque differendum. Super hoc S. Leo Cyrillum Alexandrinum consuluit, necnon Paschasinum Lilybei Episcopum. Uterque Cyclum Theophili confirmavit. Et Paschasinus in Epistola (quæ est inter Opera S. Leonis pag. 239. novæ edit.) id approbat, tum ex computo Hebræorum, tum ex miraculo, quod sub Zozimi Pontificatu accidit, quod in præfata Epistola narrat.

Simile dubium eidem S. Leoni occurrit anno 455., quo anno cùm in Cyclo Paschali Theophili dies Paschatis notaretur 8. Kalendas Maji, dubitarunt S. Leo aliique Occidentales, an errarit Theophilus. Qua de re consulere peritos voluit S. Leo, & ad Marcianum Imperatorem Epistolam scripsit, quæ est 64. vel 94. in nova editione. Cùmque non multò post à Marciano responsum accepisset, rectè assignatum esse Paschalem diem ad 8. Kal. Maji, acquievit S. Pontifex, & contra suam priorem sententiam dictâ die Pascha eo anno celebrandum indixit Epist. 108. ad eundem Marcianum: *Non quia hoc ratio manifesta docuerit, sed quia unitatis, quam maximè custodimus, cura persuaserit*; de hoc enim à Proterio Episcopo Alexandrino literas quoque acceperat.

VII. Hujus sollicitudinis de festo Paschali legitimâ die celebrando, quæ in Romanis Pontificibus semper viguit, recens exemplum præbuit Gregorius XIII. anno 1582. Is intelligens, ad rectam Paschalis festi celebrationem juxta Sanctorum Patrum ac veterum Romanorum Pontificum præsertim Pii & Victoris, necnon magni Concilii Nicæni, & aliorum sanctiones, tria necessaria conjungenda esse & statuenda: primùm certam verni æquinoctii sedem: deinde rectam positionem Lunæ decimæ quartæ primi mensis, quæ vel in ipsum æquinoctii diem incidit, vel ei proximè succedit: tertiò primum diem Dominicum, qui Lunam quartamdecimam sequitur; adhibitis viris ex omnibus Christiani Orbis regionibus sideralis scientiæ peritissimis, curavit, non solùm æquinoctium vernum in pristinam sedem, à qua jam à Concilio Nicæno decem circiter diebus recesserat, restituendum, & decimam quartam Paschalem suo loco, à quo quatuor & ampliùs dies distabat reponendam; sed eam quoque tradendam rationem quâ caveretur, ut imposterum æquinoctium, & quartadecima Luna propriis sedibus nunquam dimoverentur. Quare

Quare ut vernum æquinoctium, quod à Patribus Nicænis ad 12. Kal. Aprilis fuerat constitutum, pristinam in sedem restitueretur, præcepit, ut de mense Octobris subsequenti anni 1582. decem dies eximerentur inclusivè à tertio Nonas usque ad pridie Idus. Deinde ne deinceps à 12. Kalendas Aprilis æquinoctium recedat, statuit bissextum quolibet quarto anno, ut moris erat, continuari debere, præterquam in centesimis annis, qui quamvis Bissextiles antea fuissent, qualem etiam voluit esse annum millesimum sexcentesimum, qui tamen deinceps consequerentur centesimi, Bissextiles non essent omnes, sed solùm quartus: itaut in quatuor centesimis Bissextilis esset solus quartus. Tertiò, ut Luna decimaquarta Paschalis rectè inveniretur, loco Aurei Numeri Cyclum Epactarum substituit. Tandem loco Cycli 28. annorum subrogavit Cyclum 26. annorum. Hæc omnia, aliaque constant ex ejusdem Gregorii XIII. Diplomate, quod incipit *Inter gravissimas* dato Tusculi sexto Kal. Maji anno 1582., quod inter ipsius Constitutiones extat ordine 74. Sed hæc ad abundantiam dicta sint, ut appareat magis Romanorum Pontificum vigilantia, ne in tempore Paschatis aliquis error obrepat.

§. III.

Pro Quartodecimanis aliqua.

I. Dicere poterant Quartodecimani primò, se celebrando Pascha Lunâ quartadecimâ primi Mensis sequi exemplum Christi, qui eâdem die, quâ Judæi ultimum Pascha & consequenter Lunâ decimaquartâ cum Apostolis celebravit, ac proinde se reprehendendos non esse.

Respondeo, quòd si exemplum Christi ad hoc trahendum est, fiet, ut sicut Christus secundùm Legem circumcidi voluit, & Pascha celebravit agnum comedendo, ac cætera quæ Lex præcipiebat, observavit, hæc eadem Christiani facere possent. Christus ergo hæc omnia fecit, quia, ut ipse protestatus fuit, venerat, non Legem solvere, sed adimplere; quia ea quæ in Lege figuratè fiebant, in ipso erant consummanda. At modò Lege jam consummatâ, & abrogatâ, sicut non in cæteris ita nec in Paschate celebrando Judaicos ritus sequi debemus. Sed sicut Judæi Lunâ quartadecimâ Pascha suum celebrabant, quia eâ die à servitute Ægyptiaca liberati fuerunt: ita Christiani suum Pascha celebrare debeat Dominicâ die Lunam quartam decimam sequente, quia eâ die resurgente Christo genus humanum à servitute Dæmonis ereptus

ptus fuit. Unde Paulus 1. Cor. 5. v. 7. *Pascha nostrum*, inquit, *immolatus est Christus: itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis & veritatis.*

II. Hinc Quartodecimani tueri se non poterant imprecationibus à Moyse factis Deuteron. 27. iis, qui in hoc verba Legis non custodirent. Nam, ut superiùs dicebam, & confirmat Epiphanius Hæres. 50. num. 2. *Moyses quidem Legislator, cùm universam Legem edixisset, mandato divinitùs recepto, ut in postremo Deuteronomii Libro scriptum est, imprecationes omnes proposuit, non modò quæ ad Paschatis celebrationem, sed etiam quæ ad Circumcisionem, ac Decimas & Oblationes spectabant. Quare dum unum imprecationis genus devitant, in alias complures semetipsos inducunt. Execrabiles quippe eos oportet esse, qui neque circumcidantur ampliùs, neque decimas pensitent, neque Jerosolyma quicquam offerendi gratiâ submittant.* Si ergo se non execrabiles reputant, quòd ista ampliùs non servent, cur execrabiles se judicabunt si Pascha secundùm diem à Lege præscriptum non observent?

III. Dicere tamen poterunt secundò, se Circumcisionem & alia omittere, quia ea legunt in Scriptura Novi Testamenti præsertim in Pauli Epistolis expressè abolita. At quod Pascha celebrandum non sit, ut olim, Lunâ quartadecimâ quâcumque die evenerit, nemo Sacer Scriptor dixit, nec ex Scriptura colligi potest. Imò nec ex Traditione Apostolica. Primò, quia id quod ex Traditione Apostolicâ manavit, idem fuit in omnibus Ecclesiis: Tempus autem celebrandi Paschatis non fuit idem observatum in omnibus Ecclesiis, ut patet.

Secundò. Asiatici morem suum ex Traditione à S. Joanne Apostolo acceptâ derivabant, & hanc Polycrates Ephesiorum Episcopus Victori Papæ opponit apud Eusebium Lib. 5. Hist. c. 24. Ergo vel Apostolorum Traditiones secum ipsæ pugnabant: vel Romanæ Ecclesiæ consuetudo opposita ex Traditione Apostolica non manavit.

IV. Respondeo, nullam quidem ab Apostolis Legem fuisse scriptam de Paschatis celebrandi tempore: ex iis tamen, quæ de aliis Judaicis ritibus scriptum reliquerunt, colligitur, nec esse in Paschate celebrando Judaicum morem retinendum, cùm ob aliam significationem Pascha suum celebrarent Judæi, ob aliam celebrent Christiani.

V. Ad primùm ergo dico, ritum celebrandi Paschatis ex Traditione apud aliquas Ecclesias manasse; nec propterea sequi quòd eam in omnibus Ecclesiis servata semper fuerit. Nam estò Traditio

tio Apostolica, si ad Fidem spectet, ab omnibus Ecclesiis servari debeat, secùs tamen si meram Disciplinam concernat. Sic trina immersio in Baptismate ex Traditione Apostolica derivasse credita fuit; non tamen ab omnibus Ecclesiis nec semper observata fuit: imò in quibusdam Ecclesiis unica tantùm immersio fuit præcepta, ut de Hispaniensi constat ex Concilio Toletano IV Can. 5., quia trinâ immersione ad suum confirmandum errorem Ariani abutebantur. Quâ ratione, ut dixi, Ecclesia Communionem sub utraque specie laicis vetuit. Sic Paschatis certâ die observandi assertam Traditionem ut ad meram disciplinam spectantem, causis supra allatis, abolere potuit.

VI. Ad secundum dico, Traditionem quam ex S. Joanne Asiatici jactabant, non fuisse propriè dictam & quasi lege latam ab ipso, sed meram consuetudinem in exemplo ipsius fundatam. Non enim diffiteor, S. Joannem celebrasse Lunâ quartadecimâ, quâ Judæi celebrabant. Cùm enim Apostolis curæ esset Evangelium propagare, ea quæ non erant contra fidem & religionis sanctitatem, nedum in aliis tolerabant, sed interdum observabant ipsi, quatenus ad Evangelii promulgationem & concordiam conciliandam proficere videbatur; hâc ratione S. Paulus votum Nazareatus professus fuit. Ideoque S. Polycarpus, Polycrates, & Asiatici eam consuetudinem S. Joannis & sui temporis virorum Apostolicorum exemplo munire poterant. At Romanæ & aliarum Ecclesiarum disciplina observandi Paschatis Dominicâ Lunam quartam decimam proximè sequente ex Traditione Apostolica propriè dictâ, nempè ex institutione & mandato Apostolorum Petri & Pauli, derivatam habebat. Hinc Polycrates in Epistola ad Victorem apud Eusebium L. 5. Hist. c. 23. consuetudinem quidem urget, sed nullius legis ac mandati meminit, licèt eam Evangelio, & regulis fidei consonam prædicet. Ideoque Eusebius ipse 5. Lib. Hist. c. 23. eam vocat *Antiquam quamdam Traditionem*; Traditionem autem quam Romana & aliæ Ecclesiæ servabant appellat *Traditionem Apostolicam*. Ex quibus sequitur, Apostolorum Traditiones contrarias non fuisse; quia una in solo Joannis facto fundata Traditio Apostolica dici non poterat, benè tamen altera, quæ factum & legem Apostolicam supponebat.

Hanc veritatem quamplures Ecclesiæ etiam Asiaticæ ante Nicæni celebrationem Concilii agnovere, quæ proinde ab ea consuetudine celebrandi Pascha Lunâ quartadecimâ jam recesserant, & cum Ecclesia Romana & aliis conveniebant: quod Eusebius L. 3. de Vita Constantini c. 19. fatetur, ubi Epistolam Constantini ad Synodum recitans, inter Ecclesias, quæ celebrationem Paschatis

ut in Urbe Roma observabant, recenset Asianas. His tamen non obstantibus Asianorum consuetudo contraria aliquo tempore tolerata fuit. Sed cùm ejus propugnatores ut supra dixi eò devenissent, ut eam tueri vellent tanquam Divino præcepto injunctam, & in hoc Legem Mosaicam esse retinendam: propterea in Concilio Nicæno tandem proscripta fuit.

VII. Pro Asianis afferri tertiò poterant Constitutiones Apostolorum sic decernentes: *Vos temporum rationes ne subducite, sed eo tempore celebrate, quo fratres vestri, qui ex circumcisione prodierunt. Cum iis itaque Pascha peragite*: ergo Asiaticarum Ecclesiarum disciplina celebrantium cum Judæis Pascha Lunâ quartadecimâ potiùs ex Apostolica Traditione strictè tali prodivit.

Certè si Constitutiones illæ verè essent Apostolorum, & non potiùs illis falsò suppositæ, validum pro Asiaticis præberent argumentum. Sed cùm à viris doctis velut spuriæ & apocryphæ rejiciantur, nihil præsidii Asianorum opinioni præbere possunt: eo vel maximè, quod si genuinæ essent, fuissent in publica hominum luce tempore Victoris Papæ; ac illas procul dubio in sui tutelam Victori Romano Pontifici objecissent, ut ab avertendo anathema quod intentabat eum deterrerent; & suarum Ecclesiarum consuetudinem nedum exemplo S. Joannis, Polycarpi, & aliorum sanctorum virorum, sed hujus etiam legis auctoritate vindicassent.

VIII. Quia dixi, consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, & aliarum quæ cum ea Pascha celebrabant, ex Apostolica Traditione manasse, contrarium videtur asserere Socrates Lib. 5. Hist. Eccl. c. 22., ubi rem hanc fusè tractans, inter plura ait: *Propositum id fuit Apostolis, non ut de diebus festis Leges servarent, sed ut rationem rectè vivendi veramque pietatem ostenderent. Ac mihi quidem videtur, ut alia multa variis in locis usu quodam invaluerunt, sic etiam Paschale festum apud singulos ex insolita quadam consuetudine peculiarem observantiam habuisse, propterea quòd nullus ex Apostolis, uti dixi, de illo festo quidquam lege sancivit. Quòd verò jam indè à priscis temporibus ex usu potiùs, quàm ex lege observatio ista profluxerit, res ipsæ declarant*. Inde procedit ad diversitatem ostendendam, tum in hoc tum in jejuniis & aliis Ritibus.

IX. Respondeo primò, ex iis quæ dicit Socrates solùm inferri, quòd nulla extet scripta lex de die celebrandi Paschatis, quod supra dixi: nego tamen Apostolos de hoc nec voce tenus, nec doctrinâ non scriptâ quidquam præcepisse. Assentior itaque Socrati dum dicto capite ait: *Quartodecimani observantiam quartidecimi diei à Joanne Apostolo sibi traditam esse affirmant. Romani verò, & qui*
Occi-

Occidentis partes incolunt, consuetudinem quæ apud ipsos viget, à Paulo Petroque Apostolis recepisse se dicunt. Neutri tamen ad hujus rei confirmationem scriptum aliquod testimonium proferre possunt. Non assentior tamen, consuetudinem unâ vel alterâ die Pascha celebrandi, ut Socrates putat, æquè legitimam esse; cùm consuetudo Romanæ & aliarum Occidentis Ecclesiarum in Nicæno Concilio tanquam ex Traditione verè Apostolica procedens approbata sit, & omnibus Ecclesiis servanda proposita, Asianorum autem disciplina rejecta.

X. Respondeo igitur secundò, in hoc Socrati fidem non esse adhibendam. Cùm enim esset Sectâ Novatianus, & Novatiani ut ipse testatur cap.21. in hoc errarent, aliis uno tempore, aliis diverso, & ritu qui sibi placebat, celebrantibus, ideo Symmistas suos damnare nolens, imò ipsis patrocinari, statuit, rem esse indifferentem de tempore, quo Pascha celebretur. Imò ibidem cap. 22. audacter dicit: *Nugantur itaque, qui Nicænam Synodum Paschalem festum immutasse calumniati sunt. Nam qui in ea Synodo convenerunt, in eo præcipuè elaborarunt, ut Populos, qui à majore numero Ecclesiarum dissidebant, ad unitatem concordiamque revocarent.* Attamen Concilium Nicænum rem non reliquisse ut indifferentem, sed Pascha die Dominico post æquinoctium vernum ab omnibus celebrandum tanquam Traditionem Apostolicam statuisse, apparet ex Epistola Episcoporum Palæstinæ in Concilio data, qui *postquam de Traditione diei Paschatis, quæ jam indè ab Apostolis ad ipsos continuâ successione manaverat, multa in suis literis disseruerunt, tandem in fine Epistolæ, his utuntur verbis: Date operam, ut Epistolæ nostræ exemplaria per omnes Ecclesias mittantur, nec nobis crimen imputent, qui animas suas à recto veritatis tramite abducunt.* Sic apud Eusebium Lib. 5. Hist. cap.25. Quibus apparet, Nicænos Patres diem celebrationis Paschatis, ut rem ab Apostolis statutam, & veritatis regulam, toti Ecclesiæ proposuisse. Sed de hoc satis locuti sumus.

CAPUT XXVI.

De Alogis, seu Alogianis.

§. I.

Quis fuerint, & cur sic dicti.

I. ALogi seu Alogiani dicti sunt, idest sinè Verbo, quia Verbum à S. Joanne initio sui Evangelii celebratum respuebant: & hoc nomine etiam Evangelium Joannis unà cum Apocalypsi repudiabant. Ita S. Augustinus L. de Hæresibus c. 30. *Alogiani*, inquit, *propterea sic vocantur, tanquam sinè Verbo* (Logos *enim græcè Verbum dicitur*) *quia Deum Verbum recipere noluerunt, Joannis Evangelium respuentes, cujus nec Apocalypsim accipiunt, has videlicet Scripturas negantes esse ipsius.*

II. De his fusè agit Epiphanius Hæres. 51. qui num. 1. eos ponit post Cataphryges & Quartodecimanos fuisse exortos, his verbis: *Post Cataphrygum, Quintilianorum, & Quartodecimanorum Sectas nova quædam in Orbe terrarum erupit hæresis.* Contra quam postquam varia dixit, & præcipuè quòd à S. Joanne in Ebione & Cerintho fuerat jam præfocata, eam num. 3. describens: *Hæc igitur*, inquit, *Alogorum est opinio. Nam ejusmodi eis nomen imponimus, nec à nobis deinceps aliter vocandi sunt. Et vos mecum, ò carissimi, Alogos illos nominate. Quorum hæresis Joannis Libros repudiat. Quamobrem cùm Verbum à Joanne prædicatum respuant, Alogi, hoc est, à Verbo alieni nuncupandi sunt. Ergo illi à vera doctrina funditus abhorrentes sinceram fidem abnegant, nec Joannis Evangelium aut Apocalypsim approbant.*

Deinde subdit: *Atqui, si Apocalypsi dumtaxat rejectá Evangelium admitterent, dici id possent subtili quodam & accurato judicio fecisse, ut apocrypha respuerent; quòd pleraque in Apocalypsi altissimos & obscuros sensus habeant: sed cùm universos Joannis Libros propriè rejiciant, dubitare nemo potest, quin ii, eorumque similes, illi ipsi sint, quorum in Catholicis Epistolis Joannes meminit* „ Novissima hora est, *inquit*, & audistis, quoniam Antichristus venit: „ & nunc, ecce Antichristi multi &c. „. Hæc Epiphanius.

III. Nolim tamen, ut ex his Epiphanii verbis quisquam existimet, eum in opinione fuisse, quòd Liber Apocalypsis non esset verè Canonicus & Divinus, sed apocryphus. Nam talem suspicionem à se depellit infra num. 32. & sequentibus, ubi cùm Alogi ali-

aliqua ex Apocalypsi impudenter reprehenderent, aliqua irriderent velut fabulosa, eorum audaciam validè redarguit, & concludit num. 33. *Ex quo omnis illa ad oppugnandam veritatem comparata ratio corruit: cùm Apocalypsis ille Liber Prophetici esse generis, & à Spiritu Sancto verissimè profectus ostenditur.* Solùm ergo minùs culpabiles Alogos fore pronuntiat, si Apocalypsim rejecissent, tanquam aliqua apocrypha continentem, obscuros qui in ea latent sensus non percipientes, quàm dum etiam Joannis Evangelium respuerent. Et jure quidem. Nam Joannis Evangelium tanquam genuinum ejus fœtum Ecclesia Catholica ab initio suscepit ac venerata est, ideoque inter Libros Proto-canonicos semper habuit. At Apocalypsis Librum non statim Ecclesia ut legitimum Joannis fœtum & verè propheticum agnovit, sed de eo aliquandiu dubitavit, ut ostendi Tom. 1. hujus Operis c. 3. de Libris Deutero-Canonicis §. 7. Cùmque eo tempore, quo hæc Alogorum hæresis surrexit, Ecclesia de hoc nihil adhuc statuisset, licèt major & melior pars antiquitatis Apocalypsim ut veram revelationem S. Joanni factam agnosceret, idcircò Epiphanius Alogos illam respuentes minùs culpabiles pronuntiat.

IV. Quia verò norant Alogi, semel admisso, quòd Evangelium præferens Joannis nomen verè esset Apostoli Joannis, se se absque blasphemiæ nota illud non posse rejicere, delirando dixerunt, Evangelium nomen Joannis gerens hunc non habere auctorem, sed hæresiarcham Cerinthum: cùm nisi cæci fuissent, advertere debuissent, illud à Joanne contra hæresim Cerinthi fuisse exaratum. Ita refert Epiphanius num. 3. dicens: *Quamquam illi nonnihil ad excusandam suam audaciam conantur afferre. Pudet enim palam B. Joanni contradicere; quòd & ipsum inter Apostolos fuisse numeratum, & à Domino præcipuè dilectum non dubitent: qui & sacra mysteria pro rei dignitate patefecit, & supra Domini pectus incubuit. Quare aliam damnandorum Apostoli scriptorum causam commenti sunt. Negant hæc Joannis esse, & Cerintho tribuunt; nec esse digna putant, quæ ab Ecclesia probentur.*

Hoc delirium corrigere volens Epiphanius num. 4. *Qui enim,* inquit, *fieri potest, ut hæc à Cerintho scripta sint, quæ Cerintho potissimùm repugnent? Hic enim recentem ac nudum hominem esse Christum asseruit. Contrà Joannes perpetuò fuisse Verbum, atque è Cælo delapsum, & carnem esse factum pronuntiat. Quocirca statim aditu ipso deprehenditur, vanam istorum calumniandi licentiam meram esse stultitiam, nec unde redargui possit satis animadvertere.* Imò contra Cerinthum S. Joannem suum scripsisse Evangelium, testis est inter alios S. Hieronymus, qui in L. de Script. Eccles. in Joan-

Joanne: *Novissimus*, inquit, *omnium scripsit Evangelium rogatus ab Asiæ Episcopis, adversùs Cerinthum, aliosque Hæreticos, & maximè tunc Ebionitarum dogma consurgens, qui asserunt Christum ante Mariam non fuisse.*

V. De hujus Sectæ Auctore disceptatur. Ittigius Sect. 2. c. 15. & alii Recentiores Alogorum parentem faciunt Theodotum, non illum Montani discipulum, de quo supra cap. 23. §. 1. & 2. aliqua dixi, sed Theodotum patriâ Byzantinum, arte coriarium, de quo Eusebius Lib. 5. Hist. c. 28. ex antiquo Scriptore dicit, defectionis illius Deum abnegantis parentem & auctorem fuisse, & Christum nudum esse hominem primum asseruisse, ac proinde per Victorem Papam à communione Ecclesiæ ejectum fuisse. Sed ne istis assentiar facit primò, quia S. Augustinus Theodotum Coriarium non hujus hæresis Alogorum (de cujus auctore silet) sed alterius, quam Theodotianorum appellat, inferiùs facit Auctorem. Quòd si Theodotus hujus Sectæ auctor fuisset, non in duas hæreses Alogos, & Theodotianos distinxisset. Secundò, quia S. Epiphanius, qui pariter Alogos à Theodotianis secernit Hæres. 54. num. 1., dum ait, hæresim Theodotianam hæresim Alogorum appendicem fuisse: *Theodotus*, inquit, *nescio quis emersit, velut appendix quædam illius hæresis, quam Alogorum nomine comprehendimus*. Si ergo Secta, quæ Auctorem habet Theodotum, fuit appendix Sectæ Alogorum; ergo ista ante Theodotum erat, & sic Theodotus poterit quidem dici Sectæ Alogorum propagator, sed non auctor & fundator.

VI. Addo, quòd Alogi dicebantur, quia Verbum Dei negabant, & Joannem, qui in suo Evangelio Verbum Dei celebrat, ejusque Apocalypsim rejiciebant: ex quo infertur, Christum esse Dei Verbum ac Deum, ipsos negasse; & in aliis cum Catholicis sentiebant, teste Epiphanio num. 4., qui Alogorum præfato de Verbo errore relato, subdit: *Nam & illi alioquì nobiscum eadem ac paria sentire videntur*. At Theodotus Christum quidem nudum hominem esse fatebatur; sed Dei Verbum & Joannis Evangelium & Apocalypsim rejecisse non legitur. Insuper Ittigio ipso referente, Theodoti Coriarii alii errores Catholicæ veritati contrarii apud Clementem Alexandrinum sub Eclogarum nomine narrantur: nempè quòd docuit, Filium Dei & Angelos materiales esse: sexus differentiam in singulis dari: Animas etiam, Dæmones corporales esse: ipsi Jesu redemtione opus fuisse, quam columbæ post Baptismum immissæ beneficio obtinuerit: Deum Patrem in Christo patiente passum esse: à Christo ante passionem Animam Divinam & spiritualem, quam à materiale distinxit, recessisse:

astra

aſtra fatum rebus inducere : & alia verè blaſphema, quorum nihil ab Alogis prolatum audivimus. Quomodo ergo cenſet Ittigius, hunc Theodotum Alogorum ducem & Auctorem extitiſſe?

VII. Minùs aſſentiri poſſum aliis, qui Alogorum Sectæ principatum tribuunt Artemoni cuidam, quem putant Theodoti fuiſſe præceptorem, & Chriſtum purum hominem eſſe aſſeruiſſe. Cui opinioni adhæret Lambertus Danæus in L. de Hæreſ. cap. 30. Minùs, inquam, aſſentiri poſſum. Nam conſtat Theodotum præceptorem Artemonis extitiſſe, non è converſo. Euſebius enim L. 5. Hiſt. cap. 28., ubi Artemonis mentionem facit, expreſsè dicit, hæreſis ponentis Chriſtum eſſe nudum ac purum hominem primum auctorem fuiſſe Theodotum, & proinde per Victorem fuiſſe ab Eccleſia pulſum. Cùm enim quidam præfatæ hæreſis Sectatores jactarent, priſcos Eccleſiæ Patres ab Apoſtolis uſque ad Zephyrinum eandem de Chriſto recepiſſe doctrinam, eamque à Zephyrino, qui Victori ſucceſſit, fuiſſe poſtea adulteratam, refert Euſebius, Scriptorem quemdam Anonymum inter alia eos ſic confutaſſe. Ubi enim oſtendit, omnia retrò ſecula Patrum qui in eis vixerunt teſtimonio Chriſtum Deum atque hominem ſemper prædicaſſe, Verbum Dei concelebraſſe Divinitatem ei tribuendo, ait: *Quomodo eos non pudet ejuſmodi calumniam adversùs Victorem concinnare, cùm certò ſciant, Theodotum Coriarium, qui defectionis illius Deum abnegantis parens & auctor fuit, primuſque Chriſtum nudum eſſe hominem aſſeruit, per Victorem à communione Eccleſiæ ejectum fuiſſe? Nam ſi, ut ajunt, Victor eadem ſentiebat quæ illorum docet impietas, cur Theodotum opinionis illius auctorem ab Eccleſia removit?* Si ergo hujus hæreſis Artemonis primus auctor fuit Theodotus, non hic ab illo, ſed ille ab iſto eam didicit. Quòd ſi, ut oſtendi, Alogi anteriores fuerunt Theodoto, à fortiori & Artemoni. Ergo Artemon Alogorum princeps non fuit.

VIII. Quis ergo Alogorum auctor fuit? Ignorare me fateor. Fortè fuit aliquis, vel aliqui ignoti & obſcuri nominis fuere, qui Cerinthi & Ebionis hæreſis ſemina in corde adhuc foventes, Chriſto Divinitatem eripere conabantur. Sed quia Joannis Evangelium ſibi obſtare nimis apertè videbant, in quo Verbum Patris Deus verus in Chriſto inhabitans deſcribitur, contra Verbum & Joannis Evangelium arma movere cœperunt, negando illud eſſe genuinum Apoſtoli fœtum, & cum Apocalypſi hæretico Cerintho inſanâ arte adjudicando. Quos poſtea imitati Theodotus & ſubinde Artemon, erroremque publicè ſpargentes, turbas in Eccleſia excitarunt; quare Victor ab Eccleſia Theodotum ejecit. Quo factum fuit, ut Alogorum hæreſis, non diù proprium nomen retinue-

nuerit, sed in Theodotianam transierit. Ita quasi divinando me loqui compellit silentium Veterum, qui hæresi Alogorum nullum designant Auctorem.

§. II.

Alogorum errores confutati.

I. PRimò ergo Alogi negabant Deum Verbum, seu Verbum Deum esse & æternum, quale illud describit S. Joannes in Evangelio. Hinc Damascenus L. de Hæref. n. 51. *Alogi*, inquit, *à nobis ita nominati, qui Joannis Evangelium ejusque Apocalypsim rejiciant, propterea quòd Verbum Deum, qui ex Patre progrediendo semper existit* &c. In quo visi sunt superasse Cerinthum, is enim sicut & Ebion, Jesum quidem purum hominem esse blasphemabant, sed Verbi Dei Divinitatem, atque æternitatem apertè aggredi ausi non sunt, ut ostendi cap.6. §.3. & cap. 8. Primi fuerunt Alogi, quos deinde imitati sunt Paulus Samosatenus, & Arius, de quibus infra suis locis. Interim dicam cum Athanasio Orat. 1. contra Arianos n.9. *Pater semper fuit & est, & numquam non fuit: cùm enim Pater æternus sit, ejus quoque Verbum & Sapientiam æternam esse necesse est*. Quod doctè ut de more probat S. Thomas in 4. contra Gentes cap.11.

At quia Alogi, ut postea Ariani, dicebant Verbum Dei non esse Deum, sed factum à Deo, audiat, quisquis sit, S. Augustinum Tract. 1. in Joann. eum sic alloquentem: *Quomodo potest fieri, ut Verbum Dei factum sit, quando Deus per Verbum fecit omnia? Si & Verbum Dei ipsum factum est, per quod aliud Verbum factum est? Si hoc dicis, quia est Verbum Verbi, per quod factum est illud, ipsum dico ego unicum Filium Dei. Si autem non dicis Verbum Verbi, concede non factum, per quod facta sunt omnia. Non enim per seipsum fieri potuit, per quod facta sunt omnia. Crede ergo Evangelistæ. Poterat enim dicere: In principio fecit Deus Verbum: quomodo dixit Moyses, In principio fecit Deus Cælum & Terram, & omnia sic enumerat: Dixit Deus, Fiat, & factum est. Si dixit, quis dixit? utique Deus. Et quid factum est? Creatura aliqua. Inter dicentem Deum & factam creaturam, quid est, per quod factum est, nisi Verbum? quia dixit Deus: Fiat, & factum est. Hoc Verbum incommutabile, quamvis mutabilia per Verbum fiant, ipsum incommutabile est.*

Et infra: *Evangelista dicit* „ In principio erat Verbum „ *& tu dicis, In principio factum est Verbum. Ille* „ omnia per ipsum facta

facta sunt ,, *dicit* : *& tu dicis, quia & ipsum Verbum factum est. Poterat dicere Evangelista, In principio factum est Verbum : sed quid ait ?* ,, In principio erat Verbum ,, . *Si erat, non est factum, ut ista omnia per ipsum fierent, & sine ipso nihil*. Ita S. Augustinus Alogis & Arianis acutè jugulum petit. Quæ pro præsenti sufficiant.

II. Videntes ergo Alogi, admisso S. Joannis Evangelio, os sibi in æternum claudi, in alium errorem prolapsi negaverunt, Evangelium illud S. Joannis esse, ac proinde ullius esse auctoritatis. Sed contra eos omnium seculorum Ecclesia clamat, quæ, ut ait August. Lib. 2. de Conf. Evang. cap. 6., Joannem in Evangelistis eminentissimum semper prædicavit; unde Eusebius L. 3. Hist. c. 24. de Joannis scriptis agens, ait: *Et primò quidem Evangelium ipsius universis per Orbem terrarum Ecclesiis notissimum sine ulla dubitatione suscipiendum est*. Ejus conscribendi causam inter alios notat Cyrillus Alex. in c. 1. Joannis fuisse erroribus, qui ab eo tempore de Verbi æternitate apud aliquos oriebantur, occurrere. *Cùm autem* (inquit Cyrillus) *non parùm in his fidelium mentes turbarentur, & simpliciorum animos instar pestis scandali lues depasceretur (putabant enim nonnulli nugis illorum à vera doctrina abducti, in rerum naturam tum vix prodiisse Verbum cùm homo factus est) qui inter eos sapientiâ præstabant in unum congregati venerunt ad Salvatoris Discipulum, ipsum nempè Joannem, & morbum, qui fratres invaserat, nuntiarunt, atque Hæreticorum nugas detexerunt, & sibi confestim adesse spiritualibus illustrationibus rogarunt, ut jam diabolicis retibus involutis salutarem manum porrigeret. Eorum igitur qui perierant & mente corrupti erant dolore tactus discipulus, absurdum item esse ratus nullam posterorum curam habere, ad hujus Libri scriptionem se contulit : & quæcumque ad generationem carnalem & naturalem pertinent reliquit aliis Evangelistis latiùs enarranda; Ipse verò ardore quodam animi, in eorum qui talia in medium afferunt petulantiam invehitur dicens* ,, In principio erat Verbum ,, . Hæc Cyrillus. Ex quibus apparet, quòd Alogi ideo Evangelium Joannis repudiabant, quia videbant, suam insaniam ab eo configi.

III. Alogi tamen prætereuntes hanc veram causam quâ Joannis Evangelium respuebant, alias quasdam ratiunculas opponebant, quas Epiphanius Hæres. 51. refert, & dissolvit, ut infra videbimus. Prima erat discordantia Evangelii Joannis ab aliis Matthæi, Marci, & Lucæ. Nam Joannes prætermittit Joannis Baptistæ conceptionem, Beatæ Virginis Annuntiationem, Christi Nativitatem in Bethlehem, Circumcisionem, Magorum adventum, Pueri fugam in Ægyptum, reditum ex Ægypto, Pueritiam sub parentibus exactam, Joannis Baptistæ prædicationem, Christi

Jejunium, Diaboli in Deserto tentationem, & alia multa, de quibus alii Evangelistæ scripserunt.

IV. Sed hæc insulsa sunt. Cùm enim nec cæteri Evangelistæ omnia narrent quæ ab alio narrata sunt, ut singula Evangelia conferenti constabit, si hæc ratio valeret, omnia explodi deberent. Respondet ergo Epiphanius num. 19., quòd summo in errore, ac mentis cæcitate versantur: *Etenim Sanctissimus hic Evangelista ordine ac successione quartus, ac tametsi primus esset omnium, scribendi tamen tempore postremus, quæ ante se præclarè erant aliorum operâ digesta repetere noluit: sed ante ea quæ jam dicta fuerant, quæ non erant dicta proposuit. Matthæus quidem ab Abrahamo scribendi initio facto, post incunabula Christi, & alterum à natali ejus annum narrationem pertexit. Marcus verò ab anno 15. Tiberii, circumscriptis medii temporis rebus gestis, exorsus est. At Lucas altiùs ista repetens, ab eo tempore cœpit, quod Christi ortum antecessit, & tam hujus quàm Joannis in Mariæ atque Elisabeth utero conceptum exposuit.*

Joannes denique postremus accedens, altissimè omnium narrationem arcessit, & quæ Christi temporariá illá generatione priora sunt, stabilire ac munire instituit. Spiritalia enim fermè sunt, quæ ille memoriæ commendavit, cùm quæ ad corpus attinerent, abundè essent aliorum scriptis corroborata. Quamobrem spiritalem de Divino illo dono narrationem aggreditur, quod initio carens omni ab Cœlesti in nos Patre transfusum est, & de hujus consilio ac voluntate in B. Virginem illapsum, atque in Virgineo ejus gremio cum carne conjunctum. Cæteri porrò ita iisdem illis consentanea dixerunt, ut id quod erat necesse, potissimùm spectarent. Joannes verò ejus, quod sibi proposuerat, rationem habuit. Ita fit, ut ex quatuor Evangeliis, eorum quæ ad Christi carnem & ad Divinitatem attinent, accurata nobis veritas ac certissima constet. Hactenus Epiphanius.

V. Idem sentit Eusebius L.3. Hist. c. 24., ubi narratâ aliorum Evangelistarum historiâ: *Proinde*, inquit, *Joannes quidem res à Christo gestas, priusquam Joannes Baptista custodiæ mancipatus fuisset, Evangelio suo complectitur. Reliqui verò tres Evangelistæ res Christi gestas, ex quo Baptista conjectus est in carcerem, persequuntur. Quod quicumque attentiùs observaverit, nequaquam Evangelia inter se dissidere posthac existimabit: quippe cùm Joannis quidem Evangelium initium actuum Christi, cætera autem Evangelia sequentis temporis historiam contineant. Et seriem quidem ipsam generis Christi secundùm carnem à Matthæo & Luca prius traditam Joannes meritò prætermisit. Ab ipsa verò ejus Divinitate sumsit initium, quippe quæ à Spiritu Sancto ipsi tanquam præstantiori fuisset reservata.*

VI. Hu-

VI. Hujus in ſcribendo inter Evangeliſtas varietatis ex fine, quem ſibi quiſque præſtituerat, colligit S. Auguſtinus L. de Conſ. Evangel. cap.3. his verbis: *Cum Matthæus circa Regis, Lucas circa Sacerdotis perſonam gereret intentionem, utrique humanitatem Chriſti maximè commendarunt. Secundùm hominem quippe Chriſtus & Rex & Sacerdos effectus eſt, cui dedit Deus ſedem David Patris ſui, ut Regni ejus non eſſet finis, & eſſet ad interpellandum pro nobis mediator Dei & hominem homo Chriſtus Jeſus. Non habuit breviatorem conjunctum Lucas, ſicut Marcum Matthæus. Et hoc fortaſsè non ſinè aliquo Sacramento, quia Regum eſt non eſſe ſine comitum obſequio: unde ille qui regiam perſonam narrandam ſuſceperat, habuit ſibi tanquam comitem adjunctum, qui ſua veſtigia quodammodo ſequeretur. Sacerdos autem, quoniam in Sancta Sanctorum ſolus intrabat, propterea Lucas, cujus circa Sacerdotium Chriſti erat intentio, non habuit ſocium ſubſequentem, qui ſuam narrationem quodammodo breviaret. Tres autem illi Evangeliſtæ in his rebus maximè diverſati ſunt, quas Chriſtus per humanam carnem temporaliter geſſit. Porrò autem Joannes maximè Divinitatem Domini, quâ Patri eſt æqualis, intendit* &c. Hactenus Auguſtinus.

VII. Altera Alogorum objectio erat. Joannes tanquam primum à Chriſto editum miraculum refert converſionem aquæ in vinum in nuptiis Canæ: *Hoc enim*, inquit, *initium ſignorum Jeſu in Cana Galilææ*. At Lucas aliud miraculum longè ante à Chriſto adhuc puero factum recenſet, cùm ſcilicet ſapientiam ſuam in medio Doctorum ſedens & diſputans, magno omnium ſtupore manifeſtavit. Rurſus Joannes ut ſecundum miraculum proponit, ſanationem filii Centurionis paralytici, cùm Lucas alia multa ante hoc facta miracula deſcribat.

VIII. Reſpondet Epiphanius, converſionem aquæ in vinum referri à Joanne tanquam primum miraculum, non abſolutè, ideſt à tempore quo natus fuit, ſed primum poſt ſuſceptum à Joanne Baptiſma, & poſtquam diſcipulos aſſumſerat: *Hoc*, inquit S. Epiphanius num.21., *primum ſignum fecit Jeſus in Cana Galilææ: non ante Baptiſmum, ut ſæpè dixi; ſed tum primùm id accidit, poſtquam à tentatione reverſus eſt, tertiâ die poſt biduum illud, quo ambo apud ipſum hæſere Joannis diſcipuli, qui & audierunt illum & ſecuti ſunt. Statim enim poſt biduum, quo apud illum iſti commorati ſunt, ſubjicit* „ Et abiit in Galilæam, & inveniens Philippum dixit, ſequere me „. *Deinde* „ Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ „. De hoc miraculo, quomodo fuerit primum, aliqua dixi ſupra Tom.4. par.2. cap.20. §.2. num. 24.

Hâc eadem ratione & ordine ſanationem filii Reguli paralytici

lytici vocat S. Joannes secundum, relatè scilicet ad signum in nuptiis patratum, quod appellat primum. Et in hoc sensu Joannes c. 4. v. 54. dicit: *Hoc iterum secundum signum fecit Jesus*, nimirùm post primum in nuptiis factum, vel secundum in Galilæa patratum, unde subdit: *Cùm venisset à Judæa in Galilæam*.

IX. Tertia Alogorum objectio erat. Joannes duo à Christo celebrata Pascha commemorat, cùm unius dumtaxat cæteri Evangelistæ meminerint.

Respondet Epiphanius num. 22., non duo sed tria Paschata Christum celebrasse, his verbis: *Nec illud ineptissimi homines animadvertunt, non duo solùm in Evangeliis Paschata comprehendi: sed ad priora illa duo tertium accedere, in quo Salvator est passus, ut omnino tria sint toti illi prædicationis tempori tribuendi*. Imò quatuor Paschata Christum suæ prædicationis tempore celebrasse, superiùs Tom.4. par.1. cap.19. §.5. à num.40. probabile ostendi, quò Lectorem remitto.

X. Contra Librum Apocalypsis opponebant Alogi, quòd in Apocalypsi legitur c.2. v. 18. *Et Angelo Thyatiræ Ecclesiæ scribe*. Atqui nulla Thyatiræ Christianorum Ecclesia tunc erat: qui igitur ad eam, quæ nusquam erat, Ecclesiam scripsit?

Respondet Epiphanius n. 33., debuisse illos advertere S. Joannem in eo libro multa propheticè fuisse locutum. Et proinde licèt dum scriberet, nulla Thyatiræ Ecclesia esset: quia tamen postea futura erat, & hæreticorum, maximè Phrygum, & Prophetissarum eorumdem erroribus inquinanda, ideo S. Joannes spiritu prophetico eam præarguit. Non tædeat audire S. Epiphanium: *Nam*, inquit, *ut illud opponant, nullam jam esse Thyatiris Ecclesiam; planè Joannem afflatu prophetico futura prævidisse significant. Cùm enim illic tam hæretici illi, quàm Phryges habitaverint, & eorum fidelium qui simpliciores sunt animas luporum more diripuerint, oppidum universum ad suam hæresim traduxerunt. Qui cum Apocalypsim atque omnem illam doctrinam respuerent, ad evertendam religionem vires suas ac velut exercitus compararunt. Jam verò singulari Dei beneficio his temporibus accidit, ut post centum ac duodecim annos illic Ecclesia cresceret, ad quam aliæ deinceps accederent. Tunc verò Ecclesia omnis se se in Phrygas exhauserat. Quamobrem Spiritus Sanctus id aperire potissimùm studuit: Ecclesiam post Apostolorum, hoc est Joannis ac cæterorum tempora ad errorem esse declinaturam, annis post Ascensum Christi tribus & nonaginta, quo tempore in errorem incidere, atque in Phrygum hæresim velut eliquari illius loci deberet Ecclesia. Unde & coarguendi gratia statim ita Dominus loquitur*,, Scribe Angelo Ecclesiæ quæ est Thyatiris. Hæc dicit qui habet

habet oculos sicut flamma ignis, & pedes ejus similes aurichalco. Novi fidem tuam & caritatem, & ministerium, & opera tua novissima plura prioribus. Sed habeo adversùs te, quia permittis mulierem Jezabel seducere servos meos; quæ se dicit Prophetissam docentem manducare idolothyta & fornicari. Et dedi illi tempus, ut pœnitentiam ageret, & non vult pœnitere à fornicatione sua „ *Num illud videre tandem potestis, de mulieribus illum loqui, quæ falsâ prophetici spiritus persuasione deceptæ quamplurimos deceperunt: hoc est de Priscilla, Maximilla, & Quintilla, quarum fraus latere Spiritum Sanctum minimè potuit, sed per Beati Joannis os fore ista prædixit, quæ post ejus obitum acciderunt?* His ab Epiphanio devictos Alogos, seu veriùs Amentes, dimittamus, ad alios similes transituri.

CAPUT XXVII.

De Adamitis, seu Adamianis.

§. I.

Adamitarum origo & mores.

I. Quis hujus hæresis Auctor fuerit Epiphanius & Augustinus silentio prætereunt. Quemdam Adamum nomine scribit Damascenus Hæres. 52., Theodoritus tamen Lib. 1. Hæret. Fab. c. 6. eos conjungit cum Prodico, tamquam sobolem ab eo exortam. Nam post Epiphanem Carpocratis filium de Prodico subdit: *Eum verò secutus Prodicus, eorum qui Adamitæ dicuntur hæresim instituit*: & hunc decreta Carpocratis confirmasse fatetur dicens: *Is apertè & palam scortari adjecit decretis Carpocratis*. Et hoc ex Clemente Alexandr. L. 3. Stromat. se eruere putat, ut infra dicam.

II. Si hoc verum est, asserere oportet, ab Epiphanio, Augustino, & Damasceno temporis ordinem in eis recensendis non fuisse servatum, cùm non ad Alogorum ætatem, sed magis ad Gnosticorum, Valentini, & Carpocratis tempora essent referendi. Nam qui à Prodico exierunt, se Gnosticos dici volebant, teste Clemente Alexandr. L. 3. Strom. pag. 438.: ubi post Valentinianos eos ponens: *Talia autem*, inquit, *statuunt Prodici quoque asseclæ, qui se ipsos falso nomine vocant Gnosticos*. Et Tertullianus in Scorpiaco cap. ultimo Prodicum Valentino in errore conjungit, nempè non esse subeundum pro Christo martyrium. Hâc ratione Theodoritus

tus citato loco refert Adamitas ante Valentinum. Isidorus Lib. 8. Etymol. cap. 5. eos statuit ante Cajanos, & Sethianos immediatè post Archonticos. Et re verâ si Prodicum parentem Adamitis tribuimus, multò ætate anteriores eos fuisse fateri debebimus.

III. Si eorum mores ac ritus consideremus, jure pudendos ac turpes eos damnare debemus. Si enim S. Augustinum L. de Hær. c.31. consulimus, ipse nobis dicit: *Adamiani ex Adam dicti, cujus imitantur in Paradiso nuditatem, quæ fuit ante peccatum: unde & nuptias aversantur, quia nec prinsquam peccasset Adam, nec priusquam dimissus esset de Paradiso, cognovit uxorem. Credunt ergo, quòd nuptiæ futuræ non fuissent, si nemo peccasset. Nudi itaque mares feminæque conveniunt, nudi lectiones audiunt, nudi orant, nudi celebrant Sacramenta, & in hoc Paradisum suum arbitrantur Ecclesiam.* Ita S. Augustinus.

IV. Si à S. Epiphanio petimus: is Hæres. 52., postquam in eis talpæ cæcitatem prolixè deploravit, ac in dubium vertit, an tales adhuc existant, imò an unquam fuerint: quia tamen eorum fama utcumque in Orbe personabat, eos ita describit n. 2. *Inprimis enim Hæreticos istos, ferunt, Ecclesias suas, sive latibula potiùs & cavernas (sic enim Hæreticorum libet appellare conventicula) in hypocaustis* (locis igne calefactis vulgò stufe) *extruere. Quippe subter ignem excitant ad eos vaporandos ac fovendos, qui in illud cubiculum conveniunt. In ingressu vestimentorum custodes pro foribus capsariorum instar appositi sunt. Tum intrantium quisque tam vir quàm femina foris vestibus exuens sese toto corpore, perinde ut ex utero matris exiit, nudus ingreditur. Sed qui principes inter illos habentur, peræquè nudi consident, alii in superiore loco, alii in inferiore, promiscuè ac passim. Ad hæc nonnulli ex eorum numero sunt, qui scilicet continentes appellantur, idque præseferunt, ac virgines habentur, seque ipsos hunc in modum decipiunt. Jam verò lectiones, ac reliqua id genus obeunt nudi. Quòd si quis, ut dicere solent, in culpam lapsus esse videatur, hunc in conventum suum minimè ampliùs recipiunt. Adamum enim illum esse dicunt, qui de ligno comederit, atque è Paradiso, hoc est Ecclesia sua, exterminandum judicant. Nam Ecclesiam suam Paradisum esse statuunt, se ipsos verò Adamum & Evam.* Ita Epiphanius.

V. Si Damascenum audire volumus, dicet nobis Hæres. 52. *Adamiani ab Adamo quodam eá etate vivente denominati, ridiculum potiùs, quàm veritati consentaneum dogma profitentur. Porrò rem hujusmodi factitant. Nudi, quales ex utero matris egressi sunt viri perinde ac mulieres conveniunt, atque ita lectionibus, orationibus, ac cæteris religionis officiis vacant. Solitariam autem vitam agentes,*

ac

ac continentium instituta servantes, nuptias damnant, Ecclesiamque suam Paradisum esse existimant.

VI. Theodoritus, qui Adamitas Prodici sobolem fuisse dicit, inter alias turpitudines promiscuum feminarum usum eis affingit. *Prodicus enim*, inquit, *mulieres esse communes constituit. Quamobrem non solùm in conviviis publicis, candelæ lumine paulò longiùs remoto, in quamcumque inciderat, cum ea unusquisque coibat, sed etiam mystica initia ejusmodi incontinentiam existimabant.* Cujus rei testem affert Clementem Alex. Lib. 3. Stromat. pag. 438. ubi ait: *Talia autem statuunt Prodici quoque asseclæ, qui se ipsos falso nomine vocant Gnosticos, se ipsos quidem dicentes esse naturâ filios primi Dei. Nobilitate autem & libertate abutentes vivunt ut volunt, volunt autem libidinosè, se nullâ re teneri arbitrati, ut Domini Sabbati, & qui sint quovis genere superiores, filii regales. Regi autem inquiunt, lex scripta non est.* Unde L. 7. Strom. pag. 722. addit, eos etiam superbè dixisse Deum non esse orandum. Ubi enim de variis precandi modis locutus fuit: *Hic*, inquit, *mihi veniunt in mentem quidam, qui diversa sentiunt, nempè qui Prodici hæresim sequuntur, eorumque opinionum quæ docent, non esse orandum.* Quem errorem à Philosophis, qui dicuntur *Cyrenaici*, eos accepisse dicit.

VII. Ex hactenus dictis apparet, prælaudatos Patres convenire in hoc, quòd Adamitæ Adamum & Evam ante peccatum imitari volentes, conventus suos in Ecclesia, quam Paradisum vocabant, omnino nudos peregisse, & à nuptiis abhorruisse. Solùm controversia est, an sicut à nuptiis, ita ab omni carnali coitu abstinerent, & prorsùs continentes viverent, ut videtur absolutè indicare Damascenus, vel aliqui saltem ex eis, ut dicit Epiphanius: an verò rejecto nuptiarum vinculo liberè se invicem carnaliter miscerent: & insuper, an Deum orarent, ut dicunt Augustinus & Damascenus, an verò non esse orandum assererent, ut dicit Clemens Alex. Et quidem si supponamus, Adamitas Prodici fœtum fuisse, ut supponunt cum Theodorito ferè omnes Recentiores, inter quos Natalis Alexander Hist.Eccl. Secul.2.c.3.art.12. & Ittigius Sect. 2. c.3., asserendum est, eos continentiam quidem à nuptiis servasse, sed promiscua ac effræni libidine invicem se conjunxisse, necnon superbo fastu se filios Dei esse gloriantes, nullâ se egere prece jactarint. Hæc enim duo Prodici scholæ impia dogmata fuisse, Clemens Alex. testatur. Singula igitur confutanda sunt.

§. II.

§. II.

Adamitarum errores rejiciuntur.

I. PRimus ergo error de nuditate ad imitationem Adami & Evæ ante peccatum se ipso ruit. Nam etsi Adamus & Eva ante peccatum nudi prorsùs incesserint: statim tamen ac in peccatum lapsi fuere, nuditatis pudore suffusi eam tegere studuerunt. Sic enim legitur Gen.3. v. 7. postquam peccarunt: *Et aperti sunt oculi amborum: cùmque cognovissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata.* Peto ergo ab Adamitis: An ipsi originem traxerint ab Adamo & Eva adhuc innocentibus, an ab eis jam peccato obnoxiis. Puto, primum non dicent; quia Adam non cognovit uxorem suam nec filios genuit, nisi post peccatum, & ejectus è Paradiso, ut habetur Genes. 4. v. 1. Cùm ergo descendant ab Adamo & Eva jam peccatoribus, cur nuditatem, de qua parentes sui post peccatum erubuerunt, ipsi servare volunt?

Rursùs Adam & Eva ante peccatum nudi incedebant, non in uno loco, sed ubique. Cur ergo ipsi nudi quidem in sua Ecclesia manent, extra illam tamen nudi incedere erubescunt? Fortè quia sua Ecclesia, ut ajebant, erat illis Paradisus? At nunquid eas felicitates quas Adam & Eva in Paradiso, ipsi in sua Ecclesia experiebantur? Nesciebant, Paradisum Adamo & toti ejus posteritati fuisse clausum, & ad ejus custodiam Cherubim cum flammeo gladio, ne quis ingrederetur, fuisse à Deo positum? (Gen.3. v. 24.) Si sua Ecclesia Paradisus erat, cur eam calore temperare studebant, ne nudata corpora rigerent? Hoc certè in Paradiso non eguisset Adamus. Non in alio Ecclesiam suam assimilare Paradiso possunt, nisi quòd in eam Diabolus serpens ad eos, sicut primos parentes, decipiendos intrabat.

II. Audiant itaque Epiphanium eos ita irridentem: *Cur igitur subter cubiculum illud ignem excitant, ne frigore infestentur? Etenim Adamus & Eva neque in hypocausto degebant, neque ardore ullo atque æstu premebantur, nec ullus eis frigus erat molestum: sed purissimo aere fruebantur, ac mirificè à Deo temperato, qui nec frigoris atrocitate vehementior, nec molestissimo incendii ardore violentus immineret. Victus iisdem ambrosia erat à Deo parata. Locus ipse denique ad omnem erat voluptatem jucunditatemque factus: ita ut neque algori, neque æstui, quemadmodum diximus, essent obnoxii. At illi cùm istiusmodi vitæ necessitatibus expositi sint, omnino ridiculi sunt.*

Quin & illud unà considerandum est, quemadmodum ex eo refelli

felli omnis istorum error possit. Nam primi nostri parentes, non unâ dumtaxat horâ, sed perpetuò nudi sine ullo pudore perseverabant. At isti, non quòd pudore careant, propterea nudantur; tametsi ita sibi persuadeant, sed id insatiatæ libidini tribuunt, quæ ejusmodi oculis illecebras objicit. Siquidem omnem illi verecundiam deposuerunt, quæ in omnibus Sacris Scripturis est laudata sæpiùs.... Cæterùm post illam horam foris rursùm vestes induunt, & Adami esse desinunt. Neque enim is vestium subinde copiam habuit, sed primùm ficus folia, deinde pelliceas tunicas. Ita nonnisi longo tempore, quàm creati fuerant, vestimentorum usum Divina eos sapientia perducit. Quamobrem omni explodendi ludibrio sunt homines isti, qui sibi Adami conditionem vendicant: in quo partim mentiuntur, partim vera jactitant. Quòd enim Adami non sunt, multis, ut ostendimus, est argumentis perspicuum: quòd autem ab intelligibili serpente ludificentur, id verò ex affectato illorum habitu ac nuditate, pudendoque ac ridendo illo instituto constat. Hactenus Epiphanius.

III. Secundus Adamitarum error fuit, quòd à suis cœtibus nuptias rejicerent. In hoc errore fuere plures alii, ut Nicolaitæ, Gnostici, Marcionistæ, Encratitæ, & alii contra quos superiùs egi. In Adamianis tamen nuptias damnandi specialis ratio fuit, quia scilicet putabant, Adamum & Evam non fuisse nuptiis conjunctos, nisi post peccatum; & quòd nisi peccassent, nuptiæ non fuissent futuræ. At nisi cæci fuissent, vidissent, nuptias in Genesi à Deo institutas, & à Christo in Evangelio confirmatas Matth. 19. Propterea in adjutorium Adæ Deus ex costa eduxit Evam, & hoc fuisse factum, ut ei esset in uxorem statim Adam ipse cognovit Gen. 2. v. 24., cùm primò eam videns dixit, quòd *relinquet homo patrem & matrem & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una*: & immediatè subjungitur: *Erat autem uterque nudus, Adam scilicet & uxor ejus, & non erubescebant.* Licèt ergo Adam maritaliter non cognoverit Evam, nisi post peccatum, erat tamen ante uxor ejus nuptiali vinculo conjuncta. Quòd verò etiam in statu innocentiæ, si in eo perseverassent, futuræ fuissent nuptiæ, ostendi in Theolog. Tom. 6. in 1. p. Qu. 4. de Stat. Hom. Innoc. quoad Corpus Dub. 3. Videantur ibi dicta.

IV. Tertius error ex isto consequens erat, nimirùm quòd mares & feminæ apud illos turpiter mutuò commiscerentur. Dum enim omnino nudata corpora reciprocis aspectibus objicerent, & nudi simul familiariter convenirent, incredibile est, ardore libidinis eo mutuò non fuisse accensos: cùmque conjugali concubitu eam exsaturare eis non permitteretur, brutorum more invicem non commiscerentur. Etenim si Adam & Eva vix in peccatum lapsi

concupiscentiæ stimulos sentire cœperunt, & cùm cognovissent se esse nudos, vel ipsis foliis ficus nuditatem tegere curarunt; quis æstimabit, Adami, non innocentis, sed peccatoris sobolem, unâ cum ejus peccato concupiscentiam origine trahentes, ac nudos invicem conversantes, & nuptias rejicientes carnis castimoniam illibatam custodiisse? Continentiam utique profitebantur, & sic virginitatem colere dictitabant, quia à nuptiali concubitu abstinebant, non quia ab omni illicito congressu temperarent. Ideoque jure se Gnosticos appellabant, quia in hoc errore cum eis conveniebant, quem jam in eisdem & aliis superiùs impugnavi.

V. Quartò errabant, quia, ut ex Clem. Alex. Lib. 3. Strom. supra retuli, asserebant se naturâ esse filios Dei nulli legi subjectos, tanquam filios regales, pro quibus nulla lex scripta est; & proinde se quæ vellent pro arbitrio facere posse. Hâc insanâ temeritate, quam supra in Valentino rejeci, suos Adamitas Prodicus imbuit. Hos tamen prælaudatus Clemens dicto L. 3. Strom. sic redarguit: *Primùm quidem, quòd non faciant omnia quæ volunt: multa enim eos prohibebunt, etsi cupiant & conentur. Quin etiam quæ faciunt, non faciunt ut Reges, sed ut mastigiæ: clanculum enim committunt adulteria, timentes ne deprehendantur, & vitantes ne condemnentur, & metuentes, ne supplicio afficiantur. Quomodo autem res est libera intemperantia, & turpis sermo?* „ Omnis enim qui peccat, est servus. „ Rom. 6. *Sed quomodo vitam ex Deo instituit, qui se ipsum præbuit dedititium cuivis concupiscentiæ? cum dixerit Dominus* Exod. 6. „ Ego autem dico: Nec concupiscas „. His & aliis horum insaniam detegit Clemens.

VI. Quintò, Deum non esse orandum effutiebant. Ita Clemens Alex. L. 7. Strom. Hoc errore infectos fuisse non legi, nisi Atheos, vel eos qui Deo curam horum inferiorum eripiebant. Cæterùm quotquot Deitatem admiserunt, eique curam & prudentiam Mundi tribuerunt, precibus & sacrificiis Numina sua implorare ab eisque auxilia petere, etiam Barbari, consuevere. Vel ergo Adamiani Athei erant, vel Deum rebus istis præesse negabant, vel ipsum orandum esse fateri tenebantur; Deum orandum esse ostendit Clemens Alex. L. 7. Strom. citato. Sed in re adeò certa immorari superfluit.

VII. Sextus Adamitarum error fuit, quòd martyrium subeundum esse negabant. Contra hunc locutus sum agendo de Gnosticis, Valentinianis & aliis. Hunc Tertullianus in Scorpiaco c. ultimo à Valentino traducit ad Prodicum, & proinde ad Adamitas ejus sobolem: loquens enim de Paulo, qui pro Christo multa, & mortem ipsam, passus fuit, ait: *Quòd si jam tunc* Prodicus, *aut*

Va-

Valentinus adsisteret, suggerens, non in terris esse confitendam apud homines, quòd nec Deus humanum sanguinem sitiat, nec Christus vicem passionis, quasi & ipse de ea salutem consecuturus exposcat, statim audisset à servo Dei, quod audierat Diabolus à Domino: Recede Satanas: scandalum mihi es. Quibus apparet Adamitas negasse pro Christo subeundum esse martyrium, quia nec Deus humanum sanguinem sitit, nec Christus quasi ex nostro sanguine salutem ipse consecuturus esset.

VIII. Nunc à priscis Adamitis ad Recentiores transitum faciam: non defuerunt enim, qui novissimis temporibus turpissimam hanc Sectam excitarint, ut Seculo 15. in Bohemia Pichardus quidam. Refert hoc Æneas Sylvius in Hist. Bohemica c. 41. his verbis „ Pichardus quidam ex Gallia Belgica, transmisso Rheno, per Germaniam in Bohemiam penetravit, qui præstigiis quibusdam fidem sibi concilians, brevi tempore non parvam mulierum virorumque plebem ad se traxit, quos nudos incedere jubens, Adamitas vocavit. Et occupatâ Insulâ quâdam amne Lusmicio cinctâ, filium Dei se dixit, & Adam vocari. Connubia eis promiscua fuere; nefas tamen injussu Adæ mulierem cognoscere. Sed ut quisque libidine incensus in aliquam exarsit, eam manu prehendit, & adiens principem, In hanc, inquit, spiritus meus concaluit. Cui princeps respondit; Ite crescite & multiplicamini, & replete terram. Ajebat cæteros homines servos esse, se verò & qui ex eis nascerentur, liberos. Ex iis quadraginta viri Insulâ exiere, & intrantes vicinas villas, evaginatis gladiis super ducentos agrestes interfecere, quos Diaboli filios asserebant. Zischa, iis auditis, quamvis sceleratus, scelus tamen exhorruit. Habet enim hoc natura hominum, ut aliena magis, quàm sua quisque vitia perhorrescat. Neque summa mala diù inulta manent, ultoremque mali sæpè malum cernere licet. Direxit igitur in eos exercitum, expugnatâque Insulâ, Adamitas omnes gladio delevit, duobus tantùm reservatis, ex queis gentis superstitionem cognosceret. Audivi & ego ex Ulrico Rosensi præstanti Regulo, cùm agerem in Bohemia, fuisse apud se viros & mulieres ejus Sectæ captivos, & mulieres quidem palam dixisse, non esse liberos, qui vestibus, & præsertim femoralibus uterentur, easque in carcere apud se peperisse, quas cùm anno elapso simul cum viris igni tradidisset, ridentes cantantesque flammarum incendia pertulisse „. Hæc de recentioribus Adamitis Æneas Sylvius Auctor coævus, postea Pius II.: quos Veteribus similes exhibet imo turpiores; nam Veteres in sua Ecclesia tantùm se se nu-

nudabant, hi nudi mares & feminæ ubique incessisse videntur, ut merebantur tamen, deleti.

IX. Præfatos Adamitas redivivos vidit Seculum sextum decimum ab Adamo Pastore excitatos, qui Christum insuper merum hominem professus, eum cum Photino naturâ Deum esse negabat. Matrimonium quoquè quasi per se malum damnabat. Fuere & alii Sectâ Anabaptistæ, qui quòd nuditatem Adami æmulari gestirent, Adamitarum nomen accepere. De his Lindanus Ruremondensis Episcopus in Dubitantio Dialogo 2. *Tales*, inquit, *fanaticos vidit Amstelodamus nostra. Hos loco honestissimo natos, & rebus lautis opulentissimos, vidit nudos discursitare nostra Hollandia anno 1535. Horum quidam tam fuere insani capitis, ut conscensis arboribus, nudi Cælestem panem frustra expectantes, in terram deciderint semineces*. Ex Nat. Alex. Hist. Eccl. Seculi 15. & 16. cap. 2. art. 3.

CAPUT XXVIII.

De Elcesæis & Sampsæis.

§. I.

Auctor, ortus, progressus.

I. HÆresis hæc una est, duobus tamen appellata nominibus, nempe Elcesæorum sive Helcesaitarum, & Sampsæorum. Helcesæitæ seu Helcesaitæ dicti sunt ab hæresis auctore *Helxai*, seu, ut alii volunt, *Helcesai*, non *Elei*, ut mendosè irrepsit in textum Augustini L. de Hæres. cap. 32. Dictos autem fuisse etiam Sampsæos, existimat Nicetas à puritate quam affectabant. *Sampsæi vocantur*, inquit, *quasi puri hebraicâ linguâ*. Licèt autem quidam putent, vocem illam esse magis Arabicam & Ægyptiacam, quàm Hebraicam, cùm tamen in L. 1. Esdræ c. 4. v. 23. fiat mentio cujusdam Scribæ nomine *Samsai*, non videtur Sampsæorum nomen alienum fuisse à lingua Hebraica, vel saltem Syriaca.

II. De facto autem Sampsæos, sive Helcesaitas ab *Ossenis* celebri apud Hebræos Sectâ originem traxisse, sentit Epiphanius Hæres. 19., ubi de Ossenis hæc habet: *Hi perinde ut illi Judæi sunt & simulandi artifices, atque imprimis callidi. Ferunt istos ex Nabatea, Jouræa, Moabitide & Areilitide originem traxisse, quæ regiones ultra vallem Salsuginosam positæ sunt.... Ossenorum porrò genus istud, si nomen interpretere, idem est ac firmum & solidum. Ad hos* po-

postea Elxai se quidam aggregavit, imperante Trajano post adventum Christi Domini. Quod repetit Hæref. 53. ubi: *Sampsæorum*, inquit, *in ea regione, quæ Peræa dicitur, hæresis quædam est, qui & Elcesæi vocantur, de quibus in superioribus hæresibus mentionem fecimus. Hi ultra Salsum, sive Mortuum Mare habitant in Moabitide ad torrentem Arnon, & in ulteriore tractu Ituraæ ac Nabaitide, de quo sæpiùs jam egisse me memini. Jactant enim illi conditorem Sectæ suæ ac magistrum Elxeum.*

III. Ex his apparet, hunc Elxai (sive dicas Elxeum sive Elcesai sive Elcesæum) fuisse natione Judæum sectâ Offenum. Hic postea nec Judæus nec Christianus Trajano imperante sectam à suo nomine dictam Elceseitarum fundavit, ac falsò se Prophetam jactans, librum quem prophetico spiritu dictatum asserebat, ut majorem sibi famam aucuparetur, publicavit. Ita Epiphanius Hæref. 19. de Elxai loquens, ait: *Qui cum falsò Prophetam se diceret, librum quemdam velut prophetico spiritu afflatus edidit: Divinâ scilicet sapientiâ plenum. Hujus præterea fratrem Jesæum nomine commemorant. Cæterùm homo ille moribus perditus, atque impostor fuit. Nam cùm genere ac sectâ Judæus esset, ad Legis præscriptum minimè vitam suam accommodavit, sed alia omnia loco ejus obtrusit, ac sectatores suos in transversum abduxit.*

IV. Procedente tempore Elxai Ebionitis se conjunxisse, novosque de Christo errores in eam sectam invexisse, putat Epiphanius Hæref. 30., quæ est de Ebionæis num. 3. his verbis: *Ac suspicari sanè licet, ab eo tempore quo se illis Elxeus adjunxit falsus quidam Propheta, qui apud Sampsenos & Offenos atque Elcesæos extitit, ab eodem edoctos confictum de Christo ac Spiritu Sancto nescio quid effutire cæpisse*. Ut enim ait Hæref. 53. num. 1., utebantur Osseni, Nazaræi, Ebionæi, & præcipuè Sampsæi pseudoprophetico Elxai Libro: *Utuntur*, inquit, *hoc eorum libro & Ossæi, & Ebionæi, & Nazaræi, ut non semel antea dixi, sed Sampsæi potissimùm illo nituntur ... Quin etiam alium habere se librum prædicant, quem fratri Elxei* (Jesæo ut supra) *tribuunt*.

V. Quia verò, ut hactenus vidimus, ars Diaboli fuit perniciosiores hæreses operâ etiam feminarum promovere, hoc Elcesæitis non defuit. Hujus enim Sectæ professores duas maximè habebant feminas, quas veluti Deas venerabantur, ut ex S. Augustino & Damasceno inferiùs dicam. Harum una Martho (seu ut vult Nicetas Maltha) appellabatur; Marthana (seu Malthana) altera. Has Epiphanius Hæref. 53. num. 1. è stirpe Elxai fuisse dicit: *E' cujus stirpe duas ad hoc tempus mulierculas tanquam Deas adorabant, quòd ex benedicto semine essent oriundæ*. Et infra: *Cæterùm per id tem-*

tempus audieram, unam è duabus illis feminam obiisse, quæ Marthus nominabatur; superstite adhuc Marthaná, nisi jam & ipsa decesserit. Deinde honores, quibus eas afficiebant referens: *Ambas illas*, inquit, *quoties domo progressæ aliquò se conferrent, ingens hominum multitudo comitabatur, qui non modò pedum pulverem, sed & sputa morborum ad remedia colligentes, non sinè magno ludibrio ad amuleta & phylacteria reservabant.* Imò, vide Lector, quò prorumpat insana cæcitas? Qui, ut infra dicam, mortem pro Christo subeundam esse negabant, inquit Epiphanius ibi: *Pro Elxai verò stirpe morti se se committere non dubitant.*

VI. De hac hæresi S. Augustinus L. de Hæres. cap. 32. ait: *Elcesæos & Sampsæos hìc tantùm ordine suo commemorat Epiphanius, quos dicit à quodam pseudopropheta esse deceptos, qui vocabatur Elci* (veriùs Elxai) *ex cujus genere duas mulieres tanquam Deas ab eis perhibet adoratas. Cætera Ebionæis tenere similia.* Damascenus Hæres. 53. *Sampsæi*, inquit, *sive Elcesæi, ad hunc usque diem in Arabia degunt juxta Mare Mortuum, Elxæ cujusdam falsi prophetæ discipuli. Ex cujus stirpe Marthus & Marthina feminæ duæ ætate nostrá prodierunt, quas Dearum instar hæresis ista coluit. Eadem porrò cum Ebionæis omnino sentiunt.* Quibus ea quæ ex Epiphanio dixi confirmantur. Difficile tamen captu mihi est, quomodo duæ illæ mulieres, quarum unam jam sua ætate obiisse dicit Epiphanius, de altera verò an esset superstes se dubitare, potuerint dici à Damasceno quatuor ferè seculis Epiphanio posteriore ætate suâ prodiisse: nisi fortè intelligatur, eas ætate suâ prodiisse, non quoad personas, sed quoad cultum & venerationem apud Elcesæitas sui ævi innovatam vel auctam.

VII. De tempore quo exorta primò fuit hæc hæresis, difficultas & quidem ardua est. Nam ex una parte omnes præfati Veteres ejus Auctorem faciunt Elxai seu Elcesai, qui Sectæ Ossenorum Epiphanio teste Hæres. 19. ut dixi se aggregavit imperante Trajano. Quo posito dici debet, hanc hæresim ortum suum habuisse ineunte seculo secundo. Ex alia autem parte præfati Patres post hæreses valdè eo tempore posteriores eam recensent. Scio ad hoc responderi posse, Epiphanium, Augustinum & alios non servasse ordinem temporis. Sed quid respondebitur illis, qui ejus ortum usque ad tempora Origenis, idest usque ad tertium seculum protrahunt? Ita ex Origene refert Eusebius L. 1. Hist. c. 38. *Alius quoquè tunc temporis error exortus est. Helcesæitarum scilicet hæresis, quæ quidem simul nata, simul extincta est. Hujus mentionem facit Origenes in homilia ad populum quá Psalmum octogesimum secundum exponit his verbis: Quidam, inquit, nuper advenit de se ipso ma-*

magnificè sentiens, utpotè qui impiam & nefariam Helceseitarum opinionem, quæ adversùs Ecclesiam recèns exorta est, possit defendere; cujus Sectæ dogmata subinde refert. Idem dicit Nicephorus L.5. Hist. Eccl. c.24. Quare Ittigius, qui accuratè hæreses omnes servato ordine temporis disponere studuit, hanc inter ævi Apostolici hæreses ultimo loco propterea recenset. Sed alia quoque exurgit difficultas. Si enim hæresis hæc vix nata extincta fuit, quomodo ad tempora Epiphanii, imò & Damasceni, ut ipsi testantur, adhuc perdurabat? Non aliâ viâ utrique occurri posse crederem, nisi dicendo, hanc Sectam post suam primam originem sub Elxæo pluries sepultam, pluries variis in regionibus novis etiam auctam erroribus revixisse, & temporibus Origenis, & Epiphanii, & etiam Damasceni alicubi præsertim in Syria extitisse: ubi eam temporibus Origenis quidam Alcibiades Apamæus impugnavit testibus Theodorito Lib.2. Hæret.Fab. cap.7., & Nicephoro citato loco.

§. II.

Elceseitarum errores: de Christo, modo orandi & sacrificiis.

I. Plerique Elceseitarum errores, cum iis quos in antecedentibus hæresibus refutavimus, quamvis specialibus induti fabulis, conveniunt. Quæ de Christo sentiebant, vel jam rejecta sunt, vel adeò ridicula, ut ea exponere idem ac rejecisse sit. In dogmate de uno rerum omnium principio ac opifice cum Catholicis sentiebant, testibus Theodorito L.2. Hær.Fab. c.7. & Epiphanio Hær.53. dicente: *Unum esse Deum asserunt, ac certis usurpatis Baptismis eundem venerantur*. Quibus apparet in modo Deum illum colendi errasse, quia fortè ritu Judaico eum colebant: unde subdit: *Judæis porrò in omnibus adhæserunt*.

II. Christum puram esse creaturam dicebat Elxai, & de ipso quædam portentosa simul ac ridicula effutiebat, sicut etiam de Spiritu Sancto. Hæc Epiphanius referens Hæref.19. n. 4. *Deinde*, inquit, *Christum veluti vim quandam describit, cujus & mensuras exponit: longitudinis schœnos* XXIV., *hoc est milliaria* XCVI. *Latitudinis schœnos* VI. *milliaria* XXIV. *nec minùs portentosè de crassitudine nugatur, deque pedibus ac cæteris omnibus fabulam pertexit. Ad hæc Spiritum Sanctum esse demonstrat sexu feminam, ac Christi similem, instar simulacri supra nubem, atque inter montes duos stantem*. Quam dementiam Hæref. 30. num. 17. idem Epiphanius no-

notat, Elxeum Ebionitis instillasse. Hanc & Sampsæos hausisse dicit Hær. 53. num. 1. his verbis: *Christum verbo-tenus confitentur, quem creaturam esse putant, & identidem apparere. Ac primum Adami corpus fabricasse, rursùmque cùm ei visum est induere. Ei Christo nomen esse: hujus sororem Spiritum esse Sanctum muliebri videlicet specie. Utrumque verò tam Christum, quàm Spiritum Sanctum nonaginta sex milliarium altitudine, viginti quatuor latitudine constare.*

III. Quis ad hæc risum contineat? Si Christus & Spiritus Sanctus, ille mas iste femina, ille frater iste soror corpora tantæ altitudinis habent, ut nonaginta sex milliaria, tantæ latitudinis ut viginti quatuor spatii impleant, si dicunt eos identidem apparere; oportuit, ut corpora tantum spatium occupantia, ut montem quemcumque altissimum superarent, ab aliquibus interdum visa fuerint. Quis ergo ea unquam vidit? Christus ex Virgine natus est, ab hominibus visus est, sed habens corpus magnitudinis, quâ cæteri homines: Spiritus Sanctus in Jesum visus est descendere, sed velut Columba. Ubi ergo immensa illa corpora reliquerunt? Certè non alibi, quàm in stulta Elcefeitarum imaginatione.

IV. Ut hæc declinarent, in alios errores inciderunt. Duos Christos confinxerunt, supernum, & infernum, & hunc descendisse in Jesum. Et sic Christum à Jesu distinguebant, quibus alias stultitias adjiciunt, quas Theodoritus L. 2. Hæret. Fabul. cap. 7. refert, & Nicephorus L. 5. Hist. c. 24., nimirùm „ Unum siquidem & ipsi rerum omnium conditorem asserunt: non unum autem Christum, sed plures & diversos. Ac unum quidem sursùm esse, alium autem deorsum: quem in multis antea inhabitasse, deinde verò etiam in Mariæ filio Jesu incoluisse dicunt. Jesum verò aliquando ex Deo esse, aliquando Matrem habuisse virginem referunt. Nonnunquam autem ne hoc quidem ajunt. Spiritum porrò ipsum quoque transcorporari, atque in diversa ingredi corpora, & unoquoque tempore variè exhiberi sentiunt „. Hæc Nicephorus, quæ breviori stylo Nicetas: *Christum creaturam esse, atque in Adam formatum fuisse fabulantur, cujus corpus pro suo arbitratu indueret, posteaque exueret.* Sic plures in unum coacervabant errores: duos Christos confingebant, quorum unum dicebant conscendisse in Jesum, & ita Christum à Jesu distinguebant: Christum esse creaturam asserebant, quibus cum Cerinthianis & Ebionitis & aliis superiùs refutatis sentiebant. Jesum vel ex Maria natum dicebant, & insuper eo modo quo Christus in corpus Jesu descendit, antea in alios descendisse,

& adhuc

& adhuc descendere pro libito. En eversa omnia Christianæ Religionis mysteria. Unde benè dicit Epiphanius, quòd Christum verbo-tenus confitentur.

V. Ut fidem hisce & aliis nugis adstruerent, refert Theodoritus citato loco, & ante ipsum ex Origene Eusebius L.6. Hist. c.38. *Librum etiam proferunt, quem è Cælo delapsum affirmant, eosque qui auscultaverint illi & crediderint, peccatorum veniam consecuturos, & quidem diversam ab illa peccatorum remissionem, quam Jesus Christus impertiit*. Quem librum refert etiam Nicephorus Lib. 5. cap. 24. citato. Epiphanius hæresi 53. duos libros eos habuisse dicit: unum à suo magistro Elxai compositum, alium ab ejus fratre; utroque usos fuisse dicit Samsæos: *Qui cùm nec Christiani sint, nec Judæi, nec Gentiles, medii cujusdam generis, sive potiùs nihil omnino sunt. Quin etiam alium habere se librum prædicant, quem fratri Elxai tribuunt*. Ex libris autem Christianorum Secta hæc, inquit ex Origene Eusebius L.6.c.38., *ex universo Sacræ Scripturæ Canone quædam rejicit, quibusdam verò utitur testimoniis, tum ex Vetere Instrumento, tum ex Evangelio. Paulum quidem Apostolum integrum repudiat*.

VI. Quandam orandi formam ab Elxai præscriptam, & ab ea quam Salvator Matth. 6. docuit valdè diversam, in usu Elcesfeitæ habebant: *Ita enim* (inquit Epiphanius Hæref. 19. n.4.) *orare jubet*: „ Abar, Anid, Moib, Nochile, Daasim, Ane, Daasim, Nochi-„ le, Moib, Anid, Abar, Selam „. *Quæ hunc sensum continent*: Transeat abjectio à patribus meis propagata, condemnationis ipsorum, & conculcationis ipsorum, & laboris ipsorum, conculcatione in condemnatione per patres meos ex abjectione quæ præteriit in Apostolatu perfectionis.... Quod si quis singulorum verborum interpretationem desideret, eam subjicit Epiphanius hoc modo: Abar *transeat*, Anid *abjectio*, Moib *à Patribus meis propagata*, Nochile *condemnationis ipsorum*, Daasim *& conculcationis ipsorum*, Ane *& laboris ipsorum*, Daasim *conculcatione*, Nochile *in condemnatione*, Moib *per patres meos*, Anid *ex abjectione*, Abar *quæ præteriit*, Selam *Apostolatu perfectionis*. Hanc inanem precandi formulam ex præfato suo libro, ut fucum faceret Elxai, tradidisse idem Epiphanius refert. Quid hâc prece peteret, nec ipse auctor fortè novit.

VII. In modo etiam orandi se à Christianis secernere voluerunt; ubi enim primitiva Ecclesia versâ ad Orientem facie orare consueverat, ipsi Elxai magistri sui præcepto ad Orientem versâ facie orare prohibebant; non tamen quòd absolutè ad Orientem orare non possent, sed quòd semper versâ facie Jerosolymam ora-rent.

rent. Ita Epiphanius Hæreſ.19. num.3. *Nam*, inquit, *& ad Orientem converſo vultu precari prohibet, negatque intentos in eam partem nos eſſe oportere: ſed Jeroſolymam versùs undequaque proſpicere; ut qui ad Orientem Jeroſolymam reſpiciunt, in eam ad occaſum faciem obvertant, qui verò ad Occidentem ſiti ſunt eòdem ad Orientem vertant* &c. Volebat ergo ut omnes versâ Jeroſolymam facie ſemper orarent, ita ut qui Jeroſolymam ab Occidente habebant ad Occidentem orarent: qui verò eam ad Orientem reſpicerent, orarent ad Orientem. Hoc, quod abſolutè ad merum ritum & diſciplinam ſpectabat, ex malitia tamen & fine illud præcipientis ad dogma referebatur. Volebat enim, ut hoc facto Judaicum morem retinerent, & Judaiſmum in hoc profiterentur, & à ritu Chriſtianorum diſcederent, ſicut qui modò vellet ritus Eccleſiæ omittere, ut Proteſtantibus ſe conformaret, nedum contra Ritum, ſed contra Dogma peccaret.

VIII. Porrò Judæos versâ Jeroſolymam facie ſemper orare conſueviſſe, imò debuiſſe, apparet tum ex Danielis cap.6. v.10. tum Ezechielis c. 8. v.15., ubi inter majores abominationes recenſetur illa ſenum, qui verſo dorſo à Templo, ad Orientem, & ad Solis ortum orabant, quia hoc facto imitabantur Gentiles, qui Solem adorantes, ad Orientem adorabant. Quare S. Hieronymus in dictum caput dicit eos reprehendi: *Eò quod contemto Domino adorarent Solem, ideſt Domini creaturam, præcipiente ipſo Domino per Moyſen: quòd nequaquam in morem Gentilium contra Orientem Deum adorare deberent; ſed in quacumque fuiſſent Orbis parte, ſive ad Orientem, ſive ad Occidentem, ſive ad Meridiem, ſive ad Septentrionem, adorarent contra Templum, ubi Sancta Sanctorum habitare Dominus credebatur. Quod quidem & Danielem in Babylone feciſſe legimus, qui apertis feneſtris Cœnaculi ſui adorabat Dominum contra Templum, quod erat in Hieruſalem*. Hæc Hieronymus. Cùm ergo Elxai ſuos præciperet hoc modo adorare, planum eſt voluiſſe ut ritu Judaico adorarent.

IX. Primitiva verò Eccleſia, ut à ritu Judæorum ſecederet, impleto jam de Templo Jeroſolymorum prophetico myſterio, ad Orientem adorare cœpit. Hanc conſuetudinem ex Apoſtolica non ſcripta traditione derivatam dicit S. Baſilius Magnus Lib. de Spiritu S. c. 27.: ubi recenſens conſuetudines, quæ etſi non ſcriptæ ſuo tempore obſervabantur: *Ut ad Orientem*, inquit, *verſi precemur, quæ nos docuit Scriptura?* Damaſcenus etiam Lib. 4. Fidei Orthod. c.12. ait: *Non temerè, nec ſinè cauſa ad Orientem converſi adoramus*. Deinde aſſignans cauſas primò dicit: *Quoniam igitur Deus ſpirituale lumen eſt ac Chriſtus ſol Juſtitiæ & Oriens in Sacris*

cris Litteris appellatur; idcircò pars illa, quâ Sol oritur, ipsi adorationis ergo assignanda est. Deinde aliis expositis causis, nempè quòd Paradisus, à quo expulsus Adam è regione Paradisi habitare jussus fuit: *Quo fit, ut veteris patriæ desiderio defixis ad eam oculis, Deum adoremus*: Rursùs quòd Moysis tabernaculum & propitiatorium ad Orientem velum habebat: quòd Tribus Juda cæteris præstantior ad ortum Solis castrametabatur: quòd in Templo Salomonis Porta Domini ad Orientem sita erat; deinde subdit: *Quin imò Dominus cùm in Cruce penderet, verso ad Occasum vultu erat: eaque de causa ita adoramus, ut in eum oculos intendamus. Rursùs cùm in Cœlum reciperetur versùs Orientem ferebatur, sicque à Discipulis adoratus fuit, atque ita venturus est, sicut eum in Cœlum euntem conspexerunt. Quemadmodum ipse Dominus dixit* (Matth. 24. v. 27.) ,, Sicut fulgur exit ab Oriente, & paret usque in Occidentem, ita erit & adventus filii hominis ,,. *Quocirca quia ejus adventum expectamus, ad Orientem adoramus. Est autem Apostolorum hæc traditio in Sacras Literas minimè relata. Complura enim illi nobis tradiderunt, quæ scriptis consignata non fuere*. Ita Damascenus.

X. Prædictis rationibus, quarum alias alii Patres addidere, hanc adjungit S. August. L. 2. de Serm. Domini in Monte cap. 5. *Cùm*, inquit, *ad orationem stamus, ad Orientem convertimur, unde Cœlum surgit: non tanquàm ibi habitet & Deus, quasi cæteras mundi partes deseruerit, qui ubique præsens est, non locorum spatiis, sed majestatis potentiâ; sed ut admoneatur animus ad naturam excellentiorem se convertere, idest ad Deum, cùm ipsum corpus ejus, quod est terrenum, ad corpus excellentius idest ad corpus cœleste convertitur. Convenit etiam gradibus religionis, & plurimùm expedit, ut omnium sensibus & parvulorum & magnorum benè sentiatur de Deo. Et ideo qui visibilibus adhuc pulchritudinibus dediti sunt, nec possunt aliquid incorporeum cogitare; quoniam necesse est, Cœlum præferant terræ, tolerabilior est opinio eorum, si Deum quem adhuc corporaliter cogitant, in Cœlo potiùs credant esse, quàm in terra, ut cùm aliquando cognoverint, dignitatem animæ cœleste etiam corpus excedere, magìs eum quærant in anima, quàm in corpore etiam cœlesti* &c.

XI. Ad Orientem quoque Veteres Ecclesias & Templa erigere consueverant. Hinc Tertullianus L. adv. Valentinianos cap. 3. de Ecclesia loquens: *Nostræ*, inquit, *Columbæ domus simplex, etiam in editis semper & apertis & ad lucem, amat figuram Spiritus Sancti Orientem Christi figuram*. Et S. Paulinus Epist. modò 32. (aliàs 12.) ad Severum de quadam Basilica: *Prospectus verò Basilicæ*, inquit, *non, ut usitatior mos est, Orientem spectat*. Atque adeò tenaces fuere prisci illi Fideles in hoc ritu respiciendi Orientem, ut non

solùm preces & Ecclesias ad Orientem verterent, sed etiam suorum corpora defunctorum supina in sepulchris facie ad Orientem conversâ collocarent. Atque hoc modo Corpus Christi conditum fuisse, putat Beda in Cap. 16. Marci, ubi ait: *Introeuntes ab Oriente in domum illam rotundam, quæ in petra est excisa, viderunt Angelum sedentem ad meridianam partem loci illius, ubi positum fuerat Corpus Jesu: Hoc enim erat in dextris: quòd nimirùm Corpus, quod supinum jacens caput habebat ad Occasum, dexteram necesse est habere ad Austrum.* Eodem modo condita fuisse Corpora Apostolorum Petri & Pauli, refert Isidorus Hispalensis de Vita & morte SS. c. 79. & 80. *Ibi contra Orientalem plagam* &c. Quod testatur quoque Durandus in Ration. Divin. Offic. cap. 7. dicens: *Debet autem quis sic sepeliri, ut capite ad Occidentem posito, pedes dirigat ad Orientem, in quo quasi ipsâ positione erat; & innuit, quòd promtus est, ut de Occasu festinet ad Ortum, de mundo ad seculum.*

XII. Ritus iste ad Orientem orandi etiam Romæ anno 443. servabatur; sed cùm Manichæi & Priscillianistæ tunc Romæ latentes eo abuterentur adorando Solem, S. Leo Magnus ad eos detegendos, ne fideles eorum errori velut communicantes traducerentur, talem Ritum interdixit. Ita ad dictum annum refert ex Baronio Spondanus num. 1, „ Cùm, inquit, ex majorum præscripto „ Christiani Deum adorare consuescerent ad Orientem conversi: „ quia tamen etiam idipsum factitabant, impiè Solem colentes, „ Manichæi, interdixit (S. Leo) tunc Catholicis ejusmodi ad „ Orientem Solem usum adorandi, ne quod commune cum Manichæis haberent, & ex eo ipsi Manichæi faciliùs detegerentur „. Videri potest S. Leo Serm. 7. de Nat. Domini num. 4., ubi colligitur, eum generaliter non damnasse hunc ritum; sed solùm in Ecclesia & Basilica S. Petri, quæ cùm ad Occidentem verteretur, qui in ingressu ad Orientem adorare volebant, ad Aram seu Arcam terga vertere cogebantur. Hoc S. Leo exponit dicens: *Quod Christiani adeò se religiosè facere putant, ut priùsquam ad B. Petri Apostoli Basilicam, quæ uni Deo vivo & vero est dedicata, perveniant, superatis gradibus quibus ad suggestum Arcæ superioris ascenditur, converso corpore ad nascentem se Solem reflectant, & curvatis cervicibus, in honorem se splendidi Orbis inclinent.* Quibus apparet, eum hunc ritum etiam prohibuisse, quia apud aliquos in superstitionem conversus erat, quasi pluris facerent corporalem lucem, quàm Deum lucis auctorem.

XIII. Sed unde digressi sumus revertamur. Elxai, qui Judaicis ritibus alioquin addictus erat, sacrificia omnia velut Deo ingrata rejiciebat. Ita S. Epiphanius Hæres. 19. num. 3. *Sed circula-*

culatoris amentiam attende. Etenim Sacrificia penitùs condemnat, & à Deo aliena esse pronuntiat; simul negat illa unquam Deo in lege vel Patribus oblata, & tamen Jerosolymam orantes intueri præcipit: ubi & altare quondam & sacrificia fuerunt. Quibus secum pugnare nebulonem istum, sicut & in aliis, ut infra, demonstrat. Magistrum suum sequebantur Elcesaitæ. Hi ergo si reprobarent sacrificia, quæ suis Diis immolabant Pagani, de hoc laudandi essent: sed cùm damnarent sacrificia vero Deo in lege oblata; imò negarent ea unquam fuisse oblata, in primo impii erunt, & in secundo mendaces, cùm in Veteri Testamento passim memoria fiat varii sacrificiorum generis, quæ Deo volenti ac præcipienti offerebantur.

XIV. Sacrificia ergo Deo ingrata non fuere, imò tanquam sibi soli debita præcepit: quod probè sciens Dæmon, illa Deo eripere, & sibi usurpare conatus fuit: quod notans S. Augustinus L.1. contra Adv. Legis & Prophet. c.18. *Unum,* inquit, *sciant insipientes, tardi ad intelligendum & præcipites ad reprehendendum, quòd Dæmon sibi sacrificium non exigeret, nisi Deo vero deberi sciret: Falsus enim Deus sic se vult honorari ab eis quos decipit, quomodo verus Deus ab eis quibus consulit; & maximè sacrificium est, quod præcipuè debetur Deo. Nam obsequia cætera, quæ Divinitati exhibentur, ausi sunt sibi etiam superbiæ fastu homines arrogare. Rarissimi autem commemorantur, qui sibi ut sacrificaretur, cùm regiâ potestate possent, ausi fuerint imperare. Quicumque tamen ausi sunt, per hoc se Deos haberi voluerunt. Sacrificiis autem Deum non egere, quis nescit? Sed nec laudibus nostris eget. Verùm sicut nobis, non illi, utile est laudare Deum; sic nobis, non illi, utile est offerre sacrificium Deo.* Ita in Manichæis Elcesaitas confutat Augustinus.

XV. Illos etiam tacito nomine aggreditur S. Doctor L. 10. de Civit. Dei c.19. his verbis: *Qui autem putant, hæc visibilia sacrificia Diis aliis congruere, illi verò tanquam invisibili invisibilia, & majori majora, melioraque meliora, qualia sunt puræ mentis, & bonæ voluntatis officia, profectò nesciunt, hæc ita esse signa illorum, sicut verba sonantia signa sunt rerum. Quocirca sicut orantes atque laudantes ad eum dirigimus significantes voces, cui res ipsas in corde quas significamus offerimus: ita sacrificantes non alteri visibile sacrificium offerendum esse noverimus, quàm illi, cujus in cordibus nostris invisibile sacrificium nos ipsi esse debemus.*

Deveniens verò ad Sacrificia veteris Legis cap.20. ostendit, ea fuisse Deo accepta, quia & illa fuerunt signa veri Sacrificii Christi quo se ipsum obtulit, & cujus Sacramentum est quotidianum Ecclesiæ Sacrificium, dicens: *Unde verus ille Mediator, inquantum formam servi accipiens Mediator effectus est Dei & hominum homo Chri-*

stus

stus Jesus, cùm in forma Dei Sacrificium cum Patre sumat, cum quo & unus Deus est; tamen in forma servi Sacrificium maluit esse, quàm sumere, ne vel hác occasione quisquam existimaret, cuique sacrificandum esse creaturæ. Per hoc & Sacerdos est, ipse offerens, ipse & oblatio. Cujus rei Sacramentum quotidianum esse voluit Ecclesiæ Sacrificium, quæ cùm ipsius Capitis corpus sit, se ipsam per ipsum discit offerre. Hujus veri Sacrificii multiplicia variaque signa erant Sacrificia prisca Sanctorum, cùm hoc unum per multa figuraretur, tanquam verbis multis res una diceretur, ut sinè fastidio multùm commendaretur. Huic summo veroque Sacrificio cuncta Sacrificia falsa cesserunt. His S. Augustinus nedum Elceseitas mirè confutat, sed & monet recentiores Hæreticos, ne Eucharistiam Ecclesiæ Sacrificium esse inficientur.

§. III.

Elceseitarum errores de Fide, Virginitate, Incantationibus & Juramento.

I. FActo vel voce Deum ac fidem coram hominibus negare exteriùs liberum ac licitum esse, Elceseitarum à suo Magistro haustus error erat. Hic enim, referente Epiphanio Hæres. 19. num. 3. *Negare Deum sequaces suos edocuit, cùm execrandorum idololatriæ sacrorum per simulationem participes esse suasit. Tum luculentiùs iisdem imposuit, cùm ore tenus ejurari posse fidem, nec in eo crimen ullum esse dixit.* Hunc morbum insanabilem pronuntiat Epiphanius: *Cùm enim os ipsum, quo confessio veritatis exprimitur, ad mendacium subornetur; quis istis credat, non vehementer ipsos decipi, cùm perspicuè Divinis in Literis ex Sancti Spiritus afflatu præscriptum sit.* (Rom. 10. v. 10.) „ Corde ad justitiam credi, ore verò ad salutem confessionem fieri „ ? Hoc errore eum notat etiam ex Origene Eusebius L. 6. Hist. c. 38. his verbis: *Docet præterea, indifferentem rem esse Christum abnegare; & eum qui sapit, ore quidem tenus in ipso discrimine negaturum esse, sed non ex animi sententia.* Primus qui hunc errorem induxit fuit Simon Magus, quem postea ejusdem furfuris alii secuti fuere: contra quos egi.

II. At non adverterunt errones isti, quòd Christus Matth. 10. v. 33. dixit: *Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo qui in Cælis est.* Ubi dum ait *coram hominibus*, de eo loquitur, qui facto vel voce ipsum exteriùs negat. Nec eos juvat dicere, se corde eum non negare, sed voce tantùm. Nam si licet in corde loqui veritatem in ore mendaci, licebit etiam coram

coram persecutoribus retentâ in corde veritate mendacium ore proferre, ut ita intùs Christianus sit maneatque, foris verò Paganus evadat: *Quæ sententia* (inquit S. Augustinus Lib. contra Mendacium c. 2.) *Sanctos Martyres exhonorat, immo verò aufert sancta omninò martyria. Justiùs enim sapientiùsque facerent, secundùm istos, si persecutoribus suis non se confiterentur esse Christianos, nec eos suâ confessione facerent homicidas: sed potiùs mentiendo & negando quod erant, & ipsi salvum haberent carnis commodum, cordisque propositum, & illos conceptum animo scelus implere non finerent.* Ineptè ergo, ne dicam injustè secundùm istos egissent Martyres, qui cùm possent exteriùs negando fidem, eâ corde retentâ & propriam tueri vitam, & persecutorum scelus impedire, & hoc sinè injuria Dei, hoc non fecerunt: ac propterea meritò stultos eos (ut alibi dixi ex Lact. L.5. Divin. Inst. c.19.) appellassent Pagani, quando cùm possent incolumes tribus digitis thura apprehensa in focum jactare, mallent se ipsos perdere.

III. At contra istos mendacii patronos insurgunt tot millia ex omni sexu & ætate, qui, ut integro Tomo præcedenti demonstravi, ne Christus coram Patre eos negaret in Cœlis, etiam cum vitæ dispendio confiteri eum maluerunt coram hominibus in terris; & dicent cum S. Augustino L. de Fide & Symbolo c. 1. *In sempiterna justitia regnaturi à præsenti seculo maligno salvi fieri non possumus; nisi & nos ad salutem proximorum nitentes, etiam ore profiteamur fidem, quam corde gestamus.* Et sanè quantum non solùm ipsis, sed universæ Ecclesiæ in confitendo fidem ore quam corde gestabant, profuerint, ea quæ in præcedente Tomo dixi evidenter ostendunt. Quare meritò Tertullianus in Apologet. cap. 27. contrariam sententiam non ab alio quàm à Diabolo, Fidelium saluti & gloriæ Christi invidente, inspiratam fuisse hisce verbis pronuntiat: *Sed quidam dementiam existimant, quòd cùm possimus & sacrificare in præsenti, & illæsi abire, manente apud animum proposito, obstinationem saluti præferamus. Datis scilicet consilium, quo vobis abutamur. Sed agnoscimus unde talia suggerantur, quis totum hoc agitet, & quomodo nunc astutiâ suadendi, nunc duritiâ sæviendi, ad constantiam nostram dejiciendam operetur. Ille scilicet spiritus dæmoniacæ & angelicæ paraturæ, qui noster ob divortium æmulus, & ob Dei gratiam invidus, de mentibus vestris adversùs nos præliatur, occultâ inspiratione, modulatis & subornatis ad omnem, quam in primordio exorsi sumus, & judicandi perversitatem, & sæviendi iniquitatem.* Ita Tertullianus.

IV. In patrocinium sui afferebat Elxai exemplum cujusdam Phinees Sacerdotis, qui sub Dario Rege, adorans Dianam, periculum

riculum vitæ evasit. Refert hoc Epiphanius Hæref.19. num. 2. his verbis: *Adducit & hujus rei testem Veterator Phineem quemdam Sacerdotem è Levitico genere, de Aaronis ac Veteris illius Phinees stirpe: qui regnante Dario, in captivitate Babylonica Susis, adoratâ Dianâ, periculum capitis effugit* „ Sed jure Epiphanius subdit „. *Ita ejus omnia falsa sunt ac ridicula commenta*. Ubi enim in Sacra Historia legit, hunc Phineem juniorem sub Dario vel unquam extitisse? ubi sub Dario aliquem ex Judæis Dianam adorare coactum fuisse didicit? Duplicis Phinees Scriptura meminit: unius Eleazari filii, Aaronis nepotis, Summi Sacerdotis tertii; alterius filii Heli: neuter tamen nec ullus sub Dario vixit. Nec sub Dario Judæorum quispiam Dianam adorare coactus legitur. Ab eo in causa Religionis unicum prodiit Edictum, scilicet de non adorando Deum, nisi ad mandatum ipsius. Quâ stante lege solus Daniel instigantibus Satrapis, Dario vel invito, ut legitur c.6. in Lacum Leonum missus fuit. Cæterùm quàm aversi fuerint Judæi à simulanda falsa religione, testantur omnes illi, qui L.2. Machab. mortem potiùs subire voluerunt. Et maximè factum Eleazari scribæ ac senis, quod narratur c.6., qui maluit mori quàm suillas carnes etiam per simulationem gustare.

V. Afferre possunt exemplum Jehu, qui re verâ simulavit se esse cultorem Baal 4.Reg.c.10., qui tamen à Deo laudatur ibi v.30. *Quia studiosè egisti quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo fecisti contra domum Achab, filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel*.

At respondetur, laudari à Deo Jehu, non propter simulationem, sed quia paruit Deo præcipienti, ut destrueret domum Achab, & ob hoc temporalem ei remunerationem promisit. Et ideo Deus opus bonum quia à se præceptum laudavit, & temporali premio muneravit, non tamen modum & animum quo Jehu illud executus fuit. De hoc egi Tom.1. in 1. 2. q.3. de Act. moralit. Dub.4. §.3. num.11., ubi etiam Dub.7. §. 3. alia exempla, quæ mendacium excusare videntur protuli, & pro veritate respondi. Ac demum materiam hanc fusè tractavi Tomo 1. in 2. 2. Quæst.4. de actu externo Fidei Dub. 3. & 4. quæ videri possunt; dum interim ad ulteriora procedam. Hoc uno concludere placet, quòd Elcesaitæ, qui se teneri dare pro Christo vitam negabant, eam dare pro quacumque de stirpe sui Elxai parati erant: ait enim Epiphanius Hæref. 53. *Pro Elxai verò stirpe morti se se committere non dubitant*. Nec mirum: de Christo enim nimis abjectè sentiebant: *Christum* (inquit Epiphanius ibidem) *verbo tenus confitentur, quem creaturam esse putant*, ut superiùs dixi; & de Elxai eorum magi-

magiſtro Hæreſ. 19. n. 3. idem Epiphanius: *Chriſtum*, inquit, *licèt nomine ipſo fateatur, cùm ita loquitur*,, Magnus Rex eſt Chriſtus ,, : *utrum id tamen de Chriſto Jeſu Domino noſtro pronuntiaverit, ex fraudolento illo adulterinoque libro, quem de nugis ſuis edidit, nondum animadvertere potui. Neque enim iſtud diſertè ſignificat; ſed Chriſti nomen ſimpliciter appellat; quaſi alterum, quantum intelligimus, indicet vel expectet* (ut Judæi).

VI. Virginitatem inſuper & continentiam nullius eſſe pretii aſſerebant: ita nimirum ab Elxai principe ſuo edocti, de quo Epiphanius Hæreſ. 19. n. 1. *Præterea*, inquit, *virginitatem odit, continentiam damnat, & ad ineundas nuptias compellit*. In hoc errore Elceſeitæ emulabantur Nicolaitas, Gnoſticos, & maximè Baſilidem de quibus ſupra: quem etiam noſtrorum temporum Hæretici amplexati ſunt. Contra quos cùm fusè egerim in Vera Eccleſia Tom. 2. p. 1. art. 5., & in Colloquiis Theologico-Polemicis Claſs. 1.; propterea paucis hic me expediam: eo vel maximè, quia cùm Paulum eximium continentiæ præconem repudient, & Chriſti ipſius dictis, qui Matth. 19. ut præſtantiores pronuntiat eos *qui ſe caſtraverunt propter Regnum Cælorum*, eam, quam volunt, adhibent fidem; tempus inutiliter terere exiſtimarem, ſi ex eorum teſtimonio contra illos agere vellem.

VII. Quid ergo faciam? Paganos adversùs eos movebo, ut videant quanto apud eos in pretio fuerit Virginitas. Romani, qui certè Pagani erant, S. Hieronymo Lib. 1. adv. Jovin. teſtante, Virgines præ cæteris in honore habebant, cujus maximum ſignum eſt, quòd Conſules & Imperatores & in curribus triumphantes, qui de ſuperatis gentibus trophæa referebant, ſolis eis, nempe Virginibus, de via cedere ſoliti eſſent. Veſtales Virgines tanti faciebant, adeòque de earum cuſtodienda virginitate zelatores rigidi erant, ut vel ipſa violatæ ſuſpicio reatus eſſet ad mortem. Unde Claudia Veſtalis de hoc falsò accuſata, ut ſuæ innocentiæ perhiberet teſtimonium, fertur cingulo duxiſſe navem, quam multa millia hominum trahere nequiverant. Et referente Valerio Maximo Lib. 8. c. 1. Tatia Veſtalis de ſtupro delata, ut injuſti criminis falſitatem demonſtraret, de Tyberi cribro aquam hauſit, & nec guttâ defluente, publicè aſportavit: Deo etiam miraculis atteſtante, Virginitatem quamvis in Paganis feminis poſitam ſibi placere: ideoque Romani Sacerdotes Veſtæ, quæ omnes Virgines erant, præ cæteris venerabantur. Sybillarum etiam, quas decem Varro fuiſſe dicit, *inſigne Virginitas fuit, & Virginitatis præmium divinatio*. Hæc & alia S. Hieronymus: ex quibus apparet, quanti etiam apud Ethnicos fieret Virginitas. quæ ideo ſe collegiſſe dicit,

ut os adversariis obstrueret, qui dicebant hoc genus, nempe Virginitatis servandæ, numquam apud Mundi Sapientes fuisse probatum, & novum dogma contra naturam Religionem nostram prodidisse. Cætera apud eumdem S. Hieronymum percurrenda relinquo.

VIII. Virginitatem præstantiorem esse nuptiarum usu, idem S. Hieronymus dicto L. 1. adv. Jovin. indè ostendit, quòd Adam & Eva licèt in Paradiso à Deo conjuncti, in Paradiso tamen virgines permanserunt, & solùm ejecti è Paradiso copulati sunt: unde ait: *Ejiciuntur de Paradiso, & quod ibi non fecerunt, in terra faciunt, ut statim à principio conditionis humanæ, Virginitatem Paradisus, & terra nuptias dedicaverit*. Virginitatis præstantiam toto Libro de Sancta Virginitate extollit S. Augustinus, ex quo S. Thomas 2. 2. q. 152. art. 4. sequentes rationes deducit: postquam enim dixit, fuisse errorem Joviniani, qui posuit, Virginitatem non esse matrimonio præferendam, subjungit: *Qui quidem error præcipuè destruitur, & exemplo Christi, qui & Matrem Virginem elegit, & ipse Virginitatem servavit; & ex doctrina Apostoli, qui 1. ad Cor. 7. Virginitatem consulit tanquam melius bonum. Et etiam ratione: tum quia bonum Divinum est potiùs humano bono: tum quia bonum animæ præfertur bono corporis: tum etiam quia bonum contemplativæ vitæ præfertur bono activæ. Virginitas autem ordinatur ad bonum animæ secundùm vitam contemplativam, quod est cogitare ea quæ sunt Dei. Conjugium autem ordinatur ad bonum corporis, quod est corporalis multiplicatio generis humani, & pertinet ad vitam activam; quia vir & mulier in matrimonio viventes, necesse habent cogitare quæ sunt mundi, ut patet per Apostolum 1. Cor. 7. Unde indubitanter Virginitas præferenda est continentiæ conjugali*. Ita S. Thomas.

IX. Attamen (inquit idem S. Doctor ibidem ad primum) *meritum non solùm pensatur ex genere actus, sed magis ex animo operantis. Habuit autem animum Abraham sic dispositum, ut paratus esset Virginitatem servare, si esset tempori congruum. Ex quo meritum continentiæ conjugalis in ipso æquatur merito continentiæ virginalis in Joanne respectu præmii substantialis, non autem respectu præmii accidentalis. Unde Augustinus dicit in Libro de Bono conjugali c. 21. quòd* „ Joannis cælibatus, & Abrahæ connubium pro temporum „ distributione Christo militaverunt: sed continentiam Joannes „ & in opere, Abraham verò in solo habitu habebat „. Insuper ex eodem S. Augustino infert S. Thomas ibi ad 2., fieri posse, ut conjugatus ex parte personæ melior sit, quàm virgo: puta si habeat animum ad virginitatem servandam magis paratum, quàm ille, qui est actu virgo. Vel si fortè ille qui non est actu virgo habeat

beat aliquam excellentiorem virtutem. Hoc ex S. August. L. de Bono Conjugali c.22. & Lib. de Virginitate c.44.

X. Monet tamen idem S. Th. ibi in arg. Sed contra ex S. August. Lib. de Virginit. c. 19. Non ita præferendam esse Virginitatem nuptiis, ut nuptias damnemus; sicut enim Elceseitæ Virginitati contrarii modò apparent, ita ex opposito Severus, Tatianus & Encratitæ, contra quos supra egi, Nuptias ut Diaboli inventum reprobabant. *Nam* (inquit S. August. loco mox citato) *cùm error uterque sit, vel æquare sanctæ Virginitati nuptias, vel damnare: nimis invicem fugiendo, duo isti errores adversâ fronte confligunt, quia veritatis medium tenere noluerunt, quo & certâ ratione, & Sanctarum Scripturarum auctoritate, nec peccatum esse nuptias invenimus, nec eas bono, vel virginalis continentiæ vel etiam vidualis æquamus. Alii quippe appetendo virginitatem, nuptias tanquam adulterium detestandas esse putaverunt: alii verò defendendo connubium, excellentiam perpetuæ continentiæ nihil mereri ampliùs quàm conjugalem pudicitiam voluerunt; quasi vel Susannæ bonum Mariæ sit humiliatio, vel Mariæ majus bonum Susannæ debeat esse damnatio.* Ita S. Augustinus.

XI. Magiæ & Incantationibus, necnon Dæmonum invocationibus deditos fuisse Elceseitas scribit Theodoritus Lib. 2. Hæret. Fab. c. 2. his verbis: *Incantationibus autem, & Dæmonum invocationibus & baptismatibus hi quoque usi sunt in elementorum confessione. Astrologiam autem & Magicam, & Mathematicum errorem amplectebantur, & se ipsos Prognosticos appellabant.* Ita etiam Nicetas refert. Huic errori facem prætulit Simon Magus, quem postea alii & maximè Basilides imitati sunt, contra quos supra egi. Adversùs dæmoniacam Magiam insurgit S. Augustinus L. 8. de Civit. Dei c. 17. ostendens summam esse dementiam aliquâ religione Dæmonibus subdi, à quibus ne illis similes simus, per veram Religionem liberamur; & post multa concludit: *Quæ igitur causa est, nisi stultitia errorque miserabilis, ut ei te facias venerando humilem, cui te cupias vivendo dissimilem, & religione colas, quem imitari nolis; cùm religionis summa sit, imitari quem colis?*

Lib. autem 9. de Civit. Dei cap.22., ubi assignat differentiam inter scientiam Sanctorum Angelorum & scientiam Dæmonum, ostendit, istos in cognitione futurorum sæpè falli, non autem Sanctos Angelos, quia hi eo bono quo boni sunt ex toto perfruuntur. *Et ideò certiùs temporalia & mutabilia ista noverunt; quia eorum principales causas in Verbo Dei conspiciunt, per quod factus est Mundus: quibus causis quædam probantur, quædam reprobantur, cuncta ordinantur. Dæmones autem non æternas temporum causas,*

O 2 *& quo-*

& quodammodo cardinales in sapientia Dei contemplantur, sed quorumdam signorum nobis occultorum majore experientiâ multò plura quàm homines futura prospiciunt. Dispositiones quoque suas aliquando prænuntiant. Denique sæpè isti, nunquam illi omnino falluntur. Aliud est enim temporalibus temporalia, & mutabilibus mutabilia conjectare, eisque temporalem & mutabilem modum suæ voluntatis & facultatis inserere, quod Dæmonibus certâ ratione permissum est: aliud autem in æternis atque incommutabilibus Dei Legibus, quæ in ejus sapientia vivunt, mutationes temporum prævidere, Deique voluntatem, quæ tam certissima quàm potentissima est omnium, spiritus ejus participatione cognoscere, quod Sanctis Angelis rectâ discretione donatum est.

XII. Hoc S. Augustini ratiocinio magìs magìsque apparet fallacia & vanitas Astrologiæ, quam vocant Judiciariam, quâ aliqui ex sideralibus aspectibus horoscopos formare & futuros cuique eventus præsagire conantur. Si enim Dæmones, quamvis majori cognitione præditi, quia tamen eorum cognitio temporalibus, mutabilibus, & non certis causis innititur, sæpè falluntur: quid præsumet homo, qui præfatas causas nec certò explorare potest, cujus lumen etiam dæmoniaco valdè deficiens est? At estò causas illas exactè penetraret, cùm tamen incertum dicant ordinem ad eventum, qui ab aliis ignotis causis impediri potest; quomodo de de eo quod eventurum sit, judicium certum formare poterit? Exponit hoc S. August. L. 1. de diversis Quæst. ad Simplicianum qu. 1. n. 3. in Esau & Jacob ab eodem patre eodem tempore satis, eâdem matre conceptis, eodem tempore natis, & consequenter sub eodem siderali aspectu positis: nonnè de utroque eosdem eventus astrologus prædixisset? Et tamen quanta diversitas inter utrumque fuit, quia æterna & immutabilis causa de uno aliter ac de altero disposuerat.

At Astrologorum error (advertit idem S. Doctr L. 5. de Civit. Dei c. 7.) indè etiam procedit, quòd advertere nolunt, sub eodem siderali aspectu alia plura oriri, quorum tamen diversus eventus est. Cujus naturale & frequens exemplum proponens ait: *Nec illud volunt advertere, quòd electo ad seminandum agrum die, tam multa grana in terram simul veniunt, simul germinant, exortâ segete simul herbescunt, pubescunt, flavescunt, & tamen indè spicas cæteris coævas, atque, ut ita dixerim, congerminales, alias rubigo interimit, alias aves depopulantur, alias homines avellunt. Quomodo istis alias constellationes fuisse dicturi sunt, quas tam diversos exitus habere conspiciunt? An eos pænitebit his rebus dies eligere, easque ad cæleste negabunt pertinere decretum, & solos sideribus subdent ho-*

homines, quibus ſolis in terris Deus dedit liberas voluntates? Quaſi dicat: Si Aſtrologi divinari neſciunt quæ naturaliter eventura ſunt, quomodo prædicere audent ea quæ ex libera hominum pendent voluntate, quæ ſideribus non ſubeſt? Concludit ergo: *His omnibus conſideratis, non immeritò creditur, cùm Aſtrologi mirabiliter multa vera reſpondent, occulto inſtinctu fieri ſpirituum non bonorum, quorum cura eſt has falſas & noxias opiniones de aſtralibus fatis inſerere humanis mentibus atque firmare, non horoſcopi notati atque inſpecti aliquâ arte, quæ nulla eſt.* Ita S. Auguſtinus contra Elceſaitas, & alios ſimiles.

XIII. De divinatione & variis eam exercendi modis agit doctè ut de more S. Thomas 2. 2. totâ quæſt.95., ubi art. 1. dicit, quòd futura dupliciter prænoſci poſſunt: uno quidem modo in ſuis cauſis, alio modo in ſe ipſis. Cauſæ autem futurorum aliæ producunt effectus ſuos ex neceſſitate & ſemper, & hujuſmodi effectus poſſunt per certitudinem prænoſci & prænuntiari, ſicut Aſtrologi prænuntiant eclipſes futuras: quædam producunt ſuos effectus, non ex neceſſitate & ſemper, ſed ut in pluribus, raró tamen deficiunt; & per hujuſmodi cauſas poſſunt prænoſci effectus futuri, non quidem per certitudinem, ſed per quandam conjecturam, ſicut Aſtrologi per conſiderationem ſtellarum quædam prænoſcere & prænuntiare poſſunt de pluviis & ſiccitatibus, & medici de ſanitate vel morte. Quædam verò ſunt cauſæ, quæ ſi ſecundùm ſe conſiderentur, ſe habent ad utrumlibet, quod præcipuè videtur de potentiis rationalibus: & harum effectus in ſuis cauſis prænoſci non poſſunt, cùm non habeant determinatam inclinationem ad ipſos.

Et ideò, pergit S. Doctor, *effectus hujuſmodi prænoſci non poſſunt, niſi in ſe ipſis conſiderentur. Homines autem in ſe ipſis hujuſmodi effectus conſiderare poſſunt ſolùm dum ſunt præſentes, ſicut cùm homo videt Socratem currere vel ambulare: ſed conſiderare hujuſmodi in ſe ipſis antequam fiant eſt Dei proprium, qui ſolus in ſua æternitate videt ea quæ futura ſunt quaſi præſentia ... Unde dicitur Iſaiæ* 41. „ Annuntiate quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus, quia Dii eſtis vos „. *Si quis ergo hujuſmodi futura prænuntiare, aut prænoſcere quocumque modo præſumſerit, manifeſtè uſurpat ſibi quod Dei eſt. Et ex hoc aliqui* Divini *dicuntur. Unde dicit Iſidorus in Lib.*8. *Etymolog. c.*9. „ Divini dicti, quaſi Deo pleni: Divinitate „ enim ſe plenos ſimulant, & aſtutiâ quâdam fraudolentiæ, ho„ minibus futura conjectant „.

Dicit tamen S. Th. ibidem art. 5. ad 2. *Quòd hoc quod Aſtrologi ex conſideratione aſtrorum frequenter vera prænuntiant, contingit du-*

dupliciter. Uno quidem modo, quia plures hominum passiones corporales sequuntur: & ideo actus eorum disponuntur ut in pluribus secundùm inclinationem cælestium corporum; pauci autem sunt, idest soli sapientes, qui ratione hujusmodi inclinationes moderentur: & idcircò Astrologi in multis vera prænuntiant, & præcipuè in communibus eventibus, qui dependent ex multitudine. Alio modo propter Dæmones se immiscentes. Unde August. in 2. super Genes. ad litt. c.17. dicit „ Fatendum est, quando à Mathematicis vera dicuntur, instinctu quodam occultissimo dici, quem nescientes humanæ mentes patiuntur: quod tamen ad decipiendos homines fit spirituum immundorum & seductorum operatione, qui quædam vera de temporalibus rebus nosse permittuntur „. *Et concludit* „ Quapropter bono Christiano, sive Mathematici, sive quilibet impiè divinantium, & maximè dicentes vera, cavendi sunt; ne consortio Dæmoniorum animam deceptam pacto quodam societatis irretiant „. Monita hæc ex SS. Thoma & Augustino sufficiant.

XIV. Desipiebant tandem Elceseitæ, quia in Juramento non Deum, sed Aquam, Terram, Salem, Panem, Cœlum, Æthera, & Ventum, & alios adhibendos esse in testes dicebant. Ita S. Epiphanius Hæres.19. n.1. ubi de Elxai: *Inter alia*, inquit, *per Salem ac Terram, Panem, Cælum, Æthera, Ventumque velut Numina dejerare jussit. Interdum septem alios testes definit, nimirùm, Cælum, Aquam, & Spiritus, Sanctos orationis Angelos, Oleum, Salem, & Terram*. Et Hæres.53. n. 1. ait de Samsæis: *Aquam magnopere venerantur, ac propemodum instar Numinis habent, quòd ab ea propagatam esse vitam asserunt*.

XV. Porrò jurare per alium quàm per Deum vetitum legitur æquè ac adorare alium quàm Deum. Sic Exodi 23. v. 13. *Et per nomen externorum Deorum non jurabitis*. Et generaliter per quamcumque creaturam jurare vetuit Dominus Matth. 5. v. 33. &c. *Iterum audistis, quia dictum est antiquis: Non perjurabis: Reddes autem Domino juramenta tua. Ego autem dico vobis, non jurare omninò neque per Cælum, quia thronus Dei est; neque per Terram, quia scabellum est pedum ejus; neque per Jerosolymam, quia Civitas est magni Regis; neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere aut nigrum*. Quod ideò dixit teste S. Hieronymo in dictum cap. 5. Matth., quia *Hanc per elementa jurandi pessimam consuetudinem semper habere Judæi noscuntur, sicut Prophetalis eos frequenter arguit sermo. Qui jurat, aut veneratur, aut diligit eum, per quem jurat. In Lege præceptum est ut non juremus, nisi per Dominum Deum nostrum. Judæi per Angelos, & urbem* Hie-

Hierusalem, & Templum, & elementa jurantes, creaturas resque carnales venerabantur honore & obsequio Dei. Addit S. Epiphanius Hæref.19. n. 6., quòd Christus etiam hoc dixit: quòd *existere certi homines deberent* (ut Elcefeitæ) *qui alia usurpare in dejerando nomina suaderent*.

XVI. Quomodo autem non liceat per creaturas jurare exponit S. Thomas 2. 2. q. 89. art. 6. his verbis: *Duplex est juramentum. Unum quidem quod fit per simplicem contestationem, inquantum scilicet testimonium Dei invocatur. Et hoc juramentum innititur Divinæ veritati sicut & Fides; Fides autem est per se quidem & principaliter de Deo, qui est ipsa veritas; secundariò autem de creaturis, in quibus veritas Dei relucet ... & similiter juramentum principaliter refertur ad ipsum Deum, cujus testimonium invocatur. Secundariò autem assumuntur ad juramentum aliquæ creaturæ, non secundùm se, sed inquantum in eis Divina veritas manifestatur. Sicut juramus per Evangelium, idest per Deum, cujus veritas in Evangelio manifestatur, & per Sanctos, qui hanc veritatem crediderunt & observaverunt*. Judæi autem non hoc modo per creaturas jurabant, sed ita jurabant, ut eis Divinum honorem deferrent, ut ibi dicit ad primum.

XVII. *Alius autem modus jurandi* (prosequitur S.Th.) *est per execrationem. Et in hoc juramento inducitur creatura aliqua, ut in qua Divinum judicium exerceatur. Et sic solet homo jurare per caput suum, aut per filium suum, aut per aliam rem, quam diligit: sicut & Apostolus juravit 2. ad Cor. 1. dicens* „ Ego testem Deum invoco in animam meam „. *Quod autem Joseph per salutem Pharaonis juravit, utroque modo intelligi potest: vel per modum execrationis, quasi salutem Pharaonis obligaverit Deo: vel per modum contestationis, quasi contestando veritatem Divinæ justitiæ, ad cujus executionem Principes terræ constituuntur*. Ita S. Thomas rem hanc exponit.

XVIII. Similiter, ne ex illis Christi verbis *Ego autem dico vobis, non jurare omninò*, deducat aliquis, omninò non licere, idem S. Thomas dicta q.89.art.2. ostendit, Juramentum secundùm se esse licitum & honestum.; tum ex origine, quia est introductum ex fide, quâ homines credunt, Deum habere infallibilem veritatem, & universalem omnium cognitionem & provisionum. Tum ex fine, quia juramentum inducitur ad justificandos homines, & ad finiendum controversias, ut dicitur Hebr. 6. Juramentum autem cedit in malum ei, qui malè utitur eo, ideft sinè necessitate, & cautela debita. Et ibidem ad 1. inducit S. Augustinum L. de Mendacio cap. 15. dicentem: *Apostolus in Epistolis suis jurans ostendit, quo-*

quomodo accipiendum esset, quod dictum est „ Dico vobis non jurare omninò „ : *ne scilicet jurando ad facilitatem jurandi perveniatur, & ex facilitate jurandi ad consuetudinem, & à consuetudine in perjurium decidatur: Et ideò non invenitur jurasse nisi scribens, ubi consideratio cautior non habet linguam præcipitem*. Ita ex S. August. S. Thomas qui dictâ q. 89. plura alia de Juramento resolvit, quæ Lectori videnda relinquo; Cùm rei præsentis solùm sit statuere, quòd jurare per creaturas Elcesaitarum more non liceat.

CAPUT XXIX.

De Theodotianis seu Theodotiis.

§. I.

Theodoti lapsus & hæresis.

I. AUCTOREM hujus Sectæ, à quo nomen accepit & errorem, S. Augustinus Hæresi 33. *Theodotionem* appellat. At S. Epiphanius Hæres. 54., Theodoritus L. 2. Hæret. Fab., Auctor Append. ad Lib. Præscript. Tertulliani c. 53., & Eusebius L. 5. Hist. c. 28. eum vocant *Theodotum*. Theodotus iste (de quo supra cap. 26. §. 1. n. 5. aliqua dixi) Patriâ Byzantinus, arte Coriarius, professione Christianus, literis apprimè eruditus fuit. De hoc Epiphanius: *Theodotus*, inquit, *iterum nescio quis emersit, velut appendix quædam illius hæresis, quam Alogorum nomine comprehendimus, quæ Joannis Evangelium, & Deum illum Verbum, quod à principio ibidem fuisse dicitur, necnon & Apocalypsim respuit. A quo Theodotiani nomen acceperunt . . . Theodotus igitur iste Byzantio oriundus, quæ hodie Constantinopolis dicitur, arte Coriarius erat, homo apprimè literis eruditus*. Theodoritus verò ait: *Etiam Theodotus Byzantinus Coriarius, idem cum eo* (Artemone) *sentiens alii sodalitati præfuit*. Theodotus autem iste alius fuit à Theodoto Argentario, qui Coriarii potiùs discipulus fuit. Sic enim apud Eusebium L. 5. c. 28. legitur de Asclepiodate, & Theodoto Argentario: *Ambo autem discipuli erant Theodoti illius Coriarii*.

II. Causa defectionis Theodoti Coriarii fuit, quòd vigente persecutione captus, & à Judice interrogatus Christum negavit: cùmque de hoc argueretur, in sui excusationem dixit, se hominem negasse, non Deum, atque indè Christum esse purum hominem effutire cœpit. Ita de Theodoto S. Epiphanius citato loco: *Qui*, inquit, *cum aliis plerisque ineunte persecutione comprehensus* (*quæ-*

nam verò ea persecutio fuerit nondum comperi) sed tum ab Vrbis Præfecto cum pluribus correptus, cùm de omnibus quæstio ob Christi nomen haberetur, cæteri siquidem Dei famuli reportatá victoriá cæleste præmium consecuti sunt, martyrio pro Christo perfuncti: At ille Christum negans, & à scopo veritatis excidens, transgressor est factus: Quá ex re cùm probro omnium appetitus pudorem sustinere non posset, relictá patriá, profugus Romam contendit, & illic habitavit.

Sed & Romæ à quodam agnitus in eandem ignominiam incidit; cùm qui illum ob insignem eruditionem noverant, ob id eum incusarent, quòd homo excellenti doctriná præditus à veritate excidisset. Quare ad sui excusationem vanum dogma commentus est, atque ita jactare cœpit. Ego, inquit, non Deum negavi, sed hominem. Interrogatus, quem demum hominem? Christum, inquit, hominem negavi. Hinc prædicandæ falsæ hujus opinionis occasionem accepit, ut & Theodotiani, quorum ille auctor extitit, qui nudum hominem esse Christum asserunt, atque ex humano semine genitum. Hactenus Epiphanius.

III. In hac defectionis Theodoti Coriarii causa conveniunt: Auctor Appendicis ad L. de Præscript. c. 53. *Accedit*, inquit, *his Theodotus hæreticus Byzantinus, qui postea quàm pro Christi nomine comprehensus negavit, in Christum blasphemare non destitit; doctrinam enim introduxit, quá Christum hominem tantummodo diceret, Deum autem illum negaret: ex Spiritu quidem Sancto natum, ex Virgine, sed hominem solitarium atque nudum, nullá aliá præ cæteris, nisi solá justitiæ auctoritate.* In quo ab Epiphanio solùm dissentit, quòd Christum non ex humano semine, sed ex Spiritu Sancto ex Virgine natum, Theodotum asseruisse dicit. Quod & Theodoritus Lib. 2. Hæret. Fab. in Artemone Theodoti in errore socio asserit. S. Augustinus L. de Hæres. c. 33. *Theodotiani à Theodotione* (in Maurina edit. *Theodoto*) *quodam instituti, hominem tantummodo Christum asseruerant. Quod dicitur idem Theodotus propterea docuisse, quia in persecutione lapsus isto modo se casus sui devitare putabat opprobrium, si non Deum negasse, sed hominem videretur.*

Damascenus etiam Hæres. 54. *Theodotiani*, inquit, *à Theodoto Coriario Byzantino dicti. Hic græcis artibus apprimè institutus cum aliis quibusdam in ea, quæ tunc sæviebat, persecutione, comprehensus, cùm socii ejus omnes propter Deum martyrium subiissent, fidem solus ejuravit. Ob idque probris appetitus, id excogitavit, ut Christum nudum esse hominem assereret, ne crimini sibi verteretur, quòd Deum abnegasset.* Ferè eadem refert Philaster Hæresi 50.

IV. Cùm ergo, ut supra cap.26. §.1. indicavi, Theodotus iste errorem suum primus (Romæ quidem) evulgare cœpisset, Victor tum Romanus Pontifex, novitate commotus, cùm Romana præsertim Ecclesia ab Apostolis usque ad ea tempora Christum verum Deum & hominem illibatè confessa fuisset, ut apud Eusebium L.5. Hist. c. 28. ostendit ignotus Auctor (quem Cajum esse putat Photius Cod.48.), Theodotum ab Ecclesiæ communione ejecit. Idem refert Theodoritus L. 2. Hær. Fab. dicens: *Eum beatissimus Victor Romanorum Episcopus abdicavit & excommunicavit, cùm utique decreta Ecclesiæ conatus esset adulterare*.

V. Cajus, seu quisquis sit Auctor apud Eusebium Lib. 5. c. 28., postquam dixit, Theodotum ob prava dogmata quæ Romæ spargebat, fuisse per Victorem ab Ecclesia ejectum, subjungit: *Ac de Victore quidem ita res se habet. Qui cùm decem annis sacerdotium administrasset, Zephyrinus ei successor substitutus est anno Principatus Severi circiter nono*. Ex hoc certum quidem fit, Theodotum sub Victore jam factum hæreticum errorem suum Romæ seminasse, sed æquè incertum manet tempus, quo in persecutione lapsus hæresim evulgare cœpit: & adeò incertum, ut Epiphanius ipse illi ætati vicinior dicere non erubuerit, se nescire in qua persecutione lapsus fuerit: *Quænam verò hæc persecutio fuerit, nondum comperi*. Ita Hæres. 54. num. 1. Non enim fuisse persecutionem sub Severo contendunt aliqui: quia hæc excitata fuit anno Imperii ejus decimo, qui secundùm aliquos fuit annus Christi 202., quo anno Victor jam obierat: unde si in hac persecutione Christum Theodotus negasset, non potuisset suam hæresim Romæ pandere sub Victore sed sub Zephyrino, contra ea quæ supra ex antiquis retuli. Censent ergo alii, Theodotum probabiliter primò fuisse lapsum in persecutione sub Marco Aurelio Commodo Antonino, qui post ann. Christi 180. Imperium suscepit. Sub hoc enim Principe adhuc in Christianos persecutio alicubi sævitiâ Præsulum continuavit, & anno 187. Romæ aliqui martyrium passi leguntur. Unde aliqui lapsum Theodoti, & ejus hæresis initium consignant anno 192. & ultimo imperii Commodi. Mihi tamen tutius videtur cum Epiphanio repetere: quænam fuerit persecutio, in qua Theodotus Christum negavit, nondum saltem certò comperi.

VI. Hujus Theodoti Coriarii discipuli fuerunt Asclepiodotus seu Asclepiades, & Theodotus alter Argentarius, de quo infra sermo erit. De his Cajus apud Eusebium Lib. 5. c. 28. hoc factum narrat: *Erat quidam Natalis nomine, confessor, qui non ita pridem, sed nostra ætate vixit. Hic fortè in fraudem inductus est ab Asclepio-*

piodoto, & altero quodam Theodoto Argentario. Ambo autem isti discipuli erant Theodoti illius Coriarii, qui primus ob hanc doctrinam, seu potiùs insaniam à Victore, ut dixi, tunc temporis Episcopo, ab Ecclesiæ communione remotus est. Hi persuaserunt Natali, ut accepto salario hæresis illius Episcopus crearetur, eâ scilicet conditione, ut menstruos centum quinquaginta denarios ab illis acciperet. Sociatus igitur illorum partibus, sæpè à Domino corripiebatur in somnis. Clementissimus enim Deus & Dominus noster Jesus Christus, eum qui passionum suarum testis extiterat, perire extra Ecclesiam nolebat. Sed cùm nocturnas ejusmodi visiones negligeret Natalis, utpotè bonore primæ apud illos Sedis, & turpis lucri cupiditate (quæ multis mortalibus exitio est) inescatus, tandem à Sanctis Angelis per totam noctem flagris cæsus, & gravissimè verberatus est. Adeò ut primo diluculo consurgens, saccum induerit, & cinere conspersus confestim cum lacrymis ad pedes Zephyrini Episcopi sese abjecerit, non solùm Cleri, verùm etiam secularium vestigiis advolutus; & Christi misericordis Ecclesiam ipsam quoque misericordem fletibus suis commoverit atque concusserit. Multisque precibus usus, ostensis etiam vibicibus plagarum, quas pro Christi confessione pertulerat, vix tandem ad communionem admissus est. Hæc narrat etiam Theodoritus L. 2. Hær. Fab. in Theodoto.

VII. Quis hujus Theodoti Coriarii fuerit exitus, ignoratur. Duratio hæresis sub ejus nomine brevis, ut Epiphanius Hæref. 54. num. 1. dixerit: *Jam verò sitne hodie superstes hæc hæresis, planè nescimus: quæ quidem librorum monumentis ad nostram memoriam commendata ad nos pervenerunt, ea narrabimus.* At licèt Theodotianorum nomen brevi extinctum fuerit; error tamen superstes diù mansit. Illum enim proprium sibi fecerunt Paulianistæ à Paulo Samosateno edocti, quos postea secuti sunt Ariani, & nostris temporibus Sociniani.

§. II.

Theodotianorum errores.

I. PRæcipuus Theodoti & suorum error ex dictis fuit, quòd Christum purum hominem esse volebant. Quem errorem cap. 6. §. 3. in Cerintho, & c. 8. §. 2. in Ebione supra refutavi. An verò eum ex humano semine, an de Spiritu Sancto conceptum asseruerint; hoc secundum ut dixi asserit Auctor Appendicis ad Lib. Præscr. Tertull.; primum verò dicit Epiphanius. Utrumque tamen verum esse potest, cùm Theodoti discipuli (quæ errantium indoles est) in erroribus non convenirent. Ut enim apud Euse-

 bium

bium L. 5. c. 28. sæpè laudatus Auctor ait: *Si quis exemplaria illorum undique conquisita simul inter se contulerit, inveniet profectò illa inter se plurimùm dissentire.* Quod & Theodoritus sæpè citato loco repetit dicens: *Sed aliter quidem Theodotum, aliter verò Asclepiadem, & aliter Hermophilum, aliter verò fecisse Apollonidem. Quin etiam unumquemque eorum sua propria correxisse, adeò ut exemplaria plurimùm inter se dissentirent.*

II. Eò autem temeritatis devenerunt, ut Sacras Scripturas in iis maximè quæ eorum erroribus adversabantur, adulterare & ad suum dogma trahere conarentur. Quod laudatus Auctor apud Eusebium L. 5. c. 28. detestatus: *Quantæ porrò*, inquit, *audaciæ sit ejusmodi facinus, ne ipsos quidem ignorare credibile est. Aut enim Sacras Scripturas à Sancto Spiritu dictatas esse non credunt, ac proinde infideles sunt: aut semetipsos Spiritu Sancto sapientiores esse existimant, ac proinde quid aliud sunt, quàm Dæmoniaci?* Quæ Theodoritus confirmat. Quæ verò Sacræ Scripturæ loca suo errori favere putabant, ea retinebant. Unde Philaster Hæref. 50. *Isti*, inquit, *utuntur capitulis Scripturarum, quæ de Christo veluti de homine edocent; quæ autem de Deo dicunt, ea verò non accipiunt.* Unde Epiphanius Hæref. 54. de Theodoto ait: *Quæ ad erroris sui patrocinium accommodata reperit, non casto ac sincero mentis judicio, sed ut impietatis suæ speciem aliquam & colorem quæreret, undique accersita collegit.*

III. Contra hunc errorem, Christum esse nudum hominem asserentem, plura essent dicenda; quia tamen dum agerem contra Cerinthum & Ebionem ea protuli, ideò ne inutiliter eadem repetam, ad ibi & alibi etiam dicta Lectorem remisso, ea solum hic refellam ex Epiphanio, quæ Theodotus in sui erroris patrocinium adducebat.

Primò ergo utebatur illo Domini dicto Joann. 8. v. 40. *Nunc autem quæritis me interficere, hominem, qui veritatem vobis locutus sum.* Cui Epiphanius num. 2. *Verùm*, inquit, *quod in eodem loco Christus usurpavit, infelix ignorat* „ Veritatem quam audivi à Patre meo „: *Quibus Patrem suum appellat Deum, non hominem utique. Nam si ab homine illud audisset, nequaquam veritatis testimonio gloriaretur, ut ab hominibus veritatem se accipere diceret. Sed ideò ista dixit, ut esse se Deum ostenderet, à Patre initio genitum, hominemque nostra causâ factum; itaque quod ad carnem attinet, interfectum, ut Divinitate perpetuò viveret.*

S. Augustinus quoque Tract. 42. in Joannem ad illa verba *Quæritis me occidere hominem*, in persona Domini ait: *Non dico Filium Dei, non dico Deum, non dico Verbum, quia non moritur Ver-*

Verbum: *hoc dico quod videtis, quia & quod videtis potestis occidere, & quem non videtis offendere*. Porrò quia Judæi gloriabantur Patrem se habere Deum, respondit eis Jesus v. 42. *Si Deus pater vester esset, diligeretis utique me: ego enim ex Deo processi & veni: neque à me ipso veni, sed ille me misit*. Ex his idem S. Augustinus sic infert: *Ergo ab illo processit ut Deus, ut æqualis, ut Filius unicus, ut Verbum Patris: & venit ad nos, quia Verbum caro factum est, ut habitaret in nobis: Adventus ejus, humanitas ejus: mansio ejus, Divinitas ejus: Divinitas ejus quò imus: humanitas ejus quà imus. Nisi nobis fieret, quà iremus, numquam ad illum manentem perveniremus*. Ita S. Augustinus.

IV. *Addebat*, inquit Epiphanius (Theodotus) *nullum se in eo peccatum habuisse, quòd Christum negasset, quandoquidem ita Christus ipse locutus est* Matth. 12. v. 31. „ Omnis blasphemia remitte-„ tur hominibus, & qui dixerit verbum in Filium hominis remit-„ tetur ei. Qui autem blasphemaverit in Spiritum, non remitte-„ tur ei „. Respondet tamen Epiphanius: *Sed nimirùm miserrimus homo non intelligit, Christum Dominum, cùm eorum qui in se olim contumeliosi fuerant, & ad pœnitentiam se se traduxerant, confirmare salutem cuperet, ne ullam adversùs eos pœnam constitueret, pro sua incredibili humanitate ac clementia oraculum illud edidisse. Quod autem nonnullos fore cognosceret, qui in Spiritum Sanctum insurgerent, ac blasphemiis appeterent; quique ad servilem conditionem redigerent & creatum atque à Dei naturâ alienum esse dicerent, quò hunc errorem excluderet, adjecit* „ Qui autem blasphemaverit „ in Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque hìc neque in fu-„ turo seculo „. *In quo non eos qui se blasphemarunt laudare voluit: sed præscientiam suam humanitatemque monstravit, quæ eorum, qui post blasphemiam pœnitentiam suscepissent, stabiliendæ saluti consuleret. Etenim in alio loco dixit* Lucæ 12. v. 9. „ Qui negaverit me „ coram hominibus, negabitur coram Patre meo „. *Item* „ nega-„ bo illum „. *Contra* „ Qui me confessus fuerit, confitebor ipsum „ coram Patre meo „. Hactenus Epiphanius. Quomodo ergo asserere ex testimonio Christi poterat Theodotus, se non peccasse Christum negando, quando Christus ipse dicit, se qui eum negavit negaturum? aut quomodo sibi blandiri poterat de venia, qui crimen suum novâ ac pœnitenti confessione non delevit, sed in negatione contumax perstitit? Si Petrum negantem secutus fuit, cur non fuit etiam secutus pœnitentem?

V. Cur autem Christus dixerit, peccatum in Filium hominis remissionis capax esse, secùs verò peccatum in Spiritum Sanctum, hoc fuit, quia illud ex ignorantia, istud ex pura malitia procedit.

Ita

Ita exponit S. Hieronymus in cap. 12. Matth. dicens: *Qui verbum dixerit contra Filium hominis, scandalizatus carne meâ, & me hominem tantum arbitrans, quòd filius sim fabri, & fratres habeam Jacobum & Joseph & Judam: & homo vorator, & potator vini sim, talis opinio absque blasphemia, quamquam culpâ non careat erroris, tamen habet veniam propter corporis vilitatem. Qui autem manifestè intelligens opera Dei, quum de virtute negare non possit, eadem, stimulatus invidiâ, calumniatur, & Christum Deique Verbum, & opera Spiritus Sancti dicit esse Beelzabub, isti non dimittetur, neque in præsenti seculo, neque in futuro.* Hæc Hieronymus. Quod maximè dicere poterat Christus de Scribis & Pharisæis, quos alloquebatur, & quos præsciebat in blasphemia usque ad finem fore persti turos. De peccato in Spiritum Sanctum quomodo sit irremissibile agunt Patres & Expositores. Videri potest, si placet S. Thomas 2. 2. q. 14. art. 1., ubi exponit quid sit peccatum in Spiritum Sanctum, & art. 5., ubi exponit quomodo sit irremissibile.

VI. Tertiò arguebat Theodotus ex illo Deuteron. 18. v. 15. *Prophetam de gente tua & de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies.* Quibus Moyses de Christo prænuntiat fore de gente sua de fratribus suis sicut se ipsum: atqui Moyses purus homo erat, non Deus; ergo qui à Deo suscitatus est Christus, iste non Deus erat, sed homo, utpotè à Judæis ipsis oriundus, sicut & Moyses.

Respondet Epiphanius num. 3. *Nescit impius ille desertor Theodotus, quàm egregiè unaquæque dictio suâ cautione munita sit. Nam quòd è fratribus illum Dominus excitavit, eò referendum est, quòd à Maria sit genitus: quo sensu illud accipiendum est* „ Ecce Virgo in utero habebit, & pariet filium: Virgo *inquam manens*, in utero habebit, *non ex viri semine; filiumque pariet, fœtum utique carne præditum & à Virgine genitum. Ad hæc* „ Nomen ejus vo- „ cabunt Emmanuel, quod interpretatur nobiscum Deus „. *Est enim homo Deus à Patre, nullo neque principio, neque tempore genitus, & ex Maria factus homo, quatenus carne præditus advenit.*

VII. Opponebat quartò Theodotus, Lucæ 1. v. 35. dici ab Angelo nuntiante Mariæ Christi conceptum *Spiritus Sanctus superveniet in te*, non verò *Spiritus Domini erit in te*: ex quo inferebat, eam non habuisse in utero Deum, sed purum hominem, licèt Spiritu Sancto superveniente conceptum. Attamen ut benè notat Epiphanius stolidè discurrit. Debuisset enim advertere ea quæ idem Angelus prosequitur, nimirùm: *Et virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoque & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.* Ubi illa causalis *Ideoque* demonstrat, quòd ille qui super-

perveniente Spiritu Sancto & virtute Altissimi obumbrante ex ea nascitùrus erat Sanctus, non erat purus homo sed simul Altissimi Filius: Verbum nempè ab æterno genitum, quod ex ea carnem sponte suâ esset sumpturum. Et propterea non dixit Spiritus Sanctus *erit*, vel *ingredietur in te*: ne putaretur, quòd Spiritus Sanctus, non Verbum & Filius Dei ex ea carnem sumsisset. Dixit autem *Spiritus Sanctus superveniet in te*, ut indicaret, hoc Filii Dei ex ea carnem sumturi Sacramentum, non viri, sed solius Spiritus Sancti operâ fore perficiendum.

VIII. Opponebat quintò varia Scripturæ loca, quibus Christus homo dicitur. Et primò illud Isaiæ 53., ubi de Christo dicit v. 3. *Vidimus eum & non erat aspectus, & desideravimus eum: Despectum & novissimum virorum, virum dolorum* &c. Secundò, illud Apostoli 1. ad Timoth. 2. v. 5. *Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Christus Jesus.*

Sed præfatis locis, ut observat Epiphanius, probatur utique, Christum fuisse hominem, quod Catholica Fides confitetur, non tamen ostenditur, eum simul Deum non fuisse: imò contrarium evincitur. Isaias enim eum describit hominem abjectum, virum dolorum, qui dolores nostros portavit, vulneratus est propter iniquitates nostras; sed postea v. 8. subdit: *Generationem ejus quis enarrabit?* Si homo nudus esset ex Maria genitus, illius utique generatio enarratu facilis esset. Sed quia ipse Joann. 8. v. 58. asseruit: *Amen amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum.* Testatus fuit, se ante generationem ex Maria, qua carnem sumeret, aliâ generatione jam ante Abraham, ex quo secundùm carnem prodierat, extitisse; quâ autem, nisi Divinâ & æternâ à Patre, de qua S. Joannes c. 1. Propterea non dixit *antequam Abraham fieret ego factus sum*, sed *ego sum*; quod proprium Verbi est, à quo omnia facta sunt, ipsum verò à nullo est factum, quia Deus est, qui solus dicere potest: *Ego sum qui sum*. Exodi 3. v. 14.

Nec oppositum sentit Paulus. Imò mentem suam magis aperiens Rom. 8. v. 5. *Nam etsi*, inquit, *sunt qui dicuntur Dii, sive in Cœlo sive in terra (siquidem sunt Dii multi & Domini multi) nobis tamen unus Deus Pater ex quo omnia & nos in illum: & unus Dominus Jesus Christus per quem omnia & nos in ipsum.* Igitur si Christus est per quem omnia, & nos per ipsum: nudus profectò homo de Maria natus censendus non est.

IX. Præter errorem, quem in Theodoto ex Epiphanio, Theodorito, & aliis supra retulimus, quo Christum nudum hominem fatebatur; alii, ut c. 26. §. 1. n. 6. indicavi, Catholicæ veritati contrarii ipsi affinguntur, quos refert etiam Gulielmus Cave in

Hist.

Hist. Literaria Seculi Gnostici pag. 52. velut ex ejus exceptis apud Clementem Alexandr. collectos, nempè Christum à Patre ante Mundum conditum creatum fuisse, ut Mundus per eum crearetur. Hunc esse quidem imaginem Patris perfectissimam, ei tamen substantiâ dissimilem, & dignitate inferiorem. Solum Deum Patrem esse immaterialem, Filium autem omnesque Angelos, Dæmones, & Animas materiales, subtili tamen materiâ constantes, licèt nobis invisibili, aliàs Animæ & Dæmones pœnas ignis Inferni sentire non possent. Christum à primo rerum initio incarnatum fuisse. Ipsi Jesu redemptione opus fuisse, quam Columbæ post Baptismum immissæ beneficio obtinuit. Deum in Christo patiente passum vel à Christo ante passionem recessisse, ante passionem traxisse Divinitatem suam, recedente scilicet essentiâ, quâ indutus fuerat in Jordane. Astra, seu potiùs Angelos astra moventes fatum quoddam rebus & humanis actionibus inducere: adeòque Christum carnem induisse, ut ab isto fato & agendi necessitate in se credentes liberaret.

X. Hæc & alia, si verè Theodoti sunt, blasphemiæ sunt ab Hæreticis antecedentibus haustæ, & supra rejectæ, & in subsequentibus maximè Paulianistis & Arianis propagatæ, ut videbimus; ideòque in eis sigillatim refutandis Lectorem non detinebo, sed partim ad supradicta, partim ad dicenda interiùs remittam. Dixi tamen si Theodoti sunt; quia in eis aliqua apparenter suo principali errori contraria & repugnantia videntur. Si enim, ut referunt Epiphanius & alii Veteres, Theodoti error præcipuus erat, quòd Christus nudus homo esset ex Maria & semine viri genitus, quomodo cohærere potest, quòd fuerit à Patre ante Mundum conditum creatus & ab ipso conditus Mundus: esse Patris imaginem perfectissimam, etsi eo inferiorem, ab initio rerum incarnatum, & alia sublimia, quæ de Christo velut à Theodoto dicta supra narravi? Cæterùm quæ de animabus, esse scilicet materiales, dicebat, dixerant etiam Montanistæ & alii supra impugnati, de quo egi etiam Tom. 6. in 1. p. q. 1. Dub. 4. §. 1. Angelos esse corporeos, quamvis aliquorum Veterum opinio fuerit, contrarium tamen tenendum esse ostendi Tom. 5. in 1. p. q. 2. de Natura Angelorum Dub. 1. §. 2. Ideoque in præsens hæc dimittenda sunt.

CA-

CAPUT XXX.

De Melchisedecianis.

§. I.

De Auctore & eorum hæresi.

I. De duobus Theodotis ambobus hæreticis hactenùs memini: uno Montani asseclа c.23. §.1., altero patriâ Byzantino arte Coriario Sectæ Theodotianorum auctore, de quo Cap. præcedente. Supereft tertius Trapezita, Argentarius professione, à quo Melchisedeciana hæresis prodiit: talis nuncupata ex errore, quem circa personam Melchisedech profitebatur: Unde Theodoritus L. 2. Hæret. Fab. ait: *Incœpit autem hanc hæresim Theodotus artificio Argentarius.* Et Auctor Append. ad Lib. Tertull. de Præscr. c.53. *Alter*, inquit, *post hunc* (Coriarium scilicet) *Theodotus hæreticus erupit, qui & ipse introduxit alteram Sectam, & ipsum hominem Christum tantummodò dicit ex Spiritu Sancto ex Maria Virgine conceptum pariter & natum, sed hunc inferiorem esse quàm Melchisedech.*

II. Porrò cùm iste Theodotus Argentarius discipulus fuerit alterius Coriarii, ut supra ex Lib.5. Eusebii c.28. dictum est, ubi hic Theodotus sodalis & condiscipulus Asclepiodoti dicitur, & discipulus Theodoti Byzantini, qui unà cum Asclepiodoto Natalem Confessorem decepit; probabile est, quòd volens specialem Sectam supra eam quam à Magistro hauserat instituere, aliquid Christo dedit, aliquid ei detraxit? Nam Christum & ipse nudum esse hominem asserebat; sed ubi magister eum ex viri semine conceptum dicebat, iste ex Spiritu Sancto conceptum fuisse volebat: Christo autem detraxit, quia ipsum Melchisedecho posuit inferiorem. Ita P. La Quien in Notis ad Damascenum super hanc hæresim ex Opusc. de Hæresibus MSS. quod apud se habere testatur: *Coriarii*, inquit, *istius Theodoti discipuli fuerunt Asclepiades, Hermophylus, Apollonius & Theodotus Trapezita, qui cum specialis Sectæ auctor inaugurarì gestiret, hæresim istam statuminavit. Quatenus Theodotum quidem istum auctorem habuerunt, Theodotiani vocantur. Quia verò Melchisedech virtutem quamdam Divinam maximamque esse imaginantur, Melchisedeciani;* Hinc Epiphanius Sectam hanc à Theodotianis avulsam putat Hæresi 55. dicens: *Qui Melchisedecianos appellari se se volunt, ac, nisi fallor, à Theodotianis avulsi sunt.*

sunt, Melchisedecum illum, de quo in Scripturis mentio fit, cum primis celebrant, & præclaram quamdam esse virtutem arbitrantur. Quem etiam in supremis atque inexplicabilibus locis constituunt. Neque solum virtutem illum esse quamdam asserunt, sed ipso etiam Christo majorem esse dictitant.

III. His explicatum manet hujus hæresis systema. Quibus consentiunt cæteri Patres: SS. Augustinus L. de Hæres. c. 34. dicens: *Melchisedeciani, Melchisedech Sacerdotem Dei excelsi non hominem fuisse, sed virtutem Dei esse, arbitrantur*. Et Damascenus Hæres. 55. *Melchisedeciani Melchisedecum ita venerantur, ut virtutem quamdam eum esse jactent, non purum hominem, & ad ejus nomen cuncta referre non dubitent*. Theodoritus etiam citato loco: postquam dicit, Theodotum & alios Coriarii discipulos inter se non convenisse, subdit: *Melchisedecianos autem dicunt eorum esse partem: in una autem re tantùm dissentire, quòd Melchisedech potentiam quamdam & Divinam & maximam existimarent, ad ejus autem imaginem Christum esse formatum*. Philaster etiam Hær. 52. de Melchisedecianis: *Addunt etiam* (inquit) *Melchisedech Sacerdotem virtutem Dei magnam esse, & nomina quædam diversa hominum adferunt, à Fide Catholica deviantes*. Nomina scilicet parentum Melchisedech, patris nimirùm *Hieraclæ*, matris verò *Astaroth* vel *Asteriæ*. Ita Epiphanius Hæres. 55. n. 2. ait: *Enimverò nonnulli utriusque Melchisedeci parentum nomina commemorarunt: sed ea nusquam expressis Scripturæ verbis & in utroque Testamento declarantur. Sunt qui Heraclam patrem, matrem verò Astaroth sive Asteriam dicant*. Sed in hoc, ut infra dicam, secum ipsi pugnabant.

IV. Tradit Epiphanius num. 8., hujus hæresis sectatores consuevisse oblationes facere Melchisedeco, utpotè apud Deum internuntio, ejus interventu Deo offerre par esse putantes: *Jam verò*, inquit, *in ejusdem Melchisedeci nomine etiam oblationes suas eadem Secta celebrat, quem apud Deum internuntium esse prædicat. Quamobrem hujus, ajunt, interventu offerre Deo par est; eò quòd justitiæ sit princeps, & ad idipsum à Deo in Cælo constitutus: utpotè spiritalis, ac Dei filius: Itaque primùm ei debemus offerre, ut per eundem pro nobis repræsententur, ac vitam per eum consequamur. Etenim Christus, ajunt, ob id electus est, ut nos ad unam hanc scientiam ex multiplici viarum divortio revocaret, & idcircò à Deo unctus & selectus est, quoniam nos à cultu simulacrorum avertit, & iter ostendit. Unde & Apostolus à Deo missus istud ipsum nobis aperuit* (Hebr. 7. 4.) *magnum esse Melchisedecum, & Sacerdotem in æternum manere* „ Intuemini, *inquit*, quantus est ille „. *Tum quoniam*

riam „ quod minus est, à majore benedicitur „. *ob id, inquiunt, Abrahamo Patriarchæ benedixit, utpotè eo major: cujus nos mystæ sumus, ut ab illo benedictionem impetremus*. Hactenus Epiphanius.

Ecce quomodo dignitate unici Mediatoris spoliabant Christum, ut eam in Melchisedech transferrent: & Christum nil aliud egisse, & ad nil aliud electum dicebant, quàm ut ostenderet nobis viam, quâ per Melchisedecum perveniremus ad Deum. Quod confirmat etiam Auctor Append. ad L. Præscr. Tertulliani c. 53. ubi ostendit, Christum esse inferiorem Melchisedech: *Eo quòd dictum sit de Christo* „ Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech „. *Nam illum Melchisedech præcipuæ gratiæ cœlestem esse virtutem: eò quòd agat Christus pro hominibus deprecator & advocatus ipsorum factus, Melchisedech facere pro cœlestibus Angelis atque virtutibus. Nam esse illum usque adeò Christo meliorem, ut apator sit, ametor sit, agenealogicus sit, cujus neque initium, neque finis comprehensus sit, aut comprehendi possit*. Ita inani interventu ac mediatione Melchisedech potiùs, quàm Christi salutem sperabant, contra dictum Pauli 1. ad Timoth. 2. v. 5. *Unus enim Deus: unus & mediator Dei & hominum homo Christus Jesus*. Et Petri Act. 4. v. 12. *Non est in alio salus: nec enim aliud nomen est sub Cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri*. Sed de hoc magis infra.

V. De tempore quo emersit hæc hæresis, non est admodum laborandum. Cùm enim à Theodoto Argentario Theodoti Coriarii discipulo excitata fuerit, hæresi Theodotianorum coæva censenda est, licèt aliquot annis posterior; Ideoque si Theodotiani sub Victore Pontifice eruperunt, ut dictum est, Melchisedeciani vel sub finem Episcopatus Victoris, vel initiis Zephyrini anno 201. emersisse dicendi sunt.

Quamdiù verò duraverit, non constat, cùm Scriptores de hoc sileant. Continuasse tamen, vel renovatam ab aliquo ignoto Auctore S. Hieronymi ætate, videtur indicare ipse Epist. ad Evangelum (aliàs Evagrium 126. modò inter Epistolas Criticas Tom. 2. pag. mihi 570.) ubi de quodam anonymi Auctoris manuscripto sibi ab Evangelo transmisso loquens: *Misisti*, inquit, *mihi volumen, & nescio, utrum tu de titulo nomen subtraxeris; an ille qui scripsit, ut periculum fugeret disputandi, auctorem noluerit confiteri. Quod quum legissem, intellexi famosissimam Quæstionem super Pontifice Melchisedech illuc plurimis argumentis esse perductam, ut docere conatus sit, eum qui benedixerit tanto Patriarchæ, divinioris fuisse naturæ, nec de hominibus æstimandum. Et ad extremum ausus est dicere, Spiritum Sanctum occurrisse Abrahæ, & ipsum esse qui sub homi-*

Q 2

tium dierum & finem vitæ novimus, sed Deo soli qui æternus est convenit.

Quartò, idem Paulus dicit: Melchisedech *assimilatus Filio Dei manet Sacerdos in æternum*: quod maximè convenit Spiritui Sancto quem Filii Dei imaginem Græci vocant, non homini.

Quintò, ibidem v.13. de Christo dicit: *Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech*. Sacerdotium ergo Christi æternum fuit, quia à sacerdotio Melchisedech tanquam archetypo derivatum fuit.

Sextò, si Melchisedech homo fuit, Abraham non est dicendus Pater credentium, sed Melchisedech. Tum quia ab isto benedictus fuit, tum quia cùm esset Rex & simul Sacerdos, habuit fidelem Populum sibi subditum ante Abrahamum. Hæc præfatus Auctor pro Melchisedecianis.

II. Catholica tamen Fides semper tenuit, Melchisedech purum hominem fuisse ut cæteros, ac solùm præfatis encomiis honorari, quia typum & figuram gessit Sacerdotii Christi. Porrò Melchisedech hominem fuisse ut cæteros, Scriptura proponit tum Gen.14. v. 18. *At verò Melchisedech Rex Salem proferens panem & vinum* (*erat enim Sacerdos Dei Altissimi*) *benedixit ei* (Abrahæ). Tum Hebr. 7. v. 1. ubi Paulus eadem repetens: *Hic enim*, inquit, *Melchisedech Rex Salem Sacerdos Dei summus, qui obviavit Abrahæ regresso à cæde Regum, & benedixit ei: cui & decimas omnium divisit Abraham*. Quibus de Melchisedech persona nil aliud dicitur, nisi quòd fuerit Rex Salem, & Sacerdos Dei. Utrumque autem hominis dignitatem refert. Imò eodem Paulo teste Hebr.5. v.1. Sacerdos homo esse debet: *Omnis namque Pontifex ex hominibus assumtus pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis*. Quis autem sit inter Sacerdotes Maximus, dixerat c. 4. v.14. *Habentes ergo Pontificem Magnum qui penetravit Cœlos Jesum Filium Dei*. Et cap.6. v. 20. Ubi *præcursor pro nobis introivit Jesus secundùm ordinem Melchisedech Pontifex factus in æternum*. Christus ergo, non Melchisedech, est Pontifex & Sacerdos in æternum, à quò Melchisedech sacerdotium sublimatum fuit, & cujus tota excellentia ex Christi sacerdotio, cujus typum gerebat, processit.

III. Quoad ea quæ opponuntur ex Lib. Qu. Vet. & Novi Test., dico, ea ex parte Auctoris nullius esse auctoritatis. Nam Liber ille S. Augustini fœtus non est, ut Eruditi omnes consentiunt propter multa, quæ à S. Augustini stylo & doctrina aliena sunt, & maximè in re præsenti. Nam opinionem de Melchisedech quam Auctor ille propugnat, verus Augustinus, ut supra ostendi, inter hære-

hæreses recenset. Ad rationes ergo, quibus Auctor ille innititur, respondendum est.

IV. Ad primum dico, Melchisedech dici Regem Justitiæ & Pacis, non quasi horum bonorum auctor esset, sed ut ostendatur, inquit S. Thomas in dictum Caput Lect. 1., eum etiam in nomine esse typum Christi: *Nomen* enim *Melchisedech*, *interpretatur* Rex Justitiæ; *Et significat Christum, qui fuit Rex. Hierem.* 23. „ Et regnabit Rex & sapiens erit, & faciet judicium & justitiam in terra „. *Nec solum dicitur Justus, sed etiam Rex Justitiæ, quia* „ factus est nobis sapientia & justitia „ 1. Cor. 1. *Aliud quod dicitur de ipso est conditio: unde dicitur*, Rex Salem, *quod est* Rex pacis. *Hoc autem convenit Christo* „ Ipse enim est pax nostra „ *Ephes.* 2. *&* *Psalm.* 81. „ Orietur in diebus ejus justitia, & abundantia pacis „. Ita S. Thomas.

V. Ad secundum dico, Melchisedech dici sinè patre, sinè matre, sinè genealogia, non quia verè non habuit. Ita Epiphanius Hæres. 55. n. 1. *Melchisedech homo utique fuit. Patris verò ac matris expers dicitur, non quòd ambobus illis caruerit, sed quòd nulla sit illorum in Divinis literis expressa mentio*. Subdit tamen n. 2. *Nonnulli utriusque Melchisedecis parentem nomina commemorarunt: sed ea nusquam expressis Scripturæ verbis & in utroque Testamento declarantur. Sunt qui Heraclam patrem illius appellatum, matrem verò Astaroth seu Asteriam dicant*. Et num. 6. dicit, Samaritanos putasse, patrem Melchisedech fuisse Sem filium Noe. Sed hoc tanquam fabulam rejicit; quia quocumque computo facto, Sem ad ætatem Melchisedech pervenire non potuit, qui sexcentis & ultra annis ante obierat. S. Hieronymus tamen Epist. ad Evangelum hanc opinionem absolutè non rejicit (quæ est Judæorum) cùm supponatur, ab ortu Sem usque ad generationem Abrahæ solos trecentos nonaginta annos fluxisse, quibus Sem in vivis etiam esse poterat. Verùm hoc posito, jam non erit verum id quod dicit Paulus, nempè Melchisedech esse sinè patre, sinè matre, sinè genealogia, in quo isti adeò gloriantur. Nam si Sem ejus pater fuit, jam habuit patrem, matrem, & genealogiam, quæ omnia in Scripturis traduntur. Nec etiam Melchisedeci parentum nomina Scriptura reticuit, quasi esto vir justus & pius ex meretricio concubitu ortus esset, quod putant Judæi. Nam ut idem Epiphanius num. 7. observat, hoc etiam dato, non esset cur matris nomen Scriptura reticeret. *Nam & Raab meretrix fuit, & ejus nihilominus Scriptura meminit. Sed & Zambri & Chasbithæ adulterium ibidem expressum, quamvis alienæ stirpis hæc esset, nec Israelitarum ex genere originem traheret*.

VI. Cur

VI. Cur autem Sacræ Literæ Melchisedech parentum nomina omiserint, variæ causæ assignantur. Primam tradit S. Hieronymus Epist. supra laudatâ ad Evangelum dicens, Melchisedech dici sinè patre &c. *non quòd absque patre & matre fuerit, quum Christus quoque secundùm utramque naturam & patrem habuerit & matrem: sed quòd subitò introducatur in Genesi occurrisse Abraham à cæde hostium revertenti: & nec ante nec postea ejus nomen feratur adscriptum*. Quod dicit etiam S. Thomas 3. p. q. 22. art. 6. ad 3. Aliam causam affert Philaster Hæresi 144. nimirùm Melchisedech à Scriptura dici sinè patre, sinè matre; quia licèt à patre & matre carnem accepisset, studium tamen religionis ab eis non acceperat, quo sensu dixit Christus Petro Matth. 16. *Caro & sanguis non revelavit tibi*. Unde Philaster ait: *Hic igitur beatus Melchisedech, cùm de alienigenis, idest Chananæis impiis fuisset editus, contemtâ impietate parentum, cùm capax Legis Divinæ cœlestisque esset, & suo studio, ut Dei imago, inquisito Dei mysterio, contemptis impiis parentibus, non solùm cognoscere Christum Dominum ante in mandato, insuper etiam ejus cœleste mysterium meruit intuens & intelligens celebrare*. Cùm ergo Melchisedech describatur in Genesi, non qualis erat ex carne, sed qualis ex spiritu, nempè Sacerdos Dei summi, offerens sacrificium quod sacrificii Eucharistici typus erat, omittendi erant ejus parentes, qui nullam in hoc partem habuerant.

Tertiam rationem affert S.Thomas in c.7. ad Hebr. Lect.1., nempè Melchisedech dici sinè patre, sinè matre, sinè genealogia, quia spiritualiter typus erat Christi, & ut ejus nativitatem tum temporalem, tum æternam exprimeret: in temporali enim habuit matrem, sed non patrem; in æterna habuit patrem, sed non matrem, & in hac, quæ est ineffabilis, genealogiam non habet: ideoque Isaiæ 53. dicitur: *Generationem ejus quis enarrabit?*

VII. Ad tertium respondeo, quòd de Melchisedech dicitur *non habens initium dierum neque finem vitæ*, non ad Melchisedech personam, sed ad Christum, cujus Sacerdotii ipse typum gerebat. Unde Hieronymus laudatâ Epist. ad Evangelum ait: *Affirmat autem Apostolus, quòd Aaron sacerdotium, idest Populi Judæorum, & principium habuerit & finem: Melchisedech autem, idest Christi & Ecclesiæ, & in præteritum & in futurum æternum sit, nullumque habuerit auctorem*. Et post multa concludit: *Totumque quod sequitur in laudes Melchisedech ad Christi typum referri, cujus profectus Ecclesiæ Sacramenta sunt*. Ita etiam Theodoritus in cap. 7. Epist. ad Hebr. de Melchisedech: *Eâ ergo ratione*, inquit, *est sinè patre & sinè matre & sinè genealogia, neque initium dierum nec vitæ finem*

finem habens, Divina enim Scriptura nihil horum nos docuit. Dominus autem Christus naturâ & verè habet unumquodque horum. Est enim sinè matre ut Deus, ex solo enim est Patre genitus. Sinè patre autem ut homo, ex sola enim matre virgine per partum editus est. Sinè genealogia est ut Deus: non enim habet opus genealogiâ, qui est ex æterno Patre genitus. Non habuit initium dierum, est enim æterna generatio. Neque vitæ habet finem: immortalem enim habet naturam. Idem dicit S. Th. in cap. 7. ad Hebr. Lect. 1. Qui omnia quæ Paulus de Melchisedech dicit, de Christo dicta exponit, cujus in Sacerdotio typus ille erat.

VIII. Ad quartum dico, Melchisedech assimilatum esse Filio Dei, non ratione substantiæ, quo pacto ei assimilatur Spiritus Sanctus; sed ratione sacerdotii, & sacrificii. Ubi notat S. Th. ibi, quòd cùm Paulus dicit: *Assimilatus autem Filio Dei, ostendit similitudinem quantum ad sacerdotium. Sciendum est tamen, quòd solet dici quòd posteriora assimilantur prioribus, & non è converso. Et ideò ne credatur, quòd sacerdotium Christi sit posterius sacerdotio Melchisedech, hoc removet Apostolus: quia etsi Christus inquantum homo natus sit post eum, & ex tempore, tamen inquantum Deus & Filius Dei est ab æterno.* Theodoritus etiam citato loco: *Ea de causa*, inquit, *non Dominum Christum, sed Melchisedech Christo* (Filio Dei) *assimilavit. Ille enim est hujus typus. Hic verò typi veritas.*

IX. Ad quintum ex dictis patet, Christum dici Sacerdotem in æternum secundùm ordinem Melchisedech, non quia sacerdotium Christi sit participatio sacerdotii Melchisedech & ab eo derivatum, sed ritu & similitudine, quanta inter figuram & veritatem, corpus & umbram intercedere potest. Sacrificium enim Melchisedech Christi sacrificium Eucharisticum adumbravit. Ut S. August. L. 1. de Civit. Dei c. 22. præclarè dicit: *Ibi quippe primùm apparuit sacrificium, quod nunc à Christianis offertur Deo toto Orbe terrarum; impleturque illud, quod longè post factum per Prophetam dicitur ad Christum; qui fuerat adhuc venturus in carne* „ Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech „: *non scilicet secundùm ordinem Aaron: qui ordo fuerat auferendus, illucescentibus rebus, quæ illis umbris prænotabantur.* Quod & S. Cyprianus Epist.43. dixerat.

X. Scopus itaque Pauli fuit probare, Christum secundùm ordinem Melchisedech Sacerdotem, Leviticis Sacerdotibus superiorem esse. Quia tamen multifariam major est dignitas Christi, quàm Melchisedech præ Levitis: ideò ejus præstantiam Apostolus v. 2. & sequentibus explicare voluit. Scilicet Levitæ per suum sacerdotium non poterant consummatos reddere homines, idest

justos

justos coram Deo: at Christus salvare potest accedentes per semetipsum ad Deum: illi fuerunt Sacerdotes Veteris Testamenti, hic Novi & melioris: illi moriebantur, hic in æternum vivit: illi temporarium habebant sacerdotium, hic æternum: illi peccatores, hic à peccatoribus segregatus: illi priùs pro propriis, deinde pro Populi peccatis, hic non pro suis, quæ nulla habuit, sed tantùm pro Populi: illi quotidie, hic semel: illi hostias, irrationales nimirùm, hic se ipsum obtulit: illi à Lege, hic post Legem: illi sinè jurejurando, hic cum jurejurando: illi homines, hic verò Sacerdos est Filius Dei. Hisce prærogativis extollit Paulus supra Levitas Christum Sacerdotem, quibus non extollit Melchisedech. Nunquid igitur iste erit præstantior illo, & typus excellentior veritate, umbra corpore?

XI. Ad sextum tandem respondeo, Abrahamum singulari quâdam & eximiâ ratione Patrem credentium prædicari; tum quia mortalium primus fuit, cui venturi Christi promissio facta est, per cujus fidem & gratiam omnes gentes erant benedicendæ; tum quia Hebræi Populi fuit parens, apud quem unum publicus veri Dei cultus usque ad Christi adventum viguit. Melchisedech tamen Abrahamo præstantior fuit, quia Rex & Sacerdos, præfigurans sacerdotio suo sacerdotium æternum Christi.

XII. Tandem Melchisedech fuisse hominem, non Spiritum Sanctum, aut Angelum, auctoritate Patrum qui ipsum præcesserunt probat S. Hieronymus dictâ Epist. ad Evangelum, ubi relatâ oppositâ sententiâ: *Verti me*, inquit, *ad Hyppolitum, Irenæum, Eusebium Cæsariensem, & Emissenum, Apollinarium quoque nostrum, & Eustathium qui primus Antiochenæ Ecclesiæ Episcopus contra Arium clarissimâ tubâ bellicum cecinit; & deprehendi horum omnium opiniones diversis argumentationibus ac diverticulis ad unum compitum pervenisse, ut dicerent, Melchisedech fuisse hominem Chananæum, Regem Urbis Hierosolymæ, quæ primùm Salem, postea Jebus, ad extremum Hierusalem appellata sit: nec mirum esse si Sacerdos Dei Altissimi describatur, absque circumcisione, & legalibus cæremoniis, & genere Aaron: cùm Abel quoque, & Enoch, & Noë placuerint Deo & victimas obtulerint: & in Job volumine legimus, quòd & ipse oblator munerum fuerit, & Sacerdos, & quotidie pro filiis suis hostias immolarit.*

XIII. Hæc S.Hieronymus refert & probat, in hoc tamen dissentiens, quòd Salem, cujus Rex erat Melchisedech, non fuisse censet eam quæ postea dicta est Hierusalem, sed *oppidum juxta Scythopolim, quod usque hodie appellatur Salem, & ostenditur ibi Palatium Melchisedech, ex magnitudine ruinarum veteris operis ostendens magnifi-*

gnificentiam. Ac subinde in hujus comprobationem aliquibus allatis, subjungit: *Hæc ab eruditissimis Gentis illius didicimus, qui intantum non recipiunt, Spiritum Sanctum vel Angelum fuisse Melchisedech; ut etiam certissimum hominis nomen adscribant*. Epiphanius tamen Hæres. 55. n. 2. in hoc non multum laborandum esse putat. Nam de Urbe Salem: *Nonnulli*, inquit, *eam esse censent, quæ nunc Jerusalem, olim Jebus vocabatur; alii Salem alteram in agro Sicimitico esse putant, quæ Neapolim ex adverso respicit. Sed sive hinc, sive illinc venisse dicatur, non longè ambo hæc loca à se invicem distant*.

CAPUT XXXI.

De Bardesanitis.

§. I.

Bardesanis conditio & gesta.

I. BARDESANITÆ seu Bardesianitæ à quodam Bardesane seu Bardesiane auctore eorum hæresis nomen accepere. De hoc (quem *Bardesianes* vocat) refert Epiphanius Hæresi 56. his verbis: *Proximè ab illis Bardesianes quidam numerandus est, à quo Bardesianistarum hæresis initium accepit. Hic è Mesopotamia oriundus ex urbe Edessa principio longè optimus vir fuit, ac libros quamplurimos conscripsit, cùm adhuc saná atque integrá mente esset. Quippe in Ecclesia Catholica versabatur, utriusque linguæ, Græcæ videlicet & Syriacæ peritus. Cùmque Abgaro Edessenorum Regulo viro sanctissimo familiaritate conjunctus esset, ac cum eo concorditer se in omnibus gereret, & ejusdem disciplinæ esset particeps, post ejus obitum ad Antonii Cæsaris usque tempora perseveravit, non Pii, sed Veri. Idem adversùs Abidam Astrologum contra fatum pluribus disputavit. Nec aliqua pauca illius monimenta feruntur rectæ fidei consentanea. Quin etiam Apollonio Antonini familiari, ut se Christianum negaret suadenti, acquiescere noluit: ac propemodum inter fidei Confessores relatus est. Etenim pietatis patrocinio fortissimè suscepto, sapienter inprimis respondit: negavitque mortem se timere, cujus, etsi Imperatori non resisteret, sibi nihilominus necessitas immineret. Ita vir ille præclarissimis ornamentis præditus hactenus fuit, donec infelici fato suum illum in errorem incidit; similiter atque egregia navis, quæ infinitis onusta mercibus, ad portum illisa, non modò jacturam rerum omnium facit, sed & vectoribus exitium adfert*.

adfert. His Epiphanius in infelici Bardesianis lapsu exemplum proponit legenti, ne quis de sua virtute & constantia temerè sibi blandiatur, ne quod Bardesiani, & Origeni, & Tertulliano accidit, sibi eveniat, & ad Pauli monitum ad Philippenses c. 2. v. 12. seriò attendat: *Cum metu & tremore vestram salutem operamini. Deus est enim, qui operatur in vobis velle & perficere pro bona voluntate*.

II. Eadem refert de Bardesane Eusebius L.4. Hist.c.30.: in hoc tamen ab Epiphanio dissentiens, quòd eum ab initio Valentini sectatorem fuisse dicit. Postquam enim ejus laudes texuit: quòd nimirùm fuerit vir disertissimus sermone Syriaco, & acerrimus in disputando: quòd adversùs Marcionem & alios variarum opinionum auctores patriâ linguâ dialogos, & infinita alia Opuscula, acerrimus Fidei nostræ defensor, à discipulis suis in græcam linguam postea translata, & Librum de Fato conscripserit, aliaque multa occasione persecutionis ediderit, subjungit: *Atque hic primùm quidem sectator fuit Valentini: postea verò cùm doctrinam illam improbavisset, & pleraque ejus dogmata fictas esse fabulas convicisset, ipse quidem sibi visus est ad rectiorem sententiam transivisse: vetusti tamen atque inoliti erroris sordes non penitùs extersit*. Quibus videtur Bardesanes pristinum errorem sincerè & animo penitùs nunquam exuisse.

In eamdem sententiam venit S. Hieronymus Lib. de Script. Eccl. c.33. ubi: *Bardesanes*, inquit, *in Mesopotamia clarus habitus est, qui primùm Valentini sectator, deinde confutator, novam hæresim condidit. Ardens ejus à Syris prædicatur ingenium, & in disputatione vehemens, scripsit infinita adversùs omnes penè hæreticos, qui ætate ejus pullulaverant. In quibus clarissimus ille est & fortissimus Liber, quem M. Antonino de Fato tradidit, & multa alia super persecutione volumina, quæ sectatores ejus de Syra lingua verterunt in Græcam. Si autem tanta vis est & fulgor in interpretatione, quantam putamus in sermone proprio?* Ita Hieronymus. Quibus verificatur S. Augustini dictum in Psalm. 124. *Non fecerunt hæreses, nisi magni homines; sed quantùm magni, tantùm mali montes. Non enim montes erant tales qui susciperent pacem, ut colles justitiam: sed illi dissensionem susceperunt à Diabolo patre suo*. Ex istis fuit Bardesanes, qui sive lapsus, sive relapsus, acri ingenio huc illucque elatus, dissensionem tandem suadente Diabolo molitus fuit.

III. Ex hactenus adductis colligi potest tempus, quo vixerit Bardesanes, & quo hæresim suam cœperit evulgare. Eum enim imperante Antonino Vero, sive verè sive specie Catholicum perseverasse, demonstrant tum Liber contra Fatum, quod ei inscripsit;

scripsit; tum plurima, quæ contra tunc emergentes hæreses edidit Volumina, ac proinde sub Marco Aurelio Antonino Philosopho circa ann. Christi 172. sub Soteris Pontificatu. Defecisse verò ac suam hæresim condere cœpisse post annum Domini 174. sub iisdem, nempè M. Aurelio Antonino Philosopho Imperium & Sotere Romanam Sedem tenentibus.

Ejus hæresim non diù in se ipsa durasse credibile est, quamvis in Priscillianistis postea ex parte saltem revixisse videatur. Bardesanis interitum, genus, & tempus silentio prætereunt Scriptores Veteres. Solùm Theodoritus Lib. 1. Hæret. Fab. ei filium nomine Harmonium Græcis literis apprimè eruditum tribuit his verbis: *Dicunt autem etiam Harmonium, qui fuit ejus filius, Athenis in Græca lingua fuisse institutum. An verò patrem in errore secutus fuerit, ipse non memorat.* Sozomenus tamen L. 3. Hist. c. 16. dicit eum paterni erroris, vel in totum, vel in partem fuisse hæredem; quin & alios ex Philosophis addidisse, super origine animæ, corporum corruptione & regeneratione, seu metempsicose. Scripsisse insuper Harmonium metricos Hymnos, quos quia suis erroribus infectos S. Ephræm Syrus novis Hymnis emendavit. Hæc ex Sozomeno.

§. II.

Bardesanis errores.

I. Bardesanem hæreticum factum seu hæreticum se manifestasse, Valentini hæresim quam ante scripto rejecerat resumendo, & suam addendo, solùm post Abgari Edessenorum Reguli obitum, probabile est. Non enim vir sanctus sibi familiarem tolerasset hominem, quem erroribus inquinatum detexisset. Ejus errores fuere, quòd diversa principia & productiones rerum confinxerit: quòd Mortuorum resurrectionem negaverit: quòd cum Novo & Veteri Testamento apocrypha quædam adhiberet. Ita Epiphanius Hæres. 56. num. 2. his verbis: *Nam cùm ad Valentinos miserrimè se applicasset, ex eorum improbitate pestiferum illud virus ac lolium contraxit. Multa hic perinde & alia principia & productiones invexit. Mortuorum resurrectionem sustulit: itaque privatam hæresim condidit. Porrò Legis ac Prophetarum Libros, adeòque Vetus ac Novum Testamentum; necnon apocryphos quosdam adhibet.*

II. De primo, quem Epiphanius ei attingit, errore, nempè de pluribus principiis, seu Æonibus Valentini, dubitatur. Nam omnes prænarrati Auctores dicunt, Valentini dogmata, inter quæ hoc de pluribus principiis seu Æonibus præcipuum erat, à Bardesane fuisse

fuisse rejecta, imò tanquam fabulosa impugnata: quomodo ergo in hunc eundem errorem incidit? Hoc dubium tamen tollitur, si cum Eusebio & Hieronymo supra relatis dicatur, Bardesanem Valentini quidem dogmata libris impugnasse, sed ex eis aliqua corde retinuisse, quæ postea patefecit, aliqua ex eis detrahendo, aliqua de novo afferendo. Cum enim: *Primùm Valentini sectator fuerit, ipse quidem visus est ad rectiorem sententiam transivisse; vetusti tamen atque inoliti erroris sordes non penitùs extinxit* (inquit Eusebius). Si ergo vetusti erroris labem extinxit quidem, sed non penitùs, signum est, quòd aliqua de hoc Valentini errore abjecit, aliqua retinuit, sic, ut dicere potuerit Epiphanius, quòd Bardesanes privatam hæresim condidit, & S. Hieronymus, quòd novam hæresim condidit: quod non dixissent, si omnia quæ Valentinus, & eodem modo docuisset. Verùm cùm, in quo Bardesanes à Valentino recesserit, ignoremus, nil aliud addere possumus, nisi cum S. Augustino Lib. de Hæref. cap. 35., quòd Bardesanes *postea, quamvis non per omnia, in Valentini hæresim lapsus est.*

III. Error statuens, non unum, sed plura principia, supra in Valentino cap. 9. & aliis rejectus est. Quare cum Epiphanio Hæref. 56. num. 3. dicam: *De pluribus verò principiis, quoniam adversùs alios, qui in eodem errore versantur, jampridem multa diximus, longam hoc loco disputationem non instituam. Sed illud ex Apostolo dumtaxat in memoriam revocabo* (2. Cor. 8. v. 6.) „ Nobis unus est „ Deus Pater, ex quo omnia, & nos in ipsum: & unus Dominus „ Jesus Christus, propter quem omnia & per quem omnia, & „ nos per ipsum „. *Quomodo igitur Deorum illa multitudo principiorumque constabit?* „ Et unus, *inquit*, Dominus Jesus Christus, propter quem omnia, & per quem omnia, & nos per ipsum „. *Quamobrem unus est tantummodo Conditor, neque plures Dii sunt, Æones ve plures. Sic enim dixit* (v. 5.) „ Si sunt multi, qui dicuntur Dii „ *quam particulam* „ Qui dicuntur „ *adjecit, ideo, ut non esse re verá significaret. Sed cùm propter eos, qui ab Ethnicis esse dicuntur, quosque illi Deos constituunt, puta Solem, Lunam, Sidera, reliquaque id genus; istud protulerit, nullum aberrantium hominum opinioni locum reliquit.* Hæc Epiphanius, quæ Bardesanem Novum Testamentum admittentem lethaliter feriunt.

IV. Iisdem armis secundum ejus errorem de Mortuorum resurrectione aggreditur num. 2. Epiphanius dicens: *Quod enim ad Mortuorum excitationem attinet, licèt de ea sæpiùs in aliis hæresibus disputatum sit, non gravabor iterum paucis ad eum refellendum eâdem de re disserere. Nam si Vetus Testamentum & Novum admittis, nonne & corrupisse veritatis viam, & à verissima Domini vita abberrere*

rere manifestè convinceris? Siquidem Princeps ipse Dominus; uti nobis resurrectionis arrhabo quidem esset, ac primogenitus è mortuis, nostrâ causâ mortuus est, ac resurrexit: neque specie tenus est passus: utpotè qui sit sepultus, ejusque corpus nonnulli gestaverint. Testis est Josephus Arimathaensis. Testes illæ mulieres, quæ ad monumentum unguenta detulerunt. Testes centum illæ Aloes libræ, non eam inanem opinionem atque imaginem fuisse. Testes denique Angeli, qui id mulieribus declaravint ,, Surrexit, *inquiunt*, non est hic ,, . *Quid quæritis viventem cum mortuis? neque verò dixit*, non est mortuus, *sed* surrexit, *qui in carne passus spiritu perpetuò vivit, ac secundùm Divinitatem suam perpessionis omnis est expers. Qui è supremis ortus, & à Patre genitus perpetuò existit. Idem tamen novissimis temporibus ex Maria Virgine homo fieri voluit, ut Paulus testatur his verbis* (Galat. 4. v. 4.) ,, Factus ex muliere, factus sub Lege ,, . *Numquam ne illam Scripturæ sententiam exaudisti* (1. Cor. 15. v. 35.) ,, Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale ,, hoc induere immortalitatem ,,? *At non tibi Isaias Propheta persuasit, cùm ita loquitur* ,, Et mortui resurgent, & excitabuntur qui in monumentis sunt,, ? *Ad hæc Dominus ipse* (Matth. 15. v. 45.) ,, Resurgent, *inquit*, hi in vitam æternam, & isti in supplicium? ,, *Non illud denique Abelis post mortem cum Deo colloquium recordaris, atque non illius animam, sed sanguinem supplicare dicat, ac Deum clamoribus interpellare?* (Gen. 4. v. 10.) *Sanguis porrò nequaquam anima est, sed in sanguine anima potiùs inest. Quippe sanguis adspectabile corpus est; anima verò, cùm visum omnem effugiat, in sanguine residet. Ita dogmatis tui, ò Bardesiane, pravitas ipsius veritatis eversa penitus concidit*. Hactenus Epiphanius errorem hunc funditùs evertens. Qui plura optaverit adeat supra dicta Cap. 1. contra Simonem §. 6. contra Cerinthum cap. 6. §. 4. Cap. 9. §. 4. contra Valentinum &c. Si verum esset quod Auctor sub nomine Prædestinati cap. 35. dicit, quòd Bardesanes naturam corporis dixerit esse malam, hinc fortè cogitari posset factum fuisse, ut corporis resurrectionem negaret.

V. Quòd verò Bardesanes præter Libros Canonicos utriusque Testamenti adhiberet etiam alios Libros apocryphos, ut Epiphanius dicit, mirandum non est: hæc enim Hæreticorum ars frequenter fuit, ut suos errores, quibus Canonicos refragari videbant, tuerentur, vel Sacros à Canone expungere, vel apocryphorum auctoritate se munire, & Sacros Codices esse falsatos ex eis ostendere. Hoc in Manichæis detestatur S. Augustinus L. 11. contra Faustum c. 2. dicens: *Ubi sic manifestâ veritate isti præfocantur, ut obsessi dilucidis verbis Sanctarum Scripturarum, exitum in eis falla-*

fallacia sua reperire non possunt, id testimonium quod prolatum est, falsum esse respondent. O vocem à veritate fugacem, in amentia pertinacem! Usque adeò invicta sunt, quæ adversùs vos de Divinis Codicibus proferuntur, ut non sit aliud quod dicatis, nisi eos esse falsatos. Deinde alia subjungens, addit: *Tu es ergo regula veritatis? Quidquid contra te fuerit non est verum?* An hæc & alia, quæ ibi contra Manichæos dicit Augustinus, intorqueri possint contra modernos Acatholicos, qui vel Libros, qui contra se faciunt, è Canone expungunt, vel etsi admittant, suo privato judicio in contrarium sensum ab eo quem Ecclesia intelligit, interpretari volunt, judicet prudens ac pius.

VI. Alio errore ab aliquibus notatur Bardesanes: Quòd scilicet hæresi Valentini de suo adderet, fato subjici conversationes hominum; ac putant se ex S. Augustini auctoritate fulciri, qui de Bardesane dicit Hæres. 56. *Addens de suo, ut fato adscriberet conversationes hominum*. Verùm cùm nec Epiphanius, nec Eusebius, nec Hieronymus, nec Theodoritus hoc errore eum notent, imò contrarium potiùs evincant, dum asserunt à Bardesane editum fuisse librum contra Fatum, & Antonino Lucio Vero Imperatori oblatum, cujus fragmentum adhuc extat apud Eusebium L. 6. Præparat. Evang. c. 10.: in quo distinguens homines à brutis, ista quidem necessitate duci asserit, illos verò proprio arbitrio regi multis ostendit: propterea verisimile non videtur, eum fuisse in errore, quem tanto ardore & efficaciâ impugnavit. Unde Baronius ad ann. 175. n. 19. censet, illa verba non esse Augustini, sed in ejus textum alicujus inscitiâ irrepsisse, cùm in veteribus Manuscriptis desiderentur: ideoque PP. Maurini in sua editione illa verba omiserunt.

VII. Lambertus tamen Danæus in Opusc. de Hæres. censet, Bardesanem in disputatione habitâ cum Abida Astrologo & Fati propugnatore, cujus meminit Epiphanius, hujus argumentis, quamvis falsissimis cessisse, & propriam deserendo sententiam Fatum approbasse. Sed præfati Patres non dicunt, Bardesanem cum Abida voce disputasse, sed scripto, Librum contra eum edendo, quem postea Imperatori obtulit. Non ergo Abidæ cessit, sed in sua sententia permansit.

VIII. Diodorus Tarsensis apud Photium Cod. 223. pag. 662. sentit, Bardesanem à Fato & siderali potestate animas quidem exemisse, sed non corpora: sic enim dicitur ibi Diodorus *simul dum Fati opinionem convellit, etiam Bardesanis sententiam refellit: quæ ipsa ut ex dimidio ab illa refecta, ita semiinsana etiamnum remansit. Nam etsi animam quidem à Fato, & à natalitia notatione*

quæ

quæ dicitur, liberam dimittit, arbitrii libertatem illi conservando: corpus tamen & quæcumque ad corpus spectant Fato gubernanda subjicit. Divitias, inquam, egestatem, morbum, vitam, mortem, & quæ in nostra non sunt potestate, eaque omnia Fati esse effecta tradit. Hæc Diodorus de Bardesane. Quæ non improbabilia de tali homine judicarem. Qui enim post impugnatam, & quidem validè, Valentini hæresim, eam postea quasi moderando, in parte admittere non erubuit; incredibile non est, quòd postquam sententiam de Fato prorsùs rejecit, eam postea dimidiando, ex parte quidem abjecerit, ex parte autem admiserit. Sed hoc meliori judicio dijudicandum relinquam.

IX. In mei præsenti argumenti robur pro firmitate Catholicæ veritatis cum Epiphanio num. 3. sic claudam: *Cæterùm cùm sincera fides undique sarta tecta custodiatur, in eaque fidelium salus ac firmamentum sit positum, facilè universarum hæreseon conficta mendacia dissolvuntur. Quemadmodum & hæreticus iste disjectus est, qui se miserrimum in statum redegit, & à vita penitùs alienavit. Etenim Propheta* (Isaias c. 54. v. 11.) *ita Sanctam Dei Ecclesiam alloquitur*: „ Ponam carbunculum lapidem tuum, & fundamenta tua sapphyrum, & muros tuos lapides electos, & propugnacula jaspidem „. *Deinde subjicit* v. 17. „ Omnis vox, quæ adversùs te consurget, omnes illos vinces; contra te verò non prosperabitur „. *Nihil enim est quod veram fidem expugnare possit, quia* „ Super Petram ædificata est: & portæ inferi non prævalebunt adversùs illam „. *Quod eidem Deus Verbum, Rex, inquam, ipsius ac Sponsus, ac Dominus promisit* (Matth. 16. v. 18.). Hæc attende Lector, & videbis contra omnes hæreses Christi promissum impletum, & in futurum etiam implendum. De his vide Hieronymum in Cap. 54. Isaiæ.

CAPUT XXXII.

De Noetianis.

§. I.

Noeti conditio, errores, & exitus.

I. NOETIANI à quodam Noeto dicti sunt. Ita S. Augustinus Lib. de Hæres. cap. 36. *Noetiani à quodam Noeto.* S. Epiphanius Hæres. 57. *Post hunc* (Bardesanem nempè) *alius quidam hæreticus Noetus nomine prodiit, neque multis ab hinc annis: sed ante hos ferè centum ac triginta, in Asia oriundus, urbe Ephe-*

Epheso. Quibus, & tempus quo vixit, de quo infra, & patriam refert. Apud Philastrum Hæref. *53*. *Noetianus* mendosè legebatur, in nova autem editione Fabritii *Noetus* ponitur. Licèt autem Noetum hunc genere Asianum, patriâ Ephesium fuisse dicat Epiphanius; Damascenus tamen Hæref.*57*., cæteroquin Epiphanium sequi assuetus, eum patriâ Smyrnensem facit: *Noetus hic Smyrnensis ex Asia fuit*. Et ante ipsum Hippolytus Portuensis Martyr in Libro contra Noetum ipsi tributo: *Alii quidam*, inquit, *doctrinam subintroducunt, facti discipuli cujusdam Noeti, qui genere quidem Smyrnæus fuit non multò ante*. Idem sentit Theodoritus L.3. Hær.Fab. cap.3. *Noetus autem erat genere quidem Smyrnæus*. Imò Epiphanius ipse in Synopsi Libri 2. Tom. 1. ait: *Noetus hic Smyrnensis ex Asia fuit*. Unde Noetum patria Smyrnensem fuisse non est dubitandum.

II. Circa tempus, quo Noetus vixit, cùm ut supra dixi S.Epiphanius asserat, tempore quo ipse scribebat, ante ferè centum ac triginta annos Noetum prodiisse; & Panarium suum de Hæresibus inchoaverit anno Christi 374. Valentis & Valentiniani Imperii anno XI.: fit, hæresim suam Noetum inchoasse circa annum Domini 244. Quod concordare videtur cum iis quæ de Sabellio infra dicam, omnes enim Scriptores & Patres in hoc conveniunt, quòd Sabellius Noeti discipulus fuerit, ab eoque eundem errorem hauserit. Porrò cum Sabellius innotuerit sub Pontificatu Xisti & Stephani I., ut tradit Dionysius apud Eusebium L.7. Hist. c.7. Gallieno imperante circa ann. Domini *259*.; sequitur, Noetum paucis ante annis agnitum fuisse. Hoc solùm difficultatem mihi ingerit, quòd S. Hippolytus supra relatus dicit, quòd *Noetus fuit non multò ante*. Cùm enim S.Hippolytus communiter credatur floruisse anno 220.vel 222.; si Noetus hæresim suam prodidit solum anno 244.; non video, quomodo potuerit Hippolytus dicere, quòd Noetus non multò ante fuit: cùm potiùs ejus ætate nondum hæresis prodierit, nec Noetus Hippolytum, sed Hippolytus Noetum præcesserit. Dici posset cum Lamberto Danæo in Opusc. de Hæref.c.*36*., hæresim hanc sub Noeto primùm innotuisse sub Pontificatu Soteri, & Imperio Marci Antonini & Luci Veri circa annum 173., octuagesimo & quarto anno antequam à Sabellio recoqueretur. Hanc tamen difficultatem viris eruditis, Hippolyto librum illum adversùs Noetum adjudicantibus, enodandam relinquo.

III. Duos errores effudit Noetus. Unum, quo dicebat, unam ac eandem Personam esse Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, ideoque Patrem esse passum. Alterum, quo asserebat se esse Moysen: fratrem verò suum, quem in errore socium habebat, esse

Aaronem (non *Eliam*, ut apud Philastrium Hæref. 53. fortè mendosè legitur). Ita Epiphanius Hæref. 57. num. 1. ubi postquam dixit, quòd Noetus *alieno spiritu afflatus ea dicere ac docere ausus est, quæ nec Prophetæ, nec Apostoli, nec Ecclesia ab initio tenuit, ac ne cogitavit quidem*. Subjungit: *Igitur velut quádam elatus insaniá, passum esse Patrem non dubitavit asserere. Sed & majori quadam arrogantiá ac vecordiá elatus, se se Moysen, fratrem verò suum Aaronem esse dixit*. De primo Noeti errore testatur etiam S. Augustinus Hæref. 36. dicens: *Noetiani à quodam Noeto, qui dicebat, Christum eundem esse Patrem & Spiritum Sanctum*. Theodoritus L. 3. Hæret. Fab. c. 3. de Noetianis ait: *Unum dicunt esse Deum & Patrem omnium opificem, latentem quidem quando voluerit, rursùs autem apparentem, quando placuerit, & eundem esse invisibilem, & videri, & genitum & ingenitum: ingenitum quidem ab initio: genitum autem, quando nasci voluit ex Virgine: impatibilem & immortalem: rursùs patibilem & mortalem. Cùm enim esset impatibilis, crucis, inquit, passionem suá sponte sustinuit. Eum & Patrem & Filium nominant, prout usus exegerit, vel hoc vel illud appellantes. Noeti autem appellati sunt, qui hanc sunt hæresim secuti*. Ita Theodoritus.

De utroque Noeti errore loquitur etiam Hippolytus in præcitato libro contra Noetum his verbis: *Dixit hic, Christum esse eundem Patrem, ipsumque Patrem genitum esse & passum .... Ajebat hic se esse Moysen, & fratrem suum esse Aaron*. Damascenus quoquè Hæref. 57. de Noeto: *Is*, inquit, *in currum furoris elatus .... Filio-Patrem, aut Patri-Filium asserere Christum ausus est, eundem Patrem ac Filium & Spiritum Sanctum profiteri, se verò Moysen esse, fratremque suum Aaronem venditare*.

IV. Adeò atrocis blasphemiæ rumore ad Ecclesiam Smyrnæ perlato, Noetum presbyteri advocant, monentque, ut ab inaudita blasphemia retractatione recedat. Ita Epiphanius: *Inter hæc*, inquit, *beatæ memoriæ presbyteri ejus rei famá permoti hominem advocant, deque his omnibus interrogant, utrumnam tam contumeliosum in Patrem dogma proposuisset. At ille coram Presbyterorum confessu productus, inficiari primò, quòd ante ipsum nemo atrox illud atque exitiale virus evomuisset*: Inde dimissus & pervicacior factus, discipulos, quorum primi decem fuere, sibi aggregare curavit. Quo audito iterum Presbyteri congregati, Noetum unà cum discipulis, quos in errore pertinaces cognoverunt, à fidelium communione ejecerunt. Ita Epiphanius prosequitur: *Postea verò cùm rabiem suam nonnullis, ut ita dicam, aspersisset, ac decem ferè homines sibi adjunxisset, majorem in superbiam atque insolentiam elatus,*

atque

atque audacior factus, palàm hæresim suam disseminavit. Proinde rursùm iidem illi Presbyteri, tam ipsum, quàm qui se ad eum infeliciter aggregarant, arcessunt, atque iisdem de rebus sciscitantur. Ille cum grege suo frontem perfricans audacter contradicere cœpit. Ac quid, inquit, mali feci? Unum Deum veneror, unum novi; nec præter ipsum alterum natum, passum, mortuum. Ad quam opinionem cùm constanter adhæresceret, eum pariter atque ejus discipulos ab Ecclesia pellunt. Hæc Epiphanius. Similia habet Hippolytus Martyr in asserto Libro contra Noetum.

V. Porrò quod ibi dicit Epiphanius, Noetum primò negasse, quia nemo ante illum tam atrox virus evomuisset, intelligi debet restrictè; vel quod nemo ibi Smyrnæ id docuisset, vel quòd nemo publicè & de hoc specialem Sectam faciendo errorem illum professus fuerit. Cæterùm fuisse in schola Montani blasphemiam præconceptam, patet ex iis quæ supra cap. 23. §. 2. n. 7. dixi de Praxea ex Auctore Append. ad L. de Præscr. Tertull. c. ultimo, qui hâc eâdem labe infectus fuit. Hinc Theodoritus L. 3. Hæret. Fab. c. 2. de Montanistis: *Nonnulli autem eorum*, inquit, *tres Personas Divinitatis sicut & Sabellius negarunt, eundem esse dicentes Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, quemadmodum Asianus Noetus*. Imò cap. sequenti dicit, quòd Noetus *renovavit hanc hæresim, quam quidam Epigonius nomine primus peperit; Cleomenes autem acceptam confirmavit*. Ex quibus apparet, Noetum hujus hæresis non fuisse inventorem, sed potiùs propagatorem seu renovatorem.

VI. Non diu tamen supervixit homo infelicissimus, sed brevì unà cum fratre nequitiæ suæ consorte è vivis excessit, Fidelium communione & Ecclesiasticâ sepulturâ, ut merebatur, privatus. Ita Epiphanius num. 1. *Moritur deinde paulò post cum fratre suo; neque tamen aut ille pari ac Moyses olim, aut ejus frater eâdem quâ Aaron honorificentiâ sepulti sunt: tanquam enim desertores abjecti sunt, nec ab ullo Catholicorum sepulturæ mandati*: extincto tamen auctore extinctus non fuit error, sed ab illius asseclis iisdem argumentis roboratus: *Post hæc* (prosequitur Epiphanius) *qui corruptam ab eo doctrinam hauserant, istud ipsum dogma corroborarunt, iisdem, quibus ipsorum magister initio, verbis adducti*. Aliqua tamen non minùs impia Calistum quendam addidisse, refert Theodoritus L. 3. Hær. Fab. c. 4. dicens: *Eam post Noetum defendit Calistus, qui etiam excogitavit quædam additamenta impietati dogmatis*. Quæ autem ista fuerint, non dicit.

VII. Brevis etiam fuit sub Noeti nomine hujus hæresis duratio, sive quia in subsequentium hæresum, & præsertim Sabellianæ, no-

nomen transivit, unde Theodoritus citato loco agens de Nepote cap. 7. dicit, suâ ætate nullam sub Noeti nomine hæresim extitisse. Sive quia ista sicut & omnes aliæ veritate prævalente suffocata remansit. Quare Theodoritus (quod mei præsentis Operis argumentum mirè confirmat) postquam singulatim ostendit, omnes hæreses ad sua usque tempora exortas, vel penitùs evanuisse, vel vix alicubi reperiri; Catholicam tamen veritatem toto Orbe dominari, & super hoc Prophetarum attulit vaticinia, addit: *Hæ autem prædictiones per Ecclesiam finem accepere. Hæreticorum autem doctrina, partim quidem radicitùs evulsa est, partim autem à semiaridis arboribus nihil differt, in paucis urbibus & vicis manens, & eorum qui illa composuerunt imbecillitatem & falsitatem ostendens. Dominus enim dispergit ac dissipat signa ventriloquorum, & divinationes à corde, & statuit verba Filii sui, & consilium Angelorum suorum verum esse ostendit, & dissipat consilia gentium, & infirmat cogitationes populorum. Consilium autem Domini manet in æternum. Cogitationes cordis ejus in generationem, & generationem. Beatus ergo populus, cujus est Dominus Deus ejus, populus quem elegit in hæreditatem suam.* Hæc, quæ Theodoritus de hæresibus ad sua usque tempora, fiduciam nobis augent, hoc idem Deo patrocinante Catholicæ veritati, hæresibus nostrorum temporum eventurum.

§. II.

Errores Noeti confutati.

I. PRimus Noeti error ex dictis Trinitatem Personarum à Deo auferebat, asserendo, unam eandemque Personam esse Patrem Filium & Spiritum Sanctum, & proinde Filio pro nobis passo Patrem quoque esse passum asserebat: quâ ratione ejusmodi errore infecti *Patripassiani* postea dicti fuere. Circa hoc duo extremi errores fuere. Unus nesciens componere cum unitate naturæ Divinæ Trinitatem Personarum, ut tueretur naturæ Divinæ unitatem, Personarum Trinitatem negavit. Et hic error fuit Noeti & Sabellii. Alter verò nesciens Trinitatem Personarum conciliare cum unitate naturæ, ut salvaret Trinitatem Personarum, sustulit naturæ unitatem. Et hic fuit error Arii. Veritas autem Catholica in medio stans, & Trinitatem Personarum in Deo semper admisit, & simul Unitatem naturæ strenuè propugnavit.

II. Indè autem Noeti error, unde ortus fuit ab opposito error Theodoti, de quo supra. Quia enim Theodotus legebat in Scri-

pturis

pturis Christum hominem, in solâ humanitate hærens eum nudum esse hominem asserebat; sic Noetus audiens in eisdem Christum Divinam habere naturam cum Patre & Spiritu Sancto, ad hanc solam respiciens, Christum Filium unum & eundem cum Patre & Spiritu Sancto esse affirmabat; non ad alia Scripturarum loca, quibus distinctio Christi Filii à Patre & Spiritu Sancto apertè demonstratur. Ita discurrit Epiphanius Hæres. 57. num. 2. de Noetianis dicens: *Sic igitur simplex quiddam Deo, uniusque formæ tribuunt, ac Theodotum imitantur. Nam ut iste ad unum extremum declinans, nudum hominem Christum esse disseruit: sic ille* (Noetus) *aliud ad extremum desciscens, eundem esse Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, uniusque Personæ statuit: & hunc ipsum passum ac natum esse existimavit. Sed neque Theodoti sectatores veri aliquid elocuti sunt, neque Noetus, aut Noeti discipuli, qui Anoetus, hoc est* insipiens, *quod ad vim ingenii & facultatem pertinet, potiùs est dicendus, cùm utrosque ac cæteros omnes à veritate aberrantes Sacræ Literæ redarguant.*

III. Propterea Noeto coram Presbyterorum concilio dicenti: *Unum se Deum colere;* responderunt (apud Epiphanium n. 1.) *Et nos unum quoque Deum colimus: sed quemadmodum legitimè illum colere novimus. Itidemque Christum habemus unum, sed quemadmodum novimus, unum Christum Dei Filium, passum quomodo passus est, mortuum quomodo mortuus est. Qui & resurrexit, & in Cœlum ascendit, & ad Patris dexteram manet, & venturus est judicare vivos & mortuos. Hæc nos ab Scripturis Sacris accepta profitemur, quæ & novimus.* Ita Catholici illi Smyrnenses Presbyteri: idest Christum Dei filium esse passum, mortuum, sed quomodo Sacræ Scripturæ docent eum esse passum, & mortuum, nempè solum ipsum non Patrem.

IV. At Noetiani dicebant, se etiam unum Deum fateri: addebant tamen: si Christum confitemur Deum: igitur ipse est Pater, si est Deus: passus verò est Christus Deus, Pater igitur est passus, Pater enim erat ipse. Verùm hæc aperta insania est. Si enim Christus est Filius, ut Noetiani admittunt, non potest ipse esse sui Pater: *Etenim* (inquit Epiphanius n.3.) *qui fieri potest ut idem Pater sit ac Filius? Nam si Filius est, necesse est alicujus sit Filius, à quo sit genitus. Sin Pater est; se ipsum generare nihil potest. Neque enim idipsum, quod Filius dicitur, se ipsum genuit, sed est à Patre genitus.*

Præterea hoc manifestè passim Scripturæ testantur. Pater ipse de Cœlo Christum filium suum esse; & quidem personam à se distinctam testatus est, semel quidem in Jordane Matth. 3. v.16. & 17.

& 17. ubi baptizato Christo dicitur: *Et ecce aperti sunt ei Cœli: & vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se. Et ecce vox de Cœlis dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui*. Quod repetit Lucas c.3. v. 22. Et iterum in monte Thabor Matth. 17. v. 5. & *Ecce vox de nube dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: ipsum audite*. Quæ S. Petrus, qui fuit præsens, & audivit Epist. 2. c. 1. v. 17., de Christo ait: *Accipiens enim à Deo Patre honorem & gloriam, voce delapsâ ad eum hujuscemodi à magnifica gloria: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite. Et hanc vocem nos audivimus de Cœlo allatam, cùm essemus cum ipso in monte Sancto*. Super quæ Epiphanius non dixit, inquit: *Ego sum Filius meus, audite me*, sed *Hic est Filius meus, ipsum audite*, ut ostenderet Pater, Filium Personam esse à se distinctam. Et intra idem Epiphanius n.4. *Ad hæc*, inquit, *Pater ad Jordanem de Cœlo loquutus est: Filius verò ad Jordanem descendit: Spiritus Sanctus inter utrumque sub columbæ specie apparuit, & in hunc illapsus est. Quamquam Spiritus Sanctus minimè carnem suscepit, neque corpus induit. Sed ne Filius cum Spiritu Sancto coalescere confundique crederetur, sub imagine columbæ videndum se præbuit: uti nimirùm Spiritus cum singulari ac propria persona cerneretur*. Sic ergo ibi Personarum Divinarum distinctio manifestè demonstrata fuit: Patris nempè à Filio, & Spiritus Sancti ab utroque.

V. Se alium esse à Patre Christus ipse testatur maximè Joan. 16., ubi v. 5. se à Patre missum dicit, & ad ipsum redire: *Vado ad eum qui misit me*. v.16. *Vado ad Patrem*. Et v.28. *Exivi à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum & vado ad Patrem*. Hæc certè non diceret, si ipse esset Pater. Se quoquè alium esse à Spiritu Sancto ibidem demonstrat ubi v. 7. dicit: *Expedit vobis ut ego vadam: Si enim non abiero Paraclitus non veniet ad vos: Si autem abiero, mittam eum ad vos*. Item v.14. *De meo accipiet*. Unde Epiphanius ait: *De Spiritu verò Sancto sic loquitur* „ Si ego abiero, ille Spiritus veritatis „. *Sed multò illud apertiùs* „ Ego vado, & ille venit. Neque verò dixit: Ego vado, & ego venio. *Sed iisce vocibus* „ Ego, & ille „ *tam Filium hypostasi suâ constare, quàm Spiritum Sanctum itidem suâ, demonstrat. Item* „ Spiritus veritatis qui à Patre procedit, de meo accipiet „. *Quibus verbis ostendit, & hypostasim Patri propriam, & Filio, & Spiritui Sancto esse tribuendam*. Ita S. Epiphanius.

Accedit S. Augustinus Tract. 94. in Joan., ubi excitatâ quæstione, quomodo potuerit Christus dicere, *Si non abiero, Paraclitus non veniet ad vos*, quasi præsentia Christi impediret S. Spiritus adven-

adventum: eâque solutâ dicendo, verba Christi sic esse intelligenda: *Non potestis capere Spiritum, quamdiu secundùm carnem persistitis nosse Christum .... Christo autem discedente corporaliter, non solùm Spiritus Sanctus, sed & Pater & Filius affuit illis spiritualiter*. Postea subjungit: *In nullo autem credendus est esse Pater sinè Filio & Spiritu Sancto, aut Pater & Filius sinè Spiritu Sancto, aut Filius sinè Patre & Spiritu Sancto, aut sinè Patre & Filio Spiritus Sanctus, aut Pater & Spiritus Sanctus sinè Filio: sed ubi eorum quilibet unus, ibi Trinitas Deus unus. Oportebat autem ita insinuari Trinitatem, ut quamvis nulla esset diversitas substantiarum, singillatim tamen commendaretur distinctio personarum, ubi eis, qui rectè intelligunt, nunquam videri potest separatio naturarum*.

VI. Adducebant pro se Noetiani verba Christi Joan. 10. v.30. *Ego & Pater unum sumus*; Sed debuissent ad antecedentia respicere, ubi dixerat: *Pater meus, quod dedit mihi, majus omnibus est, & nemo potest rapere de manu Patris mei*. His, quis non videt, Christum fateri se non esse Patrem, sed aliam personam à Patre, à quo accipit. Ideoque cum subjunxit: *Ego & Pater unum sumus*. Declarasse quidem se esse unum in naturâ cum Patre, non tamen in persona. Unde S. Hippolytus L. contra Noetum: *Si autem*, inquit, *dicat*: *Ipse dixit*,, Ego & Pater unum sumus,, *advertat animum, & intelligat, quòd non dixit*,, Ego & Pater unum sum,, ; *sed* unum sumus. *Illud enim* sumus *non* dicitur de uno; sed sic dixit, quia duas personas demonstravit, unam autem potentiam seu virtutem; quam ei dederat Pater per originem, quâ ab eo procedit. Hoc præter multa advertit Tertullianus in Lib. contra Praxeam eodem, quo Noetus, errore infectum c.22., ubi ad illa verba *Ego & Pater unum sumus*, ait: *Hic ergo jam gradum volunt figere stulti, imò cæci qui non videant. Primò*, Ego & Pater, *duorum esse significationem: dehinc in novissimo* sumus, *non ex unius esse persona quod pluraliter dictum est: tum quod* unum sumus, *non* unus sumus. *Si enim dixisset, quod* unus sumus, *potuisset adjuvare sententiam illorum: Unus enim singularis numeri significatio videtur. Adhuc cùm duo masculini generis, unum dicit neutrali verbo, quod non pertinet ad singularitatem, sed ad unitatem, ad similitudinem, ad conjunctionem, ad dilectionem Patris qui filium ....* Unum sumus *dicens*, ego & Pater, *ostendit duos esse, quos æquat, & jungit*. Ita Tertullianus, ubi addit S. Augustinus in Collat. cum Maximino Ariano num. 14. *Quando dicitur unum sunt, etsi non dicatur quid unum, intelligitur una substantia*. De hoc egi Tom. 4. in 1.p. Qu.1. de Trinit. Dub.2. §.2. à num.18.

VII. Addam tamen, per hæc verba *Unum sumus*, voluisse Chri-

Christum duos prævenire errores, Sabellii & Noeti unum, Arii alterum, ut alterum quidem à Patre faceret Filium, sed Patri æqualem. Quare pulchrè S. August. Tract. 71. in Joann. *Audi*, inquit, *Sabelliane: usque adeò non ipse Pater, sed alter est Filius, ut eum Arianus inæqualem afferat Patri. Audi Ariane. Usque adeò Filius æqualis est Patri, ut Sabellianus eundem dicat & Patrem. Tu adde quem tollis, tu adimple quem minuis, & nobiscum ambo consistitis: quia nec tu tollis, nec tu minuis eum, qui alter est à Patre ut convincas Sabellianum, & æqualis Patri ut convincas Arianum. Utrisque enim clamat* „ Ego & Pater unum sumus „. *Quod ait* unum, *audiant Ariani: quod ait* sumus, *audiant Sabelliani: & nec illi æqualem, nec illi alterum negando sint vani.*

VIII. Quia verò Noetiani negabant pluralitatem Personarum in Deo, clamantes ex Scripturis, unum esse Deum; ideo eorum voces ita comprimit Epiphanius num. 4. *Quis non afferat, unum Deum esse Veritatis Patrem Omnipotentem, à quo Unigenitus Filius verè progressus est, Deus Verbum, Verbum, inquam, in propria Persona consistens, & à Patre re verá sinè ullo initio ac tempore genitum? Unum itaque Deum cautè & prudenter Ecclesia prædicat; Patrem videlicet & Filium* „ Quoniam, *inquit*, ego in Patre, & Pater in me est. Et ambo unum sumus „; *hoc est, una Divinitas, & voluntas una, & una dominatio. Cæterùm ex Patre Spiritus quoque procedit, suapte constans hypostasi, ac re ipsá perfectus Veritatis Spiritus* „ qui illuminat omnia, qui à Filio accipit: Veritatis, *inquam*, Spiritus, Spiritus Patris, Spiritus Christi „. *Itaque unam Ecclesia Divinitatem agnoscit: estque Deus Veritatis Pater, perfectus Pater, hypostasi suá præditus: perfectus Filius, suam peræquè habens hypostasim; perfectus denique Spiritus Sanctus, & suam sibi hypostasim vendicans: una Divinitas, unaque dominatio. Quibus de causis Deum unum Sacræ Literæ pronuntiant, nimirùm consubstantialem Triadem, ac semper existentem, cui eadem identitas, idemque dominatus attribuitur*. Ita Epiphanius Catholicam de Trinitate doctrinam Noetianis opponit.

IX. Opponebant insuper Christi verba Joann. 14., ubi petenti Philippo, *Domine, ostende nobis Patrem*, respondit: *Philippe: Qui videt me, videt & Patrem... Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est?... Pater autem in me manens, ipse facit opera*. Dicendo igitur: *Qui videt me videt & Patrem*; & rursus: *Ego in Patre & Pater in me est*, quid aliud demonstrat, nisi se esse Patrem factum visibilem per hominis speciem?

X. Sed ineptè discurrunt Noetiani. Si enim Christus Filius erat in Persona Deus Pater, debuisset dicere *Ego sum Pater*: sed se ipsum

ipsum distinguens à Patre dixit, qui *videt me*, & inde *videt & Patrem*. Duo ergo sunt Filius & Pater, quorum tamen unus naturâ & potentiâ per circumsessionem manet in altero: & ideò subjunxit *Ego in Patre*, non *Ego Pater*; & *Pater in me est*, non dixit *Pater idem ac ego est*. *Quare*, inquit Epiphanius num. 10. *cùm ipse Pater minimè sit sed Filius, verè istud usurpavit* „ Qui videt me, videt & Patrem „ *ad refutandam Arii blasphemiam, quæ Filium alienat à Patre*. Verba hæc *Qui videt me, videt & Patrem* exponens S. Augustinus Tract. 70. in Joann. *Non quòd*, inquit, *ipse esset Pater & Filius, quod in Sabellianis, qui vocantur etiam Patripassiani, Catholica fides damnat: sed quòd tam similes sint, ut qui unum noverit, ambos noverit. Solemus enim de simillimis duobus ita loqui eis qui unum illorum vident & qualis est alius volunt nosse, ut dicamus: Vidistis illum, illum vidistis. Sic ergo dictum est* „ Qui me videt, videt & Patrem „: *non utique ut ipse sit Pater qui Filius, sed quòd à Patris similitudine in nullo prorsùs discrepet Filius*.

XI. Similiter Tract. 71. subdit: *Item si quoniam dixit* „ Pater in me manens ipse facit opera „ *propterea putatur non alius esse Pater, alius ipse; audiatur quod dixit* „ Quæcumque Pater facit, hæc & Filius similiter facit „: *& intelligatur, non bis unus, sed duo unum. Verùm quia sic æqualis alter alteri, ut tamen alter ex altero, ideò non loquitur à semetipso, quia per quem & cum quo facit, non est nisi ab ipso*. Hæc & alia peracutè ut de more S. Augustinus.

S. Hippolytus quoque contra Noetum ait: *Cùm enim Christus in omnibus se Filium dixisset & demonstrasset, non tamen cognoverant eum, neque virtutem ejus intelligere & intueri potuerunt. Et hoc Philippus cùm capere non posset, quoad videre licebat, volebat videre Patrem. Cui Dominus dixit*, „ Philippe, tanto tempore vobiscum sum, & non cognovisti me? Qui vidit me, vidit Patrem „. *Idest si me vidisti, per me potes Patrem cognoscere. Per imaginem enim, quæ similis est, potest facilè Pater cognosci. Sin verò imaginem, quæ est Filius, non cognovisti, quomodo vis Patrem videre?* Hæc Hippolytus: qui deinde ostendit, Filium esse alium à Patre, quia in eodem cap. Filius dicit *se missum esse à Patre*, & *ad Patrem ire*. Quibus addi possunt alia loca, quibus Christus Filius rogat Patrem, ut Matth. 26. v. 39. *Pater si possibile est, transeat à me calix iste*. Lucæ 23. v. 46. *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum*. Joann. 14. v. 16. *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis*. Non rogaret autem Patrem, si ipse esset Pater: quia nemo rogat se ipsum. Sed hæc sufficiant. De eis redibit sermo cum de Sabellianis agemus.

XII. Alter Noeti error, nempè se ipsum Moysen esse, fratrem suum verò Aaronem, seu (ut apud Philastrium) Eliam, contemnendus potiùs & irridendus est, quàm impugnandus. Quia verò id fortè concepit ex opinione quâ quidam putarunt, Moysen nondum mortuum esse, sed quemadmodum Enoch & Eliam, vivum translatum, cui opinioni favisse visi sunt Ambrosius Lib. 1. de Cain & Abel. c.2., Hilarius in c.20. Matth., Hieronymus in c.9. Amos, Nyssenus L. de Vita Moysis, quamvis nec præfati Patres verè hoc sentiant, & communis sententia sit Moysen reverà mortuum esse, & solùm ubi sepulcrum ejus sit ignorari; ita enim Deuteron. c. 34. v. 5. *Mortuusque est ibi Moyses servus Domini in terra Moab, jubente Domino, & sepelivit eum in valle terræ Moab contra Phogor: & non cognovit homo sepulcrum ejus usque in præsentem diem. Moyses centum & viginti annorum erat, quando mortuus est.* Aaronem quoque mortuum esse in monte Hor describitur Num. 20. à versu 26. Deuteron. c. 10. v.6. & c. 32. v.50. Si ergo Moyses & Aaron mortui sunt; quomodo se Moysen, & fratrem suum Aaronem esse venditabat Noetus? An quia in eo uterque surrexerat? At unde hoc & quo signo demonstrabat? Apage insaniam!

CAPUT XXXIII.

De Valesiis.

§. I.

Eorum Auctor, error, & mores.

I. VALESIOS quendam nomine Valentem genere Arabem suæ Sectæ Auctorem habuisse, ex quo ejus sectatores in Bacathis Philadelphenæ Provinciæ sedem habuerint, suspicatur Epiphanius Hæresi 58. his verbis: *Sæpenumero de Valesiis audivimus; ita tamen ut de illorum auctore Valente, ubinam is gentium fuerit, aut undenam excitatus fuerit, quæ illius dicta, quæ præcepta ac sermones extiterint, nondum comperire potuerimus. Quamquam ex ejus nomine, quod Arabicum est, nonnulla nobis suspicio est, in eadem illum opinione fuisse, atque ipsius hoc tempore versari sectam, quam esse nonnullorum diximus, qui in Bacathis Philadelphenæ Provinciæ ultra Jordanem habitant.* In eandem suspicionem venit Damascenus Hæres. 58. dicens: *Valesii. Hi sunt qui Bacathi, quod Arabiæ Philadelphiensis primarium oppidum est, habitant.* Nicetas autem L. 4. Thesaur. Orthod. assertivè: *Valens*, in-

inquit, *quidam Arabs natione fuisse fertur*, *ex quo evenit*, *ut ejus hæresis in Bacathis pullularet*. Eam tamen, non Valesiorum, sed *Valentiorum* appellant. Aliqui tamen non ab Auctore, sed ab operatione, & errore eam *Eunuchorum* vocitant. Verùm ut ait Epiphanius: *Ab ejus loci incolis* Gnostici *nominantur*. *Quamquam minimè Gnostici sint*, *& ab iis opinionibus varietate dissentiant*.

II. Æquè incertum est tempus, quo hæc hæresis determinatè emerserit: cùm enim Epiphanius ipse illi ætati vicinior ob inopiam documentorum hæsitanter loquatur, & subinde pauci de ea scripserint; proinde multa in obscuro latent. Sunt ergo qui existiment, Sectam hanc ex Origene initia habuisse vel saltem ex facto ejus, qui, ut fugeret pericula incontinentiæ (teste Eusebio Lib. 6. Hist. c.8. Nicephor. L.5.c.8. & aliis) se ipsum eviravit. Hinc Ricciolius p. 3. Chronol. Reform. catal. 2. post hæresim Origenis collocat Valesianos sub anno Domini 249. Quam opinionem apertè tuetur Lambertus Danæus in Opusc. de Hæres. cap. 37. ubi ait: „ Extitisse verò, & primùm innotuisse videtur post Origenem, „ cujus seculo variæ per universam Arabiam hæreses ortæ sunt, „ quemadmodum ex historiis apparet, & cujus exemplo Valesii „ suam fortasè sententiam & errorem confirmarunt „. Deinde enarratâ Origenis eviratione prout eam Eusebius describit, statim subjungit „ Quod Origenis factum hi fortasè secuti, in omnibus „ Christianis idem locum habere voluerunt. Unde nisi me fallit „ conjectura, hujus hæresis ortus sub Anthero Romano Episco„ po, & Juliano Philippo Imperatore collocandus est circa an„ num à Christo passo 216. „ qui est annus à Christo nato 249. Et ita Danæus cum Ricciolio circa hujus hæresis exordium concordat.

III. Si tamen Canonibus vulgò dictis Apostolorum fides habenda est, apparet, in primitiva Ecclesia hunc errorem fuisse ante Origenem proscriptum. Sic enim Can. 22. legitur: *Si quis abscidit semetipsum*, *idest*, *si quis amputavit sibi virilia*, *non fiat Clericus*, *quia suus homicida est*, *& Dei conditionis inimicus*. Can. 23. *Si quis cùm Clericus fuerit*, *absciderit semetipsum*, *omninò damnetur*, *quia suus est homicida*. Et Can. 21. *Laicus semetipsum abscindens annis tribus communione privetur*, *quia suæ vitæ insidiator extitit*. Ita ex editione Pithœi. Quòd si adhæreamus Beveregio in Notis ad eosdem volenti, hos Canones editos esse occasione hæresis Valesiorum, & hos violasse Origenem se ipsum evirando, oportebit dicere hæresim hanc ante Origenem sumsisse initia. Unde Prateolus Valesianæ hæresis ortum collocat anno 198. sub Severo Imperatore, & Victore Papa. Quibus omnibus fit, ut omninò

ſtatui non poſſit certò, quo determinato tempore hæreſis hæc ortum habuerit.

IV. Præterire nolo id quod ex Procopio refert Evagrius L. 4. Hiſt.c.22., nempè Juſtiniani Imperatoris ævo Abaſgos gentem ad Euphratem ſitam virilia ſibi abſcindere conſueviſſe, quo putant aliqui, eos Valeſiorum hæreſim innovaſſe. Falluntur tamen, nam hæc non fuit hæreſis, nec Chriſtianorum Secta, ſed Barbarorum atque Ethnicorum, quales tunc erant Abaſgi, conſuetudo, ut evirati majori in æſtimatione haberentur. Quam tamen conſuetudinem tempore Juſtiniani converſi ad fidem, eo præcipiente, omiſerunt. Ita Evagrius citato loco de Abaſgis ait: *Refert præterea idem Scriptor* (Procopius) *Abaſgos per idem tempus ad manſuetiorem cultum translatos Chriſtianam Religionem ſuſcepiſſe, & Eunuchum quemdam Palatii Euphratam nomine, qui natione Abaſgus erat, ab Imperatore Juſtiniano ad eos miſſum eſſe, qui interdiceret, ne cuiquam deinceps in ea gente virilia ferro abſcinderentur, neve vis inferretur naturæ. Ex his enim ut plurimùm eligebantur miniſtri Imperialis cubiculi, quos vulgò Eunuchos vocant. Tunc etiam Juſtinianus, cùm Eccleſiam in honorem Deiparæ apud Abaſgos ædificaſſet, Sacerdotes illis conſtituit. Atque exinde Abaſgi Chriſtianæ legis doctrinam accuratiſſime didicerunt.* Ita Evagrius. Ex quibus etiam patet, Abaſgos, non ex motivo Religionis ſe eviraſſe & quidem omnes, ut Valeſios, ſed ex motivo humano, ut majori in pretio haberentur, & aliquos tantùm, ut hodie etiam apud Mahumetanos in more eſt.

V. De Valeſiorum moribus hoc ſcripto proditum eſt, quòd omnibus virilia amputabant: & hæc erat præcipua eorum Sectæ teſſera: non enim in ſuam ſocietatem niſi eviratos homines admittebant: hoſpitibus quoque ad eos divertentibus, idem faciebant; renuentes verò, vinculis & manicis alligatos, vi evirabant. Ante evirationem nemini licebat de animatis comedere.

Poſtea omne ciborum genus ei permittebatur. Hæc omnia colligimus ex Epiphanio, qui Hæreſ. 58. de Valeſiis, ait: *Univerſi porrò caſtrati ſunt... Quemcumque verò in ſuam diſciplinam receperint, quamdiù nondum ei exſecta virilia ſunt, ab animatis abſtinet. Poſtquam autem ſive illi perſuaſerint, ſive violenter exſecuerint, tum demum, quaſi ab omni certamine liber, atque extra periculum omne poſitus, ne ciborum uſu ad libidinum voluptates inflammetur, quodcumque ciborum genus permittitur. Neque verò ſuos eo modo dumtaxat afficiunt, ſed etiam peregrinos ſæpè tranſeuntes, & ad ſe ſe divertentes: quemadmodum frequenti de illis rumore ſpargitur. Hos enim intus correptos, & manicis ac vinculis alligatos violenter membris*

bris suis mutilant. Hæc sunt quæ Epiphanius se accepisse dicit de illis; quorum cùm & nomen & domicilium nesciverit, non alios quàm Valesios esse persuadet.

VI. Ab initio nondum agniti, Ecclesias cum Catholicis adibant, detectâ verò postea eorum amentiâ, à fidelium consortio ejecti sunt. Ita Epiphanius ibidem: *Principio itaque Ecclesiam plerique frequentabant, quod eòusque tenuit, donec, amplificatâ diffusâque illorum insania, ab Ecclesiæ consortio segregati sunt*. Damnatos fuisse in Synodo Achajæ scribit Auctor Prædestinati L. 1. c. 37. *Jam trigesimam & septimam hæresim*, inquit, *Valesii incurrunt, qui infelices & se ipsos castrant & hospites suos. Hoc modo dicunt illud impleri* ,, Qui se castraverunt propter Regnum Cœlorum ,,. *Alia quoque hæretica docere dicuntur & turpia: sed quæ illa sint, nec ipse Epiphanius commemorat, nec uspiam potui reperire. A Synodo damnati sunt Achajæ.*

VII. Ex hactenus dictis liquet, palmarem & characteristicum Valesiorum errorem fuisse, quod nemini nisi membris visibilibus abscissis ingressus in Regnum Cœlorum pateret, ideòque omnibus illorum Sectæ ea abscinderentur. Ex quo alius per legitimam consequentiam nascebatur error, quòd scilicet apud eos illicitæ & abominabiles forent nuptiæ, quem in superioribus refutavi (ut in Severo, Tatiano, Encratitis &c.) Si enim eviratio in eorum sententia ad salutem necessaria erat, ergo non evirati, & uxorati non erant capaces Regnum Cœlorum intrandi.

Aliis erroribus fuisse inquinatos, tradit S. Augustinus Hær. 57. qui tamen fuerint, sibi non constare: *Alia quoque hæretica*, inquit, *docere dicuntur & turpia: sed quæ illa sint, nec ipse commemoravit Epiphanius, nec uspiam potui reperire*. Damascenus Hæres. 58. ait: *Habent autem & alia quædam erroris referta dogmata: atque in primis Legem & Prophetas abnegant, quasdamque obscenitates adjiciunt*. Addit Nicetas: *Eadem itaque Valesiis quoquè de Principiis & Potestatibus cum Archonticis, Sethianis, & cæteris hujus farinæ sentiunt*. Quod indicat & Epiphanius per illa verba: *Ac de Principatibus & Potestatibus cæterisque in hunc modum sentiunt*. Corporum etiam resurrectionem negasse aliqui dicunt. Sed quicumque alii fuerint Valesiorum errores, sive quòd Legem & Prophetas rejecerint, quòd de Principatibus & Potestatibus similia prioribus Hæreticis docuerint, & quòd turpia ut licita admiserint, & demum quòd resurrectionem negaverint; cùm hæc omnia in superioribus hæresibus examinata fuerint & reprobata; solum eorum palmare dogma hîc refutandum superest.

§. II.

§. II.

Valesiorum error profligatur.

I. Valesiorum igitur præcipuus & singularis error, ne dicam insania, fuit: Neminem posse in Regnum Cœlorum pervenire, nisi membra virilia re ipsâ exsecuerit, ac se Eunuchum fecerit. Hic error ipsum Deum hominis conditorem directè ferit, qui hominem cum omnibus suis membris etiam virilibus formavit, & ad eorum actum feminam in adjutorium dedit, ut ita humanum genus propagaretur. Ideoque eis benedicens ait Gen. 1. v. 28. *Crescite & multiplicamini, & replete terram*. Ne autem dicant, hoc contigisse in statu innocentiæ, quando nullum libidinis & incontinentiæ aderat periculum, noverint, hoc idem à Deo dictum fuisse post diluvium Noe & filiis ejus Genes. 9. v. 1. *Benedixitque Deus Noe & filiis ejus: & dixit ad eos: Crescite & multiplicamini, & replete terram*. Nec solum hominem, sed & cætera animantia præfatis membris donavit, imò eorumdem abscissionem adeò exhorruit, ut animalia, à quibus talia membra abscissa fuissent, sibi offerri in sacrificium nollet, & talem abscissionem fieri prohiberet: ita enim Levitici 22. v. 24. legitur: *Omne animal, quod vel contritis, vel tusis, vel sectis, ablatisque testiculis est, non offeretis Domino: & in terra vestra hoc omninò ne faciatis*. Quod ergo Deus in homine & animantibus condidit; quo carere nolebat sibi in sacrificium offerenda, carere homines jubebit, ut ad Regnum Cœlorum admittantur? Rursùs si Eunuchos in Ecclesiam Dei nolebat admitti, idest nolebat populi Judaici privilegiis frui: unde Deuteron. 23. v. 1. *Non intrabit Eunuchus attritis, vel amputatis testiculis, & abscisso veretro, Ecclesiam Dei*: hos putabimus solos in Regnum Cœlorum fore admittendos?

II. At non solùm Deo, sed & Gentibus ipsis atque Ethnicis exosi & contemtibiles erant Eunuchi. Ideoque Lampridius in Alexandro Severo scribit, hujusmodi eviratos homines esse Reipublicæ ac Principum perditionem: unde Alexandrum maximè commendat, quòd Eunuchos nec in officiis habuerit, nec in ministerio, imò quotquot ab Eliogabalo in Aula retenti fuerant, ejecerit & amicis suis dono dederit, datâ facultate, si ad bonos mores non rediissent, eos occidendi absque auctoritate Judicis: vocans eos tertium genus hominum, nec videndum, nec in usu habendum à viris, sed vix à feminis tolerandum. Hinc Domitianus, licèt aliunde moribus Princeps turpissimus, ab Ammiano Lib. 18. lau-

laudatur, quòd lege latâ Eunuchos fieri vetuiſſet. Et contra execratur Lib.14. Semiramidem veluti primam, quæ in hoc vim injecit naturæ, eam mutilando. Domitiani legem contra Eunuchos Hadrianus confirmavit, crimen capitale adjiciens medico qui exciderit, & ei qui ſeſe excidendum ſine Præſidis licentiâ obtulerit, ut legitur Lib. 48. Digeſt. Tit.8. Ad Legem Corneliam de Sicariis, & Veneficis. Cujus Legis meminit Juſtinus Martyr in Apologia 2. ad Antoninum Pium. Quam Legem Chriſtiani Imperatores, & præcipuè Juſtinianus Novellâ ſuâ Conſtitut. 142. Tit. 25. De his, qui Eunuchos faciunt Collat.9.c.1., novis pœnis adauxit.

Et meritò quidem. Nam jus naturæ dictat, non eſſe evertendum quod, ut ſupra dixi, à Deo ſapientiſſimè ac providentiſſimè eſt conſtitutum, ejuſque opificium ſervandum eſſe integrum ad finem propter quem illud inſtituit, nempè ſpeciei humanæ propagationem & conſervationem: quæ omnia per evirationem ut patet violantur. Hoc novit Aſſyrius ille Rex apud Lucianum de Dea Syra, qui reſciens Columbanum juvenem pulcherrimum accuſatum de violato thalamo cum Stratonice Regina uxore ſua, ſuâ propria manu ſibi virilia abſcidiſſe, ne ob familiaritatem cum præfata Regina, in ſuſpicionem violatæ fidei maneret: *O Columbane*, inquit, *cur magnum hoc malum perpetraſti? Cur autem te ipſum indignè adeò facinore ſolus virorum deformaſti? Non ita prorsùs laudo hæc, ò infelix, qui talia quidem ſuſtinuiſti, qualia utinam neque te pati, neque me aſpicere unquam contigiſſet*. Ita Rex, etſi barbarus, juvenis illius evirationem tanquam naturæ legi contrariam deteſtatur, quam Valeſii neceſſariam ad Regni Cœlorum conſecutionem inſanè omnibus præſcribebant.

III. Videamus modò, quo ſpiritu acti ad hoc conſilium ut ſe ipſos evirarent Valeſii proruperint. Ut ſcilicet, ajebant, vitemus incontinentiæ periculum, abſcindimus membrum libidinis miniſtrum, ſequentes ipſius Chriſti præceptum Matth. 18. v.8. *Si autem manus tua vel pes tuus ſcandalizat te, abſcinde eum & projice abs te: bonum tibi eſt ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum: & ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te: bonum tibi eſt cum uno oculo in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis*. Hiſce verbis ab errore tueri ſe arbitrabantur Valeſii, dum quod ipſe præceperat adimplebant.

IV. Eos tamen S. Epiphanius Hæreſ. 58. num. 2. redarguit; quòd ſi propterea quòd ſcandalo ſint membra virilia amputanda judicant, omne membrum à corpore abſcindendum erit, cùm nul-

nullum sit, quod aliquando scandalum non afferat, & præcipuè abscindere sibi deberent cor, ex quo ipso Christo teste Matth. 15. v.18. omnes cogitationes malæ, fornicationes, adulteria exeunt: *De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes* &c. Sic ergo Epiphanius: *Quòd si*, inquit, *membrum illud unum quod scandalizat relinquendum non sit, consequens est nullum ut prorsùs relinquatur. Etenim membra nos omnia scandalizaverunt. Quis autem est, qui cor suum in omnibus scandalum objiciens avellere atque amputare possit? Quippe ex interioribus, inquit, exeunt fornicationes, adulteria, libidines, & id genus cætera. Ecquis igitur cor suum abrumpet?*

Deinde illos hoc discursu perstringit: vel corpus resurget, vel non resurget: si non resurget, quid attinet unum solum membrum auferre? si resurget: ergo imperfectum resurget, cùm potiùs resurgere deberet illud membrum quod non peccavit, quàm alia, quæ non abscissa peccarunt: *Si*, inquit, *ut nonnullorum fert impietas & amentia, corpus minimè resurgit, quid tandem nostrâ refert, quod ab illis asseritur? Cùm enim universa membra Cœleste Regnum minimè ingredi possint, quid attinet uno solo mutilari membro, cùm id alia nequaquam perficiant? Jam verò si corpus excitatur (uti verè accidit) esine ut in Regno Cœlorum mancum aliquid sit, aut mutilum? Nonne turpis quædam Cœlestis illius Regni futura species est, si truncata membra ad sempiternam illam gloriam admittantur? Præterea si membrum illud quod scandalum præbet, abscissum fuerit, amputatum utique est, ac proinde non peccavit. Quod cùm ita sit, primum omnium resurgere ipsum oportet quòd minimè peccaverit.*

V. At quia Valesii hoc se facere dicebant, ut sic vitarent fornicationes, adulteria, quia Apostolo teste fornicarii & adulteri Regnum Dei non possidebunt; noverint, à Regno Dei arceri nedum adulteros & fornicarios opere & effectu, sed eos etiam qui licèt opere non possint, animo tamen & voluntate tales esse vellent si possent: *Eunuchus* enim *verus est, non qui non potest, sed qui non vult dare operam voluptati* (inquit Clemens Alexandr. Lib. 3. Pædagogi c.4.) Eviratio autem aufert quidem potentiam ad effectum voluptatis, sed non aufert, imò auget voluptatis amorem: unde Ecclesiastici 20. v.2. dicitur: *Concupiscentia spadonis devirginabit juvenculam*. Et c.30. v.21. *Videns oculis & ingemiscens, sicut spado complectens virginem & suspirans*. Quapropter S. August. L.6. contra Julianum cap.14. *Utique*, inquit, *concupiscere viventis sentientisque naturæ est, ita ut non desit concupiscentia quam spadonum quoquè castitas frænet, minus quidem laboriosa, quia ubi materiam,*

riam, de qua operetur, non invenit, minùs adversùs eam libido consurgit. Est tamen, pudicèque comprimitur, ne concumbendi quamvis irritus ipse conatus, in eam turpitudinem veniat, propter quam Calligonum Valentiani junioris Eunuchum gladio novimus ultore punitum, meretricis confessione convictum. Neque enim & in Libro Ecclesiastici adhiberetur indè similitudo & diceretur „ Videns oculis & ingemiscens, quasi spado complectens virginem & suspirans „ : *nisi & ipsi moverentur concupiscentiæ carnalis affectibus, licèt destituti carnis effectibus*. Hæc S. Augustinus. Et Epiphanius Hær. 58. n. 4. de Eunucho ait: *Quin etiam vehementiori cupiditate flagrabit. Etenim spado non à sua cupiditate abstinere, sed eam perficere non posse à sapiente dicitur* „ Concupiscentia spadonis, *inquit*, devirginabit juvenculam „.

VI. Hoc idem fusè exaggerat S. Basilius (seu quisquis alius) L. de Virginitate Tom. 3. noviss. Edit. n. 61. his verbis „ Qui autem non intellexerunt illud, *Et sunt Eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter Regnum Cælorum*, semetipsos absurdè mutilaverunt, hoc ipso facinore lasciviam suam eminùs incusantes. „ Nam qui instrumentum amoris carnalis projiciunt, ne, si adsit, operetur; eos manifestum est cupiditate quidem ad concubitum ferri, detractis autem sibi armis, non quòd nolint, sed quòd non possint, virginitatem colere. Divina autem Lex, „ non actionem, sed cogitationem judicat, quisquis non facto mœchatus est, sed vidit ad concupiscendum, jam mœchatus „ est (Matth. 5. v. 28.)..... Quare post abscissionem, incontinentiores illos meritò quis dixerit. Nam cum se continere non „ possint ac propterea metuant ne deprehendantur in flagitio, ut „ licentiam habeant libidine ad arbitrium utendi, servi quidem „ voluptatis, sed nolentes perfectionem operis impedimentum „ sibi esse futuræ deinceps ac perpetuæ voluptatis, abscisso actionis argumento licenter insaniunt ad concubitus „. His & aliis Valesios arguit Basilius, dum vitandæ incontinentiæ specie, re verâ autem, ut incontinentiæ liberiùs vacarent, genitalia sibi abscindebant: ideoque jure dicit Augustinus cum Damasceno, quòd quædam turpia facinora docebant, & inducebant.

VII. Nec eis prodesse poterant Christi verba Matth. 18. *Si manus, vel pes tuus, si oculus tuus scandalizat te, abscinde eum & projice abs te*. Nam in primis Christus ibi non dicit: si virilia tua scandalizant te, abscinde ea; sed si manus, si pes, si oculus. Cur ergo Valesii manus pedes cùm eis scandalo erant, non abscindebant; cur oculos, per quos intrat libidinis æstus, cur ipsum cor primam cupiditatum originem non eruebant, non abjiciebant?

Audiant ergo S. Jo. Chrysost. Homil. 59. aliàs 60. eos his verbis monentem: *Non de membris hæc dicit. Absit: sed de amicis, de propinquis, quos quasi vice membrorum habemus. Hoc etiam supra dixit* (c. 4.) *& nunc dicit. Nihil quippe ita noxium ut consuetudo pravorum. Nam quæ necessitas non potest, sæpè amicitia potest, tum ad damnum, tum ad utilitatem. Ideoque eos qui nobis noxii sunt, cum multa vehementia abscindere jubet, hos subindicans qui scandala afferrent*. Eodem modo præfata Christi verba exponens S. Augustinus Serm. 81. *Modò*, inquit, *audisti Evangelium*,, amputa, projice abs te ,, ; *Quisquis tibi carus est, quisquis tibi pro magno habetur à te, tamdiu tibi magnus sit, tamdiu dilectum tuum membrum sit, quamdiu non cœperit scandalizare, idest mali aliquid suadere*. Sicut enim in physicis licèt omne corporis membrum carum sit, si tamen putrescere incipiat, illudque servari absque totius corporis pernicie non possit, à medico abscinditur: Ita in morali disciplina, ubi de animæ salute agitur, quidlibet etsi carissimum & instar oculi dextri, si animæ in perniciem cedere cœperit, abjiciendum ac eruendum est.

§. III.

Danæi calumniæ dissipatæ.

I. QUæ hactenus de Valesiis diximus, in nos & Romanam Ecclesiam calumniosè intorquere conatur Lambertus Danæus in suo Opusc. de Hæresibus c. 37. ubi vult, Cœlibatum Sacerdotum & Monachorum se ipsos mysticè castrantium, & nuptias abhorrentium, à Valesiorum errore fuisse desumtum, & doctrinæ quam dæmoniacam appellat Paulus 1. Tim. 4. v. 4. verissima semina ac messes. Inde observans, quod de Valesiis dicitur, nempè, quòd multa turpia & inhonesta fieri concedunt, subdit,, Quod omninò consequi necesse est. Nam qui conjugium ,, quod à Deo institutum est, damnat, is omnem incontinentiam ,, & fornicationem toleret & permittat, necesse est. Id quod vi- ,, demus accidisse in Papatu, ubi Presbyteris legitima conjugia ,, non licent, fœdissima autem stupra conceduntur: ita nimirùm ,, ulciscitur Dominus Verbi sui contemtum, & stultas vel potiùs ,, blasphemas hominum in ipsius sapientem ordinationem voces, ,, uti in his exemplum perspicuè videmus ,,. Ita Danæus, ut de more.

II. Sed quis hic non videt, eum odio in Catholicam Ecclesiam obcæcatum tot evomere mendacia quot verba? Hoc pluribus jam

jam ostendi contra alterum suæ Sectæ hominem, tum in Vera Ecclesia Tom. 2. p. 1. art. 5. tum in Colloquiis Theologico-polemicis Classe 1. Cæterùm ne Danæum irresponsum dimittam: dicat mihi. Unde colligit, quòd Ecclesia Catholico-Romana damnet nuptias? nonne ipsa Valesios, Severianos, & alios nuptias damnantes, velut dæmoniacæ doctrinæ professores proscribit? nonne ipsa matrimonium ad dignitatem Sacramenti extollit, quod Danæus cum suis recusat? Laudat Virginitatem cum Paulo 1. Cor. 7. sed Nuptias in eis qui voluerint adprobat. At, inquies, eas aliquibus interdicit Presbyteris & Monachis: fateor. At quia hi liberâ suâ voluntate elegerunt se totos Domino mancipare, à quo cum distrahat conjugium, quia teste Paulo 1. Cor. 7. v. 32. &c. *Qui sinè uxore est, solicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est, solicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est. Et mulier innupta & virgo cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta corpore & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro*: propterea iis, qui uni Deo totâ vitâ vacare voluerunt, Ecclesia ab initio nuptias interdixit, non eas damnans ut in se malas, sed quia ei, qui se totum Deo vovit, contrarias. Sicut enim ei qui fidem dedit uxori, vivente ipsâ nuptias cum alia inire nefas est: ita & multò magis ei, qui fidem semel dedit Deo, nefas erit fidem dare uxori, & infidelis erit, si audeat. Et hoc est quod damnavit Paulus 1. ad Tim. 5. v. 12. in illis junioribus viduis, quæ postquam fidem Deo voverant, volebant nubere: *Habentes*, inquit, *damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt*.

III. Si verò, ut reor, hactenus dicta Danæum non moveant, audiat quæso Christum Matth. 19. v. 12. dicentem: *Sunt Eunuchi qui se ipsos castraverunt propter Regnum Cælorum*. Ubi certè non loquitur de illis qui amputatione virilium se castrant, ut Valesii faciebant, sed qui castitatis proposito impotentes se reddunt ad nuptialem omnemque corporalem copulam, & hos Christus laudat, quia propter Regnum Cœlorum hoc faciunt: quia tamen ad hoc non omnes habent vires ac donum, addit: *Qui potest capere capiat*. Ubi S. Hieronymus: *Quasi hortantis*, inquit, *vox Domini est, & milites suos ad pudicitiæ præmium concitantis*, „ Qui potest capere capiat „ *qui potest pugnare pugnet, superet ac triumphet*. Prænovit ergo Christus in Ecclesia sua futuros, qui absque contumelia nuptiarum amore Regni Cœlestis se castrarent, idest redderent se ad opus nuptiale non physicè, sed moraliter impotentes. Qui ergo sunt isti? Dicet Epiphanius Hæresi 58. num. 4. *Qui nam illi esse possunt, nisi egregii illi primùm Apostoli, tum Monachi*,

nachi, ac reliqui virginitatis cultores; cujusmodi fuere Joannes & Jacobus Zebedæi filii, qui in virginitate persistentes, ac neque membra sua propriis amputantes manibus, neque copulati nuptiis: sed animo ac pectore dimicantes certaminis illius coronam ac gloriam summâ cum admiratione reportarunt? Secundùm quos infinita hominum millia, quæ in hoc mundo monasticam vitam amplexa sunt, in Monasteriis Virginumque cœnobiis ejusdem certaminis decus adepta sunt. Quæ videlicet nullam cum mulieribus consuetudinem habuerunt, sed omnibus suis numeris absolutum certamen obierunt. Hæc Epiphanius quarti seculi Scriptor de infinitis hominum utriusque sexus millibus, qui à nuptiis abstinentes propter Regnum Cœlorum vitam cælibem illibatè servarunt.

IV. Quid ad hæc Danæus? Dicetne, quia hoc in Ecclesia Catholica in Divini Verbi contemtum continuatur, è cælibatu procedere diversa stupra, adulteria &c. & hoc esse Dei ultionem? Dicet planè. Sed multiplici titulo mendaciter. Primò enim quomodo cælibatus est in Verbi Dei contemtum, quando Christus ipse illum verbo suo indicavit: *Sunt Eunuchi qui se ipsos castraverunt propter Regnum Cœlorum?* Secundò, quomodo dicit ex cælibatu sequi stupra? Dicere etiam poterit ex lege sequi furta, & homicidia, & ex nuptiis adulteria. Si ergo transgressiones legum, & violationes nuptiarum, non legum & nuptiarum vitio tribuit, sed malitiæ & transgressorum vitio; cur transgressionem cælibatus ipsi Cælibatui adscribit, & non potiùs vitio eorum qui carnis fragilitate victi fidem quam dederunt irritam faciunt? Rursus an respiciens ad paucos qui illum frangunt, cælibatum damnat, & non respiciens ad tot millia, qui illum illibatè custodiunt, illum potiùs non commendat? Sanè si propter aliquorum à cælibatu lapsus cælibatum eliminare vult, propter conjugatorum adulteria, etiam conjugia damnet necesse est.

Sed Danæus, qui linceos oculos habet ut cælibum lapsus scrutetur, cur non videt etiam pœnas in Conciliis Generalibus, Provincialibus & Sacris Canonibus contra tales fidei Deo datæ violatores? Quâ fronte audet dicere, quòd in eis stupra, fornicationes, sacrilegia tolerat, quando novit eis paratos carceres, suspensiones, privationes munerum, irregularitatem & alia id genus? Sed satis contendi cum homine, qui nil aliud quàm maledicere, & suam secessionem à vera fide imposturis tegere in proposito habet. Plura in supra citatis locis à me dicta Lector videre poterit.

CA-

CAPUT XXXIV.

De Catharis seu Novatianis.

§. I.

De Novato & Novatiano.

I. C*Athari*, inquit S. Augustinus Hæref.38., *qui hoc se ipsos nomine, quasi propter munditiem superbissimi atque odiosissimi nominant*. Catharus enim seu Catheros, à verbo Græco *Cathero*, quod idem est ac *purgo*, *mundo* ortum habuit. Hæreticorum enim ars sæpè fuit, ut simplicibus illuderent, aliquo specioso nomine se ipsos tegere; unde sicut alii, de quibus supra, quamvis omnium insipientissimi, *Gnostici* ideft *scientes*, sese appellabant, ita isti se se puros ac mundos venditantes, cùm fœdi essent ac impuri, *Cathari*, ideft puri nomen assumserant. Hos nostro ævo imitati sunt ex Anabaptistis, qui se Catharos, ideft ab omni labe mundos deprædicant, adeòut in Oratione Dominica omittant verba illa *Dimitte nobis debita nostra*, quasi ipsis Apostolis sanctiores, quos Christus Dominus ita orare docuit. Hos ita detestatur Chrysostomus Homil. 14. in c. 4. ad Ephesios: *Ubi sunt qui dicuntur Cathari, ideft mundi, qui omni sorde pleni ita se audeant nominare?* Et meritò quidem nam,ut ait S.Joannes Epist.1.c.5.v.8., *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.*

II. Initio tamen non Cathari, sed Novatiani à Novato eorum Auctore dicti fuere. Ut enim ait S. Augus. citato loco: *Novatum sectantes hæreticum, unde etiam Novatiani appellantur*. Postea verò elati, Cathari nomen propter munditiem superbissimè sibi arrogarunt. Hinc Theodoritus Lib. 3. Hæret. Fab. de Novato (quem Navatum vocat) agens: *Qui suæ autem*, inquit, *Sectæ asseclæ erant, eos non solùm Novatianos, sed etiam Catharos, hoc est mundos appellavit*. Et S. Hieronymus in c. 1. Epist. ad Titum ait: *Et qui Novati schisma sectantur, nomen sibi munditiæ præsumsere*. Quare censent aliqui, inter quos Danæus Hæref. 38., Novati asseclas nomen hoc sibi præ elatione arrogasse, & Catharos ex Novatianis velut rivum è fonte, sicut è Carpocratianis Gnosticos derivatos fuisse. Vulgò tamen Novatiani, & Cathari pro eisdem sumuntur.

III. Novatus ergo hujus hæresis auctor extitit, & innotuit tempore Cornelii Papæ, Cypriani Carthaginensis Episcopi, & Decii

Decii Imperatoris circa ann. Domini 253. Hunc Novatum videntur nonnulli confundere cum Novatiano qui licèt Novato coævus, diversus tamen ab eo fuit, quia natione Afer, Novatianus Romanus. Novatus auctor Sectæ Novatianorum, Novatianus ejus adjutor & Sectæ ac schismatis propagator. Hoc æquivoco laborasse visi sunt Eusebius L. 6. Hist. c.43., Theodoritus L. 3. Hæret. Fab. qui Novatum Romanæ Ecclesiæ Presbyterum faciunt, & Epiphanius ipse tum in Synopsi Libri 2. Tom.1. ubi Hæref. 13. *Cathari*, inquit, *Novatum Romanum secuti sunt*: tum Hæref. 59. *Proximi ab illis* (Valesiis) *Cathari quidam exorti sunt à Novato, ut fama percrebuit. Novatus porrò Romæ persecutionis illius tempore fuit, quæ eam antecessit, quam Maximinus excitavit; quæ Decii, ut opinor, aut Aureliani fuit.* De Novatiano autem nec ibi nec alibi unquam meminit. Quod indicium est, eum Novatum & Novatianum pro uno eodem accepisse.

IV. S. Cyprianus tamen, Epist.49. ad Cornelium, Novatum à Novatiano apertè distinguit. Sic enim Epistolam inchoat: *Et cum diligentia & cum dilectione fecisti, frater carissime, festinatè ad nos mittendo Nicephorum Acolythum, qui nobis & de Confessoribus regressis gloriosam lætitiam nuntiaret, & adversùs Novatiani & Novati novas & perniciosas ad impugnandam Christi Ecclesiam machinas plenissimè instrueret.* Idem sentiunt Cornelius Papa Epist. ad Fabium. Pacianus Epist. 2. ad Sympronianum ubi ait, Novatianum Novati insaniæ se accommodasse: & Epist. 3. Novatianum adversùs Cornelium schisma excitasse, adjutum nefario opere Novati Africani presbyteri. Anastasius item Bibliothecarius in Cornelio dicens, quòd sub ejus Episcopatu Novatus Novatianum extra Ecclesiam ordinavit. Vetus quoque Auctor de Pontif. Romanis apud Valesium in Notis ad Lib.6. c.43. Eusebii scribit: *Eo tempore supervenit Novatus ex Africa, & separavit ab Ecclesia Novatianum.* S. Hieronymus L. de Script. Eccl. c. 70. Novatianum facit Romanæ urbis presbyterum, Novatum verò hæresis auctorem Cypriani presbyterum. Tandem Eusebius ipse in Chronico ad ann. 253. *Novatus, inquit, Presbyter Romam veniens Novatianum & cæteres Confessores sibi socios fecit, eò quòd Cornelius pœnitentes apostatas recepisset.* Liquet ergo, Novatum & Novatianum fuisse duas personas distinctas; in condenda tamen eadem Secta unum fuisse, Novatum quidem auctorem, Novatianum verò socium & adjutorem: ideòque ab utroque ejusdem Sectæ professores nomen sumentes dictos fuisse Novatianos: Cyprianus tamen Epist. 73. ad Jubajanum eos qui Novatianum sequebantur vocat *Novatianenses*. Ut verò clariùs hoc appareat, Novati & Novatiani genus &

gesta

gesta aperiam. Quamvis autem de utroque & schismate ab ipsis excitato Tomo præcedente c.10.§.1.locutus fuerim, in commodum tamen Lectoris, ex ibi dictis non pauca hic repetere existimavi.

V. Novatus igitur, à quo prima hujus hæresis semina, Afer genere fuit, humili & obscurâ progenie natus, cujus pater in vico degens paupertate & miseriâ consumtus interiit, cui nec sepulturam dare filius dignatus fuit. Ita S. Cyprianus in prælaudata Epist. 49. ad Cornelium data, dicens: *Pater etiam ejus in vico fame mortuus, & ab eo in morte postmodum nec sepultus*. Uxorem duxerat, quam prægnantem calce in ventre percussam abortire coegit: *Uterus uxoris*, inquit, *calce percussus, & abortione properante in parricidium partus expressus*. Insatiabili avaritiâ raptus, nec viduis, nec pupillis, nec ipsi Ecclesiæ pepercit: *Spoliati ab illo pupilli, fraudatæ viduæ, pecuniæ quoquè Ecclesiæ denegatæ, has de illo exigunt pœnas, quas in ejus furore conspicimus*. Tot criminum, & filii nascituri parricidii gravitate non territus, adjecit aliud. Cum enim esset Ecclesiæ Carthaginensis presbyter, egit ut inscio Cypriano illius urbis Episcopo quidam Felicissimus sibi in moribus similis Diaconus fieret; nec interim cessans discordias inter fratres serere, eosque ab Episcopo schismate separare. Hæc Cyprianus ibidem exaggerans: *Idem est*, inquit, *Novatus, qui apud nos primùm discordiæ & schismatis incendia seminavit, qui quosdam istbic ex fratribus ab Episcopo segregavit, qui in ipsa persecutione ad evertendas fratrum mentes alia quædam persecutio nostris fuit. Ipse est, qui Felicissimum satellitem suum Diaconum, nec permittente me, nec sciente, suâ factione & ambitione constituit*. Hæc Cyprianus. An verò Novatus ipse manus imponens, an ut ab alio imponerentur curans, Felicissimum Diaconum constituerit, non dicit. Certum quidem est, hunc Felicissimum à Novato in Diaconum ejusque gregalem fuisse diversum ab illo, qui adversùs Cyprianum schisma fecit, de quo Epist. 40. ad Universam Plebem. Nam qui ex parte Novati erat & Diaconus ordinatus, veniam lapsis cum Novato dandam esse prorsus negabat. Ex opposito autem alter absque ulla pœnitentia pacem lapsis dandam esse contendebat, ut ex præfata Epistola constat.

VI. Tandem tot facinorum conscientiâ pressus sibi timere cœpit Novatus: videns etiam Africanos Episcopos ad Concilium convenire paratos, ut cognitâ causâ pro meritis eum damnarent, licèt urgente persecutione hoc perficere non potuerint. Ita S. Cyprianus: *Hanc conscientiam criminum jam pridem timebat, propter hoc se non de presbyterio excitari tantùm, sed & communicatione prohiberi pro certo tenebat: & urgentibus fratribus imminebat cogni-*

tionis

tionis dies, quo apud nos causa ejus ageretur, nisi persecutio ante venisset. Quam iste voto quodam evadendæ, & luctandæ damnationis excipiens, hæc omnia commisit & miscuit: ut qui ejici de Ecclesia & excludi habebat, judicium Sacerdotum voluntariâ discessione præcederet, quasi evasisse sit pœnam, prævenisse sententiam.

Ex Africa ergo Novatus secedens, & Romam navigans, illuc discordiæ & schismatis semina secum asportavit, in illius Ecclesiæ agro jecit, & adjuvante Diabolo in copiosam messem erexit. Vacaverat Romana Petri Cathedra, Fabiano martyrio coronato. Illuc ergo se contulit eo etiam animo, ut suâ præsentiâ, vel sibi, vel alicui ex suis, quos sibi antea conciliaverat, Cathedram illam adjudicaret. At spe frustatus, electo jam Cornelio, totum se dedit, ut schisma adversùs eum excitaret, ad quod paratum inveniens Novatianum Romanum presbyterum, illum excitavit, eique se adjungens ad schisma & hæresim primas manus dedit: *Romam quoque* (inquit S. Cyprianus) *ad evertendam Ecclesiam navigans, similia & paria molitus est, à Clero portionem plebis avellens, fraternitatis sibi benè cohærentis & se invicem diligentis concordiam scindens. Planè quoniam pro magnitudine sua debeat Carthaginem Roma præcedere, illic majora & graviora commisit*. Hæc omnia Cyprianus in Epist. 49. citata ad Cornelium.

Eadem compendio refert S. Pacianus 4. seculi Auctor Epist. 3. ad Sympronianum, ubi de Novati opera ad schisma Romæ per Novatianum conflandum, ait: *Romam venit. Et cùm apud Carthaginem urgentibus in Ecclesia fratribus, dies cognitionis ipsius immineret, & hic latitavit: nec multò post Novatianum istum Episcopatu Cornelii anxium (nam sibi speraverat) cum aliquantis, ut in tali re solet, ex sua parte fautoribus, nutantem impellit, dubitantem fovet, ut magnum aliquid speret, hortatur. Invenit aliquos ex eorum numero, qui tempestatem persecutionis illius evaserunt; apud quos hanc ipsam de lapsis receptis Cornelio conflaret invidiam; dat eorum Epistolas ad Novatianum. Ille ex auctoritate Epistolarum, sedente jam Romæ Episcopo, adversùm fas Sacerdotii singularis, alterius Episcopi sibi nomen assumit.*

VII. Nunc ad Novatianum transeo, de quo (quamvis sub Novati nomine) ex Epistola Cornelii Papæ ad Fabium Antiochenæ Ecclesiæ Præsulem agit Eusebius L. 6. Hist. c. 43. Fuisse Novatianum patriâ Romanum constat, quia ibi eum appellat Ecclesiæ Romanæ presbyterum, non tamen ex parentibus Christianis natum, & Christianâ pietate educatum, sed Ethnicis superstitionibus ab infantiâ imbutum, colligitur ex Cornelio, qui de ejus audaci temeritate, quâ Episcopatum Romanum ambiebat, loquens, ait:

ait: *Exponamus deinceps, quibus operibus, & cujusmodi conversatione confisus, ad Episcopalem locum aspiraverit. An ideò fortassè quòd ab initio in Ecclesia versatus est, & multa pro ejus defensione certamina subivit, multisque & gravissimis periculis religionis causâ conflictatus est? minimè id quidem*. Deinde causam ejus conversionis & suscepti baptismatis Satanam fuisse, à quo erat oppressus, Energumenus enim erat, enarrans, subjungit: *Quippe cui causam, atque initium credendi præbuit Satanas in ipsum ingressus atque in ipso aliquandiù commoratus. Cùmque ab exorcistis juvaretur, in morbum gravissimum collapsus; dum jamjamque moriturus creditur, in ipso, in quo jacebat, lectulo perfusus, baptismum suscepit: si tamen hujusmodi baptismum suscepisse dicendus est.*

Hæc ultima verba indicant, Baptismum susceptum in lecto, & à graviter decumbente, fuisse tunc temporis suspectum, sive quia qui in lecto baptizabatur, cùm mergi à baptizante non posset, ut ritus tunc ferebat, aquâ dumtaxat perfundebatur, ideoque talis Baptismus minùs solemnis, & minùs perfectus habebatur. Sive quia talis Baptismus non sponte, sed potius mortis metu ab hominibus, qui sui non satis compotes essent, suspectus videbatur. Ideoque tales, qui *Clinici* vocabantur, ad presbyterii gradum promoveri vetabantur Canone 12. Concilii Neocæsariensis: *Si quis in ægritudine constitutus fuerit baptizatus, Presbyter ordinari non debet. Non enim fides illius voluntaria, sed ex necessitate; nisi fortè postea ipsius studium & fides probabilis fuerit, aut hominum raritas cogat*. Attamen S. Cyprianus Epist. 76. æquè verum Baptismum esse docet, qui per aspersionem in lecto fit, atque qui per immersionem fit in Ecclesia.

VIII. Post Baptisma modo dicto susceptum, tantum abfuit, ut fidei & pietatis signa Novatianus demonstrarit, quin potiùs contraria prætulit. Nam ab infirmitate liberatus, nec Sacramentum Confirmationis suscepit, nec postulavit. Ita Cornelius: *Sed neque postquam liberatus est morbo, reliqua percepit, quæ juxta Ecclesiasticam regulam percipi debent: neque ab Episcopo consignatus est. Hoc autem signaculo minimè percepto, quo tandem modo Spiritum Sanctum potuit accipere?* Dispensatione tamen, ut dicam, factus presbyter, ingruente persecutione latebras quæsivit, & licèt rogatus à Diaconis ut pro debito sui muneris fratribus subveniret, presbyterum se esse negavit, nec à cubiculo, in quo se incluserat, persecutionis metu exire voluit. Ita Cornelius prosequitur: *Qui persecutionis tempore præ metu ac nimia vivendi cupiditate presbyterum se esse negavit. Admonitus enim & rogatus à Diaconis, ut ex cubiculo, in quo se ipsum incluserat, egressus, fratribus auxilio indigen-*

digentibus succurreret, tantum abfuit, ut hortantibus Diaconis morem gereret. Quin potiùs irâ & indignatione percitus abiit, ac discessit. Neque enim Presbyterum se ampliùs velle esse respondit, sed alterius Philosophiæ desiderio teneri.

IX. Præfatis impedimentis non obstantibus, præter Ecclesiasticam regulam, ex gratia & dispensatione Episcopi Romani (fortè S. Fabiani, vel alterius ex Cornelii Prædecessoribus) reclamante licèt Clero, Novatianus, ut dixi, presbyterio initiatus fuit. Ita Cornelius: *Nam cùm egregius ille vir Ecclesiam Dei reliquisset, in qua post susceptum Baptismum presbyteri gradum fuerat consecutus, idque per gratiam Episcopi, qui manus illi imponens eum ad presbyterorum ordinem evexit. Cui cùm universus Clerus, multique ex populo refragarentur, eo quod non liceret quemquam ex iis, qui urgente vi morbi in lectulo perinde ac ille perfusi fuissent, in Clerum assumi, postulavit ab iis Episcopus, ut hunc solum ordinari à se paterentur.* Utinam autem vel ab hoc solo ordinando abstinuisset. Sunt qui velint, absque transitu per inferiores Ordines & Subdiaconatum ac Diaconatum eum ordinasse, quod verisimile putant, ex oppositione quam instituit S. Cyprianus Epist. 52. ad Antonianum, ubi de Cornelio dicit: *Non iste ad Episcopatum subitò pervenit, sed per omnia Ecclesiastica officia promotus, & in Divinis administrationibus Dominum sæpè promeritus ad sacerdotii sublime fastigium cunctis religionis gradibus ascendit.*

X. Quod Romanum Episcopum movit ad superandos super uno Novatiano obices, quibus à presbyterio jure arcebatur, fuisse puto singularis eruditionis specimen ac eloquentiæ quod Novatianus præferebat. Erat enim in Philosophicis scientiis apprimè peritus, ex quibus Stoicam specialiter professus fuisse creditur. Factus etiam Christianus ad Divinas literas se convertens, sui in eis profectus plura scriptis testimonia dedit; adeò ut S. Hieronymus Scriptoribus Ecclesiasticis Novatianum annumerarit. De eo enim c. 70. *Scripsit autem*, inquit, *de Pascha, de Sabbato, de Circumcisione, de Sacerdote, de Oratione, de Cibis Judaicis, de Instantia, de Attalo, multaque alia: & de Trinitate grande volumen, quasi Epitome Operis Tertulliani faciens, quod plerique nescientes Cypriani existimant.* Imò ante schisma ipse scripsit Epistolam, quæ sub nomine Presbyterorum & Diaconorum Ecclesiæ Romanæ inter Cyprianicas legitur num. 31. apud Pamelium, quam commemorat Cyprianus ipse Epist. 52. dicens: *Additum est etiam Novatiano tunc scribente, & quod scripserat suâ voce recitante, & presbytero Moyse, tunc adhuc Confessore, nunc jam martyre subscribente, ut lapsis infirmis & in exitu constitutis pax daretur.* Quibus apparet,

No-

Novatianum tunc fuisse exteriùs Catholicum, & ab errore, quem postea effudit, alienum. Quod ei facto hæretico objicit Cyprianus vel alius ei coævus in L. ad Novatianum hæreticum. Mirum ergo non est, quòd Episcopus Romanus Novatiani eruditione, pietate, & tunc sanâ fide permotus, ipsum ministerio aptum existimarit, & ad presbyterium prædilexerit.

XI. Nihilominus Romani Cleri Novatiani ordinationi resistentia præsagium fuit eorum, quæ postea ejus ambitio contra Ecclesiam machinata fuit, & quâ sub ovina pelle prius latitans lupum postea se manifestavit. Hujus primum argumentum exhibuit, cùm factus jam presbyter, urgente persecutione, ut supra dixi, in cubiculo se abscondit, & rogatus à Diaconis, ut indigentibus fratribus, sive in carcere detentis, sive in periculo constitutis, vel Eucharistiam vel alia spiritualia caritatis opera exhibendo subveniret, se presbyterum esse apertè negavit. Tunc enim estò non adhuc lupum, mercenarium tamen se manifestavit, qui videns lupum venientem dimittit oves & fugit, quia mercenarius est. Estò autem Ecclesiam tunc non deseruerit, brevì tamen eam deseruit. Qui enim, ut supra dixi, à Dæmone in Ecclesiam intrusus fuerat, à Dæmone ab Ecclesia ejiciendus erat.

§. II.

Novati & Novatiani schisma.

I. NOvatus, ut supra dixi, videns se ab Episcopis Africanis communione ob sua ibi patrata scelera damnandum, Romam aufugit. Mutatâ tamen regione non mutavit hominem, sed, ut ait Cyprianus *fax & ignis ad conflanda seditionis incendia*, *turbo & tempestas ad fidei facienda naufragia*, *hostis quietis*, *tranquillitatis adversarius*, *pacis inimicus*, vix illuc adventans, unionem, & caritatis vinculum, quo fideles sociabantur, discordiâ frangere tentavit. Nec incassùm: Inveniens enim alios sui similes, contra Clerum aliquos de populo excitat, ut electionem Cornelii in Episcopum, de qua tunc agebatur, impediret. Ac videns Novatianum Episcopatus ambitione æstuantem, inito cum illo fœdere, cùm pro se ut optasset, viam non detegeret, eam pro Novatiano sternere, & suffragantium partem à Cornelio segregare, malis artibus molitus est.

II. Verùm cùm illius ac Novatiani conatus irriti evasissent, Cornelius enim ad Pontificatum legitimè electus, & fortè etiam consecratus fuit, graves contra ejus personam accusationes spargere,

gere, & schisma parare cœperunt. Omissis inhonestis & turpibus, de quibus eum calumniabantur; dicebant, eum in persecutione libellum ab Ethnicis accepisse, cum Episcopis qui idolis sacrificaverant communicasse, & alia quæ S. Cyprianus Epist. 52. ad Antonianum refert, & ut calumnias his verbis refutat: *Quod autem quædam de illo inhonesta & maligna jactantur, nolo mireris, cum scias, hoc esse opus semper Diaboli, ut servos Dei mendacio laceret, & opinionibus falsis gloriosum nomen infamet, ut qui conscientiæ suæ luce clarescunt, alienis rumoribus sordidentur. Explorasse autem collegas nostros scias & verissimè comperisse, nullá illum libelli ut quidam jactant, labe maculatum esse, sed neque cum Episcopis qui sacrificaverunt communicationem sacrilegam miscuisse, sed eos demum, quorum causa audita, & innocentia comprobata sit, conjunxisse nobiscum.* Hæc Cyprianus, qui deinde prosequitur eum purgans de facto Trophimi: *Nam & de Trophimo, de quo tibi scribi desiderasti, non ita res est, ut ad te pertulit rumor, & mendacium malignorum. Nam sicut Antecessores nostri sæpè fecerunt, colligendis fratribus nostris, carissimus frater noster Cornelius necessariò succubuit, & quoniam cum Trophimo pars maxima plebis abscesserat, redeunte nunc ad Ecclesiam Trophimo, & satisfaciente, & pœnitentiá deprecationis errorem pristinum confitente, & fraternitatem, quam nuper abstraxerat, cum plena humilitate & satisfactione revocante, auditæ sunt ejus preces, & in Ecclesiam Domini non tam Trophimus, quàm maximus fratrum numerus, qui cum Trophimo fuerat, admissus est: qui omnes regressuri ad Ecclesiam non essent, nisi cum Trophimo comitante venissent ..... Sic tamen admissus est Trophimus, ut laicus communicet, non secundùm quod ad te malignorum litteræ pertulerunt, quasi locum Sacerdotis usurpet: sed & quòd passim communicare sacrificatis Cornelius tibi nuntiatus est, hoc etiam de apostatarum fictis rumoribus nascitur. Neque enim possunt laudare nos qui recedunt: aut expectare debemus ut placeamus illis, qui nobis displicentes, & contra Ecclesiam rebelles, sollicitandis de Ecclesia fratribus violenter insistunt.* His & aliis Antonianum monet Cyprianus, ne audiat & credat ea, quæ contra Cornelium spargebantur.

III. Nihilominus talibus, estò falsis, rumoribus multi leves corde, Novato & Novatiano solicitantibus fidem adhibentes, abdicato Cornelio, ad Novatianum accessere: ex quibus nedum plures de populo, sed & de iis etiam quidam, qui in persecutione ob fidei Confessionem clarissimi erant, inter quos numerantur Maximus, Urbanus, Sidonius, & Celerinus: hi enim, & maximè Celerinus, omnia genera tormentorum pro fide sustinuerant. Horum autem à Cornelio secessio maximam Romanæ plebis partem ad

ad Novatianum traxit. Sed indè cognito Novatiani dolo, ipso derelicto gemebundi & pœnitentes ad Ecclesiam redierunt. Ita scribit Cornelius in præcitata Epistola ad Fabium apud Eusebium L. 6. c. 43. dicens: *Maximus Ecclesiæ nostræ presbyter, & Urbanus ambo ex fidei confessione egregiam jam secundò laudem adepti: Sidonius etiam & Celerinus, vir qui cuncta tormentorum genera per Dei misericordiam fortissimè sustinuit, ut qui fidei suæ constantiâ infirmitatem corporis sui roborans, adversarium penitùs debellavit. Hi omnes cùm illum tandem cognovissent, & fraudem ejus ac versutiam, perjuria quoque atque mendacia, & abhorrentem ab omni societate feritatem, & lupinam quandam in eo amicitiam deprehendissent, ad Sanctam Ecclesiam reversi sunt: cunctasque illius præstigias ac nequitiam, quam jampridem intra se occultans se se interim submittebat, præsentibus aliquot Episcopis ac Presbyteris & laicis compluribus evulgarunt: ingemiscentes ac dolentes, quòd à fraudulenta illa malignaque bestia inducti, aliquanto temporis spatio ab Ecclesia recessissent.*

IV. Præcipua, & quidem diabolica, quâ Novatianus, ut simplicibus illuderet, utebatur versutiâ, erat dicere, se solius Dei & Ecclesiæ zelo ab obedientia Cornelii retraxisse, cùm compertum ei fuerit illius Ordinationem irritam & nullam fuisse, utpotè hominis libellatici, sacrificatoris, inhonesti & totius Ecclesiasticæ disciplinæ eversoris, ideoque prorsùs indigni, ut sederet in loco Petri. Hæc autem se dicere, non quia Sedem illius concupisceret, aut ambitione moveretur, juramento tremendisque sacramentis affirmabat. Ita refert Cornelius supra relatus: *Qui tremendis quibusdam sacramentis affirmaverat, se Episcopatum non concupiscere.* Qualis autem esset ejus animus factum demonstravit. *Repentè*, subjungit Cornelius, *tanquam ex machina quadam in medium projectus, Episcopus apparuit.* Mox enim qui ei favebant, pronuntiatâ adversùs Cornelii Ordinationem sententiâ, Novatianum ipsum dissidii totius auctorem, plebis seductorem, ac schismaticorum principem, Romanum Pontificem proclamarunt.

V. Nec minùs fraudulenta & turpis ejus Ordinatio fuit, quam S. Cornelius citato loco ita describit: *Is qui se doctorem & Ecclesiasticæ disciplinæ propugnatorem ferebat, cùm Episcopatum sibi à Deo minimè concessum, rapere ac vindicare conaretur, duos deploratæ salutis homines sibi socios adjunxit, ut eos in exiguam ac vilissimam Italiæ partem mitteret, atque illinc accitos tres Episcopos, homines planè rudes ac simplices, fraudulentâ quâdam molitione deciperet, constantissimè affirmans, ipsos quamprimum Romam proficisci oportere, ut omnis undecumque orta discordia, ipsorum unà cum aliis* Epi-

Episcopis interventu atque arbitrio sedaretur. Qui cum advenissent, homines, ut jam diximus, simplicioris ingenii, nec in his perditorum hominum artibus ac fallaciis satis triti: eos ille à quibusdam sui simillimis, quos ad id comparaverat, inclusos horâ decimâ, temulentos & crapulâ oppressos, adumbratâ quâdam & inani manuum impositione, Episcopatum sibi tradere per vim cogit: eumque nullo sibi jure competentem per fraudem atque insidias vindicat. Hæc fuit Novatiani in Episcopum Romanum ordinatio à tribus Episcopis temulentis & crapulâ oppressis, ac proinde quid agerent nescientibus, per fraudem & vim extorta.

Unus tamen ex eis agnito errore accessit pœnitens ad Cornelium, qui eum ad communionem laicam recepit: alios verò duos Novatiani partes fortè secutos deposuit, & in eorum locum alios instituit. Ita ipse Cornelius subjungit: *Nec multò post unus ex illis Episcopis ad Ecclesiam rediit, delictum suum cum lamentis ac fletibus confitens. Quem nos, cum universus populus pro illo intercessisset, ad communionem laicam suscepimus. Reliquis etiam duobus Episcopis successores ordinavimus, eosque in locum eorum direximus.*

VI. De tali sua licèt inani Ordinatione Novatianus tumens, omne studium ac solicitudinem, ut omnes ad sui obedientiam traheret, adhibebat, ac eò facinoris pervenit, ut cùm Sacram Eucharistiam populo traderet, jurare per corpus & sanguinem Christi singulos cogeret, se suas partes non deserturos. Ita hoc tanquam facinus omnium, quæ ab ipso commissa sunt, longè gravissimum subjungit idem Cornelius & scribens: *Etenim oblatione factâ portionem singulis dividens; dum eam tradit, miseros homines benedictionis loco jurare cogit, manus ejus, qui portionem accepit, ambabus suis manibus comprehensas retinens, nec priùs dimittens, quàm jurati ista dixerint (ipsis enim utar illius verbis) Jura mihi per Corpus & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi, te nunquam meas partes deserturum, nec ad Cornelium esse rediturum. Ita miser ille non priùs gustare sinitur, quàm sibi ipse malum imprecatus sit. Et cùm panem illum accipiens dicere debuisset* Amen, *ejus loco dicit: non revertar deinceps ad Cornelium.* Quis ad tam atrox insanæ ambitionis facinus non exhorreat? Is erat Novatianus, qui se Episcopatum non concupiscere tot Sacramentis, ut dixi, asserebat.

VII. Dum talia Novatianus Romæ gereret, alias orbis Ecclesias de sua in Episcopum Romanum Ordinatione certiores Legatis & literis reddere non omisit. Legatos misit ad Sanctum Cyprianum Carthaginensem Episcopum cum famosis contra Cornelium & ordinationem ejus libellis. At S. Cyprianus nec cum schismaticis communicavit, nec Novatiani ordinatioaem approbavit, nec con-

confictis in Cornelium calumniis aures præbere voluit, ut constat ex Epistola ipsius ad Cornelium data quæ est 41. Miserat S. Cyprianus Caldonium & Fortunatum Romam, ut literis ipsius & præsentiâ suâ pacem Ecclesiæ procurare niterentur. Sed cùm irrito conatu id tentassent, augerique vidissent in dies schismaticorum contumaciam, ad Sanctum Cyprianum reversi sunt: qui de Cornelii Ordinatione legitimè certior factus, literas ad ipsum dedit, quibus probatam sibi ejus Ordinationem testaretur. Didicerat enim totam Ordinationis Cornelii seriem, & eorum quæ post ipsam evenerant, à Pompejo & Stephano Episcopis. Id constat ex Epist. 42. ejusdem S. Cypriani ad Cornelium.

Nec Carthagine solùm, sed per Africam universam unitatem Ecclesiasticam stabilire ac tueri conatus est S. Cyprianus, datis ad singulos Coepiscopos literis, quibus eos hortatus est, *ut Ecclesiæ Catholicæ radicem & matricem agnoscerent, ac tenerent*: Et communione jungerentur Cornelio legitimo Pontifici. Ex quorum rescriptis, Ordinationis illius *& origo necessaria, & ratio justa, & gloriosa quoque innocentia* comprobata est, ut ex Epist. 45. ejusdem Cypriani ad Cornelium.

VIII. Porrò cùm Novatianus, ut supra tetigi, Confessores aliquos à Cornelio & Ecclesia abstraxisset, schismaticos è martyrii candidatis eos efficiens, ut suæ factioni auctoritatem conciliaret: existimans S. Cyprianus plurimùm ei detractum iri, si isti ad communionem cum Cornelio non redirent, ad ipsos per Mettium Subdiaconum literas priùs cum Cornelio communicandas dedit, ut ex Epistola 43. ad Cornelium & Epist. 44. ad Maximum, Nicostratum & cæteros Confessores. Plurimùm profuerunt hæ litteræ; siquidem Maximus, Urbanus, Sidonius & Macarius Confessores, ac plerique Catholici, qui se eis adjunxerant, se circumventos ac deceptos fuisse gementes, & contestati se animo semper in Ecclesia fuisse, ad Cornelium accessere. Quos ille benignè suscipiens, Maximum quidem Presbyterum in sui gradus honorem restituit: cæteros cum ingenti populi suffragio recepit, ut ex ejusdem ad Cyprianum Epist. inter Cyprianicas 46.

IX. Confessores ad Ecclesiam reversi, de reditu suo & pace cum Cornelio inita, datâ ad eum Epistolâ, quæ est 50., S. Cyprianum certiorem fecerunt, quibus ille Epist. 51. vicissim gratulatus est. Huic Confessorum ad unitatem reditui plurimùm profecere S. Cypriani tum literæ, tum & maximè egregius de Unitate Ecclesiæ Liber, quem schismati opposuit, & priusquam Confessores ad Ecclesiam redirent scripsisse, verba prope finem posita satis indicant.

X. Paulò

X. Paulò ante Confessorum reditum miserat Novatianus magnificam legationem in Africam, quam Novatus, Evaristus, Nicostratus, Primus, ac Dionysius schismatici susceperant, de qua monitum voluit Cyprianum Cornelius per Nicephorum Acolytum, qui postridie adventus Novati, & cæterorum schismaticorum, Carthaginem pervenit, ut ex Cypriani Epist. 49. Qui tamen, præmonitis à Cypriano Episcopis, per Africam vagantes nullum suæ legationis fructum reportarunt. Dum tamen hi seductores per Africam frustra divagarentur, Romæ schismaticorum factio notabiliter minui cœpit. Complures enim cognitâ Novatiani vafritie ad Cornelium redierunt, inter quos prælaudati Confessores Maximus Presbyter & alii supra recensiti.

XI. Literas etiam dederat ad Ecclesiam Alexandrinam Novatianus, quibus callidè contestabatur, se invitum electum fuisse, ut eo verborum fuco detestandum schismatis facinus cooperiret. Cui tamen S. Dionysius Alexandrinus tunc Episcopus in hæc verba respondit: *Si quidem invitus, ut asseris, eò adductus es; id nobis ostendes tuâ sponte redeundo. Satius quidem fuerat quidvis pati, ne Ecclesia Dei discinderetur. Nec minùs gloriosum fuisset idcircò subire martyrium, ne Ecclesiam scinderes, quàm ut ne Idolis sacrificares. Imò illud meo quidem judicio illustrius fuisset. Hic enim pro sua unius anima: illic pro omni Ecclesia martyrium quis sustinet. Si tamen vel nunc persuaseris fratribus, aut eos coegeris, ut ad concordiam redeant, majus tibi meritum erit, quàm culpa. Et hæc quidem non imputabitur: illud verò prædicabitur. Quòd si fratribus parere recusantibus id efficere non potes, tuam ipse animam serva. Opto te paci studentem in Domino bene valere.* Epistola hæc legitur apud Eusebium L.6. Hist. c.45. Et quidem omnium cordibus inserenda.

XII. Novatiani tamen cor hujus salutaris moniti capax non erat: qui enim ambitione & artibus locum violenter invaserat, eisdem ne illum dimitteret detinebatur. At quod ipse detrectabat, Deus Ecclesiæ suæ consulens Cypriani & Catholicorum operâ sensim perficiebat. Paulatim enim etiam à suis ita derelictus Novatianus fuit, ut penè solus remanserit. Quare Cornelius sæpè recensitâ ad Fabium Epistolâ: *Scias*, inquit, *porrò illum jam nudatum, ac penè solum remansisse, fratribus quotidie eum deserentibus, & ad Ecclesiam redeuntibus.* Et tandem Romæ solemniter fuisse excommunicatum, & ejus excommunicationem generaliter approbatam, scribit Cornelius in fine Epist. ad Fabium apud Euseb. L. 6. c.43. ubi recenset nomina, tum Episcoporum, tum Urbium à quibus excommunicatio lata & approbata fuit. Romæ quidem anno 253. à sexaginta Episcopis, & totidem Presbyteris sub Cornelio lata,

lata, & in Italia confirmata: cui in Africano Concilio 42. Episcopi adhæserunt.

XIII. Mansisse Romæ Novatianum, & Novatum in Africam rediisse, ambos destitutos sed in errore obstinatos ad mortem usque, communis opinio est. De eorum exitu Patres silent. Utrumque tamen martyrem sui gregales faciunt. Novatum sub Valentiano passum scribit Socrates Lib.4. Hist. cap.28. Cui tamen utpotè Novati partibus addicto fides habenda non est. De Novatiano idem dicebant sui: negat tamen S. Pacianus in Epist. 2. ad Sympronianum, ubi addit, quòd si passus vel occisus esset, adhuc martyr non esset: *Porrò etiamsi passus est aliquid Novatianus, non tamem etiam occisus: etiamsi occisus, non tamen coronatus. Quidni? Extra Ecclesiæ pacem, extra concordiam, extra eam Matrem, cujus portio debet esse qui martyr est. Audi Apostolum*,, Etsi tradidero corpus meum ad comburendum, caritatem autem non habeam, nihil mihi prodest,,. Hoc pacto decessit etiam Novatus. Uterque æterno igni damnatus: ut quorum impietas fuit una, & una esset utriusque communis pœna.

XIV. De tempore, quo primùm hæc hæresis apparuit, facilè ex dictis colligi poterit. Etenim Novatus duobus Philippis imperantibus, & eodem anno, quo Donato, Carthaginensi Episcopo vitâ functo, datus fuit successor S. Cyprianus; quo anno Felicissimus schisma adversùs eum excitaverat, qui fuit annus Domini 248. Fabiano Summo Pontifice. Licèt autem sub duobus Philippis Ecclesia in pace floruerit, sub Maximino tamen ab anno 236. gravis exarserat persecutio. Ex hac occasionem hæresim suam excitandi sumsit Novatus. Cùm enim videret, in persecutione Maximini lapsis veniam in mortis periculo petentibus ab Ecclesia concedi, novum dogma prodere ausus fuit, quo docebat, lapsis nullo tempore veniam esse indulgendam. Propter hoc aliaque Novati facinora eum in Synodo damnare Africani Patres decreverant; Sed exortâ à Decio novâ persecutione anno 250. & ultimo Fabiani Papæ, convenire Patres non potuerunt, & Novatus Romam aufugit.

Novatianus postea primùm apparuit schismaticus eo anno, quo Cornelius in Episcopatu Romano Fabiano mortuo successit, qui fuit annus Domini 251. & Decii 2. Tunc enim Novatianus Novato etiam incitante, adversùs Cornelii electionem insurgere, & schisma ordiri cœpit ac hæresim. Hujus estò Novatus prima semina in Africa jecerit, ampliator tamen fuit Novatianus.

Diutissimè autem Novatianorum Secta perduravit. Etenim S. Paciani ætate, qui claruit circa annum Domini 370. Valentiniano & Valente imperantibus, erant adhuc Episcopi Novatiani,

quorum unus erat Sympronianus, ad quem S. Pacianus tres dedit Epistolas. Imò etiam sub Innocentio I. qui loco Anastasii in Petri sede suffectus fuit Arcadio & Honorio imperantibus anno scilicet 402. Novatianorum reliquias adhuc superstites fuisse, colligitur ex ejus Epistola ad Victricium Episcopum Rothomagensem in qua cap.8. docet, venientes à Novatianis non esse rebaptizandos: *Ut venientes à Novatianis, vel Montensibus per manus tantùm impositionem suscipiantur*. Post hæc tempora Novatianorum nomen prorsùs delituit.

§. III.

Novatianorum error palmaris.

I. PRrimarius & fundamentalis Novatiani error fuit: quòd eos, qui in persecutione (Decii) lapsi fuerant, vel fidem abnegando, vel libellos accipiendo, Ecclesia nullam potestatem haberet iterum recipiendi, & veniam eis indulgendi. Hunc errorem suggessit ei ambitio & invidia in Cornelium: ut enim eum nimiæ lenitatis accusare posset, extremum rigorem excogitavit. Ita refert Eusebius Lbi.6.Hist. cap.43. in initio, ubi postquam ea narravit quæ Dionysius Alexandrinus circa lapsos sanctè ac piè constituerat, ait: *Novatus* (Novatianus) *Ecclesiæ Romanæ presbyter arrogantiâ adversùs eos elatus, quasi nulla spes salutis ipsis posthac superesset; tametsi omnia explerent, quæ ad sinceram conversionem, puramque confessionem pertinent, propriæ cujusdam Sectæ eorum qui tumore mentis elati se ipsos Catharos cognominarunt, auctor extitit.*

II. Socrates tamen sectâ Novatianus hunc errorem emollire conatus. Lib. 4. Historiæ c.28. hæc habet: *Novatus* (veriùs Novatianus) *Ecclesiæ Romanæ presbyter ideo dissidium fecit, quòd Cornelius Episcopus fideles, qui tempore persecutionis à Decio Imperatore contra Ecclesiam excitatæ idolis sacrificaverant, in communionem suscepisset. Hanc igitur ob causam cùm secessisset, ab Episcopis qui idem cum illo sentiebant, ad Pontificatum evectus, scripsit ad omnes ubique Ecclesias, ne eos qui Dæmonibus immolaverant, ad sacra mysteria admitterent. Sed ut hortarentur quidem eos ad pœnitentiam: indulgentiam autem criminum relinquerent Deo, penès quem jus arbitriumque est crimina remittendi.*

III. Ex his oritur dubium, an Novatianus lapsis spem ademerit obtinendi veniam & indulgentiam solùm ab Ecclesia, etsi pœnitentes ad eam accesserint; an verò ademerit spem veniæ obtinendæ etiam à Deo. Hoc secundum colligitur ex S. Cypriano (seu alio coævo) Lib. ad Novatianum, quem ita inchoat: *Cogitanti*

tanti mihi, & intolerabiliter animo æstuanti, quidnam agere deberem de miserandis fratribus, qui vulnerati non propriâ voluntate, sed Diaboli sævientis irruptione, adhuc usque, hoc est per longam temporum seriem agentes, pœnas darent: ecce ex adverso obortus est alius hostis, & ipsius paternæ pietatis adversarius hæreticus Novatianus, qui non tantùm, ut in Evangelio significatum est, sicut Sacerdos, vel Levites jacentem vulneratum præteriret, sed ingeniosâ ac novâ crudelitate sauciatum potiùs occideret, adimendo spem salutis, denegando misericordiam Patris, respuendo pœnitentiam fratris. Quod verus Cyprianus videtur supponere Epist. 52. ad Antonianum tum Epist. 57. ad Cornelium. Verùm sive Novatianus lapsis spem ademerit obtinendi veniam à sola Ecclesia, ei potestatem ad hoc denegando, sive etiam à Deo, hæreticus & contra Deum fuit blasphemus, ut statim ostendam.

IV. Eò usque autem processit Novatiani feritas, ut non solis in idololatriam, sed etiam in alia crimina post Baptismum lapsis spem omnem veniæ saltem ab Ecclesia obtinendæ eriperet; hâc enim potestate Ecclesiam spoliabat: An verò ad omnia delicta, an solùm ad graviora, puta mœchiam, adulterium, homicidium & similia, dubitatur. Censent aliqui, Novatianum cujusque peccati dimittendi facultatem ab Ecclesia abstulisse, Novatianos autem ut invidiam declinarent, hanc distinctionem excogitasse. Sed ut ut res fuerit: Epiphanius Hæresi 59. num. 1. generaliter dicit, Novatianum dixisse: *Qui autem post Baptismum delinqueret, nullam erga eum misericordiam adhiberi posse*. S. Cyprianus, à quo Epist. 57. ad Cornelium Novatianus appellatur *misericordiæ hostis, interfector pœnitentiæ, doctor superbiæ, veritatis corruptor, proditor caritatis*: & Epist. 67. ad Stephanum de Martiano Arelatensi, qui Novatianis se adjunxerat, ait: *Tenens hæreticæ præsumtionis durissimam pravitatem, ut servis Dei pœnitentibus & dolentibus, & ad Ecclesiam lacrymis ac gemitu & dolore pulsantibus, Divinæ pietatis & levitatis paternæ solatia & subsidia claudantur, nec ad fovenda vulnera admittantur vulnerati, sed sine spe pacis & communicationis relicti ad luporum rapinam, & prædam Diaboli projiciantur*. His Cyprianus ostendit, quibuscumque peccato obstrictis veniæ clausam apud Novatianos fuisse januam.

Sed & Pacianus Epist. 3. ad Sympronianum ait: *Tractatus omnis Novatianorum, quem ad me confertis undique propositionibus destinatis, Sympronianc frater, hoc continet; quòd post Baptismum pœnitere non liceat: quòd mortale peccatum Ecclesia donare non possit, imò quòd ipsa pereat recipiendo peccantes*. Imò & Asclepiades Sectâ & ipse Novatianus apud Socratem Lib. 7. Hist. c. 25. Attico

 ei

ei objicienti: *Novatianos minimè probo, qui ob levia delicta laicos à communione excludunt*. Respondit: *Præter sacrificium idolorum sunt & alia multa peccata ad mortem, ut loquuntur Scripturæ, propter quæ vos quidem Clericos, nos verò etiam laicos à communione removemus, soli Deo potestatem condonandi illis relinquentes*.

V. Verùm quocumque modo Novatianus & sui assererent, peccata aliqua esse irremissibilia, injurii & blasphemi erant in Deum, qui Divo Paulo testante ad Ephes. 2. *Dives est in misericordia ... & cùm essemus mortui peccatis convivificavit nos in Christo* &c. Et D. Petro Ep.2. c.3. n. 9. *Nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti*. Qui per Ezechielem cap. 33. v. 11. dicit: *Nolo mortem impii, sed ut convertatur impius à via sua & vivat*. Qui David adultero, qui Ninivitis pœnitentibus pepercit: qui denique *sic dilexit Mundum ut Filium suum unigenitum daret ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam: non enim misit Deus Filium suum in mundum ut judicet mundum sed ut salvetur mundus per ipsum*. Ita Christus ipse loquitur Jo.3. v. 16. & 17. Et hoc præcipuè de Mundo peccatis involuto dixit Matth. 9. v.13. *Non enim veni vocare justos, sed peccatores*: quod repetit Lucæ 5. v.31. *Non egent qui sani sunt medico, sed qui malè habent: non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam*. Propterea neminem ad se contrito corde venientem peccatorem rejecit, sed omnes absolvit, omnibus peccata dimisit, ut mulieri peccatrici, Petro eum abneganti, Discipulis omnibus eum in passione deferentibus, Latroni secum in Cruce pendenti, & pro crucifixoribus ipsis, ut tantum peccatum eis dimitteret, Patrem suum rogavit. Nec solùm ad se venientes peccatores suscepit, sed eos spontè vocavit ut Zacchæum, ac Matthæum; ideoque se Pastori assimilavit, qui nonaginta novem ovibus relictis, ad quærendam unicam quæ secesserat, spontè processit, protestatus eâ inventâ se magis gaudere, quàm supra nonaginta novem justis, qui non erraverunt, & non indigent pœnitentiâ Matth.18. v.11. Lucæ 15. v.7.: ubi etiam hoc explicat parabolâ Patris, de redeunte filio prodigo ac desertore specialiter exultantis.

VI. Hæc aliaque suæ misericordiæ signa, dum nobiscum versaretur in terris Christus per se ipsum exhibuit. Reversurus autem ad Patrem, eamdem plenam indulgendi facultatem, vel non indulgendi, prout ipsi judicaverint, iis quos vice sui relinquebat, indulsit. Hanc primò promisit Petro, quem loco sui Pastorem & Caput Ecclesiæ constituit Matth. 16. v. 19. *Et tibi dabo claves Regni Cœlorum. Et quodcumque ligaveris super terram erit ligatum & in Cœlis, & quodcumque solveris super terram, erit solutum &*

in

in Cœlis. Hanc in cæteris Apostolis contulit Ecclesiæ cap. 18. v. 18. Amen dico vobis: *Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in Cœlis, & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in Cœlo*. Hanc specialiter quoad remittenda vel retinenda peccata post resurrectionem confirmavit Joann. 22. v. 23. dicens: *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*. Hâc plenâ potestate solvendi & ligandi, remittendi, & retinendi sibi concessâ à Christo usa semper est Ecclesia, aliqua peccata condonando, aliqua retinendo, nec priùs, quàm publicâ impletâ pœnitentiâ remittendo: ideòque sicut schisma Novatianorum rejicit, nolentium lapsos quacumque pœnitentiâ exactâ esse admittendos; ita schisma Felicissimi eos etiam nullâ peractâ pœnitentiâ admittentis, detestatur. Quid ergo ad hæc Novatiani?

VII. Dicent, ademtam esse Ecclesiæ hanc facultatem erga eos, qui post susceptum Baptismum fuerint lapsi, vel aliquo gravi crimine onerati. At hujusmodi absolvendi baptizatis à quocunque crimine facultas, à quo Ecclesiæ eripitur, nisi à Novatianis? A Christo certè non; quin potiùs ipse illam Ecclesiæ concessit erga eos qui Ecclesiæ subditi essent: nemo enim judex auctoritatem habet solvendi aut ligandi, nisi eos, qui suo Tribunali sunt subditi. Quomodo autem homines fiunt Ecclesiæ subditi, nisi per Baptismum? Imò in eos, qui Baptismo Christi incorporati sunt, magìs manifestari debet ejus bonitas & clementia: sic enim ipse protestatur Matth. 15. v. 24. dicens: *Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel*. Et Matth. 10. v. 6. ad eas mittens Apostolos: *Ite potiùs*, inquit, *ad oves quæ perierunt domus Israel*. Si ergo præcipua cura Christi fuit salvare oves, quæ perierant domus Israel, & ad eas specialiter misit Apostolos; minoris curæ illi erunt, qui per Baptismum sui facti sunt, ut pro eis si ceciderint nullum adsit remedium? Non ita certè intellexit Petrus qui Act. 8. v. 22. Simone Mago jam baptizato, gravissimi tamen criminis reo, promisit à Deo veniam, si pœnitentiam egisset: *Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga Deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui*. Non ita intellexit Paulus, qui Corinthium illum jam baptizatum, quem ob publicum incestum 1. Cor. 5. v. 5. Satanæ tradiderat, idest communione privaverat, postea 2. Cor. 2. v. 7. pœnitentem ipsum suscipi jussit. Ita Philaster Hæres. 82. *Paulus, quem abjecerat eum suscipi post tempus jubet. Amissionem itaque dignitatis possunt perpeti tales, non detrimentum salutis*. Quibus alludit ad canonicas pœnitentias, quibus tunc subjiciebantur talium criminum rei, qui tamen à spe salutis omninò non excidebant.

VIII. In

VIII. In contrarium opponebant Novatiani dictum Pauli Hebr. *6.* v.*4.* *Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cæleste, & participes facti sunt Spiritus Sancti; gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque seculi venturi, & prolapsi sunt; renovari ad pœnitentiam, rursus crucifigentes sibi metipsis Filium Dei, & ostentui habentes.* Et cap.10. v. 26. *Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia.* Ex quibus inferebant, lapsis post Baptismum nullum superesse salutaris pœnitentiæ locum.

IX. Respondet S. Epiphanius Hæref.*59.* n.*2.*, Paulum in primo textu loqui de renovatione facienda per novum Baptismum: *Nam re verâ*, inquit, *qui semel renovati ceciderunt renovari ampliùs non possunt. Neque enim nascetur ampliùs Christus, ut pro nobis in crucem agatur. Neque Dei Filium in cruce suspendere quispiam potest, qui id ultra perpeti nequit. Neque alteram quis usurpare lotionem potest, quòd unus Baptismus sit, unaque renovatio. Verùm horum omnium remedium statim Apostolus subjicit, ut & Ecclesiæ medicinam faciat, & illius membris consulat. Ait itaque* v.*9.* „ Confidi-
„ mus autem de vobis, carissimi, meliora & viciniora saluti.
„ Non enim injustus est Deus, ut oblivifcatur boni operis vestri „.
In quo vides, quemadmodum & instaurationem illam secundam fieri non posse omninò pronuntiaverit; neque tamen à salute illos excluserit, quos peccati sui pœniteret: sed & saluti propinquos esse dixerit, & Deum rectè ab iis factorum esse susceptorem, qui delictorum suorum absolutam pœnitentiam capesserent, seque adeò converterent animumque mutarent.

Quamobrem cum Divinus sermo, tum Sancta Dei Ecclesia perpetuò pœnitentiam approbat; non quòd mollior ac dilutior sit, aut pigriores illos faciat, qui in illo stadio decurrunt; sed ut Dei gratiam humanitatemque non rejiciat, ac cujusque causæ modum ac rationem consideret. Ut enim is, qui virginitatem amisit, quod ad corpus attinet, repræsentare illam non potest, cùm id minimè natura patiatur: ita qui post Baptismum in majora quædam crimina prolapsus est, perinde ac qui virginitate excidit, secundum habet in continentia commendationis gradum: sic ille post Baptismum graviore obstrictus scelere secundum habet sanitatis genus. Quod tametsi cum tantâ quantâ priùs virtute minimè conjunctum sit, non est tamen à consequendæ vitæ spe ac salutis alienum. Igitur eorum, qui in capessenda pœnitentia laborant, fructum ac præmium Divinus sermo non rejicit. Hactenus Epiphanius.

X. Igitur qui post Baptismum in grave crimen lapsus semel innocentiam baptismalem amisit, eam quidem per pœnitentiam am-

ampliùs recuperare non poteſt, ſicut nec qui ſemel amiſit Virginitatem, per continentiam iterum virgo reſtitui poteſt. Sicut autem per poſteriorem continentiam caſtus & continens fieri poteſt: ita per pœnitentiam poſt lapſum Dei gratiâ juſtus & ſalvus effici poteſt. Et ideò D. Paulus dicit quidem ſemel lapſum per pœnitentiam non poſſe innovari, dicit tamen, Deum non eſſe injuſtum, ut obliviſcatur boni operis, ideſt pœnitentiæ illius. Et hoc quia ut docet S. Thomas 3. p. qu. 48. art. 1. ad 5. *Baptiſmus* (per quem homo innovatur) *habet virtutem ex paſſione Chriſti, ſicut quædam ſpiritualis generatio cum ſpirituali morte præcedentis vitæ*, „ Statutum *autem* eſt hominibus ſemel mori „ (Hebr. 9.) *& ſemel naſci: & ideò ſemel tantùm debet homo baptizari. Sed pœnitentia habet virtutem ex paſſione Chriſti, ſicut ſpiritualis medicatio, quæ frequenter iterari poteſt*. Ita S. Thomas.

XI. Ad alterum Pauli textum ex Cap. 10. dico, Paulum ibi apertè loqui de hæreticis, qui poſt acceptam notitiam veritatis deſerunt collectionem, ideſt Eccleſiam: pro iſtis enim quamdiu ſic manent, non relinquitur pro peccatis hoſtia. Videant hoc Novatiani. De quibus & eorum errore cùm locutus etiam ſim Tom. 3. in 3. p. Tract. de Pœnitentia Qu. 1. Dub. 1. §. 2.; & inſuper cùm ibid. q. 10. per totam de Pœnitentia publica ejuſque ordinibus diſſuerim, ad ibi dicta Studioſum mitto.

XII. Quia verò quamvis Novatiani nedum à fide lapſos, ſed & mœchos, adulteros, raptores, aliorumque criminum reos reparationis pœnitentiam incapaces eſſe dicerent, & contra Eccleſiam quæ illos poſt pœnitentiam recipiebat blaterarent, ipſi tamen omnes cujuſvis criminis obnoxios, & maximæ Eccleſiæ rebelles, ſi eorum ſocietati ſe ſe adjungerent, abſque ullâ prævià pœnitentiâ admittebant; ideò eos ita coarguit S. Cyprianus Ep. 52. ad Antonianum: *Nec ſibi in hoc novi hæretici blandiantur, quòd ſe dicant Idololatris non communicare, quando ſint apud illos & fraudatores, & adulteri, qui teneantur idololatriæ crimine, ſecundùm Apoſtolum dicentem: Omnis fornicator, aut immundus, aut fraudator, quod eſt idololatria, non habet hæreditatem in Regno Chriſti & Dei.* Et S. Pacianus Epiſt. 3. ad Sympronianum Novatianos ſic ad hominem premit: *Nos*, inquit, *in Eccleſiam lupos recipimus, qui hæreticorum ora vitamus? An potiùs Novatiani, qui cùm ipſi ſint rapaces lupi paulò miſeriores oviculas reformidant? Nos conſentimus malis, nos picem tangimus, nos tenebris cohæremus, nos Idolo & Belial jungimur? Aut illi qui Evariſtum, qui Nicoſtratum receperunt, cæteroſque ab Eccleſia recedentes linguâ, manu, moribus inquinatos? Nos cum adulteris & furibus convenimus; an illi qui Novatum vitæ*

ſuæ

suæ & capiti prætulerunt, qui post interceptam pecuniam pupillorum atque viduarum, miseri parentis & partus uxoris parricidam, non modò non pœnitentem, verùm etiam gloriantem? Hæc quæ Pacianus in Novatianos, an intorqueri possint in prætensos Reformatores, qui Ecclesiam cujus sunt desertores calumniis infamare non cessant, dum ipsi Luthero vel Calvino vel sibi metipsis adhærentes, veris sunt irretiti criminibus, judicet pius ac prudens.

XIII. Et ne mendacem me quis accuset: ecce Lambertus Danæus ex prætensis Reformatis unus, qui cap. 38. de Novatianis (qui etiam se Catharos nuncupabant) agens, Catharorum Recentiorum causam suscipiens, ait „ Posterior ætas ad prægravandam „ bonam Sacrosancti Evangelii causam, homines vere Evangeli- „ cos infami Catharorum nomine calumniata est, quos eosdem „ etiam Waldenses, Pauperes de Lugduno, Arnaldistas ab Ar- „ naldo quodam . . . Denique eos Tossepinos vocavit „. Hæc Danæus. Qui deinde dicit ex Novatiana hæresi fluxisse venenum meriti bonorum operum addens „ Recepta tamen est hæc hæresis „ & repetita interpolato nomine à Pelagianis: deinde à Papistis „ retenta: quia omnes hi meritum operum nostrorum defendunt „. Ita Danæus.

XIV. Cui breviter respondeo. Ad primum, quo Waldenses, seu Pauperes de Lugduno homines verè Evangelicos appellat, me non mirari: nam Evangelici erant, seu Evangelici nomen falsò affectabant, sicut ipse Danæus. Nam & ipsi de abstinentia à cibis in Quadragesima, de auriculari Confessione, de Confirmatione, de Romano Pontifice, de Sanctorum imaginibus, de Indulgentiis & aliis dogmatibus eadem cum Danæo, & suis asserebant: & propterea in Romana Synodo ut hæretici jure damnati anno 1170. fuere, sicut in Tridentina Danæus & sui. Unum tamen dicebant Waldenses, quod non puto à Danæo ut Evangelicum probandum: nempè, urente carnis libidine omnem carnalem commixtionem, tam inter viros, quàm inter feminas esse licitam. Arnaldistæ autem multa in Deum creatorem blasphemabant: unde nescio quomodo Evangelicos ac suos appellare possit Danæus.

Quod verò secundo loco dicit, doctrinam de merito bonorum operum à Novatianis, seu Catharis haustam, ad Pelagianos transisse, & à Papistis retentam esse, vel ex ignorantia, vel ex animo calumniandi procedit. Sibi enim arrogare meritum operum propriis & naturæ viribus, Catharorum quidem & Pelagianorum audax præsumptio fuit: at meritum concedere bonis operibus ex Christi meritis, & ejus gratia factis, doctrina Catholica semper fuit ab Ecclesia recepta, & à solis Luthero, Calvino & suis, falsis

falsis principiis rejecta, ut ostendi in Vera Ecclesia Tom. 2. p. 1. art. 9.; & Tom. 3. in 1. 2. Tract. de Merito Justi q.1. Dub. 2. Verè quidem ego dicere possum, Danæum & alios errorem negandi Ecclesiæ auctoritatem, dimittendi peccata, contemnendi confirmationis Sacramentum, & Martyrum reliquias, à Novatianis accepisse. Sed hæc satis.

§. IV.

Alii Novatianorum errores.

I. PRæfato suo primario alios addebant errores Novatiani. Illicitas secundas nuptias asserebant, easque tam in maribus, quàm in feminis ceu adulteria detestabantur; ideoque eos qui post Baptismum secundas contraxissent nuptias à sua communione arcebant. Hunc errorem in Montanistis supra Cap.23. §.4. rejeci. Aliqua tamen hic adjiciam. De Catharis ait S. Augustinus L. de Agone Christiano cap. 31. *Viduas suas uri cogunt, quas nubere non permittunt. Non enim prudentiores habendi sunt, quàm Paulus Apostolus, qui maluit eos nubere quàm uri* (1. ad Timoth. 5. v.14.) Ideoque Concil. Nicænum Can.8. Catharis, ut in Ecclesiam recipiantur, mandat scripto promittere, se æquè cum bigamis & cum lapsis communicaturos. S. Epiphanius Hæref. 59. num. 4. dicit, ad secundas nuptias damnandas motos fuisse Pauli Epist. 1. cap.3. v.2. ad Timoth. scribentis: *Episcopum irreprehensibilem esse oportere, unius uxoris virum, continentem*: similiter Diaconum & Presbyterum: cui respondet Epiphanius (cujus verba quia valdè favent sacrorum Ministrorum continentiæ & cælibatui contra Novatores, per extensum referam): *Ita enim, profectò se se res habet, ut post Christi in Orbem terrarum adventum, eos omnes, qui secundùm priores nuptias mortuâ uxore alteri se se nuptiis illigarint, sanctissima Dei disciplina rejiciat: propterea quòd incredibilis est sacerdotii honor ac dignitas. Atque istud ipsum Sacrosancta Dei Ecclesia cum omni provisione diligentiáque servat. Quin eum insuper, qui adhuc in matrimonio degit, ac liberis dat operam, tametsi unius sit uxoris vir, nequaquam tamen ad Diaconi, Presbyteri, Episcopi, aut Hypodiaconi Ordinem admittit; sed eum dumtaxat, qui ab unius uxoris consuetudine se se continuerit, aut ea sit orbatus: quod in illis locis præcipuè fit, ubi Ecclesiastici canones accuratè servantur.* Hactenus Epiphanius. Qui subinde ostendit, quòd si alicubi aliter fiat, hoc fit non ex Canonum auctoritate, sed vel ex hominum ignavia, vel ex necessitate, quia tot non inveniuntur qui populi

 mul-

multitudini satisfacere possint. Pergit deinde ostendens, Ecclesiam à Spiritu Sancto edoctam statuisse in Sacris Ministris continentiam, ut soli Deo penitùs vacent; & alia, quæ omitto: tum quia rei præsentis non sunt, tum quia de eis fusè egi, tum in Vera Ecclesia, tum in Colloquiis Theologico-polemicis Classe 1.

II. Revertendo igitur ad præsens argumentum: secundas nuptias illicitas fecisse solos Catharos Novatiani sobolem, censet Theodoritus Lib. 3. Hæret. Fab. cap. 5. Imo hunc errorem solis in Phrygia morantibus tribuit Socrates Lib. 5. Hist. c. 22., addens, eos qui in Occidente erant bigamos recepisse, qui verò Constantinopoli degebant absolutè nec recepisse, nec rejecisse. Nemo tamen præter ipsum hâc distinctione utitur: imò S. Epiphanius S. Augustinus tum in L. de Hæref. c. 38. tum in L. de Agone Christ. cap. 31. tum Theodoritus citato loco omnibus Novatianis, seu Catharis hunc errorem affingunt.

III. Martyres, eorumque Reliquias contemsisse Novatianos Alexandriæ, refert S. Eulogius apud Photium Cod. 280. pag. 1617. *Hoc facere*, inquit, *Novatianos Alexandriæ contra Martyres blaterantes. Compariturі autem in ultimo Judicii die non habebunt sui defensionem, nec aperire os, nec movere labra poterunt, quia hoc tempore contra Christi Martyres linguam exacuerunt.* Et post pauca subdit: *David de justificatis tribulatione loquens ait* „ Custodit Dominus omnia ossa eorum, unum ex his non contringetur „ *ostendit, ossa illa vitam dare posse, & accedentibus medicinam præbere. Hæc enim ipsa ossa, quæ à Christo nunc conservantur, sibi invicem unita animæ conjungentur, & mercedem simul certaminum accipient* &c. Audiant hæc moderni Hæretici, qui Sacra Martyrum ossa cum Novatianis contemnunt.

IV. Ulteriùs in hoc versabantur errore, quòd venientes, seu redeuntes ad eorum Sectam iterum baptizabant. Cùm enim existimarent universam Ecclesiam esse corruptam, eò quòd lapsos & peccatores ad communionem reciperet; indè fiebat, ut venientes ad eorum Sectam iterùm baptizarent, reputantes nullum Baptisma extra illam datum. Quare Dionysius apud Euseb. Lib. 7. Hist. cap. 8. de Novatiano ait: *Qui præterea sacrum lavacrum obliterat; fidemque & confessionem quæ Baptismum præcedit evertit*. Instructionem, & Catechismos aliosque ritus ante Baptismum fieri solitos omittebat, ut dicam. Et S. Cyprianus Epist. 73. ad Jubajanum: *Novatianus*, inquit, *simiarum more, quæ cum homines non sint, homines tamen imitantur, vult Ecclesiæ Catholicæ auctoritatem sibi & veritatem vindicare, quando ipse in Ecclesia non sit: immo adhuc insuper contra Ecclesiam rebellis & hostis extiterit.... Quòd si in*

in Ecclesia baptizatos rebaptizandos foris extra Ecclesiam Novatianus existimat, à se incipere debuerat, ut prior extraneo & hæretico Baptismo rebaptizaretur, qui post Ecclesiam imò & contra Ecclesiam baptizandos foris opinatur. Quibus S. Cyprianus Novatianum reprehendit, non quòd putaret, Baptismum extra Ecclesiam collatum esse nullum; in hac enim opinione seu errore, Cyprianus ipse erat, ut ostendi Tom.2. in 3. p. Tract. de Bapt. Qu.4. Dub. 3.; sed quia suam Ecclesiam solam esse Catholicam & veram præsumebat.

V. Baptisma tamen Novatianorum in substantialibus cum Baptismo Catholicorum conveniebat, illud enim in nomine SS. Trinitatis, cujus fidem illæsam custodiebant, conferre consueverant, licèt aliquam fidei confessionem ante Baptismum, ut ex Dionysio dixi, fortè omitterent; sicut nec Chrismatis unctionem in Baptismo præmittebant. Sic Theodoritus his verbis: *Iisque qui ab ipsis tinguntur Sacrum Chrisma non præbent.* Hoc Danæus ipse fatetur Opusc. 38. quem morem dicit fuisse tunc in Ecclesia receptum „ Et certè ex Fabriani Episcopi Romani actis & vita „ discimus, magnum tunc fuisse Chrismatis in Baptismis usum, „ quando ille ipse præcepit quotannis confici, vetuit autem com- „ buri, & est in Can. Literis de Consecr. dist. 3. Idem apparet ex „ Tertulliani scriptis. Sed quo Scripturæ fundamento Patres „ Chrisma in baptizando quæso sanxerunt „? Ita spiritu hæretico claudit Danæus. Si fatetur, Ecclesiam ab antiquis temporibus statuisse, ut Chrisma in Baptismo adhiberetur, & eo usos fuisse Patres, quâ auctoritate ipse ac sui ritum hunc à Baptismo rejecerunt? An quia Scriptura id non præcipit? Sed Scriptura præcipit tamen in his quæ ad ritum pertinent obediendum esse Ecclesiæ.

VI. Nedum autem Chrisma à Baptismi collatione Novatiani explosere: sed & Sacramentum Chrismationis seu Confirmationis prorsùs omittebant, nec baptizatis conferebant. Indicat hoc Dionysius supra relatus de Novatiano addens: *Et Spiritum Sanctum penitùs ab illis fugat.* Originem hujus omissionis à Novatiano ipso fluxisse credendum est, qui ut ex Cornelio supra laudato apud Euseb. Lib. 6. cap. 43. retuli: *Neque ab Episcopo consignatus est. Hoc autem signaculo minimè percepto, quo tandem modo Spiritum Sanctum potuit accipere?* Hâc ratione antiqua Ecclesia statuit, ut Novatiani ad eam venientes non rebaptizarentur quidem, sed tamen Manuum Impositione confirmarentur, vel Sacro Chrismate inungerentur. De manuum impositione sola loquuntur Nicænum Can. 8., Laodicænum Can. 7., & Constantinopolitanum I., & Innocentius I. De unctione etiam loquitur Theodoritus citato loco

 di-

dicens „ Quocirca eos etiam qui ex hac hæresi corpori Ecclesiæ conjunguntur benedicti Patres ungi jusserunt „ . In hac hæresi moderni Acatholici quoquè convenientes, Confirmationem à numero Sacramentorum delent, ut ostendi Tom.2. in 3.p. Tract. de Confirm. qu.1. Dub.1.

VII. De die celebrandi Paschatis concordes non erant. Aliqui enim contendebant, illud celebrandum esse cum Judæis Lunâ 14. Martii in quamcumque diem incideret. Alii die Dominicâ sequenti cum Catholicis. Sive autem unâ, sive aliâ die celebraretur, pro re adjaphora habebatur, ut scribit Socrates L. 5. Hist. c.22. Quamvis idem Socrates eodem Libro c.21. supponat, Novatianos in Synodo Pazensi statuisse celebrandum Pascha die 14. Et hoc statutum Sabbatium quemdam ex Judæo factum Christianum, & Sectâ Novatianum, innovare conatum fuisse, aliis tamen ejusdem Sectæ refragantibus, exceptis Novatianis Galatiæ & Phrygiæ idem cum illo sentientibus.

VIII. Tandem Novatiani superbiâ, & animi duritie omnes hæreticos superarunt. Elatione obcæcati se solos puros ac mundos jactabant, cæteros velut immundos & corruptos contemnentes: ideòque, non rejecto tamen Novatianorum à suæ Sectæ auctore accepto nomine, aliud addidere: *Catharos*, ideft puros ac mundos se vocitantes: quo fiebat, ut cæteros tanquam impuros ad se accedere dedignarentur, ac duritie cordis, etsi humiles ac pœnitentes, peccatores admittere recusarent: similes prorsus Pharisæis, nec timentes maledictum à Deo per Isaiam c.65. v.5. in eos fulminatum: *Qui dicunt recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es: isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens totâ die*, Scire nolentes *quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam* (Jacobi 4. v.6. 1. Petri 5. v.5.) & quòd *Domum superborum demolietur Dominus*. At quia Pharisæos æmulari volebant, attendant quid evenerit Pharisæo illi, de quo Christus ipse Lucæ 18. v.10. &c. *Duo homines*, inquit, *ascenderunt in templum ut orarent: unus Pharisæus, & alter Publicanus. Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum raptores, injusti, adulteri, velut etiam hic Publicanus. Jejuno bis in Sabbato, decimas do omnium quæ possideo*. Ita orabat Pharisæus. *Et Publicanus à longè stans nolebat nec oculos ad cœlum levare: sed percutiebat pectus suum dicens: Deus propitius esto mihi peccatori.* Quid evenit? Christum audiant: *Dico vobis, Descendit hic justificatus in domum suam ab illo: quia omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur*. Norint ergo Novatiani, peccatores quos humiliter pœnitentes ipsi superbè rejiciunt, à Deo mise-

misericordiam consecuturos, se autem Pharisaico spiritu intumescentes fore à Deo & à Christo rejiciendos. Sed hosce superbos dimittamus.

CAPUT XXXV.

De Angelicis.

§. I.

Qui fuerint, & quis eorum error.

I. Horum ignotus est Auctor, imò & eorum nomen satis obscurum. Ab eis propterea breviter se expedit Epiphanius Hæres. 60. dicens: *Audita à nobis est Angelicorum hæresis, ac solum ejus nomen accepimus, neque cujusmodi illa demum hæresis sit, compertum habuimus. Quod eo fortasse contigit, quòd cùm aliquando prodiisset, desiit postea, ac tandem penitùs extincta est. Illud verò nomen, quam ob causam obtinuerit, ignoramus. Nam cùm hæretici quidam conditum ab Angelis Mundum esse dixerint, utrumnam hæc Secta quòd idem assevveraret eodem sit affecta nomine, certò affirmare non possum. An potiùs quòd in Angelicum se se ordinem arroganter referrent, atque excellentem quamdam vitæ rationem instituerent, ne hoc quidem pro comperto affero. An postremò ab loco quodam eam appellationem sortiti sint; quoniam quidem regio quædam est ultra Mesopotamiam, quæ Angelina dicitur.* His Epiphanius profitetur, omnia de hac hæresi sibi esse ignota: ignotam causam nominis, causam erroris: & quòd vix enata desierit, & fuerit extincta.

II. S. Augustinus tamen Angelicos dictos asserit ab Angelorum cultu. Ita L. de Hæres. c. 39. *Angelici in Angelorum cultum inclinati, quos Epiphanius jam omninò defecisse testatur.* Damascenus etiam Hæref. 60. *Angelici*, inquit, *hi omninò non supersunt hodie. Ita verò dicti sunt: vel quòd se Angelici ordinis esse jactarent, vel quòd Angelos invocarent.* Theodoritus in Cap. 2. Epist. ad Coloss. dicit, suâ ætate superstites fuisse in Phrygia & Pisidia profani cultus Angelorum reliquias sic: *Qui legem defendebant eos etiam ad Angelos colendos inducebant dicentes, fuisse legem per eos datam. Mansit autem diù hoc vitium in Phrygia & Pisidia. Quo circa Synodus quoquè, quæ convenit Laodiceæ, quæ est Phrygiæ Metropolis, lege prohibuit, ne precarentur Angelos. Et in hodiernum usque diem licet videre apud illos, & eorum finitimos Oratoria Sancti Michaelis.*

III. Hu-

III. Hujus hæresis Auctorem nemo prodidit. Viguisse maximè in Phrygia & Pisidia ex Theodorito vidimus. Tempus quo emersit incertum est. Aliqui ut Ricciolius 3. p. Chronol. Tom. 2. Catal. 2. eam consignant sub anno Domini 255. Eam quoquè Natalis Alexandre Hist. Eccl. Sec. 3. c. 3. art. 6. medio seculo tertio circiter exortam putat. Alii coævam eam faciunt hæresi Melchisedecianorum, ideoque prius exortam, nempè circa initium seculi tertii, Isidorus L. 8. Etymol., Honorius Augustodun. L. de Hæres., & Rhabanus Lib. 2. de Inst. Cleric. c. 58., ettò Epiphanius Augustinus & Damascenus eam post Catharos recenseant.

IV. Seculo sexto Monophysitæ quidam, dicti etiam Angelici seu Angelitæ ab Angelio Alexandriæ regione emerserunt, de quibus Theodorus Presbyter Constantinopol. Lib. de Receptione Hereticorum apud Cotelerium Tom. 3. Monum. Eccl. Græc. Sed hi diversi omninò sunt ab illis, de quibus agimus. Nam hi Angelitæ dicti sunt, non ab errore quo Angelos superstitiosè colerent, sed ab Angelio loco sic dicto. Unde idem Theodorus: *Porrò*, inquit, *Angelitæ ab adversariis vocati sunt ex loco Alexandriæ dicto Angelio, in quo collecti ædem habentes, qui primi inter eos sunt congregantur*. De his Nicephorus L. 18. Hist. cap. 49. dicit, habuisse primum Sectæ ducem quendam Severum, à quo etiam dicti sunt, sicut Angelitæ ab Angelleo, loco Alexandriæ, in quo suos cœtus habebant. Errabant autem circa Trinitatem „ dicebant enim, alium „ esse Patrem, alium Filium, alium Spiritum Sanctum, non esse „ autem horum quemque per se ipsum naturam, sed habere com- „ munem Deum, sive Deitatem in eis existentem, atque de ea „ Deitate indivisibili modo participantes quemlibet esse Deum. „ Unam autem subsistentiam opinantur esse Patrem, Filium, & „ Spiritum Sanctum, communem verò ipsum Deum & naturam „. Hæc ex Nicephoro. Ab his quoquè diversos fuisse puto alios Angellios, quos in Sicilia fuisse idolorum cultores, scribit S. Gregorius Magnus Lib. 3. Epist. modò 60., quamvis Patres Maurini in Notis eosdem fuisse putant ac eos, de quibus supra Nicephorus, & à cultoribus Idolorum distinctos.

V. Errabant igitur Angelici, de quibus modò agimus, secundùm Epiphanium, vel quia Angelos colerent ut Mundi Conditores (aut Legis datores juxta Theodoritum) vel quia se in Angelicum ordinem arroganter referrent. Secundùm Augustinum autem & alios, quia Angelos colebant, & venerabantur. In hoc exultat omnium Protestantium nomine Danæus, & conatur ostendere, Angelicorum veterem hæresim in Catholicos Romanos (seu ut vocat Papistas) Angelis cultum præstantes transisse, & ab eis reno-

renovatam fuisse. Sed quàm turpiter hallucinetur cum suis, ostendi in Vera Ecclesia Tom.2. p.2. art.14. §.3. & Tom.16. Theolog. Qu. 5. de SS. Intercess. Dub. 3. Ut tamen Danæi impostura hic appareat, aliqua §. sequente dicam, seu potiùs repetam.

§. II.

Angelicorum error à Catholico dogmate secernitur.

I. DAnæus hoc Opusc. 39. solitâ audaciâ hæc scribit „ Quamquam autem non est latissimè propagatum hoc virus, „ tenacissimè tamen in hominum animis semel sparsum inhæsit: „ adeò ut Papistæ etiamnum hodie hunc errorem retineant, & „ colant Angelos. Esse verò antiquissimum, & jam indè ab Apostolorum & Apostolicorum virorum ætate repetitum ex eo „ apparet, quòd Paulus in Epist. ad Coloss. 2. v. 18. cultus Angelo„ rum jam meminit, & rejicit. Quæ sententia ex Platonicæ Sectæ „ & Philosophiæ fontibus hausta, primum à Simonianis in Eccle„ siam invecta est, sed ab Apostolis explosa; demum horum „ Angelicorum industriâ recruduit, ut ad Simonem Magum tan„ quam ad proprium auctorem & parentem revocari debeat. „ Hanc autem hæresim maximè in Phrygia & Pisidia viguisse, „ scribit Theodoritus Cyri Episcopus, adeò ut Laodicæna Syno„ do (est autem illa Laodicea Metropolis Phrygiæ) sit vetitum, „ ne Christiani precarentur Angelos „. Hucusque Danæus.

II. Porrò si hoc discursu intenderet hæresis damnare Angelicos, qui Angelos colebant eo modo & cultu, quo Simon Magus & alii Apostolorum temporibus, ab eo non dissentirem. Illi enim colebant Angelos tanquam Mundi Conditores, Legislatores, eisque sacrificia offerebant: colebant insuper non solùm bonos, sed etiam malos, nempè Dæmones, atque ita colebant, ut derelicto Christo, per eos solos Deo quem invisibilem supponebant reconciliari, & ad eum accedere posse sperarent. Tales erant, à quibus ut caverent, Colossenses monebat Paulus citato loco. Postquam enim cap. 1. eos hortatus fuerat, ut in solum Jesum Filium Dei spem ponerent, quia *ipse est imago Dei invisibilis .... in quo condita sunt universa in Cœlis & in terra, visibilia & invisibilia, sive Throni sive Dominationes, sive Principatus, sive Potestates: omnia per ipsum & in ipso creata sunt. Et ipse est ante omnes & omnia in ipso constant. Et ipse est Caput Corporis Ecclesiæ, qui est principium primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum tenens. Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare. Et per eum reconciliare omnia*

omnia in ipsum, pacificans per sanguinem Crucis ejus sive quæ in terris, sive quæ in Cœlis sunt. Videns surrexisse aliquos, qui sive ex Lege, sive vanis Philosophiæ rationibus eos à Christo eripere, & ad Angelorum cultum trahere cap. 2. v. 18. *Nemo*, inquit, *vos seducat, volens in humilitate & religione Angelorum, quæ non vidit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ: & non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus & conjunctiones subministratum, & constructum crescit in augmentum Dei*.

III. Is ergo erat cultus Angelorum, quem damnabat, & à quo cavere jubebat Paulus, cultus scilicet non tenens Christum Caput universæ Ecclesiæ, per quem reconciliati sumus Deo, eoque posthabito, totum tribuens Angelis ab ipso creatis, & docens per ipsos solos, non per Christum nos ad Deum invisibilem accedere posse. Ita Pauli mentem exponunt Chrysostomus Hom. 7. in c. 2. ad Coloss. *Erant quidam qui dicerent, non oportere nos per Christum adduci, sed per Angelos. Illud enim est majus, quàm ut id possimus assequi*. Et Theodoritus in dictum Caput: *Qui Legem defendebant, eos etiam ad Angelos colendos inducebant dicentes fuisse Legem per eos datam .... dicentes, universorum Deum nec cerni, nec comprehendi, nec ad eum posse perveniri, & oportere per Angelos Divinam sibi benevolentiam conciliare. Hoc autem dixit. In humilitate & cultu Angelorum. Humilitatem præferebant: sed re verá insolentiæ vitio laborabant*. Contra quos Concilium Laodicænum anno 372. Can. 35. statuit: *Non oportet, Christianos derelictá Ecclesiá Dei abire, & ad Angelos idololatriæ abominandæ congregationes facere, quæ omnia interdicta sunt. Quicumque autem inventus fuerit occultæ huic idololatriæ vacans, anathema sit: quoniam derelinquens Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei, accessit ad Idola*. Quæ exponens Zonaras: *Antiqua*, inquit, *illa quorumdam hæresis fuit, ut non Christum nobis patronum, aut interpretem apud Deum adhibendum esse, sed Angelos affirmarent*. Cum ergo Synodus hæc Laodiceæ Phrygiæ Metropoli coacta sit, & in Phrygia maximè essent Angelici, perspicuum est, præfatum Canonem contra ipsos fuisse editum, ac proinde eorum errorem fuisse, quòd colerent Angelos cultu idololatrico, & derelicto Christo spem suam omnem in Angelis ponerent. Et hic fuit error, à quo ut caverent Colossenses Paulus monebat: quem errorem Simoniani tunc, & alii seductores apud simplices spargebant, haustum fortè ex Ethnica & Platonica Philosophia, ut quos illi Genios, isti Angelos appellarent, atque iisdem solemnibus ac sacrificiis colerent.

IV. Hæc si Danæus sepositâ calumniandi libidine advertere voluisset, non dixisset certè, quòd *Papistæ etiamnum hodie hunc erro-*

errorem retineant, & colant Angelos. Quâ enim conscientiâ dicere potuit, nos derelinquere Christum ut colamus Angelos, qui totam spem nostræ salutis unicè in Christo tanquam nostro Mediatore, & à quo Angeli ipsi ut nos adjuvent accipiunt, collocamus? Colimus certè Angelos, sed cultu inferiori, non Latriæ tanquam Dominos ac Deos, sed Duliæ tanquam Dei ministros, legatos, nuntios & custodes nostros: colimus, eis tamen sacrificia non offerimus, sed soli Deo & Christo; rogantes eos ut sacrificia & preces nostras ad Deum perferant, juxta illud quod vidit Joannes in Apoc. cap.8. v.3. *Et alius Angelus venit & stetit ante Altare habens thuribulum aureum: & data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus Sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei, & ascendit fumus incensorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo*. Ob hæc officia, quæ pro nobis gerunt, Angelos grati animi ergo veneramur: sicut & Danæus ministrum Regis, qui ejus preces ad Regem deferret, veneraretur, ejusque Legatum coleret, nec quidquam cultui Regi debito se detrahere existimaret, imò se in eis colere & venerari Regem, & propter Regem honorem eis impertiri. Si ergo hanc distinctionem in cultu civili & politico approbat, cur non in religioso & sacro? Religiosus est cultus Angelis præstitus, non ut à religione elicitus, sed ut imperatus, inquit Amesius è Danæi schola Tom. 2. Bellarm. enervati Lib. 6. c. 5. §. 33. *Honorandæ sunt creaturæ Dei ex religione erga Deum, non ex religione erga ipsas. Religio, ut scholastici loquuntur, imperat, non elicit istum honorem*. Si ergo quamvis eâdem caritate quâ diligimus Deum, diligamus & proximum, non indè infertur, quòd diligamus proximum super omnia, & propter se, sicut Deum diligimus: ita etsi eâdem religione veneremur Deum & Angelos, non infertur, nos pari honore Angelos venerari, ac Deum.

V. Audiat Danæus, quid S. Augustinus (quem velut patronum allegat) scribat contra Faustum similia ei improperantem Lib.20. c.21. *Colimus ergo Martyres eo cultu dilectionis & societatis, quo in hac vita coluntur sancti homines Dei, quorum cor ad talem pro Evangelica veritate passionem paratum esse sentimus. Sed illos tantò devotiùs, quantò securiùs post certamina superata: quantò enim fidentiore laude prædicamus jam in vita feliciore victores, quàm in ista adhuc pugnantes. At illo cultu, qui Græcè* Latria *dicitur, Latinè uno verbo dici non potest, cùm sit quædam Divinitati propria servitus, nec colimus, nec colendum docemus, nisi unum Deum. Cùm autem ad hunc cultum pertineat oblatio sacrificii, unde idololatria dicitur eorum, qui hoc etiam Idolis exhibent, nullo modo tale aliquid offerimus, aut offerendum præcipimus, vel cuiquam Martyri, vel* cui-

cuiquam sanctæ animæ, vel cuiquam Angelo: & quisquis in hunc errorem delabitur, corripitur per sanam doctrinam, sive ut corrigatur, sive ut caveatur. Etiam ipsi enim Sancti, vel homines, vel Angeli exhiberi sibi nolunt, quod uni Deo deberi norunt.

Inde affert exemplum Barnabæ & Pauli, qui Lycaoniæ non sunt passi se adorari ab iis, qui eis velut Diis immolare volebant Act. 14. & alterum exemplum Angeli nolentis adorari à Joanne Evangelista Apocal. 19. v. 10., & c. 22. v. 9. Cùm enim Joannes, eum non Angelum esse existimasset, sed ipsum Christum, ac Dei Verbum; & proinde eum adorare vellet cultu & adoratione soli Deo Verbo Incarnato debita, non permisit Angelus; sed ei dixit: *Deum adora*. Hæc duo exempla idem Sanctus Augustinus profert etiam L. 10. de Civit. Dei c. 19. & idem confirmat. L. de Vera Relig. c. 55. Quòd si etiam dicatur, S. Joannem voluisse adorare ipsum Angelum; tactum hoc probat, Joannem existimasse Angelos aliquo cultu licet inferiori ei qui soli Deo debetur adorari posse; illum autem recusasse Angelum, non quia illum sibi indebitum & illicitum reputaret, sed quia, ut ait S. Gregorius Homil. 8. in Evangelia Angeli post Incarnationem Verbi Humanitatem ad tantam dignitatem elevatam non ampliùs veluti naturâ Angelicâ inferiorem respiciebant: *Quid est*, inquit, *quod ante Redemtoris adventum Angeli ab hominibus adorantur & tacent* (ut Gen. 18. ab Abrahamo, & Gen. 19. à Loth) *postmodum verò adorari refugiunt, nisi quòd naturam nostram, quam priùs despexerant, postquam hanc super se assumtam conspiciunt, prostratam sibi videre pertimescunt? Nec jam sub se velut infirmam contemnere ausi sunt, quam super se videlicet in Cœli Rege venerantur. Nec habere dedignantur hominem socium, qui super se adorant hominem Deum.*

VI. Doctores verò à Danæo citati Lactantius L. 2., Arnobius L. 3., & Theodoritus L. 5. Divin. Decret. Epitome, quorum tamen verba non refert, vel loquuntur de malis Angelis seu Dæmonibus ut Lactantius L. 2. c. 15. vel de cultu Angelis tanquam Diis exhibito, ut Arnobius L. 3., quod etiam Theodoritus loco citato asserit dicens, Angelos autem nec ut Græcorum Poetæ & Philosophi in Deos referimus: de eis tamen in sequentibus honorificè loquitur, & hominibus adeò favorabiles à Deo constitutos describit, ut nemo nisi stupidus aliquo honore bonos Angelos dignos non existimet. Propterea Eusebius Lib. 3. Demonst. Evang. pag. 106. *Accepimus*, inquit, *esse quasdam post supremum Deum Potestates naturâ incorporeas, intelligentes, rationales, omnique virtute præditas, quæ circum Regem Universi choros exerceant: quarum plures etiam usque ad homines ipsius Patris nutu quâdam salutari dispositione*

ne mittantur, quasque & cognoscere & venerari pro ratione graduque dignitatis edocti sumus, ut soli Deo qui Rex est Universi adorationis honorem tribuamus. Boni ergo Angeli honorem & venerationem suscipiunt, non adorationem, quam soli Deo reservari volunt. Fugiendos autem Dæmones esse dicit, qui *vel quàm maximè Deorum appellationes & cultus sibi ipsis arrogant.* Ita Eusebius.

Ambrosius etiam Lib. de Viduit. ait: *Obsecrandi sunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præsidium dati sunt. Martyres obsecrandi... possunt pro peccatis rogare nostris.* Et Hilarius in Psalm. 129. de Angelis ait: *Sunt enim efficientes spiritus in ministerium missi propter eos qui hæreditabunt salutem. Intercessione itaque horum non natura Dei eget, sed infirmitas nostra. Missi enim sunt propter eos qui hæreditabunt salutem, Deo nihil ex his quæ agimus ignorante: sed infirmitate nostrâ ad rogandum & promerendum spiritalis intercessionis ministerio indigente.* Ecce in aperto positum Danæi putidum mendacium. Non ab Angelicis hæreticis edocti, sed ab antiquo Ecclesiæ usu testantibus præcipuis Patribus, & infirmitatis nostræ indigentiâ didicimus, invocare, obsecrare, & venerari & colere cultu eis proprio tanquam nostros apud Deum Intercessores Angelos, tanquam *Orationes deprecantium ad Deum deferentes* (inquit Hilarius). Quod si his se indigere Danæus non putat, abeat, & sibi consulat; Alia enim nos vocant.

CAPUT XXXVI.

De Apostolicis.

§. I.

Qui, quando fuerint, & in quo erraverint.

I. *Apostolici* (inquit S. Augustinus L. de Hæres. cap. 40.) *qui se isto nomine arrogantissimè vocaverunt, eò quòd in suam communionem non reciperent utentes conjugibus, & res propriùs possidentes, quales habet Catholica* (Ecclesia) *& Monachos & Clericos plurimos. Sed ideò isti hæretici sunt, quoniam se ab Ecclesia separantes, nullam spem putant eos habere, qui utuntur his rebus, quibus ipsi carent. Encratitis isti similes sunt: nam & Apotactica* (idest Renuntiatores) *appellantur. Sed & alia, nescio quæ propria, hæretica docere perhibentur.* Ita S. Augustinus.

S. Epiphanius verò Hæres. 61. de eis hæc habet: *Alii secundùm illos dici se Apostolicos voluerunt, qui & Apotacticos, hoc est*

 Re-

Renuntiatores se ipsos nominant. Hoc enim diligenter observant, ne quidquam possideant. Iidem porrò à Tatiani dogmatibus, velut avulsione quâdam propagati, hoc est ab Encratitis, Tatianis, & Catharis, qui omnes præcipuè legem repudiant: babent illi diversa à nostris Sacramenta, & mysteria. De inopia rerum omnium gloriantur, ac Sacrosanctam Dei Ecclesiam ascititiis superstitionibus temerè dividunt, ac labefactant, & à Divina clementia excidunt. Neque enim eum qui semel prolapsus sit recipiunt ampliùs; atque eadem omninò de nuptiis, cæterisque id genus cum superioribus illis sentiunt. Cùmque Cathari receptis dumtaxat Scripturis adbærescant, isti Andreæ ac Thomæ (ita enim vocant) Actis potissimùm nituntur, suntque ab Ecclesiæ Regula prorsùs alieni.

II. Ex his colligitur primò, hanc Sectam fuisse ramum avulsum à Tatianis, Encratitis & Catharis. Dixi ramum avulsum, quia in aliquibus quidem cum illis conjungebatur, in aliquibus autem abscissa erat, ut indicant Augustinus, & Epiphanius supra relati: Quibus accedit Damascenus Hæref. 61. dicens: *Apostolici, qui & Apotactici idest Renuntiantes, in Pisidia dumtaxat eruperunt. Illos solos admittunt, qui se bonis abdicaverint. Encratitis affines sunt, etsi quædam alia ab illis præterea statuunt.* Ex Tatiano & Encratitis prodiisse, scribit Timotheus Presbyter in Lib. de Recept. Hæretic. Tom. 3. Monum. Eccl.Græcæ, dum ait, Auctorem hæresis suæ habuisse unum è discipulis Justini Philosophi & Martyris, ajuntque illum post Sancti Justini martyrium abscessisse ab Ecclesia, atque excogitasse hanc hæresim. Certum autem est, ut supra dixi agens de Tatiano, eum fuisse S. Justini primò discipulum & eo mortuo factum apostatam & hæreticum. In eo tamen, quòd bonis omnibus renuntiandum esse dicebant, ideoque se Apotacticos vocitabant, à Tatiano recedebant, & specialem Sectam cudebant; cùm hic error nec apud Tatianos, aut Encratitas, neque apud Catharos legatur.

III. Proinde quis ex præfatarum hæresum professoribus novum hunc & alios ut dicam errores addiderit, silentio premitur. Ab aliquo ex regione Phrygiæ, vel Ciliciæ, vel Pamphyliæ ortum habuisse, aut Pisidiæ, ex Epiphanio & Damasceno supra relatis colligi potest, cùm in iis regionibus hanc hæresim viguisse dicant. Danæus tamen Opusc. 40. putat ex Plinio, cœpisse hanc hæresim in ea Pisidiæ parte quæ ad Homonadum gentem, & Pamphyliam pertinet, quæ latiùs propagata Pamphyliam, Ciliciam, & Phrygiam ipsam infecit. Homona autem seu Homonida ex Plinio, oppidum fuit Isauriæ in Pamphylia Selgæ finitimum. Populos Homonadenses, vocat Baudrand in Lexico. Sed quidquid sit de loco unde

unde priùs erupit, de sua ætate dicit Epiphanius Hæref. 61. n. 2. *Habitant illi in exigua quadam regione Phrygiæ, Ciliciæ, ac Pamphyliæ.*

IV. Circa tempus, quo emerfit, quidam eam putant Angelicis fuiffe coævam, unde Ricciolius p. 3. Chronol. Catal. 2. eam ad ann. 261. fexennio poft Angelicos refert, ac de facto poft iftos eam ponunt SS. Auguftinus Epiphanius & Damafcenus. Verùm quia, ut fæpè vidimus, præfati Patres non femper fervant ordinem temporis, ideò alii antiquiorem eam faciunt. Apoftolicos erupiffe Severi Imperatoris & Victoris Papæ temporibus anno 199., cenfet Prateolus. Danæus autem ejus ortum anno Chrifti 188. confignat: ait enim (vaferrimè, ut mox videbimus) „ Nec mirum „ eft, eofdem tam brevi tempore toties novis nominibus fe vocaffe, Tatianos, Encratitas, Apoftolicos, quia cùm ftatim „ priorum error deprehenfus & ab Ecclefia damnatus effet, interpolandus & fucandus erat, quum iterum Ecclefiæ propinaretur. „ Itaque nomina mutabant homines aftuti & diabolici, uti nomine priori abdicato, aliud novum & plaufibilius introducerent, „ & quafi priori appellatione obliteratâ, nullum errorem ipfi fequi vel reponere viderentur. Tenebras enim eâ ratione melius fimplicioribus hominum mentibus offendebant „. Hæc Danæus, artificiosè præludens ad ea, quæ infra dicturus erit, nempè Apoftolicorum errorem fub hoc fpeciofo nomine tranfiffe ad Monachos, & alios fub Papatu paupertatem & cælibatum profitentes. Cùm potiùs hoc fibi ac fuis hanc artem applicare debuiffet, qui ut Lutherum & Calvinum jam damnatos declinent, fpeciofum nomen *Evangelicorum* fibi affumfere, errorem tamen retinentes, ac in dies augentes. Ad rem præfentem ergo. Si velimus, Apoftolicos, ut ipfe Epiphanius cenfet, à Catharis etiam aliquid accepiffe, oportebit eorum ortum poft medium feculi tertii cum Ricciolio differre.

V. De tempore, quo hæc Secta duravit, fi Danæum audimus, durat adhuc in Monachis & aliis poffeffioni rerum & matrimonio renuntiantibus. At fi veritatem ex Patribus hauriamus, Epiphanii tempore adhuc duraffe ex dictis apparet: cum enim dicat: *Habitant illi in exigua quadam regione Phrygiæ* &c. fignum eft fuâ ætate adhuc extitiffe, ficut etiam tempore S. Bafilii Magni, ut apparet ex ejus Canone 1. & 47., ubi tradit, hujus hærefis fectatores ad Ecclefiam venientes iterum baptizandos. At cùm in fexta Synodo in Trullo enumeratis hæreticis, quorum baptifma non eft admittendum, Apoftolici feu Apotactici omittantur, eos jam defiiffe conjici poteft; quamvis dici poffit, cum Euftathianis, &

Acria-

Aerianis progressu temporis confusos mutato nomine adhuc perstitisse, & in Synodo Gangrensi sub Sylvestro Papa damnatos fuisse. Sed de hoc loquendi occasionem infra nobis dabit Danæus.

VI. Apostolici, ut ex Epiphanio dixi, cùm essent proles à Tatianis, Encratitis, & Catharis avulsa, aliquos errores ab istis haustos profitebantur, & suum etiam proprium habebant. Cum Catharis lapsos recipiendi potestatem Ecclesiæ denegabant. Cum Tatiano & Encratitis Legem repudiabant, utpote à Deo malo latam: matrimonia pro illicitis habebant, & utentes conjugiis in suam communionem non admittebant. Sacramenta & mysteria diversa & diverso modo ac Ecclesia Catholica celebrabant. Addit Epiphanius, in hoc à Catharis recessisse, quòd *cùm Cathari receptis dumtaxat Scripturis adhærescant; isti Andreæ & Thomæ (ita enim vocant) Actis potissimùm utuntur, suntque ab Ecclesiæ regula prorsùs alieni*. In quo Encratitas sequebantur, de quibus in Hæref. 47. num. 1. idem Epiphanius ait: *Inter primarias Scripturas habent Andreæ ac Joannis Acta, necnon Thomæ & apocryphos alios*.

VII. Hunc veluti errorem meritò rejicit Epiphanius. Quare Philaster Hæref. 88. inter hæreses numerat etiam eam quæ apocrypha idest secreta dicitur, & cui ex hæreticis multi subscribunt; qui cùm relictis Scripturis Canonicis volunt solùm illa apocrypha legere, studiosè contraria Canonicis Scripturis sentiunt, & paulatim dogmatizantes contra eas & Apostolicas dispositiones sentiunt. Inter istos refert Manichæos, Gnosticos, Nicolaitas & alios quamplures; & de Actis Andreæ, quæ scilicet fecit veniens de Ponto in Græciam, multa prodigiosa jactabant Manichæi, quæ discipulos Apostolum sequentes conscripsisse perhibebant. De ejusmodi Actis meminit S. Augustinus L. 1. contra Adv. Legis & Prophet. c. 20., & L. de Fide contra Manichæos qui Evodio tribuitur cap. 38. Sed cùm hæc Acta auctorem habuisse dicat Leucium sectâ Manichæum; diversa fuere ab illis, quibus Encratitæ & Apostolici utebantur. Cùm enim Encratitæ integro ferè seculo sectam Manichæorum præcesserint, non poterant habere Acta à Manichæo postea conficta. Potiùs ergo erant illa Andreæ Acta, quæ Innocentius I. in Epist. ad Exuperium scribit fuisse à Nexocharida & Leonide Philosophis conficta, de quibus supra memini Tom. 5. cap. 3. §. 2. num. 8.

De Actis Thomæ eadem occurrit difficultas, cùm eadem S. Augustinus in Lib. contra Adimantium supponat à Leucio Manichæo composita, ideòque Encratitarum ævo nondum fuerant in lucem edita. Ex his aliqua retuli Tom. 5. c. 6. §. 2. n. 5.

VIII. Cujuscumque auctoris fuerint Acta Andreæ & Thomæ, qui-

quibus Apostolici nitebantur, nullius auctoritatis erant; sed perniciosa, vel saltem apocrypha. Sicut & alia sub nomine Apostolorum supposita, de quibus egi Tom. 1. Tract. de Libris Relig. Christ. c. 5. §. 3. Unde Eusebius L. 3. Hist. c. 25. de Actis Andreæ, Thomæ, Joannis, & aliorum Apostolorum nomina præferentibus, ait: *Quos quidem Libros nullus unquam, qui continuatâ ab Apostolis successione in Ecclesia docuit, in scriptis suis commemorare dignatus est. Sed & ipsum dicendi genus longè ab Apostolica simplicitate discrepat. Sensus quoquè ipse, & quæ ibidem traditur fides, cùm à vera & Catholica doctrina plurimùm quantam aberret, hæc Hæreticorum hominum figmenta esse manifestè coarguit. Quo circa ne quidem inter spurios collocandi sunt hi libri, sed tanquam absurdi & impii prorsùs repudiandi.* Ita Eusebius. Quare Gelasius I. in Canone Romano anno 494. omnes ad apocrypha amandavit.

§. II.

Monachatus defensio.

I. PRæter supradictos ab anterioribus hæreticis haustos errores, quos suis in locis rejeci, duos alios specialiter profitebantur, quibus à cæteris discerni volebant. Unus erat, quòd omnes illius Sectæ continentiam à nuptiis profiteri tenebantur: alter quòd omnium bonorum possessionem abdicabant. Quæ duo adeò necessaria ad salutem esse prædicabant, ut qui ea non observarent, omni salutis spe essent destituti, & quasi anathema ab eorum cœtibus excluderentur: propterea se Apotacticos, ideft Renunciatores vocitantes.

Lambertus Danæus, cujus studium est omnia undique expiscari, ut Ecclesiam Catholicam Romanam calumniis oneret ac imposturis, non veretur asserere, præfatos duos errores apud nos adhuc fructificare mutatis nominibus in Monachis, & aliis à conjugio, & temporalium possessione se abdicantibus. Ejus verba, seu veriùs mendaces imposturas, quas Opusc. 40. evomit, referam. Postquam enim dixit, Apostolicorum hæresim in Tatianis & Encratitis radices suas egisse, addit multos postea palmites produxisse „ Quotquot enim sunt cælibum Monachorum in Papatu „ genera, tot sunt hujus hæreseos adhuc surculi & propagines „ astu Satanæ interpolatæ & transplantatæ mutatis nominibus. „ Hæc enim hæresis universi Monachismi; in primis autem Fra„ trum, qui dicuntur Mendicantium, fundamentum est. Hi præ„ cipuè hæc tria tanquam omninò necessaria volunt, nempè pauperta-

„ pertatem, continentiam, & ut nihil proprium poſſideant, cæ-
„ libatum, & obedientiam, ut docet Thomas Aquinas in 2. 2.

„ Nec mirum eſt, Monachos ex hæreſeon colluvie ſua vota „ & regulas confarcinaſſe, quando gravis auctor & Orthodoxus „ Theodoritus Cypri Epiſcopus Lib. 1. c. 9. Hiſtoriæ ſcribit, eos „ quædam ex Judæorum & Samaritanorum deliriis ad ſe tranſtu- „ liſſe, quæ eam hodie religiosè ne dicam ſuperſtitiosè obſer- „ vant. In primis autem Apoſtolicorum hæreticorum faſcino hac „ noſtrâ ætate & velut extremâ mundi ſenectâ illecti videntur „ Jeſuitæ Monachi, quos ad vivum nobis hodie referunt & repræ- „ ſentant. Quod ſi Iſidoro credimus, ſecuti ſunt hi Angelicos „ hæreticos.

Et infra poſtquam dixit, quòd Apoſtolicorum hæreſis Pamphyliam, Cyliciam & Phrygiam infecit, ſubdit „ Denique uni- „ verſum terrarum Orbem, ut in Papatu videmus. Ita verò pau- „ latim hoc venenum invaluit, & unà cum ætate accrevit, ut „ Gangrenſi Synodo (eſt autem Gangra Paphlagoniæ civitas) „ circa Nicænæ Synodi tempora reprobari, damnarique oportue- „ rit, ſed tamen propterea non fuit extinctum. Nam & à Mona- „ chis Cellulariis retentum eſt, & falſo nomine hodie à Fratribus „ Mendicantibus omninò recoctum apponitur & laudatur. Apo- „ ſtolicos ſuo ſeculo vocatos eſſe, ſcribit Bernardus in Cantica „ Cantic. Serm. *66.* hæreticos, qui erant Donatiſtis ſimiles, & „ nullam Eccleſiam Apoſtolicam agnoſcebant, ubi non eſſet vita „ Apoſtolica „. Hiſce encomiis Monachatum celebrat Acatholicus iſte.

II. At deploranda perditi hominis cæcitas! Præmittit ipſe verba S. Auguſtini, qui Apoſtolicos à Monachis ſecernit, illos hæreticos declarat & damnat, iſtos verò laudat & Catholicos pronuntiat, & diſcriminis cauſam aſſignat: ipſe autem vel non attendens, vel attendere nolens, utroſque confundit. Iterùm ergo legat, & ſi vult percipiat: *Apoſtolici*, inquit Auguſtinus, *qui ſe iſto nomine arrogantiſſimè vocaverunt, eò quòd in ſuam communionem non recipiunt utentes conjugibus, & res proprias poſſidentes, quales habet Catholica Eccleſia Monachos & Clericos plurimos. Sed ideò illi hæretici ſunt, quoniam ſe ab Eccleſia ſeparantes, nullam ſpem putant eos habere qui utuntur his rebus, quibus iſti carent.* Admittit ergo S. Doctor in Eccleſia Catholica Monachos & Clericos plurimos conjugiis non utentes, & res proprias non poſſidentes, ſed iſtos ab Apoſtolicis hæreticis diſtinguit, quia nec propterea ut illi ab Eccleſia ſe ſeparant, nec ſpem ſalutis adimunt eis qui utuntur rebus quibus ipſi carent. Dicat ergo mihi Danæus: Monachi &

Men-

Mendicantes quibus hodie Ecclesia abundat, propterea-ne separant se ab Ecclesia, & spem salutis adimunt iis qui in conjugio vivunt, & divitias possident? Puto, hoc dicere non audebit. Quâ fronte ergo eos cum hæreticis Apostolicis audet confundere, quos Augustinus secernit, & antiqua Ecclesia tanquam Catholicos admittebat? Dicam ego, & verè: Apostolici hæretici erant, quia ipsi conjugio & rerum possessioni renuntiantes, cæteros eis utentes blasphemabant, & ab Ecclesia ideò se separarunt. Ergo ab opposito hæretici etiam erunt illi, qui usum conjugii & rerum proprietatem omnibus volentes, eis, qui talibus rebus spontè propter Deum renuntiant, maledicunt, & Ecclesiam deserunt. Tales sunt Danæus & cæteri moderni Reformati; ergo ipsi sunt hæretici, errori Apostolicorum oppositum errorem tenentes.

III. Audiant ergo Danæus & suæ Sectæ addicti Epiphanium, qui Apostolicorum errori Catholicam Ecclesiæ doctrinam contraponens, ait: *Habet quidem renuntiationem Ecclesia; sed non ideò detestandas nuptias existimat. Habet bonorum omnium inopiam; sed non adversùs illos insolenter effertur, qui ea justè possident à parentibus accepta, quibus tam sibi quàm aliis indigentibus subveniant. Ad hæc à ciborum usu temperant multi, sed non contra eos, qui illis utuntur, superbè se gerunt*,, Qui enim manducat, non manducantem non contemnat: & qui non manducat, manducantem non judicet. Christo enim manducat & bibit,, (Rom. 14. v. 3.) *Jamne vides* (Danæe) *eandem in Ecclesia concordiam, eamdemque spem ac fidem, quæ unicuique secundùm propriam vim, propriumque laboris certamen gratificare studet?*

Indè adducens pulchram similitudinem: *Etenim*, inquit, *Sancta Dei Ecclesia navi cuidam similis est. Navis porrò non ex unica tabula, sed ex diversis coagmentatur. Habet enim ex uno quidem ligno carinam, sed non uno ac simplici modo: anchoræ deindæ alterius generis sunt. Tum peritonæa, tabulata, statumina, ac puppis laterum transtrorumque partes, vela, temones, phalangas, manubria, clavos, ac reliqua omnia vario ex materiæ genere coagmentantur. At unaquæque istarum Hæreseon unico ligno constans, Ecclesiæ notam ac characterem præ se non habet*. Quid ad hæc Danæe, placet ne ista similitudo? Audi quæ sequuntur.

Contra, Dei Ecclesia honestas nuptias admittit, ac veneratione prosequitur,, Honestæ enim nuptiæ sunt & torus immaculatus,, (Hebr. 18. v. 4.). *Habet & continentiam, & quidem singularem, eamque commendat, utpotè quæ certamen quoddam suscipit, vitamque ipsam quasi potentior despicit. Nec minùs virginitatem habet, eamque magnoperè prædicat, quasi cum virtute conjunctam, levissi-*

mâque pennâ præditam. Nec ei desunt certi homines qui mundo renuntiarunt: nec adversùs eos qui adhuc in mundo versantur, arroganter insolescunt, sed in ipsis delectantur. Quales olim Apostoli fuerunt, omnium scilicet rerum possessione vacui. Imò & Salvator ipse Dominus omnium, cùm in hac carne viveret, nihil ex hisce terrenis rebus possidere voluit. Neque tamen idcircò mulieres illas rejicere voluit, quæ sibi ac suis Apostolis ministrarent. Ita enim scriptum est:
„ Quæ quidem secutæ fuerunt illum à Galilæa, ministrantes ipsi
„ & iis, qui cum eo erant, de suis facultatibus „ (Lucæ 8. v.3.).
Hoc exemplar tenet Ecclesia Catholica Romana. Habet continentes à nuptiis, sed qui nuptiis vacantes non contemnunt: habet & nuptos, sed qui à nuptiis abstinentes non aspernantur. Habet omnibus terrenis renuntiantes, habet & terrena possidentes, qui tamen non se mutuò contumeliis afficiunt, sed mutuò se se invicem juvant, dum uni spiritualia, alteri temporalia ministrant. Ita ex multis lignis, quæ sibi mirâ unione consentiunt, non ex uno tantùm ligno Ecclesiæ Catholicæ navis compacta est.

IV. Modò Danæus, qui Ecclesiam suam ex uno tantùm ligno, idest ex solis conjugatis & possidentibus constare vult, refutandus est; quod facili negotio præstabo ejus calumnias dissipando. Et quòd Monachi & Mendicantes Religiosi non sint rami ex Apostolicorum hæresi, sed ex doctrina & facto Christi fructificantes, ex hactenus dictis manifestè apparet. Quòd si Danæus vult scire originem Ordinum Mendicantium, eam discat à Sancto Thoma, quem ipse citat, audietque dicentem in 2. 2. q. 188. art. 7. in corp. eam manasse à Christo, & à primis ejus discipulis religiosè servatam: quod repetit etiam in Caput 16. 1. ad Cor. Lect. 1. Et certè si Danæus ad Evangelia, & Acta Apostolorum, necnon ad Epistolas Pauli attendere voluisset, coactus fuisset asserere, nec Christum nec Apostolos nec primos eorum discipulos bona temporalia possedisse; quin si qui possidebant, ea vendentes, eorum pretium ad pedes eorum detulisse, ut particularibus cujusque indigentiis communi subsidio subveniri posset. Hoc vitæ institutum profitentur Monachi & Mendicantes. Quid ergò contra eos blaterat Danæus!

V. Dicit, Theodoritum Lib. 1. Hist. cap. 9. referre, Monachos quædam ex Judæorum & Samaritanorum deliriis ad se transtulisse; quæ etiam hodie (addit ipse) superstitiosè observantur. At si Danæus Theodoritum legisset, ab hoc objecto abstinuisset. Quinam ergo erant illi Monachi? Erant sequaces Melitii seu Meletii cujusdam in Thebaide urbis Episcopi Arianismo & aliis criminibus infecti, ac proinde jurisdictione privati. Non mirum ergo si Mo-

Monachi ejus reliquiæ nec sanam doctrinam fidei haberent, nec à Samaritanorum & Judæorum quibusdam superstitiosis ritibus recederent. At quâ conscientiâ ex aliquorum Monachorum damnabili vita & moribus, audet Danæus totum ordinem Monasticum damnare? Si ita est, omnem cœtum Episcoporum, Apostolorum imò & Angelorum, damnare oportebit, cùm nullus sit cœtus, ex quo aliquis proditor, vel desertor non eruperit. Legat Theodoritum L.4. Hist.c.28., ubi plures Monachos laudibus celebrat, & L.5.Divin. Decret. Epitome c. de Abstinentia, ubi ait: *Porrò autem vita Monastica non est ex necessitate, sed libera animi voluntate suscepta. Et hoc ex Apostolicis legibus didicimus.* Et postquam hoc pluribus Scripturæ locis probavit, concludit: *Encratitarum ergo, seu Abstinentium errorem Divina etiam decreta pulchrè convincunt. Dei autem Ecclesia adversatur quidem fabulis Hæreticorum: Divina verò decreta sequitur.* En Theodoritum in Encratitis Apostolicos hæreticos damnantem, Monasticam verò vitam ut Dei decretis conformem laudantem. Quid ad hæc Danæus?

VI. Minùs autem ei prodest Synodus Gangrensis, quam si legisset, certè in sui præsidium non attulisset. Synodus ergo illa cui 17. Episcopi interfuerunt, coacta præcipuè fuit anno 325. contra Eustathium Sebastenum Episcopum, qui inter alios errores, ut declarat Epistola Synodica, accusabat nuptias, & docebat, quòd nullus in conjugali positus gradu spem habeat apud Deum: & divites fideles, qui non renuntiant omnibus quæ possident, nec ipsi apud Deum spem ullam habeant; ut docebant Apostolici hæretici. Quæ illius Synodi Patres sub anathemate reprobarunt. At non reprobarunt voluntariam continentiam, & voluntariam abdicationem bonorum majoris perfectionis gratiâ in iis, qui à spe salutis nec conjugatos nec divites excludunt. Imò maximè commendant, subjiciunt enim: *Hæc autem scripsimus, non qui in Ecclesia Dei secundùm Scripturas sanctum propositum continentiæ eligunt vituperantes: sed eos, qui abutuntur proposito in superbiam, & extolluntur adversùs simpliciores, abscindimus; & damnamus eos, qui adversùm Scripturas & Ecclesiasticas regulas nova introducunt præcepta. Nos autem & virginitatem cum humilitate admiramur, & continentiam, quæ cum castitate & religione suscipitur, approbamus, & renuntiationem secularium negotiorum cum humilitate recipimus: & nuptiarum castum vinculum honoramus, & divitias cum justitia & operibus bonis non spernimus.* Hæc Patres Gangrenses. Eadem apud Ecclesiam Catholicam semper professi sunt & modo etiam profitentur. Nuptiis & temporalibus bonis spoliati in humilitate vivunt, nec tamen conjugio utentes & divitias possidentes sper-

nunt, aut condemnant, sed eis tanquam fratribus in spiritualibus inserviunt. Tales apud nos sunt Monachi & Mendicantes, qui nuptiis & bonis temporalibus renuntiarunt. Meliùs ergo Danæo fuisset, si à Synodo Gangrensi suæ miseræ causæ patrocinium non implorasset. Sed hæc est hostium veritatis non infrequens sors, ut arma, quæ ad eam impugnandam assumunt, in ipsos retorqueantur.

VII. Minùs Danæum juvant quæ ex S. Bernardo Serm. 66. in Cantic. adducit. Quomodo enim Bernardus qui Monachi institutum amplexus nuptiis ac bonis terrenis renuntiaverat propter Christum, talia facientes damnare poterat? Loquitur ergo de quibusdam suæ vel anterioris ætatis hæreticis, qui abstinendum à nuptiis, à certis cibis, & alia contra ea quæ scripta sunt tanquam necessaria & ab Apostolis instituta prædicabant; ideòque se Apostolicos (veriùs Apostaticos) vocitantes. Ita eos S. Bernardus describit: *Nempè jactant se esse successores Apostolorum, & Apostolicos nominant: nullum tamen apostolatus sui signum ostendunt.* Hæc autem non nostris Monachis & Mendicantibus, sed Luthero, Calvino, & aliis ad literam applicanda sunt, qui se Evangelicos, & Reformatores Ecclesiæ, ac verè Apostolicos dictitarunt, & adhuc dictitant: cùm tamen apostolatus sui & missionis ad tam grande opus signum nullum ostendant, ut dixi in Vera Eccl. Tom. 1. c. 2. §. 3. Solùm enim ostendere possunt, Lutherus defectionem suam à Monachatu, & apostasiam ab Ecclesia, in quo alii sui gregales eum sequuti sunt. Unde Lutherus, ut suæ à Monachatu defectionis speciosum titulum afferret, in Monachatum invehere cœpit, quem alii ejusdem furfuris, & modò Danæus, imitati sunt. E contra verò S. Bernardus vitam Monasticam summis laudibus effert, ut ejus Opera evidenter legenti manifestant; loca enim huc adducere non vacat. Sed de hoc inferiùs repetam cap. 92.

§. III.

Rerum temporalium possessio Christianis non vetita.

I. NUnc ad Apostolicos revertor. Eorum error contra nuptias, cùm superiùs refutatus sit, tum c. 22. §. 3. in Tatianis tum c. 33. in Valesiis §. 2. & 3., ubi alia Danæi mendacia rejeci, ideò hìc omittitur. Alter verò eorum proprius, quo scilicet bona temporalia possidentibus omnem spem salutis denegabant, hìc examinandus erit & reprobandus.

II. Hunc errorem putabant Apostolici se hausisse à Christo, qui

qui Lucæ 14. v.33. dixit: *Qui non renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus*. Et Matth. 19. v. 24. *Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in Regnum Cælorum*; quæ repetit apud Marcum c.10. v. 25. Hâc doctrinâ ab Apostolis imbuti primi fideles omnibus quæ possidebant renuntiabant, ut legitur Act.2. v. 44. *Omnes etiam qui credebant, erant pariter & habebant omnia communia, possessiones & substantias vendebant, & dividebant illa omnibus prout cuique opus erat*. Et cap. 3. v. 34. *Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant & ponebant ante pedes Apostolorum; dividebatur autem singulis prout cuique opus erat. Joseph autem qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis (quod est interpretatum filius consolationis) Levites, & Cyprius genere, cùm haberet agrum, vendidit eum, & attulit pretium, & posuit ante pedes Apostolorum*. Ab opposito autem: cùm, ut legitur c.4., Ananias quidam & Sapphira uxor ejus vendidissent agrum & solam partem pretii posuissent ad pedes Apostolorum, aliâ secretò retentâ, à Petro de hac fraude à Deo monito increpiti, ad pedes ejus mortui ambo corruerunt. Quo facto apparet, bonorum omnium renuntiationem eis, qui volunt ejus sequaces fieri, esse rigorosè præceptam, dùm tantâ ultione punit eos, qui eam exactè non implent.

III. Afferebant insuper aliud Christi dictum Matth. 10. v. 9. ubi mittens discipulos ad Evangelizandum, eis dixit: *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris: non peram in via, neque duas tunicas, neque virgam*. Ex quibus Wicleffus interebat, Ecclesiasticis eisque, qui Apostolis in munere Evangelico successere, interdictam esse bonorum temporalium possessionem. Et maximè quia Christus ibidem v. 24. subjicit: *Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum: sufficit discipulo, ut sit sicut magister ejus, & servus sicut dominus ejus*. Cum ergo Christus Magister optimus & Dominus omnium, cujus viri Evangelici sunt discipuli, & Prælati Ecclesiastici, imò Christiani omnes servi, nihil in hoc Mundo temporalium possederit, ne sint ipso majores, nihil prorsùs hujus Mundi possidere debent.

IV. Addebant insuper, in Veteri Lege Sacerdotes & Levitas exclusos fuisse à portione hæreditatis, quæ universo populo dividenda erat post ingressum in Terram promissionis, ut habetur Numer. 18. ubi Sacerdotes & Levitæ de solis primitiis & oblationibus vivere jubentur, unde v. 20. legitur: *Dixitque Dominus ad Aaron. In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos: ego pars & hæreditas tua in medio filiorum Israel. Filiis autem*

Levi

Levi dedi omnes decimas Israelis in possessionem pro ministerio, quo serviunt mihi in Tabernaculo fœderis. Quod repetitur in Deuteron. c.18. v.1. *Non habebunt Sacerdotes & Levitæ, & omnes qui de eadem Tribu sunt, partem & hæreditatem cum reliquo Israel, quia sacrificia Domini, & oblationes ejus comedent. Et nihil aliud accipient de possessione fratrum suorum: Dominus enim est hæreditas eorum, sicut locutus est illis.* Si ergo Sacerdotes & Levitæ ob eorum sacrum ministerium nihil proprium habere poterant; sed de oblatis, decimis, ac primitiis unicè vivere debebant: quantò magis Sacerdotes & Ministri Ecclesiæ Christi, quorum figura tantùm & umbra erant Ministri Veteris Legis, debebunt ab omnibus terrenis abstracti suo vacare ministerio? Quod indicavit Christus ipse Matth.10., ubi postquam injunxit, ne aurum, aut argentum possiderent, subjunxit: *Dignus est enim operarius cibo suo*, volens, ut de sibi dietim oblatis viverent. Quod ab Apostolis fuisse impletum, Acta & Epistolæ Apostolicæ clarè demonstrant. Hæc erant Apostolicorum, & postea Wicleffistarum præcipua fundamenta: quibus sigillatim respondendum erit.

V. Ad id ergo quod primo loco affertur dico, Christum illis à Lucæ allatis verbis non exigere à suis discipulis realem omnibus quæ possident renuntiationem, sed nimium erga ea amorem, quo propterea quæ ad Deum & salutem pertinent, non curent. Ea enim dixit occasione parabolæ, quam præmiserat de cœna, ad quam ex invitatis accedere recusarunt excusantes se; unus quòd villam, alter quòd juga boum emit, & alius quòd uxorem duxit. Sicut ergo non propter hoc voluit, ut qui haberent uxorem ei renuntiarent, sed ne amore uxoris detenti vocationem ad cœnam idest ad Regnum Dei respuerent, aut negligerent: ita nec voluit, ut temporalia bona ea in re abdicarent, sed ne propter illorum inordinatum amorem ea, quæ ad salutem & Regnum Dei necessaria sunt, omitterent. Ita exponit S. Ambrosius in c. 14. Lucæ. Et eâdem ratione quando ibidem v.26. dixit: *Si quis venit ad me & non odit patrem suum & matrem & uxorem & filios & fratres & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus*: non voluit, omnia præfata esse odio habenda, & in re dimittenda; sed solùm casu quo ista dilectioni Dei obstarent; cùm magis quàm omnia præfata diligendus sit Deus: ideòque apud Matthæum c. 10. v. 37. legitur Christum dixisse: *Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus, & qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus.* Vult ergo, ut amor terrenorum non anteponatur amori Cœlestium, nec plus temporalia ista diligantur, quàm ipse Deus.

VI. Omnia

VI. Omnia hæc confirmat S. Augustinus Ep. 89. modò 157. ad Hilarium, ubi ad illa Christi verba: *Qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus*, ait: *Profectò renuntiat etiam divitiis suis, si quas habet: aut sicut omninò non diligens, totas distribuat indigentibus, & superfluis exoneretur sarcinis: aut sic, ut plus diligens Christum, spem ab eis transferat in ipsum, atque ita utatur illis, ut facilè tribuens & communicans thesaurizet in Cœlo; paratusque sit, quemadmodum parentes & filios & fratres & uxorem, hoc modo & istas relinquere, si talis conditio proposita fuerit, ut nisi dimisso Christo, eas habere non possit.* Inde de aliis contrarium facientibus subdit: *Et multi sunt tales, qui etiam putant, sibi ad augendas opes suas, & multiplicanda delectamenta terrena, religionem debere suffragari Christianam. Sed non sunt tales divites Christiani, qui licèt ista teneant, non tamen ab eis ita tenentur ut hæc Christo anteponant, quia veraci corde seculo renuntiarunt, ut nullam spem in talibus ponant.* Et post aliqua: *Nec tamen*, inquit, *quia præceptum est eis, ut oderint pro Christo & animas suas, vendendas eas habent, aut illatis sibi manibus effundendas: sed parati sunt eas amittere pro Christi nomine moriendo, ne mortui vivant Christum negando. Sic etiam divitias, ad quas vendendas parati non fuerunt manente Christo, ad perdendas eas debent parati esse pro Christo, ne cum eis pereant perdito Christo.* Deinde sic prosequitur: *Quibus autem non provenit corona martyrii, neque illius perfectionis de vendendis rebus suis consilium tam grande, tamque præclarum receperunt, & tamen à damnabilibus immunes criminibus esurientem Christum paverunt, sitienti potum dederunt, nudum vestierunt, peregrinantem susceperunt, non sedebunt quidem cum Christo sublimiter judicaturi: sed ad ipsius dexteram stabunt misericorditer judicandi.* Ex his S. Augustini verbis apparet, Christianum licèt divitias possidentem aptum esse Regno Regnorum, dummodo paratus sit pro Christo, si oportuerit, eas sicut etiam vitam relinquere, vel eis utatur ad pauperum sublevamen.

VII. Sed quia divitiarum amor inordinatus adeò in multis prævalet, ut ipsis potiùs quàm Deo serviant, & ad eas comparandas & augendas Legem ejus contemnant; propterea dicit Christus: *Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in Regnum Cælorum.* Non quia impossibile sit divitem in Regnum Cœlorum intrare, ut putabant Discipuli dicentes: *Quis ergo poterit salvus esse?* sed quia homo suis cupiditatibus serviens, ac viribus suis confidens, hoc sibi impossibile facit. Unde Christus respondit: *Apud homines hoc impossibile est, apud Deum omnia possibilia sunt.* Hinc S. Augustinus citatâ Epistolâ: *Audiant*, inquit, *di-*

divites „ Quod hominibus impossibile est, Deo facile est „ & *sive manentes in divitiis suis, atque ex eis bona opera facientes, sive illis venditis, & per indigentias pauperum distributis, intrent in Regnum Cœlorum, gratiæ Dei tribuant, non propriis viribus bonum suum*. Nimia enim cupiditas est, quæ divites à Regno Cœlorum excludit, non divitiæ, quam cùm homo viribus suis vincere non possit, ideò homini est impossibile, non Deo. Propterea idem S. Doctor attendens, quòd Apostolus 1.Timoth.6.v.17. non excludit à Regno Cœlorum divites, sed solum modum præscribit, quo illud consequi valeant, dicens: *Divitibus hujus seculi præcipe, non superbè sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo (qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum) benè agere, divites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam*. Hæc, inquam, attendens S. August. Epist. citatâ: *Puto*, inquit, *quòd ista præcipiens, divites instruebat, non fallebat Apostolus: qui non ait: Præcipe divitibus hujus Mundi, ut vendant omnia quæ habent, dent pauperibus, & sequantur Dominum, sed* „ non superbè sapere, neque sperare in incerto divitiarum „. *Ista superbia divitem illum, qui jacentem ante januam suam contemnebat pauperem justum, & ista spes in incerto divitiarum, quá se propter purpuram, byssum, & epulas splendidas beatum putabat, non ipsæ divitiæ perduxerunt ad inferni tormenta*.

VIII. Igitur à Regno Cœlorum excludunt, non divitiæ, sed superbia, spes in illis & earum inordinatus amor. Hoc & ipsi Apostoli attenderunt, cùm dixerunt *Quisnam poterit salvari?* ait idem Augustinus in Psalm. 51. scilicet: *Non facultates, sed cupiditates. Viderunt enim etiam ipsos pauperes, etsi non habentes pecuniam, tamen habere avaritiam; & ut noveritis, non pecuniam in divite, sed avaritiam condemnari, advertite quod dico. Respicis illum divitem stantem juxta te, & fortè in illo est pecunia, & non est avaritia: in te non est pecunia, & est avaritia*. Indè loquens de mendico Lazaro ab Angelis sublato, ait: *Quò sublatus est? In sinum Abrahæ. Lege Scripturas, & invenies divitem Abraham. ut noveris, quia non divitiæ culpantur: habebat Abraham multum auri, argenti, pecorum, familiæ, dives erat, & in ejus sinum Lazarus pauper sublatus est: In sinum divitis pauper: an potiùs ambo Deo divites, ambo à cupiditate pauperes?* Inde transiens ad Doech, ait: *Quid ergo in hoc Doech culpat Scriptura? non dixit, Ecce homo qui fuit dives; sed* „ Ecce homo qui non posuit Deum adjutorem suum, sed speravit in multitudine divitiarum suarum „. *Non quia habuit divitias, sed quia in ipsis speravit, & in Deo non speravit*,

vit, ideò damnatur, ideò punitur, ideò movetur de tabernaculo &c.

IX. Sed inquies. Si dives Legem observans aptus est Regno Dei, cur Christus juvenem illum, qui à sua juventute mandata Dei se custodisse testatus fuerat, ob hoc solùm quòd vendere omnia bona sua & dare pauperibus, non invenit paratum, tristem abire permisit; addens faciliùs transire per foramen acus camelum quàm divitem intrare in Regnum Cœlorum?

Respondeo primò, Christum juvenem illum abire permisisse, non quia dives esset, sed quia nimio divitiarum amore detentus erat, adeò ut eas Christo & vitæ æternæ præferret. Ita S. Augustinus Tract. 34. in Joann. *Tristis abscessit, & non est secutus: quæsivit Magistrum bonum, interpellavit Doctorem, & contemsit docentem: tristis abscessit, ligatus cupiditatibus suis: tristis abscessit habens grandem sarcinam avaritiæ super humeros suos* (cui accedit Chrysostomus Hom. 63. aliàs 64. in Matth.) unde quia eam noluit deponere, tanquam ineptum Regno Dei, nec illum sequi paratum, abire permisit. Avari enim à Paulo 1. Cor. 6. v. 10. annumerantur iis, qui Regnum Dei non possidebunt.

X. Respondeo secundò, Juvenem illum interrogatum à Christo de observantia præceptorum substantialium Legis, sine quibus nemo potest ad vitam ingredi, non solùm se paratum exhibuit; sed respondit: *Omnia hæc custodivi à juventute mea;* & quæsivit, *quid adhuc mihi deest?* Cùm verò Christus ei reponeret, *Si vis perfectus esse, vade & vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in Cœlo*. His auditis *abiit tristis;* quibus solùm se imparatum ostendit ad ea, quæ in Lege Christi statum perfectionis constituunt, non ad ea quæ substantiam tangunt. Ita S. Augustinus Epist. 157. aliàs 91. sæpè citatâ, ubi ad quosdam qui putabant, vendere omnia, eaque dare pauperibus, esse præceptum novum Legis Evangelicæ hæc dicit: *Cui enim Dominus hoc præcepit? Profectò illi diviti, qui vitæ æternæ consequendæ consilium quærebat accipere. Hoc enim Domino dixerat* „ Quid faciam, ut vitam æternam consequar „? *Ille autem non ei respondit, si vis venire ad vitam vade, vende omnia quæ habes, sed* „ Si vis venire ad vitam, serva mandata „. *Quæ juvenis, cùm sibi à Domino & Lege commemoratâ se servasse dixisset, & quæsisset, quid adhuc sibi deesset, responsum accepit* „ Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes & da pauperibus „. *Et ne illa quæ multum amabat, hoc modo perdere existimaret* „ Et habebis, *inquit*, thesaurum in Cœlis „. *Deinde addidit* „ Et veni, sequere me „: *Ne cuiquam, cùm hæc fecerit, aliquid prodesse existimetur, si non sequitur Christum. At ille quidem tristis abscessit, qui viderit, quemadmodum illa Legis man-*

mandata servaverat, puto enim, quod se arrogantiùs potiùs quàm veriùs servasse responderat. Verumtamen Magister bonus mandata Legis ab ista excellentiore perfectione distinxit. Ibi enim dixit „ Si vis venire ad vitam, serva mandata „: *Hæc autem* „ Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes &c. „ *Cur ergo negamus divites, quamvis ab illa perfectione absint, venire tamen ad vitam, si mandata servaverint, & dederint, ut detur illis, & dimiserint, ut dimittatur illis?* Hactenus S. Augustinus.

XI. Quod verò in Actibus Apost. dicitur, primitivos illos fideles vendidisse omnia bona sua, & pretium ad pedes Apostolorum posuisse, studio majoris perfectionis, & consilio Apostolorum, non præcepto Christi hoc faciebant, ut liberati à sarcinis negotiorum secularium levibus humeris sequerentur Christum ex August. Serm. 252. (aliàs 5. de Diversis) c. 3. Alia etiam ratio Apostolis fuit, hunc vivendi modum fidelibus in Jerusalem degentibus instituendi (inquit S.Th.3.contra Gen.c.135.) *Qui prævidebant per Spiritum Sanctum, quòd non diù in Jerusalem simul commorari deberent: tum propter persecutiones & injurias eis inferendas à Judæis: tum etiam propter instantem destructionem Civitatis & Gentis. Unde non fuit necessarium, nisi ad modicum tempus fidelibus providere: & propter hoc transeuntes ad Gentes, in quibus firmanda & perduratura erat Ecclesia, hunc modum vivendi non leguntur instituisse*. Ita S.Th.

XII. Nec obstat, quòd Ananias & Saphira, quòd partem prædii venditi retinuerint, morte ob id puniti fuerint; hoc enim fuit, quia cùm totum prædii pretium Deo jam consecrassent, per fraudem postea partem ejus sibi occultaverunt: ideoque Petrus Act. 5. v. 4. *Non es mentitus*, inquit, *hominibus, sed Deo*. Quare S. Jo. Chrysost. Homil. 12. in Acta Ananiam increpans: *Video*, inquit, *hoc in crimen vocari, quòd cùm illas pecunias sacras fecisset, de illis subripiat? An non inquit, poteras illis venditis ut propriis uti? Num prohibitus es? Cui subripis postquam promisisti?* Punitus ergo fuit Ananias, non quia pretium agri retinuit, sed quia postquam Deo totum sacraverat, partem sacrilegè Deo abstulit.

XIII. Cæterùm fuisse à Christo admissos eos quoquè, qui suorum bonorum partem, vel etiam totum fideliter retinerent, constat primùm in Zachæo, qui princeps erat Publicanorum & dives, ut ait Lucas cap. 19., non tamen omnia dispensavit pauperibus, sed dimidium tantùm, dicens v. 8. *Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus, & si aliquem defraudavi reddo quadruplum*. Nec tamen propterea Christus, qui apud eum divertebat, à spe Regni Cœlestis ipsum exclusit; quia meruit audire *Hodie salus domui huic facta est*. Secundùm constat in Josepho ab Arimathæa,

qui

qui accessit ad Pilatum & petiit corpus Jesu. Hic enim dives erat, & simul discipulus Jesu & Regni Cœlestis spem habens. Ita Matthæus cap. 27. v. 57. *Venit quidam homo dives ab Arimathæa nomine Joseph, qui & ipse discipulus erat Jesu*. In Lazaro etiam constat & sororibus ejus: divites enim erant, & Castelli possessores, & Christi nedum discipuli, sed speciali amore dilecti, nec tamen de iis legitur quòd bona sua abdicarint.

XIV. Quòd verò etiam qui in primitiva Ecclesia veniebant ad Fidem bona quæ habebant retinerent, constat ex Edictis Imperatorum Ecclesiam persequentium, quibus Christum ejurare nolentibus privatio bonorum & Fisco applicatio inter alias pœnas statuitur. Hoc de Valeriano testatur S. Cyprianus Epist. 82. ad Successum, qui refert, ejus rescriptum ad Senatum, inter alia sic præcepisse: *Senatores verò & viri egregii, & equites Romani, dignitate amissá etiam bonis spolientur.... Cæsariani quicumque vel prius confessi fuerant, vel nunc confessi fuerint confiscantur*. Et infra: *Sed & huic persecutioni quotidie insistunt Præfecti in Urbe, ut si qui oblati fuerint, animadvertantur, & bona eorum Fisco vendicentur*. Quod confirmat Eusebius L. 2. de Vita Constantini c. 30. referens hujus pii Imperatoris legem, quâ statuit ut *Quicumque bonis spoliati sunt & omnium facultatum multatione percussi, miserrimam adhuc vitam egerunt: ut hi quoquè pristinis domiciliis, ac familiis & facultatibus restituti, Dei beneficentia læti perfruantur*. Et cap. 35. agens de bonis Martyrum & Confessorum & eorum qui in exilio obierunt, statuit, ut etsi Fisco addicta fuerint, ea cognatis propinquioribus adjudicentur. Christiani ergo, Martyres, & Confessores bona temporalia tunc possidebant.

XV. Demùm bona temporalia possidentes ac divites à Christo non rejici, colligit S. Epiphanius Hæres. 61. num. 3. & 4. ex eò quòd licèt ipse & Apostoli forent omnium temporalium possessione vacui; non tamen idcirco mulieres illas rejicere voluit, quæ de suis facultatibus sibi ac Apostolis ministrabant. Et hoc voluisse etiam futuro tempore in sua Ecclesia, scilicet ut essent divites & possidentes, qui indigentibus subvenirent, ostendunt ea, quæ Matth. 25. v. 34. in finali judicio dicturus est: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum à constitutione Mundi: esurivi enim & dedistis mihi manducare: sitivi & dedistis mihi bibere, hospes eram & collegistis me, nudus eram & cooperuistis me*. Unde ait Epiphanius: *Quæ omnia quomodo tandem facere potuissent, n si justis ex laboribus, atque ex privatis facultatibus jure comparatis eadem illa præstitissent?* Imò quomodo sententiam damnationis justè pronuntiare posset in eos, qui indigentibus non subvenerunt, si nemo

mo haberet, unde posset: bona scilicet propria, quibus ea non habentibus posset ministrare? Voluit ergo Christus in sua Ecclesia esse & divitias possidentes ut non habentes alerent, & divitias abdicantes, qui suo ministerio unicè vacantes aliorum providentiâ victitarent.

XVI. Nec tamen propterea Ecclesiasticis omnibus rerum possessiones unde viverent, interdixit, sed iis solùm qui spontaneâ professione omnibus renuntiarunt. Nec Wiclefo & aliis opposítum ut supra sentientibus favent Christi verba præcitata dicentis Apostolis, dum ad evangelizandum eos misit: *Nolite possidere aurum, neque argentum*, quasi nec Ministri Ecclesiæ, nec Ecclesia ipsa quidquam possidere possit. Etenim non intendit ibi Dominus, quòd Apostoli, & qui eis in ministerio successuri erant, omni prorsùs temporalium possessione carerent: sed solùm advertere eos voluit, quòd dum ad evangelizandum irent, secum nihil deferrent, nec aurum nec argentum nec pecuniam nec peram nec duas tunicas nec calceamenta nec virgam: non quia aliunde non possent hæc habere ut propria: sed quia de his omnibus ministerio Verbi vacantes providere pertinet ad eos, ad quos velut operarii mittuntur & idcirco subjecit: *Dignus est enim operarius cibo suo*.

XVII. Ita exponit S. Augustinus L. 2. de Conf. Evang. cap. 30. ubi ex his postremis verbis sic infert: *Unde satis ostendit, cur eos hæc possidere ac ferre noluerit, non quo necessaria non sint sustentationi hujus vitæ; sed quia sic eos mittebat, ut eis hæc deberi demonstraret ab illis ipsis, quibus Evangelium credentibus annuntiarent, tanquam stipendia militantibus, tanquam fructum vineæ plantatoribus, tanquam lac gregis pastoribus. Unde Paulus dicit* (1. Cor. 9. v. 7.) „ Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, & „ de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis „ non percipit „? *Hinc enim loquebatur de iis, quæ necessaria sunt prædicatoribus Evangelii, unde paulò post dicit* „ Si nos vobis spiri- „ talia seminavimus, magnum est si vestra carnalia metemus? „ Si alii potestatis vestræ participant, non magis nos? Sed non „ sumus usi hac potestate „. *Unde apparet, hæc non ita præcepisse Dominum, tanquam Evangelistæ vivere aliunde non debeant, quàm eis præbentibus, quibus annuntiant Evangelium: alioquin contra hoc præceptum fecit idem Apostolus, qui victum de manuum suarum laboribus transigebat, ne cuiquam gravis esset; sed potestatem dedisse, in qua scirent sibi ista deberi. Cùm autem à Domino aliquid imperatur, nisi fiat, inobedientiæ culpa est: cùm autem potestas datur, licet cuique non uti, & tamquam de suo jure cedere .... Cùm itaque dicit* (Paulus) *ita Dominum ordinasse, se autem usum non esse, utique*

que ostendit atendi potestatem datam, non impositam serviendi necessitatem. Ita S. Augustinus.

XVIII. Eadem dicit fidelis S. Augustini discipulus S. Thomas 1. 2. q. 108. art. 2. ad 3. nempè: *Quòd illa præcepta Dominus dedit Apostolis non tanquam cæremoniales observantias, sed tamquam moralia instituta. Et possunt intelligi dupliciter. Uno modo secundùm Augustinum L. 2. de Conf. Evangelist. c. 30. ut non sint præcepta, sed concessiones. Concessit enim eis, ut possent pergere ad prædicationis officium sine pera & baculo, & aliis hujusmodi, tanquam habentes potestatem necessaria vitæ accipiendi ab illis, quibus prædicabant, unde subdit* „ Dignus est enim operarius cibo suo „. *Non autem peccat, sed supererogat, qui sua portat, ex quibus vivat in prædicationis officio, non accipiens sumtum ab his, quibus Evangelium prædicat, sicut Paulus fecit.*

Alio modo possunt intelligi secundùm aliorum Sanctorum expositionem, ut sint quædam statuta temporalia Apostolis data pro illo tempore, quo mittebantur ad prædicandum in Judæam ante Christi passionem. Indigebant enim discipuli quasi adhuc parvuli sub Christi cura existentes, accipere aliqua specialia instituta à Christo, sicut quilibet subditi à suis Prælatis, præcipuè quia erant paulatim exercitandi, ut temporalium sollicitudinem abdicarent; per quod reddebantur idonei ad hoc, quòd Evangelium per universum Orbem prædicarent. Nec est mirum, si adhuc durante statu Veteris Legis, & nondum perfectam libertatem spiritus consecutis, quosdam determinatos modos vivendi instituit. Quæ quidem statuta imminente passione removit, tamquam discipulis jam per ea sufficienter exercitatis. Unde Lucæ 22. dixit „ Quando misi vos sine sacculo & pera & calcea-
„ mentis, numquid defuit aliquid vobis? At illi dixerunt, nihil.
„ Dixit ergo eis, sed nunc qui habet sacculum, tollat similiter &
„ peram „. *Jam enim imminebat tempus perfectæ libertatis, ut totaliter suo dimitterentur arbitrio in his, quæ secundùm se non pertinent ad necessitatem virtutis.* Hæc D. Th. Quibus apparet, ea quæ Christus Matth. 10. Apostolis dixit de nihil secum ferendo, fuisse concessiones, vel præcepta disciplinæ solùm pro determinato tempore.

XIX. Nec tamen propterea cùm Christus ipse nihil unquam possederit, si Apostoli eorum successores aliqua postea possederunt, servi facti sunt Domino suo majores, aut discipuli supra Magistrum. Nam possessio bonorum in viris Ecclesiasticis magis ad servitutem spectat, quàm ad dominatum, quoniam illorum bonorum non sunt domini, sed simplices administratores, & dispensatores, qui ut fideles sint, dispensare debent. secundùm vo-

lun-

luntatem Domini, nempè in utilitatem Ecclesiæ & pauperum subsidium. Ita Wiclefo respondet Thomas Waldensis L.4.tom.1. art.3. c. 45. dicens: *Concorditer negatur à Clero, quòd Prælati Ecclesiæ sunt verè Domini rerum Ecclesiasticarum. Primò propter carentiam prærogativæ finalis, quia omnia bona Ecclesiæ non sunt propter Prælatos, sed propter Ecclesiam fidelium: nec ipsa Ecclesia propter Prælatos, sed Prælati propter Ecclesiam: & ideò dicuntur Pastores & ministri, quasi ideo sint, ut pascant, ut ministrent: & sic tollit eis rationem dominandi secundùm illud 1. Petri 5.* ,, Neque ut dominantes in Cleris, sed forma facti gregis ,,: *& illud Christi ad Apostolos* ,, Reges gentium dominantur eorum, vos autem non sic ,,.

Secundò Prælati non sunt veri domini propter carentiam proprietatis. Hæc Thomas Waldensis: qui proprietatem, non in Prælatis sed in Ecclesia esse ostendit ex S. August. Tract. 6. in Joann., ubi de prædio vel villa fortè suæ Ecclesiæ, quam nomine *Columbæ* appellat, dicit non esse suam, sed Columbæ: *Nam nostis, fratres mei, quia villæ istæ non sunt Augustini; & si non nostis, & putatis, me gaudere in possessione illarum, Deus novit, ipse scit quid ego de illis villis sentiam, vel quid ibi sufferam, novit gemitus meos, si mihi aliquid de Columba impertire dignatus est*. Quibus indicat, quàm ægrè ferret bonorum Ecclesiæ administrationem sibi concreditam esse. Deinde concludit, quòd cùm bonorum possessio tradita sit Ecclesiæ non Divino jure, sed humano, nempè Imperatorum legibus, nihil nomine Ecclesiæ hæreticos possidere: *Leguntur enim*, inquit, *Leges manifestæ, ubi præceperunt Imperatores, eos qui præter Ecclesiæ Catholicæ communionem usurpant sibi nomen Christianum, nec volunt in pace colere pacis auctorem, nihil nomine Ecclesiæ audeant possidere*. Quæ ad Donatistas dirigit, qui ab Ecclesiæ Catholicæ communione se se absciderant, & ad modernos Hæreticos extendi possunt, qui omnia Ecclesiæ bona in regionibus, ubi ipsi dominantur, invaserunt.

XX. Hoc spiritu Apostoli primi Ecclesiæ Episcopi eleemosynas & bona Ecclesiæ à piis fidelibus collata susceperunt, scilicet non tamquam Domini, sed ministri & dispensatores. Hoc se fecisse testatur Paulus Rom. 15. v. 25. *Nunc igitur proficiscar in Jerusalem ministrare Sanctis. Probaverunt enim Macedonia & Achaja collationem aliquam facere in pauperes, qui sunt in Jerusalem. Placuit enim eis, & debitores sunt eorum. Nam si spiritualium eorum participes facti sunt Gentiles, debent & in carnalibus ministrare illis*. Hâc sollicitudine premebatur Paulus, ut de bonis Ecclesiæ collatis pauperibus subveniretur: qui tamen nihil eorum sibi appropriare volens, de labore manuum suarum victum quærebat.

Ad hoc ministerium Dominus ipse Apostolos præsignavit, dum panes à se multiplicatos, nonnisi per Apostolos famelicæ Turbæ distribui voluit; & dum ea quæ à fidelibus mittebantur, sic volente Christo penes Judam, qui Apostolus erat, asservabantur, & ab eo in usus pauperum dispensabantur: super hoc Augustinus Tract. 50. in Joann. *Exemplum*, inquit, *Domini accipite conversantis in terra. Quare habuit loculos, cui Angeli ministraverunt, nisi quia Ecclesia ipsius loculos suos habitura erat? Quare furem admisit, nisi ut ejus Ecclesia fures patienter toleret?* Et Tractatu 62. ait: *Habebat ergo & Dominus loculos, & à fidelibus oblata conservans, & suorum necessitatibus, & aliis indigentibus tribuebat. Tunc primùm Ecclesiasticæ pecuniæ forma est instituta, ubi intelligeremus, quòd præcepit non cogitandum esse de crastino, non ad hoc fuisse præceptum, ut nihil pecuniæ servetur à Sanctis: sed ne Deo pro ista serviatur, & ob inopiæ timorem justitia deseratur.* En bonorum temporalium in Ecclesia ab ipso Christo ad ejus sustentationem instituta possessio, & eorum concredita Apostolis dispensatio.

XXI. Fateor quidem, Apostolos post Ascensionem Domini, ne ob hoc à prædicatione Verbi Dei impedirentur, curam hanc per se ipsos bona Ecclesiæ indigentibus dispensandi in alios transtulisse, ut legitur Act. 6. At in quos transtulerunt? in Laicos? nequaquam: sed in alios Ecclesiasticos viros, qui loco ipsorum bona Ecclesiæ ministrarent ac dispensarent. Elegerunt ergo septem Diaconos, quibus imposuerunt manus, & in Ordine Ecclesiastico eos constituerunt. His apparet, curam bona Ecclesiæ collata ministrandi & dispensandi à Christo viris Ecclesiæ præsidentibus nempè Apostolis fuisse injunctam, & ab istis inferioribus ejusdem Ordinis ministris delegatam. Quo fit ut bonorum Ecclesiæ administratio semper penes Ecclesiasticos fuerit: & quòd Ecclesiæ Prælatis, ut gravioribus & spiritualibus vacare possint, liceat temporalium curam Clericis inferioribus in fide probatis exemplo Apostolorum commendare.

XXII. Ne autem quis putet, bona Ecclesiæ primis seculis, in solis fidelium oblationibus posita fuisse, non autem in prædiis, aut aliis stabilibus, adeat supra dictum Eusebium L. 2. de Vita Const. c. 39., ubi Constantinus præcipit, ut Fiscus fundos, ædes, & hortos antea ereptos Ecclesiis restituat: *Omnia ergo quæ ad Ecclesias rectè visa fuerint pertinere, sive domus ac possessio sit, sive agri, sive horti, seu quæcumque alia, nullo jure, quod ad dominium pertinet, imminuto, sed salvis omnibus atque integris manentibus, restitui jubemus.* Cap. 40. Idem statuit de Martyriis, & Cœmeteriis. Et cap. 41. præcipit, ut res Ecclesiæ à Fisco emptæ, vel titulo donationis acqui-

acquisitæ, & etiam alienatæ, eidem Ecclesiæ restituantur. Quæ omnia confirmant ejusdem Constantini Literæ ad Anulinum datæ apud Euseb. L. 10. Hist. cap. 5. tenoris sequentis: *Ave Anuline carissime nobis. Est hic mos bonitatis nostræ, ut ea quæ ad alienum jus pertinent, non modò nulla inquietudine affici, sed etiam restitui velimus, Anuline carissime. Quapropter jubemus, ut simul atque has literas acceperis, si quæ ex illis quæ ad Catholicam Christianorum Ecclesiam per singulas Civitates, aut in aliis locis pertinebant, nunc à Decurionibus, aut quibuslibet aliis detinentur, confestim illorum Ecclesiis restitui facias. Quandoquidem ut quæ supradictæ Ecclesiæ antea possederunt, ad earumdem jus omninò revertantur. Cùm ergo perspiciat devotio tua hujus nostræ jussionis manifestissimum esse præscriptum; operam dabis ut sive horti, sive ædes, seu quodcumque aliud ad jus earumdem Ecclesiarum pertinuerit, cuncta illis quantociùs restituantur, quo scilicet te hunc nostro præcepto accuratissimè obtemperasse intelligamus. Vale, Anuline carissime & desideratissime nobis*. Ex his ad evidentiam patet, Ecclesias ante Constantinum bona temporalia tempore persecutionum possedisse, quæ ab Ethnicis erepta fuere, postea à pietate Constantini illis restituta.

XXIII. Nedum autem pius ille Imperator bona Ecclesiæ erepta restitui eidem mandavit sed alia adjunxit. Ubi enim ut supra dixi bona quæ Martyrum aut Confessorum fuerant cognatis eorum adjudicavit, istis deficientibus, Ecclesiam hæredem instituit. Ita Eusebius L. 2. de Vita Const. cap. 36. ejus verba refert: *Quòd si nullus cognatus superfit, qui prout rationi consentaneum est, hæreditatem capessat eorum, quos supra memoravi, Martyrum scilicet & Confessorum, aut illorum, qui ob hujusmodi causam ex patria migraverunt; cujusque loci Ecclesiam hæreditatem adire decernimus. Nec defunctis utique molestum erit, si cujus gratiâ nullum non discrimen subierunt, eam ipsam hæredem habere contingat*. Quanta autem Constantinus in Ecclesiam contulerit, & quot temporalibus bonis eas ditaverit, quem alii Imperatores, ac pii Principes postea imitati sunt, nedum historia sed experientia ipsa loquitur. Quæ omnia ad obstruendum os Wicleffo & aliis abundè sufficiunt.

XXIV. Superest modò respondere ad ea, quæ de Levitis supra opposita sunt. In hoc tollenda est æquivocatio. Aliud enim est, quòd in distributione Terræ promissionis Levitarum Tribui non fuerit assignata, sicut aliis Tribubus, determinata pars, extra quam habitare non possent, eamque sicut aliæ Tribus in hæreditatem haberent: Aliud est, quòd Levitæ in Civitatibus, ubi habitabant, nihil omninò possiderent, nec hæreditatis capaces essent, sed de oblatis tantùm vivere deberent, ut modò quidam Mendican-

cantium Ordines vivunt. Primum verum est; & hoc significat id quod Deus Aaroni dixit Num. 18. v. 20. *In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos. Ego pars & hæreditas tua in medio filiorum Israel*. Et Deuteron. 18. v. 1. *Non habebunt Sacerdotes & Levitæ, & omnes qui de eadem Tribu sunt partem & hæreditatem cum reliquo Israel*: Quia Levitis non fuit in divisione Terræ promissionis aliqua Civitas vel regio in partem & hæreditatem, sicut alteri populo, determinata, sed libera per omnes Tribus habitatio, ut sicut Deus est communis Dominus omnium, ita & Levitæ ministri ejus communem cum omnibus possessionem haberent: & hoc exprimunt illa verba: *Ego pars & hæreditas tua in medio filiorum Israel*. Et ad hanc formam hodie possessionem suam habet Ecclesia in omnibus Regnis: ubi enim omne Regnum suis terminis circumscriptum alterum excludit, Ecclesia in omnibus Regnis nullis clausa limitibus sedem obtinet.

At secundum omninò falsum est. Nam primò titulo oblationis possessiones proprias habere poterant Levitæ: offerebantur autem non solùm victimæ, sed etiam agri, quos etiam poterant emere: hoc tamen discrimine, quòd agros, quos pecuniâ sua emerant, anno Sabbatico ad veteres dominos redibant. Agri verò, & domus privatorum religione Domino devotæ, jure perpetuo Sacerdotum erant, fasque erat tamquam de re sua decernere. Secundò in urbibus, quas incolebant, suas quoque habebant villas, agros, & pascua. Hinc Jeremias, & S. Barnabas Levitæ ambo fundos jure proprio possidebant. Jeremias cap. 32. v. 7. emit agrum Hananeelis patrui sui; & Barnabas Act. 4. v. 37. agri sui venditi pretium detulit ad Apostolos. Claudam igitur ex S. Thoma in 4. dist. 24. q. 3. art. 1. quæst. 3. ad 2. *Quòd Levitæ in Veteri Testamento habebant jus in hæreditate paterna. Sed ideò non acceperunt partem cum aliis Tribubus, quia erant per omnes Tribus dispergendi: quod fieri non potuisset, si unam determinatam partem terræ accepissent, sicut aliæ Tribus*.

XXV. Sicut autem in Levitis, ita in Ecclesiæ Ministris, distinguenda sunt bona propria, quæ nempè jure paternæ hæreditatis, vel aliunde sibi competunt, & bona jam Ecclesiæ consecrata & applicata, quæ ipsi participant. Nam priorum quidem sunt domini & possunt ea vel sibi retinere, vel aliis dispensare pro libito sicut Laici. At posteriorum domini non sunt, sed Deus & Ecclesia; ipsi verò ministri & dispensatores. Ita S. Prosper (seu veriùs Julianus Pomerius) Lib. 2. de Vita contemplativa cap. 16. *Possessiones*, inquit, *quas oblatas à populo suscipiunt Sacerdotes, jam non sunt res mundi credendæ sed Dei. Quoniam si vestes ac vasa &* ca-

cætera, quæ in sacris usui ministrantibus erant, sancta vocabantur, nec in usus humanos revocari jam poterant, Divinis semel ministeriis consecrata: quomodo non ea quæ conferuntur Ecclesiæ sacra credenda sunt, quibus non ut seculi rebus, luxuriosè, sed sanctè, ut Deo consecratis utuntur ad necessaria Sacerdotes? De hoc videndus est S. Thomas 2. 2. q.185. art. 7. ubi agens de Episcopis distinguit inter bona quæ sunt propria, & ea quæ sunt Ecclesiæ, ac dicit, Episcopum priorum quidem esse dominum, posteriorum autem ministrum, ac dispensatorem: statuitque quomodo circa ista se gerere debeat. Ejus verba non refero, quia hic Theologum Moralem non ago, sed Polemicum.

CAPUT XXXVII.

De Sabellianis.

§. I.

Eorum Origo, Auctor, Tempus &c.

I. SABELLIANI à Sabellio hujus hæresis auctore, seu veriùs propagatore, nomen accepere. Eam enim à Praxea Montani prius asseclа, postea desertore, excogitatam, ut de Montano agens adnotavi, Noetus & Noetiani de quibus supra c.32. latis ulnis suscipientes suam fecerunt, quæ in Sabellium & Sabellianos transiens nomen mutavit, sed non errorem; quem deinde Photinus & Photiniani adoptarunt. S. Augustinus L. de Hæres. c. 41. supponens Sabellium fuisse Noeti discipulum, & eumdem errorem, quem magister, promulgasse, mirari videtur cur S. Epiphanius Noetianam & Sabellianam tanquam duas hæreses distinctis Capitibus proposuerit, & dicat de Sabellio: *Qui quidem paucis quibusdam exceptis eadem cum Noetianis asseruit*. Quòd si velit, ut notat S. Augustinus, Sabellianos similia cum Noeto dogmatizasse, *præter hoc quod dicunt, Patrem non esse passum*: hoc esse impossibile demonstrat S. Augustinus dicens: *Quomodo de Sabellianis hoc intelligi potest, cùm sic innotuerint dicere Patrem passum, ut Patripassiani quàm Sabelliani celebriùs nuncupentur? Aut si fortè in eo quod ait*,, præter hoc quod dicunt Patrem non esse passum,, *Noetianos hoc dicere intelligi voluit, quis eos in hac ambiguitate discernat? Vel quomodo possunt, intelligi quilibet eorum Patrem passum fuisse non dicere, cùm dicant, eumdem ipsum esse & Patrem & Filium & Spiritum Sanctum?* Ita S. Augustinus, qui deinde hoc idem

idem ostendit ex Philastrio, qui *Sabellianos continuò post Noetianos ponens* (Hæref. 54.) ,, Sabellius, *inquit*, discipulus ejus, qui similitudinem sui Doctoris itidem secutus est, unde & Sabelliani ,, postea sunt appellati, qui & Patripassiani, & Praxejani à Praxea, & Hermogeniani ab Hermogene, qui fuerunt in Africa, ,, qui, & ita sentientes, abjecti sunt ab Ecclesia Catholica ,,. *Certè iste eosdem postea Sabellianos dixit appellatos, qui ea quæ Noetus sentiebant*. Hactenus S. Augustinus, non inveniens causam, cur Epiphanius Noetianos & Sabellianos sub duobus numeris tanquam duas hæreses posuerit, nempè in Synopsi Tom.1. L.2. n.16. ubi ait: *Sabelliani cum Noetianis in omnibus propemodum consentiunt, nisi quòd Patrem ipsum negant esse passum, ab eoque prolatitium dumtaxat manare Verbum*.

II. Epiphanio Damascenus consentit L. de Hæref. cap. 62. de Sabellianis: *Sabelliani*, inquit, *cum Noetianis in omnibus propemodum isti consentiunt, nisi quòd Patrem negant esse passum: ajuntque Verbum esse ad instar illius, quod ore profertur, atque iterum revocatur*. Quæ P. Lequien in Notis exponens ait: Non idem fuit Sabellii sensus atque Noeti, cùm tamen uterque unicam in Trinitate personam agnosceret. Sabellius sibi finxerat Verbum & Spiritum Sanctum efficientias quasdam Dei esse minimè subsistentes, sed quas Deus irradiationum instar, quando opus esset, evibraret, rursùmque ad se contraheret. Ex quo fiebat, quòd censuerit, Jesum, cùm solâ efficientiâ illâ quæ Verbum extimum diceretur perfusus esset, purum hominem extitisse, non Deum Incarnatum: ideoque Paulo Samosateno præluserit. Cùm ergo Pater in Jesum solâ Deitatis efficientiâ descenderit, non persona Patris secundum Deitatem in ejus humanitate subsisteret, dici non poterat, patiente Jesu Patrem quoque propriè fuisse passum.

III. Communior tamen Patrum sententia est, Sabellianos æquè ac Noetianos in eodem errore fuisse, Patrem nempè fuisse passum, quia eosdem quos Sabellianos, Patripassianos etiam appellant. Etenim præter Philastrium supra à S. Augustino relatum, Athanasius Lib. de Synodis: *Tales*, inquit, *sunt qui apud Romanos quidem Patripassiani, apud nos Sabelliani nominantur*. Augustinus ipse hoc repetit Tract. 36. in Joann. dicens: *Nam Sabelliani dicti sunt quidam hæretici, qui vocantur Patripassiani, qui dicunt ipsum Patrem passum fuisse*. Idem confirmat Marius Mercator Auctor S. Augustino coævus in Dissert. de duodecimo anathematismo Nestoriano his verbis: *Post hæc Sabellius & Marcellus Monarchiam se in Divinitatis substantia retinere debere putantes*,

 ne-

nefando errore decepti, *ausi sunt* (dicere) *Deum Patrem ipsum sibi Filium*, *ipsum sibi esse Patrem*, *ipsum sibi Spiritum Sanctum*, *ipsum incarnatum*, *passum*, *crucifixum*, *ipsum à Judæis omnia pertulisse*, *resurrexisse à mortuis*, *& omnia peregisse*, *quæ nos per Christum in persona propria ejus*, *pro humani generis salute*, *gesta esse credimus & confitemur*. Liquet ergo, Sabellianos in hoc cum Noctianis consensisse, quòd & ipsi dicerent Patrem esse passum. Quod Eusebius confirmat L. 2. contra Marcellum Ancyranum c.1. ubi probans, eum Sabellii errorem renovasse ait: *Agedum deinceps intueamur Idolum Sabellii velut de terra se exerentis*. *Ausus est dicere*, *Patrem Domini nostri Jesu Christi Deum de Sancta Virgine genitum*, *ipsum quoque passum*; quod antea dixerat L.1. c.20. pag.91.

IV. Itaque Sabelliana hæresis, ut in Deo Monarchiam & Divinitatis tueretur unitatem, auferebat à Deo Personarum Trinitatem, sed sicut unam Dei naturam, ita & unam Personam asserebat, quæ secundùm triplicem notionem, seu actum tria haberet nomina. Ita eam exponit Theodoritus Lib. 2. Hæret. Fab. ubi de Sabellio: *Dicebat*, inquit, *Patrem & Filium & Spiritum Sanctum unam esse hypostasim & unam personam*, *quæ tria habet nomina*, *& eundem aliquando quidem vocat ut Patrem*, *aliquando autem ut Filium*, *aliquando verò ut Spiritum Sanctum*: *& in Veteri quidem Testamento ut Patrem Legem tulisse*, *in Novo autem ut Filium hominem factum esse*, *ut Spiritum autem Sanctum ad Apostolos venisse*. Eodem modo hanc hæresim exponit Nicetas L.4. Thesauri Hæres.28. hoc insuper exemplificans, tum in homine, in quo est corpus, anima, & spiritus: ita ut corporis Pater, animæ Filius, Spiritus verò Sanctus vices spiritus suppleret. Tum in Sole, in quo tres actiones elucescunt, illuminativa, calefactiva, & ipsa figura, quæ in Orbem circumducitur; & tamen Sol unum suppositum est.

V. Hoc eodem modo Sabellianorum describens hæresim S.Epiphanius Hæres. 62. num.1. ait: *Horum hæc opinio est*: *Eumdem esse Patrem & Filium & Spiritum Sanctum*, *ut ad eandem hypostasim tres appellationes conveniant*. *Aut perinde atque in uno homine corpus*, *anima*, *& spiritus inest*. *Ita ut corporis instar sit Pater*, *animæ Filius*, *Spiritus denique in ipsa Divinitate humani spiritus instar habeatur*. *Quod & Solis similitudine declarant*; *in quo cùm una sit hypostasis*, *triplex nihilominus actus est*, *nimirùm illustrandi vis*, *& calefaciendi*, *& orbicularis figura*. *Ac vim quidem illam calefaciendi*, *hoc est calorem atque æstum*, *spiritui respondere*; *illuminandi verò vim Filio*, *Patrem denique totius hypostasis velut quandam esse formam*. *Igitur Filium affirmant radii in morem emissum omnia quæ ad Evangelii & humanæ salutis procurationem attinerent*, *in hoc Mundo præ-*

præstitisse, atque in Cœlum rediisse, quemadmodum is, qui à Sole manavit radius in eundem postea refunditur. Spiritum porrò Sanctum in hunc Orbem immitti, ac deinceps singillatim in eos omnes illabi, qui eo munere digni sunt: eundemque instaurare vitam, & animare fervore; fovere denique ac calefacere, ut ita dicam, vi quâdam, consensioneque spiritus. Ita juxta Epiphanium errorem suum describebant Sabelliani. Ita etiam Nicephorus L. *6.* Hist. c.7. & c.*26.*

VI. Hæresis hæc à Sabellio nomen & errorem accepit, quem, ut dixi, à Noeto cujus discipulus fuit, hauserat. Afrum Sabellium extitisse è regione Pentapolis Lybiæ Cyrenaicæ, scribit Theodoritus supra relatus: *Sabellius autem Afer Pentapolitanus.* Nicetas, Sabellium facit ex Lybia Pentapoli oriundum: *Sabellius Lybicâ Pentapoli oriundus.* Unde & Lybicum appellat Magnus Basilius Epist.78. dicens: *Et nonnulli ex illis, qui impietatem Sabellii Lybici sectantur.* Ptolemaidem verò Pentapolis urbem ei patriam vel domicilium fuisse, colligitur, quia teste Eusebio L. 7. Hist. cap. *6.* ibi suæ hæresi dedit initia: *De dogmate illo*, inquit, *quod nuper apud Ptolemaidem urbem Pentapoleos commotum est.* Loquitur autem de hæresi Sabelliana. Idem asserit Nicephorus locis supra citatis.

VII. De tempore, quo hæresis hæc emersit, parva controversia est. Ut à Sabellio nomen accepit (is enim ex dictis in eodem errore Noeto successit) vel ad extrema Pontificatus Stephani, vel ad initia Xisti referenda est. Sub Xisto increbuisse, & de ea Dionysium Alexandrinum literas ad Xistum dedisse, refert Eusebius L. 7. Hist. c. *6.* dicens: *In eadem Epistola de Sabellianis hæreticis, utpotè qui tunc temporis increbrescebant, Xistum certiorem facit.* Quibus apparet, Stephani tempore exordia habuisse, incrementa verò sub Xisto, quod fuisse putatur circa ann. Domini 257. In hoc Danæus ipse consentit Opusc.41. dum ait „ Cœpit autem Sabelliani nomen innotescere sub Xisto Romano Pontifice, durante adhuc Decianâ, vel potiùs jam Valerianâ persecutione quemadmodum Platina vult, & circa annum à Christo passo 224. Quamquam quidam existimant, temporibus Cypriani jam quodammodo errorem hunc degustatum & delibatum fuisse. Sed de Montanistis potiùs intelligenda sunt, quæ Cyprianus in Sabellianos jaculari videtur „. Ita Danæus. Nullam tamen invenio repugnantiam, quòd S. Cyprianus de Sabellianis loqui potuerit, cùm enim hæc hæresis sub Xisto innotuerit, & eo tempore adhuc in vivis esset S. Cyprianus, imò Xisti martyrio superstes fuerit, potuit Sabelliana hæresis in Africæ regione exorta ei innotuisse.

VIII. Cujus

VIII. Cujus conditionis Sabellius fuerit, nec Augustinus, nec Epiphanius, nec Theodoritus, nec Damascenus, nec alii Patres indicant. Solus Zonaras in Notis ad Can. 1. Conc. Constantinop. I. scribit Sabellium Ptolemaidis Episcopum fuisse: *Jubet etiam anathematizari secundum eos Sabellianos, qui à Sabellio quodam Lybico nomen accepere. Is Ptolemaidis, quæ urbs in Pentapoli fuit, Episcopus, concreatione quâdam coalitioneque excogitatâ tres hypostases in unam substantiam Divinitatemque miscet, ac unam in Trinitate, tribus licèt variam nominibus, Personam agnoscebat.* Timotheus autem Presbyter Constantinopolitanus in Lib. de Recept. Hæretic. duos distinguit Sabellios, similia tamen docentes: unum Lybicum, alterum diversum quem Episcopum fuisse dicit. Cùm tamen nemo ante hos duos auctores de Sabellii Episcopatu quidquam indicaverit, verius puto Sabellium Episcopum non fuisse.

IX. In Africa hanc hæresim, & in Lybia sua habuisse natalia ex dictis constat. Indè Mesopotamiam invasisse & Romam usque pervenisse, testis est S. Epiphanius num. 1. Hæres. 62. dicens: *Atque hujus Sectæ plurimi, cum in Mesopotamia, tum Romæ versantur vesaniâ quâdam perciti.* In Oriente diù viguit, adeò ut sub Magno Constantino Eustathius Episcopus Antiochenus hâc hæresi infectus fuerit: unde Socrates L. 1. Hist. cap. 23. de Eusebio Nicomediensi dicit: *Eustathium verò criminatur, tanquam dogma Sabelli adstruentem.* Et jure quidem: nam, ut idem Socrates refert cap. 24. in initio, hujus rei causa in Antiochena Synodo depositus fuit: *Congregatâ igitur Antiochiæ Synodo Eustathium deponunt, ut qui Sabellii dogmati potiùs, quàm Nicænæ Synodi decretis insisteret.* Hujus Sectæ sequaces extitisse anno 381., colligitur ex Canone 1. Conc. Constantinop. I. à quo unà cum aliis hæreticis Sabelliani damnantur. Et S. Basilius Epist. 64. conqueritur, suâ ætate non defuisse, qui hunc errorem revocare tentarent. In Africa tamen cessasse, indicat S. Augustinus Tract. 40. in Joann. dum ait: *Quidam enim fortassè sunt in ista multitudine Ariani. Non audeo suspicari esse Sabellianos, qui ipsum Patrem dicunt esse qui Filius est: hæresis quippe ista nimis antiqua est, & paulatim eviscerata.* In Oriente autem aliquas Sabellianorum reliquias septimo desinente seculo extitisse, videtur colligi ex Synodo Trullana, in cujus Can. 94. sancitum fuit, inter alios Hæreticos ad fidem venientes, Sabellianos esse rebaptizandos.

X. An verò hâc nostrâ ætate, quâ à prætensis Reformatis omnes antiqui & sepulti errores excitati sunt, etiam Sabellianismus revixerit, testimonio Georgrii Hernii unius ex illis fateri cogor. Is enim in sua Eccl. Hist. Periodo 3. art. 3. scribit, in Anglia has evul-

evulgatas propositiones fuisse, quæ sunt 24. 25. & 26. nimirùm: *In unitate Dei non esse Trinitatem*; item: *Non tres personas esse in Deo, sed tantùm tria officia*; demum: *Unam tantùm in Deo esse personam*. Ad hunc errorem apud quemcumque sit confutandum accedamus.

§. II.

Sabellii error refutatur.

I. ERravit ergo Sabellius, quia in Divinis posuit unam tantum Personam trinominem, quæ scilicet ratione unius officii diceretur Pater, ratione alterius Filius, & ratione tertii Spiritus Sanctus. Sed quia hunc errorem à Noeto magistro suo didicerat, in quo illum supra Cap. 32. §. 2. ex Scripturis, tum testimonio æterni Patris, tum ipsius Christi filii, tum aliis rejeci: ideò ibi dicta Lector adire poterit; dum interim aliqua in confirmationem fundamentalis hujus veritatis adjiciam; præter ea quæ dixi Tom. 4. in 1. p. Tract. de Deo Trino Dub. 1. ubi etiam alios plures hujus hæresis Innovatores recensui. Prima hujus erroris semina jecit Simon Magus, qui omnibus hæresibus facem prætulit: inter alia enim sua deliria teste S. Augustino L. de Hæref. c. 1. dicebat, se in Monte Sina Legem dedisse Judæis, tempore Tiberii in Filii persona putativè apparuisse, postea se in linguis Spiritum Sanctum super Apostolos venisse. Nec enim est improbabile, quòd dementiam quam sibi affingebat Simon, in impietatem erga Deum Sabellius converterit, dicens, unam Divinam Personam tria hæc officia sub diversis nominibus præstitisse.

II. Sabellianam hæresim ex Judaismo prodiisse censet S. Basilius Magnus Epist. 64. modò 210. ubi postquam ostendit, quid ad eam extirpandam Neocæsareæ egerit S. Gregorius Thaumaturgus, videns, quosdam eam subintroducere moliri, primores Neocæsarienses his verbis monet: *Judaismus est Sabelliana hæresis sub Christianismi specie in Evangelicam prædicationem invecta. Qui enim rem unam personis multiplicem, Patrem & Filium & Spiritum Sanctum dicit, unamque trium ponit hypostasim, quid aliud facit, nisi quod Unigeniti sempiternam negat præexistentiam? negat autem & dispensatorium ejus ad homines adventum, descensum ad inferos, resurrectionem.*

III. A Stoicis verò eam deducit S. Athanasius Tract. 4. contra Arianos, ubi num. 13. *Fortè autem*, inquit, *hujusmodi opinio ex Stoicorum schola emanavit, qui nempè Deum putant contrahi, rursùsque*

tùsque cum rebus creatis dilatari, infinitèque quiescere. Quod enim dilatatur, contractum dilatatur, & quod extenditur contractum extenditur: atque idem quidem est, nihil autem aliud præter affectionem quamdam patitur. Itaque si Unitas dilatata facta est Trinitas; & si item Unitas est Pater, Trinitas verò est Pater Filius & Spiritus Sanctus, primò sequitur ut dilatata Unitas aliquam passa sit affectionem, factaque sit quod non erat: siquidem dilatata est, quæ lata non erat. Deinde si ipsa Unitas in Trinitatem dilatata est, Trinitasque Pater est & Filius & Spiritus Sanctus: ipse ergo Pater factus est & Filius & Spiritus, ut sentit Sabellius, nisi fortè unitas quam ille propugnat aliquid sit aliud præter Patrem. Hæc aliaque validè Athanasius in Sabellium intorquet, ostendens, ipsum ponere Deum passioni & mutationi obnoxium.

IV. Porrò cùm ex Sabellianis aliqui post Concilium Nicænum suum errorem tueri vellent ejusdem Concilii decreto, quo anathemate damnat, qui dixerit, *ex alia essentia vel hypostasi Filium esse*, ex quo inferebant, Filium nedum ejusdem essentiæ, sed ejusdem hypostasis cum Patre esse; propterea S. Basilius Epist. 78. modò 125. illos ita redarguit: *Nonnulli ab impia Sabellii Lybiensis hæresi, hypostasim & essentiam idem esse rati, ansam inde trahunt ad blasphemiæ suæ defensionem, quòd ita in fide scriptum sit* „ Si verò „ quispiam dixerit, ex alia essentia, aut hypostasi Filium esse, „ cum anathemate ferit Catholica & Apostolica Ecclesia „. *Non enim idem dixerunt illic essentiam & hypostasim. Etenim si una & eadem notio est subjecta vocibus; quid opus erat utrâque? Sed perspicuum est, aliis quidem Filium ex Patris essentia esse negantibus, aliis verò neque ex essentia esse, sed ex aliqua alia hypostasi dicentibus, illos ita demum utramque opinionem tanquam à sententia Ecclesiastica alienam rejecisse. Nam ubi suam ipsorum declarabant sententiam, dixerunt ex essentia Patris Filium, non ampliùs adjicientes illud*, ex hypostasi. *Quare illud quidem positum est ad eversionem nequioris sententiæ; hoc verò declarationem habet salutaris dogmatis. Confitendum igitur est, consubstantialem esse Patri Filium, quemadmodum scriptum est. Confitendum etiam, in propria hypostasi Patrem esse, in propria Filium, in propria Spiritum Sanctum, quemadmodum & ipsi manifestè exposuerunt. Plenè enim & clarè ostenderunt dicendo* Lumen de Lumine, *aliud quidem esse Lumen quod genuit, aliud verò quod genitum est, Lumen tamen & Lumen; ita ut una & eadem sit essentiæ ratio.* Hactenus Basilius.

V. Ex his apparere incipit, Sabellio errandi causam dedisse, quòd nesciebat, vel nolebat distinguere Essentiam, seu naturam ab Hypostasi, seu personâ: ut Essentia seu natura sit aliquid commune

mune pluribus, ut homo: Hypostasis verò seu Persona sit aliquid singulare in ea natura subsistens, ut Petrus, Franciscus: & hoc nomen Deus sit nomen naturæ, & nomina Pater Filius & Spiritus sint nomina hypostaseon seu Personarum eandem naturam Divinam habentium, ac in ea subsistentium: cum hoc tamen discrimine, quòd natura humana, & quælibet alia creata est communis suis singularibus personis solùm per rationem, re autem diversa; at Natura Divina tribus Divinis Personis communis realiter est, & una ac eadem realiter ac numero indivisa in illis. Et hoc est mysterium altum, quod fides docet, Trinitas unus Deus, cui humana ratio velut captivam se se subdere debet.

VI. Fateor, hujus duplicis vocis *Substantia* seu *Natura*, & *Hypostasis* distinctionem, ac mentionem apud Veteres Ethnicos Philosophos non fieri, aut in sacris Literis ea nomina expresè non reperiri; eas tamen voces (teste Socrate L.3. Hist. c.7.) admittendas esse, Patres præcipuè in Synodo Alexandrina decrevere: ***Tunc videlicet, cùm opinionem refutant Sabellii, ne verborum inopiâ Trinitatem rem unam esse putaremus triplici nomine appellatam, sed ut potiùs unumquemque eorum, qui nominantur in Trinitate, Deum in propria persona esse credamus.***

Hanc veritatem confitetur etiam Danæus Opusc. 41. ubi de Sabellianis ait „ Itaque Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum „ unam & eandem esse ***hypostasim*** volunt, quæ variis nominibus, „ prout necessitas & usus exigit appellata est, uti unum & idem „ Solis corpus lux, splendor, & calor pro diversis effectis nominatur. Confirmant autem suam sententiam, quia Deuteron.6. „ dictum est: ***Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est.*** „ Quod certè perperàm intellectum Judæos ipsos, à quibus prima „ hujus hæreseos fundamenta jacta sunt, in eumdem errorem induxit, atque etiamnum hodie retinet: clamant enim ***Polythiam***, „ idest Deorum multitudinem à Christianis Ethnicorum more renovari, si Tres in una & eadem Divina essentia Personæ re ipsâ „ distinctæ & subsistentes ponantur. Responsio verò facilis est. „ Nos unam quidem & eandem etiam numero, non tantùm genere & specie ***Vsian***, idest essentiam Divinam docere, constituere & defendere. In ea verò essentia tres ***hypostases***, idest „ personas & subsistentias agnoscere, ut Veteres verterunt. Itaque neque Deos numero multos facimus, cùm non separemus „ Divinam illam naturam; neque personas tollimus, quia quemque, idest Patrem Filium & Spiritum Sanctum in Divina essentia propriam personam habere demonstravimus. Ut autem „ hæc commodissimè docerentur voces ***Vsias*** & ***hypostaseos*** sunt à

„ Patribus receptæ, ut ait Socrates L. 3. c. 7. „ Ita Danæus in hoc cum Catholicis sentiens.

VII. Hanc distinctionem excogitarunt Veteres, non proprio studio, sed à Scripturis edocti, in quibus dum de Deo sermo est frequenter pluralitas unitati copulatur, ut Genes. 1. v. 26. ubi Deus ait: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*: & v. 27. subditur: *Et creavit Deus hominem ad imaginem suam; ad imaginem Dei creavit illum*. Et pluralitas Personarum ad hominis formationem concurrens, & unitas Divinitatis, ad cujus imaginem factus est homo, & ideo *ad imaginem* dixit, non *ad imagines*, ut indicaret in illis pluribus unicum esset exemplar. Item Gen. 18. dicitur quod sedenti Abrahæ in valle Mambre: *Apparuit ei Dominus, & cum elevasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum*. Abraham autem accurrit *& adoravit in terram, & dixit; Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum*. Si apparuit Dominus, quomodo apparuerunt tres viri? Si tres viri, quomodo dixit Abraham *Domine, ne transeas*? Non aliâ ratione, nisi quia in illis tribus, licèt Angeli essent, adoravit Abraham Trinitatem Personarum in unitate Divinitatis: & ideo dixit *Domine*. Genes. item 19. v. 24. legitur: *Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem à Domino de Cœlo, & subvertit Civitates has*. Si ergo Deus est una persona, quis est hic Dominus qui pluit à Domino? Certè cum dixit *Dominus à Domino*, ostendit Filium & Patrem: Filius enim Dominus est, & à Domino, idest Patre, à quo habet esse & operari.

VIII. Rursùs Psalm. 2 v. 7. David inducit Dominum dicentem ad Christum: *Filius meus es tu: Ego hodie genui te*. Et Psalmo 109. v. 3. *Ex utero ante Luciferum genui te*. Hæc certè Filio sibi consubstantiali non alicui ex Angelis Dominus dixit, ait Paulus Hebr. 1. v. 5. *Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu; ego hodie genui te?* Non est autem possibile ut idem gignat se ipsum. Ergo alius est qui gignit, alius qui genitus est: alius Pater, alius Filius. Hanc veritatem demonstrat Psalmus 66. v. 7. illis verbis: *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus: & metuant eum omnes fines terræ;* ubi ter nominando Deum indicat Trinitatem personarum; addens autem *& metuant eum*, declarat omnes tres unum esse Deum. Idem testantur voces Seraphim Isaiæ 6. v. 3. invicem clamantium: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum*. Quibus dum ter *Sanctus* repetunt Trinitatem Personarum se venerari ostendunt, dum verò addunt, *Dominus Deus* unitatem Divinitatis profitentur. Alia etiam ex Novo Testamento clariora hujus veritatis adsunt testimonia, quæ addu-

adduxi, tum de Noeto agens, tum in Theolog. loco supra citato.

IX. Præstat igitur cum S. Epiphanio Hæref.62. num.3. dicere: *Non enim Deorum multitudinem invehimus, sed Monarchiam prædicamus. In ea autem prædicanda nequaquam aberramus; sed unā Trinitatem confitemur, unitatem, inquam in Trinitate, & Trinitatem in unitate, unamque Patris & Filii & Spiritus Sancti Divinitatem. Nam neque se ipsum Filius genuit: neque Pater, ut esset Filius, esse Pater desiit: neque Spiritus Sanctus se ipsum unquam Christum appellavit, sed Spiritum Christi, ac per Christum communicatum, procedentem à Patre, & accipientem à Filio. Subsistens est Pater, subsistens Filius, subsistens Spiritus Sanctus. Sed non confusio quædam est Trinitas, uti Sabellius credidit; nec ab æternitate sua gloriaque demutatur, ut Arius vanissimè docuit. Sed Trinitas perpetuò Trinitas fuit, nec ei quidquam accessit; cùm una sit Divinitas, una dominatio, una prædicanda celebrandaque gloria. Eadem nihilominus Trinitas numeratur, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus: Non ut idem atque unum triplici appellatione declaretur; sed perfecta re verā nomina sunt, perfectæque personæ, neque quidquam varium inest ac diversum. Pater ipse perpetuò Pater extitit, nec ullum unquam tempus fuit, quo Pater non esset. Semper enim perfectus ille Pater est, atque subsistens, ut & perfectus semper Filius semperque subsistens, verè à Patre genitus, absque initio tamen ac tempore; eoque modo, quem nulla explicare potest oratio. Non is Patris velut germanus frater est, nec esse cœpit unquam, aut aliquando desiit; sed legitimus perpetuò Filius est, existens cum Patre, ab eoque sinè tempore genitus, æqualis, Deus ex Deo, Lumen de Lumine, Deus verus de Deo vero, genitus, non creatus. Neque tamen aut ipse Pater est, aut Pater ipse Filius. Ac si Deus Pater est, & Filius utique erit, & Spiritus Sanctus.* His Epiphanius Catholicam hanc veritatem adversùs Sabellianos exponit. Alia videri possunt in locis à me supra citatis.

X. Hoc unum addo ex eodem Epiphanio num.2., Sabellianos usos fuisse Libris tam Veteris, quàm Novi Testamenti, quædam ex eis seligentes ad sui erroris tegumentum. His adjecisse alios apocryphos, & præcipuè pseudo-Evangelium quod vocabant secundum Ægyptios, in quo multa Christum Discipulis suis secretò dixisse suo errori servientia fabulabantur: *Hunc autem errorem omnem* (inquit Epiphanius) *ejusque firmamentum ex apocryphis quibusdam hauserunt, præsertim ab Ægyptiorum Evangelio: hoc enim illi nomen indiderunt; in quo pleraque sunt hujus generis, quæ ex persona Salvatoris clam atque occultè velut mysteria proponuntur, quasi discipulis ipse declaret, eundem esse Patrem & Filium & Spiritum Sanctum.* De hoc Evangelio secundum Ægyptios men-

tionem facit Clemens Alexandr. L.3. Strom. pag.452. & 465., quo usum fuisse dicit Cassianum hæreticum, & fragmentum ab eodem Cassiano recitatum affert, quod in quatuor nobis traditis Evangeliis non habetur.

Subjungit de Sabellianis Epiphanius: *Deinde quoties in aliquem ex simplicioribus ac rudioribus inciderint, qui exactam Divinarum Litterarum scientiam non habent, hunc in modum interrogant. Quid tandem, boni viri, dicemus? Unum habemus Deum, an tres? Quibus auditis religiosus ille, nec perfectâ ad cavendum scientiâ perpolitus, perturbatus illicò eorum assentitur errori, ac Deum imprudens negat: negat, inquam, Filium ac Spiritum Sanctum.* Sed de his satis.

CAPUT XXXVIII.

De Origenianis seu Origeniis.

§. I.

Origeniani qui fuerint, & quis eorum auctor.

I. HOs ab Origenistis Origenem Adamantium auctorem habentibus (licèt dubitanter) separat Epiphanius Hæref. 63. his verbis: *Nonnulli sunt, quos Origenios appellant: quæ hominum Secta non usquequaque diffunditur; proximo tamen loco post superiores illas hæc hæresis occurrit. Sed quanam de causa Origenii vocentur, nondum planè compers: Utrumnam ab Origene Adamantio, qui cognomento Syntacles, hoc est* Lucubrator *est dictus: an ab aliquo altero, quod, ut dixi, penitùs ignoro, nec aliud præter ipsum nomen accepi.*

S. Augustinus autem Lib. de Hæref. cap. 42. ab alio quam ab Adamantio Origene ortum traxisse pronuntiat: *Origeniani*, inquit, *à quodam Origene dicti sunt, non ab illo qui ferè omnibus notus est, sed ab alio, nescio quo, vel sectatoribus ejus.* Idem sentit Damascenus Hæref. 63. Et quidem incredibile est, quòd Hæretici isti, qui, ut dicam, infandæ libidini & corruptelæ corpora sua tradebant, ex Adamantii Origenis, qui severus castitatis custos fuit, imò & superstitiosus adeò, ut ad eam tuendam se ipsum castraverit (ut ex Nicephoro L. 5. Hist. c. 8.) scholâ prodierint.

II. Quinam iste Origenes hujus infamis Sectæ auctor extiterit, adhuc sub judice lis est. Lambertus Danæus c.42. de Hæref. solitâ suâ Monachorum Instituto calumniandi indole abreptus, dicit,

dicit, auctorem hujus Sectæ fuisse Origenem quemdam Monachum, de quo Sozomenus L. 6. Hist. c. 30. Sed falsitatis eum redarguit Sozomenus ipse, qui hunc Origenem laudat, & inter Monachos, qui in Monasterio circa Scetim sub Magni Antonii discipulatu maximè claruerunt recenset: *Eodem tempore*, inquit, *in Monasterio Scetis claruerunt, senes quidem, Origenes, qui ex Magni Antonii discipulis adhuc supererat, & Didymus & Chronion annos natus decem supra centum*. Et aliis recensitis, addit: *Cumque in Monastica Philosophia consenuissent, tunc temporis Monasteriis illic sitis præerant. Ex junioribus verò, & in media adhuc ætate constitutis multi probi, atque honesti viri unà cum superioribus illis florebant*. En quales cum Origene erant sub Antonii schola Monachi, honesti & probi, non turpes ac inhonesti, quales fingit Danæus. Imò sibi etiam contradicit: dicit enim de his Origenianis: *Cœpisse verò videntur isti paulò post Gnosticos*. At si ita est, quomodo dicis, eos cœpisse ab Origene Antonii discipulo; cum iste ineunte seculo quarto floruerit, illi verò nempe Gnostici ineunte seculo secundo emerserint? Si Origeniani paulò post Gnosticos emerserunt, certè ante seculum quartum extitere, & proinde non ab Origene Antonii discipulo ortum habuere.

III. Porrò quia Danæus hanc Sectam ab Origene Monacho ortam hâc arte confinxit, ut hinc statui præsenti Monachorum & Clericorum detrahendi ansam arripiat: unde subdit: *Hodie verò passim regnat inter Clericos in Papatu*; sciat, Epiphanio teste n. 2. ab Origenianis ipsis hoc se hausisse, qui similiter illius temporis Clericos quasi idem facientes in suæ fœditatis exemplum advocabant: *Interim verò*, inquit, *Catholicos illos Clericos accusant, qui* Dilutas, *quas vocant*, & Contubernales *feminas adsciscunt, quos asserunt, clanculùm istud ipsum propter hominum pudorem committere, ut & cùm nequitia illa sepeliantur; & specie tenus ob aliorum verecundiam, castitatis nomine glorientur*. Imò nec defunctis etiamsi Episcopis parcens, subdit: *Nonnulli ex iis certos homines, qui jam vitâ functi sunt, ad me detulerunt, à quibus commissum hoc flagitii genus affirmarent, idque se ab ipsis, quas illi compresserant, mulierculis accepisse. Inter quos quemdam Episcopum nominabant; qui in exiguo Palæstinæ oppido multis annis Ecclesiæ præfuit, & contubernales istiusmodi feminas ad domesticum ministerium habuit: quem nos etiam ex Confessorum numero fuisse scimus. Sed iis, qui de eo istud affirmarent, & de mulierculis ipsis cognovisse dicerent, fidem nullam adhibendam putavimus. Nam eorum qui id jactabant improbitas necessitatem quandam attulit, ut aliquando crederemus, aliquando minimè crederemus, quæ ad senis illius infamiam Episcopi post ejus obi-*

tum referrent. Ita Epiphanius. An hoc responso dimittendi sint Danæus, & sui similes, qui ob conceptum in cælibatum odium eâdem infamiæ notâ aspergere conantur Clericos, & Monachos, judicet æquus ac pius Lector.

IV. Non diffiteor, in Ecclesiam etiam primitivam irrepsisse apud aliquos Clericos abusum in propria domo retinendi extraneas feminas, quas *Dilectas* sive *Agapetas* vocabant, non sinè præjudicio castitatis & cælibatus quem voverant. Contra hunc abusum declamat S. Hieronymus Epist. 18. ad Eustochium. Et ad eum extirpandum multum adlaboravit Chrysostomus, ut videre est Tom. 1. in Tract. *Adversùs eos qui apud se habent virgines subintroductas*. Et alio: *Quòd Regulares feminæ viris cohabitare non debeant*. Unde in ejus Vita refert Palladius, hunc abusum tollere laborasse præcipuè à Sacerdotibus, qui subintroductas haberent mulieres, dicens comparatione mali tolerabiliores esse lenones. At numquid propterea Hieronymus Chrysostomus aliique Veteres propter cælibatus abusum, quem in aliquibus detestabantur, cælibatum damnarunt, & ab omnibus eum sustulere, concedendo cuique sive Clerico, sive Presbytero, sive Monacho, sive Episcopo nuptias inire, & uxori copulari, ut exemplo sui Pseudo-Reformatoris Lutheri fecerunt, & adhuc faciunt Protestantes? Nequaquam. Non enim æquum existimarunt ob aliquorum transgressionem legem sanctam, & Dei servitio mancipatis consonam abrogare, sed abusus tollere ac transgressores punire; quod Canonibus in plurimis Conciliis editis præstitere.

Interim non inficiabor, etiam hodie non deesse, qui voti emissi immemores illud aliquando violent: sunt tamen iique plurimi, qui illud illibatè totâ vitâ angelicâ puritate custodiunt. Dicat mihi Danæus. Cur propter illos, eosque paucos, fœdifragos, votum cælibatus execratur, nec potiùs propter istorum tot millia ex utroque sexu illud non celebrat? Ex discipulis Christi unus exivit proditor, alius eum negavit. Numquid propterea discipulatum Christi totum damnabit? Lex Divina vetat adulteria: & tamen ex nuptis dantur adulteri. Numquid propterea tollenda est Lex vetans pluribus feminis commisceri, & ne adulteria sequantur, concedendum ut cui voluerit quisque commisceatur? Si non: cur ob paucorum à lege cælibatus deficientiam legem istam abrogandam vult Danæus?

V. Ad Origenianos revertendo. E' schola Epiphanis Carpocratis filii (de quo supra cap. 5. §. 4.) eos prodiisse censet Epiphanius num. 1. dicens: *Horum verò hæresis ad Epiphanis dogma conformata videtur, de quo in Gnosticorum Secta sermonem antea fecimus.*

Atque

Atque ita ex Gnosticorum reliquiis mutato nomine exorta creditur. Familiare namque Gnosticis fuit sub diversis nominibus errores suos obtrudere, ut idem Epiphanius advertit Hæres. 26. n.3. Unde ex eadem Gnosticorum Secta alii dicti sunt Borboriani, alii Coddiani, alii Militares, quidam Phibionitæ; sunt etiam qui Zacchæos vocent, Barbelitas alii. Cùmque ibidem num. 17. referat, suâ ætate hujus Sectæ aliquos adhuc extitisse, & cum eis congressum habuisse, hos fuisse Origenianos credibile est, cum Hæres.63. num. 2. ut supra dixi tradat, se à quibusdam ex illis accepisse, nonnullos ex Catholicis in Origenianorum, nempe Gnosticorum, flagitiis deprehensos fuisse.

§. II.

Origenianorum errores.

I. Origenianorum error præcipuus in turpissimis operationibus, quas, ut olim Gnostici, cujus Sectæ ut dixi surculus erant, sibi licitas faciebant, situs erat. Ita S. Augustinus de Hæres. cap. 42. *Turpis autem sunt operationis. Isti sunt nefanda facientes, sua corpora corruptioni tradentes*. Damascenus Hæres.63. *Turpissimi isti sunt, ac nefariam præposteramque libidinem exercent, suaque corpora corrumpunt*. Quæ autem facerent, quantum pudor permittit, ex Epiphanio sic referam: *Nuptias repudiant: neque tamen obscenis libidinibus modum ullum adhibent; adeòque omni genere spurcitiæ & corpus suum & mentem animamque contaminant. Quidam enim ex iis monasticam vitam specie ipsâ profitentur, itidemque mulieres idem vitæ institutum præferunt. Qui omnes corruptis sunt corporibus: adeò ut cùm libidinem ipsi suam expleant, facinus, ut honestiùs dicam, illud perpetrent, quod Judæ filius Onas admisisse legitur* (Genes. 38.) *Nam ut iste cum Thamare coibat, ac libidini suæ satisfaciebat; neque quidquam tamen ad propagationem sobolis, cujusmodi hominibus è Deo concessa est, efficiebat, imò verò sibi eo ipso modo, quo flagitium istud patrabat, consciscebat injuriam*. Hanc Origenianos imitatos fuisse dicit, & omne studium adhibentes, ne constuprata mulier prægnans fieret, semen ipsum in terram projiciebant, & pedibus conterebant. Ita pergit Epiphanius: *Nec minùs isti Judæ, quem diximus, imitantur filium: dum nefariis suis sceleribus & abominandi humoris destillatione terram commaculant: imò verò profluvium illud suum in solo pedibus exterunt: ne surreptum ab impuris spiritibus ad ullam fœtus procreationem possit excipi*.

II. Hæc ultima verba indicant, hosce impuros homines ad deji-

dejiciendum & conterendum semen proprium eâ opinione fuisse permotos, quam S.Th. q. 6. de Miraculis art. 8. ad 5. & 6. non improbabilem censet: nempè, quòd etsi Dæmon per se ipsum generare non possit, potest tamen per semen ab homine assumtum, & in mulierem transfusum, sicut alias res naturales causare potest propria semina adhibendo, ut dicit August. L. 3. de Trinit. Et hoc potest facere Dæmon, *tum per velocitatem motus*, *tum adhibendo aliqua fomenta*, *per quæ calor naturalis conservetur in semine*. Ita ex S. Thoma. Ad quod impediendum Origeniani proprium semen nedum effundebant in terram, sed & pedibus conterebant. Verè digni, ut qui Onæ socii fuerunt in crimine, socii quoque fierent in pœna. De eo enim legitur Gen. 38. v. 16. *Et idcircò percussit eum Dominus, eò quod rem detestabilem faceret*.

III. Quare meritò eos ita increpat Epiphanius n. 3. Si fœtum concipere malum est, ergo & ipsa corporum copulatio ad hoc instituta mala est: aut si corporum copulatio mala non est, nec ipsa prolis conceptio mala erit. Si enim terram seminare bonum est, ex ea fructus colligere bonum erit. Cur ergo isti nequam semen effundere volunt, fructum autem seminis recusant: nisi quia norunt, quòd sicut copulatio corporum in ipsis mala erat, ita & fœtus malè & illicitè conceptus erat, & ideò erubescebant? *Si omninò*, inquit, *concipere malum est; profectò non ob ipsam sobolis procreationem; sed ob corporum copulationem malum esse videbitur. Quare quid vos attinet voluptate superatos commiscere corpora? Aut si corporum illa conjunctio mala non est: ne idipsum quidem quod gignitur ad exitum perducere, malum est*; deinde exemplum agriculturæ subjicit.

IV. Postea Virginitatem præferens Nuptiis n. 4. *Enimverò*, inquit, *licèt tantus nuptiis honor, quantus virginitati minimè sit habendus, & hæc illis anteponenda sit*. Nuptias tamen etiam commendat in iis qui cum honestate & virtute, & propter finem ob quem à Deo institutæ sunt, nempè liberorum procreationem, eas exercent, & in illis etiam Deo serviunt, ut Abraham, Isaac &c. Virginitatem etiam & castimoniam laudat, sed in iis qui illibatam illam custodiunt, ut Elias, Elisæus, & Joannes, his verbis: *Verùm & Abrahamum scimus liberis operam dedisse, & amicum interim Dei fuisse: perinde atque Isaacum & Jacobum & deinceps cæteros. Qui neque semetipsos execrandis flagitiis, ac fœdissimis usurpandis rebus inquinarunt, neque rectè à Deo constitutæ liberorum per nuptias procreationi refragati sunt. Neque porrò, qui inter ipsos castimoniam ac virginitatem instituerant, certaminis leges violarunt, aut velut quibusdam præstigiis, hanc virtutis excitationem alio modo commutarunt*.

runt. Atque Elias sanè urbes ipsas propemodum ne ingrediebatur quidem, nec inter mulieres versabatur: sed in desertis locis assiduè vivebat: quemadmodum Elisæus & Joannes, ac cæteri omnes; qui ut præclarè ex Evangelico Domini mandato insignem illam imitationis Angelicæ notam atque formam exprimerent, semetipsos propter Regnum Cœleste castraverunt. Ita Epiphanius, & laudat sanctè viventes in nuptiis, & celebrat virginitatem illibatè custodientes: à quorum utroque Origeniani deficiebant: nam & nuptias repudiabant, & corpora sua nefandis turpitudinibus fœdabant. Ab his refellendis abstineo, satis enim supra contra Gnosticos & alios dictum est.

V. Origeniani nedum aliquibus Veteris & Novi Testamenti Libris, sed & quibusdam aliis apocryphis utebantur. Ita idem Epiphanius num. 2. *Cæterùm*, inquit, *varios tam Veteris, quàm Novi Testamenti libros adhibent; necnon & apocryphos quosdam, velut Andreæ & aliorum Actus.* Mos iste Hæreticorum semper fuit, ut ex præcedentibus apparet, nimirùm ex Canonicis & legitimis Libros aliquos suscipere, aliquos pro libito rejicere, & loco istorum alios spurios & apocryphos adoptare: ut suis erroribus patrocinium, quod à primis sperare non poterant, ab hisce secundis impetrarent. At verè dici potest: Malâ causâ pejus patrocinium. Eos ergo relinquamus.

CAPUT XXXIX.

De Origene & Origenistis.

§. I.

Origenis gesta, & exitus.

I. ORIGENIS si juventam & mediam spectes ætatem, nemo eo gloriosior fuit: dictus propterea *Adamantius*, sive ob adamantinam ejus in fide constantiam, sive ob infractum in sacris Libris evolvendis studium, & novis conscribendis laborem. At si ejus in ætate progressum, exitumque consideres, nemo fuit eo infelicior. Alexandriæ natus parentem habuit Leonidem, ac simul in pietate, nec non in humanis Divinisque literis institutorem ac magistrum, qui puero quosdam Sacræ Scripturæ locos memoriæ mandare, ac sibi recitare quotidie jubebat. Quæ puer nedum lubenti animo exequebatur, sed obviâ Sacrarum Scripturarum lectione minimè contentus, altiores ac profundiores

res sensus scrutari satagebat: de quibus cùm à Patre sciscitaretur, ille quidem coram, puerum objurgabat; monens, ne supra captum ætatis ultra obvium & apertum Scripturæ sensum quidquam inquireret. Clam tamen se tali filio donatum Deo gratias agebat, ac sæpè dormientis pueri cubiculum ingressus, pectus ejus nudasse dicitur, ac velut quoddam Divini Spiritus sacrarium deosculatus fuisse.

II. Interea Severo annum Imperii decimum agente, Alexandriæ ac totius Ægypti Præfecturam obtinente Læto, Episcopatum verò Ecclesiarum illarum post Juliani obitum Demetrio recèns adepto, cùm persecutionis ardentissimum flagraret incendium, atque innumerabiles martyrio coronarentur, Origeni adhuc admodum puero tanta martyrii incessit cupido, ut se periculis ipsis objiceret, & ultrò ad certamen prosilire gestiret, adeò ut mors illi procul dubio evenisset, nisi Divinâ sic statuente providentiâ, matris precibus detentus fuisset. Verùm cum vehementiùs incitatum vidisset, Leonidâ patre capto ac in vinculis detento, pia mater omni ejus veste absconditâ domi manere vel invitum coegit. Quare frequentibus literis patrem adibat, eum ad martyrium vehementer cohortans, ac his inter cætera verbis: *Cave, mi pater, ne nostrâ causâ sententiam mutes*.

III. Cæterùm patre martyrii coronam adepto, ipse cum matre, & parvulis fratribus sex orbus relictus est, ac opibus paternis in Fiscum redactis, ad summam rerum egestatem redactus est. Divina tamen providentia non defuit: nam mulier quædam nobilis & opibus potens summâ humanitate ipsum excepit ac fovit. Sed cùm in ejus domo Paulo cuidam Antiochiæ oriundo, hæreticorùm qui tunc Alexandriæ erant (fortè Marcionitarum aut Valentinianorum) propugnatori convivere cogeretur, adduci nunquam potuit, ut cum eo in precibus communicaret. Porrò cùm Græcis disciplinis primùm à patre fuisset imbutus, & post ejus obitum totum se liberalibus studiis vehementiùs addixisset, adeò ut sufficientem artis Grammaticæ peritiam sibi comparasset, paulò post patris mortem eam artem professus, necessaria vitæ subsidia abundè, ut in illa ætate, sibi comparavit. Hæc ex Lib. 6. Hist. Eusebii cap. 2. excerpsi.

IV. Decimum octavum ætatis agebat annum, cùm omnibus ob persecutionem pulsis ac fugatis, nemine superstite, qui tradendis fidei nostræ documentis operam daret, dimissâ ceu minùs necessariâ Grammaticæ scholâ, hoc salutare opus Verbi Dei tradendi alacriter Origenes assumpsit, & ad illud audiendum plures etiam Gentiles conveniebant. Quo in munere tantâ se se exercuit cari-

tate,

tate, ut cùm Sanctis Martyribus sive notis sive ignotis, nedum in carceribus detentis, aut dum ad extremam usque sententiam interrogarentur, comes adesset: sed ad eos dum ad supplicium ducerentur, accederet, eosque confirmans in osculo salutaret, ab insana Gentilium multitudine lapidibus obrutus fuisset, nisi Deus præter spem adjutrice manu ipsum servasset. Adeòque Ethnicorum furor in illum exarsit, ut scientes, multos ad eum sacris fidei documentis imbuendos convenire, dispositis militibus domum in qua manebat obsiderent, sic, ut in tota civitate Alexandrina vix locum obtineret, & dum de una in alias ædes migraret, undique fugaretur.

Nihilominus persistens intrepidus plurimos ad Christum trahebat. Quin se totum huic muneri dicans, Scholam Grammaticæ, utpote huic sancto operi minimè consentaneam, penitùs abjecit, ac ne alieno studio opus haberet, venditis priscæ doctrinæ voluminibus, quæ eleganter conscripta penes se habebat, contentus fuit quatuor obolis, qui ab emtore voluminum singulos in dies ei pendebantur. Præter labores quos die exercebat, noctis maximam partem Divinarum Scripturarum studiis impendebat. Quibus austerum vitæ genus conjungebat jejuniis se macerans, partem noctis quam somno indulgebat, non in strato, sed super nudo solo transigens, unicam tunicam habens, diù nudis omninò pedibus incedens etiam rigente hyeme, à vino abstinens, ac demum etiam sibi à pietate multorum oblata modestè recusans, adeò ut admirabili ejus exemplo permoti plures etiam ex Gentilibus ejus se magisterio subjicerent, qui ab eo veram fidem edocti persecutionis illius tempore adeo inclaruere, ut aliqui eorum comprehensi martyrio coronati sint. Hæc ab Eusebio L. *6.* cap. *3.* sumta sunt. Qui cap. *4.* numerans illos primo loco ponit Plutarchum, cui cùm ad mortem duceretur, & individuus comes Origenes usque ad terminum ei adhæreret, parum abfuit, quin ab illius occideretur civibus, utpote qui necis illius auctor fuisset. Post hunc ex Origenis discipulis martyr fuit Serenus igne probatus. Tertius Heraclides, quartus Heron ambo securi percussi. Prior dum esset Catechumenus, alter verò neophytus. Quintus alter nomine Serenus, qui post plurima pro Christo superata tormenta capite truncatus dicitur. Sed ex mulieribus quoque Herais quædam adhuc catechumena per ignem Baptismum adepta ex hac luce migravit.

V. Tanto castitatis amore ardebat Origenes, ut ad eam tuendam audax facinus perpetrarit, ut refert Eusebius L. *6.* c. 8. Dum enim Alexandrinam scholam Catechumenis & aliis in fide in-

struendis regeret, & ad eum non solùm viri, sed & mulieres formâ elegantes & juventutis floridæ plerumque convenirent, ille adhuc juvenis castitati suæ periculum timens se ipsum eunuchum fecit. Quamvis autem hoc facinus occultare pro viribus satageret, latere tamen adeò non potuit, quin ad aures Demetrii Episcopi perveniret: qui primò juvenis audaciam admiratus, alacritatem fidei in eo collaudavit ac bono animo esse jussit, eumque permisit cœptum opus cum ingenti laude & fructu prosequi. Sed cùm postea rescivisset, eum à Theoctisto Cæsareæ & Alexandro Jerosolymorum Episcopis Sacerdotio fuisse insignitum (sive zelo permotus, sive humani aliquid passus) repentè mutatus, datis ad totius Orbis Episcopos literis, facinus illud Origenis palàm proscindere, ejusque Ordinationem impugnare cœpit, tanquam Canonico obstante impedimento factam, ac proinde nullam. Quod, an jure fecerit, adhuc disceptatur. Affirmat Baronius, negant alii, inter quos Natalis Alexandre Dissert. 15. seculi 2. qu. 1.

VI. Zephyrino in Cathedra Petri sedente Romam profectus est Origenes, Ecclesiæ illius omnium celeberrimæ & antiquissimæ coram visendæ studio. Inde Alexandriam reversus, Demetrio ipso Episcopo (fortè jam placato) hortante, & tantùm non supplicante, solitum docendi munus resumit. Verùm cùm regendæ scholæ ob confluentium numerum à primo lucis ortu usque ad vesperam solus non sufficeret, Heraclam discipulorum suorum peritissimum in partem laboris vocavit, commissâ ei Catechumenorum, & recèns Baptizatorum instructione, sibi verò perfectiores docendos reservavit. Hæc Eusebius L. 6. Hist. c. 15.

VII. Sacrarum Literarum intelligentiæ studium, cui impensè vacabat, eum impulit, ut linguam hebraicam disceret, ac Vulgatas Versiones Septuaginta Interpretum, Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis follicitè quæreret. Quod juvante Deo ei feliciter evenit: nam tres antiquissimas Versiones Scripturæ Sacræ reperit: unam Nicopoli ad Actium littus, aliam alibi æquè fausto eventu, tertiam in dolio repertam in urbe Jericho, Antonini Caracallæ qui Severi filius fuit temporibus. Ex his adornavit Opus quod Tetrapla inscripsit, quatuor columnis per singulas paginas distinctum, quarum una Versionem LXX. Interpretum, altera translationem Aquilæ, tertia Symmachi, quarta Theodotionis exhibebat. Hexapla idest Sextupla sex columnis pariter disposita confecit, in quibus præter quatuor priores, aliæ duæ ignoti Auctoris interpretationes visebantur. Octopla tandem addit octo columnas exhibentia, quæ præter sex priores, textum etiam hebraicum, & interpretationem in dolio repertam referebant. De his Eusebius Lib. 6.
Hist.

Hist. cap. 16. Epiphanius L. de Mensuris & Ponderibus. S. Hieronymus in cap. 3. Ep. ad Titum & Nicephorus L. 5. Hist. c. 11.

VIII. Quamvis autem in Sacris Scripturis occupatus, Philosophiam tamen præsertim Pythagoricam & Platonicam non deseruit, sperans has sibi adjumento fore ad Hæreticorum confutationem, & Sacræ Scripturæ interpretationem. Propterea cum Ammonio Christiano Philosopho (nunquam tamen Fidei desertore, ut falsò ei Porphyrius imponit) qui hanc scientiam Alexandriæ profitebatur, studiorum iniit societatem. Hæc & alia refert Eusebius L. 6. Hist. c. 19. His adeò celebre Origenis nomen evasit, ut ab omnibus pro Sacris Scripturis interpretandis exquireretur; ac plures ab hæresi ad Catholicam Fidem reduceret. Inter hos Ambrosius quidam, de quo Eusebius ibid. cap. 18., Valentianâ (seu Marcionis Sectâ ut vult S. Hieron. Lib. de Script. Eccles.) hæresi ejuratâ, ad rectæ fidei professionem transiit. Hic Origenem impensè fovit, mecœnatis in sacris studiis beneficentiam ipsi exhibens. Septem enim Scribas, qui ei dictanti præstò essent, non pauciores librarios, & puellas ad eleganter scribendum exercitatas ei addixit, quibus necessaria subministrabat. Ita Eusebius Lib. 6. cap. 23. Unde huic Libros contra Celsum Origenes nuncupavit. A Mamea matre Alexandri Imperatoris vocatus Antiochiam venit, ubi summo honore exceptus est. Ad Philippum, qui primus ex Romanis Imperatoribus Christianus à quibusdam putatur, & ad Matrem ejus literas dedit, quarum S. Hieronymus meminit.

IX. In Decii persecutione multa pro Fide passus fuit Origenes, ut refert Eusebius L. 6. Hist. c. 39. Captus enim & in vincula conjectus multos pertulit cruciatus, ferrei torquis ærumnas, multorum dierum spatio pedes in nervo ad quatuor usque foraminum interstitia distentos, ignium minas, & alia, quæ omnia constantissi nè pertulit. Quomodo autem à cruciatibus, & carcere liber evaserit, Eusebius silet, solùm dicens: *Cujusmodi tandem harum rerum exitus fuerit, judice omni virium nisu ambitiosè contendente, ne illum interficeret: denique quos sermones post hæc, quàmque utiles iis qui consolatione indigent reliquerit, plurimæ ejus epistolæ non minùs verè, quàm accuratè commemorant.* Quibus Eusebius Origenis constantiam in fide commendare videtur.

X. S. Epiphanius verò ab opposito, eum facto saltem fidem negasse accusat, thus Idolis adolendo, atque ad hoc nefas adactum fuisse metu stupri sibi ab Æthiope inferendi, quem Judex ad hunc finem conduxerat. Ita enim ait Hæres. 64. num. 2. refert: *Tum illud verò Diaboli calliditate improbitatis artifices commenti sunt,* ut

ut ad turpitudinis necessitatem hominem adigerent, atque ejusmodi pœnam statuerent, ut ad illius corpori stuprum inferendum Æthiopem compararent. Ad hæc Origenes fraudulentum illud Diaboli consilium non sustinens, vocem illam edidit, quâ duobus illis propositis, sacrificare maluit. Quamquam non omninò sponte illud suâ præstitisse vulgò dicitur, sed ubi semel hoc se esse facturum assensus est, thus in manum illius impositum in subjectum aræ focum excussisse Gentiles asserunt. Hoc modo & à martyrii gloria Confessorum Martyrumque, qui illius temporibus erant judicio excidit, & ab Ecclesia dejectus est. Accidit hoc Alexandriæ, ubi cùm exprobrantium ludibria ferre non posset, illinc abiit, & in Palæstina sive Judæa domicilium constituit. Fortè contigit, ut Jerosolymam profectus, ut erat sacrarum literarum egregius & eruditissimus interpres, ab Sacerdotum collegio (nam & ipse priusquam sacrificaret ad sacerdotii gradum pervenisse dicitur) ad verba in Ecclesia facienda solicitaretur. Cùmque ab iis, uti dixi, qui tunc sacerdotalem in Ecclesia dignitatem obtinebant, vi propemodum ad id agendum impelleretur, ille in pedes consurgens, reliquis versibus prætermissis, postquam hunc unum è Psalmo quadragesimo nono locum attulisset „ Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, & assumis Testamentum meum per os tuum„ ? *Complicatum librum reddidit, flensque & lacrymans resedit, flentibus cum eo qui aderant universis.* Hactenus Epiphanius.

XI. Hoc factum, quod primus & solus Epiphanius narrat, cùm nemo alius ex veteribus Patribus ejus meminerit, in controversiam vertitur. Qui pro ejus veritate stant, Leontium afferunt L. de Sectis act. 10. qui sexto seculo vixit. Nemesium seculi 4. auctorem L. de Natura hominis cap. 30. Justinianum Imperatorem in Tract. adversùs Origenem à Synodo quinta probato, Nicetam L. 4. Thesauri Hæres. 31. Anastasium Bibliothecarium in Hist. ad ann. Christi 244. Nicephorum Lib. 5. Hist. Eccles. c. 32. Zonaram L. 2. Hist. Glycam Annal. p. 3. Quos ex Recentioribus sequuntur Daniel Huetius, Petavius, Alexandre, Pagi &c. E contra tamen Origenem ab hoc lapsu immunem volunt Baronius, & alii, quibus Tilmontius Notâ 22. in Origenem subscribit; volentes Epiphanium in hoc falso rumore processisse, vel hæc ab aliquo Origeniani nominis hoste fuisse in textum S. Epiphanii intrusa. Quod ex silentio SS. Augustini, Hieronymi & aliorum PP. se colligere putant. In hac quæstione prout sibi magis libuerit quisque sentiat.

XII. Obiit Origenes anno Christi 256. Galli & Volusiani Imperatorum initio, septuagesimo ætatis anno, ut testatur Eusebius Lib. 7. Hist. cap. 1. dicens: *Quo tempore Origenes septuagesimo ætatis anno ex hac vita migravit.* Nicephorus quoque L. 5. Hist. cap. 34. *Gal-*

Gallo, inquit, *post Decium imperante, Origenes undeseptuaginta annis peractis, miserabiliter infelix obiit*. Tyri mortuus creditur, ibique sepultus, teste S. Hieronymo L. de Script. Eccles. c. 54.

§. II.

De Origenis Fide.

I. Sicut, ut dicebam, non defuere nec desunt, qui Origenem à lapsu in idololatriam vindicare contendant: ita fuere & sunt, qui eum ab omni errore in Fide purgare conati sint & adhuc conentur. At licèt cum primis contendere noluerim, hos tamen secundos dimittere propter oppositum Patrum & Ecclesiæ judicium conscientia vetat. Qui ergo Origenem ab omni erroris nævo purgare conati sunt, ex antiquis fuere Eusebius Cæsariensis, qui in Historia ubique de eo & ejus scriptis cum laude loquitur, ut L. 6. Hist. c. 39. supra indicavi, cui Pamphilus Martyr adjungitur; Ruffinus Aquileensis Presbyter, Auctor anonymus apud Photium Codice 117. E Recentioribus Joannes Picus Mirandulanus, Jacobus Merlinus, Genebrardus, Binetus, Petrus Halloxius, & Daniel Huetius, qui in L. 2. Origenianorum in Origenem videtur propensior.

II. Ab opposito tamen stat communis ferè Patrum sententia. Mitto Demetrium Alexandriæ Episcopum, qui ipsum adhuc viventem damnavit anathemate, contra quem & omnes totius Orbis Episcopos & Clericos Epistolam Origenes scripsit, ut refert S. Hieronymus in Apologia adversùs Ruffinum. Nam fortè Demetrius ad hoc anathema contra Origenem processit, non propter errorem in fide, sed propter ejus Ordinationem, cujus post evirationem incapacem esse, ut supra dixi, eum Demetrius exististimavit, ideoque illam publicè improbavit. Primus ergo doctrinam Origenis post obitum impugnavit Methodius Tyri Episcopus, qui sub Diocletiani imperio floruit, cujus inter Opera Libros de Resurrectione contra Origenem recenset S. Hieron. L. de Scrip. Eccles. c. 83. cujus Operis fragmentum exhibet Epiphanius Hær. 64. n. 12. & 40. & Photius Cod. 234. Ejus errores impugnavit & S. Petrus Alexandrinus Methodio coævus, ex quo testimonia adversùs Origenem profert Justinianus in Tractatu ad Mennam.

III. Accedunt primò Theophilus Alexandrinus tum in Epist. ad Epiphanium Salaminæ Cypri Episcopum (quæ inter Hieronymianas olim 67. modò est 111.) ubi eum adhortatur ut modis omnibus adnitatur, quò convocatâ Synodo *ipse Origenes nominatim & hæresis nefaria condemnetur*. (quod ipse Alexandriæ coactâ Syno-

Synodo jam præstiterat) & causam sui pro fide zeli subjungens: *Didici enim*, inquit, *quòd calumniatores veræ fidei Ammonius, Eusebius, & Eutinius novo pro hæresi furore bacchantes, Constantinopolim navigarint, ut & novos, si quos valuerint, decipiant: & veteribus suæ impietatis sociis conjungantur*. Eodem zelo fertur in Epist. ad S. Hierònymum (antea 69. modò 60.) dolens, quòd Origenis hæresis in Monasteriis Nitriæ vigeret. Et in Epist. ad eundem antea 72. modò 62. inter Hieronymianas, monet, ut explosis Origenistis, eos etiam qui clam Origenem sequuntur ejiciat.

IV. Secundò, S. Cyrillus Alexandrinus in Epist. ad Monachos, qui erant in Phua, errorem tollentem carnis resurrectionem tribuit Origeni his verbis: *Hujusmodi autem improba opinio ab Origenis dementia est: quem & Patres nostri ut veri depravatorem abdicaverunt, & anathematizaverunt. Non enim sensit ut Christianus, sed Paganorum secutus ineptias & nugas, in errorem incidit. Hinc autem ei contigit morbi principium: Asseverat, animas ante corpora esse, & à sanctimonia abductas fuisse in cupiditates ac nequitiam, descivisseque à Deo, à quo hanc ob causam damnatæ sunt & corpori obstrictæ, suntque in carne tanquam in carcere.*

V. Tertiò, S. Epiphanius, præter ea quæ in Panario scribit Hæresi 64. ubi Origenis capitalia dogmata (ut infra dicam) recenset, ac de eo hoc scribit elogium: *Qui cùm adversùs superiores omnes hæreses disputasse, ac singulas evertisse visus sit, postea tamen suam & ipse hæresim, & quidem haud vulgarem, in Orbem terrarum evomuit*. In Epistola etiam ad Joannem Jerosolymitanum, quæ inter Hieronymianas ante 60. modò 110., inter alia eum monet, ut ab erroribus Origenis abstineat, quâ occasione plures Origenis indicat errores, ut de Trinitatis Personis, de Animabus anteà in supernis creatis, posteà in hunc Mundum dejectis & in corpora ut in sepulchra relegatis, de Diabolis ad pristinam dignitatem redituris, de carnis resurrectione ab eo negata, & aliis ejus erroribus. Et Epistolam concludit, ut invigilet, ut Ruffinus ab hæresi Origenis recedat, & Palladium caveat, quondam quidem sibi carum, sed modò misericordiâ Dei indigentem, quia Origenis hæresim prædicat, & docet.

VI. Quartò, S. Hieronymus Epist. ad Pammachium & Oceanum priùs 65. nunc 41. de Erroribus Origenis, cùm ab Origenistis de inconstantia argueretur, quòd nempè, cùm olim Origenem summis laudibus celebrasset, modò convitiis illum proscinderet: postquam ostendit, se laudasse quidem Origenis ingenium, non tamen dogma: *Laudavi*, inquit, *interpretem, non dogmatisten, ingenium non fidem, Philosophum non Apostolum*: post multa sic ad

ad eos convertitur: *Si Origenem nunquam secutus sum, frustra infamare me quæritis. Si discipulus ejus fui, imitamini pœnitentem. Credidistis confitenti, credite & neganti. Si ista, ut ais, inquit, noveras, cur eum laudasti in Opusculis tuis? Et hodie laudarem, nisi vos ejus laudaretis errores. Non mihi displiceret ingenium, nisi quibusdam ejus placeret impietas. Et Apostolus præcipit* (1. Thess. 5.) „ Omnia legentes, quæ bona sunt retinentes „. Et ostenso, aliquorum Opera, in quibus errores continentur, legi, & laborem probari, non tamen probari errores, ad Origenem veniens: *Confitemini*, inquit, *& vos, in quibusdam errare Origenem, & mù* (verbum) *ultra non faciam. Dicite, eum malè sensisse de Filio, pejùs de Spiritu Sancto, animarum de Cælo ruinas impiè protulisse, resurrectionem carnis verbo tantùm confiteri, cæterùm assertione destruere: & post multa secula atque unam omnium restitutionem idipsum fore Gabrielem quod Diabolum, Paulum quod Caipham, virgines quod prostibulas. Quum hæc rejeceritis, & quasi censoriâ virgulâ separaveritis à fide Ecclesiæ, tutò legam cætera: nec venena jam timebo, quum antidotum præbibero.* Hanc Hieronymi Regulam in Ecclesia Catholica etiam nunc servamus. Origenis Opera publicè prostant: quod in eis bonum est, tenemus, ingenium laudamus: quod à vera fide alienum est, detestâmur.

Rursùs in Apologia adversùs Ruffinum procacem Origenis defensorem Lib.2. non multò ante finem ait: *Probo ego inter multa Origenis mala, hæc maximè hæretica: Dei Filium creaturam; Spiritum Sanctum ministrum; mundos innumerabiles, æternis sibi seculis succedentes: Angelos versos in animas hominum: animam Salvatoris fuisse antequam nasceretur ex Maria; & hanc esse, quæ quum in forma Dei esset, non est rapinam arbitrata æqualem se esse Deo; sed se exinanivit formam servi accipiens: resurrectionem nostrorum corporum sic futuram, ut eadem membra non habeant; quia cessantibus membrorum officiis, superfluò membra reddantur; ipsaque corpora tenuia & spiritalia paulatim evanescere, & in auram tenuem atque in nihilum dissipari: In restitutione omnium quando Indulgentia principalis venerit, Cherubim & Seraphim, Thronos, Principatus, Dominationes, Virtutes, Potestates, Archangelos, Angelos, Diabolum, Dæmones, animas omnium hominum, tam Christianorum, quàm Judæorum, & Gentilium unius conditionis & mensuræ fore. Quumque ad formam & libram æquitatis pervenerint, & rationabiles creaturas omni corporum fæce depositâ, novus de mundi exilio populi revertentis monstraverit exercitus; tunc rursùs ex alio principio fieri mundum alium & alia corpora, quibus labentes de Cælo animæ vestiantur, ut verendum nobis sit, ne qui nunc viri sumus, postea nascamur in feminas,*

nas, & quæ hodie virgo, tunc fortè prostibulum fit. Hæc in Origenis Libris ego hæretica doceo: tu ostende, in quo ejus Opere his contraria legeris. Hæc Hieronymus.

VII. Quintò, S. Augustinus L. de Hæref. cap. 43. ubi retulit, quosdam Origenis defensores conari ipsum immunem tueri ab erroribus, quibus ab Epiphanio traducitur circa mortuorum resurrectionem & Christum & Spiritum Sanctum; cùm re verâ docuerit, Patrem, Filium & Spiritum Sanctum unius ejusdemque substantiæ esse; nec carnis resurrectionem repulisse: *Quamvis & in istis eum convincere studeant, qui ejus plura legerunt*, addit. *Sed sunt hujus Origenis alia dogmata, quæ Catholica Ecclesia omninò non recipit; in quibus ipsum falsi arguit, nec potest ab ejus defensoribus excusari, maximè de purgatione & liberatione, & rursùs post longum tempus ad eadem mala revolutione rationalis universæ creaturæ. Quis enim Catholicus Christianus vel doctus, vel indoctus non vehementer exhorreat, eam quam dicit purgationem malorum, idest, etiam eos qui hanc vitam in flagitiis & facinoribus & sacrilegiis atque impietatibus quamlibet maximis finierunt, ipsum etiam postremò Diabolum atque Angelos ejus, quamvis post longissima tempora, purgatos atque liberatos Regno Dei lucique restitui, & rursùs post longissima tempora omnes qui liberati sunt, ad hæc mala denuò relabi & reverti, & has vices alternantes beatitudinum & miseriarum rationalis creaturæ semper fuisse, semper fore? De qua vanissima impietate adversùs Philosophos, à quibus ista didicit Origenes, in Libris de Civitate Dei diligentissimè disputavi.*

Hic L.21. de Civit. Dei c. 17. agens contra quosdam, qui putabant, aliquorum saltem hominum damnatorum pœnas non fore æternas, ait: *Qua in re misericordior profectò fuit Origenes, qui & ipsum Diabolum atque Angelos ejus post graviora pro meritis & diuturniora supplicia ex illis cruciatibus eruendos, atque sociandos Sanctis Angelis credidit. Sed illum & propter hoc, & propter alia nonnulla, & maximè propter alternantes sinè cessatione beatitudines & miserias, & statutis seculorum intervallis ab istis ad illas, atque ab illis ad istas itus ac reditus interminabiles, non immeritò reprobavit Ecclesia: quia & hoc quod misericors videbatur amisit, faciendo Sanctis veras miserias, quibus pœnas luerent, & falsas beatitudines, in quibus verum ac securum, hoc est sinè timore certum sempiterni gaudii bonum non haberent.*

VIII. At dimissis Patribus videamus, quale fuerit de doctrinâ, fide, & libris Origenis Ecclesiæ judicium. Primò, eum ejusque doctrinam damnatam fuisse in Synodo Alexandrina supra animadverti à Theophilo ex totius Ægypti, Libyæ, & Pentapolis Pro-

Provinciis congregata. In qua Sulpitius Severus in Dialogis n. 3. sicut in frequentibus aliis Synodis, dicit, Libros Origenis legi aut retineri interdictos fuisse. Et licèt multi reclamarent, Sacerdotes tamen in decreto perstitere, adeò ut Origenis fautores Monachi per diversas oras fugati sint. Secundò, ut supra dixi, eodem Theophilo movente damnata fuit doctrina Origenis à S. Epiphanio in Synodo Cypri. Tertiò, Origenis doctrinam in Synodo damnavit Anastasius Romanus Pontifex, cujus judicium totus Occidens secutus est. Unde Theophilus Alexandrinus, ut refert Justinianus Imperator in Tract. adversùs Origenis errores, ad quosdam Monachos Origeni assentientes scribit, ut anathematizent Origenem cæterosque hæreticos, exemplo suo & Anastasii Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Episcopi, quem & universa Occidentis Episcoporum sequitur Synodus, quæ accepit ac probavit Alexandrinæ Ecclesiæ sententiam in impium latam.

IX. Porrò quanto zelo Anastasius Romanus Pontifex sollicitus esset, ne doctrina erronea Origenis per Orbem Catholicum diffunderetur, declaravit ipse in Epistola ad Joannem Jerosolymitanum de translatione Librorum Periarchon Origenis à Ruffino adornata. Eâ enim reprobatâ tanquam Operis continentis doctrinam impiam & acceptæ ab Apostolis fidei contrariam: *Absit hæc*, inquit, *ab Ecclesia Romana nequaquam Catholica disciplina. Nunquam profectò eveniet, ut aliquâ hoc admittamus ratione, quod jure meritoque damnamus. Quapropter in toto Orbe Christi Dei nostri diffusa providentia probare dignabitur, accipere nos omninò non posse, quæ Ecclesiam maculent, probatos mores evertant, aures circumstantium vulnerent, jurgia, iras, dissensionesque disponant. Quare nosce, qualem Epistolam ad fratrem & Coepiscopum nostrum Venerium diligentiori curâ perscriptam parvitas nostra transmiserit, sibique hanc conscientiam fecerim, quòd non superfluâ laborem formidine, neque vano timore solliciter; mibi certè cura non deerit Evangelii fidem circa meos custodire populos, partesque populi mei per quæque spatia diversa terrarum diffusas, quantum possim literis convenire: ne quæ profana interpretationis origo subrepat, quæ devotas mentes immissâ sibi caligine labefactare conetur. Illud quoquè quod evenisse gaudeo, tacere non potui, beatissimorum Principum* (Honorii & Arcadii) *manasse responsa, quibus unusquisque Deo serviens, ab Origenis lectione revocetur: damnandumque sententiâ Principum, quem lectio rerum profana prodiderit.* Ecce in Anastasio solita Romanæ Cathedræ omnium Ecclesiarum sollicitudo pro fide sarta tecta in eis tuenda. Ecce quanta Origenistarum protervia, quam ut deprimeret Principum brachium implorare Ecclesia coacta fuit. Num-

quid ab errore immunis erat Origenis doctrina, ad quam à fidelibus avertendam totius Orbis Episcopi Romanique Pontifices adeò laborarunt, ut etiam Principum implorarint auxilium?

X. Præ ceteris manum validam admovit ad Origenem eliminandum seculo sexto Justinianus Imperator, edito adversùs ipsum tractatu, ubi illius errorem palam facit, quem cùm ad Synodum Constantinopolitanam II. ordine quintam direxit, moti illius Synodi Patres Origenem ejusque doctrinam diris devoverunt. Justiniani Tractatum istum, seu Epistolam ad Mennam pro Ecclesiæ judicio habendam esse, ex eo apparet, quia Pelagio Romanæ Ecclesiæ Diacono, & Apocrisario instante dictata fuit & postmodum à Vigilio Pontifice, & tandem in V. Synodo, ut dicam, approbata. Legitur per extensum in Tomo 3. Concil. edit. Harduini ann. 545. Novem anathemata in Origenis doctrinam continet. Et tandem impingit *Anathema & Origeni, qui & Adamantius, qui hæc exposuit unà cum nefaria, atque exsecrabili scelestaque ejus doctrina; & cuivis qui ea sentiat, aut defendat, aut ullo modo prorsùs quocumque tempore tueri præsumat*.

XI. Vigilii auctoritatem in damnando tunc Origenem intercessisse, affirmat Cassiodorus Divin. Literarum Instit. Lib. 1. c. 1., ubi de Origene, pro quo defendendo multi stabant: *Hunc*, inquit, *licèt tot Patrum impugnet auctoritas, præsenti tamen tempore, & à Vigilio beatissimo Papa, denuò constat esse damnatum*. Subditque damnationem antea factam à Theophilo Alexandrino, & Epiphanio, de quibus supra. Nec solus Romanus Pontifex Vigilius, sed & cæteri Orientis Patriarchæ Justiniani Edictum comprobando, eique subscribendo suum fecerunt. Rem gestam sic narrat Liberatus Archidiaconus Carthaginensis in Breviario cap. 23. *Sed redeunte Pelagio Constantinopolim, Monachi quidam ab Jerosolymis, per quos Pelagius in Gazam transitum habuit, venerunt ad eum in comitatu, portantes Capitula de Libris Origenis excerpta, volentes agere apud Imperatorem ut Origenes damnaretur, ipsaque Capitula talia docentia. Annuit Imperator facillimè: gaudens se de talibus causis judicium ferre. Jubente eo dictata est in Origenem & illa Capitula anathematis damnatio: quam subscribentes unà cum Menna Archiepiscopo apud Constantinopolim reperti; deinde directa est Vigilio Romano Episcopo, Zoilo Alexandrino, Euphemio Antiocheno, & Petro Jerosolymitano. Quibus eam accipientibus, Origenes damnatus est mortuus, qui vivens olim fuerat ante damnatus*. Num magis authentica desiderari poterat damnatio à quatuor Ecclesiæ Patriarchis subscripta?

XII. Nec defuit Generale Concilium. Fuit hoc Œcumenicum

cum V. & Constantinopolitanum II. anno 545. Vigilio Papa congregatum. Acceptis Justiniani Literis Origenis damnationem urgentibus, necnon ejusdem Edicto à Romano Pontifice, & tribus Orientis Patriarchis approbato & subscripto, illius Synodi Patres numero centum sexaginta quinque anathematismata quindecim contra Origenem ejusque errores protulere, ut legere est Tom. 3. Concil.edit. Harduini. Testis est hujus rei Evagrius L. 4.Hist.Eccl. c.38.,ubi de Gestis in QuintaSynodo agens post trium Capitulorum enarratam damnationem, subjungit: *Cùm autem libelli ab Eulogio, Conone, Cyriaco, & Pancratio Monachis dati essent contra dogmata Origenis Adamantii, & contra eos qui impietatem atque errorem illius sequebantur; de his Justinianus Synodum, quæ congregata erat, consuluit, subjecto Epistolæ suæ exemplari ejusdem libelli, & iis quæ ad Vigilium eisdem de rebus scripserat. Ex quibus omnibus deprehendere licèt, id studium fuisse Origeni, ut Apostolicorum dogmatum simplicitatem Gentilium & Manichæorum lolio repleret. Missa est igitur relatio à prædicta Synodo ad Justinianum post acclamationes, quas contra Origenem & ejusdem cum illo erroris sectatores congesserant...* Et paulò post: *Fugimus itaque, fugimus istam doctrinam. Neque enim novimus alienorum vocem. Et illum tanquam furem ac latronem anathematis laqueis firmè constrictum procul à sacris septis ejicimus.*

XIII. Scio, Halloixium ex Origenis defensoribus unum, negare de damnatione Origenis quidquam in S. Synodo actum fuisse; cùm nec Victor Tununensis, nec Facundus Hermianensis scriptores coævi ejus meminerint. Sed horum duorum silentio, quod fortè processit, vel Origenistarum fraude, qui Acta illius Synodi in iis quæ Origenem tangunt mutilarunt, vel nimiâ festinatione eorum qui latinam Synodi versionem ad usum Vigilii non adhuc integram reddiderant, prævalere debent positiva testimonia Evagrii nuper relati, qui eodem seculo vixit, Auctoris Chronici Alexandrini, Georgii Syncelli, Photii in Libello de Synodis, Zonaræ, Glycæ, Cedreni, Cyrilli Monachi Justiniano coævi in Vita Euthymii cap. 105. & in Vita Sabæ cap. ultimo; & Nicephori, qui & anathematismos in Origenem à Synodo vibratos refert L.17. c.28. Quæ omnia confirmant Synodi Acta,quæ Tom.3. Conc. edit. Harduini modò præ manibus habentur.

XIV. Sed adversantium obstruunt ora: primò, Sophronius Patriarcha Jerosolymitanus, qui annis octoginta post quintam Synodum in Epistola Synodica ad Sergium Constantinopolitanum Patriarcham relata in sexta Synodo Act. 11. profitetur, se cum quatuor cæteris quintam Synodum Œcumenicam amplecti: *Quæ con-*

confirmat Synodum Chalcedonensem ; tollit verò & funditùs abolet, principaliter quidem insanum Origenem & ejus deliramenta ; & unà cum eo Didymi & Evagrii impia dogmata. Secundò, eadem sexta Synodus Constantinopolitana III. quæ Actione 18. protestatur, se in omnibus consonare sanctæ quintæ Synodo : *Quæ hic congregata est adversùs Theodorum Mopsuestenum, Origenem, Didymum, & Evagrium*. Tertiò, septima Synodus idest Nicena II. Act. 1. *Sanctæ*, inquit, *venerabilis quintæ Synodi, quæ Constantinopolim congregata est, communi & universali submissi sunt anathemati Origenes & Theodorus Mopsuestiæ, & ea quæ ab Evagrio & Didymo dicta sunt, de eo videlicet, quod ante substantiam fuisse perbibebant, & quod de restitutione in statum pristinum fatebantur, consentientibus & præsentibus quatuor Patriarchis*. Idem dicit Act.3. & Actione 7. anathemate confossis aliis hæreticis, hæc addit : *Origenis, & Evagrii & Didymi fabulas anathematizamus ; sicuti & Constantinopoli congregatum quintum Concilium egisse dignoscitur*.

XV. Quid ad hæc Origenis Patroni ? Patres in Operibus Origenis errores agnoverunt, & si unus vel alter ab initio anceps visus fuerit, veritate tamen pleniùs inspectâ, in Origene laudaverunt quidem ingenium, sed doctrinam multis atque gravibus scatere erroribus, eamque non alieno vitio intrusam, sed genuinum ipsius Origenis fœtum esse ingenuè confessi sunt. Eam ut Origenis Romani Pontifices damnarunt, propter eam Ecclesia universa in Conciliis Œcumenicis anathematibus Origenem confixit. Quid ad hæc, inquam, dicent ? An Patres, Pontifices Ecclesiam universam ex deceptione processisse imponendo Origeni errores, qui ipsius non sunt ? Si ista dixerint, se evadere sciant non posse censuram, quà meritò moderni quidam Jansenii Defensores notantur, asserentes, errores quos in Jansenio Ecclesia proscripsit, ex falso cogitatu ei tributos, cùm verè Jansenii non sint, nec ex ejus doctrina eruantur : ideoque in hoc utpotè judicio facti Ecclesiam errare potuisse, & de facto errasse. Quòd si Origenis patroni ad hoc devenerint (quod non crediderim) sciant, quòd, quidquid sit, an in judicio puri facti Ecclesia falli queat : In judicio tamen dogmatico seu facti connexi cum dogmate, quale est judicium de doctrina Origenis sicut & Jansenii, errare aut falli nequit : sed ejus judicio tanquam irreformabili, & prorsùs infallibili standum est. Alioquin in nullo certi, sed in omnibus fluctuantes erimus, nisi hoc ut certum statuamus cum Paulo 1. ad Timoth. 3. v.15. Quòd *Ecclesia Dei vivi columna est & firmamentum veritatis*.

XVI. Ut tamen aliquid Origeni indulgeam, eum à nota hæretici absolverem : non quia errores quos effudit verè hæreses non sint ;

sint; sed quia illos cum pertinacia defendisse non legitur, quæ sola hæreticum constituit, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 11. art. 2. ad 3. ex S. August. Epist. 162. modò 43. c. 1. sic dicente: *Qui sententiam suam, quamvis falsam atque perversam nullâ pertinaci animositate defendunt, & præsertim quam non audaciâ præsumtionis suæ pepererunt... quærunt autem cautâ sollicitudine veritatem, corrigi parati cum invenerint, non sunt inter hæreticos deputandi*: nimirùm, addit S.Th. *Quia non habent electionem contradicentem Ecclesiæ doctrinæ*. Ex quo infert, quòd etsi aliqui Doctores in aliquibus quæ pertinent ad fidem dissenserint, quia tamen nondum erant per Ecclesiam determinata, hæretici habendi non sunt: *Postquam autem essent auctoritate universalis Ecclesiæ determinata, si quis tali ordinationi pertinaciter repugnaret, hæreticus censeretur. Quæ quidem auctoritas principaliter residet in Summo Pontifice*.

Porrò cum Origenis errores nonnisi post ejus mortem à Romanis Pontificibus Anastasio & Vigilio, & ab universa Ecclesia in Conciliis damnati fuerint, non videtur præsumi posse in Origene pertinacia decretis Ecclesiæ repugnandi. Imò contrarium Eusebius nobis proponit L. 6. Hist. c. 36., ubi dicit quòd Origenes jam sexagenario major post plerosque à se compositos Libros, *Ad Fabianum* Romanæ urbis Episcopum, & ad complures alios Ecclesiarum Antistites de recta fidei suæ ratione Epistolas scripsit. Quæ indicant, eum paratum fuisse, quæ scripserat Ecclesiæ judicio submittere. Unde S. Epiphanius, ut refert Gregorius Alexandrinus Episcopus in Vita S.Chrysostomi cap.43., Constantinopolim profectus, & adversùs Origenem agens: *Non ipsum Origenem extra communionem esse decrevit, sed Libros solùm criminatus est*. Hæretici tamen fuere ejus doctrinæ pertinaces sectatores, qui post Ecclesiæ damnationem eam propugnare ausi sunt, tanquam veram & Catholicam.

§. III.

Origenis errores de Animabus &c. rejecti.

I. Quos scriptis suis Origenes evulgarit errores, colligi potest ex sæpè laudato Tractatu Justiniani Imperatoris & ex Actis quintæ Synodi, in quibus referuntur, & sub anathemate proscribuntur. Horum primus est, Hominum animas priùs fuisse intellectuales mentes, sive naturas; Divinâ verò contemplatione exsatiatas, atque in deterius prolapsas, animas evasisse, & in pœnam corpore velut in carcere inclusas fuisse. Hunc palmarem Origenis errorem refert Epiphanius Hæref. 64. num. 4.

his

his verbis: *Animam hominis ante corpus extitisse putat, & easdem Angelos esse, virtutesque superiores, quæ quòd peccata contraxerint, supplicii causâ in hoc corpus inclusæ sunt; proindeque ad pœnas subeundas à Deo relegari, ut hìc judicii prioris damnationem sustineant, quam ob causam, ait, & corpus* demas *appellari; quòd corpori illigata sit anima. In quo vetera Græcorum somnia & nugas retexit. Quin nonnullas ad eandem sententiam fabulas accommodat. Nam animam ob id* Psychin *dicimus, quòd cœlitùs afflata sit. Ad hæc certas ad opinionis falsæ præsidium auctoritates affert, quas Scripturis Sacris perperam affingit, quæ nec ita se se habent, ac longè aliter sunt editæ. Quod enim à Propheta dictum est* „ Priusquam humiliarer ego deliqui „ (Psalm. 118. v.67.) *verba esse animæ ipsius affirmat, cùm in Cœlo antea deliquisset, quàm ad hoc corpus abjiceretur. Quod verò alibi* (Psal.114. v.7.) *scriptum est* „ Convertere anima mea in requiem tuam „ *eò referendum putat, quòd qui strenuè atque egregiè se in hoc mundo gesserit, ob præclara sua facinora, vitamque ex justitia temperatam, ad supremam illam cœlestemque requiem se se convertat.* Ita Epiphanius, qui cùm ex dictis causam contra Origenem egerit in Synodo, omni est fide dignus. Et hic est primus ejus error in Synodo 5. & à Justiniano damnatus. Quem rejeci Tom.6. in 1.p. Tract. de Homine Qu.1. Dub.2. §.2.

II. Secundus error erat, quia dicebat, Animam etiam Christi antequam corpori uniretur præextitisse. Hunc etiam proscripsit eadem Synodus his verbis: *Si quis dicit aut sentit, animam Domini præexstitisse, unitamque esse Deo Verbo ante Incarnationem & Nativitatem ex Virgine, anathema sit.* Deinde: *Si quis dicit aut sentit, priùs formatum esse corpus Domini nostri Jesu Christi in utero Beatæ Virginis, ac postea unitum ei esse Deum Verbum & animam, utpotè quæ ante fuisset, anathema sit.*

III. Tertius, quòd Dei Verbum factum esset simile aliis supernis virtutibus; qui error ita proscribitur: *Si quis dicit, aut sentit, omnibus cœlestibus ordinibus assimilatum esse Deum Verbum, Cherubimque factum esse ipsis Cherubim, & Seraphim ipsis Seraphim, ac omnibus planè supernis virtutibus simile esse factum; anathema sit.* Quibus Verbum facit unam ex creaturis.

IV. Quartus, quòd corpora in resurrectione, formæ orbicularis, non recta futura sint: *Si quis dicit aut sentit, in resurrectione corpora hominum orbiculata suscitari, nec confitetur nos suscitari rectos: anathema sit.*

V. Quintus, quòd Sol, Luna, & Astra animatæ quædam virtutes sint: *Si quis dicit & Solem & Lunam & Stellas & aquas, quæ super cœlos sunt, animatas & materiales* (seu ratione præditas) *esse quasdam virtutes, anathema sit.*

VI. Sex-

VI. Sextus, quòd Christus iterum crucifigendus sit pro Dæmonibus. *Si quis dicit aut sentit, Dominum Christum in futuro seculo crucifixum iri pro Dæmonibus, sicut & pro hominibus, anathema sit.*

VII. Septimus, potentiam Dei dicebat esse finitam. *Si quis dicit, aut sentit, vel finitam esse Dei potestatem, vel eum tanta fecisse, quanta comprehendere potuit: anathema sit.*

VIII. Octavus, Dæmonem & impiorum pœnas finem habituras. *Si quis dicit aut sentit, ad tempus esse Dæmonum & impiorum hominum supplicium, ejusque finem aliquando futurum: sive restitutionem & redintegrationem fore Dæmonum aut impiorum hominum: anathema sit.* Post quæ concludit: *Anathema, & Origeni qui & Adamantius, qui hæc exposuit unà cum nefaria atque exsecrabili scelestaque ejus doctrina; & cuivis qui ea sentiat, aut defendat, aut ullo modo prorsùs quocumque tempore tueri præsumat.* Hæc sunt quæ in Origene damnavit Quinta Synodus teste Nicephoro L. 17. Hist. c. 28. vel ut damnanda eidem Synodo à Justiniano exhibita, cùm alios & copiosiores errores ab ipsa Synodo damnatos Tomo 3. Concil. edit. Harduini legamus, à quibus per extensum referendis abstineo. Solùm de aliquibus gravioribus aliqua dicam, eos etiam refutando, ex Theophilo Alexandrino Lib. 1. Paschali S. Hieron. interprete Tom.4. ejusdem Operum, & aliis ut infra.

IX. Et quidem primò. Nam quòd dicit, animas puros spiritus ab initio fuisse, sed illas quæ à Deo desciverunt, in corpora velut in carceres detrusas in pœnam fuisse, ut falsum rejicitur. Tum quia hoc posito, dicendum erit, Mundum istum corporeum propter peccatum intellectualium creaturarum conditum fuisse, aliàs non extiturum, si istæ non peccassent. Hoc autem quis ex Prophetis dixit? Moyses certè hujus Mundi conditionem describens, nullâ præmissâ causâ præter Dei bonitatem dicit: *In principio creavit Deus Cælum & Terram.* Agens de conditione hominis describit animam non priùs existentem, sed de spiritu suo ei insufflavit: animam non priùs peccatricem, sed innocentem & sanctam, quæ peccatum in corpus non traxit, sed in corpore posita contraxit: nec propter peccatum comminatus ei fuit Deus reclusionem in corpore, sed separationem à corpore per mortem, *morte morieris.* Non ergo conjunctio animæ corpori pœna peccati est, sed animæ à corpore separatio. Ideoque anima non odit corpus, sicut quilibet odit carcerem, sed diligit & ab ea dolet separari, & eo rursum in resurrectione supervestriri cupit, juxta illud Pauli 2. Cor. 5. v.4. *Nolumus expoliari sed supervestiri*, corpore scilicet non ampliùs mortali, sed incorruptili: unde subdit, *Ut absorbeatur*

quod mortale est à vita: ubi Paulus corpus appellat vestem, non carcerem, vestem inquam, quâ anima spoliata cupit iterùm supervestiri, ut gloria animæ redundet ad corpus.

Rursùs Anima Christi, quam corpori præextitisse dicit Origenes, certè antea non peccaverat, juxta dictum Petri 1. Epist. c. 2. v.22. *Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus*. Aliàs quomodo à peccato hominem redimere potuisset, cujus anima peccato obnoxia in corpus ut in carcerem detrusa fuisset? Cùm ergo Deus in Christo animam corpori, & quidem mortali, copularit, falsum est, animam propter peccatum corpori velut carceri alligari. Addo, si animæ propter peccatum corpore tenerentur inclusæ, oporteret ut liberatæ à peccato à corporis carcere solverentur, & effectus redemtionis Christi esset solutio à corpore: & sic cùm Christus in Baptismate peccata dimittit, statim deberet animas de corporis solvere carceribus. Præterea si anima corpori velut carceri traditur propter peccatum, quæ graviùs peccavit, carceri magis tetro tradi debebit: gravius autem peccarunt Angeli, quàm animæ hominum: cur ergo illi juxta Origenem carcere leniori nempè corpore aereo clausi sunt: istæ carceri magis squallido, corpori nempe terreo & corruptibili sunt mancipatæ? Sed de hoc ex S. August. infra.

X. His accedit, quòd si hominum generatio est detrusio animæ seu spiritus in corpus velut in carcerem, humani generis multiplicatio jam non erit benedictio, sed maledictio. Ita S.Epiphanius in Epist. ad Joann. Jerosol. apud S.Hieron. Tom.4. novæ edit. *Ubi*, inquit, *benedictio ad Adam, & ad semen ejus, & ad Noë & ad alios filios ejus*, Crescite & multiplicamini, & replete terram,,? *Jam enim non erit benedictio, sed maledictio, juxta Origenem, qui Angelos vertit in animas: & de sublimi fastigio dignitatis facit ad inferiora descendere; quasi Deus generi humano non possit animas per benedictionem dare, nisi Angeli peccaverint: & tot in Cælo sint ruinæ, quot in terra nativitates*. Unde fieret quòd sicut continua est in terris hominum generatio, ita continua esset in Cœlis Angelorum defectio & peccatum, nec ab initio solùm quando duce Lucifero tertia pars Angelorum cum eo cecidit & debitas pœnas luit.

XI. Hanc Origenis erroneam opinionem exponit simulque refellit S.Thomas 1. p. q. 47. art. 2. ubi ostendens quòd Origenes ut declinaret unum errorem excogitavit alium: *Volens*, inquit, *excludere positionem ponentium distinctionem in rebus ex contrarietate principiorum boni & mali, posuit à Deo à principio omnia creata esse æqualia. Dicit enim quòd Deus primò creavit creaturas rationales tantùm, & omnes æquales. In quibus primò exorta est inæqualitas ex libero*

libero arbitrio, quibusdam conversis in Deum secundùm magis & minus, quibusdam etiam secundùm magis & minus à Deo aversis. Illæ igitur rationales creaturæ, quæ ad Deum per liberum arbitrium conversæ sunt, promotæ sunt ad diversos ordines Angelorum pro diversitate meritorum. Illæ autem quæ aversæ sunt à Deo, sunt corporibus alligatæ diversis: & hanc causam dicit esse creationis & diversitatis corporum. Sed (inquit S. Doctor) *secundùm hoc universitas corporalium creaturarum non esset propter bonitatem Dei communicandam creaturis, sed ad puniendum peccatum, quod est contra illud quod dicitur Gen.* 2.,, Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona ,,.

XII. Sumsit hæc Angelicus Doctor ex S. Augustino Lib. 11. de Civit. Dei cap. 23. ubi addit: *Nec mala voluntas, quæ naturæ ordinem servare noluit, ideò justi Dei leges omnia benè ordinantis effugit. Quoniam sicut pictura cum colore nigro loco suo posita, ita universitas rerum, si quis possit intueri, etiam cum peccatoribus pulchra est, quamvis per se ipsos consideratos sua deformitas turpet*. Inde prosequitur: *Videre debuit Origenes, & quicumque ita sapiunt, si hæc opinio vera esset, Mundum à Deo factum, ut animæ pro meritis peccatorum suorum tanquam ergastula, quibus pœnaliter includerentur, corpora acciperent, superiora & leviora quæ minùs, inferiora verò & graviora, quæ ampliùs peccaverunt; Dæmones, quibus deterius nihil est, terrena corpora, quibus inferius & gravius nihil est, potiùs quàm homines etiam malos habere debuisse. Nunc verò ut intelligeremus animarum merita non qualitatibus corporum esse pensanda, aerium pessimus Dæmon, homo autem & nunc licèt malus, longè minoris mitiorisque malitiæ, & certè ante peccatum, tamen luteum corpus accepit.*

Porrò quia dicebat aliquam ex peccantibus animabus detrusam fuisse in corpus solare, subdit: *Quid autem stultius dici potest, quàm per istum Solem, ut in uno Mundo unus esset, non decori pulchritudinis, vel etiam saluti rerum corporalium consuluisse artificem Deum, sed hoc potiùs evenisse, quia una anima sic peccaverat, ut tali corpore mereretur includi? Ac per hoc si contigisset, ut non una, sed duæ, imò non duæ, sed decem, vel centum, similiter æqualiterque peccassent, centum soles haberet hic Mundus? Quod ut non fieret, non Opificis provisione mirabili ad rerum corporalium salutem decoremque consultum est, sed contigit potius tantâ unius animæ progressione peccantis, ut sola corpus tale mereretur?* Hactenus S. Augustinus.

XIII. Quod verò dicebat, Angelos, Archangelos, cæterosque Angelicos ordines ex animarum bonarum qualitate processisse, non à Deo sic creatos fuisse, reprobatur ab Apostolo Colos. 1. v. 16.

v. 16. asserente omnia in Christo sic condita à Deo fuisse: *Quoniam in ipso condita sunt universa in Cœlis & in Terra, visibilia & invisibilia, sive Throni, sive Dominationes, sive Principatus, sive Potestates: omnia per ipsum & in ipso creata sunt*. Unde Theophilus Alexandr. supra citatus: *Neque enim*, inquit, *Origenis & discipulorum ejus imitamur errorem, qui putant in similitudine Dæmonum & Diaboli, qui propriâ voluntate talia nomina officiaque sortiti sunt, Principatus & Potestates, Virtutes & Thronos & Dominationes, post conditionem sui boni aliquid perpetrasse, ut aliis ad inferiora delapsis, ad excelsa conscenderent, & his nominibus insignirentur, habentes postea quod priùs non habuerunt. Quæ dicentes non intelligunt Pauli se sententiæ contraire, in Christo creatos Principatus & Potestates & Thronos & Dominationes loquentis. Quod autem dicit* creatos, *nulli dubium est, quin sic ab exordio conditi sint, & non postea istiusmodi acceperint dignitatem*.

XIV. Circa Resurrectionem erravit quoque. In quo autem erraverit, controversia est. Eam absolutè etiam in impiis admisisse, ejus doctrinæ, ut infra, consonum est. Eam tamen non admisisse ut Fides Catholica docet, exploratum ex dictis est. Nam corpora non surrectura recta ut modò, sed orbicularis figuræ, nec cum sanguine & membris quæ modò habent, quia pro illo statu non inservientibus, sed subtilia & aeria fore dicebat. Sed contrarium ostendit Resurrectio Christi exemplar resurrectionis nostræ, cujus corpus post resurrectionem omnibus partibus, quibus ante, imò & ipsis vulnerum cicatricibus constabat, eademque peragebat quæ priùs, ut ex Evangelio Joannis cap. 20. & 21. Et ratio est (inquit S. Th. 3. p. q. 79. art. 1. Supplem.) *Non enim resurrectio dici potest, nisi anima ad idem corpus redeat, quia resurrectio est iterata surrectio. Ejusdem autem est surgere & cadere. Unde resurrectio magis respicit corpus quod post mortem cadit, quàm animam, quæ post mortem vivit: ergo si non est idem corpus quod anima resumit, nec dicetur resurrectio, sed magis novi corporis assumtio*. De hoc fusè egi Tom. 16. Theol. Qu. 5. de Conditionibus resurgentium per totam. Et aliqua supra indicavi in hoc Opere contra Hæreticos corporum resurrectionem negantes.

XV. Circa statum animarum post hanc vitam, & etiam Dæmonum, illum fore æternum, sive in pœna, sive in præmio negabat; sed quasdam alternationes beatitudinis & miseriæ ponebat: ita ut transacto aliquo annorum (fortè mille) curriculo, animæ beatæ iterum in mortalia corpora reverti, & in eis corporis molestias iterum perpeti, & inde rursùs ad beatitudinem evocari, & à beatitudine rursùm ad miseriam deflecti tenerentur: & sic

 per-

perpetuus quidam beatitudinis & miseriæ circulus fieret. Idem quoquè de damnatis impiis & Dæmonibus ipsis statuebat, nempè illos ad hoc seculum rursùm redituros, & hinc ad beatitudinem evocandos, sicut & Dæmones in priorem statum & ordinem restituendos. Cui hanc addebat blasphemiam, scilicet, Christum pro Dæmonibus sicut pro hominibus iterum crucifixum iri, & moriturum.

XVI. Hunc errorem describit & detestatur S. Augustinus L. de Hæres. cap. 43. Et rursùs Lib. de Civitate Dei cap. 17., cujus verba §. præcedente num. 5. retuli. Quod repetit S. Doctor L. de perfect. Justitiæ hominis c. 3. ubi de Patribus congregatis in Synodo Palæstinâ contra Pelagium loquens, ait: *Hoc acceperunt judices, quod re verá in Origene detestatur Ecclesia, idest quòd etiam illi, quos Dominus dixit æterno supplicio puniendos, & ipse Diabolus & Angeli ejus, post tempus licèt prolixum purgati liberabuntur à pœnis, & Sanctis cum Deo regnantibus societate beatitudinis adhærebunt. Hoc ergo Synodus dixit.... Secundùm Evangelium, quòd tales iniqui & peccatores æternis ignibus exurentur, quales tali supplicio dignos judicat Evangelium; & quòd detestabiliter cum Origene sentiat, quisquis dixerit, aliquando eorum finiri posse supplicium, quod Dominus dixit æternum*: nimirùm Matth. 25. v. 37. *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus.* Et v. 46. *Et ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.* De æternitate pœnarum Dæmonum egi Tom. 5. in 1. p. Quæst. 9. Dub. 5. & generaliter Tom. 16. Theol. de Just. Dei erga damnatos Qu. 8. Dub. 1.

XVII. In hoc autem quod dixit, Christum in futuro seculo crucifigendum esse etiam pro Dæmonibus, dum erga istos se misericordem exhibere vult, duplicem blasphemiam profert in Christum. Unam, quâ dicit, Christum non esse perpetuò regnaturum, sed regnum ejus fore terminandum, si iterum passurus est: alteram quòd si passurus est pro Dæmonibus, Dæmon & ipse futurus sit. De utraque blasphemia eum accusat Theophilus Alexandrinus supra laudatus L. 2. Paschali, ubi facit Origenem Pilato pejorem, imò & ipsis Judæis. Ubi enim Pilatus, nec seditione, nec precibus ad hoc potuit adduci, ut Regnum Christi de titulo tolleret: & ubi Judæi Christum Regem in terra esse negabant, Origenes Regnum Christi fore terminandum æstimavit: nec regnum terrenum tantùm, sed cœleste in futuro seculo: *Neque enim*, inquit, *quos semel salvos fecit iterum præcipitabit de Cælo, & dimittet, juxta Origenis deliramenta & fabulas, ut rursùm de sublimibus corruant*. Et intra: *Frustraque somniat ascendere animas in*

Cælum

Cœlum & descendere, & nunc proficere, nunc ad inferiora delabi, ut per ruinas innumerabiles sæpè moriantur, & Christi passio irrita fiat. Qui enim semel pro nobis mortuus est, æternam nobis victoriæ suæ lætitiam dedit, quæ nullâ vitiorum mole extenuetur. Nec quisquam hominum crebriùs moritur, quod Origenes ausus est scribere, Stoicorum impiissimum dogma Divinarum cupiens Scripturarum auctoritate firmare. Et hic sanè fuit errorum Origenis fons: quia nempè voluit Christiana dogmata paganæ Philosophiæ accommodare.

XVIII. De altera verò in Christum blasphemiâ, quâ dicebat, Christum & pro Dæmonibus apud Superos adfigendum Cruci, eum ita redarguit Theophilus: *Si enim Christus pro hominibus passus homo factus est, ut Scripturarum testantur eloquia, consequens erit, ut dicat Origenes: & pro Dæmonibus passurus, Dæmon futurus est: hoc enim necessitate cogetur inferre, ne ab eo quod cœpit discrepare videatur imitator Judæorum. Etenim illi Christo similiter loquebantur* Dæmonium habes... *Sed absit, ut pro Dæmonibus Christus passurus sit, ne & ipse Dæmon fiat. Et qui hoc credunt, rursùm crucifigunt, & ostentui habent Filium Dei, qui nequaquam, ut semen Abraham apprehendit, ita adsumet & Dæmonum, ut pro illis quoque crucifigatur.* Hæc & alia Theophilus. Quæ concordant cum Paulo ad Hebr. 2. ubi postquam dixit quod Christus participavit & sanguini, *ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, idest Diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti: nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.* Quomodo ergo Christus, qui venit ut Dæmonis imperium supra homines destrueret, ideoque homo factus fuit, non Angelus, iterum venturus fingitur pro salute Dæmonum, & pro illis factus & ipse Dæmon moriturus? Apage insaniam. *Christus* (ait idem Apostolus Roman. 6. v. 9.) *resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.* Unde S. Bernardus Serm. 54. in Cantic. *Hoc*, inquit, *adversùm Origenem, qui in aere Dominum gloriæ denuò pro Dæmonibus impudenti crucifigit mendacio: cùm hujus conscius mysterii Paulus affirmet, quòd resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.*

XIX. Dicebat insuper, animas damnatorum nihil pati ab igne corporeo. Et hoc, quia putabat post resurrectionem corpus cum anima conjunctum non permanere, sed in auras abire, & evanescere. Hunc errorem ei tribuit S. Th. q. 26. de Verit. art. 1. in corp. quem ita rejicit: *Sed quia resurrectionem credentes, non solùm credimus futuram esse pœnam spirituum sed corporum, corpora*

verò puniri non possunt nisi corporali pœnâ, eadem pœna hominibus post resurrectionem & spiritibus debetur, ut patet Matth. 25. ubi dicitur „ Ite maledicti in ignem æternum &c. „ *Ideò oportet dicere, ut Augustinus probat 21. de Civit. Dei, ipsos spiritus pœnis corporalibus aliqualiter affici. Nec est simile de gloria Beatorum & pœnâ damnatorum, quia Beati sublimantur in id, quod eorum naturam excedit; damnati verò deprimuntur in id, quod sub eis est: unde corporalibus tormentis puniuntur;* & sic quæ dicit Scriptura de pœnis corporalibus damnatorum, non sunt accipienda allegoricè, benè tamen allegoricè sumendæ sunt delectationes corporales, ut edere, bibere super mensam in Regno Dei, & alia similia, quæ Beatis in Scriptura promittuntur.

XX. Ulteriùs, ut notat Epiphanius Epist. ad Joan. Jerosolymit. (apud D. Hieron. Tom.4.) Omnia, quæ Moyses in initio Genesis narrat, allegoricè intelligebat, ut de corpore Adami & Evæ in eorum formatione, & de arboribus, & aliis in Paradiso à Deo productis. Volebat enim, Deum Adamo & Evæ solùm post peccatum corpus in pœnam indidisse; & hoc significari, quando post peccatum fecit eis tunicas pelliceas. Paradisum autem, in quo eum formaverat, non esse terrenum sed cœlestem, & plantas quæ in eo describuntur, esse angelicas fortitudines. Ita refert de Origene Epiphanius supra citatus.

Sed hæc somnia, ne dicam deliria, sunt: Primum quidem, nempè, quòd ante peccatum Adam & Eva non habuerint corpus: *Quomodo*, inquit, *legimus ante pelliceas tunicas, & ante inobedientiam, & de Paradiso ruinam, Adam loquentem, non secundùm allegoriam sed verè* „ Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea „? *Aut unde assumtum est illud, quod Divinus sermo testatur:* „ Et injecit Deus soporem in Adam, & dormivit: & sumsit unam „ de costis ejus, & adimplevit pro ea carnem, & ædificavit co- „ stam, quam tulerat ex eo, illi in uxorem „? *Aut quæ corpora contegebat Adam & Eva foliis ficus, postquam comederunt de arbore vetita?* Habuit ergo à sui conditione verum corpus Adam ex limo terræ priùs à Deo formatum, cui postea Deus ipse inspiravit spiraculum vitæ idest animam. Habuit à sui formatione & Eva corpus, quia ex una de costis Adæ ædificata. Alioquin si neuter eorum verum habuisset corpus: quomodo post peccatum cognoscentes se esse nudos erubuerunt, ac sibi consuerunt folia ficus, antequam Deus faceret eis tunicas pelliceas?

Secundum quoque chimæricum est. Paradisum enim, in quo conditi fuere Adam & Eva, non in Cœlo, sed in terra fuisse, veritas ipsa ostendit, inquit Epiphanius: *Neque enim dixit Scriptura Divi-*

Divina: Deposuit Deus Adam & Evam in terra; sed ejecit eos de Paradiso, & habitare fecit eos contra Paradisum: Non ait sub Paradiso. Et posuit romphæam flammeam & Cherubim custodire introitum ligni vitæ: non dixit, ascensum. Fuisse etiam in Paradiso illo veras arbores, probat. Quia aquæ ex illo egrediebantur in quatuor fluvios divisæ (non dicit descendebant) ad irrigandam terram. Aquas veras eas esse non spirituales, testatur, quia ipse de Euphrate uno ex illis aquam bibit. Unde concludit: *Ubi autem flumina sunt, quæ & videntur & bibuntur, ibi consequens est, quod & ficus, & alia ligna sint, de quibus dicit Deus* „ Ex omni ligno, quod est in Paradiso comedes „; *similia sunt lignis aliis & arboribus, sicut flumina similia sunt fluminibus & aquis. Si autem aqua quæ cernitur, verè aqua est, necesse est, ut & ficus vera sit, & alia ligna; & Adam verus statim à principio plasmatus in corpore, sicut & Eva, & non in phantasmate, & post ruinam (ut vult Origenes) propter peccatum postea corpus acceperit.* Ita Epiphanius, qui deinde prosequitur ostendens, aquas quæ super firmamentum sunt, non esse angelicas potestates, & quæ sub firmamento sunt, non esse virtutes contrarias, idest Dæmones, ut somniabat Origenes: *Et quomodo*, inquit, *legimus, in diluvio apertas cataractas Cœli & aquas inundasse diluvii? Unde aperti sunt fontes abyssi & totus Mundus opertus est aquis?* Hoc certè non evenisset, si aquæ illæ non fuissent veræ.

XXI. Addebat Origenes, Adam per peccatum perdidisse imaginem Dei. Quod falsitatis idem Epiphanius ibi pluribus evincit; & probat, in homine Dei imaginem semper mansisse. In quo autem homo factus sit ad imaginem Dei ostendit S.Th. 1. p. q. 3. ad 2. dicens, *quòd homo dicitur esse ad imaginem Dei, non secundùm corpus, sed secundùm id, quo homo excellit alia animalia, unde sequitur Genes. 1. postquam dictum est* „ Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, ut præsit piscibus maris &c. „ *Excellit autem homo omnia animalia quantum ad rationem & intellectum; unde secundùm intellectum & rationem, quæ sunt incorporea, homo est ad imaginem Dei*. Se autem hoc modo ad imaginem Dei esse, non negabit Origenes, nisi se brutum animal esse velit, ratione & intellectu spoliatum. An autem imago Dei inveniatur in quolibet homine, & quot modis inveniri possit, docet S.Th. 1. p. q.93. art. 4. nempè in omni homine inveniri per conformitatem naturæ: in Justis qui Deum amant, per conformitatem gratiæ: in Beatis verò etiam per conformitatem gloriæ.

§. IV.

§. IV.

Origenis de Filio Dei, de Christo.

I. Mitto quod supra dixi, inter nævos à Synodo V. Origeni imputatos esse hunc, quòd nimirùm de Omnipotentia Dei indignè locutus sit, dicens, ejus virtutem terminatam esse in his, quæ produxit, & tantum in creaturis condidisse, quantum virtus ejus complecti poterat. Qui tamen error concordari nequit cum alio, quo dicebat, in perpetuis circulationibus, & animarum transmigrationibus novos semper Mundos Deum condere. Hoc errore eum notat Theophilus Alex. L.1. Paschali, ac demonstrat, Deum in rerum conditione non tantum fecisse quantum poterat facere, sed quantum natura & dignitas rerum, quas facere decreverat, postulabat, cùm tamen majora facere posset. Sic architectus domum construit quantam sustinere potest fundamentum, & qualem fert idea quam statuit, cùm tamen altiorem & meliorem construere possit, nec illi ars ejus sit alligata. Unde infert: *Et quomodo non impium est humanæ arti finem non imponere, nec operibus suis artificum scientias coæquare, & Deum tanta fecisse dicere rationabilium creaturarum, quanta facere poterat? Audiat ergo & discat impius: non tanta est virtus Dei, quantas fecisse dicitur rationabiles creaturas: sed imponens mensuram operibus, ultra quam esse non poterant, & rerum numerum dispositionis suæ arte concludens, ipse mensurâ & numero non tenetur. Ex quibus liquidò apparet, non eum tanta fecisse, quanta poterat, sed quantum rerum necessitas expetebat, tantum ejus fecisse virtutem.* Et hoc quia ut inferiùs demonstrat ex Isaia c. 40. *Omnes gentes quasi stilla de situla, & sicut momentum stateræ computatæ sunt* &c. Hoc ergo dimisso, sicut & quòd de Providentia non rectè senserit;

II. Quod hic in controversiam vocatur est, quid senserit Origenes de Filio Dei. Malè eum sensisse judicant Patres inferiùs recensendi. Epiphanius Hæresi 64. num.8. vult & probat, Origenem posuisse Dei Filium unigenitum non à Patre de sua substantia genitum, sed creatum. Cùmque ex alia parte vellet Filium esse ejusdem substantiæ & adorandum cum Patre; Epiphanius contra eum opponit, quòd si Filius creatus est, creatura est, nec cum Patre adorandus *quin & nos cum unico Creatore cætera adoremus omnia, quæ servili nobiscum conditione, eâdemque nominis ratione continentur*. Et addit, propterea Christum in Evangelio non dixisse, *Deus me creavit, vel Pater meus creavit me*: nec Patrem unquam pronuntiasse: *Ego creavi eum, & misi ad vos*. Non enim crea-

tus esse potest, qui de se dixit: *Ego in Patre & Pater in me est*: & *Ambo unum sumus* &c.

III. S. Hieronymus quoque Epist. 41. aliàs 65. ad Pammachium, alioquin in Origenem ejusque scripta adeò propensus, ut à plerisque Origenista judicaretur; ut à se hanc opinionem depellat, quasi apologiam pro se formans, provocat, ut eum arguant, qui putant cum Origene in aliquo errore sensisse & signatè de Filio Dei & Spiritu Sancto: *Arguite potiùs*, inquit, *ubi hæresim defenderim, ubi pravum Origenis dogma laudaverim. In lectione Isaiæ, in qua duo Seraphim clamantia describuntur: illo interpretante Filium & Spiritum Sanctum, nonne ego detestandam expositionem in duo testamenta mutavi?* (hoc legitur in Comment. Hieron. ad cap. 6. Isaiæ) Si ergo Origenes in duobus Seraphim clamantibus ante thronum Dei intellexit Filium & Spiritum Sanctum, malè de utroque sensit. Quia verò Origenistæ magistrum ab errore isto purgare conabantur, quòd in Nicæna Synodo, ubi error iste damnatur, nulla Origenis mentio habetur:

Respondet, S. Hieronymus: *De Ario tunc non de Origene quæstio fuit: de Filio, non de Spiritu Sancto. Confessi sunt quod negabatur; tacuerunt de quo nemo quærebat. Quamquam latenter Origenem fontem Arii percusserunt. Damnantes enim eos, qui Filium de Patris negant esse substantia, illum pariter Ariumque damnaverunt*. Dum ergo Hieronymus Origenem vocat *fontem Arii*, & simul cum Ario tacitè damnatum, dicit, errorem Arii de Filio Dei ab Origene præformatum fuisse.

Hoc repetit L. 1. Apologiæ adv. Ruffinum dicens: *Sex Libros (ut ante jam dixi) Eusebius Cæsariensis Episcopus, Arianæ quondam signifer factionis pro Origene scripsit, latissimum & elaboratum Opus, & multis testimoniis approbavit Origenem juxta se Catholicum, idest juxta nos Arianum esse*. Quibus & Origenem Arianum vocat, & Eusebium Cæsariensem Origenis, ut etiam supra vidimus, in omnibus Encomiastem, Arianæ factionis signiferum appellat.

IV. Porrò quam indignè, ne dicam blasphemè, de Filio Dei & Spiritu Sancto Origenes loquatur, exponit idem S. Hieronymus in Epist. modò 94. aliàs 59. ad Avitum. Cùm enim Ruffinus Libros Periarchon Origenis vertisset, sed infideliter, ipse fidelem versionem adornavit. At quia in eis multa Arianorum hæresi faventia deprehenderat, Avitum, ad quem suæ versionis exemplar dirigit, monet, à quibus in legendo cavere debeat tanquam à vera fide alienis; dicens: *Accipe igitur quod petisti: sed ita ut scias, detestanda tibi in eis esse quàm plurima, & juxta sermonem* Do-

Domini, inter scorpiones & colubros incedendum, ut est illud statim in primo volumine: Christum Filium Dei non natum esse sed factum. Deum Patrem per naturam invisibilem etiam à Filio non videri: Filium, qui sit imago invisibilis Patris, comparatum Patri non esse Veritatem: apud nos autem qui Dei omnipotentis non possumus recipere veritatem, imaginarium veritatem videri: ut majestas ac magnitudo majoris, quodammodo circumscripta sentiatur in Filio, Deum Patrem esse lumen incomprehensibile. Christum collatione Patris, splendorem esse perparvum, qui apud nos pro imbecillitate nostra magnus esse videatur. Duarum statuarum majoris & parvulæ, unius, quæ Mundum impleat, & magnitudine suâ quodammodo invisibilis sit, & alterius, quæ sub oculis cadat, ponit exemplum: priori Patrem, posteriori Filium comparans. Deum Patrem omnipotentem appellat bonum, & perfectæ bonitatis. Filium non esse bonum, sed auram quandam & imaginem bonitatis, ut non dicatur absolutè bonus, sed cum additamento, Pastor bonus, *& cætera. Tertium dignitate & honore post Patrem & Filium, asserit Spiritum Sanctum. De quo quum ignorare se dicat, utrum factus sit, an infectus, in posterioribus quid de eo sentiret, expressit: nihil absque solo Deo Patre infectum esse confirmans. Filium quoquè minorem Patre, eò quòd secundus ab illo sit, & Spiritum Sanctum inferiorem Filio in Sanctis quibusvis versari: atque hoc ordine majorem Patris fortitudinem esse, quàm Filii & Spiritus Sancti. Et rursùm majorem Filii fortitudinem esse quàm Spiritus Sancti; & consequenter ipsius Sancti Spiritus majorem esse virtutem cæteris, quæ sancta dicuntur*. His Origenis de Filio Dei & Spiritu Sancto doctrinam in Libris Periarchon Hieronymus Avito exponit.

V. Perpendat quæso Lector, & judicet, an qui talia de Filio Dei & Spiritu Sancto docuit, ab Arianismi labe excusari possit. Hæc ex Origenis Periarchon in sua Versione excerpsit Hieronymus, Auctor certè Origeni non infensus, sed alioquin adeò ei addictus, ut in suspicionem Origenistæ apud aliquos venerit. Scio, in Scriptis Origenis, quæ modo habemus hæc non legi: sed hoc accidit, quia solam habemus Ruffini translationem, qui pro genio illa expunxit ac detraxit, addiditque alia non pauca, uti ipse in Prologo suæ Versionis testatur. E contra verò non sinè Ecclesiæ & veritatis detrimento ingenua Hieronymi Versio excidit. Nec Ruffinum juvat, se ea expunxisse, quia ab hæreticis & malevolis intrusa. Unde enim id probat? A quibus hæreticis? Non ab aliis quàm ab Origenistis ejus discipulis, qui certè errorem, quem ipse non docuisset, magistro non imposuissent. Ut ut sit, Photius in Biblioth. Cod.8. *Lecti sunt*, inquit, *Origenis de Principiis Libri 4.*

Horum primus de Patre, & Filio, & Spiritu Sancto agit. Quo in Libro plurima blaspbemè scribit: ut Filium à Patre factum: Spiritum à Filio: & Patrem quidem per omnia quæ existunt pervadere: Filium verò ratione dumtaxat prædita: Spiritum verò ea tantùm quæ salva facta sunt: aliosque ejus errores recenset. Quibus omnibus pensatis etiam S.Thomas 1.p. q.34. art.1. ad 1. Origenem *fontem Arianorum* appellat. Et S. Augustinus L. de Hæref. c.43. quamvis absolutè Origeni hunc errorem non tribuat, ab eo tamen illum non absolvit.

VI. Pelagianam quoque hæresim Origenis doctrinâ præformatam fuisse, sentit S.Hieronymus Epist.43. ad Ctesiphontem ubi Pelagium redarguens ait: *Vis adbuc & alium nosse tui erroris principem? Doctrina tua Origenis ramusculus est*. Et subscribit S. Thomas in 3. contra Gentes cap.89. his verbis: *Quidam verò non intelligentes, qualiter motum voluntatis Deus in nobis causare possit absque præjudicio libertatis voluntatis, conati sunt has auctoritates* (nimirùm Proverb. 21. „ Cor Regis in manu Domini, quocunquè voluerit inclinabit illud „. Et ad Philipp. 2. „ Deus est, qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate „) *malè exponere: ut scilicèt dicerent, quòd Deus causat in nobis velle & perficere, inquantum dat nobis virtutem volendi, non autem sic, quòd faciat nos velle boc vel illud; sicut Origenes exponit in 3. Periarchon liberum arbitrium defendens contra auctoritates prædictas*.

Hoc autem Origenem ibi c.2. dixisse ejus verba demonstrant: *A Deo datur*, inquit, *non ut sustineamus, alioquin nullum jam videretur esse certamen, sed ut sustinere possimus. Eâ tamen virtute quæ nobis data est, ut vincere possimus secundùm liberi arbitrii facultatem, aut industriè utimur, & vincimus: aut segniter, & superamur. Si enim totum nobis boc detur, ut omni genere superemus & nullo modo vincamur, quæ jam supereft causa certandi ei qui vinci non potest? Aut quod palmæ meritum, ubi repugnandi adimitur vincendique facultas? Si verò æquè quidem omnibus nobis vincendi possibilitas præbeatur, in nostra autem positum sit potestate, quomodo bâc possibilitate uti debeamus, idest vel industriè, vel segniter, justa erit vel victi culpa vel palma victoris*. His quis non videt Origenem facem præbuisse Pelagio?

VII. Rursùs. Cùm ex dictis Origenes poneret animas unioni ad corpora præextitisse, gratiam dari dicebat ex meritis ante comparatis. Sic in c. 7. Jeremiæ ipsius sanctificationem in utero præcedentibus ejus meritis collatam dicit. Parvulos ipsos vasa in honorem, vel in contumeliam propter merita præcedentia his verbis pronuntiat: *Vnumquodque igitur vas, ut vel ad bonorem à Crea-*

Creatore formetur, vel ad contumeliam, ex se ipso causas & occasiones præstitit conditori. Et L. 3. Periarcon c. 1. *Quòd si*, inquit, *justa hæc videtur, assertio, sicut est certò justa, & cum omni pietate concordans, uti ex præcedentibus causis unumquodque vas vel ad honorem à Deo, vel ad contumeliam præparetur: non videtur absurdum eodem ordine, atque eâdem consequentiâ discutientes nos antiquiores causas, eadem etiam de animarum ratione sentire; & hoc esse in causa quòd Jacob dilectus est, etiam dum adhuc in ventre matris haberetur.* Quæ doctrina directè contradicit Paulo Rom. 9.

VIII. Prælusit etiam Semipelagianis Origenes, dum ait: initium fidei in nobis esse ex nobis: perfectionem verò & augmentum esse à Deo. Ita L. 9. in Epist. ad Romanos ad illa verba Apostoli: *Habentes donationes, unusquisque secundùm mensuram fidei.* Quæ sic exponit: *Quod autem dixit secundùm rationem vel mensuram fidei, puto jam plenè in superioribus expositum: quæ sit fides, quæ à nobis requiritur, & quæ à Deo per gratiam datur, secundùm boc quod idem Apostolus dicit* „ Alii fides in eodem spiritu „; *& item ubi ad Dominum dicunt* „ Auge nobis fidem „. *Quòd fides quidem quæ speret, & credat, & absque ulla dubitatione confidat, in nobis est, ratio verò fidei ipsius & scientia, & perfectus eorum intellectus quæ credimus, donatur à Deo ... Ut ergo in nobis tanta fides inveniatur, quantam possit sublimior gratia promereri, nostri videtur & studii.* Quibus verbis jactum Semipelagianismi semen quis non videt? Hæc de Origene dicta sufficiant.

IX. Priusquam tamen illum dimittam, monendos omnes censeo, ne nimiùm de se suoque ingenio præsumant: sed *ut omnes verè Catholici noverint, se cum Ecclesia Doctores recipere, non cum Doctoribus Ecclesiæ fidem deserere debere*: Origenis exemplo edocti, cujus initiis & progressibus nemo fuit gloriosior, at exitu nemo infelicior. Ita Vincentius Lirinensis in Commonit. num. 17. *Nam si vita facit auctoritatem, magna illi industria, magna pudicitia, patientia, tolerantia. Si genus, vel eruditio; quid eo nobilius, qui primùm in ea domo natus est, quæ est illustrata martyrio, deinde pro Christo non solùm patre, sed omni quoque facultate privatus, tantum inter sanctæ paupertatis profecit angustias, ut pro nomine Dominicæ Confessionis sæpiùs, ut ferunt, affligeretur. Neque verò hæc in illo sola erant, quæ cuncta postea tentationi forent; sed tanta etiam vis ingenii, tam profundi tam acris tam elegantis, ut omnes penè multùm longèque superaret: tanta doctrinæ ac eruditionis magnificentia, ut pauca forent Divinæ, penè fortasse nulla humanæ philosophiæ, quæ non penitùs adsequeretur.* Deinde celebratis tum ejus eloquentiâ, tum innumeris ab eo elaboratis scriptis, subdit: *Sed for-*

forsitan discipulis parum felix? Quis unquam felicior? Nempè innumeri ex sinu suo Doctores, innumeri Sacerdotes, Confessores, & Martyres extiterunt. Jam verò quanta apud omnes illius admiratio, quanta gloria, quanta gratia fuerit, quis exequi valeat? Quis non ad eum paulo religiosior ex ultimis Mundi partibus advolavit? Hæc & alia subjicit de fama, quâ Origenes etiam apud Principes clarus erat.

X. Verùm quia humanâ gloriâ inflatus plus sapere voluit, quàm decebat, doctrinam quâ excellere se præsumsit, in sui & aliorum vertit ruinam. Ita enim Lirinensis prosequitur: *Eò res decidit, ut tantæ personæ, tanti Doctoris, tanti Prophetæ, non humana aliqua, sed, ut exitus docuit, nimiùm periculosa tentatio plurimos à fidei integritate deduceret. Quamobrem hic Origenes tantus ac talis, dum gratiâ Dei insolentiùs abutitur, dum ingenio suo nimiùm indulget, sibique satìs credit, cùm parvi pendit antiquam Christianæ religionis simplicitatem, dum se plus cunctis sapere præsumit, dum Ecclesiasticas traditiones, & veterum magisteria contemnens, quædam Scripturarum Capitula novo more interpretatur, meruit, ut de se quoquè Ecclesiæ Dei diceretur* „ Si surrexerit in medio tui propheta „: *& paulò post* „ Non audies verba Prophetæ illius „. Hæc Lirinensis. Salutaria certè monita, ne proprio ingenio quisquam abutens, ac plus sapere quàm cæteros præsumens, Ecclesiæ Traditione contemtâ, nova in dies audeat comminisci, memor Apostolici consilii Hebr. 13. v. 9. *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.*

CAPUT XL.

De Paulianis seu Samosatenis.

§. I.

Pauli Samosateni Patria, Conditio, Damnatio.

I. POST Sabellium & Origenem quidam emersit Paulus, qui ab urbe Samosata ejus patriâ Samosatensis, sive Samosateni nomen accepit. Samosata Metropolis Comagenes regionis fuit sita propè Euphratem, quà Syriam & Mesopotamiam spectat, ut tradunt Epiphanius Hæresi 65. & Plinius Lib. 5. c. 24. Samosatis teste Baudrand in Lexico ortus est Lucianus, qui sub Trajano vixit, Christianæ religionis, quam priùs professus fuerat, desertor, sed & Deorum irrisor in Dialogis quos scripsit. Is miserè tandem à canibus dilaniatus interiit. Labes tamen magis pesti-

pestifera fuit Paulus iste ejusdem urbis civis & alumnus, qui suâ hæresi Christianam Religionem infecit. Ab hoc ergo, qui ejus labem contraxere, Pauliani seu Samosateni, vel Samosatæi nuncupati sunt.

II. Anno Christi circiter 262. Valeriano & Gallieno imperantibus Episcopatum Antiochenum Paulus adeptus est, seu veriùs invasit. Nam ante Episcopatum pauper & mendicus, sceleribus, sacrilegiis, fratrum concussionibus, aliisque malis artibus immensas divitias sibi comparavit (ut testantur secundæ Synodi Antiochenæ Patres in Epistola suâ Synodicâ) quibus abusus est ad fastum, quo maximam Christianæ Religioni apud Ethnicos conflavit invidiam. Ita præfati Patres: *Fastu*, inquiunt, *& arrogantiâ supra modum elatus, seculares gerit dignitates, & Ducenarius vocari, quàm Episcopus mavult: per forum magnificè incedens: Epistolas legens ac dictans inter ambulandum palam ac publicè; stipatusque maxima hominum multitudine partim præeuntium, partim subsequentium: adeò ut ex illius fastu & arrogantiâ incredibilis invidia odiumque multorum adversùs fidem nostram conflatum sit.*

Vanâ ambitione se extollebat: *Neque item attinet examinare ambitiosam hominis vanitatem in Ecclesiasticis conventibus, quam omni studio consectatur: nihil aliud quàm inanem gloriam captans & pompam affectans, atque hujusmodi artibus animas imperitorum perterrefaciens. Nam & tribunal & sublimem thronum, non ut Christi discipulus sibi ipse construxit, & secretum, perinde ac seculares magistratus, ita appellatum habuit. Ad hæc: femur manu percutere & tribunal pedibus pulsare solitus.*

In concionibus nil quærebat aliud, quàm plausum & gloriam: *Eos verò qui non laudarent, nec ut theatris fieri solet, oraria concuterent, neque unà cùm fautoribus ipsius, viris ac mulierculis indecorè auscultantibus exclamarent, atque exsilirent, sed cum gravitate ac modestiâ, sicut in domo Dei decet, audirent, increpabat & contumeliis afficiebat.*

Antiquos Doctores contemnebat, se Angelum è Cœlo delapsum prædicari à suis patiebatur, Psalmosque in sui laudem in Ecclesia cani. Ita prosequuntur in prælaudata Epistola iidem Patres: *Et alios quidem legis nostræ Doctores, jam vitâ functos petulanter in concione lacerabat; de se autem ipse magnificè loquebatur, non ut Episcopus, sed ut sophista quidam & impostor. Quin etiam Psalmos in honorem Domini Jesu Christi cani solitos, quasi novellos & à recentioribus hominibus compositos abolevit. Mulieres autem magno Paschæ die in media Ecclesia Psalmos quosdam canere ad sui ipsius laudem instituit: quod quidem audientibus horrorem meritò incusserit.*

rit. Episcopos quoque vicinorum pagorum & civitatum, necnon & Presbyteros assentatores suos submisit, qui in suis ad populum concionibus eadem de ipso prædicarent. Etenim Filium Dei de Cœlo descendisse, nobiscum confiteri renuit .... At verò illi, qui in ejus honorem Psalmos canunt, & coram populo eum deprædicant, ipsum, quem impietatis Doctorem habuerunt, Angelum esse dicunt è Cœlo delapsum. Sic perfidus iste, dum Christum non de Cœlo descendisse, sed de terra ortum (ut videbimus) asserebat, se ipsum Angelum è Cœlo delapsum prædicari à suis volebat.

Moribus etiam turpis, mulieres subintroductas duas ipse habebat, & suis alias habere concedebat, ut præfati Patres his verbis narrant: *Quid hìc referre attinet subintroductas, ut Antiocheni ajunt, mulieres, tam ipsius quàm Presbyterorum ejus ac Diaconorum? In quibus non hoc solùm, sed etiam alia insanabilia crimina, quorum conscius est, & quorum ipsos reos esse convicit, nihilominus tegit ac dissimulat, ut illos sibi obnoxios habeat: utque dum sibi ipsis metuunt, ipsum ob ea quæ impiè agit ac loquitur accusare non audeant. Ad hæc divitiis eos locupletavit ... Itaque etiamsi quis concesserit, nihil ab eo turpe committi, suspicionem tamen quæ inde nasci potest, vitari oportebat, ne quemquam offenderet, neve aliquos ad imitationem sui provocaret. Quo enim modo increpabit alium, & admonebit, ut à frequentiori mulieris consuetudine abstineat, ne fortè corruat, sicut scriptum est, is qui unam quidem jam dimisit, duas verò ætate florentes, & formâ conspicuas secum habet, & quocumque proficiscitur secum ducit: idque deliciis diffluens, seseque ingurgitans?* His & aliis in Epistola Synodica apud Eusebium L. 7. Hist. c. 30. Patres Antiochenæ Synodi rationem reddunt, cur Paulum non Pastorem, sed furem & latronem, oves nedum pravis moribus sed impiâ doctrinâ seducentem, ab Episcopatu deposuerint, & alium loco ejus substituerint.

III. Propterea addunt: *Verùm de his sicut antea diximus, examinaverit fortasse aliquis & in judicium vocaverit hominem Catholicæ professionis, nobisque fidei ac ministeriis societate conjunctum. Ab hoc verò, qui prodito atque ejurato religionis nostræ mysterio, ad exsecrandam transgressus hæresim Artemæ (quidni enim parentem illius vobis tandem indicimus?) in ea se plurimùm jactavit: ab hoc, inquam rationem eorum omnium exigendam esse non existimamus.... Hunc igitur Deo bellum indicentem, nec cedere volentem, cùm à communione nostra abdicassemus, necesse habuimus alium ejus loco Ecclesiæ Catholicæ Episcopum ordinare, non absque Divinâ, ut credimus, providentiâ: Demetriani scilicet beatæ memoriæ Episcopi, qui ante hunc magna cum laude eamdem rexit Ecclesiam, filium Domnum,*

virum

virum omnibus, quæ Episcopum decent, dotibus exornatum. Quod quidem idcircò vobis significavimus, ut & ad eum scribatis, & ab eo communicatorias literas accipiatis. Hic verò ad Artemam scribat, si lubet; & qui Artemam sectantur, cum eo communicent. Ita claudunt Epistolam Synodicam Patres Antiocheni.

IV. Ex qua apparet, Paulum Samosatenum, tum ob mores Episcopo indignos; tum, & maximè propter hæresim, ab Episcopatu Antiocheno in Synodo ibi coacta dejectum fuisse, & in ejus locum substitutum Domnum. Notandum tamen, duas contra ipsum Synodos Antiochiæ convocatas fuisse. Prima fuit anno 264. Dionysio Romano Pontifice, Gallieno imperante, de qua Eusebius L. 7. Hist. cap. 27. & 28. qui ad eam plurimos undique Episcopos convenisse refert, inter quos S. Gregorium Neocæsariensem, & Athenodorum ejus fratrem, Firmilianum Cæsareæ in Cappadocia Episcopum, Helenum Tarsensem, Nicomam Iconii, Hymeneum Jerosolymorum, Theotecnum Cæsareæ in Palestina, & Maximum Bosrorum. Valetudine & extremâ senectute coactus S. Dionysius Alexandrinus interesse non potuit; literas tamen dedit ad Patres, quâ suam de Paulo & ejus errore sententiam aperiebat. Accuratè à Patribus in Pauli fidem inquisitum est, & contra ipsum accusationes susceptæ sunt; sed istis Catholicæ fidei simulatione & emendationis specie vaferrimus hæresiarcha illusit. Ita præter Eusebium citatum refert etiam Theodoritus L. 2. Hæret. Fab. c.8. dicens: Patres qui convenerant *primùm quidem suasionibus & exhortationibus conati sunt, Paulum ab improba opinione abducere. Postquam autem ille apertè negavit se tale quid sensisse, sed se Apostolica decreta sequi dixit, laudato pro concordia & consensione Domino, ad suos greges redierunt.*

V. Sed cùm procedente tempore fama ubique pervaderet, Paulum in pejus declinasse; & monitis quibus per literas, ut ad se rediret, hortati fuerant, nihil prodesse viderent, Antiochiam rursùs redierunt, ubi præmissis iterum lenibus adhortationibus, quibus ei pacta quibus se obstrinxerat in memoriam ei revocare conati sunt: sed instante populo, eumque accusante, convenerunt in Concilium, ubi à Malathio (vel Malchione) quodam viro eruditissimo Paulus convictus, à communione abscissus, & Episcopatu dejectus fuit. Hæc fuit secunda Synodus contra Paulum Samosatenum, & quidem decretoria, Antiochiæ congregata anno Domini 270., in Petri Cathedra adhuc Dionysio sedente, & Aureliano Imperium consecuto. De qua præter Theodoritum laudatum, Eusebius L.7. c. 29. ait: *Hujus* (Aureliani) *temporibus postrema Synodus innumerabilium ferè Episcoporum congregata est: in*

qua author ille nefariæ apud Antiochiam hæreseos Paulus, convictus, & ab omnibus manifestissimè deprehensus falsi dogmatis reus, ab universa, quæ sub cœlo est, Ecclesia Catholica eliminatus est. Præcipuè verò illum coarguit, & latere cupientem confutavit Malchion quidam, vir disertissimus: quippe qui sophisticæ apud Antiochiam scholæ præfuerat: & qui ob fidei Christianæ sinceritatem in ejus loci Ecclesia presbyterii honorem erat consecutus. Hic igitur adversùs Paulum susceptâ disputatione, excipientibus cuncta notariis (quæ quidem disputatio etiamnum constat) occultos hominis sensus fraudesque detegere solus omnium valuit.

VI. Ex hac secunda Synodo scriptæ fuerunt literæ, de quibus supra (Eusebio teste c. 30.) ad Dionysium Romanæ Urbis Episcopum, & ad Maximum Alexandrinum; quas & ad omnes Provincias transmiserunt, de gestis contra Paulum Samosatenum ejusque vitâ, moribus, ac hæresi; ob quæ eum anathemate & depositione mulctarant. At quis hic Pauli inverecundiam non detestetur? Jam à fide simul & Episcopatu exciderat, jam Domnus Antiochensis Ecclesiæ administrationem susceperat: *Sed cum Paulus è domo Ecclesiæ nullatenus excedere vellet; interpellatus Imperator Aurelianus, rectissimè hoc negotium dijudicavit, iis domum tradi præcipiens, quibus Italici Christianæ religionis Antistites, & Romanus Episcopus scriberent. Hoc modo vir supra memoratus cum summo dedecore per secularem potestatem ab Ecclesia exturbatus est.* Ita Eusebius dicto cap. 30., cujus facti memini supra Tom. 6. agens de Aureliani Persecut. cap. 12. §. 1.

VII. Lambertus Danæus Opusc. de Hæref. c. 44. hinc arripit occasionem se ipsum ac prætensos Reformatores suos fortè excusandi, si in sui tutamen & auxilium secularem Principum potestatem implorarunt,, Nec enim (inquit) in publicæ pacis tran-,, quillitate tuenda, Imperatoris quamquam Ethnici, auxilium,, implorare boni illi & Christiani viri & subditi dubitarunt: quod,, nobis potest prodesse ad exemplum, ut in Chronicis suis anno-,, tat D. Philippus Melanchton,,.

Sed Melanchtonem, & Danæum in meridiana luce cæcutire nemo non videt, dum in sui præsidium trahunt exemplum quod facto suo apertè resistit: nam ibi Episcoporum Synodus potentiam Imperatoris Ethnici imploravit, ut Paulum jam Ecclesiæ Catholicæ decreto ut hæreticum ab Episcopatu dejectum, sed contumacem, ad obediendum cogeret; quod Ecclesia Catholica contra Donatistas, & alios similes agere consuevit. At hic, non Episcoporum cœtus, sed pauci, privati, & rebelles homines in suæ contumaciæ præsidium contra Ecclesiam Principes armarunt, & in suum

suum errorem traxere. Ibi Princeps quamquam Ethnicus, ad obediendum Ecclesiæ coegit, & causam Episcopis & Romano Pontifici adjudicavit. Hic Principes ante Catholici ab Ecclesiæ rebellibus seducti, & in hæresim eorum tracti, eorum rebellionem tuiti sunt, & adhuc tuentur, contra Catholicam Fidem, contra Episcoporum decreta, & maximè contra Romanum Pontificem, quem ab Ecclesia tollere totum eorum studium est. Aptum quidem pro Danæo & suis fuisset exemplum, si Paulus ut Ecclesiæ judicium declinaret Aureliani præsidium imploraßet, & iste ei contra Ecclesiam patrocinium præbens in sua rebellione tuenda præsto fuisset. Debuisset ergo Danæus ad exemplum potiùs Arianorum, & aliorum confugere: hi enim ut judicium Nicæni Concilii irritum redderent, Constantis & Valentis Imperatorum patrocinio se munierunt. Sed de hoc satìs.

VIII. Porrò si Paulo jam hæretico Imperatoris Aureliani defuit præsidium, ei tamen Zenobiæ Reginæ auctoritas multum contulit. Cùm enim eo tempore, ut scribit Theodoritus Lib. 2. Hær.Fab.cap.8., Persæ victis Romanis Syriæ ac Phœniciæ regimini istam præfecissent, quæ Judæorum religionem profitebatur, Paulus licèt jam Antiochenæ Ecclesiæ Episcopus, homo tamen aulæ magis quàm Ecclesiæ servire volens, ejus sibi conciliandi gratiam studio, hæresim quæ ei ac Judæis placeret excogitavit, cœpitque clam asserere, se idem de Christo sentire quod Zenobia ipsa, & Judæi sentiebant, nimirùm esse purum hominem, nec ante Mariam extitisse. Expendens hoc S. Jo. Chrysost. Homil. 7. modò 8. in Joann. *Quamobrem*, inquit, *mirari semper subit Pauli Samosateni insaniam, quomodo tam manifestæ veritati obsistere potuerit, seseque spontè præcipitem dederit. Neque enim ex ignorantia, sed rei admodum gnarus erravit, non secus ac Judæi. Quemadmodum enim illi, ut hominibus assentarentur, sanam prodidere fidem, gnari ipsum Unigenitum Dei esse, principum verò metu id non confitentes, ne ex Synagoga ejicerentur; ita & illum in mulieris cujuspiam gratiam salutem suam inquiunt prodidisse.*

§. II.

Pauli Samosateni errores.

I. PRimum erroris caput Pauli Samosateni fuit, quòd Christus non semper fuit, nec ante Mariam extitit, Verbum tamen & Sapientiam in eo habitare dicebat: sed quæ tunc solùm subsistentiam habere cœperint à Patre distinctam, cùm in utero Virginis

ginis Christus formatus est. Hâc enim temporali missione & externâ prolatione Verbum evasisse Filium. Cæterùm licèt recens esset ac novellus Deus, prædestinatione tamen æternum fuisse. Ita eisdem ferè verbis S. Athanasius L. de salutari Christi adventu: *Paulus*, inquit, *Samosatensis Deum ex Virgine confitetur: Deum ex Nazaret visum, ac qui indè cum existendi, tum regnandi initium duxerit: Verbumque esse ex Cœlo efficax, in quo Sapientiam esse confitetur: quod præfinitione quidem ante secula sit; existentiâ verò ex Nazaret sit editum, ut Deus, inquit, unus ille sit, qui super omnia Deus est Pater*. Et Antiochenæ secundæ Synodi Patres in Epistola sua Synodica supra relata apud Eusebium Lib. 7. Hist. cap. 30. *Etenim*, inquiunt, *Filium Dei è Cœlo descendisse nobiscum confiteri renuit ... Neque id simplici assertione nostrâ, sed ex his, quæ ad vos misimus, gestis non semel declaratur: maximè verò ubi dicit, Jesum Christum de terrâ ortum fuisse*.

II. Apertiùs autem hunc Pauli errorem exponit Epiphanius Hær. 65. num. 1. his verbis: *Est autem illius hæc opinio: Deum Patrem, & Filium & Spiritum Sanctum unum esse Deum. Verbum Dei ejusque Spiritum inesse Deo perpetuò, sicut hominis in corde proprium verbum inesse cernimus. Filium Dei subsistentiam habere per se se nullam, sed in Deo subsistere: id quod Sabellio quoque placuit, & Novato & Noeto, aliisque nonnullis: quamquam non eodem cum istis modo: sed diverso quodam ille sentiat. Ad hæc Dei Verbum in terras delapsum, in Jesu, qui homo merus esset, habitasse. Ita unus, inquit ille, Deus est: neque aut Pater est Pater, aut Filius Filius, aut Spiritus Sanctus Spiritus est Sanctus. Imò verò Deus unus est Pater, & hujus in ipso Filius, ut est in homine sermo*. Quod iterum exponens num. 3. de Paulianis: *Verbum*, inquit, *tale esse putant, quale in hominis est pectore, & ejusmodi Sapientiam, qualem in animo quilibet hominum insitam à Deo infusamque possidet. Quare unam esse Dei Verbique personam existimant, non secus atque homo unus est cum Verbo suo*. Ita cum Paulo delirabant insani homines.

III. Ex his apparet, Paulum cum Sabellio & Noeto Personarum Trinitatem à Deo amovisse, ab eis tamen discrepasse, ait Epiphanius num. 1. *Neque verò cum Noeto Patrem ille passum esse definit. Sed solum, inquit, adveniens Verbum, totum illud administravit, & ad Patrem revertit*. Quod explicatiùs tradit Leontius L. de Sectis act. 3. his verbis: *Paulus autem Samosatenus subsistentem per se Dei sermonem in Christo fuisse non dicebat: sed volebat, sermonem esse jussum quoddam ac mandatum: hoc est, jussit Deus (ut ipse loquebatur) fieri per illum hominem quod volebat: idemque per illum condebat. Nec erat eadem Pauli de Divinitate sententia, quæ*

Sa-

Sabellii. Nam Sabellius eundem dicebat esse Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, Deumque trini nominis appellabat, nullam prorsùs Trinitatem statuens: Paulus verò non eumdem dicebat esse Patrem, & Filium & Spiritum Sanctum: sed Patrem ajebat illum esse Deum, qui omnia creasset; Filium purum illum hominem; Spiritum, illam gratiam quæ super Apostolos venerit. Ita Leontius.

IV. Ne autem videatur Leontius in hoc contrarius esse Epiphanio, considerandum censerem, Verbum & Spiritum sumi posse dupliciter, nempè ut sunt in mente & corde Dei: & hoc modo dicit Epiphanius Verbum Dei ejusque Spiritum inesse Deo perpetuò, sicut hominis in corde proprium verbum & spiritum inesse cernimus, & hoc modo dicebat Paulus Verbum & Spiritum unam esse Dei ac Verbi personam, sicut homo unus est cum verbo suo. Alio modo ut Verbum est exteriùs prolatum, & Spiritus externè spiratus, & hoc modo Verbum & Spiritus à dicente & spirante distinguuntur. Unde quia Paulus dicebat Verbum in Christo inhabitans, & Filium Dei ipsum constituens, esse Verbum à Deo exteriùs prolatum, ideò dicebat Christum esse purum hominem, nec ante Mariam extitisse. In quo à Sabellio dissidebat, quia Sabellius ponebat Patrem, qui & Filius, immediatè per suam subsistentiam unitum & incarnatum fuisse in Christo Jesu, & ideo patiente Jesu Patrem fuisse passum. At Paulus ponebat, Deum Patrem non immediatè per suam subsistentiam unitum fuisse Christo, sed solùm per Verbum temporaneè prolatum & in Jesu ab ortu suo inhabitans, nec ipso patiente fuisse passum, sed ab eo abscessisse, & ad Deum Patrem reversum fuisse, ut ex Epiphanio supra dixi.

V. Constat hoc ex Philastrio Hæres. 64. ubi ait: *Paulus quidam fuit Samosatenus in Syria, qui Verbum Dei idest Christum Deum Dei Filium substantivum ac Personalem & sempiternum esse cum Patre denegabat: prolativum autem, idest quasi aera quendam dicebat, non tamen personam vivam Filii sempiternam cum sempiterno Patre credendam docebat. Hic Christum hominem justum, non Deum verum prædicabat, Judaizans potiùs* &c. Marius quoque Mercator Dissert. de 12. Anathematismo Nestorii de Paulo Samosateno: *Verbum autem*, inquit, *Dei Patris non substantivum, sed prolativum, vel imperativum sensit, atque pronuntiavit, non ut fides habet Catholica, Verbum in substantia, vel essentia consubstantivum, idest* Homousion *Filium Dei Patris*.

VI. Ex Artema, seu Artemone, ut dixi, hanc hæresim hausisse Paulum, Synodus Antiochena tradit: quod & S. Augustinus L. de Hæres. c.44. confirmat dicens: *Pauliani à Paulo Samosateno Christum non semper fuisse dicunt, sed ejus initium ex quo de Maria*

natus

natus est, asseverant; nec eum aliquid ampliùs, quàm hominem putant. Ista hæresis aliquando cujusdam Artemonis fuit; sed cùm defuisset, instaurata est à Paulo. Artemon iste seu Artemas de quo Eusebius L. 5. Hist. c.28. circa annum Domini 220. hæresim suam spargere cœpit de Christo puro homine, cujus semina paucos post annos suscepta Paulus Samosatenus reviviscere fecit. Artemon autem ab Ebione, Cerintho, Carpocrate, Theodoto, Montano, qui omnes Christo Divinitatem eripuerunt, purum hominem esse dicentes, hunc errorem accepit, eumque in Samosatenum transfudit, à quo deinde in Photinum, & alios mutato nomine pestifera hæc lues pertransiit.

VII. Quamvis autem errorem istum agens contra præfatos hæreticos Paulo antiquiores non semel impugnaverim: specialiter tamen, ut ab ipso assertum ex Epiphanio num. 3. aggredi placet: quòd enim dicebat Divinum Verbum fuisse semper quidem in Patre, non tamen à Patre ut Personam ab eo distinctam, opponitur Evangelio Joannis c. 1. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum* &c. Epiphanius: *Si enim*, inquit, *in principio Verbum erat, & Verbum erat apud Deum, hoc ipsum quod dicitur* esse, *non ad solam prolationem, sed ad hypostasim par est pertinere. Ac si* Verbum erat apud Deum, *non potest Verbum ille esse apud quem erat. Neque enim apud quem erat, est Verbum. Quòd si Verbum illud velut in corde Deus continet, nulloque modo genitum, quînam illud impleri potest quod legitur*, erat; *itemque* Deus erat Verbum? *Non enim verbum hominis homo est apud hominem, quod neque vivit, neque subsistit; sed viventis ac subsistentis quidam cordis motus est, non hypostasis: simul enim profertur, subinde nusquam est: ac tamdiù dum pronuntiatur permanet. At Dei Verbum perinde se habet ac per os Prophetæ Spiritus Sanctus pronuntiat* (Psalm.118. v. 89.),, Verbum tuum in æternum permanet,,.

VIII. Hoc ergo *Verbum quod erat*, ideſt subsistebat, à Deo genitum sinè initio ullo ac tempore à Patre Unigenitum in Christo incarnatum, idem Joannes dicit: *Verbum caro factum est & habitavit in nobis, & vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis.* Verbum ergo in Christo inhabitans non est verbum prolatitium & temporaneè emissum, sed Verbum ab æterno à Patre procedens, & propriâ hypostasi à Patre distinctum. Quo penitùs confoditur Pauli Samosateni error dicentis, in Christo non esse Verbum & Filium Dei, nisi per gratiæ effusionem. Quod Christus ipse falsitatis convicit cum Marci 14. v. 61. à Summo Sacerdote interrogatus: *Tu es Christus Filius Dei*

bene-

benedicti? Respondit: *Ego sum*. Et Joann. 8. v. 56. cùm dixisset Jesus Judæis: *Abraham pater vester exultavit ut videret diem meum, vidit, & gavisus est*. Et Judæi ei dicerent: *Quinquaginta annos nondum habes & Abraham vidisti?* Respondit Jesus: *Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum*. Si ergo Christus ante nativitatem ex Maria non extitit, quomodo verum est, quod dixit: *Antequam Abraham fieret, ego sum*, cùm Abraham Christi secundùm carnem nativitatem plus mille annis præcesserit? Et cùm alibi vocetur filius Abraham, nec sit possibile, ut filius sit ante patrem, necesse est dicere in Christo esse aliam naturam, secundùm quam filius Abrahæ non sit, & prior illo sit. Hæc pro nunc sufficiant, quia Pauli, ac sui similium jugulum petunt.

IX. Non solùm autem in fidei professione, sed etiam in formula Baptismi errorem suum de Trinitate exprimebant Paulianistæ (hoc autem an ab ipso Paulo acceperint, incertum est) Quare in Concilio Nicæno an. 19. statutum fuit, Paulianistas ad Ecclesiam Catholicam redeuntes omninò rebaptizari debere. Quod confirmat S. Augustinus L. de Hæref. c.44. dicens: *Istos sanè Paulianos baptizandos esse in Ecclesia Catholica Nicæno Concilio constitutum est. Unde credendum est, eos regulam baptismatis non tenere, quam secum multi hæretici cùm de Catholica discederent abstulerunt, eamque custodiunt*.

X. Alium errorem Paulo Samosateno tribuit Philastrius Hæref. 64. nempè docuisse, Circumcisionem necessariam esse Christianis, & hoc in gratiam Zenobiæ Reginæ in Judaismum propensæ, cujus, ut dixi, patrocinium ambiebat. At licèt negando Divinitatem Christi & processionem Verbi à Patre, Judæis suffragari Paulus visus sit, eum tamen Circumcisionem necessariam docuisse Christianis, nemo Veterum præter Philastrium scripsit. Imò Epiphanius, qui Hæresi 65. num. 2. Paulianos Christum Deum de Deo negantes alteros Judæos appellat, eos tamen Circumcisionem & legalia observasse negat. Ejus hæc verba sunt: *At isti Judaicam opinionem interpolantes, neque quicquam iis habentes ampliùs, Judæi alteri nominandi sunt & Samosateni; neque aliud omninò sunt, ac solùm nomen Jesu præ se ferunt. Nam cùm Deum ex Deo, unigenamque Filium, ac Verbum abnegent, ejusmodi sunt, quales ii fuerunt, qui præsentem illum ejurarunt, hoc est Dei ac Domini parricidæ, & ejusdem Dei negatores. Quamquam neque Circumcisionem adhibent, neque Sabbatum, aliosve Judæorum ritus observant*. Hæc Epiphanius.

XI. Hujus hæresis nomen parùm duravit, diù tamen error, & adhuc durat. Ita Lambertus Danæus c. 44. de ea agens „ Diutissi-

„ tissimè, inquit, sed interpolato & mutato postea nomine per-
„ mansit, quando Ariani ipsi fuerunt hujus radicis amarissimæ
„ tantùm surculi quidam, vel rivuli malè illi quidem & fœdè
„ olentes. Latissimè verò disseminata est, quando Arianismus
„ & Mahumetismus, qui sunt indè orti, se se postea in universum
„ terrarum Orbem diffuderunt, & omnia contaminarunt. Diu-
„ tissimè quoque perstitit, quando etiam nunc durat plus quàm
„ 1343. annis postquam primùm nata est „.

XII. Sed, inquies, apud quos adhuc durat? Danæus non dicit: dicam ego. Durat apud aliquos suæ Pseudo-reformationis malè olentes rivulos. Eam ab inferis excitarunt seculo sextodecimo Antitrinitarii duce Serveto natione Hispano patriâ Tarraconensi, Anabaptistâ priùs, deinde in Trinitatem adeò blasphemo, ut propterea, instigante ipso Calvino, Genevæ igne consumtus fuerit: cum eo tamen hæresis consumta non fuit: Poloniam enim, Transylvaniam, & Hungariam invasit propagatoribus præcipuis Valentino Gentili Neapolitano, qui suas etiam impietates addidit, Georgio Blandrata, Alciato, Ochino, Gribaldo & Francisco Davide & aliis, quorum omnes Bezâ teste infelici exitu vitam finierunt; atque utinam finiisset error.

Impietate tamen celebres fuere Lelius & Faustus Socini Patruus & Nepos, uterque Senis in Etruria oriundus: unde eorum Secta adhuc durans etiamnum appellatur Socinianorum. Plures evomit impietates tum contra Trinitatem, in Deo unam tantùm personam ponens, quasi repugnet Deum esse unum & plures in eo personas esse: Filium Dei appellari metaphoricè Deum ob sublimem potestatem ipsi à Deo vero participatam, nec Spiritum Sanctum esse personam, sed Dei virtutem & efficaciam. Tum contra Christum asserens, eum secundùm personam esse verum hominem Divinâ filiatione ob ortu insignitum: ante Virginem Mariam tamen non extitisse. Incarnationem etiam evertens dum ait, Deum naturam humanam in unitatem personæ minimè assumsisse. Ecce Paulum Samosatenum ejusque errorem in Socinianis redivivum. Hi sunt amarissimi fructus, qui ex mala prætensæ Reformationis (veriùs deformationis ac destructionis) Catholicæ Ecclesiæ arbore prodiere, ac in dies pejores prodeunt. Sed de his modò agere meum non est, maximè cùm in Vera Ecclesia & alibi satis dixerim.

CA-

CAPUT XLI.

De Photino & Photinianis.

§. I.

De Marcello Ancyrano.

I. DUM Photinum cum S. Augustino cap.45. Paulo Samosateno immediatè subjungimus, similitudinem erroris, non ordinem temporis attendimus, cùm inter utrumque plures hæretici diversa sentientes intercesserint. Ita laudatus S. Doctor: *Photinus ab Epiphanio non continuò post Paulum, sive cum Paulo, sed aliis interpositis ponitur. Non tacetur sanè similia credidisse: secundùm aliquid tamen adversatus ei dicitur; sed quid sit ipsum aliquid, omninò non dicitur. Philaster autem continuatim ponit ambos sub singulis & propriis numeris, quasi hæreses duas, cùm dicat Photinum in omnibus Pauli secutum esse doctrinam.* Re verâ autem ita se habet. Nam Philaster Photinum ponit immediatè post Paulum: Epiphanius verò inter utrumque medios ponit Manichæos, Hieracitas, Meletianos, Arianos, & Audianos. Quo fit, ut Epiphanius observare voluerit ordinem temporis, Augustinus verò similitudinem dogmatis. Quia enim tetrum Samosateni errorem Photinus renovavit, propterea hunc illi subjecit Augustinus, quod & Philastrius præstitit.

II. Hæresis ista à Photino Photiniana, à Marcello autem Photini præceptore Marcelliana etiam dicta fuit. Marcellus iste Ancyræ, quæ minoris Galatiæ civitas est, Episcopus erat Constantino Magno imperium tenente. Accidit ut Asterius priùs in Cappadocia Rhetoricam docens, eâ relictâ se Christianum professus, Libros scribere aggressus sit, quibus Arii dogma asserebat, Christum dicens esse virtutem Dei, eo modo, quo locusta & bruchus apud Moysen virtus Dei esse dicitur, aliaque his similia. Versabatur autem Asterius cum Episcopis Ario faventibus, eorumque Synodos frequentabat, ad Episcopatum quempiam arrepere cupiens. Verùm nec Sacerdotium quidem potuit consequi, eo quòd persecutionis tempore idolis sacrificasset. Urbes autem Syriæ peragrans, libros quos composuerat, publicè recitabat. Hoc comperto Marcellus adversùs eum scribere aggressus est: sed dum nimio contradicendi æstu fertur, in contrarium errorem delabitur: dum Christum perinde ac Paulus Samosatensis nudum hominem esse non dubitavit asserere.

III. Hoc cùm resciviſſent Epiſcopi, qui tunc erant Jeroſolymis congregati, Aſterii quidem nullam rationem habuerunt; quippe qui in ordinem Sacerdotii adſcriptus non eſſet; à Marcello verò utpotè Sacerdote exegerunt, ut libri à ſe conſcriptionem redderet: & comperto, illum errore Pauli Samoſatenſis implicatum eſſe, juſſerunt, ut mutaret ſententiam. Ille pudore ſuffuſus librum ſuum ſe combuſturum promiſit. Verùm Concilio cum feſtinatione dimiſſo, eo quòd Imperator Epiſcopos Conſtantinopolim evocaſſet, ibi Marcelli cauſa iterùm diſcuſſa eſt. At cùm ille improbum librum comburere, ut promiſerat, recuſaret, Epiſcopi qui aderant eum depoſuerunt, & Ancyram ejus loco Baſilium miſerunt. (Hic Marcelli liber tribus voluminibus ab Euſebio Pamphili confutatus legitur ad calcem Demonſtrationis Evangelicæ) Marcellus verò poſtea in Synodo Sardicenſi Epiſcopatum recuperavit, cùm diceret, ex malo intellectu ſui libri proceſſiſſe, ut in ſuſpicionem erroris Pauli Samoſatenſis ipſe veniſſet. Hæc habet Socrates L. 1. Hiſt. c. 36. & Sozomenus L. 2. c. 33. ubi ait: *Quod quidam ajebant, à Marcello inquirendi gratiâ iſta dicta eſſe, & ab Euſebianis calumnioſè ad Imperatorem delata, quaſi Marcellus ita aſſeveraſſet. Etenim Euſebiani admodum illi infenſi erant, eo quod iis quæ in Synodo Tyri decreverant minimè conſenſiſſet, nec iis quæ Jeroſolymis de Ario conſtituta fuerant acquieviſſet, nec Dedicationi magni Martyrii interfuiſſet, ipſorum ſcilicet communionem devitans. Denique ſcriptis ab eodem Marcello literis ad Imperatorem, iſta quoque criminati ſunt, quaſi & Imperator ipſe ab illo contumeliâ affectus fuiſſet* &c.

IV. Hæc in Marcelli defenſionem afferebantur, quaſi ejus depoſitio non ex errore quem re verâ profiteretur proceſſiſſet, ſed ex mala doctrinæ intelligentia, quam Euſebianorum invidia ejus libro affingebat, ideoque veritate detectâ in Synodo Sardicenſi Epiſcopatui reſtitutus fuit. Quid autem re verâ Marcellus in animo habuerit, ſolus Deus novit: *Cæterùm* (inquit Epiphanius Hæreſ. 72. quam de Marcellianis inſcribit num. 1.) *illius ſectatores cùm ejus mentem ignorarent, nec quæ verè ſenſiſſet exprimerent, tres hypoſtaſes confiteri noluerunt, uti veritas docet: quæ unam cenſet Divinitatem, unamque gloriam & conſubſtantialem Trinitatem: quæ nihil in gloria ſua diverſum habeat: utpote perfecta Trinitas & una Divinitas, una virtus, una eſſentia: neque in unum contracta, aut confuſa, nec ulla ſui parte inferior, aut ſubjecta*. Hæc Epiphanius, propterea Marcellianos inter hæreticos recenſens.

V. An verò Marcelliani hæc acceperint à magiſtro, diſquiritur. Marcellum certè de fide Trinitatis ſuſpectum fuiſſe, teſtatur Epi-

Epiſtola, quam ipſe pro ſui purgatione ad Julium Romanum Epiſcopum ſcripſit: *Etenim*, inquit Epiphanius ibidem, *ſi nihil ab illa diverſum ſenſiſset unquam, cujuſdam rei gratiâ hanc ille ſui purgationem inſtitueret; niſi quædam ab illo parùm rectè poſita ac pronuntiata forent, quæ cùm aliquos perturbaſsent, defendendi ſui atque excuſandi neceſſitatem attulerint?* Teſtatur Acacii liber contra ipſum (apud Epiphanium) quo venenum ejus doctrinæ detegere ſatagit; ac denique teſtatur liber ab ipſo conſcriptus, & ab Euſebio refutatus. Unde Baſilius Epiſt. 52. ad Athanaſium, ut refert Baronius ad ann. 347. num. 56., eum de hæreſi contra Verbum & Chriſtum accuſat. Nec negotium faceſſit, quòd Synodus Sardicenſis ipſum velut ab errore immunem Epiſcopatui reſtituerit; Nam hoc fuit, quia errorem quem corde retinebat, vaferrimè occultavit, & ſic Synodo fucum fecit; ſicut Arius & Ariani Nicænæ facere tentarunt, qui poſtea ad ſua reverſi, quaſi triumpho reportato, errorem publicè profeſſi ſunt. Ita de Marcello crediderim. Unde Epiphanius ait: *Marcellus autem nonnullorum ſententiâ, cùm aliquid amplius his aſtruere vellet, in Sabellii errorem incidiſſe viſus eſt. Ex quo factum eſt, ut inter hæreſes iſta quoque recenſenda & confutanda veniret.*

VI. Scio, aliquos etiam ex Recentioribus, inter quos Natalis Alexandre Hiſt. Eccl. Seculi 4. Diſſert. 30., contendere Marcellum ab omni errore immunem fuiſſe, & jure à Concilio Sardicenſi abſolutum. Sed ſcio etiam, quòd ex veteribus Patribus Baſilius Epiſtola 52. Ep. 74. & præcipuè Ep. 78. dicit: *Quamobrem & Marcellus impiè ſentiens contra perſonam Domini noſtri Jeſu Chriſti, ac nudum illum eſſe Verbum exponens, illinc auſus eſt ſe impietatis hujus cauſas ſumſiſſe prætexere, malè videlicet* tu Homouſiu *intellectu expoſito*. S. Hieronymus L. de Script. cap. 86. *Sed & Hilarius in 7. adversùs Arianos libro nominis ejus quaſi hæretici meminit*. Imò idem S. Hilarius in fragmentis teſtatur, Marcellum in eam hæreſim lapſum eſſe, quam propugnavit Photinus; & propterea Sanctum Athanaſium ab ejus communione ſe ſeparaſſe. Quod confirmat Sulpicius Severus Lib. 2. Hiſt. num. 53. apertè dicens, quòd *Marcellus Sabellianæ hæreſis auctor extiterat*. S. Jo. Chryſoſt. in Epiſt. ad Hebræos, Marius Victorinus L. 1. adversùs Arium Photino Marcellum adjungunt.

Duæ ergo præcipuè Marcelli fuerunt erroneæ hypotheſes. Una: Trinitatem nil aliud eſſe, quàm Deitatis ad modum cujuſdam ceræ liquefactæ extenſionem, quæ pro uſu & œconomia poſteà contraheretur in unum. Ita ex Patris extenſione Filium, & Filii extenſione prodiiſſe Spiritum Sanctum. Eam Theodoritus

L. 2. Hæret. Fab. cap. 10. his verbis exponit: *Marcellus autem Galata ei* (Sabellio) *quidem consimiliter negavit Trinitatem personarum: quandam autem extensionem Patris dicebat ad Christum venisse, & eam vocabat Deum Verbum. Universâ autem peractâ œconomiâ, eam rursùs retractam, & reversam esse ad Deum, à quo extensa fuerat. Spiritum autem Sanctum dixit esse extensionem extensionis, & eam Apostolis esse exhibitam: & omnino existimabat, Trinitatem & extendi & contrahi pro consiliorum & œconomiarum diversitate.* Altera ex præfata consequens hypothesis erat, Christum ante præfatam Deitatis extensionem non exstitisse, ac proinde nudum hominem fuisse, in quo cum Paulo Samosateno sentiebat.

VII. Hæc & alia ex ipsius Marcelli Libris quos confutavit, Eusebius Cæsariensis colligit: in eis enim quinque potissimùm errores Marcellum protulisse notat. Primum; quòd Verbum Dei unam esse cum Patre Personam senserit. Secundum, quòd sic assumtum hominem dixerit, ut efficientiâ solâ & extensione, seu dilatatione Divinitatis sit Deus. Tertium, quòd post resurrectionem Christus, seu Verbum scripserit ad Patrem, se destitutâ carne ad eum rediturum; quo perpetuum fore Christi regnum negabat. Quartum, quòd Verbum ante humanæ assumptionem naturæ Filium esse Dei inficiabatur, sed tunc factum fuisse Filium Dei contendebat, quando caro factum est. Quintum, quòd Verbum ipsum ex se imaginem Dei non esse diceret, sed hoc illi propter assumtam hominis naturam competere. Hæc Christianæ religionis mysteria funditùs evertentia ex ipsius Marcelli libris refert ac refutat Eusebius in libris duobus contra Marcellum Ancyranum, & aliis tribus de Ecclesiastica Theologia inscriptis, & contra eundem editis. Porrò an tum Eusebius, tum prælaudati Patres calumniosè, vel ex falsa existimatione hæc Marcello imposuerint, ut aliqui putant, judicio prudentis relinquam.

§. II.

De Photino, ejusque damnatione.

I. PHotinus (apud aliquos Patres *Scotinus*, idest *tenebrosus*, quod nomen magis quàm Photini, quod ab illuminatione derivatur, illi convenit) natione Galata à Marcello Ancyrano institutus est, cùm esset junior, ejusque discipulus, & etiam Diaconus aliquando fuit. Ad Sirmiensem postea in Pannonia Episcopatum promotus fuit; eruditione & facundiâ præstabat: unde majoris in Ecclesia Catholica tentationis occasio fuit, ut observat Li-

Lirinensis in Commonitorio num. 11. Ut enim ait Socrates Lib. 2. Hist. cap. 18. pravis à Marcello magistro suo imbutus doctrinis, ejusque insistens vestigiis malè de Christo asserens, eum nudum ac simplicem hominem esse, sentire & apud suos loqui cœpit, cùmque Græcâ & Latinâ linguâ maximè eruditus esset, Ebionis, Sabellii, & Pauli Samosateni perfidiam gregi suo etiam insinuare, ipsumque à Catholica veritate sensim avertere humanæ sapientiæ artibus aggressus est. Ita Lirinensis citato loco de iis loquens qui multis profectibus & multâ doctrinâ præditi, non parvæ tentationi Catholicis extiterunt: *Velut*, inquit, *apud Pannonias majorum memoria Photinus Ecclesiam Sirmitanam tentasse memoratur; ubi cùm magno omnium favore in Sacerdotium fuisset ascitus, & aliquandiù tanquam Catholicus administraret, subitò, sicut malus ille Propheta, aut somniator, quem Moyses significat, creditam sibi plebem Dei persuadere cœpit, ut sequeretur Deos alienos, idest errores extraneos, quos ante nesciebat. Sed hoc usitatum: illud verò perniciosum, quòd ad tantum nefas non mediocribus adminiculis utebatur. Nam erat & ingenii viribus valens, & doctrinæ opibus excellens, & eloquio præpotens, quippe qui utroque sermone copiosè & graviter disputaret & scriberet, quod monumentis librorum suorum manifestatur, quos idem partim Græco partim Latino sermone composuit.*

Sed benè quòd commissæ ipsi oves Christi multùm pro Catholica fide vigilantes & cautæ, citò ad præmonentis Moysi eloquia respexerunt, & Prophetæ atque pastoris sui licèt admirarentur eloquentiam, tentationem tamen non ignorarunt. Nam quem antea quasi arietem gregis sequebantur, eundem deinceps veluti lupum fugere cœperunt. His indicat Lirinensis, Photini artes saltem initio ad seducendos à Catholica veritate Sirmienses minimè profecisse. Nec statim se lupum suo gregi manifestasse, sed sub ementita Pastoris specie aliquandiù latuisse.

II. Nihilominus, si Ruffino credimus, Photini hæresis sub Photiniano nomine innotescere cœpit, etiam ante Synodum Nicænam, cùm Photinianorum nominis mentio in ea facta fuerit, ut videre est in præfatione Concilii Nicæni ex Arabico translata Tom. 1. Conc. Harduini pag. 524. Sed quia nondum tunc radices latè fixerat: ideò sub Constantio Imperatore & Julio Romano Pontifice circa ann. 343. quasi tunc orta collocatur à Socrate L. 2. Hist. cap. 18. ubi ait: *Sirmii, quæ civitas est Illyrici, alia hæresis exorta est. Nam Photinus, qui ejus loci Ecclesiis præsidebat, ortus ex minore Galatia, & Marcelli ejus, qui Episcopatu dejectus fuerat, olim discipulus, magistri sui insistens vestigiis Filium Dei nudum ac simplicem esse hominem prædicavit.* Hujus scintillæ Sirmii primùm accen-

accensæ, per Asiam, & reliquas Orbis regiones magna incendia pepererunt: adeò ut licèt hæresis ista Artemonis & Pauli Samosateni fœtus esset, sub nomine Photini ubique divulgaretur, teste S. Augustino L. de Hæref. c.44. dicente: *Ista hæresis* (Pauli Samosateni) *aliquando cujusdam Artemonis fuit: sed cùm defecisset, instaurata est à Paulo: & postea sic à Photino confirmata, ut Photiniani, quàm Pauliani celebriùs nuncupentur*.

III. Porrò cùm, ut ait Nicephorus L. 9. Hist. cap. 31., hæresis ista tum Catholicis, tum Arianis displiceret, eo dogmate ubique locorum divulgato, universi tam in Oriente, quàm in Occidente Episcopi, sive Nicænam sequerentur fidem, seu Arianam complecterentur sententiam, graviter id tulere; ac ipse Imperator Constantius, qui tunc Sirmii erat, eo dissidio non mediocriter est commotus. Quare super hoc Concilium ibi coegit. Convenere eò ex Oriente Episcopi Marcus Arethusius, Georgius Alexandrinus, quem Ariani miserant, Basilius Ancyranus, Pancratius, Polusius, & Hypatianus Heracleotes. Ex Occidente Valens Mursorum, & Magnus Hosius Cordubæ in Hispania Episcopus, qui quidem perinvitus tum Sirmii affuit, Arianorum dolo antea in exilium pulsus, sed Imperiali Edicto revocatus. Synodus ergo cùm Photinum eundem ac Sabellium Libycum & Paulum Samosatenum docere errorem manifestè deprehendisset, statim ei Episcopalem abrogavit dignitatem. Quod refert etiam Socrates Lib. 2. Hist. cap. 29. addens: *Et hoc quidem tanquam rectè ac jure factum universi & tunc & postea approbarunt*. Eadem habet Sozomenus Lib. 4. Hist. c. 6. Coacta creditur hæc Synodus Sirmii. Damnatus autem ante fuerat Photinus in Concilio Mediolanensi anno 347., teste Hilario in Fragmentis.

IV. *Cæterùm* (inquit Sozomenus citato loco) *post depositionem Photini, Synodus Episcoporum experiri constituit, utrum ille à priore sententia deduci posset. Sed Photinus, cohortantibus licèt Episcopis, & Episcopalis loci restitutionem ei pollicentibus, si opinionem suam damnasset, ipsorumque fidei expositionibus consentire voluisset, minimè acquievit: imò verò eos ad disputationem provocavit. Itaque cùm ad constitutum diem convenissent Episcopi, præsidentibus ex Imperatoris mandato Judicibus, qui & doctrinâ & dignitate in Palatio præcellere videbantur, partes disputandi contra Photinum suscepit Basilius Episcopus Ancyræ. Cùmque disputatio ob varias utriusque interrogationes ac responsiones, longiùs protracta esset, Notariis eorum sermones excipientibus, victoria penes Basilium stetit. Photinus verò exilio damnatus, ne sic quidem opinionem suam tueri destitit. Sed libros tum Græco tum Latino sermone scriptos edidit, quibus exceptâ*

ceptâ opinione suâ, reliquas omnes falsas esse conabatur ostendere. Hæc Sozomenus; eadem Nicephorus Lib. 9. Hist. c. 31. Quæ antea scripserat Epiphanius Hæres. 71. num. 1. Ex quibus patet, quòd adeò teter & impius Photini error habitus est, ut nec ab Arianis ipsis, quorum non modica pars Sirmiensem Synodum constituebat, sustineri potuerit, ac propterea concorditer ad illum cum Auctore suo proscribendum conspiraverint. Hinc in Constit. Justiniani L. 1. Codicis inter capitales Fidei Christianæ hostes Photiniani numerantur. Cùmque, ut scribit Socrates L. 5. Hist. cap. 2., Gratianus unà cum juniore Valentiniano Imperii summam adeptus lege sanxisset, ut omnes cujuscumque religionis homines absque ullo discrimine in Ecclesiis convenirent, solos tamen Eunomianos, Photinianos, & Manichæos ab Ecclesiis pelli jussit.

V. Pestis hæc aliquandiù Christianum Orbem infecit; tempore tamen suo penitùs extinctam fuisse dicit Theodoritus Lib. 2. Hæret. Fab. cap. 12. de Photino. Licèt autem post mille & ultra annos ab aliquibus modernis Sectariis excitata alicubi revixerit, eam tamen, sicut & cæteras, quæ non modicam Europæ partem hisce temporibus invaserunt, à Jesu Christo Catholicæ veritatis protectore ad inferos iterum retrudendas fore confido, & cum eodem Theodorito dicam: *Has omnes hæreses ad evertendam Unigeniti Divinitatem excogitavit, qui hominum perniciem molitur Dæmon. Sed omnes extinxit, qui increpat abyssum, & eam exsiccat: qui dicit abysso* „ Fies deserta & tuos fluvios exsiccabo „. *Neque enim eorum vel minimæ manserunt reliquiæ, non Cerinthianorum, non Ebionitarum, non Elcæseorum, non Melchisedechianorum, non Paulianistarum, non Marcellianorum, non Photinianorum: sed omnia oblivionis tenebris semel tradita sunt, & nec eorum quidem sunt nomina multis cognita. Verum est enim quod à nostro Servatore dictum est* (Matth. 15. v. 13.) „ Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus Cœlestis, eradicabitur „: *Divina autem Evangeliorum dogmata pullularunt, & ad mare usque extensi sunt Apostolorum palmites, & propagines terrarum Orbem impleverunt, & impleta est universa terra cognitione Domini. At multa aqua maria tegat, & prædictionis veritatem rerum testimonium ostendat. Quod de futuris hæresibus Dominus quoque Christus prædixit.* Hactenus Theodoritus. Faxit Deus.

§. III.

§. III.

Photini errores rejecti.

I. ERravit Photinus primò: dicens, Deum solitarium esse, & more Judaico confitendum; nullam Verbi Divini, aut Spiritus Sancti putans esse personam, sed meram Patris extensionem ad extra. Secundò: Christum à Maria initium accepisse & merum esse hominem. Constat ex S. Epiphanio Hæref. 71. & Vincentio Lirin. in Commonitorio num. 12. dicente: *Photini ergo Secta hæc est. Dicit, Deum singulum esse & solitarium, & more Judaico confitendum. Trinitatis plenitudinem negat, neque ullam Dei Verbi, aut ullam Spiritus Sancti putat esse personam. Christum verò hominem tantummodo solitarium asserit, cui principium adscribit ex Maria, & hoc omnimodis dogmatizat, solam nos personam Dei Patris, & solum Christum hominem colere debere.* Estò autem poneret Christum abundantiore gratiâ quàm cæteros Sanctos insignitum, quia tamen eum purum hominem asserebat, eum sic redarguit S. Augustinus Serm. 246. aliàs 19. ex Viguerianis: *Quàm multi Antichristi extiterunt, qui dicerent, sicut Photinus: Homo fuit, plus nihil habuit: sed omnes homines pios & sanctos excellentiâ sapientiæ & justitiæ superavit: nam Deus non fuit. O Photine, in terra tetigisti, festinasti tangere, præcipitasti te: & ideò ad patriam non pervenisti, quia in via errasti.*

II. Photini errores manifestè colliguntur ex anathematismis in ipsum à præfata Sirmiensi Synodo in ipsum prolatis, quorum quintus est: *Si quis secundùm præscientiam & prædestinationem à Maria dicit Filium esse, & non ante secula ex Patre natum apud Deum esse & per eum facta esse omnia, anathema sit.* Sextus: *Si quis substantiam Dei dilatari & contrahi dicit, anathema sit.* Septimus: *Si quis dilatatam substantiam Dei, Filium dicat facere, aut latitudinem substantiæ ejus, sicut sibi videtur, nominet, anathema sit.* Octavus: *Si quis insitum vel prolatitium verbum Dei Filium dicat, anathema sit.* Nonus: *Si quis hominem solùm de Maria Filium dicit, anathema sit....* Demum: *Si quis Christum Deum Filium Dei ante secula subsistentem & ministrantem Patri ad omnium perfectionem non dicat, sed ex quo de Maria natus est, ex eo & Christum & Filium nominatum esse, & initium accepisse ut sit Deus, dicat, anathema sit.* Quibus apertè patet, Photinum damnatum fuisse, quia diceret, Filium Dei non fuisse ante ortum ex Maria nisi secundùm præscientiam, non ante secula ex Patre natum, sed solùm accepisse

piſſe ut Filius Dei eſſet ſecundùm ſubſiſtentiam, quando ex Maria natus fuit, & tunc cœpiſſe eſſe Deum per extenſionem vel dilatationem ſubſtantiæ Dei, & dictum Verbum non ſubſtantiale, ſed prolatitium tantùm.

III. Dubium tamen emergit, an præter Verbum Dei prolatitium agnoverit Photinus in Deo Verbum æternum, non tamen diſtinctum à Patre perſonaliter & ſubſiſtens. Videtur hoc indicaſſe Epiphanius Hæreſ. 71. num. 2. Cùm enim Baſilius Ancyranus in diſputatione ut ſupra habita ſciſcitaretur ab eo, quomodo Scripturæ de Domino ac Deo Verbo docerent, *ante omnia ſecula Unigenitum illum, & cum Patre fuiſſe*, Photinus adhibitâ diſtinctione ita quod dicebatur probabat, *partim, ut ad Chriſtum, partim ad Verbum referri oportere judicaret*. Nam his verbis: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, Verbum ſuum Pater alloquitur. Quid igitur? Erat, inquit, in Patre Verbum: ſed nondum erat Filius.* Ita Photinus Baſilio reſpondebat. Cùm autem ei objiciebatur à Prophetis mentionem factam fuiſſe de Filio Dei, reſpondebat hoc dictum eſſe per anticipationem non de eo quod jam eſſet, ſed quod futurum eſſet. Ita refert Epiphanius: *Velut ante denuntians dixit, non quod adhuc Filius exiſteret, ſed ipſum ſolum, cui Filii nomen erat aliquando tribuendum, poſt Mariam videlicet, quodque ex carne proditurum erat, Chriſtus nimirùm de Spiritu Sancto Mariâque genitus, in quem ſic tanquam anticipatione quâdam univerſa conferuntur. Quamquam nondum ipſe, quemadmodum & Verbum illud quod in me eſt.* Quibus Verbum quidem ſemper fuiſſe in Deo ponebat, ſed non Filium. Quæ doctrina erat Pauli Samoſateni, ut ſupra dixi.

IV. Ipſum propterea refellit Epiphanius n. 3. Nam ſi recens adeò eſt quoad Divinitatem attinet Dei Filius, conſequens eſt, Davidem eo anteriorem eſſe; quia verò hoc Photinus admittebat, abutens dicto Apoſtoli 1. Cor. 13. v.47. *Primus homo de terra terrenus, ſecundus de Cælo*, & ex hoc inferens Filium Dei Adamo eſſe poſteriorem: ex hoc, ait Epiphanius, ſequitur quidem, Verbum & Filium Dei poſteriorem eſſe Adamo ſecundùm carnem ex quo Verbum è Cœlo deſcendit, & habitavit in nobis, non verò antea non extitiſſe. Nam *ſi Adamus Verbi originem anteceſſit, per quemnam non modò Adamus, ſed etiam quæ Adamo priores ſunt creaturæ Dei omnes productæ ſunt? Quis ille vero eſt, cui Pater dixit*, „ Faciamus hominem „? At quia reſpondebat eſſe Verbum in Patre manens, non à Patre genitum aut prolatum, imò eamdem Patris perſonam, ideò ita contra ipſum proſequitur: *Nemo enim, aut ad intimum Verbum ſuum, aut ad illud quod exteriùs profertur, conſulta-*

fultationem deliberationemque dirigit. Ideò insitum sibi sanctissimumque suum Verbum alloquens Pater, futuram hominis procreationem sapientissimâ voce declarat: Ut Filium apud Patrem initio extitisse sciremus: neque Conditorem nostrum recèns in lucem editum arbitraremur: sed cum Patre priorem seculis omnibus fuisse. Id quod Joannes ita demonstrat „ In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum „.

V. Respondebat Photinus: *Verbum à principio extitisse fateor: Filium Dei genitum fuisse, id non fateor*. Eum ita urget n. 4. Epiphanius: *Verùm nisi Dei sit Filius, inanis est illius labor... Nihil enim amplius excellentiasque de Christo profitemur, quàm Judaei ipsi, qui eundem abnegarunt. Porrò non scriptum est in Evangelio* „ In principio erat Verbum, & Verbum erat in Deo „: *sed* „ Verbum erat apud Deum „: *nec in Deo Verbum modò fuisse dicit, sed* „ Deus erat Verbum „. *In ipso quidem homine sermo ille, qui perpetuò aut interior, aut externâ voce prolatus est, homo dici non potest, sed hominis sermo. Quod si, ut ille nugatur, nondum velut fœtus erat, aut Dei Filius Deus Verbum, per quemnam omnia producta sunt? Quandoquidem, ut Evangelium asserit* „ Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil „?

Sed quia dicebat: *Quemadmodum homo per Verbum suum quidquid libuerit efficit: ita & Pater per Verbum, quod in ipso erat, omnia procreavit*: Instat Epiphanius: *Quomodo igitur hoc in Evangelio Domini dictum accipiendum est* „ Pater usque modo operatur, & ego operor „? *Quae verba non sic intelligenda sunt, quasi in his quae Filius efficit, nihil Pater ipse moliatur, aut contra abalienandus sit Filius, neque se Patris opificio aliquid immisceat. Siquidem opera omnia à Patre simul & Filio & Spiritu Sancto producta sunt. Nam per ipsum omnia sunt à Patre producta, ipseque adeò cum Patre & Spiritu Sancto fabricavit omnia*,„ Verbo enim Domini Cœli formati sunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum „ (Psal. 32. v. 6.)

VI. Photinus juxta Epiphanium ponebat in Deo Verbum internum, quod in ipso semper fuisset, non tamen ab eo productum vel personam ab eo distinctam, sicut in homine Verbum internum est, nec tamen est persona ab eo distincta; & sicut homo per Verbum suum quidquid voluerit efficit, non ita tamen quòd Verbum sit persona, quae cum illo operetur, sed homo per Verbum: ita Pater per Verbum omnia sit operatus, non tamen Verbum sit persona quae operata sit, sed Pater per Verbum. Quia tamen Dei Filius ab ipso non ponebatur, nisi ut quaedam extensio & dilatatio, vel exterior verbi prolatio, quae in tempore facta est in Christo nato ex Maria, ideò dicebat, Filium Dei nec in Deo semper fuisse

nec

nec ante quam ex Maria Christus genitus esset. Epiphanio lubens subscribo utpotè de Photini doctrina bene instructo, cùm ut ipse dicit num.1., Photinus ad sua tempora superstes fuerit, & Acta disputationis cum Basilio ad ejus manus pervenire potuerint. Sed quidquid Photinus senserit de Verbo Dei, certum est, Filium Dei eum posuisse purum hominem; ita etiam Optatus auctor coævus L.4. de Schism. Donat. *Dictum est hoc*, inquit, *de Photino præsentis temporis hæretico, qui Filium Dei ausus est dicere tantummodo hominem fuisse, non Deum.*

VII. Episcopatu depulsus, & in exilium ejectus conscribendis libris tum Græco tum Latino idiomate Photinus totum se dedit, inter quos unum edidit, quo aliis Sectis refutatis suam solam veram esse ostendere contendebat. Sirmium rediisse fertur, fortè Juliano Apostatâ imperante, qui generali edicto omnes à Constantio exilio pulsos restituit, ut hâc libertate Christi Ecclesiam magis turbaret. Photini enim Julianus meminit apud Cyrillum Lib. 8. pag. 262. edit. Lipsien. Imò ut ex Facundo Herm. refert Tilmontius Tom. 6. Mem. Hist. de Arianis art.47. Photini hæresim commendat in quadam Epistola, tanquam ad salutem proximiorem, quàm Diodori ac cæterorum Catholicorum doctrinam. Eo quo S.Optatus tempore scribebat nimirùm anno 368. Photinum adhuc in vivis extitisse, ex nuper dictis colligitur. Insuper anno 375., quo scribebat librum contra hæreses S. Epiphanius, adhuc fuisse superstitem Hæref. 71. testatur. E vivis tamen ad inferos dejectum anno 376., asserit S. Hieronymus in Chronico.

CAPUT XLII.

De Manichæis.

§. I.

Hæresis ortus. De Scythiano, & Terbintho.

I. PRIMA Sectæ hujus fundamenta jecit Scythianus quidam Sarracenus gente, in Arabia educatus, homo, ut ait Cyrillus Jerosol. Catechef. 6. de Hæresibus, *nihil commune habens, sive cum Christianismo, sive cum Judaismo*. Hic ex commercio cum India & Thebaide ingentibus partis divitiis, ejus feminâ suadente, ut Arabiæ deserta relinqueret, in Ægyptum se conferens Alexandriæ domicilium fixit. Feminam hanc Hypsale in Thebaide repertam captivam & prostitutam, cùm elegantis es-

set formæ, è lupanari abstractam matrimonio sibi junxerat. Cùmque esset spiritu fervidus ac vivax, præter Græcorum scientias, quas Epiphanio teste Hæres. 66. num. 1. in Arabia didicerat, dum in Ægypto moraretur, scientias quoque Ægyptiorum adjunxit: nec tamen Christianæ Religionis, & Sacrarum Scripturarum (non ut eas sequeretur) prorsus jejunus.

II. Dum ergo Alexandriæ moraretur, ne inter divitias otiò torperet, vitam Aristotelicam imitari studens, ut ait Cyrillus, vel à Pythagora argumenta sumens, ut vult Epiphanius prælaudatis locis, quatuor libros conscribere fuit aggressus, quorum unum inscripsit *Mysteriorum*, alterum *Capitulorum*, tertium *Evangelii*, quartum *Thesaurorum*. Videns enim homo pestilentis ingenii, in Mundo multa invicem contraria & pugnantia adesse, hoc existimavit, ex duabus radicibus & principiis sibi contrariis provenire; ideoque ad condendum dogma de duobus principiis, bono & malo processit. Ita duæ perniciosissimæ Sectæ, Manichæismi, quæ Ecclesiam Catholicam diù infecit, & Mahumetismi, quæ adhuc maximam Orbis partem contaminat, Deo sic permittente, è Sarracenis turpem originem habuere.

III. Post hæc Scythianus cum Terbintho discipulo suo (qui fortè ad conscribendos libros ut amanuensis etiam inservierat) relictâ Ægypto Jerosolymam se transtulit post annum Christi ducentesimum (non sub Apostolorum tempora, ut vult Epiphanius) ut illic sermonem cum iis conferret, qui ea prædicarent, quæ ad unius principatum pertinerent: ex oraculis enim Prophetarum & Legis audierat, unum ac solum omnium Conditorem & Moderatorem, qui semper existeret, nec desineret unquam celebrari, Patrem scilicet, ac Filium, & Spiritum Sanctum unum Deum: *Itaque* (cum Epiphanio num. 3. loquar) *simul atque ad urbem illam accessit, cum Presbyteris, qui illic erant, quique ex Legis à Deo Moysi traditæ, ac propheticæ disciplinæ præscripto vitam instituebant, disputare cœpit. Qui enim, ajebat, unum esse Deum asseritis, qui noctem diemque condiderit, necnon carnem & animam, siccum & humidum, cœlum atque terram, tenebras ac lucem? Quod cum illi apertè demonstrarent: neque enim occulta veritas est; contra ille sinè ullo pudore contendere. Verùm ubi nihil proficit, in eadem nihilominus molestiæ impudentia persistit. Postremò cùm nihil efficeret omninò, sed victus potiùs absccederet, magicis quibusdam libris adhibitis (erat enim maleficiorum peritus, ac perniciosam illam & exitiabilem artem ex Indorum & Ægyptiorum, Gentiliumque disciplina, velut mercimonium quoddam abstulerat) præstigiis illudere conatus est; ac domo quâdam conscensâ nihilo magis quod volebat assecutus est. Quippe* inde

inde præceps decidens ex hac vita migravit; cùm multos illic annos egisset, atque unum tantummodo secum discipulum habuisset, Terbinthum videlicet illum quem diximus, cui & sua omnia velut fidissimo benevolentissimoque administro commisit. Hic mortuum Scythianum quàm honorificentissimè sepelivit. Ita ex Epiphanio similem cum Simone Mago infelicem exitum Scythianus habuit. Quem tamen S. Cyrillus Jerosf. gliscente per morbum labe vult fuisse consumtum.

IV. Terbinthus ergo (cum Epiphanio prosequar) *Apud se deliberans, statuit ad illam mulierculam non reverti, quam ex meretricio quæstu ac servitute sibi Scythianus adjunxerat. Itaque cum omnibus quæ habebat, auro scilicet argento cæterisque copiis in Persidem aufugit. Ibi ne deprehenderetur, mutato nomine, pro Terbintho Buddam se, uti diximus, appellat. Atque hìc pessimam rursùs quatuor illorum Scythiani librorum ac magicarum artium & præstigiarum hæreditatem adiit: Idem enim literarum apprimè studiis erat eruditus. Sed cùm in Perside & ipse disputaret, atque apud viduam quamdam habitans, cum æditituis ac Sacerdotibus Mithræ, inprimisque Pareo quodam & Labdaco Prophetis de duobus principiis contenderet, neque vel idololatriæ antistitibus resistere posset, sed ab iis turpissimè convictus esset; Scythiani, quem sequebatur, exemplo domus fastigium conscendens, ibique magicis artibus id efficere studens, ne quis sibi deinceps contradicere auderet, ab Angelo dejectus cecidit, atque ob ea quæ moliebatur maleficia periit. Anus porrò sepulto illius corpore pecuniam omnem obtinuit.* Sic ex Epiphanio eandem quam magister sortem subiit discipulus. Addit Socrates L. 1. Hist. c. 22. Buddam hunc multa de se vana confinxisse, nempe se natum de virgine, & in monte ab Angelo educatum.

§. II.

De Mane seu Manichæo ejusque exitu.

I. ANus verò (pergit Epiphanius) *cùm liberos ac propinquos haberet nullos diù in illo statu perseveravit. Tandem verò Cubricum, qui & Manes dictus est, ad obsequia famularia servum coemit: cui moriens malam illam hæreditatem perinde atque aspidis virus multorum ad interitum ac perniciem reliquit:* Libros nempè Scythiani & Terbinthi seu Buddæ pestiferam doctrinam continentes, in qua Cubricus demortuæ Anus operâ adhuc juvenis planè fuerat instructus.

II. *Itaque Cubricus, qui se Manem vocavit, inter Persas, apud*

quos

quos degebat, disputare instituit. Verùm cùm nemini dogmata sua probaret; sed quicumque doctrinam illius audiebant molestè ferrent, ac novitate ipsá horrendisque illis, & ad decipiendum compositis fabulis ac vocibus vehementer obstupescerent; cùmque omnes ille quos de impio commento sermones habebat, refelli evertique cerneret, occasionem quandam excogitavit, per quam inanissimis illis, & ad stuporem confictis fabulis auctoritatem ascisceret. Cum enim percrebuisset, Persarum Regis filium quádam ægritudine correptum in Regia Persarum urbe decumbere (neque enim Manes illic degebat, sed alio quodam in loco ab Regis aula dissito) excæcante illum improbitate suá, ratus in beri sui Terbinthi sive Buddæ, qui & Scythiani hæres fuerat, libris posse se ad sanandum Regis filium remedia quædam invenire, ex urbe sua digressus, ad Regiam contendit: ac quorsum venisset aperiens certam filio Regis opem promittit. Sed spes impostorem fefellit. Nam cùm ægro medicamenta quædam adhibuisset, expectatione suá frustratus est: adeò ut inter illius manus adolescens postremò sit mortuus, ut vana ipsius ac mendacia promissa convincerentur.

Hæc cùm ita contigissent, jussu Regis in vincula conjicitur. Neque enim Persarum Reges in gravioris delicti reos subinde supplicia decernunt: sed exquisitiori quodam mortis excogitato genere, tormentis priùs illos ac quæstioni subjiciunt. Hactenus Epiphanius. Reliqua ex eodem & aliis compendio referam.

III. Priusquam impostor iste truderetur in carcerem, Cubrici nomen, ut memoriam suæ antiquæ servitutis deleret in *Manem* transtulit: *Manes* autem Persis idem est, ac *allocutio*, seu *dissertatio*. *Quia enim* (inquit Cyrillus Jerof. Catech. 6. num. 24.) *dialecticus sibi alicujus nominis esse videbatur, Manem se, uti probum quemdam sermonem ferendorum magistrum appellavit*. Videntes autem ejus discipuli, Manen, seu etiam Manichæum apud Græcos *insaniam* sonare, ut hoc se & magistrum probro liberarent, eum *Mannichæum*, ideft Manna fundentem ac se Mannichæos appellare cœperunt. Ita S. August. Lib. de Hæref. cap. 46. dicens: *Unde quidam eorum quasi doctiores eo ipso mendaciores, geminata* n *literá, Mannichæum vocant, quasi manna fundentem*.

Interim multos discipulos in suum pertrahens errorem, viginti duos selegit nefariorum suorum dogmatum prædicatores, in quibus tres præ cæteris insignes esse voluit, Thomam, Hermeam, & Addam. Cumque de Christiana Religione multa audivisset, illos cum pecunia Jerosolymam miserat, ut Libros de Lege & Prophetis, Evangelica, & Apostolorum scripta compararent, & ad se deferrent. Qui profecti Libros illos coemerunt, ac reversi, ipsum-

ipſumque in carcerem, ut ſupra conjectum invenientes, nihilominus Libros ei obtulerunt. Quibus acceptis ac diligenter evolutis, malâ fide plura depravavit, & veritati mendacium admiſcens, ea ſuis fabulis ſtuduit accommodare. Dum hæc ageret, contigit ei, ut precibus & ingenti pecuniarum vi corrupto Commentarienſi, è Regis Perſarum carcere fugam arriperet. Quo audito Rex capite mulctavit cuſtodes.

IV. Statim ergo relictâ Perſide Romanorum fines ingreditur: cùmque jam ad Meſopotamiæ deſertum ſeparans Romanorum Imperium à Perſide perveniſſet; intellexit, in oppido Meſopotamiæ Caſchara dicto habitare quemdam virum totum juſtitiæ & pietatis operibus erga viduas orphanos ac pauperes deditum, Marcellum nomine. Cogitans ergo, quòd ſi virum hunc ſibi obnoxium habuiſſet, non in Meſopotamia tantùm, ſed in toto Syriæ Romanique Imperii tractu dogma ſuum extendere poſſet, ad illum ex Caſtello Arabione, quod ad Strangam fluvium ſitum eſt, Epiſtolam ſcripſit, eamque per Turbonem ex diſcipulis ſuis unum miſit, in qua præcipui ejus errores continebantur. Cùm autem hanc integram exhibeat S. Epiphanius Hæreſ. *66*. num. *6*. non abs re erit illam huc transferre, ut hujus nebulonis impudentia appareat. Tale ergo erat ejus initium.

Mannichæus Apoſtolus Jeſu Chriſti, & qui mecum ſunt Sancti omnes & Virgines, Marcello filio cariſſimo, gratia, miſericordia, pax à Deo Patre, & Domino noſtro Jeſu Chriſto: ac te lucis dextera cuſtodiat à præſenti ſeculo nequam ejuſque caſibus & laqueis maligni Amen. Hic quaſi alterius Pauli Epiſtolam ſe auditurum quiſque exiſtimabit, dum ſe *Apoſtolum Jeſu Chriſti* vocat impoſtor iſte. Non miretur tamen, quòd iſtud ſibi nomen arroget, qui & Spiritum Sanctum ſe dicere auſus fuit, quos blaſphemæ arrogantiæ titulos inſectatur S. Auguſtinus Libro contra aliam ejus Epiſtolam edito, quæ ab ejus diſcipulis vocata eſt *Epiſtola Fundamenti* cap. *5*. *7*. & 8. Nunc quid Pſeudo-Apoſtolus iſte in hac Epiſtola ſcribat, videamus.

V. *Quod te ſummâ caritate præditum eſſe cognovi, vehementer ſum gaviſus. Quòd verò non rectæ rationi conſentaneam fidem profiteris, equidem dolui. Quamobrem cùm ad corrigendum genus humanum miſſus fuerim, eorumque, qui ſe in fraudem erroremque commiſerint, rationem habeam, neceſſarium putavi has ad te literas ſcribere, quibus inprimis animæ tuæ, tum tuorum ſaluti conſulerem, ut ne confuſum quiddam perturbatumque ſentires pro eo ac rudiorum magiſtri docent, qui quidem ita prædicant: Bonum & malum ab eodem proficiſci, unumque duntaxat principium ſtatuunt: neque lucem à tene-*

tenebris, bonum à malo, exteriorem hominem ab interiori, ut ante dixi, discernunt ac separant: imò verò alterius cum altero confundendi miscendique nullum finem faciunt. Tu verò, fili, ne ut plerique hominum temerè ac sinè ratione ambo ista conjungito; neque bonitatis auctori Deo tribuito. Nam illi principium ac finem, & horum auctorem malorum ad Deum referunt,, quorum finis maledicto proximus est,, (Hebr. *6.* v. 8.) *Non enim iis quæ in Evangeliis à Salvatore ac Domino nostro Jesu Christo dicuntur fidem adhibent*,, Non potest arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere,, (Matth. 7. v.17.) *Quemadmodum verò Deum Satanæ malorumque quæ ab eo geruntur, conditorem ac procreatorem asserere audeant, magnopere demiror. Atque utinam hactenus vanissima illorum consilia progrederentur, nec Unigenitum Dei Filium Christum Dominum*,, qui de Patris sinu descendit,, *Mariæ cujusdam mulierculæ filium esse dicerent, atque ex sanguine carneque, tum verò reliquo mulierum fœtore prodiisse. Sed ne longiorem Epistolam scribens diutiùs æquitatem tuam detineam, cùm præsertim naturali eloquentiâ caream, his quæ dicta sunt, ero contentus. Ubi verò ad te venero pleniùs omnia cognosces: si quidem salutis tuæ curam aliquam suscipis. Neque enim*,, cuiquam laqueum injicimus,, (1. Cor. 7. v. 35.) *ut stolidiores nonnulli faciunt. Intellige quæ dico, fili carissime*. His Christi apostata, non Apostolus, sua seu veriùs Satanæ dogmata suadere conatur.

VI. Epistolam hanc sibi traditam cùm legisset Marcellus, mirum in modum obstupuit, imò exhorruit. Aderat tunc cum eo Archelaus illius urbis Episcopus; qui lectis in præfata Epistola contentis, infrendens ac Divino ardore percitus, ad Manichæum è Barbaris transfugam & Christi ovium seductorem illicò convolare, eumque capere meditabatur. Sed prudens Marcellus, mitigato precibus Episcopo, Turbonem ad Manem remittere cogitabat. Sed isto recusante reverti misit unum è familiaribus suis, cum Epistola, quâ eum invitabat, ut præsens ea quæ literis indicaverat planiùs posset exponere. Interim Turbo omnia Manis dogmata Marcello & Archelao fusè exposuit.

VII. Acceptis Marcelli literis sine mora Cascharam Manes cum suorum comitatu venit. Quò cum pervenisset, nullâ interjectâ morâ, Marcello sic optante, Archelaus publicam cum eo disputationem inire constituit, cui velut arbitros interesse voluit etiam paganos, nempè Marsipum Philosophum, Claudium Medicum, Ægialeum Grammaticum, & Cleobulum Sophistam. Tunc Archelaus vir in Divina scientia egregius, de Manis erroribus præviè à Turbone edoctus, eum sic est allocutus. Dic mihi quid doceas.

ceas. Respondit Manes: Deus Veteris Testamenti est auctor mali; cùm ipse dicat: Ego sum ignis devorans. Archelaus respondit: cujus ergo erit filius ille qui dixit Lucæ 9. v.49. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut accendatur?* Tu accusas eum qui dixit quod Deus est auctor vitæ & mortis; Cur ergo honoras Petrum qui ad vitam suscitavit Tabitham, morti autem tradidit Saphiram? De eo qui præparavit ignem conquereris; At cur de illo non conquereris qui dixit Matth. 25. v.41. *Discedite à me maledicti in ignem æternum?* Tu accusas eum qui dicit Isaiæ 45. v. 7. *Ego Dominus faciens pacem & creans malum*. Expone mihi, quomodo Jesus Matth. 10. v. 34. dixit: *Non veni pacem mittere sed gladium*. Eodem idiomate loquuntur ambo; cur ergo unum damnas, absolvis alterum?

Manes: Et quis est, inquit, Deus qui excæcat? Et tamen Paulus 2. Cor. 4. v.4. dicit: *Deus hujus seculi excæcavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii*. Lege superiora, inquit Archelaus: *Quòd si etiam opertum est Evangelium nostrum, iis qui pereunt est opertum*. Porrò quis dixit Deum Veteris Testamenti excæcasse mentes infidelium? Nonne idem ait Jesus Matth. 13. v. 13. *Ideò in parabolis loquor eis, quia videntes non vident*. Et Lucæ 8. v. 10. *Ut videntes non videant?* An hoc dixit quia nolebat ut viderent, an potiùs quia erant indigni & claudebant oculos ne viderent? Sol excæcat illos quibus visus est debilis; non quia Sol ad excæcandum sit factus, sed quia oculi malè dispositi sunt. Neque dicit, ego excæco mentes, ne audiant Evangelium, sed ne illuminentur lumine gloriæ Evangelii. Audire Evangelium omnibus permittitur, sed gloria Evangelii solis veris Christianis est reservata. His & aliis teste S. Cyrillo Jerosf. Catech. 6. disputationem suam contra Manem complevit Archelaus, quam postea Syriacè conscripsit teste S.Hieronymo L. de Script. Eccl. c.

VIII. Talibus prostratus Manes, videns adstantes in se concitatos ac sibi timens, qui è carcere fugerat, indè etiam fugâ elapsus, venit ad vilissimum quemdam pagum, ad instar serpentis qui in Paradiso Adamum omittens ad Evam accessit (inquit S. Cyrillus) Ibi cùm quâdam die congregatâ turbâ concionaretur tanto confidentiùs, quòd neminem sibi adversarium formidandum haberet; Presbyter illius loci Diodoridis appellati, qui Diodori seu ut vult Epiphanius Tryphonis nomen gerebat, Vir quidem bonus, sed lenis & animo placidus, videns se ad frænandam impostoris audaciam imparem, Archelaum per literas certiorem reddidit; qui Presbyterum Epistola (quam Valesius ad calcem Historiæ Socratis exhibet) primò confirmavit, suppeditatis ar-

mis, quibus ille cum Mane prælium instauravit, deinde ipse accedens venit ad locum, in quo jam Manes aderat disputationem diei præcedentis continuaturus. Illum ergo aggressus dicentem Jesum Christum hominem fuisse solùm apparentem, tantâ rationum efficaciâ veritatem Incarnationis ostendit, ut confusus obmutuerit. Hinc populi erga Archelaum plausus, in Manen verò commotio, ut nisi Archelaus obstitisset, lapidibus obrutus remansisset.

IX. Itaque fugâ è Diodoride evadens, estò plures ut eum caperent insequerentur, fluvio Stranga clam trajecto, Arabionem, unde discesserat, reversus fuit. Sed Persarum Regis vigilantiam effugere non potuit. Nam (ut ait Epiphanius Hæref. 66. n.12.) *compertâ ejus fugâ, missis Satellitibus in eodem Castello comprehensum hominem ignominiosè in Persidem abduxit, ubi calamo cute detractâ, ultimum de eo supplicium sumsit. Quam quidem cutem utris ad modum infartis paleis ad hodiernum diem in Perside servant. Hunc ergo ille exitum vitæ consecutus est. Ob id Manichæi lectulis suis arundines substernunt.* Ita Epiphanius. Eadem S. Cyrillus Jer. Cat. 6. n. 30. *Capitur*, inquit, *Manes ille, quem sui adorant discipuli, & ad Regem adducitur. Exprobravit ipsi Rex mendacium, & fugam; irrisit servitutem, ultus est pueri interemptionem: damnavit & propter carceris custodum necem. Mani jubet Persico more detrahi cutem: & reliquum quidem corpus ferarum pastui traditum est: illud verò pessimæ mentis conceptaculum cutis pro foribus in sacci modum suspensa fuit. Qui se Paracletum dicebat, & futurorum scientiam profitebatur, suam ipsius fugam comprehensionemque nescivit.*

X. Manis excidium, quod paulò post disputationem cum Archelao secutum est, non videtur ultra annum 278. posse differri, & contigisse mense Martio circa festum Paschatis verisimile est, quo tempore ejus mortem majori quàm ipsum Pascha celebritate recolebant sub nomine *Bematis* idest gradus, seu Tribunalis. Quod Manichæis exprobrans S. Augustinus Lib. contra Epist. fundam. cap.8. *Cùm*, inquit, *sæpè à vobis quærerem illo tempore quo vos audiebam, quæ causa esset, quòd Pascha Domini plerumque nullâ, interdum à paucis tepidissimâ celebritate frequentaretur, nullis vigiliis, nullo prolixiore jejunio indicto Auditoribus, nullo denique festiviore apparatu, cum vestrum* Bema, *idest diem quo Manichæus occisus est, quinque gradibus instructo tribunali & pretiosis linteis adornato, ac in promtu posito ac objecto adorantibus, magnis honoribus prosequamini. Hoc ergo cùm quærerem, respondebatur, ejus diem passionis celebrandum esse, qui verè passus esset: Christum autem qui natus non esset, neque veram, sed simulatam carnem humanis oculis ostendisset, non pertulisse, sed finxisse passionem.*

XI. Ex his apparet, Manis seu Manichæi morte ejus nomen & errores non fuisse extinctos, sed nomen celebratum, & errores à suis discipulis non parvo tempore promulgatos, & veritati Catholicæ non parvam præbuisse materiam eos impugnandi: quod præ cæteris validè præstitit S. Augustinus pluribus Operibus contra Manichæos elaboratis. In suo cœtu ut refert L. de Hæres. cap.46. Hierarchicus ordo is erat: *Promissionem Domini nostri Jesu Christi de Paraclito Spiritu Sancto in suo hæresiarcha Manichæo dicunt esse completam. Unde se in suis literis Jesu Christi Apostolum dicit, ex eo quòd Jesus Christus se missurum esse promiserit, atque in illo miserit Spiritum Sanctum. Propter quod etiam ipse Manichæus duodecim discipulos habuit ad instar apostolici numeri, quem numerum Manichæi hodieque custodiunt. Nam ex electis suis habent duodecim, quos appellant magistros, & tertiumdecimum principem ipsorum: Episcopos autem septuaginta duos, qui ordinantur à magistris: & Presbyteros qui ordinantur ab Episcopis. Habent etiam Episcopi Diaconos. Jam cæteri tantummodo Electi vocantur: sed mittuntur etiam ipsi qui videntur idonei ad hunc errorem, vel ubi est, sustinendum & augendum, vel ubi non est, etiam seminandum.* En quomodo Satanas ad formam Ecclesiæ Christi Synagogam suam in Manichæis erexerat.

XII. Ex duodecim Manis seu Manichæi discipulis tres præcipui fuere Addas, Thomas, & Hermeas (seu Hermas). Ita Epiphanius num.12. dicens: *Ergo ille sic mortuus eos quos dixi discipulos reliquit, Addam, Thomam, & Hermeam, quos antequam illo mortis genere pœnas lueret, in varia loca dimiserat. Hermeas in Ægyptum profectus est, quo cum plerique versati sunt. Neque antiqua est admodum hæc hæresis, adeò ut qui cum Hermea Manis discipulo colloquuti sunt, nobis quæ ad illum pertinebant narraverint. Addas in superiorem regionem abiit, Thomas in Judæam. Atque ab iis Secta illa ad hodiernum usque diem vires atque incrementum habuit.* Ita Epiphanius. Idem dicit S. Cyrillus Catechesi 6. n.31. & Theodoritus L. 1. Hær. Fab. c. 26. cum nominum & regionum aliqua diversitate. Nam quem Epiphanius appellat *Addam* Cyrillus vocat *Baddam* & Theodoritus *Aldam*. Vulgò sub nomine *Adimanti* recensetur maximè à S. Augustino. Quem S. Epiphanius vocat *Hermeam* S. Cyrillus *Hermam* dicit. Theodoritus vult, eum quem vocat Aldam, missum fuisse in Syriam, Thomam verò ad Indos. Thomas iste scripsisse fertur quoddam Evangelium, quod à quibusdam Thomæ Apostoli existimatum falsò fuit: quare Cyrillus prælaudato loco sic monet: *Nullus quæso legat Evangelium secundùm Thomam: non enim est unius è duodecim Apostolis, sed unius de tribus pravis Manis discipuli.*

Præter Libros quos à Scythiano editos in hæreditatem Manes acceperat, de quibus supra, alios proprios edidisse fertur. Plures ei tribuere videtur S. Augustinus L. 5. Confess. c.7., ac ultra Epistolam ad Marcellum, quam retuli, adest Epistola quam vocabant Fundamenti, contra quam Librum scripsit S. Augustinus. Ejus quoque discipuli scripta aliqua reliquerunt. Adimantus seu Addas scripsit Librum contra Legem & Prophetas adversùs quem S. Augustinus scripsit Librum unum. Leucius seu Seleucius Acta sub nomine Apostolorum confinxit, & Libellum de Nativitate B. Virginis. Communiter autem Libros apocryphos producebant, ut Acta Andreæ, Joannis, Petri, & Pauli, & alios quos Gelasius in Synodo Romana proscripsit.

XIII. Hæresis sub Manichæorum nomine evulgari cœpit tempore Aureliani Imperatoris & Felicis I. Romani Pontificis circa ann. Domini 271. Cùm enim, ut dixi, Manes anno 278. occisus fuerit & ante mortem jam misisset discipulos in varias ac dissitas regiones ad eam evulgandam, necesse est asserere, aliquibus annis ante habuisse exordia. Latissimè verò & citissimè propagata est. Nam ex Arabia statim in Mesopotamiam & Persidem delata est. Ex Perside in Syriam transiit & in Ægyptum, Africam, & postea mari trajecto in Hispaniam & Galliam penetravit. In Asia quoque, Paphlagonia, & pluribus Orbis partibus multos infecit.

Diutissimè etiam substitit. Nedum enim S. Epiphanii temporibus per Ægyptum & alias Orientis partes pervagabatur & S. Augustini ætate in Africam transierat (prima ejus proles fuere Hieracitæ de quibus infra). Sedente S. Leone I. Romæ aliquos occupaverat, quam tamen coactâ Synodo inde expulit, ut habetur Serm.15. ejusdem. Anastasii Imperatoris temporibus circa finem seculi 5. adhuc in Perside, Syria, & Mesopotamia grassabatur. Quin & sub Pontificatu Gregorii Magni scilicet annis plus quàm 340. à Manetis morte in Siciliam irrepserat, ut apparet ex ejus Epistola 6. Lib. 4. modò 8. Lib. 5. ad Cyprianum Diaconum. Ex hac enatus fuit in Arabia Mahumetismus velut ex serpentis viperæque ovo prodiens. Divisa postea fuit in varias Sectas, videlicet puros Manichæos, Catharistas, & Macarios à fortis felicitate sic dictos, ut S. August. Hæres. 46. scribit. Hujus hæresis infelix proles seculo 13. fuere Albigenses.

* * *
* *
*

§. III.

Generalia hæresis Manichæorum capita.

I. Nulla unquam ex inferis erupit hæresis tot scatens erroribus ac blasphemiis, sicut hæc ex diabolicis Manichæi faucibus, quæ omnium penè superiorum sordes collegit & proprias addidit; Unde universam Religionem corrupit ac sustulit. Hoc ut Lector agnoscat generale priùs illius systema subjiciam, & postea de singulis sermonem instituam.

II. Manes igitur tanquam suæ doctrinæ basim, supra quam suas fabulas ædificabat, jecerat, quòd duo essent prima principia, bonum unum, alterum malum. Bonum Principem lucis appellabat, malum Principem tenebrarum. Lucem autem ac tenebras non sensu metaphorico, sed reali accipiebat; sic etiam malum non purum defectum, sed realem substantiam esse asserebat: unde quia oportebat ut effectus realis causam realem haberet: nec Deus bonus mali causa esse posset, propterea duo ponebat principia opposita, duo æterna, immortalia, suprema, ac invicem independentia, unum auctorem boni, quem absolutè Deum ac Lucem appellabat: alterum auctorem mali, quem materiam, principem Mundi, malignum, gentem tenebrarum, Diabolum identidem Manichæi vocabant.

III. A principio, ut refert Theodoritus L. 1. Hær. Fab. c. 26., Deum bonum seu Lucem fuisse à malo Deo seu Materia penitùs ignotum, & è contra: & bonum Deum tenuisse quidem partes Septentrionales Orientales & Occidentales, malum verò, idest Materiam, meridionales occupasse dicebat. Verùm multis seculis evolutis inter Materiæ fructus seu effectus seditio orta fuit. Cùmque cœptum esset bellum, & hi quidem insequerentur, illi verò fugerent, ad fines lucis venerunt, unde lucem contemplati, simul & lætitiâ & admiratione affecti decrevere simul junctis copiis adversùs lucem bellum gerere, & rapere eamque suis tenebris miscere. Veritus autem Deus lucis rem universam pugnæ discrimini committere; neque enim, inquit, habebat ignem, ut fulgure ac fulmine uti posset, neque aquam ut inundationem posset inducere, neque ferrum aut alia arma, tale quid cogitavit. Acceptâ lucis particulâ veluti quâdam escâ & hamo in materiam immisit: quæ à materia quasi devorata ei velut glacie concreta & confixa est. Et hinc dicunt coactum fuisse Deum Mundum fabricare ex boni & mali lucis & materiæ seu tenebrarum commixtione: hæc ex Theodorito.

IV. Mun-

IV. Mundus itaque ex naturis boni & mali sic permixtus quinque elementis ex natura mali seu tenebrarum constabat, nimirum fumo, tenebris, igne, aqua, & vento. In fumo nata esse dicebant animalia bipedia & ipsos etiam homines: in tenebris serpentia: in igne quadrupedia, in aquis natatilia, in vento volatilia. His quinque elementis malis debellandis alia quinque elementa de regno & substantia Dei missa esse, & in illa pugna permixta fuisse, nimirùm fumo aera, tenebris lucem, igni malo ignem bonum, aquæ malæ aquam bonam, vento malo ventum bonum. Solem & Lunam duas esse naves per cœlum tanquam per vastum mare navigantes, ac Solem ex igne bono factum, Lunam verò ex bona aqua. Esse autem in eis navibus sanctas virtutes, quæ se in masculos & feminas transfigurant, ut illiciant principes gentis adversæ, & per hanc illecebram commotâ eorum concupiscentiâ fugiat de illis lumen quod membris permixtum tenebant, & purgandum susceperant ab Angelis lucis, purgatumque illis navibus imponatur ad regna propria reportandum. Hucusque ex S. August. L. de Hæres. cap. 46.

Hanc insaniam de Sole & Luna in eis detestatur idem S. Doctor L. 20. contra Faustum cap. 6. ubi postquam eos irrisit, quòd Solem navem fingerent, cùm Sol omnium oculis rotundus appareat, subdit: *Verùm hæc tolerabiliùs vel rideantur vel fleantur in vobis: illud est intolerabiliter sceleratum, quòd de ipsa navi puellas pulchras & pueros proponi dicitis, quorum formosissimis corporibus inardescant principes tenebrarum, ad feminas masculi, & ad masculos feminæ: ut in ipsa flagranti libidine & inhianti concupiscentia de membris eorum tanquam de tetris sordidisque compedibus Dei vestri membra solvantur. Et his obscœnissimis pannis vestris conamini assuere Sanctam Trinitatem, dicentes, Patrem in secreto quodam lumine habitare; Filii autem in Sole virtutem, in Luna sapientiam; Spiritum verò Sanctum in aere.* Quæ cap. 7. & 8. refutando progreditur.

V. Duas Animas in quolibet homine ponebant: unam bonam à bono principio, quæ sit de substantia ejus & corporea ut ipsum. Alteram malam & de mali Principis substantia. Animæ fidelium, idest suorum, ajebant, ab elementis purgatæ ad Lunam deferebantur, indè ad Solem transibant, qui eas ad Deum cum eo reuniendas reportabat. Animæ verò infidelium, seu eorum qui Manis doctrinam non susceperant, ad inferos demittebantur, ut ibi ad tempus à Dæmonibus torquerentur, secundùm criminum mensuram: atque ita purgatæ in alia corpora, sive hominum, sive brutorum, sive plantarum remittebantur. Quòd si adhuc purgatæ non fuissent, in magnum ignem projiciebantur. Et ita totum Redemtio-

demtionis mysterium situm erat in separandis à corporibus malis particulis Divinitatis, eisque suo principio reuniendis.

VI. Nihilominus animas è corporibus separare non permittebatur, imò qui hoc fecisset eidem pœnæ obnoxius fiebat: quare qui animal occidisset, in ejusdem speciei animal converti, & qui plantam vel evulsisset, vel cæcidisset, in eandem plantam verti debebat. Quando ergo quis panem Manichæo exhibebat, dicebat iste: Abscede parumper, donec illum benedicam. Tunc accepto pane dicebat: Ego te non feci; illumque in altum projiciens, illi qui eum fecerat maledicebat. Deinde subjungebat: Ego te non seminavi: qui te seminavit, & ipse seminetur. Ego te non messui: qui te messuit, & ipse metatur. Ego te non coxi: qui te coxit, & ipse coquatur. His protestationibus præmissis panem illum securè comedebat.

VII. Carnibus vesci exhorrebant, nec ova comedebant: lacte & vino abstinebant. Ita S. Augustinus Hæres. 46. *Nec vescuntur*, inquit, *carnibus, tanquam de mortuis vel occisis fugerit substantia Divina, tantumque ac tale indè remanserit, quod jam dignum non sit Electorum ventre purgari. Nec ova saltem sumunt, quasi & ipsa cùm franguntur expirent, nec oporteat ullis mortuis corporibus vesci.... Sed nec alimonia lactis utuntur, quamvis de corpore animantis vivente mulgeatur sive sugatur: non quia putant Divinæ substantiæ nihil ibi esse permixtum, sed quia sibi error ipse non constat. Nam & vinum non bibunt dicentes fel esse principum tenebrarum; cùm vescantur uvis: nec musti aliquid, vel recentissimi sorbent*. Ita describit eorum insanam ac superstitiosam abstinentiam S. Augustinus.

His addit: *Animas Auditorum suorum in Electos revolvi arbitrantur, aut feliciore compendio in escas Electorum suorum, ut jam indè purgatæ in nulla corpora revertantur. Cæteras autem animas & in pecora redire putant, & in omnia quæ radicibus fixa sunt, atque aluntur in terra. Herbas enim atque arbores sic putant vivere, ut vitam quæ illis inest, & sentire credant & dolere, cùm læduntur: nec aliquid indè sinè cruciatu eorum quemquam posse vellere aut carpere. Propter quod agrum etiam spinis purgare nefas habent. Unde agriculturam, quæ omnium artium est innocentissima, tamquam plurium homicidiorum ream accusant; suisque Auditoribus, ideo hæc arbitrantur ignosci, quia præbent indè alimenta Electis suis, ut Divina illa substantia in eorum ventre purgata impetret eis veniam, quorum traditur oblatione purganda. Itaque ipsi Electi, nihil in agris operantes, nec poma carpentes, nec saltem folia ulla vellentes, exspectant hæc afferri usibus suis ab Auditoribus suis, viventes de tot ac*

tantis secundùm suam vanitatem homicidiis alienis. Monent etiam Auditores suos, ut si vescuntur carnibus, animalia non occidant, ne offendant principes tenebrarum in cœlestibus colligatos, à quibus omnem carnem dicunt originem ducere: & si utuntur conjugibus, conceptum tamen generationemque devitent, ne Divina substantia, quæ in eos per alimenta ingreditur, vinculis carneis ligetur in prole. Hucusque Augustinus, indè inferens nuptias ab eis prohiberi, cùm hæ ad generationem prolis ordinentur.

VIII. De productione Adami & Evæ ita fabulabantur, subdit idem S. Doctor: *Adam & Evam ex parentibus principibus fumi asserunt natos: cùm pater eorum nomine Saclas sociorum suorum fœtus omnium devorasset, & quidquid indè commixtum Divinæ substantiæ cœperat, cum uxore concumbens in carne prolis tanquam tenacissimo vinculo colligasset.*

IX. Quid de Christo sentirent, ait: *Christum autem fuisse affirmant, quem dicit nostra Scriptura serpentem, à quo illuminatos asserunt, ut cognitionis oculos aperirent, & bonum malumque dignoscerent, eumque Christum novissimis temporibus venisse ad animas non ad corpora liberanda. Nec fuisse in carne vera, sed simulatam speciem carnis ludificandis humanis sensibus præbuisse, ubi non solùm mortem, verum etiam resurrectionem similiter mentiretur.*

X. De Lege & Evangelio dicebant: *Deum qui Legem per Moysen dedit, & in Hebræis Prophetis locutus est, non esse verum Deum, sed unum ex principibus tenebrarum. Ipsiusque Testamenti Novi Scripturas tanquam infalsatas ita legunt, ut quod volunt indè accipiant, quod nolunt rejiciant, eisque tanquam totum verum habentes nonnullas apocryphas anteponant. Promissionem Domini Jesu Christi de Paraclito Spiritu Sancto in suo hæresiarcha Manichæo dicunt esse campletam. Unde se in suis literis Jesu Christi Apostolum dicit, eo quòd Jesus Christus se missurum esse promiserit, atque in illo miserit Spiritum Sanctum. Propter quod etiam ipse Manichæus duodecim discipulos habuit ad instar apostolici numeri* &c. de quo supra dixi.

XI. De Baptismo & modo orandi ait: *Baptismum in aqua nihil cuiquam perhibent salutis afferre, nec quemquam eorum quos decipiunt, baptizandum putant. Orationes faciunt ad Solem per diem quaqua versum circuit: ad Lunam per noctem, si apparet. Si autem non apparet, ad Aquiloniam partem, quà Sol cùm occiderit ad Orientem revertitur, stant orantes.*

XII. De peccatorum origine & concupiscentia ita sentiebant: *Peccatorum originem non libero arbitrio voluntatis, sed substantiæ tribuunt gentis adversæ: quam dogmatizantes esse hominibus mixtam, omnem carnem, non Dei, sed malæ mentis perhibent esse opificium,*

quæ

quæ à contrario principio Deo coæterna est. Carnalem concupiscentiam, quâ caro concupiscit adversùs spiritum, non ex vitiata in primo homine natura nobis inesse infirmitatem, sed substantiam volunt esse contrariam, sic nobis adhærentem, ut quando liberamur atque purgamur, separetur à nobis, & in sua natura etiam ipsa immortaliter vivat: easque duas animas, vel duas mentes, unam bonam, alteram malam, in uno homine inter se habere conflictum, quando caro concupiscit adversùs spiritum & spiritus adversùs carnem. Nec in nobis sanatum hoc vitium, sicuti nos dicimus, numquam futurum; sed à nobis sejunctam atque seclusam substantiam istam mali, & finito isto seculo post conflagrationem Mundi, in globo quodam tamquam in carcere sempiterno esse victuram. Cui globo affirmant accessurum semper & adhæsurum quasi coopertorium atque tectorium ex animabus, naturâ quidem bonis, sed tamen quæ non potuerint à naturæ malæ contagione mundari.

Hæc ex S. Augustino generalia hæresis Manichæorum capita sunt, multa ex anterioribus hæresibus hausta, quibus tamen sua particularia inseruerunt, quæ omnia sequenti §. rejiciemus.

§. IV.

Errores de Deo & naturâ mali rejecti.

I. PRæcipuum & palmarem errorem de duobus principiis, seu Diis, uno naturâ bono & auctore boni, altero naturâ malo & mali auctore, ab antiquis hæreticis Gnosticis, Marcionitis, & aliis supra refutatis, Manichæi acceperunt: quod inde processit, quia existimarunt malum non esse purum defectum boni, sed substantiam quandam bono adversariam. Qui insanus est, cùm malum nil aliud sit, quàm defectus seu privatio boni. Unde S. Th. 1. p. q. 49. art. 3. directè probat, non posse esse unum summum malum, quod sit causa omnis mali. Primò quia non potest dari aliquid per essentiam malum, nam omnis essentia, seu natura eo ipso quòd ens est, bona est, neque ulla res mala est, nisi quia privatur aliqua essentia aut perfectione. Summum autem malum deberet esse per essentiam malum, sicut summum bonum est per essentiam bonum. Hanc rationem confirmat S. Augustinus Lib. 83. Quæst. qu. 5. his verbis: *Omne igitur quod est, sine aliqua specie non est: ubi autem aliqua species, necessariò est aliquis modus, & modus aliquid boni est: summum ergo malum nullum modum habet, caret enim omni bono. Non est igitur: quia nullâ specie continetur, totum hoc nomen mali de speciei privatione repertum est.* Malum ergo per se

ſe non eſt, ſed in ſubjecto ſecundùm ſe bono eſt, quod aliquo bono privat: ſic tenebræ in ſe ipſis non ſunt, ſed in aere quem bono lucis privant. Hinc deducitur, malum per ſe cauſam eſſe non poſſe, multò autem minùs primam: *Nam eſſe cauſam non poteſt convenire, niſi bono, quia nihil poteſt eſſe cauſa, niſi inquantum eſt ens: omne autem ens in quantum hujuſmodi bonum eſt*. Ita S. Th. dicta q.49. art.1.

II. Probat ulteriùs S.Th. hoc art.3. Sicut ſummum bonum eſt quod nihil habet mali, ita ſummum malum eſſe deberet quod nihil habet boni: atqui hoc poſito malum ſe ipſum deſtrueret, cum ſaltem debeat eſſe in ſubjecto bono: unde dicit Philoſophus in 4. & 5. c.5. *Quòd ſi malum integrum ſit, ſe ipſum deſtruit: quia deſtructo omni bono (quod requiritur ad integritatem mali) ſubtrahitur etiam ipſum malum, cujus ſubjectum eſt bonum*. Ergo ſummum malum eſſe non poteſt.

Sic igitur diſcurrit S. Doctor: *Qui poſuerunt duo prima principia, unum bonum & alterum malum, ex eadem radice in hunc errorem inciderunt, ex qua aliæ extraneæ poſitiones ortum habuerunt: quia ſcilicet non conſideraverunt cauſam univerſalem totius entis, ſed particulares tantùm cauſas particularium effectuum. Propter hoc enim ſi aliquid invenerunt eſſe nocivum alicui rei per virtutem ſuæ naturæ, æſtimaverunt naturam illius eſſe malum. Puta ſi quis dicat, naturam ignis eſſe malam, quia combuſſit domum alicujus pauperis. Judicium autem de bonitate alicujus rei non eſt accipiendum ſecundùm ordinem ad aliquid particulare, ſed ſecundùm ſe ipſum, & ſecundùm ordinem ad totum Univerſum, in quo quælibet res ſuum locum ordinatiſſimè tenet, ut ex dictis patet* (qu.11. ar.3. & q.4. ar.2.) *Similiter etiam qui invenerunt duorum particularium effectuum contrariorum duas cauſas particulares contrarias, neſciverunt reducere cauſas particulares contrarias in cauſam univerſalem communem. Et ideo uſque ad prima principia contrarietatem in cauſis eſſe judicaverunt: ſed cùm omnia contraria conveniant in uno communi, neceſſe eſt in eis ſupra cauſas contrarias proprias inveniri unam cauſam communem: ſicut ſupra qualitates contrarias elementorum invenitur virtus corporis cœleſtis. Et ſimiliter ſupra omnia, quæ quocumque modo ſunt, invenitur unum primum principium eſſendi, ut ſupra oſtenſum eſt* (q. 2. art. 3.)

III. Non diſſimili diſcurſu Manen perſtringit S. Epiphanius Hæreſ. *66*. num.13. Hæc duo principia quæ contraria ponis, adeò invicem debent eſſe ſeparata, ut in nullo communicent, alioquin ſi in aliquo ſociarentur, ſummè contraria non eſſent. *Quòd ſi invicem ſeparata ſunt, horum unumquodque finitum ſit oportet. Quod autem*

autem finitum est perfectum non est: est enim fine suo circumscriptum. Quin etiam terminus aliquis requirendus erit qui utrumque definiat: ne si se mutuò contigerint, communione aliqua extremis illis in finibus copulentur, atque ita constituta illa contrarietas intercidat. Jam verò si quidpiam, quod illa dirimat amborum in medio collocaveris, non potest id quod dirimit illorum esse simile, sed ab utroque diversum. Ex quo infert, quòd istud ea dirimens ac separans, ac nihil habens cum utroque commune, utpotè æternum; erit tertium principium: & sic non duo tantùm, sed tria erunt principia, imò & quatuor: *Neque enim*, inquit, *duo soli terminum hunc ac veluti murum constituere possunt, nisi alter quidam finitor accedat, qui inter illa duo quidpiam quo separetur injiciat.* Hæc & alia subtiliter Epiphanius.

IV. Quia verò Manes hoc principum malum Deo adversum se ponere excusabat, ne Deum auctorem boni faceret auctorem etiam mali seu malitiæ: ostendit num. 15. malum seu malitiam non esse quamdam substantiam, quæ per se causam habere petat, sed in solis malè factis seu actionibus à bono deficientibus consistere. Etenim quatenus aliquid facimus contra rationis regulam malum est: cùm verò nihil agimus malum non est. Et quamvis malum Deo displiceat, Deo tamen repugnare non potest. Si enim malum ab homine excidi ac extingui potest, multò minùs Deo resistere poterit. Et sicut natura hominis, ex cujus operatione malum sequitur, mala non est, ita nec natura Dei, qui illud solùm permittit, mala erit.

V. Hinc nec Dæmon conditione vel naturâ malus dicendus est, sed voluntate malum se fecit. Ita idem Epiphanius num. 16. *De Diabolo quoquè*, inquit, *sic habendum est, eum minimè ab origine ipsa naturæque conditione malum extitisse, sed aliquanto postea tempore malum quod faceret excogitasse: ita tamen ut cujusmodi futurus esset non lateret. Verùm quemadmodum cætera benè atque utiliter esse condita præ excellenti Dei justitia, qui pro singulari sua bonitate existere vult omnia, bonaque sua omnibus in commune proponit. Ac nihilominus tamen pro eo ac libertati cujuscumque concessum est, privatim id permittit, suæ ut voluntati obsequens, quidquid libitum erit efficiat. Ut & ipse ab omni malorum culpa sit immunis, & eorum qui in virtute progrediuntur, atque ab humanitate bonitateque sua præmia referunt, discrimen aliquid statuatur.* Quibus insania Manichæi detegitur, qui specie servandi ab omni malitiæ labe Deum immunem, eum malitiæ subjicit, ut eo etiam nolente prodeat, dum oppositam potestatem, ac substantiam æternam, ac numquam desituram adversùs eum statuit, quæ ipso invito mala producat.

 VI. Pro-

VI. Propterea S. Augustinus Lib. contra Secundinum Manichæum cap. 10. ad quæstionem unde sit malum: *Hoc*, inquit, *à me non quæras, unde sit, cùm tibi jam ipse responderis, qui dixisti, quòd*,, cùm se ipsam cognoverit anima, si modò consenserit, voluntate suâ peccat,,. *Ecce unde est malum; à propria scilicet voluntate. Non autem ista natura, sed culpa est. Ac per hoc etiam contraria naturæ, cui utique nocet privando eam bono, quo beata esse posset, si peccare noluisset. Hanc tu peccati voluntatem moveri non putas in anima, nisi ex alio malo, quod credis esse naturam, quam non fecerit Deus, eamque animam naturam Dei esse contendis: ac per hoc ista mali nescio quæ natura si hanc in anima peccati voluntatem suadendo facit, in peccatum victus dejicitur Deus*. Validum procul dubio, & quod jugulum petit, argumentum: si enim à substantia vel natura Dei est ∴ si anima à natura mala in peccatum trahitur: ergo Deus in peccatum dejicitur.

Jure igitur Concilium Bracarense I. anno 561. Can. 7. decrevit: *Si quis dicit Diabolum non fuisse priùs bonum Angelum à Deo factum, nec Dei opificium fuisse naturam ejus: sed dicit eum ex chao & tenebris emersisse, nec aliquem sui habere auctorem, sed ipsum esse principium & substantiam mali, sicut Manichæus & Priscillianus dixerunt: anathema sit*.

VII. Superest duo Manichæi deliria subjicere, qui naturam mali vitam sensum &c. habere, & adversùs Deum pugnare dicebant. Hoc non meliùs præstitero quàm si ex Augustino dicto Lib. contra Secundinum cap. 20. ea dissipavero. Dicit ergo: *Ecce quantâ impietate, quàm nefariis horrendisque blasphemiis te non vis exuere, ponendo in natura quam non fecit Deus, vitam, sensum, sermonem, modum, speciem, ordinem, & alia innumerabilia bona, & ponendo in ipsa Dei natura ante ullam commixtionem mali ipsam mutabilitatem, quæ capi poterat, & cui timere cogebatur, videns magnam labem ac vastitatem adversùs sua sancta impendere secula, nisi aliquod eximium ac præclarum & virtute potens Numen opponeret. Et ut quid hoc totum, nisi ut illa Dei natura atque substantia sic implicatum teneat hostem subjectum, ut peccans perferat & ligatum, nec totum evadat purgata jam victum & ut damnata servet inclusum?* En quomodo Deum timuisse, ne à gente tenebrarum inquinaretur, asserebant, & proinde substantiam suam in illam immisisse, quo fiebat ut eâ peccante, ipsa quoque peccaret.

VIII. Indè eorum excusationem irridens: *Præclaram verò*, inquit, *excusationem bellicæ necessitatis in Deo vestro invenistis, contra illud quod vobis proponitur, ut respondeatis, quid factura erat Deo gens tenebrarum, si cum ea pugnare noluisset: quam si dixeritis ali-*

aliquid fuiſſe nocituram, fatebimini corruptibilem & violabilem Deum: ſi autem dixeritis, quòd ei nocere non poſſet; quæreretur à vobis: cur ergo pugnavit? Cur ſubſtantiam ſuam corrumpendam, atque violandam, & ad peccata omnia cogendam hoſtibus tradidit? Contra iſtam ergo complexionem numquam exire potuiſtis.

At quia ſe tueri conabantur, Deum hoc feciſſe ad impediendum peccatum, contra ſic proſequitur: *Magnum aliquid vobis & tutum inveniſſe videmini, ut reſpondeatis dicentes, magna eſt iniquitas; appetere aliena, cui Deus iniquitati præbuiſſet aſſenſum, ſi eam gentem quæ hoc auſa fuerat, expugnare noluiſſet. Haberet iſta reſponſio qualemcumque juſtitiæ colorem, ſi ſaltem in ipſo bello natura Dei veſtri ſe integram impollutamque ſervaſſet, & permixta hoſtilibus membris nihil iniquitatis vel coacta vel ſeducta feciſſet: cùm verò tantis facinoribus & flagitiis eam captivam conſentire dicatis; cùm denique ab illa impietate tam immani, quá etiam lumini ſancto, cujus portio eſt, extitit inimica, nec totam perhibeatis poſſe purgari, unde illi meritò retribuere creditis horrendi illius globi æterna ſupplicia: quantò ſatiùs erat inimicum hoſtem in ſua iniquitate relinquere inania molientem, quàm tradere ei partem Dei, cujus vires hauriret, cujus decorem corruptum ſuæ iniquitati ſociaret, quis non videat? quis tantá obſtinatione cæcetur, ut non ſentiat, non attendat, quantò minore iniquitate gens tenebrarum fruſtra naturam invadere conaretur alienam, quàm Deus invadendam, & ad iniquitatem cogendam, & ad pœnam ex aliqua etiam parte damnandam traderet ſuam? Hoccine tandem eſt iniquitati conſentire noluiſſe, & tam ingentem iniquitatem ſinè ulla neceſſitate feciſſe?* His & aliis S. Auguſtinus Manichæos redarguit, eoſque ad hanc blaſphemiam damnandam hortatur. Nam quale flagitium eſt dicere naturam Dei violabilem & corruptibilem eſſe, & captivam fieri, nec captivam potuiſſe ſaltem juſtitiam ſervare? Cum enim Daniel & Leones irriſerit, & iniquitatem eorum à quibus captivus fuerat nullo compulſus terrore contemſerit, natura Dei juxta Manichæos captiva ducta eſt, iniqua facta eſt, non poteſt tota purgari, cogitur in fine damnari.

IX. Ex hactenus dictis colligitur, Manichæos de Deo tanquam de re corporea ac diviſibili in partes ſenſiſſe, cùm dicerent de ſua ſubſtantia particulas in materiam ſibi contrariam immiſiſſe: finitâ etiam & terminis loci circumſcriptâ, cùm ejus ſubſtantiæ particulas viventibus ſingulis incluſas ponerent & alligatas. Et diverſos fines in quibus habitaret Deus, ab iis quos incolebat gens tenebrarum aſſignarent. Unam regionem tribuerent Patri, aliam Filio, aliam Spiritui Sancto. Quare S. Auguſtinus contra Epiſt. Manichæi cap. 23. Manichæos Antropomorphitis pejores pronuntiat, quia

quia illi Deo tantùm humanam formam tribuebant, malè intelligentes aliqua Scripturæ loca: hi verò de Deo corporali modo loquentes mille fabulas de eo texebant.

X. Trinitatem Patris, Filii, & Spiritus Sancti admittebant: Sed unum Deum sub triplici nomine esse dicebant. Sic enim Faustus apud S. Auguft. L. 20. cap. 2. *Nos*, inquit, *Patris quidem Dei Omnipotentis, & Christi Filii ejus, & Spiritus Sancti unum idemque sub triplici appellatione colimus Numen*. Quibus cum Sabellio sentire videbantur. Eos tamen declinasse in Arianismum indicant quæ subdit dicens: *Sed Patrem quidem ipsum lucem incolere credimus summam ac principalem, quam Paulus aliàs inaccessibilem vocat: Filium verò in hac secunda ac visibili luce consistere; qui quoniam sit & ipse geminus, ut eum Apostolus novit, Christum dicens esse Dei virtutem & Dei sapientiam, virtutem quidem ejus in Sole habitare credimus, sapientiam verò in Luna: necnon & Spiritus Sancti, qui est majestas tertia, aeris hunc omnem ambitum sedem fatemur ac diversorium, cujus ex viribus ac spiritali profusione, terram quoquè concipientem gignere patibilem Jesum, qui est vita & salus hominum, omni suspensus ex ligno*. His Faustus & ipse Manichæus fidem suam (veriùs errorem) de Trinitate involvit.

XI. Ultra tres Divinas Personas infinitum Deorum & Angelorum numerum admittebant, quos non quidem creatos, sed ut de substantia boni Dei genitos adorabant. Contra hunc errorem declamat S. Augustinus L. 15. contra Faustum cap. 5. & 6. qui in L. contra Adimantum cap. 13. ait: *Quod propterea faciunt, ut miserrimæ & vesanæ suæ Sectæ etiam Paganorum concilient benevolentiam*. Ideoque crimen imponebant Moysi, quòd Deos alienos vetuerit adorari, dicentes, Veterem Legem non à bono Deo, sed à Principe tenebrarum latam & acceptam fuisse à Moyse promulgatam. Quem errorem in Simonianis & aliis jam supra refutatum Manichæi in suæ Sectæ præsidium suscitarunt. Præter hos de Deo errores tamquam basim, alios, de quibus statim agam, Manichæi ædificabant.

§. V.

Errores de Carne & Christo refutati.

I. POsitis duobus principiis uno bono & bonorum auctore, malo altero & malorum causa, quem Principem tenebrarum appellabant aliqui, alii Hylen, alii Diabolum, dicebant primò: Carnem esse à malo Deo, quia materiâ constantem à malo Deo procedente. Hanc insaniam pluribus in locis S. Augustinus ab eorum

eorum mentibus expellere conatur. L. 12. contra Fauft. cap. 9. ex Apoftolo 1. Cor. 12. qui corpus humanum materiale figuram effe Corporis Chrifti fpiritualis afferens dicit v. 18. *Nunc autem pofuit Deus membra unumquodque eorum in corpore ficut voluit*; ita difcurrit: *Dicit Apoftolus* „ Deus temperavit corpus „; *& dicit ifte* (Fauftus) *Hyle, non Deus. Quid apertius his inimicitiis ante anathemandis, quàm refellendis? Numquid & hic Apoftolus cum diceret*, Deus, *addidit hujus feculi?* Quia verò fortè dicere poterat Fauftus, Deum temperaffe corpus, non difpofitione membrorum, hoc eft fabricando & conftruendo, fed admixtione lucis fuæ, ut fcilicet hæc membra ita diftincta & locata fedibus fuis alter pofuerit qui hoc fabricavit: Deus autem mifcendo bonitatem fuam hujus fabricæ malitiam temperaverit. Sed nec hoc poffe dici inquit Auguftinus: *Habes enim & paulò fuperiùs* „ Deus pofuit membra fingulum quodque eorum in corpore prout voluit „. *Quis jam non intelligat, fecundùm hoc Deum dictum temperatorem corporis, quòd ex multis membris corpus fabricavit, officia diverforum operum in unitatis compage fervantibus?*

Deinde cap. 10. à Manichæis petit, an corpora antequam Deus lucis particulam in ea immitteret, haberent hanc membrorum concordiam, quam laudat Apoftolus. Cùmque eam habuiffe negare non poffint: repebant enim, ambulabant, natabant, volabant quæque pro fuo genere, videbant quoquè, audiebant, alimentis congruis utebantur, prolis etiam fœcunditas fuppetebat: nam & conjugia tribuunt illis: Habebant ergo hanc membrorum concordiam: & à quo habebant, nifi à Deo, qui tefte Apoftolo hanc pofuerat? Quòd fi ex commixtione Divinæ lucis hanc ampliùs in hoc Mundo non habent, vel nifi valdè attenuata habent, exclamat S. Doctor: *O quàm magna bona commixtione boni perdidit gens tenebrarum!*

II. Qualiter igitur originem Carnis Manichæi ftatuerent, refert & refutat S. Auguftinus L. 6. contra Fauftum cap. 8. *Dicunt*, inquit, *ifti vaniloqui & mentis feductores, in illa pugna, quando primus eorum homo, tenebrarum gentem elementis fallacibus irretivit, utriufque fexus principibus indidem captis, cùm ex eis Mundus conftrueretur, plerofque eorum in cœleftibus fabricis colligatos, in quibus erant etiam feminæ aliquæ prægnantes; quæ, cùm Cœlum rotari cœpiffet, eamdem vertiginem ferre non valentes, conceptus fuos abortu excuffiffe, eofque abortivos fœtus & mafculos & feminas de Cœlo in terram cecidiffe, vixiffe, creviffe, concubuiffe, genuiffe. Hinc dicunt effe originem carnium omnium, quæ moventur in terra, in aqua, in aere.*

His

His narratis S. Doctor sic discurrit: *Ergo si de Cælo est origo carnium, absurdissimum est propter hoc eas immundiores putare: præsertim quia in ipsa structura Mundi, eosdem principes tenebrarum, ita per omnes contextiones à summis usque ad ima colligatos dicunt, ut quantò quique amplius haberent commixti boni, tantò sublimiùs collocari mererentur: ac per hoc mundiores carnes esse deberent, quarum origo de Cælo est, quàm fruges, quæ oriuntur ex terra. Deinde quid tam insanum dici potest, quàm conceptus ante vitæ commixtionem tantò vivaciores fuisse, ut & abortivi & de Cælo in terram ruentes viverent, commixtâ autem vitâ, nisi tempore maturo editi vivere non possint; & si de aliquo altiore loco cadant, continuò moriantur? Utique si regnum vitæ contra regnum mortis belligeravit, commixta vita vivaciores facere debuit, non corruptibiliores.* His & aliis eorum insaniam Manichæis Augustinus demonstrat.

III. Ex hoc errore dicebant secundò: Christum veram carnem non habuisse, sed simulatam speciem carnis ludificandis sensibus præbuisse, ac proinde nec verè passum, nec mortuum, nec verè resurrexisse. Et sic Incarnationis mysterium, beneficium passionis, mortis ac resurrectionis Christi tollentes, totam Christianam Fidem evertebant. Ut enim ait Paulus 1. Cor. 15. v. 14. *Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra, inanis est & fides vestra.* Hunc errorem à Simonianis & aliis, contra quos supra egi, hauserant Manichæi. Ita se credidisse, cùm eorum errore detineretur, fatetur S. Augustinus L. 5. Confess. cap. 10. nimirùm, Salvatorem non de Virgine in carne natum, sed de massa lucis Divinæ emissum: *Ipsum quoque*, inquit, *Salvatorem nostrum Unigenitum tuum tamquam de massa lucidissimæ molis tuæ porrectum ad nostram salutem, ita putabam, ut aliud de illo non crederem, nisi quod possem vanitate imaginari. Talem itaque naturam ejus nasci non posse de Maria Virgine arbitrabar, nisi carni concerneretur. Concerni autem, & non inquinari non videbam, quòd mihi tale figurabam. Metuebam itaque credere in carne natum, ne credere cogerer ex carne inquinatum.* His suum priscum errorem Deo sincerè confitetur Augustinus. Fuit enim per novem annos Manichæis erroribus detentus, & in eadem Secta unus ex auditoribus.

IV. Ita de Christo digniùs se sentire gloriabantur Manichæi. Quos tamen refutat idem S. Augustinus Serm. 237. (aliàs 145.) de Tempore, ubi sumto argumento ex Apostolis, qui putantes eum post resurrectionem spiritum sub apparentia carnis fuisse, fuerunt à Christo correcti, ait: *Sed tu meliùs te dicere putas, quia dicis, spiritus erat, spiritus apparebat, spiritus videbatur, spiritus in homine conversabatur. Hoc dicis, ut dixi, hoc putabant & discipuli.*

Si nihil mali dicis, si bonum est quod dicis: bonum erat quod discipuli putabant. Si Dominus sic eos dimisit, ut hoc putarent; dimittendus es & tu. Hoc enim credebant, quod & tu: si bonum est quod tu credis, bonum erat quod illi credebant. Sed non erat bonum. Ait illis Dominus,, Quid turbati estis,,? *Perturbatio credidit, quod credis. Quid?*,, Putabant se spiritum videre,,. *Et Dominus ad hæc;*,, Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in cor vestrum,,? *Cogitationes istæ terrenæ sunt. Si enim cœlestes essent, descenderent in cor, non ascenderent....;*,, Videte manus & pedes meos, palpate & videte,,. *Si parum est vobis adtendere, manus mittite. Si parum est adtendere, nec sufficiat tangere; palpate. Nec tangite solùm dixit; sed palpate & contrectate. Probent sibi manus vestræ, si mentiuntur oculi vestri*,, Palpate & videte,, *oculos in manibus habete. Quid palpate, & quid videte?*,, Quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere,,. *Errabas cum discipulis* (inquit Manichæo Augustinus) *corrigere cum discipulis*.

V. Christus ergo, & Dominus David est, & filius David est. Dominus David semper, filius David ex tempore: Dominus David natus de substantia Patris, Filius David natus ex Maria Virgine, & conceptus de Spiritu Sancto. *Utrumque teneamus* (ait S.Doctor Serm. 92. aliàs 235. de Tempore) *unum horum nobis æterna habitatio, alterum horum nobis est à peregrinatione liberatio. Dominus enim noster Jesus Christus nisi dignatus esset fieri homo, periisset homo. Factus est quem fecit, ne periret quem fecit. Homo verus, Deus verus: Deus & homo totus Christus. Hæc est Catholica Fides. Qui negat Deum Christum, Photinianus est. Qui negat hominem Christum, Manichæus est. Qui confitetur Deum æqualem Patri Christum & hominem verum passum verè, sanguinem fudisse verum: non enim veritas nos liberaret, si falsum pretium pro nobis daret: utrumque qui confitetur, Catholicus est. Habet patriam, habet viam. Habet patriam*,, In principio erat Verbum,,: *habet patriam*,, Cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo,,. *Habet viam*,, Verbum caro factum est,,: *habet viam*,, semetipsum exinanivit, formam servi accipiens,,. *Ipse est patria quò imus, ipse via quà imus. Per ipsum ad ipsum eamus, & non errabimus*. Ita pulchrè & acutè S. Augustinus.

IV. Hâc tamen viâ incedere Manichæi nolebant: qui odio carnis abrepti consequenter dicebant Tertiò: Christum non ad corpora liberanda, sed ad solas animas reparandas venisse: & animarum tantummodo Resurrectionem per prædicationem veritatis nunc impleri, corporum autem resurrectionem nusquam futuram (ex S. Auguft. L. de Hæref. cap.46. & L.4. contra Faustum

cap. 2.) Nec mirum. Qui enim carnem à malo Deo prodiisse, & propterea in Christo nec fuisse, nec surgente ipso surrexisse effutiebant, dicere tenebantur, nec in aliis resurrecturam: contra doctrinam Pauli 1. Cor. 15. ubi expressè carnis resurrectionem affirmat futuram: & præcipuè v. 53. *Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.*

VII. Ob eandem rationem Quartò: execrabantur generationem, eamque impediebant; nuptias consequenter damnantes, easque in fornicationem vertentes: quia etsi mulieribus uterentur, tamen ne ex coitu generatio fieret, impediebant, quòd eâ viâ materiæ & mali principii causam agi existimarent; & quòd Divinam substantiam in omnibus ut somniabant alimentis permixtam, & in eos cum ciborum substantia ingressam, vinculis carneis per generationem ligari in prole censerent. De hoc adversùs Secundinum cap. 21. S. Augustinus: *Novi*, inquit, *unde veniat indignatio tua: non enim tibi tam fornicaria displicet in fornicatione, quàm quòd in matrimonium commutata est, & conversa ad pudicitiam conjugalem, ubi Deum creditis vestrum in procreando filios arctioribus carnis vinculis colligari: cui putatis parcere meretrices, qui dant operam ne concipiant, ut ab officio pariendi liberæ, libidini serviant; feminæ quippe conceptus apud vos carcer est & vinculum Dei. Hinc tibi etiam illud displicet* „ Erunt duo in carne una „.... *Hinc etiam displicet* „ Crescite & multiplicabini „: *ne Dei vestri multiplicentur ergastula.*

Et cap. 22. prosequitur: *Insultas, quòd mihi doluerit sterilitas Saræ. Non planè hoc ego dolui, quia & ipsa prophetica fuit. Vestris autem sacrilegiis fabulosis congruit, non sterilitatem Saræ, sed fæcunditatem dolere, quia omnis feminæ fæcunditas dura est Dei calamitas: unde non mirum est, quia in vobis maximè impletur, quod de talibus prædictum est* „ Prohibentes nuptias „. *Neque enim tam concubitum, quàm nuptias detestamini: quoniam in eis concubitus causâ propagandi, non vitium, sed officium est: à quo immunis est continentia virorum feminarumque sanctarum; non quia sicut malum illud devitaverunt, sed quia melius elegerunt.* Hisce postremis verbis præfocat Augustinus modernorum Hæreticorum calumniam, quâ cælibatum in Ecclesia Catholica profitentes traducunt, tanquam matrimonium damnent: non enim *sicut malum illud devitaverunt, sed melius elegerunt.*

VIII. Hoc flagitio pollutos quidem fuisse Manichæos constat, tum ex dictis, tum ex iis quæ idem S. Doctor profert L. 15. contra Faustum cap. 7. ubi ostendens, eos omnia præcepta tabulæ Decalogi pessumdare; *Hinc etiam*, inquit, *consequens præceptum, quod est,*

est,, Non mœchaberis ,, *ita violatis, ut hoc maximè in conjugio detestemini, quòd filii procreantur; ac sic Auditores vestros, dum cavent, ne feminæ quibus miscentur concipiant, etiam uxorum adulteros faciatis. Ducunt enim eas ex lege matrimonii, tabulis proclamantibus, liberorum procreandorum causâ: & vestrâ lege, metuentes, ne particulam Dei sui fordibus carnis afficiant, ad explendam tantùm libidinem feminis impudicâ conjunctione miscentur; filios autem inviti suscipiunt, propter quod solùm conjugia copulanda sunt Quomodo ergo non prohibes nubere, quod de te tantò ante prædixit Apostolus, quando id conaris auferre de nuptiis, unde sunt nuptiæ? Quo ablato, mariti erunt turpiter amatores, meretrices uxores, thalami fornices, soceri lenones*. Idem eis improperat L. de Moribus Manichæorum cap. 18. ubi addit, Manichæorum Electos consuevisse monere suos auditores (qui apud Manichæos secundus erat gradus nec ipsis nuptiæ prohibebantur) ut observarent tempus, quo ad conceptum mulier apta esset, eoque tempore à concubitu temperarent.

IX. Quintò: carnibus abstinebant Manichæorum Electi earumque usum detestabantur, quia cùm, ut ex illis refert S.Augustinus Lib. de Moribus Manich. cap.15., in omnibus animantium motibus, & alterationibus fugiat sensim aliqua Divinæ substantiæ particula, & à carnibus mortuis etiam abierit anima bona, nil aliud in carnibus præcipuè remanet, quàm fæx sordidissima, ex qua per concubitum caro formetur: unde concludebant: *Quocirca cùm anima etiam carnem deseruerit, nimias sordes reliquas fieri, & ideò eorum qui vescuntur carnibus, animam coinquinari*. Ovis etiam & lacte uti, nefas existimabant.

Lambertus Danæus, qui nihil intentatum relinquit, quo Catholicis calumnietur, Opusc. de Hæref. cap.46. ,, Papistæ, inquit,
,, dum in suis jejuniis ex Gregorii decreto, quod est in Canone.
,, Denique distinc. 4. refugiunt & damnant esum eorum omnium,
,, quæ Sementinam, ut ipsi loquuntur, trahunt originem carnis,
,, manifestè in Manichæorum errorem incidunt. Hoc ipsum
,, damnat Paulus 1. Cor. 9. v.7. 1.Timoth.4. v.3. & Dominus ipse
,, Genes. 9. v.4. 5. Actorum 10. v.13.

At dicat mihi calumniator iste. Unde didicit, Catholicos, quos ipse Papistas hæretico spiritu appellat, in suis jejuniis à carnibus, ovis, & lacticiniis abstinere, quia putent ea naturâ suâ mala esse, ut Manichæi, Encratitæ, & alii existimarunt, quos proinde damnat Paulus: & non potiùs ab illis abstineant, ut debilioris nutrimenti cibis utantur, ut carnem macerent? Ad hunc finem abstinentiam ab illis certo tempore Ecclesia præcipit: cur

Danæus non audit potiùs Paulum Rom. 14. v. 3. dicentem: *Is qui manducat non manducantem non spernat*. Et v. 21. *Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum?* Si bonum est abstinere à carnibus, ne infirmi offendantur, cur bonum non erit abstinere, ne caro concupiscat adversùs spiritum? Audiat S. Augustinum L. 30. contra Faustum similia objicientem cap. 5. *Christiani, non Hæretici, sed Catholici edomandi corporis causâ, propter animam in orationibus ampliùs humiliandam, non quòd illa esse immunda credant, non solùm à carnibus, verùm etiam à quibusdam terræ fructibus abstinent; vel semper, sicut pauci, vel certis diebus atque temporibus, sicut per Quadragesimam ferè omnes, quantò magis quisque vel minùs seu voluerit, seu potuerit. Vos autem ipsam creaturam negatis bonam, & immundam dicitis, quòd carnes Diabolus operetur fæculentiore materiâ mali; ac per hoc eas tamquam immundiora & truculentiora Dei vestri vincula exhorrentes abjicitis*. En ab Augustino statutum discrimen inter abstinentiam à carnibus Catholicorum & Manichæorum. Cur ergo eos cum Manichæis confundit? Cur veriùs ipse cum Joviniano sentire & loqui dicendus non est, qui teste S. August. Hæresi 82. dicebat, *nec aliquid prodesse jejunia, vel à cibis aliquibus abstinentiam?* Sed de hoc fusè locutus sum in Vera Ecclesia Tom. 2. p. 1. art. 6. Illuc ergo Lectorem meum remitto.

X. Sextò: Vinum quoque ut fel Principum tenebrarum aversabantur, uvas tamen comedebant, putantes in uvis Dei sui particulam adhuc manere, ab eis autem calcatis & in mustum ac vinum redactis eam abiisse; hinc S. Augustinus L. 20. contra Faustum dicentem parem sibi religionem esse cum Catholicis circa panem & calicem cap. 13. ait: *Cur autem arbitretur Faustus parem nobis esse religionem circa panem & calicem, nescio, cùm Manichæis vinum gustare, non religio sed sacrilegium sit. In uva enim agnoscunt Deum suum, in cupa nolunt, quasi aliquid eos calcatus & inclusus offenderit*. Hinc sub unica tantùm specie Manichæi Eucharistiam sumebant: quo indicio eos detegendos monet S. Leo Serm. 41. de Quadragesima 4. cap. 5. dicens: *Cumque ad tegendam infidelitatem suam nostris audeant interesse mysteriis, ita in Sacramentorum communione se temperant, ut interdum, ne penitùs latere non possint, ore indigno Christi corpus accipiant, sanguinem autem redemtionis nostræ haurire omninò declinent. Quod ideò vestræ notum facimus sanctitati, ut vobis hujuscemodi homines, & his manifestentur indiciis, & quorum deprehensa fuerit sacrilega simulatio, à Sanctorum societate sacerdotali auctoritate pellantur*. Qualia autem horrenda in sua Eucharistia agerent infra dicam.

XI. Panem mendico ac extremè esurienti, vel cujuscumque ge-

generis cibum præbere nefas arbitrabantur, ne adminiculum darent materiæ, & mali principii causam agerent (tacitè improbantes factum Christi, qui ad turbas famelicas pascendas panes multiplicavit) & hoc quia putabant, à nemine, quàm à suis Electis Divinam substantiam in alimentis detentam, & quasi inquinatam purgari ac liberari posse. Unde S. Athanasius in Epistola ad Solitarios ait: *Pro re hostili habetur apud Manichæos pauperum commiseratio.*

Attamen S. Augustinus supponit, pauperi importunè petenti nummos dare non exhorruisse: ideòque L. de Moribus Manichæorum cap.16. eos irridet dicens: *Quæ cùm ita sint, etiam panem mendicanti dare prohibetis: censetis tamen propter misericordiam, vel potiùs propter invidiam nummos dari. Quid hic priùs arguam, crudelitatem, an vecordiam? Quid enim si eo loco res agatur, ubi cibus inveniri non potest? Homo egens ille fame moriturus est, dum tu vir sapiens & benignus magis cucumerem, quàm hominem misereаris. Hæc est profectò (quid enim dicam congruentiùs & planiùs?) falsa misericordia, & vera crudelitas. Nunc vecordiam videamus. Quid enim si nummis illis quos dederis, sibi panem emat? Nonne hoc in illo pars illa vestra Divina, qui hanc sumit à venditore, passura est, quod passura erat, si te dante sumsisset? Involvit igitur sordibus peccator ille mendicus partem Dei revolare cupientem, tuis nummis ad tantum scelus adjutus: & tamen vos homines prudentissimi interesse arbitramini, si homicidium facturo non detis hominem quem occidat, sed scientes pecuniam, unde occidendum comparet, detis. Quid ad hanc insaniam addi potest? Ita enim fit, ut aut homo moriatur, si venalem non invenerit cibum, aut cibus ipse, si invenerit: quorum alterum est verum homicidium; alterum vestrum, vobis tamen ita tribuendum, tamquam utrumque sit verum.* Ita irridens eorum insaniam detegit, & dissipat S. Augustinus.

XII. Septimò: Odio quo adversùs carnem ferebantur Sanctorum reliquias execrabantur: unde Faustus Manichæus, ut videre est apud S. Augustinum Lib. 20. contra ipsum, improperabat hoc Catholicis, quòd eas venerantur dicens cap. 4. *Idola vertistis in Martyres, quos votis similibus colitis.* Hinc vides, à quibus hauserint moderni Hæretici sacras reliquias contemnere, & nos qui eas veneramur de idololatriæ crimine accusare. Utrosque tamen calumniatores esse S. Augustinus demonstrat ibidem cap.21. dicens: *Populus Christianus memorias Martyrum religiosá solemnitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum consocietur, atque orationibus adjuvetur: ita tamen, ut nulli Martyrum, sed ipsi Deo Martyrum, quamvis in memoriis Martyrum, constituamus alta-*

altaria. Quis enim Antistitum in locis Sanctorum corporum assistens altari, aliquando dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? Sed quod offertur, offertur Deo, qui Martyres coronavit, apud memorias eorum quos coronavit: ut ex ipsorum locorum admonitione major affectus exsurgat ad acuendam caritatem, & in illos quos imitari possumus, & in illum, quo adjuvante possumus. Colimus ergo Martyres eo cultu dilectionis & societatis, quo in hac vita coluntur sancti homines Dei, quorum cor ad talem pro Evangelica veritate passionem paratum esse sentimus. Sed illos tantò devotiùs, quantò securiùs post certamina superata, quantò etiam fidentiori laude prædicamus jam in vita feliciores victores, quàm in ista adhuc usque pugnantes. At illo cultu quæ Græcè Latria *dicitur, Latinè uno verbo dici non potest, cùm sit quædam propriè Divinitati debita servitus, nec colimus, nec colendum docemus, nisi unum Deum.* Hæc erat Augustini temporibus Ecclesiæ Catholicæ fides: eadem modò est Ecclesiæ Romanæ. Quod tunc opponebant Manichæi, opponunt modò Protestantes. Quis pro vera fide pugnet quisque judicabit. De hoc egi in Vera Ecclesia Tom.2. p.2. art.15.

XIII. Octavò: De Christo alia ridicula simul & indigna spargebant, nimirùm fuisse Serpentem illum, qui Adamo & Evæ per esum pomi scientiam boni & mali infudit. Ita ex S. August. L. de Hæresibus cap. 46. Quam insaniam ab Ophitis supra rejectis hauserant. Rursùs Christum esse Solem hujus Orbis, eos tradidisse refert Theodoritus L.1.Hæret. Fab. c.26. Re verâ tamen Christum in Sole potiùs & Luna, sicut Spiritum Sanctum in aere habitasse asserebant, ut ex Fausto apud S. Augustinum L. 20. contra ipsum edito cap.2. apparet.

Quia verò mendacium sibi nunquam constans esse potest, Christum, seu Jesum, à quo tanto conatu ex dictis veram carnem auferentes verè patibilem esse & ex Virgine natum esse negabant, dicebant postea, ex Spiritu Sancto & terra patibilem gigni, & in omnibus herbis, & arboribus esse suspensum. Unde vel duos Christos fingebant: unum in Sole & Luna degentem, qui sub Pontio Pilato apparenter tantùm esset passus, & alterum patibilem & per terram distentum; vel secum ipsi pugnabant. Hujus delirii testis est & irrisor S. Augustinus L. 20. contra Faustum c. 11. ubi: *Quid autem hinc dicam*, inquit, *quod ait* ,, Ex viribus Sancti Spiritus ac spiritali profusione terram quoque concipientem gignere ,, patibilem Jesum, qui est vita & salus hominum omni suspensus ,, ex ligno ,,? *O demens! .... potestne terra de Spiritu Sancto concipere patibilem Jesum, & Maria Virgo non potuit? Compara si audes virginalia viscera tantâ sanctitate sanctificata cum omnibus terræ locis*,

locis, ubi arbores herbæque gignuntur. Itane in illa femina exborrescis, aut borrescere te fingis uterum pudicitiæ dedicatum: & in bortis omnibus circum quasque urbes ex cloacinis aquis Jesum gigni non exborrescis? .... An ut boc defendatis, dicetis, Spiritum Sanctum incontaminabili ubique pollere præsentiâ? Respondetur vobis: Cur non ergo & in utero virginali?

Inde post multa, quæ à Lectore meo videnda reservo: *Postremò*, subdit, *dicite nobis, quot Christos esse dicatis. Aliusne est, quem de Spiritu Sancto concipiens terra patibilem gignit omni non solùm suspensus ex ligno, sed etiam jacens in berba? Et alius ille quem Judæi crucifixerunt sub Pontio Pilato; & tertius ille per Solem Lunamque distentus? An unus atque idem ex quadam sui parte ligatus in arboribus, ex quadam verò liber, eidem ligatæ captæque subveniens?* Deinde procedit ostendens: quòd si idem est qui fuit crucifixus, aut corpus verum non habuit, & sic pati non potuit. Aut habuit, & sic quærit, unde habuerit, cùm omnia corporea ex gente tenebrarum esse dicant, imò nec substantiam Divinam cogitare nisi corpoream valuerint. Unde concludit, eos cogi admittere, aut sinè corpore crucifixum esse Christum: aut eum habuisse corpus de gente tenebrarum: aut dari corpus de Divina substantia, quod tamen possit ligno affigi & occidi. At miseros istos tot contradictionibus implicatos dimittentes, ad ulteriores eorum dementias procedamus.

§. VI.

Errores de Homine, Animabus, Libero arbitrio, Fide, Bello &c.

I. Tot hujus turpissimæ Sectæ fuere deliramenta, ut singulis referendis & simul refutandis vix integer Tomus sufficeret. Strictè ergo ea recensebo. De Mundi creatione, hanc ut dixi cum S. Augustino Hær. 46. ex conflictu gentis tenebrarum cum Deo processisse effutiebant, ut Divina substantia corporibus ligaretur. De Adami etiam & Evæ productione eorum fabulam cum S. Augustino citato loco supra exposui. Hanc Epiphanius Hæresi 66. num. 30. ita refert: *Eum qui ita loquutus est* „ Venite; faciamus hominem ad imaginem nostram & similitudinem „ *sive ad eam quam vidimus formam, Principem esse, qui reliquis Principibus dixerit: Adeste: date mibi ex illa luce, quam accepimus* „ & faciamus hominem „ *ad nostram qui Principes sumus effigiem, qualem aspeximus; qui quidem primus homo est: ita hominem fabricasse. Eâdem*

dem & Evam ratione condidisse, eique de sua cupiditate ad Adamum decipiendum impertiisse. Ita Epiphanius.

Aliter fabulam hanc narrat Theodoritus L.1. Hær.Fab. c.26. his verbis: *Porrò autem hominem quoque dicunt non esse à Deo formatum, sed à Principe materiæ, eum autem Saclam nominant, & similiter dicunt, Evam à Sacla & Nembrod factam esse: & Adam quidem belluina forma præditum creatum fuisse; Evam autem inanimam & immobilem. Masculinam autem Virginem, quam Filiam lucis nominant & Joel appellant, vitam & lucem Evæ impertiisse. Adam verò ab Eva feritate liberatum esse. Saclam autem cum ea primùm coiisse & belluæ formâ præditum filium ex ea suscepisse. Deinde cum ea etiam rursùs conjunctum esse dicunt*. Sed quid in hisce nugis seu veriùs impietatibus Lectorem detineo? Veriùs dixissent, non primos homines, sed Manichæum & suos à Principe tenebrarum Diabolo ortum suum accepisse.

II. Nec eos convincere posses provocando ad Scripturam, aliter productionem Adami & Evæ, & quidem à Deo summo omnium conditore, factam, enarrantem. Nam Vetus Testamentum (& is erat alter eorum error) integrum rejiciebant; asserentes, Deum qui per Moysen Legem dedit, & in Prophetis loquutus est, non esse verum Deum sed unum ex Principibus tenebrarum. At hìc etiam se stultos manifestabant. Si enim Princeps tenebrarum condidit hominem, si idem Veteris Testamenti auctor est: cur hominis conditionem non exponunt, eo modo quo Vetus Testamentum in Genesi eam factam fuisse narrat? Sed eorum mentes quasi miseræ naves omni vento huc illucque circumferuntur. Quare eâdem ratione etiam Novi Testamenti Scripturas adulteratas esse contendebant, nec in totum admittebant ut veras. Unde S. Augustinus L.17. contra Faustum c.3. *O mirabilem*, inquit, *insaniam! De Christo aliquid narranti nolle credi Matthæo, & velle credi Manichæo. Si Matthæus non interfuit, cùm Christus dixisset*: Non veni solvere Legem aut Prophetas, sed adimplere,, *& propterea non est ei credendum: numquid Manichæus interfuit, aut jam vel natus fuit, cùm Christus inter homines appareret? Secundùm ergo hanc fidei vestræ legem, nihil ei de Christo testificanti credere debuistis. Nos autem non propterea dicimus non credendum esse Manichæo, quia dictis factisque Christi non interfuit, & longè post natus est: sed quia de Christo contra Christi discipulos loquitur, & contra Evangelium, quod illorum auctoritate firmatum est. Habemus enim Apostoli vocem, qui in Spiritu Sancto tales venturos esse cernebat. Unde fidelibus dicebat, si quis vobis evangelizaverit, præterquàm quod accepistis, anathema sit*. Ita S. Augustinus, qui postquam multis ostendit,

dit, credendum esse Matthæo, & quòd si Matthæo credere nolunt, credant saltem Joanni attestanti Legi & Prophetis; concludit: *Undique tergiversatio vestra contunditur. Apertè dicite, non vos credere Christi Evangelio: nam qui in Evangelio quod vultis creditis, quod vultis non creditis, vobis potiùs quàm Evangelio creditis.* Audiant hoc moderni Hæretici, qui suo privato spiritu judices Evangelii se constituunt.

III. Quia verò dicebant, in Manichæum descendisse Spiritum Sanctum & in eo impletum fuisse, quod Christus promiserat Joan. 14. v. 16. *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis*: respondeant quæso. Paraclitus, quem Christus Apostolis promisit, *Spiritum veritatis* futurum esse dixit, quo repleti in die Pentecostes omnem Evangelicam veritatem Ecclesiæ tradiderunt. Porrò cùm Paraclitus, quo se imbutum dixit Manichæus, contraria locutus sit doctrinæ ab Apostolis traditæ, vel duos Paraclitos Spiritus Dei invicem pugnantes admittere necesse erit, quo fiat, ut cui credendum sit, ignoremus: vel dicendum, ut re verâ est, Spiritum quo se impletum jactabat Manichæus, non esse Paraclitum Dei Spiritum Veritatis, sed Spiritum Principis tenebrarum Diaboli, Spiritum mendacii, qualem fuisse Spiritum, quo se impletum jactabat Montanus supra ostendi: quod S. Augustinus confirmat L.32. contra Faustum c.17. *Quia enim*, inquit, *post resurrectionem & ascensionem Domini continuò venturus erat Spiritus Sanctus, apertissimè dictum est à Joanne* (c. 7. v. 39.) „ Spiritus enim nondum erat datus, quia Jesus nondum fuerat glorificatus „. *Si hæc itaque causa erat, ut non daretur, quia nondum erat clarificatus Jesus, procul dubio clarificato Jesu jam causa erat ut statim daretur.*

IV. Rursùs cùm Manichæi asserérent, Manen suum non tantùm fuisse à Paraclito missum, sed à Paraclito susceptum eo modo, quo Jesus susceptus fuit à Verbo, seu Filio Dei, placeat audire Augustinum L. contra Epistolam Manichæi c. 7. eos ita perstringentem: *Quæro, cùm Pater & Filius & Spiritus Sanctus, vobis etiam confitentibus, non dispari naturâ copulentur, cur hominem susceptum à Spiritu Sancto Manichæum, non putatis turpe natum ex utroque sexu prædicare, hominem autem susceptum ab Unigenita Sapientia Dei, natum de Virgine credere formidatis? Si caro humana, si concubitus viri, si uterus mulieris non potuit inquinare Spiritum Sanctum, quomodo potuit uterus Virginis inquinare Dei Sapientiam? Manichæus ergo iste, qui de Sancto Spiritu & Evangelica lectione gloriatur, necesse est vobis concedat, aut missum se esse à Spiritu Sancto, aut susceptum. Si missus est, Pacleti se Apostolum dicat; si susceptus, concedat ei hominem matrem, quem suscepit Unigeni-*

tus Filius, si ei quem suscepit Spiritus Sanctus concedit & patrem.
Et paulò infra: *Quòd si dixeritis, non in utero, vel ante uterum, sed jam natum Manichæum à Spiritu Sancto esse susceptum, sufficit fateamini habuisse carnem de viro & femina procreatam. Cùm enim vos non timeatis viscera & sanguinem Manichæi de humano concubitu venientem, & intestina fimo plena, quæ caro illa gestabat; & his omnibus non credatis contaminatum esse Spiritum Sanctum, à quo illum hominem susceptum esse creditis: cur ergo uterum virginalem & intacta genitalia reformidem, & non potiùs credam, Sapientiam Dei in ipsis maternis visceribus homine suscepto immaculatam sinceramque mansisse? Quapropter quoniam sive missum, sive susceptum à Paracleto se Manichæus vester affirmet, nihil horum poterit obtinere: ego jam cautior, neque missum eum credo, neque susceptum.* His Augustinus jugulum Manichæorum petit.

V. Cohærenter ad suum errorem de duobus principiis bono & malo duas in homine ponebant animas: unam bonam, quam dicebant esse partem substantiæ Dei à Deo inditam, cui omnia bona hominis tribuebant: alteram malam, quæ non à Deo, sed à gente tenebrarum procederet. Istam propriam esse carnis: illam ex adventitia Dei parte, quæ cum tenebrarum gente conflixerit, eique permixta remanserit. De hoc agit S. Augustinus præcipuè in Lib. de duabus Animabus cap. 1. & sequentibus. Et sanè animam hominis non esse de substantia vel partem substantiæ Dei, sed effectum Dei à Deo in homine inspiratum, probant verba illa Genes. 2. v. 7. *Formavit igitur Deus hominem de limo terræ, & inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viventem.* Unde S. Augustinus L. 1. contra Adversarium Legis & Prophet. cap. 14. ait: *Flatus autem ille Dei qui hominem animavit, factus est ab ipso, non de ipso. Quia nec hominis flatus hominis pars est; nec homo eum facit de se ipso, sed ex aerio halitu sumto & effuso: Deus verò potuit & de nihilo & vivum rationalemque facere, quod non potest homo.*

Idem S. Doctor in Disputatione 1. contra Fortunatum Manichæum interrogantem, an Anima Dei sit an non? ait: *Si quæris, utrum à Deo descenderit anima, magna quidem quæstio est: sed sive à Deo descendit, sive non; illud de anima respondeo, non esse Deum; aliud esse Deum, aliud animam. Deum esse inviolabilem, incorruptibilem, & impenetrabilem & incoinquinabilem, & qui ex nulla parte corrumpi possit, & cui nulla ex parte noceri potest. Animam verò videmus, & peccatricem esse, & in ærumna versari, & veritatem quærere, & liberatore indigere. Hæc mutatio animæ ostendit mihi, quòd anima non sit Deus. Nam si anima substantia Dei est, sub-*

ſubſtantia Dei errat, ſubſtantia Dei corrumpitur, ſubſtantia Dei violatur, ſubſtantia Dei decipitur: quod nefas eſt dicere.

VI. At quia dicebant, animam peccatis ac infirmitatibus obnoxiam non eſſe animam bonam, quæ pars ſubſtantiæ Dei eſt: ſed animam naturâ malam à gente tenebrarum profectam, & cum Dei parte pugnantem; Hæc tamen eorum turpis erat imaginatio. Tum quia malum naturam aliquam & ſubſtantiam eſſe ponebant, non purum vitium naturæ, alioquin bonæ. Tum quia volebant malum prævalere bono, & quidem Divino, & animam bonam partem Dei vinci à malo, eique velut captivam ſervire etiam in malo.

VII. Sciant ergo, malum non eſſe naturam, ſed vitium naturæ alioquin bonæ malâ ſuâ voluntate contractum. Anima quidem bonam fecit Deus: ſed cùm dederit liberum voluntatis arbitrium, ipſa eo abutens maluit ſuæ cupiditati, quàm Deo ac ejus Legi obtemperare. Unde S. Auguſt. contra Fortunatum Manichæum Diſput. 2. *Noſtra*, inquit, *fides hæc eſt, quòd malorum genitor non ſit Deus, neque ullam naturam fecerit malam. Sed cùm uterque noſtrum conſentiat incorruptibilem Deum & incoinquinabilem, prudentium eſt æſtimare & fidelium, quæ ſit fides purior & majeſtate Dei dignior: illa ubi aſſeritur, vel virtus Dei, vel pars aliqua Dei, vel ſermo Dei poſſe commutari, violari, & corrumpi, ligari; an ea ubi dicitur, & omnipotentem Deum, & omnem ipſius naturam & ſubſtantiam nullâ parte unquam poſſe corrumpi: ſed mala eſſe voluntario peccato animæ, cui dedit Deus liberum arbitrium. Quod liberum arbitrium ſi non dediſſet Deus, judicium puniendi nullum juſtum eſſe poſſet, nec meritum rectè faciendi, nec præceptum Divinum ut ageretur pœnitentia de peccatis; nec ipſa indulgentia peccatorum, quam nobis Deus per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum donavit. Quia qui non voluntate peccat, non peccat.... Si quis enim verbi cauſâ ligaretur ab aliquo cæteris membris, & de manu ejus falſum ſcriberetur ſinè ejus propria voluntate; quæro ſi hoc judici pateſieret, poſſet hunc hominem falſitatis crimine condemnare? Quare ſi manifeſtum eſt, peccatum non eſſe, ubi non eſt liberum voluntatis arbitrium, volo audire, anima, quam dicitis, aut partem, aut virtutem, aut ſermonem, aut aliud quodlibet Dei, quid mali fecerit, ut à Deo puniatur, aut pœnitentiam agat peccati, aut veniam mereatur, cùm nihil ipſa peccaverit.*

VIII. Audiendus eſt etiam idem S. Auguſtinus in Libro de duabus Animabus cap. 14. ubi probat, neutram ex illis pœnitere poſſe peccati: non bonam, quia nihil mali, non malam, quia nihil boni facere poteſt: *Quæro*, inquit, *ex duobus illis generibus anima-*

rum, cujus sit pœnitere peccati? Scio quidem neque illius esse posse, qui malè facere, neque illius, qui benè facere non potest: quare ut eorum verbis utar, si animam tenebrarum peccati pœnitet; non est de substantia summi mali: si animam lucis, non est de substantia summi boni. Pœnitendi enim affectus ille qui prodest, & malè fecisse pœnitentem, & benè facere potuisse testatur. Quomodo igitur ex me nihil mali, si ego perperam feci? aut quomodo me rectè pœnitet, si ego non feci? Audi partem alteram. Quomodo ex me nihil boni est, cui bona voluntas inest? aut quomodo me rectè pœnitet, si non inest? Indè concludit, quòd Manichæi, vel à Christiano nomine & etiam imaginariâ ratione pœnitentiam ejiciant, aut animarum duo illa genera docere jam desinant. *Quod si faciant, Manichæi esse utique jam desinent: nam tota illa Secta bicipiti, vel potiùs præcipiti animarum varietate fulcitur.* Ita S. Augustinus.

IX. Et meritò nam ex hoc falso principio inferebant primò, ut supra §.3. ex S.Augustino L. de Hæref. cap. 46. dixi, carnalem concupiscentiam non esse infirmitatem ex primi hominis peccato in nobis superstitem, sed esse substantiam mali nobis intimè adhærentem & pugnantem cum substantia boni; & in hoc sensu exponebant illud Pauli ad Galat. 5. v. 17. *Caro concupiscit adversùs spiritum, & spiritus adversùs carnem: hæc enim sibi invicem adversantur, ut non quæcumque vultis illa faciatis;* ex quo pugnam duarum animarum deducentes dicebant, concupiscentiam non esse vitium aliquando in nobis in æterna felicitate sanandum; sed substantiam malam à nobis separandam, & post Mundi conflagrationem in globo quodam velut in carcere recludendam. In quo Manichæi cum Pelagianis partim conveniebant, partim disconveniebant. Conveniebant: quia utrique concupiscentiam ponebant esse de natura hominis, ac proinde eam in Paradiso etiam habuisse: disconveniebant, quia Manichæi eam ponebant substantiam naturæ malæ: Pelagiani verò eam ut bonam laudabant. Ab utrisque diffident Catholici, ait S. Augustinus L. 3. Oper. imperfecti contra Julianum cap. 177. *Nos ergo carnis concupiscentiam nec substantiam naturæ malæ esse dicimus, quod dicunt Manichæi, nec omnis ejus usus reprobatur à nobis, sicut à Manichæis: nec eam rursùs bonam dicimus, quod dicunt Pelagiani, nec ejus contra spiritum motus laudatur à nobis, sicut à Pelagianis: sed dicimus eam esse vitium substantiæ bonæ, quod in nostram naturam per prævaricationem primi hominis versum est, quod dicunt Catholici Christiani, ejusque mali usus licitus & honestus liberorum procreandorum causâ approbatur à nobis, sicut à Catholicis Christianis. Ita & Manichæos & Pelagianos superamus, atque vitamus; quorum sic errores utrorumque diversi sunt, ut qui vide-*

videtur minor, ipse illius qui videtur major, demonstretur adjutor.

X. Inferebant secundò, in homine non esse liberum arbitrium ad peccandum. Ex quo enim duas in homine collocabant animas, bonam unam, & hanc à Deo; malam alteram, & hanc à Principe tenebrarum, mala culpæ, quæ in homine sunt, non libero arbitrio, quod, ajebant, foret Deum peccati auctorem facere, nec infirmitati naturæ peccato primi hominis corruptæ tribuebant, sed animæ naturâ malæ: itaut à criminum quæ patrabant culpâ se vacare assererent, sed ad ea vi malignantis naturæ vel invitos cogi. Contra hunc errorem tres libros de Libero Arbitrio scripsit S. Augustinus: in quorum primo motâ quæstione, unde sit malum, explicat quid sit malè agere, tumque mala hominum facta ex libero voluntatis arbitrio proficisci ostendit, cùm libidini, quæ in omni malo facto regnat, servire nemo cogatur. Quæ studiosus apud S. Doctorem percurrere poterit. At quia in auferendo libero arbitrio à natura hominis per peccatum corrupta moderni Hæretici conveniunt, videri possunt quæ dixi in Vera Ecclesia Tom. 2. p. 1. art. 7. Primus, qui hominem libertate spoliavit, & omnia necessitate absolutâ evenire dixit, fuit Simon Magus, quem secuti sunt Marcion, Manes, Petrus Abaelardus, Jo: Wicleffus, Lutherus, Calvinus, eorumque gregales.

XI. Errabant insuper, quia fidei necessitatem, & utilitatem rejiciebant, irridentes Catholicam disciplinam, quâ homines credere in primis juberentur, non autem ad veritatis notitiam ratione ducerentur. Et quidem stultè, nedum impiè. Nam si quis criterio rationis Manichæorum doctrinam expendere velit, eam nedum veræ fidei, sed rectæ rationi repugnantem inveniet. Quid enim rationi magis adversum, quàm Deum captivum, coinquinatum proponere, præter alia, de quibus supra, quæ ipsi docebant?

Contra hunc errorem, quo & ipse olim deceptus fuerat S. Augustinus Librum scripsit de Utilitate credendi ad Honoratum, hoc nævo ex parte pollutum, ubi cap. 1. ait: *Est igitur mihi propositum, ut probem tibi, si possim, quòd Manichæi sacrilegè & temerè invehantur in eos, qui Catholicæ fidei auctoritatem sequentes, antequam illud verum quod purâ mente conspicitur, intueri queant, credendo præmuniuntur, & illuminaturo præparantur Deo. Nosti enim, Honorate, non aliam ob causam nos in tales homines incidisse, nisi quòd se dicebant, terribili auctoritate separatâ, merâ & simplici ratione eos qui se audire vellent, introducturos ad Deum, & errore omni liberaturos. Quid enim me aliud cogebat, annos ferè novem, spretâ religione quæ mihi puerulo à parentibus insita erat, homines illos sequi ac diligenter audire, nisi quod nos superstitione terreri, & fidem nobis ante*

ante rationem imperari dicerent, se autem nullum premere ad fidem, nisi priùs discussâ & enodatâ veritate? Quis non his pollicitationibus illiceretur, præsertim adolescentis animus cupidus veri, etiam nonnullorum in schola doctorum hominum disputationibus superbus & garrulus; qualem me tunc illi invenerunt, spernentem scilicet quasi aniles fabulas, & ab eis promissum, apertum & sincerum verum tenere atque haurire cupientem. His & aliis suam deceptionem ingenuè ac sincerè confitetur S. Augustinus, quam deinde positus in Auditorum numero agnovit, & movente gratiâ deposuit, & tot Libris editis ab aliis etiam avertere acerrimè studuit. Hâc arte Manichæi fallebat incautos, & ut fidem pessumdarent, Sacras Scripturas, ut vidimus, contemnebant.

XII. Quæ verò & quales essent rationes, quibus ad suam fidem simplices allicere conabantur, insanæ mentis potiùs chimæras, quam rectæ rationis cogitatum, supra ex parte exposui, nimirùm de duobus principiis, eorum pugna, ex qua Divinam substantiam ubique permixtam esse dicebant. Quibus addebant, plantas & arbores non vegetante dumtaxat, sed sentiente vitâ præditas esse, & doloris capaces somniabant: unde agriculturam tanquam plurium homicidiorum ream accusabant; hinc fruges metere, fructus ex arbore decerpere, plantas & legumina quælibet evellere, Manichæorum Electis nefas arbitrabantur: quæ tamen suis Auditoribus ignosci asserebant, quia hæc sibi ad esum parabantur; sic ex homicidiis vivebant. Et quia ea quæ ab Electis suis comedebantur, à fæce materiæ & mali purgari, secùs tamen ea quæ ab aliis comedebantur, fiebat, ut quæ ad esum ipsis parabantur tota à se consumenda esse censerent, nefasque putarent, reliquias ciborum suorum aliis etiam pauperibus dare vel abjicere: & hoc, ajebant, ne cibis permixta lux & substantia Divina non purgata maneret: ideòque non solum ad satietatem, sed ad cruditatem & ructum usque comedebant, S. Augustino teste Lib. de Moribus Manich. cap. 16.

XIII. Animarum metempsycosim seu transmigrationem cum Pythagora asserebant, adeò ut animam hominis in corpus bruti, aut etiam plantæ transire putarent. Animas tamen suorum Auditorum in corpora Electorum transire arbitrabantur, ut in ipsis purgatæ in nulla ampliùs corpora reverterentur. Ex S. August. L. de Hæres.

XIV. Bellum prorsùs illicitum esse contendebant. Unde Faustus apud illos celebris accusabat Moysen, quòd spoliaverit Ægyptios & bella gesserit. Eum tamen confutat S. Augustinus L. 22. contra ipsum cap. 74. & seq. ubi inter alia ostendit, Moysen mandante

dante

dante Deo bella gessisse ejus jussu digna dignis rependendo, additque, quòd *nocendi cupiditas*, *ulciscendi crudelitas*, *impacatus*, *atque implacabilis animus*, *feritas rebellandi*, *libido dominandi*, *& si qua similia*, *hæc sunt quæ in bellis jure culpantur*. Bellum verò si justum sit non damnari, ostendit tum ex Joanne Baptista, ad quem accedentibus militibus & dicentibus Lucæ 13. v. 14. *Quid faciemus & nos?* non respondit, Arma abjicite: sed *Neminem concutiatis*, *neque calumniam faciatis*, *& contenti estote stipendiis vestris*. Tum ex ipso Christo qui Centurionis fidem laudavit quidem; sed militiæ desertionem non imperavit. Mirum tamen mihi est, quòd Manichæi, qui ex pugna & bello inter sua principia Mundum & cætera omnia processisse imò & in pugna consistere, ut ex dictis, asserebant, bellum postea inter homines reprobarent: Cùm tamen Sebastianus quidam de eorum Secta dux militum esset, qui referente S. Athanasio in Apologia de fuga sua, ut Arianis faveret, in Catholicos crudeliter desæviit.

XV. In moribus & conversatione suavitatem ac modestiam, præcipuè Electi exteriùs affectabant, vitam austeram, humilem, caritatem spirantem profitentes, vultu demisso, & habitu contemtibili incedebant. Jejunia frequentabant: sed diebus Dominicis & Lunæ in honorem Solis & Lunæ, quibus cultum deferebant, vel tanquam Diis, vel tanquam Dei sedibus, ad quas animæ purgatæ ferebantur. Diem etiam Dominicum jejunio consecrabant, ut Catholicis, quibus eâ die jejunium in gaudium Resurrectionis Domini in usu non erat, se opponerent; unde Manichæi, qui Christum verè resurrexisse negabant, in contemtum jejunare volebant. Hinc factum est, ut die Dominico jejunare Catholicis scandalo esset. Sic S. Augustinus Epist. 36. (aliàs 86.) ad Casulanum c. 12. *Die autem Dominico jejunare scandalum est magnum, maximè posteaquam innotuit detestabilis multùmque Fidei Catholicæ Scripturisque Divinis apertissimè contraria hæresis Manichæorum, qui suis auditoribus ad jejunandum istum tamquam constituerunt legitimum diem.*

XVI. Qui se hujus Sectæ severiores custodes, & majori zelo ejus observantiæ promotores esse gloriabantur, ex dictis, Electorum sibi nomen usurpabant, cæteros Auditores, quasi Catechumenos, & nondum benè instructos appellantes. Hi tria signacula suis in moribus magnâ ostentatione jactabant, *oris*, *manuum*, & *sinus*. Ad oris signaculum pertinere dicebant, quod ab omni se continerent blasphemia: cùm tamen nulli alii Hæretici atrociores quàm ipsi in Deum blasphemias evomuerint. Oris signaculum sibi insuper arrogabant, quòd nec vinum biberent, nec carnibus vescerentur. De manuum signaculo ambitiosiùs gloriabantur, quod

quod ab animalium nece, & à stirpium laceratione temperarent. De signaculo denique sinus, quòd castitatem colerent, nec uxores ducerent. Hæc ex S. Augustino de Moribus Manichæorum c. 10. & sequentibus.

Signis tamen res ac mores non respondebant: sub ovina enim pelle veri lupi erant, ovile Christi lanIantes ore, manibus, sinu. Ore quidem dum simplicibus falsis suis dogmatibus illudentes, in perniciem eorum animas trahebant. Dum licèt à vino & carnibus abstinerent, potibus tamen & cibis delicatioribus sibi permissis, etiam ultra satietatem utebantur. Manibus, quia licèt herbas & fructus evellere crimini deputarent, volebant tamen, imò cogebant alios ut ea evellerent, & ad se deferrent, quasi aliud esset crimen patrare, aliud velle ut alter pro se illud patret. Quædam tamen animalia homini incommoda absque scrupulo necabant: unde S. August. citato loco cap. 17. ait: *Quid quòd à nece animalium nec vos ipsi in pediculis & pulicibus & cimicibus temperatis?* Numquid in istis non erat anima? Sinu denique, quia licèt à conjugio temperantes continentiam se profiteri dictitarent, obscenis tamen impuritatibus, mille tamen impudicitiis se inquinabant, quarum aliqua exempla etiam de visu narrat S. Augustinus laudatus c. 19. Hoc verum est, quòd insana præcepta multiplicabant, quæ vel implere malum erat. Sic idem S. Doctor Lib. 5. contra Faustum cap. 6. *Talia sunt*, inquit, *ipsa præcepta Manichæi, ut si ea non faciatis, deceptores; si autem faciatis, decepti sitis. Neque enim Christus vobis præcepit, ut herbam non evellatis, ne homicidium perpetretis, qui discipulos suos per segetem transeuntes, & esurientes, vellere spicas Sabbato non prohibuit, unde convinceret & præsentes Judæos, & futuros Manichæos; illos quia Sabbato fiebat, istos verò quia fiebat. Sed planè Manichæus præcepit, ut otiosis manibus vestris, de homicidiis vivatis alienis: & illa quidem falsa sunt homicidia, sed vestra sunt vera, cùm tali Dæmoniorum doctrinâ miseras animas trucidatis.*

XVII. Horrendum tamen & execrabile facinus erat, quod Electi eorum in sua Eucharistia conficienda & sumenda patrabant, ut refert S. Augustinus L. de Hæres. cap. 46. Nimirùm quòd Electi eorum cogebantur suam velut Eucharistiam consparsam cum semine humano sumere, ut etiam indè, sicut de aliis cibis, quos accipiunt, substantia illa Divina purgetur. Quod licèt aliqui eorum hoc se facere negarent: detecti fuere tamen ex confessione cujusdam puellæ Margaritæ nomine coram Tribuno factâ, quæ cùm esset annorum nondum duodecim, propter hoc scelestum mysterium se dicebat esse vitiatam: quod & Eusebia quædam Manichæa quasi

quasi Sanctimonialis, se propter idipsum esse passam, confiteri compulsa est.

XVIII. At pudet me hisce vanitatibus & obscenitatibus legentem diutiùs detinere. Ex dictis deducere quisque poterit, omnes in aliis hæresibus errores ac turpitudines divisim repertas, in hac una fuisse collectas, præter eas quas de proprio addidit. Dum enim abjectâ fide in Deum scientiam boni & mali promittit, facta est sicut Serpens, qui Adamum & Evam seduxit. Unde ita concludam cum S. Augustino Lib. 2. de Genesi contra Manichæos c.25. *Nulli loquaciùs atque jactantiùs promittunt scientiam boni & mali, & in ipso homine, tamquam in arbore, quæ plantata est in medio Paradisi, eam dignoscentiam demonstraturos se esse præsumunt. Et etiam quod dictum est*,, Eritis sicut Dii,, *qui alii magìs dicunt, quàm illi, qui per suam superbam vanitatem eamdem superbiam persuadere conantes affirmant, animam naturaliter hoc esse quod Deus est? Et ad quos magìs pertinet apertio carnalium oculorum, quàm ad istos, qui relictá interiori sapientiæ luce, Solem illum qui pertinet ad oculos corporis adorare compellunt? Et omnes quidem hæretici generaliter scientiæ pollicitatione decipiunt, & reprehendunt eos quos simpliciter credentes invenerint; & quia omninò carnalia persuadent, quasi ad carnalium oculorum apertionem conantur adducere, ut interior oculus excæcetur. Sed istis etiam corpora sua displicent, non propter pœnalem mortalitatem, quam peccando meruimus, sed ita negent Deum esse corporum conditorem, tamquam apertis oculis carneis nuditas ista displiceat. Sed nihil vehementiùs istos designat & notat, quàm quod dicit Serpens*,, Non morte moriemini: sciebat enim Deus, quoniam quâ die ederitis aperientur oculi vestri,,. *Sic enim isti credunt, quòd Serpens ille Christus fuerit, & Deum nescio quem gentis tenebrarum, sicuti affirmant, illud præceptum dedisse confingunt, tamquam invideret homini scientiam boni & mali*. His S. Augustinus Manichæum comparat Serpenti antiquo: dum uterque falsâ promissione scientiæ homines fefellit, ac in perniciem traxit. Utrumque ergo anathemate proscriptum dimittamus.

XIX. Finiam ergo cum Cyrillo Jerosolymitano Catechesi 6. num.35. *Verùm nos Dominus ab tali defendat errore: eaque vobis adversùs draconem inimicitia tribuatur, ut quomodo ipsi calcaneum observant; ita & vos illorum caput conculcetis. Memores estote eorum quæ vobis dicuntur. Qui concentus nostrarum rerum cum rebus illorum? Quid lux cum tenebris comparata? Quid Ecclesiæ gravitas & sanctitas cum Manichæorum exsecrandis institutis? Hic ordo, hic disciplina; hic gravitas & castimonia; hic vel feminam ad libidinem adspicere piaculum est. Hic connubium sanctissimum; hic continentiæ*

 (*idest*

(id est viduitatis) tolerantia ; hic virginitatis cum Angelis certans dignitas : hic ciborum cum gratiarum actione perceptio : hic gratus in universarum rerum Opificem animus. Hic Pater Christi adoratur : hic ejus qui pluviam fundit metus ac tremor docetur ; hic tonanti ac fulguranti gloriam & honorem referimus. Hæc dicta sint in consolationem etiam præsentium Catholicorum, qui in præsenti Ecclesia dotes quas Cyrillus laudat, inveniunt : & sic adversùs modernos Hæreticos muniantur.

CAPUT XLIII.

De Hieracitis.

§. I.

Hæresis Auctor.

I. HIERACITARUM hæresis in aliquibus Manichæorum, in aliquibus Origenistarum soboles, Hieracem seu Hieracham auctorem habuit. De eo Epiphanius Hæres.67. hæc refert : *Hic in oppido Ægypti Leontone vixit, humanioribus literis in primis eruditus, ac Græcorum disciplinis præsertimque medicinâ & aliis artibus imbutus : ad quas Ægyptiorum quoquè doctrinam adjunxerat : ac nescio, an & Astronomiæ ac Magicarum artium scientiam attigerit. Fuit certè variis artibus instructus atque explicandi peritus, ut ex illius Commentariis apparet : sed Ægyptiorum linguam potissimùm calluit, utpote genere Ægyptius. Nec verò Græcæ linguæ scientiâ mediocriter est perpolitus, vir acutissimo in omnibus ingenio. Atque hic quidem Christianus fuit, sed non in eo vitæ genere, quod esset Christo dignum, perseveravit. Siquidem prolapsus & impactus à veritate excidit. Cùm enim Veteris Novique Testamenti scientissimus esset, ut ea de pectore suo velut exprometet, ac commentaria scripsisset, multa de suo dogmate vanissimè aspersit, ac quidquid visum est pro libidine sua proposuit.* Hæc de Hieraca Epiphanius. Quæ postrema verba cuique hæretico applicari possunt : non enim aliunde hæreses prodeunt, quàm cùm homo pro libidine sua Sacras Scripturas ad suum (non ad Sancti Spiritus) sensum audet detorquere.

Hunc errorem detestatur S.Hieronymus Epist.50. (aliâ 103.) ad Paulinum de studio Scripturarum his verbis : *Taceo de mei similibus, qui si fortè ad Scripturas Sanctas post seculares literas venerint, & sermone composito aurem populi mulserint, quidquid dixerint,* hoc

hoc Legem Dei putant: nec scire dignantur, quid Prophetæ vel Apostoli senserint; sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia, quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, depravare sententias, & ad voluntatem suam Scripturam trahere repugnantem. Monitum sanè utile, ne Sacrarum Scripturarum studiosi eas ad proprium, relicto Ecclesiæ judicio, trahere præsumant.

II. Hierax hujus hæresis auctor ab alio Hierace pariter Ægyptio & Episcopo viro Catholico, ad quem S. Dionysius Alexandrinus literas dedit, ut ex Eusebio Lib. 7. Hist. cap. 21., distinguendus est. Similiter ab Heracla presbytero Alexandrino Origenis coævo viro in Græcis disciplinis erudito de quo idem Eusebius L. *6*. c. *19*. Hunc ergo Hieracem hæresiarcham Lambertus Danæus Op. de Hæres. cap. 47. suo in Monachatum odio Monachum facit: dicit enim, hanc hæresim exortam fuisse ex Origenistarum scholâ, & post Monachismum non modò exortum, sed in pretio habitum, adeòque post Origenem & Paulum Eremitam, à quo primùm Monachatus emersit, additque, quòd hæc hæresis inter Monachos primùm recepta est, qui quam vocant conjugii & ciborum abstinentiam voverant,, Mansit autem diutissimè etsi non ipso Hieracitarum nomine, cùm quædam illius capita etiamnum hodie inter Monachos vigeant & defendantur. Latissimè denique tanquam teter quidam odor diffusa est, quando omnes Monachorum, non tantùm Ægyptiorum, sed Europæorum & Asianorum cellas hic fœtor occupavit & persuasit ,,. Hæc è putrido suo stomacho de more contra Monachorum à conjugio & certis cibis continentiam evomit Danæus. Dimissis tamen iis quæ contra Monachatus vota blaterat, tum quia de hoc agere hic locus non est: tum quia in Vera Ecclesia & in Colloquiis satis egi; solùm à Danæo petam: unde didicerit, Hieracem istum hæresis auctorem Monachum fuisse. Epiphanius supra relatus dicit quidem, eum fuisse Christianum, sed Monachum non dicit. An quia post exortum Monachatum Hierax vixit? Si ita est: dici debebit, omnes hæreses postea exortas Monachos habuisse auctores, quod nec ipse admittit. An quia similia quæ Hieracitæ profitentur Monachi? Ita fortè. Sed hoc citatis locis refutavi.

III. Hujus hæresis ortum Danæus ipse consignat anno 243. à Christo passo, seu à Christo nato 267. Baronius tamen ad annum 288. illum differt. Prateolus verò illam exortam putat Taciti Imperatoris & Eutychiani Romani Pontificis temporibus circa annum à Christo nato 279. Hieracitas alio nomine *Abstinentes* à Philastrio Hæresi 34. fuisse appellatos, censet Baronius ad ann. 288. num. 4. Sed Philastrium nomine *Abstinentium* Priscillia-

 nistas

nistas potiùs quàm Hieracitas indicare voluisse, existimant alii, eo quòd dicit, eos fuisse in Hispaniis & Galliis, cum Hieracitæ maximè Ægyptum pervaserint. Nec absolutè negabo eam hæresim plures Ægypti Monachos infecisse, hòc enim Epiphanius testatur Hæres. 67. num. 1. Sed quòd generale ac purum Monachorum institutum ab ea prodierit, hoc Catholici omnes negant, ac negarunt semper: solus Danæus cum suis affirmat. In hujus testimonium

IV. Placet hic enarrare ex Evagrio Pontico in Vitas Patrum conflictationem Macarii Ægyptii cum hæretico Hieracita relatam à Baronio ad ann. 288. num. 5. *Ajebant præterea venisse ad eum* (Macharium Monachum) *hæreticum quemdam Hieracitam, quod genus hæreseos invenitur apud Ægyptum. Hic cum per multam loquendi artem plurimos fratrum qui habitabant in eremo, conturbare ausus esset, & jam coram ipsis fidei suæ asserere pravitatem, eique resisteret senior & contradiceret: ille verba simplicia argumentis callidis eludebat. Sed cùm videret Sanctus fidem fratrum periclitari: Quid opus est, inquit, nos verbis contendere ad subversionem audientium? Exeamus ad sepulcra fratrum qui nos præcesserunt in Domino, & cui nostrum concesserit Dominus suscitare mortuum de sepulcro, sciant omnes, quia illius fides probatur à Deo. Sermo hic omnibus qui aderant fratribus placuit. Processerunt ad sepulcra. Hortatur Macarius Hieracitam, ut evocaret mortuum in nomine Domini. At ille: Tu, inquit, qui proposuisti, prior revoca. Et Macarius prosternens se in oratione ante Dominum, ubi sufficienter oravit, elevatis sursùm oculis ad Deum: Tu, inquit, Domine, quis ex duobus nobis rectam fidem teneat, ostende, elevato mortuo hoc. Et cum hæc dixisset, fratris cujusdam nomen, qui nuper fuerat sepultus, evocavit: cui ille cùm de tumulo respondisset, accedentes fratres continuò quæ superposita erant, auferunt: & eductum eum de sepulcro resolutis fasciolis, quibus constrictus erat, exhibuerunt viventem. Hieracita verò ubi hæc vidit, obstupefactus in fugam vertitur: quem fratres quoquè omnes insequentes extra terminos illius loci exturbarunt.* Hactenus Evagrius. Quid ad hæc Danæus? Dicent ne, Hieracitarum hæresim à Monachis susceptam? Si ita esset, Hieracita ille fuisset ab illis veluti frater benignè susceptus, non tamquam malæ fidei rejectus. Cùmque Deus Monachorum fidem miraculo comprobarit, evidenter manifestavit, eam veram esse.

§. II.

§. II.

Hieracitarum errores.

I. Hieracitæ cum Hierace magiſtro ſuo primò Carnis reſurrectionem negabant, animæ tantùm eam futuram aſſerentes. Ita S. Auguſtinus Hæreſ. 47. Epiphanius Hæreſ. 67. n.1. Quem errorem ab Origene mutuatum fuiſſe dicit, & fortè etiam à Manichæis, & aliis quos ſupra refutavi. Hunc errorem ita rejicit Epiphanius num. 6. *Ad carnis verò reſurrectionem quod attinet, nonne convenire illa carni debet, ò vaniſſime Hierace! cùm & ipſa loquendi ratio ſatis vim illius arguat? Etenim reſurrectio de eo non dicitur, quod minimè ceciderit. Quidnam igitur illud eſt quod cecidit, quod ſepultum eſt, atque diſſolutum, præterquam corpus? Neque enim de Anima iſtud dici poteſt, quæ neque cadere, neque ſeparari poteſt.* Quare hic error alium turpiorem ſupponere debet, nempè quòd anima ſit mortalis.

II. Secundò: Nuptias repudiabant, quas ſolius Veteris Teſtamenti proprias eſſe dicebant. Si enim Chriſtus etiam in Novo nuptias voluiſſet, nihil Novi & egregii in Lege ſua ſtatuiſſet, quod in Veteri non fuiſſet ſtatutum: hinc in ſui erroris patrocinium advocabant Paulum ad Hebr. 12. v. 14. dicentem: *Pacem ſequimini & ſanctimoniam, ſinè qua nemo videbit Deum;* ubi *ſanctimoniam* pro continentia ſumebant. Si quis autem reſpondebat, Paulum ibi intelligere continentiam, non à nuptiis, quas cap. 13. v. 4. *Honorabiles* & *thorum immaculatum* appellat, ſed à fornicatione, ut ex ſequentibus apparet; ſtatim ad alium ejuſdem textum 1. Cor. 7. v. 34. confugiebant, ubi dicit: *Mulier innupta & virgo cogitat quæ Domini ſunt, ut ſit ſancta corpore & ſpiritu. Quæ autèm nupta eſt, cogitat quæ ſunt Mundi quomodo placeat viro,* & diviſa eſt. Unde inferebant: *Si diviſio eſt, quomodo intercedere communio poteſt? Ac ſi Deo non placeat ſed viro, poteſtne hæreditatem à Deo conſequi?* Hæc & alia in favorem ſui erroris adducebant, præcipuè quòd Salvator ipſe virginitatem elegerit.

III. Hæc tamen evertit S. Epiphanius num. 6. dicens: *Quod verò de electione plura dicit* (Hieracas) *quâ Salvator virginitatem, continentiam, & caſtimoniam elegit: quis hoc non intelligit, de eodem delectu gloriari quoquè Sanctam Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam?* (audis Danæe?) *Sed eadem nihilominus & eos quoquè qui honeſtis nuptiis illigati ſunt, pro ſui conditione ſtatus ad ſalutem pervenire poſſe non dubitat. Nam venerabiles eſſe nuptias ac Dei aſpirante gratiâ Cæleſte Regnum obtinere, quis ex eo non agnoſcat,*

quòd

quòd ad nuptias invitatus Salvator ipse fuerit, ut iis benediceret?... Ideòque & adesse iisdem voluit, ut eorum ora præcluderet, qui contra veritatem disputant. Quare subdit ibi primum miraculum fecisse, ut honestas nuptias prodigiis illustraret: quibus alia subjicit. Unde apparet in Ecclesia Catholica laudari quidem ut perfectiorem etiam exemplo Christi virginitatis & continentiæ statum, sed nuptias tanquam Regno Dei consequendo, & doctrinæ Christi contrarias non damnari; ut Hieracitæ & alii hæretici faciebant: ideòque Ecclesia Catholica æquè nuptiis alligatos, ac virgines & continentes sinu suo complectitur.

IV. Tertiò: Puerulos ante usum rationis decedentes Regnum Cœlorum capessere negabant. Nam cùm dixerit Apostolus 1. Timoth. 2. v. 5. *Non coronatur, nisi legitimè certaverit*: Si ne ii quidem qui certant, nisi id legitimè præstiterint, coronantur, multò minùs ii qui ad certamen ne quidem vocati sunt. Respondet tamen S. Epiphanius: *Sed ut de puerulis agamus, quid de illis dicemus qui in Bethlehem Judææ subinde propter Christum occisi sunt? Quæro, utrum nec ne Cæleste Regnum consecuti sunt? Enimverò consecuti sunt, utpotè labis omnis expertes. Nisi enim illud obtinuerint, tantum illis malum Dominus consciverit, cujus causâ necati sunt. Quòd si ob eumdem priùs interfecti sunt, quàm in certamen descenderent, ac præmium assequerentur, consequens est, illius adventum Mundo potiùs detrimentum attulisse: quoniam quidem causam illis præbuerit, cur & immaturâ morte vitam per supplicia profunderent, & Regio nihilominus interdicto à certamine perinde ac præmio prohibiti fuerint.* Deinde ex illo Sapientiæ 4. v. 11. *Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus*, ostendit, Deum aliquando ad se rapere hominem in tenera ætate, ne in certamine malitiâ corruptus succumbat. Et demum idem probat ex dicto ipsius Christi Matth. 19. v. 14. *Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium est enim Regnum Cœlorum.* Ut enim ait S. Augustinus L. 1. de Peccat. Meritis & Remiss. c. 19. *Parvulus si percepto Baptismo de hac vita emigraverit, soluto reatu, cui originaliter erat obnoxius, perficietur in illo lumine veritatis, quod incommutabiliter manens in æternum, justificatos præsentia Creatoris illuminat. Regnum ergo Cælorum pueri baptizati morientes consequuntur hæreditate, quia facti filii Dei, etsi non certaverint.*

V. Quartò: Paradisum fuisse corporeum, & sensibilem negasse, S. Epiphanius refert. Quia verò hic fuit error etiam Origenis quem supra cap. 35. §. 3. num. 20. refutavi: ideò ibi dicta adire Lector poterit.

VI. Quintò: Melchisedecum esse Spiritum Sanctum asserebant.

bant. Ita idem Epiphanius. In hoc cum Melchisedecianis ex parte conveniebant, contra quos cùm egerim superiùs cap. 30., ideò hic ea repetere superfluum esset.

VII. Sextò: De Patre Filio & Spiritu Sancto Hieracas sentiebat, Filium à Patre re verâ genitum & Spiritum Sanctum à Patre procedere, S. Epiphanio teste num. 2. attamen de Filii Dei generatione & Divinitate pessimè loquebatur. Quamdam enim Divinæ substantiæ divisionem excogitavit, similem ei, quæ fit cum lampas, duobus oleum inter se communicantibus lychnis instructa, duplex lumen profundit. Ita exponit S. Hilarius Lib. 6. de Trinit. num. 12. *Hieracas nesciens Unigeniti nativitatem, nec Evangelicorum Sacramentorum virtutem adeptus, unius lucernæ duo lumina prædicavit, ut lychnorum bipertita divisio substantiam Patris & Filii æmularetur, quæ ex unius vasculi unguine accenderetur in lumen, tamquam esset substantia exterior, ut olei in lucerna continens luminis utriusque naturam; vel certè ut lampas papyro eodem intexta, utroque capite luceret, essetque media materies lumen ex se utrumque profundens. Hæc stultitiæ humanæ error invexit, dum quod sapiunt, ex se potiùs, quàm ex Deo sapiunt.* Hæc Hilarius.

VIII. Et quidem hoc Hieracis & aliorum Hæreticorum infortunium semper fuit, quòd ex se ipsis non ex Deo sapere voluerunt. Hoc præcipuè Hieraci contigit, qui cæteroquin ingenio præditus, & humanis disciplinis apprimè instructus, dum Divinam scientiam exponere aggressus est, multa fabulosa & falsa de suo miscere non erubuit. Nam ut refert Epiphanius num. 3. *Inter cætera Commentarios & lucubrationes de Opere sex dierum scripsit, quibus fabulas nonnullas & vanissimas allegorias commentus est: necnon & alia quædam ex Sacris Literis depromta: quibus & Psalmos novitios à se conditos adjecit.*

Austeram vitam professus est, & docuit (idem Epiphanius asserit) *Constat illum ab eduliis omnibus sibi temperasse, adeòque severè vixisse, ut & vino careret. Authores nonnulli sunt, ultra annos nonaginta vixisse, & ad extremum vitæ tempus libros antiquarii more scripsisse. Librarius enim & quidem peritus fuit, nec oculus ei caligavit.* Qui sub ipso ejus Sectam ex animo profitebantur, plerique ab animatis abstinebant. Sed qui post illum extitere discipuli, nihil præter simulationem habuerunt (ex eodem Epiphanio.)

CA-

CAPUT XLIV.

De Meletianis.

§. I.

Meletius quis fuerit.

I. UT omnis æquivocatio tollatur, ſupponendum eſt, duos fuiſſe Meletios, unum Ponticum & Eccleſiarum Ponti Epiſcopum, diverſum ab eo, de quo locuturi ſumus. Hujus meminit Baronius ad ann. 285. n. 17. ac de eo ex Euſebio L. 7. Hiſt. c. ultimo ſequentia refert: *Meletius, quem vulgò Mel Acticum docti homines vocabant, talis omnino fuit, qualem quis hominem perfectiſſimum in omni genere doctrinæ vellet deſcribere. Eloquentiam quidem quod attinet, nemo illum pro merito laudaverit. Sed hanc facultatem à natura ipſi inſitam fuiſſe, aliquis fortaſſe dicet. Reliquam verò peritiam ac multiplicem eruditionem, quis eſt qui poſſit unquam ſuperare? Certè quicumque vel ſemel ejus periculum fecerit, in omnibus diſciplinis, quæ ratione nituntur, ſubtiliſſimum ac diſertiſſimum fuiſſe fatebitur. Jam verò virtus vitæque ſanctimonia nullatenus iis dotibus inferior erat. Hunc nos perſecutionis tempore in Palæſtina latitantem ſeptem annorum ſpatio videre meruimus.* Ita de hoc Meletio Euſebius. Hic eſt quem *Magnum Meletium* vocat Athanaſius Orat. 1. contra Arianos, qui Nicænæ Synodo interfuit. Sebaſtopolis in Ponto fuiſſe Epiſcopum dicit Philoſtorgius. Pro Fide Catholica conſtanter ac ſincerè ſtetiſſe demonſtrant S. Athanaſii laudes, & S. Baſilii in L. ad Amphilochium de Spiritu Sancto cap. ultimo dicentis: *Sed & magnum Meletium in eadem fuiſſe ſententia, narrant qui cum eo verſati ſunt.*

II. Alter Meletius ſeu Melitius Lycopolis in Ægypto Epiſcopus, à quo Meletiani, & de quo hic ſermo erit; quamvis inter Veteres diſcordiam reperiam. Nam S. Epiphanius Hæreſi 68. de hoc Meletio hæc narrat: *Eſt quædam in Ægypto Meletianorum factio, quæ à Meletio quodam in Thebaide olim Epiſcopo nuncupatur. Qui quidem ad Catholicam Eccleſiam ſinceramque fidem nihilominus adhæſit: neque enim ullo tempore à Sanctæ Catholicæ Eccleſiæ religione deſcivit. Floruit hic eodem quo Hieraces tempore, eumque ordine conſequitur: quo etiam tempore S. Petrus Alexandrinus Epiſcopus vixit. Atque omnes iſti perſecutionis illius tempore fuerunt, quæ à Diocletiano & Maximiano Imperatoribus excitata eſt. Quæ autem ad Meletium attinet, hoc modo ſe ſe habuerunt.*

Hic

Hic Ecclesiam schismate discidit: ita tamen ut fidem nulla ex parte mutaret. Qui in illa persecutione unà cum Sancto Petro Episcopo & Martyre cæterisque Martyribus comprehensus est ab Alexandriæ & Ægypti Præfectis, quibus hoc ab Imperatoribus mandatum fuerat. Et postquam dixit, primum inter Ægypti Episcopos dignitatis locum obtinuisse Petrum Alexandrinum Episcopum, secundum verò à Petro Meletium: subdit: *Ergo omnes illi ob Christi nomen in custodiam dati diù in vinculis detenti sunt: ante quos nonnulli eâdem de causa vincti martyrium obierunt, ac præmium morte consecuti sunt: cùm interim isti tanquam primarii ac præstantiores imposterum reservati essent.* Hæc Epiphanius: qui deinde prosequitur dicens, quòd cùm aliqui in illa persecutione defecissent, inter detentos in carcere mota est controversia propter eos qui lapsi per pœnitentiam communionem postulabant; ac resistente Meletio, cui pars minima Confessorum ibi detentorum suffragabatur, ne reciperentur, donec restitutâ Ecclesiæ pace pœnitentiam egissent; Petro verò Alexandrino cum paucis aliis Confessoribus contendente, statim esse communione donandos: indè divisis ab invicem partibus, ac seorsim preces ac sacrificia peragentibus, schisma in ipso carcere conflatum est. Deinde cum S. Petrus martyrium subiisset, eique successisset in Alexandrino Episcopatu Alexander (veriùs tamen Achillas) Meletium cum Episcopis & Confessoribus sibi adhærentibus recens ad metalla damnatum ordinasse Clericos, Diaconos, Presbyteros, & Episcopos, necnon Ecclesias in carcere & in itinere variis in locis erexisse. Additque, Meletium, postquam redditâ jam Ecclesiæ pace ab exilio & fodinis revocatus est, Episcopo Alexandrino amicissimum fuisse, & ad eum primùm detulisse Arium tanquam novæ blasphemiæ auctorem. Ita refert S. Epiphanius.

III. Hæc tamen narratio suspecta Baronio ad ann. 36. num. 48. & aliis est, quasi Epiphanius ab aliquo Meletiano scriptam, nesciens, mutuatus sit. Et ratio est quia S. Athanasius fidelissimus testis, qui & ortum illius schismatis vidit, de Meletio contraria scribit. In secunda enim Apologiæ parte contra Arianos: *Petrus*, inquit, *apud nos ante persecutionem Episcopus, in persecutione Martyr occubuit. Hic Meletium, qui Episcopus in Ægypto erat, plurimorum convictum scelerum, ac potissimùm quòd immolasset idolis, in communi Episcoporum Synodo deposuit. Meletius verò neque ad aliam confugit Synodum, neque curavit apud posteros se se purgare, sed schismatis auctor fuit. Hincque factum, ut ejus Sectatores pro Christianis Meletiani audiant. Statimque ille Episcopos maledictis cœpit incessere; primò quidem ipsum Petrum, dehinc Achillam calumniatus est,*

est, & post Achillam Alexandrum. Hoc autem Absalonis imitatus exemplum callidè est aggressus, eo nempe animo, ut quandoquidem depositio ignominiam inurebat, calumniis saltem suis simpliciores posset circumvenire.

IV. Hæc, quæ Athanasius de Meletio dicit, directè pugnant cum iis quæ de eodem Epiphanius narrat. Quomodo enim inter Confessores & Martyres detentus in carcere Meletius, ut vult Epiphanius, qui jam metu tormentorum idolis sacrificaverat, & propter hoc in Synodo depositus fuerat? Quomodo lapsos à pœnitentia rejicere potuit, qui inter lapsos fuerat insignis? Aut quomodo S. Petrus Alexandrinus, qui severiorem in lapsos disciplinam constituerat, ut ex ipsius Canonibus apparet, molliori indulgentiâ eos prosequi potuit, ipse martyrio proximus, & fervente adhuc persecutione, ut absque debita pœnitentia recipiendos esse censeret? Aut tandem quomodo verisimile est, Meletium fuisse Petri, Achillæ, & Alexandri Episcoporum Alexandriæ amicissimum, qui eos tot calumniis Athanasio teste oneravit? aut quomodo Meletius primus Arianos ad præfatum Alexandrum detulit, cùm potiùs Meletius ac sui eis patrocinium dederint, eodem Athanasio teste Orat. contra Arianos: & Socrates L. 1. Hist. cap. 6. statim referendus confirmat?

V. Socrates ergo laudato loco hæc habet: *Melitius quidam Episcopus Ægypti à Petro Alexandriæ Episcopo, qui sub Diocletiano martyrium consummavit, tum ob alias causas depositus est, tum præsertim eò quòd persecutionis tempore fidem inficiatus, sacrificasset. Qui cùm sacerdotio pulsus esset, multosque haberet sectatores, ducem atque auctorem se præbuit eorum, qui ab ejus nomine Melitiani in Ægypto etiamnum appellantur. Porrò cùm nullam haberet idoneam causam, cur se ab Ecclesia segregasset, se quidem affectum injuriâ esse dicebat, Petrum verò maledictis & convitiis incessebat. Ac Petrus quidem persecutionis tempore martyrio est coronatus. Melitius verò calumnias suas transtulit primùm in Achillam qui Petro in Episcopatu successerat, deinde in Alexandrum Achillæ successorem. Dum hæc ab illis geruntur, orta est Arii controversia: & Melitius unà cum suis Arii partes fovit cum illo conspirans adversùs* (Alexandrum) *Episcopum.* Eadem refert Theodoritus tum L. 1. Hist. cap. 6. tum L. 4. Hæret. Fab. cap. 9. Concors hæc Veterum de Meletio sententia cum iis quæ ex Epiphanio retuli cohærere non potest.

VI. Quid verò Meletio seu Melitio, ac suis in contumaci suo schismate perseverantibus postea evenerit, dicam. Delati ad Concilium Nicænum, qualiter à Synodo in eos provisum sit, con-

stat

ſtat ex ipſius Synodi Epiſtola ad Eccleſiam Alexandrinam, quam refert Socrates L. 1. Hiſt. c. 9. in qua præter cætera hæc leguntur: *Placuit igitur, clementiùs erga Melitium agente Synodo: ſummo enim jure nullam veniam merebatur: ut is in civitate ſua maneat, nec ullam habeat, aut manus imponendi, aut eligendi poteſtatem, nec hujus rei cauſá aut in vico, aut in urbe ulla compareat, ſed nudum honoris ſui nomen retineat. Is verò qui ab ipſo conſtituti ſunt, ſanctiore ordinatione confirmati, ad communionem admittantur, eá lege, ut honorem quidem ac miniſterium ſecum retineant: ſecundo tamen ſemper loco ſint ab iis omnibus, qui in unaquaque Parœcia & Eccleſia verſantur à cariſſimo collega noſtro Alexandro priùs ordinati. Adeò ut his quidem nulla facultas ſuppetat, quos viſum fuerit eligendi, aut nomen cujuſpiam ſuggerendi ſinè conſenſu Epiſcopi Catholicæ Eccleſiæ qui Alexandro ſubjectus eſt*. Hoc Synodi Decretum in Melitium & ordinatos ab ipſo refert etiam Sozomenus L. 1. Hiſt. c. 24. addens: *Atque id æquum eſſe Synodus judicavit, reputans ſcilicet Melitii ejuſque conſortium præcipitem in ordinationibus faciendis temeritatem. Quippe qui dum Petrus Epiſcopus Alexandriæ, qui poſtea martyrium conſummavit, ob ſævientem tunc perſecutionem fugiſſet, Ordinationes ad illum pertinentes ſibi vindicaverat*.

VII. Poſt hæc refert Sozomenus L. 2. c. 21. *Redeunte in Ægyptum Alexandro Melitius Eccleſias, quas contra jus poteſtati ſuæ ſubjecerat reddidit: & in urbe Lyco reliquam ætatem tranſegit, ſed non multò poſt cùm migraturus eſſet è vita, contra Decretum Synodi Nicænæ, Joannem quemdam unum ex familiaribus ſuis in ſuum locum ſubrogavit, ac rursùs turbarum in Eccleſia auctor extitit*. Joannes iſte, quem Melitius moriens ſuum in locum contra Decretum Synodi ſubrogavit, creditur, fuiſſe Joannes Memphis, qui caput ſchiſmatis, poſtea fuit.

VIII. Schiſma hoc, quod in hæreſim poſtea, ut dicam, tranſivit, cœpit anno à Chriſto nato circa 301. Poſtea cum Arianis confuſum latiſſimè ſparſum eſt, ac multas Orbis regiones infecit. Diutiſſimè autem perſeveravit: adeò ut Theodoritus de eo tamquam adhuc ſuo tempore in Ægypto perdurante loquatur Lib. 4. Hæret. Fabul. his verbis: *Nunc autem dicunt quidem eos eſſe ab hoc morbo* (Arianorum nempè errore) *liberatos; ſed ſinè ullo metu degere, nec velle ab ullis regi, & cum Eccleſiis conjungi recuſare*.

§. II.

De Meletianis & eorum erroribus.

I. Isdem temporibus, quibus Melitius seu Meletius Ecclesiam schismate dividere conabatur, Arius suo pestifero dogmate eam inquinare molitus fuit. Quamvis enim, ut scribit Socrates L. 1. cap. 6. Arii partes contra Alexandrum foverit: attamen ejus errori Meletius, quousque superstes fuit, minimè adhæsisse, sed in puro schismate perstitisse creditur. Ipso tamen vitâ functo, qui ejus partes tuebantur, videntes Arianis multos patrocinari, eis etiam in errore se adjunxere. Ita Sozomenus L. 2. cap. 21. ubi postquam dixit, quòd non obstante Nicænæ Synodi Decreto contra Arii dogma & Melitii derogatione, *Alii Arii opinionem laudabant: alii æquum esse censebant, ut ii qui à Melitio ordinati fuerant, Ecclesiis præessent: eorumque partibus se se adjungebant;* Subjungit: *Porrò cùm utrique priùs inter se dissentirent, postquam tamen animadverterunt, plebem Sacerdotibus Ecclesiæ Catholicæ addictam esse, invidiâ correpti sunt. Initoque inter se fœdere communes inimicitias adversùs Clerum Alexandrinum suscepere; junctimque & alios accusare quibuscum disputabant, & se ipsos defendere cœperunt: adeò ut processu temporis Meletiani à plerisque in Ægypto vocarentur ii, qui Arii opinionem sectabantur: cùm tamen Melitiani ob primatum dumtaxat ac regimen Ecclesiarum à Catholicis dissiderent: Ariani verò perinde atque Arius sentirent de Deo .... Verùm temporis successu, ut verisimile est, Melitiani ex assiduis ea de re disputationibus, Arianorum dogmatum peritiam adepti, eadem cum illis de Divinitate senserunt.* Consentit Theodoritus L. 4. Hæret. Fab. ubi de Meletio: *Sed ille quidem*, inquit, *pietatis dogmatum nihil innovavit: hi autem* (Meletiani) *cùm Arianorum hæresim ab iis, qui tunc imperabant, confirmari viderent, ad illam declinarunt.* Hoc S. Augustinus Hæres. 48. & Damascenus Hæres. 68. apertè confirmant.

II. Meletiani ergo Arianis conjuncti videntes, S. Athanasium, qui Alexandro in Episcopatu Alexandrino successerat, sibi pro Dei zelo infensum esse, consertis manibus adversùs eum arma moverunt, de variis criminibus coram Imperatore eum accusantes. Verùm compertâ ab Imperatore & damnatâ calumniâ, aliam meditati sunt, nimirùm quòd sacrum poculum confregisset, & quòd Arsenium quemdam interfecisset, quem subdolè occultarunt, ut mendacio fidem conciliarent. Sed innocentiæ patrocinante Deo, Arsenius vivus repertus fuit. Quæ cum Constantinus Impe-

Imperator rescivisset, ad Athanasium scripsit, ut suum Episcopale munus impigrè obiret, & Meletianorum insidias pro nihilo duceret; addens, se talia imposterum non passurum, sed calumniatores debitas pœnas daturos. Quâ Imperatoris Epistolâ publicè lectâ Meletiani timore perculsi aliquantisper quievere. Narrat hæc Sozomenus L.2. Hist. c.22. & 23.

III. Modò ad erroneas Meletianorum opiniones transeamus. Et quidem dimisso Arii errore, quo, ut dixi, successu temporis infecti fuere, & quo ut refert Theodoritus suo tempore liberati fuerant; quisnam verè fuerit error, qui Meletium & suos ad schisma impulit, in eo assignando non sunt admodùm concordes Veteres. S. Augustinus L. de Hæres. c.48. *Meletiani*, inquit, *à Meletio nuncupati, nolentes orare cum conversis, idest eis qui in persecutione ceciderunt, schisma fecerunt. Nunc autem dicuntur esse conjuncti*. Idem quamvis aliter, ut supra dixi, sentit Epiphanius Hæres. 68. Damascenus quoque Hæres. 68. his verbis: *Meletiani schismatici in Ægypto potiùs quàm hæretici habentur. Hi cum illis precum communione adjungi noluerunt, qui in persecutione lapsi essent. Iidem tamen se se ad Arianos nunc adgregarunt*. Mirum tamen quòd Meletius, qui, ut supra ex Athanasio & aliis dixi, in persecutione & ipse lapsus idolis sacrificaverat, noluerit cum illis, qui in eodem crimine ei socii fuerant sacrificare, & eò maximè quia hoc non obstante Ecclesia pia Mater ipsum recipere parata erat in Concilio Nicæno, ut supra: & certis tamen restrictionibus, ut merebatur, recepit.

Dici tamen potest, Meletium rabie adactum hoc cogitasse; cùm enim propter hoc à Petro Alexandriæ Episcopo, & Thebaidis totiusque illius tractus Metropolita dejectus ab Episcopatu fuisset, ut se ulcisceretur, eò vesaniæ ob ambitionem tandem prorupit, ut ne laicos quidem, qui semel à fide defecissent, & postea resipiscerent, in Ecclesiam recipiendos esse contenderet, si ipse propter lapsum Episcopatu privaretur. Inde schisma ab ipso & suis adeò dirum factum est, ut ne cum Catholicis, eò quòd lapsos verè pœnitentes reciperent, communicare in precibus vellent. Novatianis pejores, qui lapsos admittere nolebant, quia in lapsis resipiscentiam posse unquam esse negabant: hi verò quamquam in lapsis pœnitentiam admitterent, in Ecclesiæ cœtum recipere renuebant: quasi qui per pœnitentiam à Deo suscipitur & filius Dei efficitur, à piorum cœtu arceri possit.

IV. Porrò Meletiani, quibus religio erat à communione cum lapsis etsi pœnitentibus, & ab Ecclesia Catholica susceptis, abstinere, cum Arianis hæreticis ab Ecclesia Catholica proscriptis, societa-

cietate & stricto fœdere contra Catholicos jungi non formidabant. Hinc citati Patres inferunt, Meletianorum sectam ex puro schismate hæresim evasisse. Quod Epiphanius alioquin erga Meletium & Meletianos benignus, Hæref. 68. num. 6. his verbis deplorat: *Utinam Meletiani isti, qui exactissimam justitiæ ac veritatis rationem professi fuerant, cum iis qui lapsi erant post pœnitentiam communionem habere, quàm cum Arianis maluissent! Contigit enim eis quod est in proverbio, ut qui fumum devitant, in ignem incidant. Neque enim consistere Arius, aut fiduciam ullam habere potuisset, nisi eam esset occasionem nactus, quæ pessimam ad hodiernum usque diem concordiam devinxit. Siquidem Meletiani sinceri quondam fideique tenacissimi cum Arianis commixti sunt; & plerique falsâ Arii doctrinâ contaminati à recta fide in hoc tempore degenerarunt: nonnulli verò, etsi constanter in ea perseverarunt, ob illam tamen cum Ario Arianisque societatem in cœno illo ac sordibus hæserunt.* Hactenus Epiphanius.

V. Philastrius verò Hæresi 90. nihil dicens de negata à Melitio & Melitianis communione cum lapsis, totum eorum reatum in hoc constituit, quòd Arianorum partes secuti sint: *Melitiani*, inquit, *sunt à Melitio quodam in Ægypto, qui de parte fuerat Ariana, & abjectus est ab Ecclesia Catholica, qui postea quasi verum sequendo susceptus est, & discipuli ejus cum eo pariter. Atque iterum indifferenter post hæc agere cupientes, communicabant & Hæreticis & Ecclesiæ Catholicæ: quorum cùm cognovisset indifferentiam, exsortes eos suæ communionis effecit Ecclesia Catholica.* In quo Rhetoricorum hæresim præformabant, qui omnes Hæreticos laudabant, & cum eis sentire rem indifferentem judicabant. De qua hæresi agit idem Philaster cap. 91. & inferiùs Deo dante cap. 72. mihi sermo erit. An in hunc errorem conspiraverint moderni Adiaphoristæ, qui unumquemque in sua Secta salvari posse dicunt; ipsi viderint.

VI. Theodoritus L. 4. Hæret. Fab. scribit, Meletium & suos ab initio in fidei veritate stetisse, solùm seditionem movisse, postea tamen in Arii hæresim declinasse à nulloque regi voluisse: ait enim: *In Alexandria autem Ægypti, quo tempore Arius adversùs Unigenitum blasphemiam inchoavit, Meletius quidam Episcopus adversùs Alexandri Magni principatum seditionem agitans, in multis civitatibus ordinavit Episcopos & Presbyteros & Diaconos, non novæ hæresis principatum gerens, sed eadem quidem cum Ecclesia sentiens, sed ambitionis & imperandi cupiditatis morbo laborans. Eum qui Nicææ convenerunt Sanctissimi Patres ab Ecclesiæ administratione removerunt. Qui autem ab eo ordinati fuerant, iis quæ præter leges donata erant privarunt.* Ex hoc deinde factum esse schisma dicit ac

Melitianos conjunctos Arianis, & eorum dogmati. Addit tamen, eos etsi ab eo morbo liberatos, *finè ullo metu degere, nec velle ab ullis regi, & cum Ecclesiis conjungi recusare. Eâ ratione & tamquam liberi & sui juris, illa quoque ridicula excogitarunt: Interdiù quidem corpus aquâ mundare, cum plausu autem manuum, & quadam saltatione hymnos concinere, & multa tintinnabula funi appensa movere, & his similia.*

VII. Hæc Theodoriti verba de Meletianorum Ritibus in Ritus Ecclesiæ Catholicæ vertit Danæus cap.48. de Hæref. ubi ait, quòd *hoc idem retinuerunt Papistæ: tam est nimirùm infelicis lolii & veneni ferax tenaxque humanum ingenium.* His paucis verbis infelix blatero omnes Ecclesiæ Catholicæ sacros Ritus audet pessumdare, tamquam à Meletianis acceptos, & ex Judaicis cæremoniis haustos. Sed quis non videt, Danæum hic ut de more apertis oculis cæcutire? Ubi enim in Ecclesia Romana Judaico more lotiones repetitæ, ubi in canendis hymnis saltitatio, & tintinnabulorum crebra pulsatio? Jure potiùs ad ipsum dicam: unde ipse cum suis omnes ritus omnium feculorum usu testibus antiquis Patribus consecratos, ipsumque Sacrosanctum Missæ Sacrificium abrogare & ab Ecclesia tollere didicit, & novos & inauditos absque ulla auctoritate inducere? Non ab aliis certè quàm à Meletianis cæterisque antiquioribus Hæreticis, qui, ut notat Cardinalis Bona Liturgic. L.1.c.7., hoc sibi jus asciverunt, ut cùm à fide deficerent, Libros etiam Rituales vel suis erroribus inficerent, vel privatâ auctoritate immutarent. Quare meritò Danæus & sui similes Novatores à Concilio Tridentino Sess. 7. Can. 13. & Sess. 22. Can. 9. & aliis, anathemate confixi sunt. Sed hæc præsentis argumenti non sunt.

CAPUT XLV.

De Arianis.

§. I.

De Ario, ejus hæresis occasione, & initiis.

I. Nulla hæresis magis ac diuturniùs Ecclesiam dilaceravit quam Ariana, quæ nedum Ecclesiæ Præsulum, sed & Mundi Potestatum auctoritate suffulta, nedum fraudolenta fuit ut cæteræ, sed & violenta, & nova persecutio, quæ persecutioni paganorum succedens, nedum in animas, sed & in cor-

corpora deſæviens; ut Antichriſtianæ perſecutionis, quæ S. Auguſtino teſte in Pſalm. 9. fraudolenta ſimul & violenta futura eſt, initium eam S. Hilarius cenſuerit L. adversùs Conſtantium Imperatorem: ubi & fraudes & violentias, quibus ad ſeducendos pios fideles utebatur Imperator ille Arianus, & exprobrat, ut magis deteſtabilem pronuntiet perſecutionem quam ille inferebat Eccleſiæ, quàm illa quâ Imperatores pagani eam vexarunt: quia iſti in corpora, ille autem in corpora & in corda irruebat. Sed de hoc inferiùs dicam.

II. Tantæ ſtragis auctor Arius fuit. Is teſte S. Epiphanio Hæreſ. 69. num. 1. ex ea Lybiæ parte, quæ Ægypto vicina eſt, & Alexandriæ contributa oriundus fertur. Hinc patriâ Alexandrinum aliqui eum vocant, eique Ammonium parentem tribuunt. Externâ corporis, oris, & habitus ſpecie eam præferebat virtutem, gravitatem ac modeſtiam, quâ facilè hominibus illuderet; eam in verbis comitatem, urbanitatem, eaſque blanditias, ut omnium ſibi animos conciliaret. Dialecticarum argutiarum erat peritiſſimus. Eum è Luciani Antiocheni ſchola prodiiſſe probabile ſit, quia Euſebium Nicomedienſem *Conlucianiſtam* appellat, quo titulo Luciani Martyris diſcipuli gloriari, ac ſe mutuò indigitare ſolebant. Schiſmaticus antequam hæreſiarcha Arius fuit; Meletio quippe, de quo Cap. præcedente, ſchiſma molienti adhæſit, ut ſcribit Sozomenus L. 1. Hiſt. c. 15. Poſtea verò relictis ejus partibus à Petro Alexandrinorum Epiſcopo Diaconus eſt ordinatus. Rursùs tamen Eccleſiâ pulſus eſt ab eodem. Nam cùm Petrus Meletii fautores excommunicaſſet, nec eorum Baptiſmum admitteret (ideſt Baptiſmi adminiſtratione, ac cæteris muniis Eccleſiaſticis interdiceret) ipſe Petri Acta reprehendebat, neque ullo modo quieſcere ſuſtinebat.

Narrant Acta S. Petri Alexandrini, quæ Anaſtaſius Bibliothecarius ex Græcis Latina reddidit, quòd cùm Arius à S. Petro in carcere conſtituto & jam morti proximo in communionem recipi vehementiùs poſtularet, Chriſtus Sancto Epiſcopo noctu apparuit veſte diſciſsâ, cauſamque rei ſciſcitanti reſpondit: *Arius mihi ſcidit. Præcave omnino, ne eum in communionem recipias. Quin potiùs jubeto Achillæ & Alexandro presbyteris, qui poſt tuum exitum recturi ſunt Eccleſiam meam, ne eum in communionem recipiant.* Verùm Viſionem hanc ſuſpectam habent Critici, & Natalis Alexandre in Hiſt. Seculi 4. Diſſert. 9., à quibus non diſſentior. Eâ enim admiſsâ oportebit dicere, vel quòd S. Petrus mandato Chriſti non paruit, ſi Achillæ & ſucceſſoribus illud non aperuit, vel Achillam & Alexandrum contra illud ſibi manifeſtatum egiſſe: nam

nam Achillas non solum in communionem Arium recepit, sed ad Presbyteratum promovit: Alexander verò cuidam Ecclesiæ, ut populum instrueret, illum præfecit, ut statim dicam.

III. S. Petro martyrio jam coronato, in Ecclesiam Arius irrepsit, & ab Achilla Petri successore in communionem susceptus Presbyter factus est, & ab Alexandro in honore habitus. Hæc ex Sozomeno loco citato, cui addit S. Epiphanius, quòd Ecclesiæ cujusdam vici Præfectus fuisse dicitur. Ita Hæref. *69*. num.1. ubi de Ario: *Ferunt*, inquit, *illum ex Lybia oriundum Alexandriæ Presbyterum esse factum, qui tunc Baucalensis cujusdam Ecclesiæ Præfecturam gerebat. Etenim quotquot Alexandriæ Catholicæ communionis Ecclesiæ sunt, uni Archiepiscopo subjectæ, suus cuique præpositus est Presbyter, qui Ecclesiastica munera iis administret, qui circa Ecclesias illas habitabant, eorumque conventicula Vici, sive Lauræ ab Alexandrinis vulgò nominantur*. Idem fatetur Gelasius Cyzicenus, in hoc tamen diversus, quòd Arium dicat, non ab Achilla, sed à S. Alexandro Presbyterum ordinatum. Itaque Arius Presbyter, & simul quasi Parochus erat.

IV. Id quod Arium ad concipiendam & effundendam hæresim impulit, ambitio fuit & invidia in S. Alexandrum, quem sibi prælatum in electione ad Episcopatum Alexandrinum ægrè ferebat. Quamvis Philostorgius sectâ Arianus L.1. Hist. num.*3*. dicat: *Arium cùm suffragia pro Archiepiscopatu Alexandrino in ipsum inclinarent, Alexandrum tamen sibi prætulisse, & suffragia in eum transtulisse*. At Theodoritus cui major fides habenda est L.1. Hist. cap. 2. oppositum sentit: & hinc ad suæ hæresis pestiferum virus evomendum permotum referens: *Eodem tempore*, inquit, *Arius, qui in Presbyterorum ordinem erat adscriptus, & cui sacrorum Voluminum expositio commissa erat, cùm Alexandrum videret Ecclesiæ administrationem suscepisse, livoris impetum ferre non potuit: sed invidiæ stimulis exagitatus contentionis ac discordiæ causas aucupari cœpit. Et calumnias quidem adversùs illum contexere nullas poterat, cùm vitam ejus & conversationem omni laude dignam videret. Invidia tamen eum quiescere non sinebat. Hunc igitur nactus Dæmon veritatis inimicus, ejus operâ Ecclesiam miscere ac perturbare cœpit. Persuasit enim illi, ut Apostolicæ Alexandri doctrinæ palam contradiceret*.

V. Livor igitur, ambitio, & invidia Arianæ hæresis, sicut & cæterarum, causa & initium fuit. Quia autem Arius in Alexandri moribus nihil blasphemiæ capax reperiebat, blasphemias convertit in Deum. Cùm enim audisset Alexandrum in conventu de Mysterio Sanctissimæ Trinitatis publicè differentem, & Filium

Patri honore parem, & ejusdem omninò substantiæ cum illo asserentem, obmurmurare ac resistere cœpit. Ita Theodoritus prosequitur: *Et Alexander quidem Sacrarum Literarum vestigiis insistens Filium ejusdem esse dignitatis cum Patre, eamdemque cum Deo, qui ipsum genuit, habere substantiam asserebat. Arius verò apertè veritatem impugnans, Filium Dei creaturam & facturam vocabat. Addebat etiam fuisse tempus cùm non esset, & alia nonnulla, quæ ex ejus scriptis clariùs cognoscemus.* (his indicat præcipuè Thaliam ab Ario compositam, de qua infra) *Atque hæc ille, non in Ecclesia solùm, verùm etiam in exteriùs conventibus ac cœtibus assiduè differebat. Quin etiam domos circumiens, quotquot poterat, in sententiam suam traducebat.* Hucusque Theodoritus.

Idem refert Socrates L. 1. Hist. cap. 5. ubi ait: *Fortè quâdam die, præsentibus suis Presbyteris unà cum reliquo suo Clero, de Sacrosanctæ Trinitatis Mysterio* (Alexander) *ambitiosiùs disputans, in Trinitate esse docebat unionem. Arius verò unus è numero Presbyterorum, qui Alexandro parebant, vir artis dialecticæ minimè ignarus, ratus Episcopum Sabellii Lybici dogma inducere, ad opinionem, quæ cum Sabellii dogmate ex adverso pugnat, contentionis studio deflexit, iisque, quæ ab Episcopo dicta fuerant, acerbiùs, ut videbatur, occurrit, ita disputans. Si Pater genuit Filium, existendi initium habet is qui genitus est. Ex quo manifestè liquet, fuisse aliquando tempus, cùm non esset Filius: & necessariò conficitur, eumdem ex nihilo subsistere.* Hæc prima Arianæ hæresis nascentis vox, quæ audita plures ad eam quæstionem excitavit, atque eam Ario circumsonante magnum subitò murmur excitavit.

VI. Blasphemæ istius vocis sonus Alexandriæ primùm prolatæ per universam Ægyptum & Lybiam ac superiorem Thebaidem perstrepuit, & tandem reliquas Provincias & Civitates concussit, adeò ut divisio opinionum exorta sit, quibusdam, iisque pluribus, Alexandro & Catholicæ veritati faventibus: quibusdam verò Arii errorem approbantibus, quem præ cæteris suscepit Eusebius, non Cæsariensis, sed alter, qui ante Berytiorum Episcopus tunc ad Nicomediæ, quæ in Bithynia est, Episcopatum irrepserat. Quæ cum audiret ac cerneret Alexander, gravi exarsit irâ, & collecto multorum Episcoporum Concilio, Arium & reliquos, qui sententiam ejus amplectebantur, gradu movit, è Presbyterorum ordine illum ejiciens, & Episcopis per singulas urbes constitutis gravem de hac re scripsit Epistolam, quam per extensum refert Socrates L. 1. Hist. c. 6. In ea præcipuum Arii patronum Eusebium Nicomediensem statuit; nomina autem eorum, qui Arium in errore sequebantur hæc fuisse scribit, Achillam, Aithalem, Car-

Carponem, alterum Arium, Sarmaten, Euzojum, Lucium, Julianum, Menam, Helladium, Gajum, & cum his Secundum, ac Theonam olim Episcopos, illum Ptolemaidis, istum Marmaricæ, omnes numero quatuordecim: quos omnes in Synodo Alexandriæ coacto centum circiter Episcoporum anathemate à se damnatos dicit. S. Epiphanius tamen Hæref. *69.* dicit ab Ario septingentas Virgines Deo consecratas, Presbyteros septem, Diaconos duodecim, brevì fuisse seductos. Quid in hac causa gestum sit, dicam.

§. II.

De Arii damnatione, restitutione, & exitu.

I. DE anno, quo Arius errorem suum prodere cœpit, controversia est. Eum innotuisse non ante annum 315. putat Baronius. Alii ad annum 317. & S. Hieronymus ad annum 321. eum differt. Conciliari tamen posse credo, si distinguantur tempora, illius primi ortus Alexandriæ, ejus disseminationis per Ægyptum, & denique propalationem per totum Orbem, & dici de primo loqui Baronium, de secundo alios, & de tertio S. Hieronymum.

II. Verùm, quidquid de anno sit, Arius anathemate damnatus & gradu pulsus Alexandriâ relictâ in Palæstinam abiit. Ibi singulos Episcopos adire, singulis adulari cœpit, quò plures sibi ac suo errori suffragatores adjungeret. Ex his quidam eum receperunt, quidam rejecerunt; quæ mox ut ad aures Alexandri Patriarchæ perlata sunt, præter Synodicam, de qua supra, alias Epistolas ad plurimos Episcopos scripsit, quibus Arii & Sectatorum ejus impietatem detexit. Dedit inter alias eruditissimam ad S. Alexandrum Episcopum Constantinopolitanum, quam nobis exhibet Theodoritus L. 1. Hist. c. 4. Arius è converso ad Eusebium Nicomediensem præcipuum suæ causæ patronum, & in errore socium literas dedit, quas legimus apud eumdem Theodoritum c. 5. & Epiphanium Hær. *69.* n. *6.* In quibus de Alexandro conqueritur, tamquam se ac sibi adhærentes propter veritatem injustè persequente. Se Ammonii filium vocat, & Eusebium *Conlucianistam* appellat; quòd verisimiliter S. Luciani Antiocheni simul auditores fuissent: non quòd ab illo S. Martyre, quem tot laudibus celebrat S. Chrysostomus, errorem acceperint. His literis acceptis Eusebius, ipse quoque impietatem suam evomuit, & ad Paulinum Episcopum Tyriorum, quem inter suos fautores Arius recensebat, Epistolam dedit, quam legere est apud Theodoritum L. 1. cap. 6.

Episcopi verò, quos suæ causæ fautores Arius in dicta Epistola refert, sunt, Eusebius Cæsareæ Episcopus, Theodotus Laodiceæ, Paulinus Tyri, Athanasius Anazarbi, Gregorius Beri, Aetius Liddæ, quæ postea Diospolis dicta fuit. Eos verò quos adversarios nominat sunt Philogonius Antiochensis Antistes, Ellanicus Tripoleos, & Macarius Jerosolymorum, quos calumniis insectatur.

III. Interim Thaleiam suam Arius composuit: Thaleiam seu Thaliam, vel à nomine unius ex Musis, vel à lætitia nuncupavit, cantilena quippe erat mollis & impura, ac nomen & modum à Sotade antiquo Poeta mutuatus fuit. In hac totum suæ hæreseos virus expressit, ut illud suavibus modulis in hominum ac muliercularum ad voluptates proclivium animos sensim instillaret. Ex ipsa aliqua fragmenta refert S. Athanasius Orat. 1. contra Arianos num. 5. „ Non semper Deus fuit Pater: sed fuit, cùm Deus solus „ esset, nondumque Pater erat, postea verò factus est Pater. Non „ semper fuit Filius: nam cùm omnia ex nihilo sint orta, resque „ omnes creatæ sint & factæ, ipsum quoque Dei Verbum ex nihilo „ factum est, & fuit aliquando cùm non esset: nec erat antequam „ fieret: sed habuit quoquè creationis initium. Erat enim, in- „ quit, solus Deus, nondumque erat Verbum & Sapientia. Cùm „ autem nos postea voluit creare, tunc profectò unum quemdam „ fecit, quem & Verbum & Sapientiam & Filium nominavit, ut „ nos per ipsum crearet. Duas ergo Sapientias esse ait: unam „ quæ propria sit & cum Deo simul existat; Filium verò in ista „ Sapientia factum fuisse, ejusque factum participem, Sapien- „ tiam & Verbum nomine tenus esse appellatum. Sapientia „ enim, inquit, per Sapientiam Dei sapientis Voluntate èxtitit. „ Sic aliud Verbum in Deo esse dicit præter filium, cujus Verbi „ participem factum Filium, ipsum quoque gratiâ Verbum & „ Filium vocatum fuisse.

„ Christum autem non esse veram Dei virtutem, sed unam „ earum, quæ virtutes solent dici, inter quas & locusta & eruca „ non virtus tantùm sed magna virtus appellatur Joelis 2. v. 25.; „ alias porrò multas esse similesque Filio, de quibus David psal- „ lit (Psal. 23. v. 10.) *Dominus virtutum*. Item Verbum naturâ, „ ut nos omnes, esse mutabile, suoque arbitrio, quousque volet, „ bonum perseverare: quòd si voluerit, posse quoque ut & nos „ mutari, cùm mutabili sit naturâ. Quia enim Deus, inquit, bo- „ num eum fore præscivit, idcirco hanc ei gloriam præveniendo „ donavit, quam ho no postea ex virtute consecutus est. Qua- „ propter ex ejus operibus, quæ præscivit Deus talem illum nasci „ voluit.

IV. Præ-

IV. „ Præterea ausus est dicere, Verbum non esse verum „ Deum. Nam tametsi dicitur Deus, inquit, non tamen verus „ est Deus, sed gratiæ factus particeps, non aliter quàm alii „ omnes, & quemadmodum res omnes secundùm naturam di- „ versæ & dissimiles Dei sunt; ita & Verbum omninò alienum, „ & dissimile est naturæ proprietatisque Dei Patris, sed ad res „ factas & creatas pertinet, quarum una ipsum est.

„ In Thalia etiam scripsit, Patrem à Filio videri non posse, „ neque Verbum perfectè & plenè suum Patrem posse intueri, vel „ cognoscere, sed quidquid cognoscit & cernit convenienter pro „ suis viribus cognoscere & cernere, quemadmodum & nos pro „ nostra facultate cognoscimus. Enimverò, inquit, non solum „ Filius Patrem non accuratè cognoscit, utpote cui comprehendi „ facultas desit, verùm nec suam ipse naturam notam habet. „ Addit similiter naturâ divisas, diversas, disjunctas, alienas- „ que, nec invicem participes esse Patris Filii & Sancti Spiritus „ substantias, quin etiam, ut ipse ait, penitùs inter se & substan- „ tiâ & gloriâ sunt infinitè dissimiles. Itaque, quod ad naturæ & „ gloriæ similitudinem attinet, Verbum ab utrisque, Patre vi- „ delicet & Spiritu Sancto alienum omninò esse docet: hæc enim „ sunt impii illius verba, qui item ait Filium ex se à Patre esse „ divisum, nullaque in re participem ejus esse.

V. Hisce particulis ex impia Arii doctrina excerptis exclamat S. Athanasius: *Quis ergo his & carmine Thaliæ auditis, Arium quasi in scena de hujusmodi rebus jocantem jure non oderit? Quis non agnoscit illum, cùm Dei nomen proferre & de Deo loqui videtur, simillimum esse serpentis mulieri dantis consilium? Ecquis verò aliis quæ ibidem sequuntur perlectis, non tam clarè ejus perspicit impietatem, quàm fraudem, in quam serpens mulierem dolosè induxit*. Has easdem blasphemias Arianos docuisse, testis est S. Alexander Episcopus in Epist. Encyclica quam refert S. Athanasius, qui in Libro de Synodis eadem refert. In aulam etiam irrepsit perfidus Hæresiarcha, & Constantiam Augustam Constantini sororem suis partibus addixit, in hoc etiam imitatus serpentem, qui mulierem seduxit, ut ejus patrocinio, & suasu viros deciperet.

VI. Ecclesia interim scindebatur in partes. Eusebius Nicomediensis totus pro Ario, coacto in Bythinia Concilio literas ad omnes Episcopos dedit, adhortans ut Arium & suos in communionem admitterent, & Alexandrum ipsum ad pacem cum illis ineundam impellerent. Una ex his Epistolis ad Paulinum Tyri Episcopum, de qua supra apud Theodoritum L.1.Hist.c.6., legitur, in qua gratulatur, quòd Eusebius Cæsariensis veritati (veriùs blasphe-

blasphemiæ) tuendæ se adjunxerit. Ab opposito S. Alexander Epistolis & malis artibus Arianorum libellum opposuit, eumque misit ad Episcopos Ægypti, Thebaidis, Lybiæ, Pentapoleos, Syriæ, Lyciæ, Pamphiliæ, Cappadociæ, Asiæ &c. qui ipsi subscripsere, & summâ consensione ad tuendam fidei veritatem cum ipso conspirarunt, ut ex Theodorito L. 1. Hist. cap. 4. Certiorem etiam de Arii hæresi, & turbis ab ipso in Ægypto & Palæstina excitatis, fecit Silvestrum Romanum Pontificem, ut testatur Liberius in Epistola ad Constantinum. Noverat enim ad Summum Pontificem pertinere judicium de causis fidei, quas nomine *majorum* tota intellexit Antiquitas.

VII. *Hæc cùm audisset Imperator* (inquit Socrates Lib. 1. Hist. cap.7.) *gravissimo dolore perculsus est, suamque esse ducens hanc calamitatem, eò incubuit, ut excitatum malum quamprimùm restingueret. Proinde literas mittit ad Alexandrum & Arium per virum spectatæ fidei Hosium nomine Episcopum Cordubæ, quæ Hispaniæ civitas est, quem quidem Imperator & amabat & colebat plurimùm.* Deinde subjicit exemplum literarum Constantini: quas exhibet etiam Eusebius L. 2. de Vita Constantini c. 64. & seq. In eis totus est pius Imperator in suadenda pace & concordia inter Alexandrum & Arium, & tollendis ab Ecclesia dissensionibus tanquam de re (ut sibi falsò persuadebat) summam Religionis non tangente.

VIII. Verùm cùm hoc pro votis non eveniret, Alexandro pro Fide Catholica stante, Ario verò pertinaciter renitente, ac in dies magis turbas excitante, Silvestri Romani Pontificis consensu & auctoritate, Nicææ in Bythinia Concilium cui 318. Patres aliique, inter quos S. Athanasius adhuc Diaconus, interfuere, coactum est; quod est celeberrimum Nicænum I. in quo Arius cum suo errore damnatus est, & controversia de die Paschatis definita, ipso Imperatore præsente & Catholicæ veritati subscribente. De hoc testes habemus Eusebium Pamphili L. 3. de Vita Constantini cap. 6. & seq., Socratem L. 1. c.8., & Theodoritum L.1. Hist. c.7. Fidem in eo statutam Ecclesiis omnibus suis literis Constantinus promulgavit (Eusebio teste L. 3. de Vita Constant. c.17.) Arium cum suis discipulis exilio mulctavit, perpetuâ ignominiâ notavit, jubens eum & Sectatores ejus *Porphyrianos* vocari, à Porphyrio apostata, & Christianæ Religionis hoste, ut cujus imitabantur mores, vocabulum etiam haberent. Arii quoque Thaliam ejusque Libros flammis tradi jussit, pœnâ mortis indictâ ei, qui illos occultasse deprehensus fuisset.

IX. Hoc Imperatoris Edictum legimus apud Socratem Lib. 1. cap.9.

cap. 9. his verbis: *Cùm malos & impios homines imitatus sit Arius, eamdem cum illis pœnam infamiæ meretur subire. Quemadmodum ergo Porphyrius veræ pietatis inimicus compositis adversùs Christianam Religionem nefariis voluminibus, dignam mercedem retulit, ut & ipse infamis sit apud posteros multisque appetitus opprobriis, & impii ejus libri penitùs fuerint aboliti: ita nunc placuit Arium Sectatoresque ejus Porphyrianos vocari, ut cujus imitati sunt mores, ejus etiam vocabulo appellentur. Præterea si quis fortè liber ab Ario conscriptus reperiatur, flammis eum absumi præcipimus: ut non solùm prava illius doctrina funditùs aboleatur; sed ne monumentum quidem ejus ullum posteritati relinquatur. Illud etiam denuntio, quòd si quis librum ab Ario compositum occultasse deprehensus sit, nec eum statim oblatum igne combusserit, mortis pœnam subibit. Simulatque enim in hoc facinore fuerit deprehensus, capitali supplicio ferietur.* Ita in exterminium Arianæ blasphemiæ pius Imperator decrevit.

X. Quinquennio tamen post damnationem in Concilio Nicæno, nimirùm anno 330., Constantiâ ejusdem Imperatoris sorore morti proximâ postulante, Arius in Aulam vocatus est. Leguntur Constantini Literæ ad Arium apud Socratem L. 1. Hist. c. 25. qui rem narrat factam industriâ cujusdam Presbyteri, Ariani quidem, sed occulti, quem Constantia moriens Constantino fratri commendaverat. Is gratiam Imperatoris adeptus, causam Arii apud ipsum agere cœpit, *affirmans, eum non aliud sentire, quàm quod à Synodo decretum fuisset, & si in conspectum ejus admitteretur, Synodi decretis consensurum esse, & sine causa eum falsò insimulari. Nova atque admiranda Imperatori visa sunt, quæ à Presbytero dicebantur. Sic igitur ille respondit Presbytero. Si Arius Decretis Synodi subscribit, & eadem sentit cum Synodo, eum in conspectum meum admittam libens, & cum honore remittam Alexandriam. Hæc locutus, confestim ad illum scripsit.*

Epistolam quam Imperator dedit ad Arium clementiæ & benignitatis plenam placet ex Socrate referre: *Victor Constantinus Maximus Augustus Ario. Jampridem gravitati tuæ significatum est, ut ad Comitatum nostrum venires, quò Majestatis nostræ conspectu perfrui posses. Sed mirari satis non possumus, quòd confestim id non præstiteris. Conscenso igitur vehiculo publico ad Comitatum nostrum venire accelera, ut nostram clementiam ac beneficentiam expertus, in patriam reverti possis. Divinitas te servet, frater dilectissime. Data ante diem quintum Calendarum Decembrium.* Hisce terminis scribit Imperator: ad quem? Ad Arium Ecclesiæ transfugam, ut eum reducat. Meritò igitur Socrates ait: *Hìc verò mirari subit Imperatoris studium atque zelum, quo erga Religionem erat affectus.*

Ex

Ex hac enim epistola præcipuè apparet, quòd Arium sæpissimè ad pœnitentiam cobortatus sit. Quippe illum reprebendit, quòd cùm ipse crebras ad illum dedisset literas, nibilominus ille ad viam veritatis redire minimè properasset.

XI. *Arius igitur acceptis Imperatoris literis baud multò post Constantinopolim venit. Erat cum eo etiam Euzojus, quem Alexander Diaconatus bonore exuerat, cùm Arium ejusque socios deponeret. Eos Imperator ad conspectum suum admisit, interrogavitque utrum fidei consentirent. Illis protinùs assentientibus, Imperator libellum fidei suæ tradere eos jubet.* Formulam ergo obtulerunt Principi specie quidem Catholicam, sed æquivocam, & quæ errorem suum non excluderet. Talem inter alios exhibet Socrates Lib. 1. cap. 26. *Credimus in unum Deum, Patrem Omnipotentem, & in Dominum Jesum Cbristum Filium ejus, qui ex eo factus est ante omnia secula: Deum Verbum, per quem omnia facta sunt, quæ in Cœlo & quæ in terra* &c. Atque ita se corde credere Deum testem ac judicem advocantes, se in communionem recipi postularunt. Unde pius Imperator nihil fraudis latere existimans, eis Alexandriam revertendi licentiam indulsit.

XII. Anno itaque 331. Alexandro jam defuncto, ejusque in locum Athanasio Episcopatum gerente, Arius Alexandriam revertitur, ad quem Eusebii Nicomediensis Epistolam quoque detulit, ipsum adhortantis, ut Arium in communionem reciperet. Verùm cùm Athanasius hominem captiosum agnoscens, eum recipere renueret, Imperator Eusebio suadente, ut eum cum sociis admitteret, movit. Restitit tamen Athanasius, & Imperatorem per literas docuit, fieri non posse, ut qui fidem semel violassent, & anathemate perculsi essent, rursùs de integro, maximè non probatâ per pœnitentiam fide, reciperentur. Id molestè ferens Imperator, Athanasio rescripsit, si mandatis ejus non pareret, aditumque omnibus petentibus in Ecclesiam non aperiret, se missurum continuò aliquem, qui ipsum deponat, & extra patriam suam deportet. Cùmque nec his Athanasius flecteretur, hinc occasionem Eusebiani sumserunt persecutionem in Athanasium excitandi omnibus notam; quam invicto animo pertulit ac superavit. Hæc ex Socrate L. 1. c. 27., Sozomeno L. 2. c. 22. &c. & ex ipso Athanasio passim.

XIII. Anno 335. Ad dedicationem Ecclesiæ, quam Jerosolymis Imperator construxerat, frequentes Episcopos jusserat convenire. Eos ergo, priusquam illuc convenirent, in civitate Tyro collectos causam Athanasiii variis criminibus ab Arianis accusati ventilari præcepit, quò sexaginta Episcopi majori ex parte Ariani acces-

accessere, ubi, quamvis Athanasii innocentia comperta fuisset, Synodali tamen sententiâ depositus fuit; ac Synodus relictâ Tyro Jerosolymam veniens Arium cum sociis in communionem recepit. Hæc refert Socrates Lib. 1. c. 28. & sequentibus.

De præfata Synodo Tyria dicit Epiphanius Hæref. 68. n. 7. quòd ei præerat Eusebius Cæfariensis cum aliis in Arianorum dogma propensis. Aderant ex Catholica Ægypti Ecclesia & Athanasio subjecta Episcopi quidam vitæ sanctitate præditi, inter quos Magnus Potamo olim Heracleæ Episcopus, vir ardore veritatis æstuans, & summâ loquendi libertate potens, qui pro fidei confessione alterum in persecutione oculum amiserat. *Is Eusebium sedentem & judicantem, stantem verò Athanasium conspicatus, dolore confectus & illacrymans, cujusmodi sinceris mentibus usuvenire solet, magnâ voce adversùs Eusebium invectus est. Et te ne, inquit, Eusebi sedere, & innocentem Athanasium à te judicari? Quis ista sustinere possit? Dic sodes, nonne mecum persecutionis tempore in custodia fuisti? Atque ego quidem oculum pro veritate perdidi; tu nullâ corporis parte mutilatus es, neque martyrium subiisti, sed vivus integerque consistis. Quânam ratione è custodia evolasti, nisi quòd persecutionibus nostris nefarium facinus admissurum te esse recepisti, vel etiam admisisti? Hæc Eusebius audiens magnoperè doluit, & repentè surgens Concilium dimisit.* A qualitate Judicis, colligat quisque, quale esset adversùs Athanasium Tyrium Concilium, simile ei certè cui adversùs Christum Caiphas præerat.

XIV. Anno 336. urgentibus Arianis, qui ad Concilium contra Marcellum Ancyranum Nicænæ fidei defensorem Constantinopoli convenerant, ut Arius, quem plebs Alexandrina ab ingressu Ecclesiæ arcebat, in communionem Constantini mandato reciperetur, & gratiâ ipsi à Synodo Jerosolymitana concessâ frui liceret, Imperator ipsum Constantinopolim vocavit. Ibi oblatâ pientissimo Principi Nicænæ fidei formulâ, ita se credere juramento confirmavit, aliam tamen perfidiæ suæ formulam sub ala recondens, ad quam juramentum suum restrictione mentali dirigebat, ut tradit Socrates L. 1. c. 38.: cui fidem præstans pius Imperator, Alexandro tunc Constantinopolitano Episcopo mandavit, ut Arium in communionem reciperet. Alexander Apostolicus Antistes, fideique Nicænæ propugnator ingenuus; dolens nimiâ Principis credulitate Arium, Eusebium Nicomediensem & Arianos triumphaturos, ad preces & jejunia unà cum S. Jacobo Nisibi Episcopo confugit.

XV. Quæ sequuntur ex Socrate loco citato referam „ Erat „ tum dies Sabbati. Postridie verò sperabat Arius, se in Eccle-

„ sia cum reliquis fidelibus conventurum. Sed perditis Arii conatibus Divina ultio jam instabat. Egressus enim ex Imperiali Palatio, Eusebianis satellitum instar eum stipantibus, per mediam civitatem magnificè incedebat, omnium oculos in se convertens. Cùmque venisset juxta forum, quod dicitur Constantini, quo in loco statua porphyretica posita est, terror quidam ex conscientia scelerum ei subortus est, & cum terrore simul alvus relaxata. Percontatusque, num in proximo essent latrinæ, cùm post Constantini forum esse didicisset, illùc perrexit. Mox animo deficere cœpit, & unà cum excrementis anus ipsi delabitur, & id quod medici vocant apepsthisma, protinus per anum decidit. Subsecuta est sanguinis copia; ac postremò tenuia intestina, simul cum splene ac jecore effusa sunt. Et ille quidem continuò animam exhalavit. Latrinæ autem illæ Constantinopoli post forum Constantini, sicut antea dixi, & post macellum, quod est in porticu, etiamnum monstrantur: & cunctis prætereuntibus digitum ad eas intendentibus, genus mortis Arii perpetuò memorabile posteris reddunt „.

Cùm hæc ita accidissent, ingens terror ac mœstitia animos eorum, qui cum Eusebio Nicomediensi erant, occupavit: famâque hujus rei, non per totam modò civitatem, sed per universum, ut ita dicam, Orbem terrarum dispersa est. Imperator verò Christianæ Religioni eò magis adhæsit, cùm Nicænæ fidei veritatem Dei ipsius testimonio confirmatam esse intelligeret. Hactenus Socrates. Quæ confirmantur ex S. Athanasio Orat. 1. contra Arianos, Theodorito L.1. Hist. cap. 14. & L. 4. Hær. Fab. cap.1. S. Epiphanio Hæref. 69. & Sozomeno L.2. Hist. c. 29. Hoc Divinæ justitiæ sententiâ Arii exitiale supplicium fuit, ut qui Judam Christi proditorem imitatus, Christi fidem prodiderat, & ipse sicut ille viscerum diffusione interiret.

§. III.

Constantini mors, Julius Rom. Pont., Arianæ hæresis furor.

I. SEquenti anno, nimirum 337. ut refert Socrates Lib. 1. Hist. cap.39., Constantinus Imperator in morbum incidit, à quo ut levaretur Helenopolim profectus est: ibi enim juxta urbem aquæ calidæ erant, quarum lavacrum salubre ægrotantibus erat. Sed morbo ingravescente, urbe & balneo relictis, Nicomediam se transtulit, ibique Baptisma suscepit. De tempore tamen & loco in quo Constantinus baptizatus fuit, controversia est, de qua hic agere locus

locus non est. Quare modò suspendo, Baronio & aliis subscribere, asserentibus ab anno 324., & quidem Romæ à S. Silvestro baptizatum fuisse. Subinde testamentum condidit, in quo tribus filiis suis Constantio, Constanti, & juniori Constantino Imperium divisit. Testamentum secretò tradidit Presbytero illi sectâ Ariano sibi familiari, quem Constantia soror ipsi commendaverat, mandans ei, ne alteri quàm filio Constantio, quem Orienti præfecerat, illud in manus traderet. Cùmque aliquot diebus supervixisset, absentibus filiis, mortuus est Constantinus, & quidem in Catholica fide, ut inter cæteros ostendit Natalis Alexandre Hist. Seculi 4. Dissert.24. Vixit autem annos quinque & sexaginta, ex quibus unum & triginta imperavit.

II. Accepto de Constantini parentis obitu nuntio, Constantius Constantinopolim advolavit, & demortui corpus illuc jam translatum, in Ecclesia Apostolorum, in qua sibi sepulturam elegerat, honorificè condidit. Interim Presbyter ille, de quo supra, testamentum & mandata, quæ Constantinus moriens ipsi commiserat, Constantio filio obtulit. Qui legens, in testamento sibi tradi Orientis Imperium, ac summopere gavisus, Presbyterum illum in honore habere cœpit, multumque auctoritatis ei concessit, ac liberum in Palatium ingressum habere præcepit. Hâc licentiâ Presbyter ille utens sectam Arianam, tum Imperatoris conjugi, tum Eunuchis instillare cœpit. Eâ tempestate Regii cubiculi Præpositus erat Eunuchus quidam nomine Eusebius. Huic Presbyter persuasit, ut opinionem Arii amplecteretur. Quo factum est, ut cæteri etiam Eunuchi in eandem sententiam adducerentur. Sed & ipsa Imperatoris uxor, & spadonum & Presbyteri hortatu Arii partibus sese adjunxit, nec multò post ad Imperatorem ipsum hæc lues pervenit. Paulatimque evulgata, primùm quidem his qui in Palatio militabant innotuit, deinde ad ipsum quoque Regiæ urbis vulgus promanavit, ut primùm quidem in palatio etiam cum mulierculis hac de re quæstio haberetur, deinde per singulas urbis domos transiens, alias quoque Urbes ac Provincias invaderet: sicque parva scintilla ingens contentionis incendium excitavit. Et hæc quidem in Orientis dumtaxat urbibus agebantur; Urbes enim Illyrici, & quæ in Occidentis partibus, ubi Constantinus junior imperabat, interim quievere; quippe quæ Nicæni Concilii decreta labefactare nollent (ex Socrate Lib.2. cap.2.)

III. Sic pace à Paganis obtentâ, aliud bellum invidia Diaboli excitavit, eò atrocius quia internum, & inter ipsa ejusdem corporis membra, quæ ad ejus dissolutionem armavit ad pugnam, ac præcipuè ipsos Ecclesiæ Antistites ac Pastores, ut eorum multos

vertens in lupos, perniciem gregis redderet faciliorem. Tumultum ergo in Oriente per supradictum Presbyterum Diaboli ministrum excitatum, ac Imperatoris Constantii potentiâ munitum, lucro suo Eusebiani deputantes, omne studium eò direxerunt, ut in locum Athanasii pro Catholica fide pugilis invicti, & eorum operâ à custodia sui gregis jam deturbati, alter suæ factionis deputaretur. *Sed consilium illorum prævenit Athanasii reditus, qui Alexandriam reversus est Regiis munitus literis, quas unus ex Augustis Constantinus junior patri cognominis ad populum Alexandrinum scripserat*. Ita Socrates L.2. c.2. qui earum literarum exemplum subjicit. Contigerunt hæc anno 338.

IV. Præfatis literis se opponere ausus non fuit Constantius. Unde Athanasius Treviris relictis, ubi duobus annis & quatuor mensibus exul permanserat, trajectâ Lybiâ in Ægyptum, & tandem Alexandriam pervenit incredibili, tum Cleri, tum fidelis populi gaudio & plausu exceptus, omnibus etiam ex agris & remotioribus locis ad eum invisendum accurrentibus. Movit hoc Arianorum animos, qui præcipuè Athanasii reditum ferre non valentes, novas adversùs ipsum calumnias instruxere anno 339. & potissimè, quòd à Synodo Tyria exauctoratus, absque alia Synodo temerè & contra Canones sedem repetierit. Quas calumnias ab Episcopis Alexandrini Patriarchatus in Concilio egregiè dilutas, ad Julium tunc Romanum Pontificem detulerunt, ad quem accurrens etiam Athanasius in Synodo Romæ coacta absolutus fuit: & cum eo etiam Paulus Constantinopolis Episcopus, Asclepas Gazæ, Marcellus Ancyræ, Lucius Adrianopolis ab Ecclesiis suis pulsi. Hi enim etiam Romam ad dicendam causam suam coràm Julio adventarant.

V. Totum hoc enarrans Socrates L.2. Hist. c.15. *Eodem tempore*, inquit, *Paulus quoque Constantinopolis Episcopus, Asclepas Gazæ, Marcellus Ancyræ, quæ est urbs minoris Galatiæ, Lucius denique Adrianopolis, alius aliam ob causam accusati & Ecclesiis suis pulsi in urbem regiam adventant. Ubi cùm Julio Romanæ Urbis Episcopo causam suam exposuissent, ille, quæ est Romanæ Ecclesiæ prærogativa, liberioribus literis eos communitos in Orientem remisit, singulis sedem suam restituens, simulque perstringens illos, qui supradictos Episcopos temerè deposuissent. Itaque illi Româ digressi, & Julii Episcopi literis freti suas quisque Ecclesias occuparunt, & Epistolas ad eos quibus scriptæ fuerant miserunt*. Hæc Socrates.

Eadem refert Sozomenus Lib. 3. Hist. cap.8., ubi narrato ad Julium recursu præfatorum Episcoporum, subdit: *Episcopus igitur Romanus cùm singulorum causas cognovisset, omnesque in Nicænæ*

fidei

fidei doctrinam convenientes reperisset, tamquam idem cum ipso sentientes in communionem recepit. Et quoniam propter Sedis dignitatem omnium cura ad ipsum spectabat, suam cuique Ecclesiam restituit. Scripsit etiam Orientalibus Episcopis reprehendens eos, quòd in supradictorum causis non rectè judicassent, & quòd Ecclesiarum statum turbarent, eò quòd Decretis Concilii Nicæni minimè acquiescerent. Simulque paucos ex illorum numero ad constitutum diem adesse jussit, qui docerent justam ab ipsis prolatam fuisse sententiam, minatusque est se imposterum non passurum, nisi à novandi studio absisterent. Hactenus Sozomenus.

VI. Discant ergo Novatores & alii, qui jus appellationis ad Romanum Pontificem, ejusque supremum in causis fidei Judicium, vel tollere vel infirmare præsumunt. Agebatur hic de causis non Italiæ aut Occidentis, sed Orientis, & in Synodis Orientis jam judicatis. Utraque pars ad Julium Romanum Episcopum recurrit, nempè & qui judicaverant, & qui fuerant judicati. Julius causam assumsit, non sibi judicium usurpans, sed ex *prærogativa Romanæ Ecclesiæ*, & *quoniam propter Sedis dignitatem omnium cura ad ipsum spectabat*: singulorum causas cognovit, non rectè judicatos decrevit, ac singulos suis Ecclesiis restituit, diem adversariis dixit, ut docerent justam ab illis prolatam fuisse sententiam, comminatus, se non passurum, ut imposterum Ecclesiam turbarent; ac vi hujus sententiæ Episcopi pulsi suis Ecclesiis fuere restituti. Quis hic non videt, in Romanæ Sedis Episcopo iis temporibus jus agnitum fuisse de omnibus totius Orbis Ecclesiarum causis judicandi ac sententiam ferendi?

VII. At, inquies, sententia Julii tanquam injusta reprobata fuit; Episcopi per ipsum restituti, Athanasius & alii supradicti in Concilio Antiochiæ iterum pulsi: ait enim citato loco Socrates: *Verùm hi acceptis Julii Literis reprehensionem contumeliæ loco duxere. Et convocatâ Antiochiæ Synodo in unum collecti de communi omnium sententiâ conscriptis Literis Julium vicissim acriùs insimulant, significantes, non debere ab ipso discuti, si quos ipsi Ecclesiis suis expellere voluissent: neque enim se contradixisse tunc cum Novatus Ecclesiâ ejectus est.* Eadem habet Sozomenus loco supra allato, addens, in literis suis eos fassos fuisse, *Romanam Ecclesiam apud omnes magnificam esse, quippe quæ jam indè ab initio domicilium Apostolorum & pietatis origo & Metropolis extiterit* (en vel Ariani fatentur Romam fuisse domicilium Apostolorum Petri & Pauli, quod de Petro inficiantur Novatores) *licèt fidei Doctores ad eam ex Orientis partibus advenissent; non tamen æquum censebant, se inferiore loco haberi.*

VIII. Non

VIII. Non diffiteor. Sed qui fuerunt isti in Antiochena Synodo congregati, qui adeò impudenter Julii Decreto rescripsere? Catholici non certè, qui Athanasium cæterosque Episcopos suis sedibus restitutos cum gaudio susceperunt. Fuit ergo Arianorum superba factio, quæ sicut Dei Verbo injuriosa, ita ejus Ecclesiæ præsidem Julium contemnere minùs erubuit. Quòd si perduelles isti Julio pares in auctoritate se gloriabantur, ejusque sententiæ parere recusabant, cur saltem Nicæno Concilio Œcumenico & Orientali cervices non flectebant, pro cujus auctoritate tuenda Julius militabat? Cur Episcopos qui pro eodem Concilio stabant, deponebant, alios qui eidem refragabantur intrudentes? Num pluris faciendæ sunt eorum pseudosynodi Tyria, Antiochena, & aliæ, quàm Nicæna Universalis & totius Orbis consensione probata? Pro hac stabat Julius, pro hac vindicanda Athanasium, & alios suis sedibus deturbatos restituit. Quis ergo pro veritate dimicavit? Ad hoc declarandum Sardicensis Synodus coacta fuit. Scio suæ perditæ causæ diffidentes ad eam accedere Eusebianos recusasse. Audiant tamen illam ita loquentem: *Jam ergo* (Eusebiani) *diffisi suis fabulis & vanis rumoribus, ac etiam intuentes, quàm non possent de iis rebus vera documenta afferre, quum essent in urbe Sardica, non ausi sunt in Concilio Sanctorum Episcoporum apparere. Qua ex re æquitas Judicii fratris, & Coepiscopi nostri Julii liquidissima apparuit, qui non temerario consilio, sed cum matura deliberatione sententiam tulit, adeò ut nihil relinquatur dubii de communione fratris nostri Athanasii.* Hæc Sardicensis Synodus.

IX. Paulatim facta est generalis corporis Ecclesiæ scissio, quæ quanta intulerit mala, historiam illorum temporum legenti constabit. Pro tuenda Nicæna fide stabant Catholici: ut eam everterent, vel saltem contaminarent, pugnabant Ariani. Pseudosynodos multiplicabant, varias in eis fidei, seu veriùs contra fidem confessiones edebant. Qui eis subscribere recusassent, Episcopos depositione & exilio mulctabant, cæterosque mille ærumnis, Principum, & præcipuè Constantii, favore & potentiâ insequebantur. Cùmque lues nedum Orientem, sed etiam Occidentem infecisset, undique contaminatam & laceratam Christi Ecclesiam toti Orbi commiserandam exhibuit. Quod deplorans Vincentius Lirinensis in Commonit. num. 4. *Quando*, inquit, *Arianorum venenum, non jam portiunculam quamdam, sed penè Orbem totum contaminaverat, adeò ut propè cunctis latini sermonis Episcopis partim vi, partim fraude deceptis, caligo quædam mentibus offunderetur, quidnam potissimùm in tanto rerum confusione sequendum foret, tunc quisquis verus Christi amator & cultor extitit antiquam fidem novellæ perfidiæ præferen-*

ferendo nullá contagii illius peste maculatus est .... Tunc siquidem non solùm parvæ res, sed etiam maximæ labefactatæ sunt. Nec enim tantùm affinitates, cognationes, amicitiæ, domus; verùm etiam urbes, Populi, Provinciæ, Nationes, universum postremò Romanum Imperium funditùs concussum & emotum est. Namque cùm profana ipsa Arianorum novitas, velut quædam Bellona aut Furia, capto priùs omnium Imperatore, cuncta deinde Palatii culmina legibus novis subjugasset, nequaquam deinceps destitit universa miscere atque vexare privata, ac publica, sacra profanaque omnia: nullum boni & veri gerere discrimen, sed quoscumque collibuisset tamquam de loco superiore percutere. Tunc temeratæ conjuges, depopulatæ viduæ, profanatæ virgines, Monasteria demolita, disturbati Clerici, verberati Levitæ, acti in exilium Sacerdotes, oppleta Sanctis ergastula, carceres, metalla: quorum pars maxima interdictis urbibus, protusi atque extorres, inter deserta, speluncas, feras, saxa, nuditate, fame, siti affecti, attriti & tabefacti sunt. Hactenus Lirinensis Arianorum in Catholicos feritatem, non minorem quàm Gentilium in Christianos exponit. Quæ si quisquam sigillatim videre cupit, adeat Victorem Vitensem de Persecutione Africana, & P. Ruinart de Persecutione Wandalica.

X. Deinde tantæ hujus persecutionis causam assignans prosequitur Lirinensis: *Atque hæc omnia numquid ullam aliam ob causam, nisi utique, dum pro cœlesti dogmate humanæ superstitiones introducuntur, dum benè fundata antiquitas scelestá novitate subruitur, dum superiorum instituta violantur, dum rescinduntur scita Patrum, dum convelluntur definita Majorum, dum se se intra sacratæ atque incorruptæ vetustatis castissimos limites profanæ ac novellæ curiositatis libido non continet?* Effrænis hæc libido, quæ adversùs scita Patrum & traditiones Majorum teste Lirinensi impulit Arianos, numquid eadem excitavit Lutherum, Calvinum, & quotquot nostrâ ætate vigent Sectarios, ut sacrâ vetustate & Ecclesiæ decretis contemtis, quas suo privato judicio sibi confinxerunt, novitates sequantur eisque pervicaciter adhærentes, Catholicos pro sacra antiquitate stantes derideant, & persequantur? Igitur ex S. Ambrosio Lib. 3. ad Gratianum cum eodem Lirinensi utrisque repetam: *Servemus præcepta Majorum, nec hæreditaria signacula ausi rudi temeritate violemus. Librum signatum illud propheticum, non Seniores, non Potestates, non Angeli, non Archangeli aperire ausi sunt: Soli Christo explanandi ejus prærogativa servata est. Librum Sacerdotalem quis nostrum resignare audeat, signatum à Confessoribus, & multorum jam martyrio consecratum? Quem qui resignare conati sunt, postea tamen damnatá fraude signarunt; qui*

qui violare non sunt ausi, Confessores & Martyres extiterunt. Quomodo fidem eorum possumus denegare, quorum victoriam prædicamus? Librum hunc, quia inter alios ausus fuit aperire Lutherus clamans, ad sua usque tempora Evangelium fuisse opertum, propterea damnatus ipse, sequaces suos in damnationem traxit, & adhuc trahit.

§. IV.

Persecutio in Liberium, & Osium.

I. MAla, quæ Ecclesiæ Arianæ hæresis furor intulit, Magno Antonio in raptu præmonstrata, in ejus Vita apud S. Athanasium leguntur. Quâdam die sedens Sanctus Monachus ecstasi somno correptus plorans & gemens diù mansit. Post horam surgens & coram adstantibus adhuc plorans, in preces genuflexus procidit, sed post preces adhuc in gemitu & lacrymis perseveravit. Exterriti qui aderant, causam tanti mœroris & fletus repetitis vicibus exorant. Ille tandem magno præmisso ejulatu, Filii mei, inquit, melius est mihi ut moriar, priusquam ea quæ mihi ostensa sunt impleantur. Illis autem acriùs instantibus tandem ait. Ira Dei super Ecclesiam imminet, quæ hominibus bestiis ipsis ferocioribus conculcanda tradetur. Vidi altare Dei multis bestiis undique circumdatum, continuis calcibus illud impetentibus, ac simul ea quæ super ipsum sunt evertere conantibus, ac mihi vox insonuit *Altare meum sic profanabitur*. Hæc mei planctus ac gemituum causa. Ita sanctus Senex: quæ (heu nimis!) diù ab Arianis sacrilegè impleta totus Orbis vidit ac deploravit.

II. Ut Diabolicum hoc consilium, Christi Altare Ecclesiamque evertendi, feliciùs implerent Ariani, in Ecclesiæ Antistites tanquam super Ecclesiam positos furorem suum direxerunt. Hoc maximè Athanasius aliique Episcopi à suis Ecclesiis pulsi, & in exilium amandati experti fuere. Præcipuum verò studium eorum fuit ut Romanum Pontificem, ceu Ecclesiæ Caput fascinis suis caperent. Hoc tentarunt in Julio: sed quia invenerunt Apostolicæ doctrinæ fidelem custodem ac fortem Athanasii & aliorum qui eam sequebantur defensorem, injuriis eum lacessere, atque anathema ei dicere veriti non sunt. Eo autem vita functo anno 352. in Liberium ejus successorem arma verterunt. Mortuo jam Constante, & domino totius Imperii & etiam Romæ facto Constantio, Ariani ejus freti patrocinio Liberium criminati sunt, quòd & fidem Nicænam, & Athanasium defenderet. Post multa hinc inde acta, videns Constantius, se flectere Liberii animum non posse, Mediolano,

lano, ubi tunc moram trahebat, Eusebium Eunuchorum principem Romam misit. Hic videns, se nec suasionibus, nec minis quidquam cum Liberio proficere, noctu commotionem populi timens, Româ abductum Mediolanum coram Imperatore Liberium transtulit.

III. Mediolani positus celebrem habuit cum Constantio congressum, quem refert Theodoritus Lib. 2. Hist. c. 16. in quo Imperatori conanti damnationem Athanasii ab eo extorquere respondit: *Æquum censeo, ut priùs proponatur generalis Episcoporum subscriptio, quâ fides in Concilio Nicæno exposita confirmetur: deinde ut fratribus nostris ab exilio revocatis, & ad suas ipsorum sedes restitutis, si isti qui nunc tumultus cient, fidei Apostolicæ assentiri comperiantur, tunc omnes contendamus Alexandriam, ubi reus, ubi accusatores, & causæ eorum Patroni sunt: atque litigantium causâ diligenter cognitâ, sententiam de ea pariter feramus.* Consultissima hæc responsio Constantio non placuit; quin Liberio minari cœpit, Romam eum non reversurum: cui infracto animo hæc verba cedro digna respondit: *Leges Ecclesiasticas observare, pluris faciendum censeo, quàm Romæ domicilium habere.* Hæc ex Theodorito.

IV. His addit Sozomenus Lib. 4. Hist. c. 11. *Cùm ergo Liberius mandatis Principis minimè obtemperaret, Imperator eum in Thraciam deportari jussit, nisi intra biduum sententiam mutaret. At Liberius: mihi verò, inquit, ô Imperator, nihil opus est deliberatione. Hæc enim jampridem à me perpensa ac decreta sunt: & jam nunc iter ingredior. Porrò cùm abduceretur in exilium, ajunt, Imperatorem quingentos aureos ei misisse: Liberium verò eos aspernatum dixisse illi qui attulerat: Abi, & nuntia illi qui hoc aurum misit, ut assentatoribus & histrionibus, quos secum habet, illud largiatur: quos præ insatiabili cupiditate continua egestas quotidie urget ac cruciat, semper quidem appetentes divitias, numquam verò satiatos. Nobis verò Christus, qui Patri in omnibus similis est, & annonas & bona omnia subministrat.*

Hâc itaque de causa Liberius Episcopatu Romano spoliatus est, ejusque administratio commissa est Felici cuidam illius Cleri Diacono. Quem quidem ajunt fidei Concilii Nicæni perpetuò adhæsisse, & quod ad religionem pertinet, omni prorsùs reprehensione caruisse. Unum verò illud in eo esse reprehensum, quòd etiam ante Ordinationem communione cum hæreticis sociatus fuisset. Socrates tamen Lib. 2. Hist. cap. 37. de Felice, an Arianam amplexus sit perfidiam, tunc cum ad Episcopatus honorem promotus est, an verò non, sed vi ac necessitate compulsus Ordinationem susceperit, in ambiguo relinquit. In hoc tamen falli visus est Socrates, quòd dicat, Liberium missum fuisse in exilium, quòd expositioni fidei factæ in Concilio

Ariminensi subscribere recusarit ; cùm hoc Concilium nondum fuisset celebratum ; coactum enim fuit anno 358. post Liberii reditum ab exilio.

Interim Liberio pulso, Constantius Romam adventans communi populi supplicatione pro ejus restitutione interpellatur. Ita Sozomenus prosequitur: *Ubi verò Imperator Romam ingressus est, populus Romanus crebris acclamationibus interpellare eum pro Liberio non destitit, & rogare, ut ipsis restitueretur. Itaque Imperator adhibitis in Concilium Episcopis qui cum ipso erant, respondit revocaturum se illum, & petentibus redditurum esse, si Sacerdotibus qui in ipsius erant comitatu* (Arianis nempè) *consentire vellet*.

V. Vix biennium in exilio egerat Liberius, cùm ejus fracta constantia visa fuit. Nam sive tædio victus, sive gregis sui ejus reditum crebrò ac importunè sollicitantis desiderio adactus, Sirmiensi formulæ sibi ab Arianis oblatæ, & Athanasii damnationi subscripsit. Porrò cùm in Sirmiensi Synodo tres fidei formulæ editæ asserantur, quarum prima 25. anathematismos continens specie quidem Catholica videbatur ; nam licèt in illa vox *Consubstantialis* seu *Homousios* omitteretur, apertè tamen Arii error excludebatur. Ut enim SS. Athanasius & Hilarius in Lib. de Synodis exponunt, in primo anathematismo ita concepta erat: *Eos qui dicunt ex non ente, aut ex alio subsistente, & non ex Deo Filium extitisse, aut quòd tempus aut ætas fuit, quando ille non erat, alienos à se censet Sancta & Catholica Ecclesia*. In ultimo verò anathematismo hæc habebat: *Si quis Christum Deum Filium Dei ante secula, administrumque ad universitatis opificium fuisse neget ; sed ex quo tempore è Maria genitus est, Christum & Filium appellatum fuisse, & principium suæ Deitatis tum accepisse dicat: anathema esto*. Quo anathematismo directè percutitur hæresis Photini. Porrò vox *Homousios* omissa in primo, & vox *Administrum* posita in ultimo, ut innoxiæ tolerari possent, ut ab Arianis tamen, unius omissio, & alterius prolatio suspicione non caret.

Secunda Sirmiensis formula puram putamque Arii hæresim exhibet. Nam in ea voces *Consubstantialis*, & similis *Usiæ* seu substantiæ, ut à Scriptura alienæ proscribuntur, & Pater major Filio, Filiusque minor, & subjectus Patri asseritur. Ideòque à S. Hilario in Lib. de Synodis jure appellatur: *Exemplum blasphemiæ apud Sirmium per Osium, & Potamium conscriptæ*.

Tertia formula Sirmiensis dicta, licèt non in Concilio, sed post annos octo à paucis, duobus nempè aut tribus Episcopis confecta, & ad Synodum Ariminensem delata, vocem quidem substantiæ & *Usiæ* interdicit, Filium verò Patri per omnia similem pro-

profitetur. His ergo præmissis quæritur, cuinam ex prædictis formulis Liberius subscripserit.

VI. Dico. Liberius non secundæ, sed primæ Sirmiensi formulæ contra Photinum editæ subscripsit, in qua licèt vox Homousios non exprimeretur, non tamen apertè excludebatur. Ita communiter sentiunt Auctores Catholici, inter quos etiam Natalis Alexandre in Hist. Seculi 4. Dissert. 32. art. 1., de quo egi Tom. 4. in 1. par. de Trin. q. 1. Dub. 3. §. 4. Factum hoc describit Sozomenus L. 4. Hist. c. 15. ubi narrat, quòd cùm Constantius Româ Sirmium reversus fuisset, ad se Liberium Berrhœâ accersivit, qui Liberium quidem cœpit compellere, ut Filium Patri non esse consubstantialem profiteretur: sed deinde transiens ad ea quæ contra Paulum Samosatenum & contra Photinum decreta fuerant, dicit: *Sed & Confessionem à Liberio vicissim susceperunt, quâ eos qui Filium secundùm substantiam & per omnia Patri similem non esse assererent, alienos ab Ecclesia pronuntiabat*. Quæ certè, ut ex supradictis patet, fuit confessio primæ Sirmiensis formulæ. Quamquam, ut subjungit, aliqui *sparsis rumoribus divulgaverant, Liberium quoquè Consubstantialis vocabulum condemnasse, & Filium Patri dissimilem confiteri*. Ex quibus sparsis rumoribus, licèt falsis, fieri potuit, ut Sancti Hilarius, Athanasius, Hieronymus decepti existimarint, Liberium perfidiæ Arianæ subscripsisse.

VII. Secundò id probatur ex eo, quòd Liberius post subscriptam formulam non statim ab exilio solutus fuit, & suæ sedi restitutus. Id constat ex ejus Epistolis ad Orientales, & ad Ursacium, Valentem, & Germanium datis, quibus eos rogat, ut reditum ad suam sedem sibi ab Imperatore impetrent. Si autem formulæ Arianam hæresim continenti subscripsisset, cùm S. Athanasium à sua communione jam suspendisset, ut in Epistola ad Orientales ipse fatetur, nil ampliùs ab eo Ariani & Constantius expetere potuissent.

VIII. His accedit, quòd obtento reditu ad suam Romanam Ecclesiam, populus ingenti gaudio illum suscepit. *Nam* (inquit Sozomenus loco supra citato) *Liberium utpotè virum undequaque egregium, & qui pro religione Imperatori fortiter restitisset, populus Romanus impensè diligebat, adeò ut ejus causâ gravissimam seditionem excitaverit, & ad cædes usque proruperit*. Quòd si Liberius Arianæ hæresi subscripsisset, Romani Nicænam fidem severè custodientes, cum horrore ipsum rejecissent. Porrò estò Liberius Romanæ Sedi fuerit restitutus eâ conditione, ut simul cum Felice eam Ecclesiam gubernaret: Attamen, inquit Sozomenus, *Cùm Felix modico tempore supervixisset, Liberius solus Ecclesiam admini-*

 stra-

stravit.. Quod quidem Divina providentia ita dispensavit, ne Sedes Petri dehonestaretur à duobus Præsulibus simul gubernata; quod discordiæ signum, & ab Ecclesiasticis legibus alienum est.

IX. Non desunt tamen qui putent, in totum à noxa excusari non posse factum Liberii: nam quamvis formulæ apertè hæreticæ non subscripserit: quia tamen in ea vox *Homousios* deerat, id satis videbatur, ut Arianis, qui ad eam subscribendam illum adegerant, consensisset, & proinde causam dedit rumoribus, qui super hoc spargebantur. Tunc enim idem erat Homousion tacere, ac Consubstantialitatem negare: & eò maximè, quòd videbant, Liberium cum Arianis communicare, & ab Athanasii acerrimi *Homousiu* propugnatoris communione se separasse. Ab hoc tamen nævo suæ sedi restitutus se purgavit, & tunc maximè, cùm Ariminensi Concilio assensum suum, & suffragium constantissimè negavit: ideòque à S. Ambrosio L. 3. de Virginibus *Vir beatæ memoriæ* & *Vir sanctior* appellatur: ac similes honoris ac venerationis titulos meruit à S. Basilio Epist. 74., à S. Epiphanio Hæref. 75., & à Siricio Romano Pontifice Epist. ad Himerium cap. 1. Ejus nomen in Martyrologio S. Hieronymi ad diem 8. Kal. Octobris, & in Menæis Græcorum 27. Augusti, velut Sancti Pontificis, celebratur.

X. Qualiscumque tamen fuerit macula, quam præfatæ Formulæ subscribendo contraxit Liberius, macula fuit personæ, non Apostolicæ Sedis. Unde ex hoc Liberii defectu malè inferunt Romani Pontificis infallibilitatis oppugnatores in supposito Liberii defectu Romanam Cathedram defecisse. Romanam Cathedram, & in ea sedentem indefectibilem dicimus, quia dum Ecclesiam docet errare non potest. Personam tamen in suis privatis actionibus indefectibilem nemo dixit. Si ergo vi vel metu Liberius defecit, hoc ut faciendum aliis non proposuit, sed potiùs non faciendum docuit, cùm Concilium Ariminense, in quo hæc vox Homousios omissa fuerat, confirmare noluit. Si ergo lapsus fuit Liberius, lapsum fuit & Concilium: at Liberius si ut homo lapsus fuerat, Concilii lapsum ut è Sede Petri loquens emendavit. Sic & Petrus ipse ut homo lapsus fuit, dum metu adactus se Christum nosse negavit, ei tamen potestatem confirmandi in fide fratres Christus fuit elargitus. In hoc observatione dignum censeo, quòd cap. 22. à v. 31. Lucas refert. Primò enim de omnibus Apostolis dixit Petro: *Simon, Simon ecce Satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum: Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tuas: & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Hic mihi duo exurgunt dubia. Si enim omnes Apostoli à Satana expetendi erant; cur non

non pro omnibus rogavit, ne eorum deficiat fides, sed pro solo Petro, *Ego autem rogavi pro te?* Rursùs si rogavit, ne deficeret Petri fides, cur Petrus ter negando à fidei confessione cecidit? an Christi Oratio exaudita non fuit? Non aliter hæc intelligenda censeo; nisi quòd Dominus non pro omnibus Apostolis, sed pro solo Petro rogavit, quia à solo ipso ut eorum Capite aliorum fidem in casu, quo à Satana expeteretur, confirmandam fore statuerat, unde ait, *Confirma fratres tuos*. Ad coercendam verò ejus præsumptionem, quâ dixit, *tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire;* putans hoc singulare privilegium suæ concessum particulari fuisse personæ, permisit eum in negationem labi, ut indè resurgens tanquam Caput cæteros confirmaret, ac intelligeret indefectibilitatem concessam ipsi fuisse, non ut particulari personæ, sed ut cæterorum Capiti. Quare Christi Oratio effectum intentum sortita fuit, & adhuc sortitur.

XI. Confirmat hoc Theophilactus apud S. Th. in Catena Aurea ad Caput 22. Lucæ, qui Christi mentem ita exponit: *Postquam me negato ploraveris ac pœnitueris, corrobora cæteros, cum te Principem Apostolorum deputaverim. Hoc enim decet te, qui mecum robur es & petra Ecclesiæ. Hoc autem intelligendum est non solùm de Apostolis qui tunc erant, ut roborarentur à Petro; sed de omnibus, qui usque ad finom mundi futuri sunt, fidelibus, ne scilicet aliquis credentium diffidat, videns eum, qui cùm esset Apostolus denegavit, ac iterum per pœnitentiam obtinuit prærogativam, ut esset Antistes Mundi*. Quibus apparet, Indefectibilitatem in fide concessam Petro ut petræ & Capiti Ecclesiæ non in solo Petro stetisse, sed derivari usque ad finem Mundi in omnes, qui in dignitate Capitis ei succedunt. Sed hæc ad abundantiam hoc loco dicta sunt. Videantur Auctores, qui rem hanc ex professo discutiunt. Hic enim mihi satis fuit Danæo os obstruere, qui Opusc. de Hæres. cap. 4. referens Episcopos, qui ad Arianos defecerunt, quasi triumphans dicit: „ Inter quos etiam omnium Historicorum consensu Liberius Romanus Episcopus recensetur, ne quis Romanam Ecclesiam errare posse neget „. Contrarium enim ostendi in Vera Ecclesia Tom. 2. par. 1. art. 3., & præcipuè de facto Liberii Tom. 1. c. 11. §. 2. num. 13. quæ videri possunt.

XII. Nunc ad Osium transitum faciam, de quo etiam dixi Tom. 4. in 1. p. de Trinit. q. 1. Dub. 3. §. 4. num. 29. Is Cordubæ in Hispania Episcopus fuit, Vir celebris, & fidei Catholicæ adversùs Arium & Arianos strenuus propugnator. Constantino carus ejus jussu Alexandrino Concilio ad sedandos Arii motus, & statuendum diem celebrationis Paschatis interfuit. In Nicæna Synodo Silvestri

vestri Romani Pontificis personam gessit, eique ejus nomine præfuit unà cum Vito ac Vincentio Legatis. Sardicensi etiam in Synodo & aliis pluribus primas partes gessit: proinde Arianis invisus ab eis persecutiones passus fuit. Literas ad Constantium Imperatorem summo libertatis zelo scripsit, ipsum hortans, ut ab Arianis protegendis, & Athanasio persequendo desisteret. His Constantius irâ percitus Osium Sirmium trahi imperavit, eumque ætate jam provectum ibi per annum detinuit: ubi postea coactâ Synodo Osium vel invitum adesse voluit, & Formulæ ibi editæ jam centenarium subscribere.

XIII. Rem hanc ita narrat Socrates Lib. 2. c. 31. *Hic siquidem* (Osius) *per insidias Arianorum paulò ante in exilium pulsus fuerat. Tunc verò studio atque impulsu eorum qui Sirmium convenerant, Imperator illuc eum evocavit: volens, ut vel spontè vel coactus cum Episcopis qui aderant consentiret. Hoc enim facto illorum fidei maximum testimonium videbatur accedere. Hanc igitur ob causam necessitate compulsus, ut dixi, adfuit invitus. Sed cum ille consentire renueret, verbera & tormenta infixerunt seni. Itaque vi & necessitate adactus, editis tum fidei expositionibus consensit, atque subscripsit.*

XIV. Porrò cum ex supradictis, tres fidei expositiones, seu Formulæ Sirmii editæ ferantur: quæritur, cuinam ex illis Osius subscripserit; an primæ contra Photinum, cui Liberium subscripsisse dixi; an secundæ Arianam hæresim exprimenti.

Huic secundæ Osium subscripsisse manu quidem non voluntate, communior sententia est. Ita ex S. Hilario Lib. de Synodis, ubi secundam formulam Sirmiensem appellat: *Exemplum blasphemiæ apud Sirmium per Osium & Potamium conscriptæ*. Et interiùs loquens de formula, quæ voces consubstantialis & similis substantiæ ex æquo damnabat, ait: *Oro vos, ne quisquam alius ex his præter senem Osium & ipsum illum nimiùm sui sepulchri amantem reperiatur, qui tacendum existimet de utroque*. Epiphanius etiam Hæres. 73. num. 14. de Arianis loquens: *Alterum*, inquit, *quod perficere studuerunt, fuit, ut dissimilem essentiâ Filium Patri esse scriptis mandarent. Quo nomine Ecclesiam condemnare se posse putarunt iis literis quas ab venerabili Episcopo Osio abstulerunt, in quibus Dissimilis sententia legitur*. Igitur subscripsit Osius secundæ Sirmiensi formulæ, in qua Filius Patri dissimilis in essentia dicebatur.

XV. Accedit Sulpitius Severus L. 2. Historiæ de Arianis hæc habet: *Sed quidam ex his ultra processerant*, Anomæ ousiam, *idest, dissimilem substantiam confirmantes. Eòque his certaminibus processum,*

sum, ut istiusmodi piaculis Orbis terrarum implicaretur: nam Italiam, Illyricum, atque Orientem Valens & Ursacius, cæterique, quorum nomina edidimus, infecerunt. Gallias nostras Saturninus Arelatensium Episcopus homo impotens & factiosus premebat. Osium quoque ab Hispania in eandem perfidiam concessisse, opinio fuit: quod eò mirum atque incredibile videbatur, quia omni ferè ætatis suæ tempore constantissimus nostrarum partium, & Nicæna Synodus auctore illo confecta habebatur: nisi fatiscente ævo, etenim major centenario fuit (ut Sanctus Hilarius in Epistolis refert) deliraverit.

XVI. A lapsu tamen Osium Divinâ gratiâ erectum fuisse & in Fide Catholica obiisse, testatur S. Athanasius in Epist. ad Solitarios, ubi fusè enarratâ Osii adversus Constantii repetitas minas fortitudine, ad ejus lapsum deveniens, ait: *Tantam enim vim intulit seni, & ita eum arctè tenuit, ut afflictus attritusque malis, tandem ægrèque cum Ursacio & Valente communicaret, sed tamen ut contra Athanasium non subscriberet*. Deinde Osii resipiscentiam referens: *Verùm*, inquit, *ne ita quidem eam rem pro levi habuit: moriturus enim, quasi in testamento suo, eorum vim protestatus est; & Arianam hæresim condemnavit, vetuitque eam à quoquam probari, aut recipi*.

Et in fine Apologiæ 2. hæc scribit: *Nam tametsi Osius minis Constantii conterritus non videbatur Eusebianis contradicere, vis tamen illa & tyrannica Constantii potestas, multæque contumeliæ & interminationes satis ostendunt, minimè eum in nostri condemnationem consensisse, sed senii imbecillitate imparem, verberibus ad tempus cessisse*. Hactenus Athanasius. Si ergo solùm ad tempus verberum vi cessit, non semper in errore mansit.

XVII. S. Augustinus quoque Osium à criminibus vindicat, quibus eum onerabant Donatistæ quorum æquè ac Arianorum hostis fuerat Osius. Libro enim contra Parmenianum c. 4. 5. & 8. cùm Donatistæ Osium accusarent, quòd in Hispaniam rediens ab Hispanis fuerit damnatus ait: *Hoc enim magis credibile est: si tamen Osius ab Hispanis damnatus, à Gallis est absolutus; sic fieri potuisse, ut falsis criminationibus Hispani circumventi, & callidâ insidiarum fraude decepti, contra innocentem ferrent sententiam, & postea pacificè in humilitate Christiana cederent sententiæ collegarum, quibus illius innocentia comprobata est*.

XVIII. In contrarium opponitur Libellus à Faustino & Marcellino Imperatori Theodosio porrectus, in quo testantur, quòd cùm Gregorius Illiberitanus Episcopus Osio in Hispaniam redeunti communicare noluisset, Osius iratus ad tribunal Clementini Provinciæ Præsidis Gregorium vocavit. Coram quo Osius licèt à Gre-

Gregorio prævaricationis convictus, ut respondere objectis non posset, rescriptum tamen à Principe obtinuit, vi cujus Gregorium amandari in exilium à Clementino postulavit. Respondit Præses, non posse Episcopum in exilium amandari, nisi priùs depositus fuisset. Ipse ergo Gregorium deponeret, & tunc se mandato Principis pariturum. Hisce in angustiis positus Gregorius Divinam opem precibus imploravit, quæ illi præstò fuit. Nam cùm Osius in Sanctum Antistitem sententiam dicere vellet, statim capite & ore distortis in terram à sede sua Deo vindice dejectus, ac elisus infeliciter subitò interiit. Et addunt, quòd Clementinus metu perculsus ad pedes Gregorii procidens veniam ab ipso exoravit. Hæc illorum duorum Presbyterorum de Osii morte narratio. Quibus suffragatur S.Isidorus Hispalensis, qui eadem de Osii morte narrat Lib. de Viris Illustribus cap.14.

XIX. Sed hæc narratio falsitatis suspecta meritò est. Primò: Nam quæ fides hac in re Faustino & Marcellino Presbyteris de schismate Luciferiano habenda est, qui Osium, aliosque Episcopos in Constantii Imperatoris persecutione, & maximè in Concilio Ariminensi lapsos adeò aversati sunt, ut ab Ecclesia nefario schismate dividi maluerint, quàm cum eis reconciliari, & communionem inire? Secundò, & maximè, quia illis nullus auctor coævus suffragatur, nec Athanasius, cujus causæ plurimùm interent id non reticere: nam si ob desertam filii Consubstantialitatem Divina ultio in Osium desævisset, maximum hinc argumentum sumere contra Arianos potuisset. Cùm ergo Athanasius non solùm hoc non dicat, sed ut supra dixi, Osium post lapsum resipuisse, & piè obiisse referat, calumniosa contraria historia censenda est. Inverisimile etiam est, quòd Clementinus Præses, fortè Ethnicus, tantâ in ordinem Episcopalem reverentiâ afficeretur, ut etiam urgente Imperiali mandato Gregorium nisi priùs depositum in exilium mittere noluerit, cùm eâ tempestate Ecclesiarum Antistites nullo juris ordine servato à suis sedibus pellerentur. Et magis inverisimile est, quòd Osius nullo præmisso Ecclesiastico judicio Gregorium deponere aggressus sit. Nec suffragium Isidori huic narrationi fidem augere potest: quia Liber ille veri Isidori Hispalensis fœtus non est, cùm S.Hildephonsus universa Opera Isidori recensens illius non meminerit, sed alterius Isidori, qui ex cænoso Luciferianorum gurgite hoc expiscatus fuit.

XX. Tantam Catholicæ Ecclesiæ & præcipuè Episcoporum stragem intulit tum fraudulenta Arianorum ars errorem variis vocabulorum tegminibus occultantium, cùm & maximè violenta Constantii tyrannis, cui sæva voluntas pro lege erat. Quare in Con-

Concilio Mediolanensi anno 354. sub Liberio habito, Episcopis Orthodoxis, Ursacii & Valentis accusationem contra Athanasium non esse audiendam, contestantibus, Constantius respondit: *Ego sum Athanasii accusator; meo nomine illis credite*. Et Legatis Apostolicis dicentibus, se non posse in Athanasium subscribere, & cum Hæreticis communionem inire, ait: *Quod ego volo, pro Canone sit*. Quæ omnia Athanasius ipse in Epistola ad Solitarios recensens, ait: Constantium induisse imaginem Antichristi, *Quis enim*, inquit, *videns eum in decernendo facere se Principem Episcoporum, & præsidere judiciis Ecclesiasticis, non meritò dicat, eum illam ipsam abominationis desolationem esse, quæ à Daniele prædicta est?* Porrò an eadem repeteret Athanasius de Principibus apud prætensos Reformatos, qui & Judiciis Ecclesiasticis præsunt, & non solùm quæ Cæsaris, sed quæ Dei sunt, pro arbitrio disponunt, ut eorum voluntas pro canone sit, æquo Lectori judicandum relinquo.

XXI. Hoc dico, quòd tanto furore Ariani, Constantio patrocinium eis præbente, persecuti sunt Orthodoxos, ut feritate ac barbarie paganos ipsos superarint, historicis omnibus Socrate, Sozomeno, Theodorito & aliis fatentibus, ac nedum in Oriente, sed & in Occidente maximè post Concilium Ariminense. Cùm enim Orthodoxi qui ibi erant Episcopi, petitâ quidem, sed nondum obtentâ à Constantio licentiâ, dissoluto Concilio ad suas Ecclesias rediissent, ratus ipse, in sui contemtum hoc fecisse, Socrate referente L. 2. c. 37. *Ursacio & Valenti eorumque asseclis quidvis contra Ecclesias agendi liberam potestatem dedit. Expositionem autem fidei, quæ lecta fuerat Arimini, ad Ecclesias Italiæ mitti jussit: mandans ut quicumque subscribere ei nollent, pellerentur Ecclesiis, & in eorum locum alii substituerentur*. Tum, inquit Ruffinus L. 1. cap.21., Ecclesiæ facies penitùs desigurata est, quia non ab extraneis ut antea, sed à propriis filiis lacerata, cùm & qui persecutionem inferebant, & qui eam patiebantur utrique ex ipsa prodirent. Non erant ampliùs Idolorum altaria, non thurificationes, non sacrificia, ubique tamen ruinæ & lapsus. Qui pro Ecclesia pugnabant, tormenta ut à tyrannis patiebantur, martyres erant; sed martyrii gloriam Ecclesia non celebrabat, quin utriusque jacturam, & ejus qui supplicia subibat, & ejus qui ea inferebat flere cogebatur.

XXII. Nec brevi, sed diuturno tempore perduravit Ecclesiæ luctus. Nam dimisso Constantio, alii Principes seu veriùs tyranni fuere, qui sub Christiano nomine ejus viscera lacerarunt. Experta id fuit à Gothis & Wandalis in Africa, in Hispania & alibi. Plusquam octoginta annis lues ista eam publicè devastavit: dein ali-

aliquantum sopita, non tamen extincta, evigilavit. Nam sub Theodosio, Valentiniano, & aliis proximis Imperatoribus viguit, suaque templa publicè concessa habuit; Anno Domini 700. Longobardi eâ fuisse infecti feruntur. Et quod pejus est, post annos ab ejus ortu ultra mille & quadringentos à quibusdam ex modernis Sectariis, qui ferè omnes hæreses extumularunt, excitata revixit, & ipso Danæo teste adhuc vivit inter quosdam nomine Blandratas, Servetanos, Davidicos, Sylvanistas: adde quoquè Socinianos, Deistas, quorum Secta modò viget.

§. V.

Arii & suorum errores rejecti.

I. PRimò errabat Arius, ut ex ejus Thalia indicavi, quia dicebat, unum esse verum proprièque dictum Deum, scilicet Patrem solum à se omni principio carentem, solum verum, solum immutabilem, solum æternum, qui Filium Unigenitum ante tempora genuit, & per quem secula genuit. Hunc tamen Filium non esse verum Deum ac de Patris substantia, seu Patri consubstantialem, sed creaturam super omnes perfectissimam, & maximè ad Deum accedentem, non tamen ei coæternam, sed ex non extantibus factam, ac fuisse tempus quando non erat: nec per essentiam bonum, sed in libero ejus arbitrio fuisse quamdiu vellet bonum permanere: Deum porrò cum præcognosceret eum bonum futurum, hanc ei gloriam anticipando dedisse, quam homo postea meritis esset assecuturus: & per ipsum velut per ministrum secula & omnia alia fecisse; ideòque Deum participatione gratiæ, non naturâ, verbo tenus appellari. Hoc modo Christum Filium Dei esse dicebat non naturâ & origine, sed gratiâ & consensione voluntatis; addendo Filium non nosse perfectè Patrem, imò nec se ipsum. Ita blasphemabat Arius: ut mirum sit, quòd totus Orbis diris ut impium non devoverit, sed potiùs tot, tanto tempore, & adhuc suæ impietatis habeat sectatores.

II. In hac impugnanda non diu immorabor. Tum quia in hoc ferè omnes Patres Græci & Latini strenuè laborarunt, & omnia Concilia perpetuo anathemate eam confixerunt. Tum quia in Tract. Theol. de Trinit. Tom. 4. q. 1. in 1. p. Dub. 2. contra eam egi. Dicam tamen ad præsens primò: Joannes initio Evangelii *In principio*, inquit, *erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum.* In principio ergo quo erat Deus, hoc est ab æterno jam erat (non dicit factum erat)

erat) Verbum: & hoc Verbum erat, non purè in Deo, sed apud Deum ut persona distincta: & Deus erat Verbum, hoc est ejusdem naturæ quâ Deus: & hoc in principio, non temporis, sed originis erat apud Deum. Subditur: *Omnia per ipsum facta sunt, & sinè ipso factum est nihil quod factum est*. Quod si ipsum Verbum à Deo factum est: ergo non omnia per ipsum facta sunt, nec nihil eorum quæ facta sunt sinè illo est factum, cùm à Deo ipsum Verbum sinè Verbo factum fuisse dicendum sit, repugnat enim, aliquid facere se ipsum, aliàs esset quando non esset, hoc est antequam esset. Et hoc fuit Arii delirium totiès à Synodis explosum, & ab Arianis de Verbo ac Filio Dei repetitum: *Erat quando non erat*.

III. Omnia ergo quæ facit Pater, facit & Filius, quia eadem Patris & Filii substantia & operatio est: sed quia quidquid habet Filius habet per generationem à Patre, ideò & operari habet à Patre, ita ut virtus & operatio filii sit eadem ac virtus & operatio Patris, accepta tamen à Patre. Ita Judæis eum interficere volentibus, quòd Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo: respondit Christus Joann. 5. v. 19. *Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem: quæcumque enim ille fecerit, hæc & Filius similiter facit*. Quibus se æqualem in virtute cum Patre, licèt acceptâ à Patre, se esse demonstrat.

IV. Porrò Christum esse Filium Dei ac Deum naturâ, non gratiâ & adoptione demonstrat Paulus Rom. 8. v. 32. ubi de Deo ait: *Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*. Si ergo proprius Filius hominis, per naturam homo esse debet, cur proprius Filius Dei per naturam Deus non erit sicut Pater? Filius naturalis in natura dissimilis Patri, monstrum est: An ergo Deus pater gignendo filium sibi in natura dissimilem, monstrum genuit? Nec dixerint, Deum Patrem Filium habere non naturâ genitum, sed voluntate: nam tales filios plures facit Deus Psal. 81. v. 6. *Ego dixi dii estis & Filii excelsi omnes*: non unicum & proprium, quem teste Paulo dedit nobis Deus. Hujus diversitatem ab aliis demonstrat idem Paulus ad Hebr. 1. v. 1. dicens: *Multifariam multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, novissimè diebus istis locutus est nobis in Filio, quem constituit hæredem universorum, per quem fecit & secula. Qui cùm sit splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis. Tantò melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hæreditavit. Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum: Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium? Et cùm iterum introducit primo-*

mogenitum in Orbem terræ dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei. Et ad Angelos quidem dicit: Qui facit Angelos suos spiritus & ministros suos flammam ignis. Ad Filium autem: Thronus tuus Deus in seculum seculi.... Et tu in principio terram fundasti: & opera mannum tuarum sunt Cœli &c. Hæc & alia de Christo filio Dei à Patre misso dicit Paulus. Quid ergo ad hæc Ariani? An hæc filio Dei convenire possunt qui non sit verus Deus, æqualis Patri ad dexteram ejus in throno majestatis sedens, sed purus ut ipsi dicunt Dei Patris minister?

V. Nec satisfaciunt dicentes, Filium Dei non esse quidem *Homousion*, idest ejusdem substantiæ, sed *Homiusion* idest similis cum Patre substantiæ: nam dum dicunt, Filium Dei non esse ejusdem sed similis substantiæ cum Patre, vel loquuntur de similitudine in natura specifica, ita ut natura Divina licèt in Patre & Filio eadem numero non sit, sit tamen eadem in specie, sicut in hominibus eadem in Patre & Filio natura est, non numero, sed specie. Si hoc dicant; ergo Pater & Filius in Divinis non sunt unus Deus sed duo Dii sicut in humanis Pater & filius non sunt unus homo, sed duo homines: & sic unitatem Dei evertunt Deitatem multiplicantes. Vel loquuntur (ut re verâ loquuntur) de similitudine non in natura specifica, sed analoga, nempe quòd dicatur Dei Filius, quia majori abundantiâ donorum in creatione à Deo ditatus fuerit: & sic titulo tantùm Deus dicatur. Et hoc modo nihil plus tribuunt Filio Dei quàm homini; nam etiam homo ad imaginem & similitudinem Dei factus est Gen. 1. v. 25. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram ... Et creavit Deus hominem ad imaginem suam: ad imaginem Dei creavit illum.*

VI. Dicebant. Impossibile est, Deum Patrem incorporeum & invisibilem de sua substantia generare. Respondeo. Et tamen ipse dixit Psalmo 109. se genuisse: *Ex utero ante Luciferum genui te.* Ergo vel mentitus est Dominus Domino, Deus Pater Deo Filio, cum ei dixit se genuisse eum, si verè non genuit, quia sibi impossibile; vel mentiuntur, qui hoc tamquam impossibile negant. Ut autem veritatem generationis indicaret *Uteri* nomen assumsit: *Non quia corporeis compositus sit membris, aut aliquibus artuum delineamentis distinctus: sed quia nos aliter Divinæ generationis veritatem mentis auditu percipere non possemus, nisi humani uteri provocaremur exemplo: ut ambigi ultra non posset, de Dei substantia natum esse, quem constat de Patris utero processisse.* Ita Vigilius Tapsensis ad objectiones Arianorum. Deinde ostendit, quòd Pater semper fuit Pater, semper generans, Filius semper Filius semper genitus, semper nascens semper natus, semper à Patre procedens, nun-

nunquam indè discedens, nec cum non esset, sed cum esset natus, concludit: *Et ubi, inquies, erat? In corde Patris, in utero Patris, in sinu Patris, idest in occultis naturæ arcanis. Inde nascendo processit, non recedendo decessit* ,, Ego, *inquit*, ex ore Altissimi processi. Ego, *inquit*, *de Domino* Patre exivi ,,. *Ecce habes nascentis processionem: audi non decedentis unde processerat mansionem* ,, Ego, *inquit*, in Patre, & Pater in me.,,.

VII. Rursùs quia dicebant: Ingenitus est Pater, genitus Filius. Non autem fieri potest, unam esse substantiam geniti atque ingeniti; Respondet: *Si sicut ingenitus est Pater, ingenitus esset & Filius, tunc magìs diversa posset esse substantia: quia unusquisque à se ipso subsistens communionem substantiæ cum altero non haberet. Cùm verò ingenitus Pater de se ipso, idest de eo quod ipse est, si quid illud est, Filium generavit, apparet unam esse gignentis genitique naturam*. Quod in Adamo exponit, qui licèt ingenitus, naturam quam habebat genito filio communicavit.

Sed quia terrenæ nativitatis exemplis ineffabilis Filii Dei generatio adæquatè exponi nequit, ad Divina testimonia Vigilius recurrens ait: *Igitur Divinis est approbandum testimoniis, Patrem & Filium unius esse naturæ. De Deo certè Patre legimus, Joanne Apostolo contestante* ,, Deus, *inquit* (1. Joann. 1. v. 5.) lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ,,. *Filius verò de se ipso ait* (Joan. 8. v. 12.) Ego sum lux. *Si igitur lux Pater, lux Filius, apparet unius esse substantiæ, dum lucis & lucis diversa non potest esse natura, ejus scilicet, quæ de se gignit, & quæ de gignente existit. Denique ne aliquam temerariâ præsumtione inter Patrem & Filium diversitatem naturalis luminis introducat, paternæ lucis splendorem esse Filium Scriptura tradidit dicens* (Sap. 7. v. 26.) ,, Splendor est, *inquit*, lucis æternæ, & speculum sinè macula Dei majestatis, & imago bonitatis illius,,: *in quo evidentiùs & coæternus Patri, & inseparabilis à Patre, & unius cum eo esse naturæ docetur. Omnis enim in hoc brevi versiculo Catholicæ fidei professio continetur, dum luci splendor semper est coæternus, dum splendor à lumine numquam est separatus, dum splendor à luce naturâ & substantiâ numquam potest esse diversus. Hoc est quod nos recto fidei tramite indivisibilem, atque unius cum Patre substantiæ Filium profitemur*. His Vigilius Tapsensis Arianos ita perstringit, ut omnem evadendi viam eis præcludat.

VIII. Igitur statuto quòd Filius sit unius substantiæ cum Patre sicut splendor cum luce, jam ruit Arii machina, Filium esse creaturam, de bono in malum arbitrio mutabilem, perfectè non nosse Patrem, non naturâ sed voluntate Filium dici. Nam si ejusdem

cum Patre substantiæ est, æquè ac ille Deus est, essentialiter bonus imò ipsa bonitas, ipsa sapientia, quâ ipse Pater Deus, bonus, immutabilis, sapiens & naturâ non voluntate Pater est. In Christo etiam debuisset Arius distinguere id quod Filii Dei, & id quod Filii hominis: id quod Divinitatis, & id quod infirmitatis erat. Hæc enim in se Christus ipse distinxit. Cùm enim dixit Joan. 16. v. 27. *à Deo exivi*. Joan. 14. v. 10. *Ego in Patre & Pater in me*. Joan. 10. v. 30. *Ego & Pater unum sumus*. Et Joan. 14. v. 9. *Qui videt me videt & Patrem*, se esse Filium Dei & eandem Patre habere Divinitatem manifestavit. Cùm verò Joan. 14. v. 28. dixit: *Vado ad Patrem, quia Pater major me est*. Jo. 5. v. 30. *Non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me*. Lucæ 22. v. 42. *Non mea voluntas sed tua fiat*. Et Matth. 20. v. 23. *Non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre*, & alia ejusmodi; se Filium esse hominis ostendit; & secundùm hoc diversam à Patre potentiam & voluntatem, quemadmodum & naturam, se habere. Hæc si Arius distinguere & non confundere voluisset, à tot blasphemiis abstinuisset.

IX. In duobus Scripturæ textibus se triumphare putabat Arius. Unum erat ex Proverb. 8. v.22. ubi Sapientia de se dicit: *Dominus creavit me in initio viarum suarum*. Ex quo inferebat, Sapientiam Patris idest Dei Filium non esse genitum sed creatum. Alterum ex Joan. 17. v. 3. ubi Christus ait: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum*. Ergo ajebat ex ipsius Christi confessione solus Pater est verus Deus.

X. Sed prior textus suâ spontè ruit: in Hebræo enim non legitur *creavit*, sed *possedit*, vel *habuit me*. Sic etiam habet Vulgata: *Dominus possedit me in initio viarum suarum antequam quidquam faceret à principio. Ab æterno ordinata sum* &c. Vox autem *possedit me* in Scripturis idem sonat ac *genuit*. Unde Gen. 4. v.1. Eva de Cain à se concepto & nato ait: *Possedi hominem per Deum*. Sumitur etiam pro eodem ac *habuit*. Et ita de se intellexit Christus ipse Jo.17. v.5. dum ait: *Clarifica me tu Pater claritate quam* habui *priusquam mundus esset apud te*.

XI. Alter verò textus minùs Arium juvat. Dum enim Christus dicit: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum*, non excludit Filium & Spiritum Sanctum, quorum una & eadem cum Patre Deitas sicut una natura est; sed pluralitatem Deorum, qualem Pagani admittebant. Unde Epiphanius Hæres. 69. n. 32. Dei Filium ita esse locutum dicit: *Ne scilicet Deorum fingi turba posset, ne vitalis cognitionis divortium ullum fieret. Nam si Pater solus verus Deus est, verus est etiam ex Patre Filius ab eodem re verâ*

geni-

genitus. Cùm enim Patri defert eumque solum verum Deum esse declarat, se ipsum quoquè verum à Patre genitum esse monstravit. Quocirca verus Pater Deus est, verus Deus & Unigenitus Filius. Et hoc ipsa Christi verba demonstrant. Ubi enim ait ad Patrem *Ut cognoscant te solum Deum verum*, adjecit: *Et quem misisti Jesum Christum*. Unde S. August. Tract.105. super Joann. *Ordo*, inquit, *verborum est*,, Ut te & quem misisti Jesum Christum cognoscant solum verum Deum ,, *consequenter enim & Spiritus Sanctus intelligitur, quia Spiritus est Patris & Filii, tamquam caritas consubstantialis amborum*.

XII. Arius tamen his contradicet (& hic secundus ejus error est) qui sicut Filium creaturam Patris esse dixit, ita Spiritum Sanctum creaturam Filii asseruit. Hoc errore laboravit etiam Macedonius contra quem inferiùs sermo erit. Nunc contra Arium dicam: Quòd si, ut probatum est, Filius Dei, quia à Deo procedit, estque Verbum ipsius, verus Deus habendus est, ita & Spiritus Sanctus, quia à Patre & Filio procedit, ac utriusque Spiritus est: ut sic consurgat perfecta Trinitas, nimirùm tres Personæ in Deitate subsistentes & unus Deus juxta illud 1. Joan. 5. v.7. *Tres sunt qui testimonium dant in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum sunt*. Unde cùm Dominus de vocatione Gentium loqueretur, intra unum Divinitatis nomen Patrem & Filium & Spiritum Sanctum prædicans: *Euntes*, inquit, *docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti*. Ubi *in nomine* dixit non *in nominibus*, ut in Trinitate Personarum unitatem essentiæ demonstraret: & Joannes supra relatus ait & *hi tres unum sunt*, non *unus sunt*, ut cum unitate essentiæ pluralitatem personarum adversùs Sabellium ostenderet.

XIII. Porrò quòd Spiritus Sanctus sit Deus, non creatura aut servus Filii, contra Arium ostendo. Nam sicut omnia quæ facit Pater, facit & Filius, ita & Spiritus Sanctus facit. Hoc Victor Vitensis L.3. de Pers. Wandalica ex variis Scripturæ locis probat, deinde num.21. sic discurrit: *Si de Patre procedit Spiritus Sanctus, si liberat, si Dominus est, & sanctificat, si creat cum Patre & Filio & vivificat: si præscientiam habet cum Patre & Filio, si ubique est & implet omnia, si habitat in electis, si arguit mundum & judicat, si bonus & rectus est, si de eo clamatur* ,, Hæc dicit Spiritus Sanctus ,, *si Prophetas constituit, si Apostolos mittit, si Episcopos præficit, si consolator est, si cuncta dispensat ut vult, si abluit & justificat, si tentatores suos interficit, si is qui eum blasphemaverit non habet remissionem neque in hoc seculo, neque in futuro, quod utique Deo proprium est: Hæc cùm ita sint, cur de eo dubitatur, quòd Deus sit,*

cùm

cùm eum operum magnitudo, quod est ipse, manifestet? Non utique alienus est à Patris & Filii majestate, qui non est ab operum virtute alienus. Frustra illi nomen Divinitatis negatur, cujus potestas non potest abnegari. Frustra prohibeor Eum cum Patre & Filio venerari, quem exigor cum Patre & Filio confiteri. Hæc & alia pro Divinitate Spiritus Sancti Victor Vitensis.

XIV. Vigilius etiam Tapsensis L.12. de Trinitate in Arianos, qui Spiritum Sanctum Filii servum esse dicebant, assumit Paulum dicentem 2. Cor. 3. v.17. *Dominus verò Spiritus est, & ubi Spiritus Domini, ibi libertas.* Et Rom. 8. v. 2. *Lex autem Spiritus vitæ in Christo Jesu liberavit me à lege peccati & mortis.* Indè sic eos redarguit: *Quomodo ergo ausi estis Spiritum Sanctum servum dicere, qui creaturam liberavit?* Et rursùs ex illo Roman. 8. v. 15. *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba, Pater.* Ait: *Itaque nec servus nec creatus Spiritus Sanctus esse docetur. Sed vos & creatum & servum eum esse infamatis, cùm non solùm liber sit, sed & creaturæ libertatem largiatur, sicut superiùs probavimus. Et rursum Paulus scribit* (1.Cor.12. v.4.) „ Divisiones autem donorum sunt, idem verò Spiritus „. *Et* (vers. 11.) „ Omnia autem hæc operatur unus & idem Spiritus, dividens singulis prout vult „. *Et Jesus ait* „ Spiritus ubi vult spirat „. *Si autem facit quod vult, jam non est servus, sed liber.* Ita Vigilius quæ ad præsens sufficiant.

XV. Tertius Arii, seu Arianorum, error is erat, quòd dicerent, Verbum in Christo solam carnem assumsisse non animam. De hoc S. Augustinus L. de Hæref. cap. 49. ait: *In eo autem quòd Christum sinè anima solam carnem suscepisse arbitrantur, minùs noti sunt. Nec adversùs eos ab aliquo inveni de hac re aliquando fuisse certatum. Sed hoc verum esse & Epiphanius non tacuit, & ego ex eorum quibusdam scriptis & collocutionibus certissimè comperi.*

De facto autem S. Epiphanius Hæref.69. num.49. de Arianis, inquit: *At isti negant animam illum assumsisse.* Quem errorem eis quoquè tribuit S. Thomas 3. p. q.5. art.3. eosque etiam Apollinarem in hoc secutum fuisse dicit. Hanc tamen positionem subsistere non posse propter tria ostendit; primò quia repugnat auctoritati Scripturæ, in qua Dominus de sua anima facit mentionem Matth. 26. *Tristis est anima mea usque ad mortem;* & Joan.10. *Potestatem habeo ponendi animam meam.* Sed quia dicebant, verba hæc non propriè & literaliter, sed tropicè & metaphoricè esse intelligenda, sicut verba illa, quibus in Veteri Testamento anima Deo tribuitur Isaiæ 1. *Calendas vestras & Solemnitates vestras odivit anima mea:* respondet cum S.August. L. 83. Quæst. q.80., quòd aliud

est

est quod propheticè nuntiatur in figuris, aliud quod historicè narratur. In Evangelio autem historicè narratur, quòd miratus est Jesus, & iratus & contristatus, & quòd esuriit: quæ quidem ita demonstrant, eum veram Animam habuisse, sicut ex hoc quòd comedit, & dormivit, & fatigatus est, demonstratur eum habuisse veram carnem. De Deo autem Patre, qui non est factus homo sicut Filius, sicut tropicè dicta sumuntur ea quæ respiciunt corpus, ita & ea quæ animam humanam indicare videntur. Ita respondet etiam Epiphanius loco relato num. 50.

Secundò, præfatus error tollit utilitatem Incarnationis, quæ est liberatio hominis à peccato, quod in anima contrahitur. Unde S. Augustinus (seu Vigilius) Lib. contra Felicianum c. 13. apud S. Th. *Cur*, inquit, *acceptá carne Filius Dei animam omisit? aut innoxiam sciens, medicinæ indigentem esse non credidit? aut à se alienam putans, redemtionis beneficio non donavit? aut insanabilem judicans, curare nequivit, aut vilem & quæ nullis usibus apta videretur, abjecit? Horum duo blasphemiam important in Deum. Quomodò enim diceretur Omnipotens, si curare non potuit desperatam? aut quomodò omnium Deus, si non ipse fecit animam nostram? Duobus autem aliis; in uno animæ causa nescitur, in altero meritum non tenetur. Aut intelligere causam putandus est animæ, qui eam ad accipiendam legem habitu insitæ rationis instructam, à peccato voluntariæ transgressionis nititur separare? Aut quomodo ejus generositatem novit, qui ignobilitatis vitio dicit esse despectam? Si originem attendas, pretiosior est animæ substantia: si transgressionis culpam propter negligentiam, pejor est carne. Ego autem Christum & perfectam Sapientiam dico & scio, & piissimum esse non dubito, quorum primò meliorem & prudentiæ capacem non despexit: secundò eam, quæ magis fuerat vulnerata suscepit*. Ita S. Thomas ex S. Augustino Arianos contundit.

Tertiò, dicit S. Thomas quòd *hæc positio est contra ipsam Incarnationis veritatem: caro enim & cæteræ partes hominis per animam speciem sortiuntur. Unde recedente animá non est os, aut caro, nisi æquivocè, ut patet per Philosophum in 2. de Anima, & 7. Metaphysicorum*.

XVI. Sed cur dicitur Joan. 1. *Verbum caro factum est?* Respondet S. Th. ibi ad primum: *Quòd cum dicitur* „ Verbum caro factum est „ *caro ponitur pro toto homine, ac si diceretur* „ Verbum homo factum est „: *sicut & Isaiæ* 40. „ Videbit omnis caro pariter, quod os Domini loquutum est „. *Ideò autem totus homo per carnem significatur, quia, ut dicitur in auctoritate inducta* (Jo. 1.) *per carnem Filius Dei visibilis apparuit; unde subditur* „ Et vidimus

 glo-

gloriam ejus „. *Vel ideò, quia ut dicit Augustinus L. 83. Quæst. q. 80. In tota illa unitate susceptionis principale Verbum est, extrema autem atque ultima, caro. Volens itaque Evangelista commendare pro nobis dilectionem humilitatis Dei, Verbum & carnem nominavit, omittens animam, quæ est Verbo inferior, carne præstantior. Rationabile etiam fuit, ut nominaret carnem: quæ propter hoc quòd magìs distat à Verbo, minùs assumtibilis videbatur.* Hæc S.Thomas. Conferri possunt quæ dixi Tom.1. in 3.p. qu.5. de Natura assumta Dub.5. §.1.

XVII. Quartò: Hymnum glorificationis pervertit Arius. Ubi enim Catholica Ecclesia canere consuevit: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*; ipse suos canere docuit: *Gloria Patri per Filium in Spiritu Sancto*: volens, in ipsis laudibus suum inserere errorem, quo Filium Dei Patris ministrum asserens, significaret gloriam non ipsi Filio deberi, sed soli Patri per Filium.

XVIII. Quintò: Catholicos ab Arianis fuisse rebaptizatos scribit S. Augustinus L. de Hæres. Utrum autem etiam non Catholici rebaptizarentur ab eis, se nescire dicit; suspicari fortè quis posset, hoc Arianos fecisse, quia formam Baptismi à Christo præscriptam repudiarent, & loco ejus hanc in Baptismo (ut dicebam in Laude) usurparent *In nomine Patris per Filium in Spiritu Sancto*. At hoc posito, Ariani ad Catholicam fidem venientes, utpotè corruptâ formâ baptizati, rebaptizari debuissent. Quod tamen Epiphanius in Exposit. Fidei Catholicæ ad calcem Panarii posita num. 13. rejicit, quia præter Ecclesiæ consuetudinem, dicens: *Alii qui audaciores sunt, ex Catholicorum partibus privatá sibi factione conflatá præter Ecclesiæ consuetudinem ac citra Generalis Concilii Decretum, eos qui ab Arianis ad suas partes transeunt, iterum baptizare nihil verentur*. Rebaptizare ergo Arianos consuevisse crederem, quia Baptismum esse iterabilem putarent, eique ex opere operato vim salutis affixam. Sed jam Arianam hæresim cum ejus auctore & sequacibus apud inferos annuente Domino in æternum sepultam dimittamus. Ejus brevem expositionem unà cum Catholica Athanasii Confessione exhibet Vigilius Tapsensis L.11. de Trinitate.

CA-

CAPUT XLVI.

De Audæanis seu Anthropomorphitis.

§. I.

De Audæo, Danæi calumniis, & Anthropomorphitarum ortu.

I. Audæani seu Audiani, ut eos appellat S. Augustinus Lib. de Hæres. cap. 50. ex Epiphanio Hæres. 70. qui eos Odianos etiam vocat, Audæum sive Audium habuerunt auctorem. Fuit hic natione Syrus è Mesopotamia oriundus & Arii temporibus vicinus vixit. Audæanorum quippe nomen sub Valentiniano Imperatore & Damaso Pontifice circa annum 380. priùs innotuit, ac primò quidem sub nomine puri schismatis, quamvis postea falsis dogmatibus additis in hæresim eruperet, ut dicam.

Audæus ergo seu Audius, ut refert Epiphanius num. 1., *Domi clarus in primis fuit propter & vitæ integritatem & Divinæ fidei zelum & ardorem. Qui cùm sæpè nonnulla videret, quæ in Ecclesiis perperam geruntur, Episcopos ac Presbyteros coram increpare ac redarguere non verebatur, & identidem monere.... Velut si quem è Clericis pecuniarum plus æquo cupidum videret, Episcopum, aut Presbyterum, aut alium quempiam qui Ecclesiasticis Ordinibus censentur, exprobrare non dubitabat: aut si quispiam luxu ac deliciis difflueret; sive ullam Ecclesiastici dogmatis, ac disciplinæ partem adulterando corrumperet, patienti nequaquam ferens animo, verbis, ut dixi castigabat. Quod quidem dissolutioris vitæ hominibus molestum erat: unde maximas propterea contumelias sustinuit, infestis omnium vocibus & odiis exagitatus.... Qui nihilominus ista sustinens, sed ad veritatem perferendam acriùs intentus, studebat interim ab Ecclesiæ Catholicæ conjunctione ac societate minimè divelli. Verùm cùm ipse cum suis vapularet, & indigna pateretur, his malis ingemiscens, ex harum calamitatum & contumeliarum violentia consilium cœpit. Quare se ipsum ab Ecclesia segregavit: atque ita pluribus cum illo descifcentibus, novum ab eo divortium conflatum.* His causam & originem schismatis Audæi describit Epiphanius. Qui postea Audæum in schismate ab Episcopo suæ factionis in Episcopum fuisse ordinatum num. 2. refert.

II. Hæc quæ de Audæo narrat Epiphanius in suæ causæ pa-

trocinium trahens Lambertus Danæus cap. 50. de more extollit, & ait „ Nimia jam Episcoporum Christianorum in ipsum gregem „ Domini insolentia, & in vivendi more & genere superbia, lu- „ xus, otium, pompa, opes, & lautitiæ, quibus vir ille, & me- „ ritò quidem, ut Epiphanius scribit, offensus sæpè eos coram „ acerbè increpavit. Quamobrem illis invisus, & convitiis impe- „ tebatur, & ut austerior Prælatorumque Ecclesiæ calumniaba- „ tur: tandem pugnis etiam ab iis cæsus, & vi ex ejus Ecclesiæ, „ cui præerant tales Episcopi, cœtu ejectus, novum sibi cœtum „ colligere coactus est. Nec verò nimius ille Episcoporum fa- „ stus, nimiæque divitiæ hunc solum, qui duræ illi ac monasticæ „ vitæ assuetus erat, offendit: sed postea quoque Mahumetem „ ipsum tam superbas suo seculo Episcoporum (qui se Christianos „ appellabant) aulas cernentem, ita à Fide Christiana avertit, „ ut de nova religione, in qua pastores simpliciori genere uteren- „ tur, cogitarit, quemadmodum illius temporis historici scribunt. „ Quid igitur si Romanæ Curiæ splendorem, si Cardinalium lu- „ xum, qualis hodie est, vidisset? „ Ita impudentissimus iste, ut suum ac suorum Pseudo-Reformatorum ab Ecclesia Catholica se- cessum aliquo justo titulo coloret, non solùm Audæi, sed Mahu- metis defensam suscipit.

III. Hâc arte suam ab Ecclesia secessionem tueri ac tegere conabantur olim Donatistæ, asserentes eam in suis Pastoribus apo- statasse, & eorum pravis moribus fuisse corruptam, quos passim refellit S. Augustinus. Veriùs tamen in Mahumete, quàm in Au- dæo suæ ab Ecclesia secessionis ideam agnoscere debuisset Danæus. Audæus enim impotenti severioris disciplinæ, quam in aliquibus Ecclesiasticis laxatam videbat, zelo adactus, ab Ecclesia secessit, ac vitam severam cælibem & asperam transegit. At non sic præ- tensæ Reformationis parens Lutherus, & ejus quotquot fuere & modò sunt gregales, contra quorumdam Ecclesiasticorum mores oblatrare non desinunt, & ideò se ab eorum cœtu recessisse cum Audæanis dictitant. At tantum abest, ut severioris restituendæ disciplinæ causâ cum Audæanis id fecerint, quin potiùs cum Mahumete omni Ecclesiasticâ disciplinâ, & Canonibus eam præ- cipientibus contemtis, jejunia, cælibatum, & alias austeritates à suis cœtibus perpetuò exulare fecerunt. Lutherus, qui in Mo- nasterio cælebs degebat, factus Reformator Monasterium reliquit, & ne quid sacrilegio deesset, Monialem à Deo abstractam in uxo- rem duxit. Imò ut nec in hoc à Mahumete dissentiret, viro, cujus exsaturandæ libidini una uxor satis non esset, aliam concessit, ut Philippo Lantgravio ex suorum Atheologorum consulto conces- sisse

fiſſe conſtat. Ita qui in oculis aliorum feſtucas vident & damnant, in oculis ſuis trabes habent & non vident.

IV. Omnes tamen præfati meritò ab Eccleſia Catholica damnati ſunt. Si enim in aliquibus corruptos mores intuebantur, in hoc eos certè non imitari debuiſſent, ſed cur ab eorum cœtu propterea reſilire? Numquid quod Presbyteri vel Epiſcopi malè faciebant, faciendum ab aliis proponebant? Etiam Scribæ & Phariſæi mores Legi parum conſonos gerebant: quia tamen ex cathedra Moyſis Legem docebant, non dixit Chriſtus Turbis, ut ab eorum conſortio recederent; ſed Matth. 23. v. 3. ait: *Omnia ergo quæcumque dixerint vobis ſervate & facite, ſecundùm opera verò eorum nolite facere; dicunt enim & non faciunt.* Ita Chriſtus, qui à Patre miſſus fuerat ad omnium ſalutem. At Audæum, Lutherum & alios, ad corrigendos aliquorum de Eccleſia mores, quis miſerat? Audæus homo laicus, &, ut Danæus putat, ſimplex Monachus, Lutherus item homo clauſtralis ad reformandos Presbyteros Epiſcopos Eccleſiam totam, quem titulum præferebant? Zelus hic non fuit, ſed prætextus arrogantiæ plenus & phariſaicæ propago doctrinæ. Nam & illi animarum & corporum medicum accuſabant in Templo, dicentes Apoſtolis Marci 2. v. 16. *Quare cum Publicanis & peccatoribus manducat Magiſter veſter?* De talibus per Eſaiam 65. v. 5. dicit Dominus: *Qui dicunt mundus ſum, noli me tangere, iſti fumus erunt in furore meo, ignis ardens totâ die.*

V. Præſtat hìc audire Epiphanium, qui Hæreſ. 70. num. 15. quamvis de Audianis ſua ætate adhuc vigentibus dicat, quòd fides eorum eſſet integra moreſque caſtiſſimi, & plerique eorum arctiorem in Monaſteriis vitam colerent, & Audæus eorum auctor Gothorum plurimos ad Chriſtianam fidem convertiſſet: ex eo tamen quòd ab Eccleſia ſe ſeparaſſent, & rejecto Chriſtianorum nomine ſe Audianos vocari vellent, hoc ſolo nomine ut hæreticos habendos eſſe cenſet: *Eſt hoc verò*, inquit, *horrendum, Chriſtianorum commutare nomen, qui in Sanctâ Eccleſia cenſentur, quæ ſolâ Chriſti, & Chriſtianorum appellatione contenta adſcititium omne nomen reſpuit. Pro illo, inquam, nomine Audianos appellari, coitiones inter ſe facere, ac teſſeram meri hominis nomine inſcriptam exigere. Hæc inquam, minimè ferenda ſunt, quamvis alioquin integerrimus ſit hominum ille conventus, atque omni ſe probitate juſtitiâque venditet.* Si ergo Epiphanius Audianos vitam moreſque innoxios, ac ſeverioris diſciplinæ rigorem ſervantes hoc ſolo damnat quòd ſeparati ab Eccleſia coitiones facerent, & neglecto Chriſtianorum nomine Audianos ſe vocari vellent: quid diceret de noſtræ ætatis Proteſtantibus, qui omni vitæ auſteritate ac lege contemtâ in

omni

omni laxitate ut sibi placet viventes, & sejuncti ab Ecclesia conventus suos non sub Christiano, sed vel Lutherano, vel Calviniano nomine celebrant, se non jam Christianos vel Catholicos sed Lutheranos & Calvinianos esse gloriantes? Non latet, aliquos ex istis modò se Lutheranos & Calvinistas appellari erubescere, sed Evangelicos se vocitare; At cùm Evangelium suo privato judicio accommodent, non Christi Evangelium sequuntur, sed suum, quod sibi confingunt. Sed hos dimittamus.

VI. Redeundo igitur ad Audæum, de quo Epiphan. num. 14. hæc refert: *Cæterum idem ille senex Audius in Scythiam ab Imperatore relegatus est, quòd populos passim ab Ecclesiæ obsequio retraheret, cùm eo nomine ab Episcopis esset ad Imperatorem delatus. Cùmque in ea regione versaretur (quot autem annis ibidem vixerit certò asseverare non possumus) in interiora Gothicæ penetrans, barbaros multos Christianæ Religionis rudimentis instituit. Ex quo Monasteria in Gothia nonnulla propagata sunt, in quibus religiosa vivendi ratio & virginitas, arctissimaque disciplina floruit.* Ita Epiphanius.

Deinde num. 15. prosequitur: *Post illius verò mortem ad eumdem illum cœtum adhæsere complures Episcopi: sed in primis Uranius in Mesopotamia. Quin etiam ex ipsa Gothia sibi aliquos adjunxit, & Episcopos constituit. Præter quos etiam Silvanus, & alii quidam extiterunt, è quibus nonnulli mortui sunt, & inter alios Uranius qui se in illa turba præ cæteris efferebat.*

Verùm post Uranii ac Silvani in Gothia Episcopi mortem, plerisque ab ea factione abstractis, ad paucos illorum conventus redactus est, atque in Chalcide, quæ ad Antiochiam sita est, & ad Euphratem resedit. Nam è Gothia plerique pulsi sunt unà cum aliis communionis nostræ Christianis: cùm ab Rege quodam Gentili ingens esset ac vehemens concitata persecutio, quam Romanorum præsertim odio commoverat, quòd Romanos Imperatores Christianos esse videret: unde Christianum omne nomen illinc exterminari voluit. Verùm radix sapientiæ, aut fidei satus non deficit. Et quamquam impulsi fugatique Christiani omnes videantur, nonnulli tamen adhuc supersunt. Neque enim fidei fons arescere penitus potest. Quocirca multi ex Audianis Gothiâ ac Provinciis nostris egressi, & ad Euphratis regiones illas profecti, quartum jam annum illic habitant. Ad hæc è Tauro monte ac Palæstina & Arabia eorumdem Audianorum Monasteria sublata sunt. Olim quippe magnoperè diffusi propagatique fuerant. Hodie verò tam hominum, quàm Monasteriorum paucissimo numero sunt: adeò ut duobus dumtaxat in pagis domicilium habeant in ea quam dixi Provincia, hoc est exteriore Chalcidis limite ultra Damascum & Mesopotamiam, ubi ad hoc tempus perexigua illorum multitudo degit.

Ita

Ita Audianorum Secta referente Epiphanio paulatim extincta est. Veritas autem Catholica inter persecutiones magis effulsit, effulget, ac semper effulgebit, & fortior stabit.

VII. Ex Audianis ortos fuisse Anthropomorphitas, censet S. Augustinus Lib. de Hæres. cap. 50. *Audianos, quos appellant (& Epiphanius schismaticos non hæreticos vult videri) alii vocant Anthropomorphitas, quoniam Deum sibi fingunt cogitatione carnali in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, quod rusticitati eorum tribuit Epiphanius, parcens eis ne dicantur hæretici*. Quibus S. Augustinus tuetur Epiphanium, quòd dixerit, Audianos seu Anthropomorphitas non fuisse hæreticos: hoc enim dixit; non quia existimaret, Deum sibi fingere corporeum hæresim non esse: sed quia cùm Audiani ab initio, vel qui suo tempore extabant, non ex pertinacia, sed ex mera rusticitate ac simplicitate id assererent, errabant quidem, & ideò Epiphanius eos redarguit, sed ut hæretici habendi non erant.

VIII. Quare cum Baronio, & Petavio meritò dicit Natalis Alexandre in Hist. Seculi 4. cap. 6. art. 28. cavendos esse illos Scriptores, qui referunt, Epiphanium Anthropomorphitanæ doctrinæ initio adhæsisse, & à Theophilo errorem edoctum, eidem propterea favisse, atque Origenem damnasse. Fallunt enim aut falluntur Scriptores illi, dum Origeni plus æquo dediti, eam viro sanctissimo calumniam aspergunt, quam Catholicis Origenistæ vulgò imponere consueverant, quòd nimirum ab illis Deus corporeus fingeretur. Nam ab omni hac invidiâ Epiphanium sublevat S. Hieronymus Ep. 61. (modò 38.) ad Pammachium contra Jo. Jerosolym. Ejusdem cum laude meminere Theophilus Alexandrinus Epist. 67. inter Hieronymianas, Facundus Hermianensis Lib. 4. cap. 2.; & ut dixi, & ostendam, ipsemet se purgat dum Audianos de hoc errore reprehendit.

IX. Sub nomine Anthropomorphitarum seu Vadianorum Audiani prodierunt (ut scribit Prateolus) tempore Theodosii Magni, qui cum Arcadio & Honorio tribus annis Imperium tenuit, & Siricii Romani Pontificis anno 395. in partibus Ægypti. Revixit hæc hæresis sub Henrico I. qui Auceps appellabatur, & Joanne XII. Rom. Antistite, qui Agapeto successit anno 954. idque in Patavina Provincia, infelici tamen successu. Nam Bracherius Veronensis Episcopus vir doctus & pius, cæterique comprovinciales Episcopi eidem hæresi forti animo occurrentes, eam tandem exterminarunt.

X. Lambertus Danæus, qui nil intactum, quo Catholicos feriat, omittit, ait. Ex hac hæresi „ inducendarum in Christianorum

„ rum Templa Imaginum, post deinde cultus earum instituendi „ primum fundamentum videtur esse ortum. Nam postquam „ Deus ipse ad hominis similitudinem corporeus fingi cœpit, ta- „ les Imagines honestæ quoque & piæ habitæ sunt, tamquam per „ eas Dei ipsius forma repræsentaretur. Post Dei Imaginem „ Martyrum quoque & Apostolorum imagines induci cœptæ „ sunt & coli. Quem errorem uni maximè Monachi foverunt & „ disseminarunt, ut apparet ex actis Nicænæ Synodi secundæ, ubi „ pro Imaginibus & earum cultu acerrima moverunt illi certa- „ mina „. Hæc Danæus pro Iconomachorum hæresi tacitè pugnans; qui tamen non dicit, quòd post acrem discussionem in Nicæna II. Synodo de hoc habitam, Imaginum Sacrarum usus & cultus, fuit à Synodo approbatus, & postea qui illum improbarunt ab universa Ecclesia Catholica hæretici habiti sunt, & tales habentur Evangelici hodierni, qui in hoc Judæis potiùs & Mahumetanis adjungi malunt, quàm Ecclesiæ Christi. Sed de hoc egi in Vera Ecclesia Tom.2. p.2. art.16.

Solùm dicam ex Prateolo de Iconoclastis „ Imagines Judæi „ non ferunt, uti nec Zuingliani nec Calviniani, quemadmodum „ Synagoga Genevæ loquitur nullam omninò habens Turcico „ more ullius rei imaginem. Hæc Lindanus. Et Staphylus de „ Lutheranorum inter se concordia. Iconoclastæ, inquit, sunt, „ qui Christi omniumque Sanctorum Imagines è Templis eji- „ ciunt, suas autem & uxorum suarum effigies elegantissimè & „ amatoriè depictas reponunt: sicuti quondam fecit Simon Ma- „ gus, & pellex ipsius Helena, ut Nicephorus testatur. Idem „ nostri Evangelici Prophetæ faciunt, ut exempla eorum testan- „ tur. Hæc Staphylus „. Sed his omissis ad Audianorum & Anthropomorphitarum refutandos errores transeamus.

§. II.

Audianorum & Anthropomorphitarum errores rejecti.

I. PRæcipuus istorum error fuit, quòd de Deo sicut de homine cogitabant, Deum esse corporeum & membra ad formam humani corporis habere effutientes. Movebantur ad hoc primò: Cùm enim scriptum sit Genes. 1. v.26. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, statim illud subjicitur, Deum sumto de terra pulvere hominem fabricasse. Cùm igitur hominem de terra formatum asserat, vides totum illud è terra conflatum verissimè hominem dici. Ita apud Epiphanium num. 2.

Secun-

Secundò, quia Scriptura manus oculos aures pedes Deo tribuit. Manus quidem Job. c. 10. v. 8. *Manus tuæ fecerunt me*. Isaiæ 41. v. 20. *Manus Domini fecit hoc*. Et c. 61. v. 2. *Omnia hæc manus mea fecit*. Oculos & aures Psalm. 9. v. 28. *Oculi Domini in pauperem respiciunt*; & Ps. 33. v. 16. *Oculi Domini super justos, & Aures ejus in preces eorum*. Pedes, Isaiæ 66. v. 1. *Cœlum sedes mea, terra autem scabellum Pedum meorum*. Gen. 3. v. 8. de Adam Eva, *Cum audissent vocem Domini Dei Deambulantis in Paradiso ad auram post meridiem*: Deus ergo ut homo loquitur & deambulat.

Tertiò, quia talem exhibuit Isaias quidem c. 6. v. 1. *Sedentem super solium excelsum & elevatum*: Daniel c. 7. v. 9. ubi Deum describens: *Vestimentum ejus*, inquit, *quasi nix, & capilli capitis ejus quasi lana munda, thronus ejus quasi ignis* &c. Qui ergo sedet, qui habet capillos capitis, vestimenta, nunquid non habebit corpus?

II. Attamen Deus, si Deus est, nec corpus est, nec corpus habere potest; unde si ad similitudinem Dei factus est homo, hoc secundùm corpus esse non potest. *Nam* (inquit Epiphanius Hær. 70. num. 5.) *qui fieri potest, ut quod aspectabile est ei simile sit quod videri non potest? aut corporeum corporis experti? aut quod contrectari potest ei quod apprehendi nequit? Præterea nos anteriora dumtaxat oculis nostris cernimus, quæ ponè sunt ignoramus. Penes Deum autem neque affectio ulla, neque defectus est: sed undecumque lumen est, undecumque oculus, undecumque gloria. Spiritus enim Deus est, qui omnem Spiritum exuperat, & lux luce omni præstantior*. His Epiphanius purgatur à nævo, ut supra, ei à quibusdam imposito, quòd asserentibus Deum corporeum esse aliquandiù consenserit.

III. Ulteriùs veritas hæc probatur, tum quia si Deus corporeus esset, & formam haberet humanam, figuram haberet, & sic termino concluderetur: figura enim certis limitibus circumscribitur: at Deus qui infinitus est nullo potest limite concludi, nec loco contineri: excelsior enim Cœlo est: *Magnitúdinis ejus non est finis* (Psal. 144. v. 3.) quòd si magnitudinis ejus non est finis; ergo nulla erit illius figura. Rursùs si corporeus est Deus, & membra habet ut homo: ergo non est totus ubique, sed pars ejus in uno loco, & pars alia in alio; & ita erit per partes & loca divisus. Præterea dici debebit, quòd sit compositus, nec ea quæ in eo sunt infinitæ sint perfectionis: omnis enim pars minor est suo toto, nec manus est quod est oculus. Qualis ergo erit Deus? Sed de hoc alibi dictum est, nempè Tom. 2. in 1. p. Qu. 3. Dub. 1.

IV. Ad primum Anthropomorphitarum fundamentum ex dictis patet, hominem non esse factum ad similitudinem Dei secun-

dùm corpus. In quo autem hæc Dei Imago in homine sit, variè aliqui sunt locuti. Quidam eam posuerunt in virtute & innocentia vitæ: quidam in Baptismo. Sed utrosque rejicit Epiphanius n. 5. Nam ex primis sequitur, hominem suâ virtute imaginem Dei sibi acquirere & per peccatum delere,& proinde Adam post peccatum imaginem Dei perdidisse quod falsum est. Ex secundo pariter sequitur, qui Baptismum non suscepere non gerere in se imaginem Dei; & Infideles, imò Abraham, Isaac, Prophetas, quia non baptizatos Dei imagine carere & caruisse. Quæ omnia absurda sunt.

V. Dicendum est ergo, hominem esse factum ad Imaginem & similitudinem Dei, secundùm quam homo rationis compos est, & capax dominii super alia animantia, ac proinde post illa verba *faciamus* &c. subdidit Deus Gen. 1. v. 26. *Et præsit piscibus maris, & volatilibus cœli & bestiis, universæque terræ* &c. Homo autem sinè anima horum capax non est, imò nec homo est. Unde non cùm de limo terræ Deus formavit corpus formavit hominem, sed cùm corpori formato inspiravit spiraculum vitæ. Tunc enim dicitur: *& factus est homo in animam viventem* Gen. 2. v. 7. Homo enim non ex corpore solo, sed ex corpore & anima constare debet. Vide S. Thomam 1. p. q. 93. art. 6. Scio ab Epiphanio hoc non probari num. 4. cùm Deus animam in infinitum excedat. Verùm hoc evincit quidem, hominem secundùm animam non esse imaginem Dei univocam, sic enim solus Dei Unigenitus Filius imago Dei est; sed non analogam: *Non quia ipse essentialiter sit imago: sed quia in eo Dei est imago impressa secundùm mentem, sicut denarius dicitur imago Cæsaris, inquantum habet Cæsaris imaginem.* Ita S. Th. dicto art. 6. ad 1. Et art. 1. ejusdem quæst. 93. ad 2. *Primogenitus*, inquit, *omnis creaturæ est Imago Dei perfecta perfectè implens illud, cujus imago est. Homo verò & propter similitudinem dicitur imago, & propter imperfectionem similitudinis dicitur* ad imaginem. *Et quia similitudo perfecta Dei non potest esse nisi in identitate naturæ, imago Dei est in Filio suo Primogenito, sicut imago Regis in filio sibi connaturali: in homine autem sicut in aliena natura, sicut imago Regis in nummo argenteo, ut patet per Augustinum L. de decem chordis cap. 8.* Ita S. Th. qui art. 6. in corp. addit: *Quod cùm in omnibus creaturis sit aliqualis Dei similitudo, in sola creatura rationali invenitur similitudo Dei per modum imaginis, ut supra dictum est, in aliis autem creaturis per modum vestigii.* Plura de hoc apud S. Doctorem videri possunt.

VI. Alterum Anthropomorphitarum fundamentum procedit ex nimia eorum stoliditate, quâ literaliter intelligere volunt ea, quæ solum tropicè & metaphoricè ad captum nostrum de Deo in Scri-

Scripturis dicuntur; ut enim docet S.Th. 1. p. q.3. art.1. ad 1. *Sacra Scriptura tradit nobis spiritualia & Divina sub similitudinibus corporalium*: *unde cùm trinam dimensionem Deo attribuit, sub similitudine quantitatis corporeæ quantitatem virtualem ipsius designat: utpotè per profunditatem virtutem ad cognoscendum occulta, per altitudinem excellentiam virtutis super omnia, per longitudinem durationem sui esse, per latitudinem affectum dilectionis ad omnia.* Unde ait ad 3. *Oculus de Deo dictus significat virtutem ejus ad videndum modo intelligibili, non sensibili. Sicut*, inquit ad 4. *dicitur sedens propter suam immobilitatem & auctoritatem, & stans propter suam fortitudinem ad debellandum omne quod adversatur. Ad Deum* (ait ad 5.) *non acceditur passibus corporalibus, cùm ubique sit, sed affectibus mentis, & eodem modo ab eo receditur*. Sic deambulasse ad auram dicitur commiserans Adami lapsum & Evæ; vox autem Domini quam audierunt fuit conscientiæ vox eos de transgressione arguentis. Sed in his tempus terere non vacat. A Prophetis autem visus fuisse dicitur, non in se, sed in aliqua similitudine, ut ipsi placuit.

VII. Secundò errabant Audiani, quia Pascha cum Judæis, hoc est tempore quo Judæi Azyma sua peragunt celebrare volebant. Ita refert Epiphanius num. 9. Cùm verò eis objiciebatur hoc esse contra Decretum Nicæni Concilii, respondebant aliqui: *A Constantini temporibus, ut Imperatoris rationem haberetis, paternam in celebrando Paschate consuetudinem reliquistis, diemque commutastis, ut vos ad Imperatoris nutum accommodaretis. Quidam etiam pervicaciùs definiunt, & cùm natalis inquiunt Constantini celebraretur, Paschatis rationem immutastis. Verùm* (ait Epiphanius) *si eâdem quot annis die Pascha repræsentaretur, in eaque celebrandum esse statuisset illa Synodus à Constantino collecta, probabilis istorum esset oratio. Nunc cùm annis singulis non eadem temporum series putatioque respondeat, inanis est ista ratio. Non enim ob natalem suum, sed ad Ecclesiam conciliandam ei rei studium Imperator adhibuit*. Quia verò suam sententiam Apostolicis Constitutionibus consonam esse jactitabant, ostendit Epiphanius num.10., quòd Liber ille etsi dubiæ sit auctoritatis, eis tamen non suffragatur. Sed de hac controversia supra Cap.25. de Quartodecimanis satìs egi.

VIII. Tertiò. Qui Theodoriti temporibus supererant Audiani, se remissionem peccatorum dare jactitabant. Duas enim in partes Libros sacros & adulterinos dividentes, & ordine hinc indè collocantes, inter hos jubebant unumquemque transire, & peccata sua confiteri: deinde confessis dabant veniam, tempus ad pœnitentiam secundùm Ecclesiæ Leges non præscribentes, sed potestate con-

condonantes. Cùm autem scirent qui sic transibant, ludum esse quod agebatur, vera graviaque peccata celabant. Ita refert Theodoritus Lib.4. Hær. Fab. cap.10. Hic error irridendus potiùs est, quàm confutandus.

IX. Quartò. Tenebras ignem & aquam æterna & ingenita esse Audæum dixisse, ibidem Theodoritus refert: sed ex vago rumore hoc se accepisse significat. Hoc si verum est, ex Manichæorum lacuna Audæum expiscatum fuisse dici debebit; de quibus supra.

X. Quintò. Estò (ut dicit Epiphanius num. 2.) de Trinitate, nempè de Patre, Filio, & Spiritu Sancto benè sentirent: cùm tamen Deum sibi fingerent corporeum, difficile creditu est, quòd tantum Mysterium ut Fides Catholica docet, & absque errore explicare possent. Vel enim unum corpus cum triplici appellatione ponebant, & sic cum Sabellio errabant; vel tria esse corpora asserebant, & hoc posito, quomodo Consubstantialitatem in eis tueri possent, fateor me ignorare.

XI. Sextum errorem Danæus illis affingit, quem ipsiusmet verbis placet describere. De Audianis ergo ait,, Propter hominum vitia cœtum Orthodoxæ Ecclesiæ deserunt. Quod Donatistarum erroris fuit postea seminarium. Quamquam enim Episcoporum, inter quos sana tamen manebat adhuc Christi Evangeliique doctrina, vitia luxus & fastus damnandi erant: & fœnora Christianorum, & concubinatus cælibum detestandus (propter quæ crimina primùm, & meritò invectus est in sui seculi Ecclesias Audæus) cœtus tamen ipse piorum, ubi retinebatur adhuc orthodoxa veritas, non fuit scindendus,,. Si ergo juxta Danæum error est propter vitia, luxum, fastum Episcoporum ab Orthodoxa se separare; quomodo Lutherus cæterique post ipsum Sectarii titulo reformandæ Ecclesiæ Orthodoxæ ab ea secesserunt, & adhuc ab ea extorres persistunt?

Dicet, se separasse, non propter defectum Orthodoxorum in moribus, sed propter defectum etiam à Fide Catholica, quem in ea observarunt. At suorum scripta à Luthero usque ad præsens, Ecclesiæ Catholicæ Romanæ mores ac disciplinam maledictis continuò impetentia, contrarium evincunt. Scio, titulo reformandæ etiam doctrinæ, quam jactabant in Papatu corruptam, suam secessionem munire solitos esse. Sed doctrinam verè corruptam non esse eam quam ex Patribus acceptam Romana Ecclesia profitetur; benè quidem eam quam in suos cœtus ipsi invexerunt, & ut hæreticam ab Ecclesia antiqua damnatam, satis ostendi in Vera Ecclesia; & demonstrant Libri, qui ex eorum schola, maximè Socinianorum,

norum & Deistarum in dies prodeunt, in quibus præcipua Christianæ & Evangelicæ Religionis mysteria funditùs eversa cum horrore leguntur: adeò ut de ipsis, quod Danæus de Audianis, concludi meritò possit ,, Quòd non tantùm contra veterem Ecclesiæ ,, disciplinam agant, sed ipsa Dei dona sanctissima, & sacratissi- ,, ma profanant. Atque ex his apparet, ut abyssus abyssum im- ,, pellat, & qui primùm leviter peccare videbantur, dum carita- ,, tis Christianæ normam non sequuntur, graviter & in pluribus ,, quidem impegerint, fideique naufragium fecerint ,,. Hæc quæ Danæus de Audianis dicit, an in ipsum ac suos retorqueri possint, pius Lector judicet.

CAPUT XLVII.

De Semiarianis, & Acacianis, ac voce Homousion.

§. I.

Qui & à quo fuerint.

I. ARIANA Secta progressu temporis in tres factiones divisa est. Prima fuit eorum, qui primigeniam Arii blasphemiam rigorosè propugnabant, quam postea Aetius, & Eunomius amplexi novis erroribus auxerunt. Hi in Conciliabulo Antiocheno anno 360. coacto formulam fidei conscripserunt, in qua Filium Dei Patri per omnia dissimilem declararunt. Quibus inter cæteros subscripsit etiam Acacius Cæsareæ in Palæstina Episcopus, teste Sozomeno L.4. c.12., quamvis tunc propriam factionem nondum manifestaret, nec Arianas blasphemias palam propugnaret, Semiarianis potiùs communicans. De eo enim Epiphanius Hæres. 73. num. 23. *Acacius*, inquit, *cum suis neque Consubstantialem fatebatur esse Filium, neque creaturam ex cæterarum ordine ac numero. Et quamvis eadem cum aliis sentirent, suam tamen opinionem dissimulabant, ac tempori servientes, creaturæ nomen silentio præteribant, cùm interim nihil ab Arianis differerent.*

II. Altera factio Semiarianorum fuit, qui vocem *Homousion* rejiciebant, & Filium Patri minime Consubstantialem esse, sed per omnia similem, adeoque *Cat' Usian* dicebant, & *Homeiusion*, quod editis fidei formulis (seu anathematismis) in Ancyrana Synodo anno 358., quas refert S. Hilarius Lib. de Synodis, declararunt. Horum quartus sic conceptus erat: *Si quis audiens hoc: Quomodo Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in se-*

semetipso, similem non dicat etiam Filium Patri juxta essentiam, anathema sit. Septimus: *Si quis Patrem & Filium credere se promittens, Patrem dissimilis essentiæ dicat, sed similis efficaciæ, quasi profanas & novas voces contra essentiam Filii loquens, & interimens verum Filium Dei esse, anathema sit*. Alios insuper ediderunt, quibus anathematizant eos qui non in Essentia, sed solâ potestate similem Patri, qui Patrem tempore anteriorem, Filium juniorem dicunt, quos & alios refert Epiphanius Hæres. 73. n. 11. At in ultimo apertè damnant eum qui dixerit, Filium Homousion esse Patri his verbis: *Si quis Patrem potestate simul & substantiâ Filii Patrem asserens, Consubstantialem, vel ejusdem cum Patre substantiæ Filium esse dicat, anathema sit*. Semiariani ergo Filium Patri in Essentia quidem similem esse fatebantur, sed Consubstantialem & ejusdem substantiæ cum Patre negabant. Hos anathematismos ad Constantium Sirmii tunc agentem miserunt, quos cum accepisset, secundam formulam Sirmiensem solemni edicto reprobavit.

Hujus Sectæ principes fuere Basilius Ancyranus, Georgius Laodicæus; qui ab Arianis se separantes Filium Dei specie tenùs creaturam esse negabant, re verâ tamen creaturam se corde retinentesPatri similem & Homiusion dicebant,sed ejusdem substantiæ cum illo esse refragabantur. De Spiritu Sancto verò eadem cum puris Arianis sentiebant. Ita Epiphanius Hæres. 73. num. 1. his verbis: *Neque verò tergiversando, aut hæsitando quemadmodum in Filio; quem cùm absolutè creaturam pronuntiare non audeant, etsi id omninò sentiant, nihilominus hominum existimationem veriti vocem illam* Homiusion *obtrudunt, & creaturam ab cæterarum conditione diversam esse definiunt: cùm de Spiritu Sancto, inquam, agitur, non timidè ac diffidenter, sed rabidorum canum more toto impetu feruntur, & Creaturam esse sinè ulla cunctatione docent, & à Patre ac Filio abalienare conantur*. Hæc Epiphanius, qui in testimonium affert per extensum Basilii, & Georgii Epistolas in Pseudo-Synodo Ancyrana exaratas.

III. Tertia Arianicæ Sectæ factio fuit Acacianorum, quæ auctorem habuit Acacium in Episcopatu Cæsariensi Eusebio Pamphili successorem. Monoculus seu cocles fuisse fertur: sic qui veræ fidei lumen amiserat, æquum erat, ut & lumine diminutus esset etiam in corpore. Propterea simulans aliquandiu incessit, nec uni nec alteri parti se adjungere exteriùs demonstrans: Tandem odio in Cyrillum Jerosolymitanum percitus ob Metropoliticæ dignitatis jura, quam in Cæsariensi Præsule non satis revereri Cyrillus videbatur, Nicæno fretus Canone, quo singularis Jerosolymitanæ Sedi prærogativa concessâ fuerat, venenum quod corde reti-

retinebat Acacius effudit. Propterea in Pseudo-Synodo Constantinopolitana, ut refert Sozomenus L.4. c.24. & 25., Cyrillum cum aliis deposuerunt. Sed priùs in ejusdem furfuris Synodo Seleuciæ congregata, de qua idem Sozomenus cap. 21., Acacius cum suis statuit *Homæousion* & *Homæusion* tamquam voces à Scripturis alienas, & quæ multos turbarent, rejici oportere, *Anomæon* verò esse condemnandum, & similem Patri Filium confitendum. Quibus nec Filium Consubstantialem Patri, ut prædicabant Catholici: non alienum & dissimilem ut Ariani, & Eunomiani, non similem in substantia ut Semiariani, sed alio modo, puta in accidentibus & figura similem, ut statim dicam ex Epiphanio, asserebant.

IV. Sic ergo Epiphanius Hæref. 73. num. 23. & 24. *Seleuciæ*, inquit, *quæ aspera dicitur, in Isauria Constantii Imperatoris jussu congregati aliam fidei formulam proponunt, non qualem Patres olim in Nicæna Synodo orthodoxam ac præclaram instituerant: sed callidè ac fictè, simulatâ tamen simplicitate, hunc in modum conscripserunt:* „ Credimus in unum Deum Patrem Omnipotentem &c. & in Filium Dei &c. „ *simpliciter, ac nihil vehementiùs elocuti. Postea verò totam ut fabulam agerent, addiderunt* „ Consubstantiale rejicimus, tamquam à Sacris Literis alienum. Istud verò damnamus Dissimilem esse Patri Filium „. *Atque hæc demum erat callidissimorum venatorum illecebra. Sic enim inter se mussitabant, ac docebant: Creatura quidem est Dei Filius, sed similis Patri, eo videlicet sensu, qui omnium hominum usu ac consuetudine familiaris est. Etenim plastæ statuas effingunt, ac simulacra ex auro, argento, aliâve materiâ, aut coloribus in ligno exprimunt, quæ similitudinem habent illa quidem, exemplaribus verò suis nullo modo sunt æqualia. Sic ab illis callidè quidem excogitatum est hujusmodi, ut Filium Patri similem faterentur, licèt nihil in ipso paternæ Divinitatis inesset. Hæc illorum Decreta nonnulli qui cum ipsis erant, partim propter temporis calamitatem approbarunt; & verò magna ex parte conscii ac fautores erant: quidam tamen inscii & imprudentes obrepti sunt, ut paulò post apparuit.* Hactenus Epiphanius.

V. Et quidem si quis Fidei expositionem ab Acacio cum suis in Seleuciensi Conciliabulo editam (quam integram idem Epiphanius num.25. subjicit) inscius fraudis in ea latentis secundùm verba spectasset, eam ut Catholicam approbasset. In ea enim ita de Filio Dei loquebantur: *Credimus etiam in Dominum nostrum Jesum Christum Filium Dei ab ipso genitum citra passionem ullam ante omnia secula, Deum Verbum, Deum de Deo, unigenitum, lucem, vitam, veritatem, sapientiam, virtutem, per quem omnia facta sunt, quæ in Cœlis, quæ in terra sunt, sive visibilia sive invisibilia.* Quis hæc

hæc legens ut Catholicæ fidei Nicænæ consona non statìm approbaret, cùm tamen in sensu Acacianorum secundùm similitudinem & figuram latenter acciperentur. Hinc factum fuisse putarim, quòd, ut refert Prateolus V. *Acacius*, ab aliquibus an fuerit re verâ hæreticus, dubitatum olim fuerit. Cùm tamen à Felice & Gelasio Romanis Pontificibus Acacius tamquam hæreticus & in hæresi mortuus post mortem excommunicatus fuerit, de hoc dubitandum non est.

§. II.

Semiarianorum & Acacianorum errores rejecti.

I. IN referendis & refutandis istorum erroribus parùm immorabor. In quo enim erraverint §. præcedente explicatum est, & errores eorum ab erroribus Arianorum parùm distantes eisdem quibus illi ferè argumentis profligantur.

Dum enim Semiariani ponebant Filium Dei non esse extraneæ naturæ, sed similis cum Patre, & negabant, eum esse Consubstantialem & ejusdem substantiæ cum illo: vel volebant Filium esse similem in substantia cum Patre similitudine univocâ & specificâ sicut in humanis filius similis est Patri, quia licèt non habeat eandem numero naturam quam Pater, habet tamen eandem specie, cum uterque sit homo: Vel volebant Filium Dei esse similem in substantia Patri, non quia naturâ substantiam Patris ac Divinitatem haberet, sed tantùm voluntate Patris, qui eam illi participaverit, & sic Divinitatem habuerit non per naturam ut Pater, sed per gratiam Patris.

Si primum dicebant: Ergo sicut Pater & filius in humanis, quia non habent eandem naturam numero, sed solùm specie, sunt duo homines, non unus homo: ita Pater & Filius in Divinis erunt duo Dii, non unus Deus: & consequenter Natura Divina fiet numero multiplicabilis, sicut natura humana; quod est contra essentiam veri Dei, qui unus omninò est, aliàs Deus non est: unde plures Deos ponere idem est ac nullum Deum ponere. Hunc errorem prævenit Christus cum ait Joan. 10. v. 30. *Ego & Pater unum sumus*. Dicendo enim *Unum* docuit se unitate Essentiæ unum esse cum Patre contra Arianos: dicendo *sumus* docuit se distinctum esse à Patre in Persona contra Sabellianos. Et eâdem ratione Filius est quidem *alius* à Patre non tamen *aliud*; quia ut docet S. Thomas 1. p. q. 31. art. 2. ad 4. *Neutrum genus est informe, masculinum autem est formatum, & similiter femininum. Et ideò convenienter per neutrum genus significatur Essentia communis, per masculinum*

linum autem & femininum aliquod suppositum determinatum in communi natura. Unde etiam in rebus humanis, si quæratur: Quis est iste? Respondetur, Sortes, quod nomen est suppositi. Si autem quæratur: Quid est iste? Respondetur, animal rationale & mortale. Et ideò quia in Divinis distinctio est secundùm personas, non autem secundùm essentiam, dicitur, quòd Pater est alius à Filio, sed non aliud, & è converso dicimus, quòd sunt unum, sed non unus.

II. Quòd si (uti re verâ ponebant dum consubstantialem Patri Filium esse negabant) dicant, Filium esse similem in substantia cum Patre, non naturâ sed voluntate, contra eos sic arguam. Ergo Filium non per omnia similem Patri in substantia dicitis: nam Pater substantiam Dei habet naturâ & à se: Filius autem habet eam ex voluntate Patris, cui placuit eam Filio impertiri. Hoc loquendi modo vobis contradicitis, dum ex una parte Filium in omnibus Patri similem asserere fatemini, ex alia Filium Dei creaturam esse negatis, & tamen creaturam esse, dum non naturâ sed voluntate Filium dicitis. Quomodo potestis Filium Deo Patri in voluntate & operatione similem pronuntiare, nisi eum dicatis, eâdem quâ Pater substantiâ & essentiâ potiri, ac in eadem subsistere, cùm nemo possit Dei voluntatem & operationem habere, nisi essentiam Dei habeat & naturam? Dicam ergo cum Epiphanio num. 22. *Si ex animi vestri sententia similem in omnibus esse Patri Filium statuatis, damnate illos anathemate, qui similitudinis discrimen agnoscunt: atque ita scribitote: Si quis non in omnibus similem esse Patri dixerit, quemadmodum Patri similis est Filius: sed voluntate similem, substantiâ dissimilem esse dixerit, anathema sit.* Præterea: *Si Substantiæ nomen commemorare contra aliquos vestrum vultis, non voluntate modò, sed & quoad esse ipsum attinet ac subsistentiam & existentiam, atque in omnibus similem esse Patri Filium* asserite, *quemadmodum similis est Patri Filius, uti Sacræ Literæ testantur.*

III. Idem Acacianis dicam, qui verbo tenùs Filium creaturam esse negantes eum Patris Imaginem asserebant. Sed dum illum ex dictis imaginem Patris esse mussitabant eo modo quo statua vel pictura imago est ejus quem repræsentat, nihil nisi umbratile Filio tribuebant, & minùs quàm rationalibus creaturis, quæ ad imaginem Dei esse dicuntur, non solùm quia Deum velut statua repræsentant, sed quia ulteriùs Dei operationes suo modo participant, ac imitantur. Quamquam nec isti quoquè inter se constantes fuere, sed veluti naves polari sidere amisso, omni vento huc illucque circumferebantur, ac mutatis fidei confessionibus, de errore in errorem prolabentes veritatis portum numquam asse-

quebantur. Sic Babelicæ Turris ædificatores imitati eâdem quâ illi pœna dispersi sunt. Cùm enim de Trinitatis fide universa Ecclesia esset labii unius & sermonum eorumdem, venerunt Ariani & dixerunt: *Faciamus turrim cujus culmen pertingat ad Cælum & celebremus nomen nostrum*. At Deus unitatis ac veritatis fidei suæ defensor: *Descendamus*, inquit, *& confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unusquisque vocem proximi sui* (Genes. 11.) Ita Arianos & universas hæreses dispersit ac disperdet Deus.

IV. Sed priusquam Babelicos istos architectos in confusionem dimittam, sustine Lector, ut eos ex Epiphanio Hæref. 73. n. 36. ita conveniam: *Dicite igitur, obsecro vos, quid tantoperè molestum vobis est ac grave Filium Patri* Consubstantialem *asserere? Velim hoc mihi ingenuè apertèque fateamini, ut vos non alienos à nobis, sed germanos esse cognoscamus. Potest enim & æs auro, & argento stannum, & ferro plumbum similis esse substantiæ. Sed nos vestra illa perperam excogitata & fraudulenter conficta commenta non fallent. Nam si, ut in errorem aliquos impellatis, inanes species commentitiasque quæritis, & Consubstantialem propterea vocari non oportere defenditis, ne Filium cum Patre & Spiritum Sanctum cum utroque confundamus, ne hac quidem in parte possunt mendacia vestra consistere. Non enim* simul substantialem, *sed* Consubstantialem *dicimus: ne aliquid diversum à Patre profiteamur, sed Deum ex Deo verè genitum, non aliundè, nec ex nihilo, sed à Patre sinè tempore & initio, & inexplicabili quâdam ratione productum ac genitum, qui semper cum Patre fuerit, nec esse quandoque desinat. Genitum porrò, non germanum fratrem, non avum. Nam hæc particula* Con *hypostases duas, nec alienas naturâ significat. Unde & veritatis velut nexus ac vinculum non sinè Sancti Spiritus afflatu, per illorum ora, qui primi authores fuerunt, est in ea voce constitutum. Vides igitur, nullum jam tibi colorem aut speciem esse reliquam: neque adversùs orthodoxam fidem meritò posse contendere, vel eos perturbare, qui falsum illud tuum à te decretum, ac sermonem acceperint*,, Si quis Consubstantiale usurpare velit, confusionem quamdam in Divitate confiteri,,. *Neque enim ampliùs istud objicere potes. Quippe* Consubstantialis *illa vox duos quosdam significat, eademque haud alienam à Patre sobolem esse demonstrat.*

Tu verò Homoeusion, *hoc est substantiâ simile, commentus, primùm ipso* Usiæ, *hoc est substantiæ vocabulo refelleris. Deinde tua te illa discrepans, nec consentanea professio condemnat, cùm non ea dicas quæ sentias; sed quæ sentis falsò ac mendaciter doceas. Etenim si ab ipso Patre non est omninò Filius, sed nihilominus similis est, à veritate plurimùm aberras. Nam quacumque demum ex materia quilibet expref-*

pressum alicujus simulacrum ornare voluerit, numquam illud cum exemplari ipso adæquare poterit. Est enim structuræ atque affectionis opus illud. Quod autem ab aliquo gignitur, idipsum ad id unde gignitur germanitatis similem & æqualem formam retinet. Quamobrem si ab ipso Patre non est genitus, & extra ipsum est, licèt similitudinem quamdam substantiæ, velut gratificando tribuas, nihil ipsi largiris, sed ab ejus excidisti gratia „ Qui enim non honorat Filium sicut honorat Patrem, ira Dei manet in ipsum „ (Joan. 5. v. 23. & c.3. v. 36.) *ait Sanctus Apostolus. Item* „ Exivi à Patre & vado „ (Joan.16. v. 28.) *ille ipse nimirùm qui dixit* (Jo.14. v.11.) „ Ego in Patre, & Pater in me est „. *Tam illud* „ Philippe qui videt me, videt & Patrem (ibidem v.9.) „. His Epiphanius Semiarianos, & Acacianos perstringit.

V. Ex his omnibus evidenter apparet, Semiarianos malè sensisse de Filio Dei. Unde captu difficile est, quòd Philaster Hæref. 67. dixerit: *Semiariani sunt quoquè: hi de Patre & Filio benè sentiunt, unam qualitatis substantiam, unam Divinitatem esse credentes. Spiritum autem non de Divina substantia, nec Deum verum, sed factum atque creatum Spiritum prædicantes, ut eum conjungant & comparent creaturæ.* In hoc secundo verum dicit. Nam de Spiritu Sancto impiè loquebantur, puram creaturam cum Macedonianis (de quibus infra) ipsum facientes. At Semiarianos rectè de Patre & Filio sensisse, ut Philaster scribit, nemo præter ipsum dixit. Nisi fortè dicatur, Philastrium sub hoc nomine Macedonianos intellexisse, vel si de Semiarianis locutus fuit, de aliquibus locutum fuisse, qui errorem suum Catholicis fraudulenter tegentes, adeò magnificè de Filio Dei loquebantur, ut de illo catholicè sentire viderentur, ut de Acacio supra dixi.

§. III.

De voce Homousion.

I. Controversia, quæ inter Catholicos & Arium à dogmate cœpta fuit, post Nicænam Synodum etiam de vocibus, quibus fides exprimebatur, agitata fuit. Cùm enim Nicæni Patres, ut statuerent contra Arium Filium Dei non esse diversæ sed ejusdem Substantiæ vel Essentiæ cum Patre, voce hac græca *Homousion* usi fuissent, quâ latinè exprimebatur Filium esse Patri Consubstantialem: contra hanc vocem tam Ariani quàm Semi-Ariani insurrexerunt. Ariani quidem videntes hâc vocis expressione suum errorem profligari, eam novitatis reprehendebant,

 tam-

tamquam in Scripturis Sacris nullibi usurpatam. Semiariani autem qui volebant Filium Dei esse quidem similem Patri, sed non ejusdem substantiæ cum illo, vocem Homousion rejicientes, dicebant Filium non esse *Homousion* sed *Homiusion*, seu *Homoeusion*, ideſt similem Patri. Quod diſſidium eò processit, ut non soli Ariani & Semiariani vocem *Homousion* respuerent; sed aliqui etiam qui cum Catholicis in dogmate conveniebant, ab ea voce abstinendum esse fortè sentirent. Duo igitur hic quæram. Unum: an vox Homousion appositè ac prudenter Symbolo Nicæno inserta fuerit: Alterum an omnes qui tali voci refragati fuere, ut hæretici habendi sint.

II. Ad primum igitur affirmativè respondeo. Vocabulum enim quod Filium non solùm similem Patri, sed ejusdem cum illo omninò Naturæ ac Essentiæ significat, quodque propterea ad explodendam tum Arianam tum Semiarianam hæresim plurimum valet, appositè ac prudenter Symbolo fidei additum est: hujusmodi autem est vocabulum *Homousion*, significat enim Filium non solum similis, sed ejusdem naturæ ac essentiæ esse cum Patre, quod æquè Arianos & Semiarianos confutat. Ergo &c.

Hanc veritatem ostendunt Patres, & primò quidem S. Athanasius. Tum in Epistola de Nicænæ Synodi Decretis, ubi recitatis Arianorum cavillis, quibus veritatem eludere conabantur, subdit: *Cæterùm Episcopi consideratâ eorum hypocrisi & vafritie, ipsi quoquè necessitate coacti sunt sententiam earum rerum ex Scripturis colligere, & quæ priùs dixerant, apertioribus verbis repetere & scribere Filium Consubstantialem esse Patri, ut non solùm similem similitudine, sed eundem eá voce quá dicitur esse ex Patre significarent*. Et infra: *In his verbis; ex Patre esse & Consubstantialem esse, vim peremtoriam Patres voluerunt contineri ad elidendas has argutiolas, Filium creatum aut factum, aut mutabilem esse, aut non fuisse antequam nasceretur.... Quapropter si isti hæc vocabula exotica cavillantur, respiciant sensum, juxta quem Synodus ea in Decretis suis adhiberi voluit: & pro anathemate habeant, quæ Synodus pro anathemate habere voluit, & tunc demum, si possint, culpent*. Tum in Epist. de Synodis Arimini & Seleuciæ, ubi: *To homousion Columnam vel Cippum* vocat, *quo Arianorum impietas proscribitur, ac velut trophæum de ea superata prostrataqua statuitur*. In hoc totus est Athanasius ut singula referre nimium prolixum foret.

III. Secundò S. Hilarius Lib. de Synodis: *Inane est*, inquit, *calumniam verbi pertimescere, ubi res ipsa cujus verbum est non habeat difficultatem. Displicet cuiquam in Synodo Nicæna* Homousion *esse susceptum? Hoc si cui displicet, necesse est placeat quod ab Aria-*

Arianis est negatum. Negatum enim idcircò est Homousion, *ne ex substantia Dei Patris Dei Filius natus, sed secundùm creaturas ex nihilo conditus prædicaretur. Nihil novum loquimur: pluribus edita literis ipsa Arianorum perfidia sibi testis est. Si propter negantium impietatem pia tunc fuit intelligentia confitentium: quæro, cur hodie convellatur, quod tam piè susceptum est, quia impiè negabatur? Si piè susceptum est, cur venit constitutio pietatis in crimen?* Hæc, & alia S. Hilarius. Accedit S. Basilius Magnus Epist. 300. ubi de hujus vocis additione: *Quandoquidem*, inquit, *est Pater lumen sinè principio, lumen verò genitum Filius, lumen & lumen alteruter:* Homousion *dixerunt non incongruè, ut naturæ æqualem dignitatem demonstrent: non enim quæ ad invicem sunt cognata, sunt ad invicem consubstantialia, id quod nonnemo existimavit. Sed tum cùm & causa & causatum ejusdem per omnia naturæ sunt participes. Vox ista & Sabellii impietatem corrigit: tollit enim hypostaseos identitatem, & perfectam personarum intelligentiam introducit. Non aliquid idem est sibi ipsi* Homousion, *sed alterum alteri. Itaque rectissimè & cum pietate conjunctissimè hypostaseon dividuntur proprietates, & immutabilitas naturæ inalterabilis repræsentatur.*

IV. Accedunt S. Ambrosius Lib. 3. de Fide, S. Gregorius Nazianz. Orat. 49., S. Augustinus, qui Lib. contra Sermonem Arianorum cap.36. *Ariani*, inquit, *& Eunomiani nos vocitant Homousianos: quia contra eorum errorem Homousion defendimus Patrem & Filium & Spiritum Sanctum: idest unius ejusdemque substantiæ, vel, ut expressiùs dicatur, Essentiæ, quæ* Usia *Græcè appellatur: quod planiùs dicitur, unius ejusdemque Naturæ. Et tamen si quis istorum qui nos Homousianos vocant, filium suum, non cujus ipse esset, sed diversæ diceret esse naturæ, exhæreditari se ab eo mallet filius, quàm hoc putari. Quantâ itaque impietate isti cæcantur, qui cùm confiteantur Unigenitum Dei Filium, nolunt ejusdem naturæ cujus Pater est, confiteri, sed diversæ atque imparis, & multis modis rebusque dissimilis, tamquam non de Deo natus, sed ab eo de nihilo sit creatus: ac per hoc & ipse creatura sit, gratiâ Filius, non naturâ. Ecce qui nos quasi maculâ novi nominis vocant Homousianos, nec se ipsos cùm ista sentiunt intuentur insanos.* Ita S. Augustinus. Prætereo alios idem sentientes.

V. Audiamus modò Arianos, quid in ista voce *Homousion* eis displiceret. Displicebat primò, quòd ista vox Homousion non legatur in Scripturis, sed sit hominum adinventum, & quidem novum. Secundò, quòd olim fuerat in Synodo Antiochena contra Paulum Samosatenum ab Ecclesia damnata, eò quòd multiplicis erroris occasionem daret; Quidam enim *Homousion* nomine unicam

unicam personam intelligebant: alii substantiam Personis priorem, quæ ipsis deinde communicaretur; alii substantiam quæ in tres divisa esset portiones tribus personis adscriptas. Colliguntur hæc ex S. Hilario Lib. de Synodis; ergo hæc vox Homousion non est prudenter Symbolo inserta.

IV. Respondeo tamen ad primum. Quòd licèt vox *Homousion* expressè & quoad sonum in Sacris Scripturis non legatur; in eis tamen invenitur æquivalenter & quoad sensum. Ita S. Athanasius Lib. de Synodi Nicænæ Decretis, ubi ostendit, redarguendos quidem Arianos, qui novas voces Scripturis contrarias inducentes causam dederunt Patribus Nicænis verum Scripturarum sensum voce *Homousion* explicandi. Propterea allatis Scripturæ textibus, quibus dicitur Filius ex Deo procedens, ex utero ante Luciferum genitus, Ego & Pater unum sumus, Ego in Patre & Pater in me est: cùmque Deus simplex ac indivisibilis sit, infert, idem esse dicere, quòd sit unum cum Patre, quòd sit in illo, ac dicere quòd sit unum & idem in substantia cum illo, ac proinde *Homousios* seu Consubstantialis illi: *Quapropter*, inquit, *cùm quis audit Filium Dei esse ex substantia Dei, ne admiratione ducatur, sed potiùs approbet recipiatque Patres, qui rei intellectum puriùs tradidere, & liquidiùs verbis paribus & idem pollentibus, id dictum ex Deo esse, per has voces, ex substantia Dei esse, expresserunt. Idem enim arbitrati sunt ex Deo esse & ex Substantia Dei esse.*

Et Lib. de Synodis Arimini & Seleuciæ Arianos sic ad hominem perstringit: *Si penitus excludenda putant vocabula omnia non scripta, cur cùm Arius tantum acervum dictionum, quæ nusquam in Scripturis occurrunt, accumulaverit; quales sunt,* „ Ex non extantibus: & Non erat Filius antequam gigneretur: & Erat quando non erat: & Mutabilis est: & Ineffabilis est atque invisibilis Pater suo Filio: & Filius ne suam quidem novit substantiam „; *& cætera quæ in ridiculo impioque suo Commentario Arius evomuit ex opinione sua, non illi contradixerunt?*

VII. Præstat audire S. Hilarium, qui in Libro contra ipsum edito ita Constantium alloquitur: *Novitates vocum, sed profanas devitari jubet Apostolus. Tu cur pias excludis? Innascibilem scriptum numquam legis. Numquid & hoc negandum erit, quia novum est? Decernis similem Patri Filium, Evangelia non prædicant. Quid est quòd non refugis hanc vocem? In uno novitas eligitur, in alio submovetur. Ubi impietatis occasio patet, novitas admittitur: ubi autem religionis maxima & sola cautela est, excluditur.* S. Gregorium Nazianzenum quoque audire juvat. Is enim Orat. 49. *Si dicis mihi*, inquit, *Homousion, quod est unius essentiæ nomen, ob hoc nominari*

minari non oportere, quia in Scripturis Divinis non contineatur: quæro autem, ò homo qui hoc prohibes, utrum ideò nominari non debeat, quia scriptum non est, an quia credi ita non licet? Quòd si ita credendum est, cur non ita profitendum? Aut si ideò nominandum non est, quia nec ita credendum; obtinuit Arianæ labis assertio.... Frustra times, ò homo, profiteri quod credis: aut frustra credis, si ita non profiteris, & meritò hæreticus denotaris.

VIII. Videndum modò superest, quid in hac voce *Homousion* Arianis secundò displiceat. Quia, inquiunt, vox illa occasionem præbet erroris, & ideò in Synodo Antiochena fuit proscripta. In hoc examinandum censeo, an hæc vox Homousion sit per se occasio erroris, quia significatum ejus erroneum & contra rectam fidem sit: an verò solùm per accidens sit occasio erroris, non quia suæ significationis vi occasionem errandi præbeat, sed quia ex prava ejus intelligentia aliqui malè intelligentes occasionem errandi sumserint. Porrò quòd vox Homousion per se & vi suæ significationis occasionem errandi non præbeat, aut errorem non exprimat, sed potiùs Catholicam veritatem significans, Ariano errori jugulum petat, quisquis ab eorum Secta alienus fatebitur; nam hæc vox per se significat, Patrem esse ejusdem essentiæ & Consubstantialem cum Filio: ideòque duos errores exterminat, & errorem Arii, dum dicit, Filium esse ejusdem substantiæ cum Patre, & errorem Sabellii per vocem *Con*, quæ indicat in eadem substantia non esse unam personam, sed duas.

IX. Remanet igitur ut dicatur, ex hac voce Homousion malè intellecta aliquos occasionem sumsisse, eâque abusos esse. Et ideò cùm eâ Paulus Samosatenus abuteretur dicens, Christum esse Consubstantialem Patri, cùm tamen Christum poneret hominem purum, factum quidem Deum in tempore, sed non naturâ Deum; ideò vocem Homousion ut à Samosateno prolatam Antiochena Synodus reprobavit. At contra Nicæni Patres, qui agebant contra Arium ponentem Filium Dei ab æterno creatum non genitum, & proinde diversæ ab illo Essentiæ asserentem, verè ac legitimè hac voce usi sunt; & ut omnem ejus fraudem dissiparent, Filium Homousion, seu Consubstantialem esse Patri sanxerunt. Utrique ergo justè processerunt: Antiocheni quidem Patres eam in sensu Pauli Samosateni damnantes, Nicæni autem ea in sensu proprio contra Arium utentes: secuti in hoc exemplum Dionysii tum Alexandrini, tum Romani, quorum uterque Filium ex Patris Substantia productum, & Patri Consubstantialem antea dixerat, teste S. Athanasio Lib. de Synodi Nicænæ Decretis.

X. *Quemadmodum* ergo (dicam cum eodem Athanasio Lib. de Syno-

Synodis Arimini & Seleuciæ) *Beatus Apostolus in Epistola sua ad Romanos dixit* „ Lex spiritualis est, & lex sancta est, & præceptum sanctum, justum & bonum „ ; *ad Hebræos verò aliter scripsit* „ Lex neminem perficit „ ; *itidem & ad Galatas* „ In Lege nemo justificatur „ ; *& ad Timotheum contra* „ Legem bonam esse *dixit*, si quis eâ legitimè utatur „ . *Neque tamen quis ob id sanctum virum reprehenderit, quasi qui contraria & pugnantia scribat, sed potiùs eum admiratione prosequatur, quòd tam congruentia pro re nata ad singulos scripta mittat, ut & Romani & alii discerent à litera ad spiritum converti ; Hebræi verò & Galatæ instituerentur, non in Legem, sed in Datorem Legis spem habere. Ita quoque etsi amborum Conciliorum Patres diversimodè de Consubstantiali mentionem fecere, non tamen ea de causa ab illis diffidere debemus, sed illorum mentes scrutari : quod si fecerimus, inveniemus omninò ambas Synodos inter se consentire.* Hæc & alia S. Athanasius.

XI. Non absimili modo loquitur S. Hilarius Lib. de Synodis dicens : *Malè intelligitur* Homousion ; *quid ad me benè intelligentem ? Malè* Homousion *Samosatenus confessus est : sed numquid meliùs Ariani negaverunt ? Octoginta Episcopi olim respuerunt : sed trecenti decem & octo nuper receperant. Et mihi quidem ille numerus sanctus est, in quo Abraham victor regum impiorum, ab eo qui æterni Sacerdotii est forma, benedicitur. Illi contra hæreticum improbaverunt : numquid & isti non adversùm hæreticum probaverunt ? Gravis auctoritas est Veterum; numquid & horum levis sanctitas est ? Si contraria invicem senserunt, debemus quasi judices probare meliora. Si verò & probando & improbando, unum utrique statuerunt, quid benè constituta convellimus ? .....* Homousion *intelligo ex Deo Deum, non dissimilis essentiæ, non divisum, sed natum, & ex innascibilis Dei substantia congenitum in Filio, secundùm similitudinem unigenitam nativitatem. Ea me antea intelligentem non mediocriter ad id confirmavit* Homousion. *Sed malè alius intelligit : damnemus in commune vitiosam intelligentiam, non auferamus fidei securitatem. Synodo Samosatenæ subscribendum putas, ne secundum Samosatei intelligentiam quisquam sibi sumat* Homousion. *Subscribamus & Nicænæ Synodo, ne* Homousion *improbent Ariani .... Sed* Homousion *potest malè intelligi. Constituatur, qualiter possit benè intelligi. Unum atque idem quod sapimus, pium inter nos esse velimus. Date veniam, fratres, quam frequenter poposci. Ariani non estis : cur negando* Homousion *censemini Ariani ?* Ita peroptimè Hilarius.

XII. Nec dicas, quòd cùm Nicænæ Synodi temporibus adhuc Paulistæ superessent non pauci, consultius fuisset vocem *Homousion* reticere, ne isti ea ad suum pravum sensum detorquentes exi-

existimarent, Nicænos Patres approbasse quod Antiocheni in Paulo damnaverant. Nam præterquam quòd vocis *Homousion* sensus, in quo Patres Nicæni eam protulere, adeò apertè contrarius erat sensui, in quo eam usurpaverat Paulus, & Antiocheni damnaverant, ut nemo, nisi mentis inops posset ei sensum Paulianistarum affingere. Petam. An quia veritas ab aliquo impugnatur, vel in errorem detorquetur, propterea damnanda est aut silentio prætereunda? Crux Christi Judæis scandalo erat Gentibus autem stultitia: & tamen Paulus 1. Cor. 1. v. 23. *Nos autem*, inquit, *prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam*. Plurima sunt S. Scripturæ loca, quibus Hæretici ad pravum sensum trahentes abutuntur. Numquid illa loca expungenda sunt, nec potiùs ad rectum sensum contra illos reducenda?

Audiatur iterum Hilarius Lib. de Synodis: *Sed fortè*, inquit, *è contrario dicitur, idcircò improbari oportere, quia vitiosè intelligi soleat. Hoc si timemus, deleamus in Apostolo, quod dictum est* (1. ad Tim. 2.) „ Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus „ ; *quia ad auctoritatem hæresis suæ Photinus hoc utitur: & non legatur à nobis, quia ab illo malè intelligatur. Pereat quoque ad Philippenses scripta Epistola aut igne aut spongiâ, ne in ea Marcion relegat* (cap. 2.) „ Et habitu repertus ut homo „ *phantasiam corporis confitens esse, non corpus. Non extet Evangelium Joannis, ne Sabellius dicat* „ Ego & Pater unum sumus „. *Neque isti nunc creaturæ prædicatores scriptum habeant* „ Pater major me est „. *Neque illi qui dissimilem Patri Filium affirmare volunt, legant* (Lucæ 13.) „ De die autem & hora nemo scit, neque Angeli in Cœlo, neque Filius, nisi Pater solus „. His & aliis prosequitur Hilarius, ostendens, quòd si delendum est *Homousion*, quia eo aliqui abusi sunt, eâdem ratione multa Sacræ Scripturæ loca delenda forent.

XIII. Sed adhuc instabis. Ad statuendum Catholicum dogma de æqualitate Filii cum Patre, satis erat vox *Homiusion* seu *Homæousion*, nempè similis substantiæ cum Patre: quare ut Catholicos habuere Athanasius illos qui Filium *Homiusion* Patri asserebant, estò *Homousion* esse negarent. Ergo imprudenter Nicæni Patres pro sola voce *Homousion* steterunt, quâ omissâ Catholicum dogma habebatur, & quâ positâ tot in Ecclesia jurgia excitata sunt.

Respondeo negando absolutè assumtum. Nam vox *Homiusion* seu *Homæousion* seu similis substantiæ, non satìs Filii Divinitatem exprimebat. Unde Semiariani, & Acaciani, qui Filium *Homiusion* seu Patri similem asserebant, malè de Filii Divinitate sentiebant, ut supra ostendi. Oportuit ergo veram de Filii Divini-

tate fidem eâ voce exprimere, quæ nulli æquivocationi, aut ambiguæ interpretationi subesset: & hæc sola erat vox *Homousion*, quæ Filium exprimit ejusdem substantiæ, seu Consubstantialem esse. Quòd verò qui solum *Hominsion* fatebantur, adhuc ut Catholici haberentur, dicam

XIV. Hoc est quod secundo loco discutiendum supra proposui. Qua in re qui *Homousion* fateri recusabant, *Homæousion* loco illius statuentes, in duas classes distinguendos censeo. Alii erant, qui ideò *Homousion* respuebant, & solum *Homæousion* admittebant, quia non in sola voce, sed & in dogmate à Catholicis dissentiebant, Divinitatem veram vel Filio eripientes, vel de ea malè sentientes, vel Filium Patri similem negantes ut Ariani, vel similem non in substantia, sed solùm in voluntate & operatione profitentes, quales Semiariani erant: & hos ut hæreticos habitos jure fuisse, nemini dubium est. Alii verò erant, qui licèt de Filii Divinitate cum Catholicis re verâ sentirent; attamen voce *Homousion* veluti dissensionum causâ rejectâ, solam *Homæousion* admittentes Filium per omnia Patri similem profitebantur: & isti ab Athanasio, Hilario & aliis, non ut hæretici & alieni à fide habebantur. Id constat ex S. Athanasio Lib. de Synodis ubi ait: *Adversùs autem eos, qui omnia Synodi scripta recipiunt, de solo autem Consubstantiali ambigunt, non ut adversùs inimicos affici nos decet*. Et hoc quia cùm eis eadem sententia est, controversia autem de Verbis. Idem sentit S. Hilarius Lib. de Synodis.

XV. Qui S. tamen videns in aliquibus pertinaciam in detestanda voce *Homousion* à Nicæna Synodo probata & Symbolo inserta, & nimium in tuenda Homæousion ardorem, saltem à suspicione hæresis eos liberare non audet. Sic enim in eodem Libro ad illos conversus: *Ariani*, inquit, *non estis: cur negando* Homousion *censemini Ariani? Sed dices: Movit me cum scandalo* Homousii *ambiguitas. Iterum audi, oro, sine scandalo & me movit* Homæousii *nuditas*. Et infra: *Oro vos fratres, adimite suspicionem, secludite occasionem: ut probari possit* Homæousion, *non improbemus* Homousion.

XVI. Patere, Lector, ut hæc Hilarii verba & monita ad aliquos nostri temporis stimulo caritatis convertam, qui Jansenianos se esse negantes, Decretis tamen contra Jansenium à Summis Pontificibus editis, & ab Ecclesia reverenter susceptis, vel præscriptis formulis, parere ac subscribere refragantur; duriores fortè ac sibi non placentes voces in eis contineri affirmantes, Patere, inquam, ut eis repetam: Janseniani (ut dicitis) non estis; cur refragando Decretis contra Jansenium editis censemini Janseniani?

niani? Sed dicetis: Movit nos quorumdam verborum & ſententiarum ambiguitas. Audite, oro, movit me, nec ſine ſcandalo tanta animoſitas. Oro vos, fratres, adimite ſuſpicionem, ſecludite occaſionem: ut probari poſſit Catholica veritas, vocem Eccleſiæ per Petrum loquentis non improbemus. Faxit Deus.

CAPUT XLVIII.

De Macedonianis.

§. I.

Macedonii conditio, fortuna, hæreſis ortus, & damnatio.

I. MACEDONIANA hæreſis, Arianæ infelix ſurculus, à Macedonio nomen & errorem accepit: quæ cùm partim ex Ariano, partim ex Orthodoxo dogmate conflata fuerit, monſtrum potiùs quàm hæreſis fuiſſe videtur, ſic enim Epiphanius Hæreſ.74. num. 1. de Macedonianis, quos *Pneumatomachos* appellat: *Ab his*, inquit, *Semiarianis & ab Orthodoxis monſtrum quoddam, ut ita dicam, biformium hominum ac ſemiferorum contra nos excitatum eſt*. Fuit autem Macedonius artis plumariæ, deinde Diaconus, poſtea Presbyter Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ; qui cùm Arianorum partibus faveret, à Synodo Tyria ad Conſtantium Legatus miſſus fuit. Mortuo Euſebio, qui è Nicomedienſi in Conſtantinopolitanam Sedem à Conſtantio, expulſo Paulo, intruſus fuerat, Homouſiani Paulum iterum ſedi ſuæ præfecerunt. At Ariani Macedonium elegerunt, teſte Socrate Lib. 2. cap. 12. Macedonio Conſtantius & ipſe Arianus favit, ac Paulum iterum exulare coegit. Sed cùm ob hoc tumultus in populo excitatus fuiſſet, miſit Imperator Præfectum cum militari manu, qui perfidum & adulterum Macedonium in Eccleſiam intruderet: quod abſque ſæva multorum, qui Paulo favebant, cæde ad tria circiter millia, & centum inſuper ac quinquaginta, non fuit executioni mandatum (ex Socrate L.2. c.16.)

II. *Poſt tam præclara facinora* (proſequitur Socrates) *Macedonius, perinde quaſi nihil mali geſſiſſet, ſed integer vacuuſque eſſet ab omni culpa, à Præfecto veriùs, quàm per Eccleſiaſticam regulam in Epiſcopali ſede conſtituitur. In hunc modum Macedonius & Ariani per tot tantaſque hominum cædes Eccleſiâ potiti ſunt*. Hâc viâ Macedonius Epiſcopatu potitus, Conſtantii patrocinio fretus, bellum in Pauli fautores & Catholicos tale excitavit, quale à Tyrannis

gere-

gerebatur. Ita Socrates Lib. 2. cap. 27. *Pellebantur*, inquit, *non modò ab Ecclesiis, verùm etiam ex Civitatibus quicumque Consubstantialis fidem afferebant. Et initio quidem id unum agebant, ut eos expellerent. Postea verò progrediente ulteriùs malo ad id se verterunt, ut communicare sibi etiam invitos cogerent, parùm scilicet de Ecclesiis solliciti. Eratque ea vis nihilo minor illâ, quam olim adhibuerant hi, qui Christianos ad simulacrorum cultum adigebant. Quippè verba ac tormenta & omnis generis cruciatus admovebantur. Alii bonorum conscriptione, alii exilio mulctati sunt. Et hi quidem in ipsis cruciatibus interierunt, illi verò dum ad exilium abducerentur, necati sunt. Et hæc quidem per omnes urbes Orientalis Imperii gerebantur, maximè verò Constantinopoli*. Sic Macedonius tanquam lupus in ovile Christi irrumpens, tamquam lupus rapiebat ac dispergebat oves.

III. Non diù tamen res feliciter ei cessit. Cùm enim Constantio Imperatore inconsulto, magnâ populi multitudine reclamante, ausus esset cadaver Constantini ex Apostolorum Ecclesia in aliam transferre, atque hoc gravis seditionis, & multarum cædium causa extitisset, Constantius ipse in parentis sui contumeliam hoc factum ratus, ac proinde in Macedonium exasperatus, in Conciliabulo Constantinopolitano eum Episcopatu abdicari jussit. Atque ita, cujus favore injustè evectus, ejusdem furore justè dejectus fuit. Alias ejus abdicationis causas affert Socrates Lib. 2. cap. 42. nempè, *tum quòd plurimarum cædium auctor fuisset; tum quòd Diaconum in fornicatione deprehensum ad communionem admiserat*. Hæc Macedonii depositio contigit anno Christi 359. eique suffectus est Eudoxius Antiochenus, ut ex Sozomeno Lib. 4. cap. 26. qui refert etiam quòd *Macedonius Constantinopolitanâ spoliatus Ecclesiâ, in locum quemdam juxta urbis Regiæ portas se recepit, ibique extremum diem obiit*.

IV. In ordinem ergo redactus Macedonius, antequam obiret, suæ hæresi condendæ totum se dedit, ac Arii doctrinâ ex parte ejuratâ propriam adjunctis sibi sociis, ac ovinam pellem induens spargere cœpit: cui multum profuere Eleusius, & Eustathius, qui parem cum illo depositionis sortem sortiti fuerant, & Marathonius quidam, qui ex Quæstore cum illis Monachi habitum amplexus, opibus quibus affluebat multos in suum errorem traxit, ut Macedonii sectatores ab aliquibus Marathoniani appellarentur. Audiamus Sozomenum citatum Lib. 4. c. 27. qui & hæresis hujus initium, & primos progressus ita describit,,, Postquam enim Ma-
,, cedonius Constantinopolitanâ exutus est Ecclesiâ, non ampliùs
,, eandem cum Acacio, & Eudoxio opinionem (Semiarianam)
te-

„ tenuit: Docebat enim, Filium quidem Deum esse, per omnia „ similem Patri, adeòque secundùm substantiam; Spiritum verò „ Sanctum ejusdem honoris & dignitatis expertem esse asserebat: „ famulum ac ministrum eum appellans, & quæcumque alia quis- „ piam de Angelis dicens non aberraverit.

„ Eandem cum illo opinionem amplexi sunt Eleusius & Eu- „ stathius, & reliqui omnes, qui eo tempore à contrariæ senten- „ tiæ assertoribus depositi fuerant Constantinopoli. Quibus haud „ exigua pars populi adhæsit, tam Constantinopoli, quàm per „ Thraciam, Bithyniam, & Hellespontum, finitimasque Provin- „ cias. Nam vivendi ratio, quam vulgus potissimùm spectare „ solet, haudquaquam in illis culpanda erat. Etenim incessus „ quidem eorum gravis, disciplina verò monasticæ similis fuit. „ Ad hæc sermo non invenustus, & ingenium ad persuadendum „ accommodatum. Cujusmodi tunc fuisse dicitur Marathonius: „ qui ex rationario publico officii Præfecturæ Prætorianæ, cùm „ opes maximas sibi comparasset, finitâ militiâ ægrorum ac pau- „ perum sub eodem tecto degentium curam gessit. Postea verò „ suasu Eustathii Sebastiæ Episcopi monasticam amplexus est vi- „ tam, & sodalitium Monachorum instituit Constantinopoli, „ quod ad nostram usque ætatem continuâ successione perseve- „ ravit.

„ Hanc porrò hæresim tum studio, tum opibus suis tanto- „ perè adjuvit, ut Sectatores Macedonii à quibusdam Maratho- „ niani appellentur, nec immeritò, ut equidem censeo. Hic „ enim solus unà cum sodalibus suis perfecisse videtur, ne hæc „ hæresis Constantinopoli penitùs extingueretur. Etenim ex quo „ depositus fuerat Macedonius, nec Ecclesias deinceps, nec Epi- „ scopos ullos habuerunt Macedoniani, usque ad Principatum „ Arcadii. Quippè Ariani id nequaquam sinebant, à quibus „ omnes, qui contraria ipsis sentirent, extrudebantur Ecclesiis, „ & gravibus suppliciis afficiebantur „. Hæc Sozomenus de ortu & initiis hujus hæresis, seu veriùs monstri ad modum centauri, vel satyri, aliquid de Catholica veritate aliquid de Ariano errore participantis.

V. Advertit hic cap. 52. Lambertus Danæus, Macedonium hunc Hæresiarcham distinguendum esse ab alio Macedonio pariter Constantinopolitano Episcopo, sed posteriore, qui floruit, fuitque vir pius sub Leone seniore Imperatore anno à Christo passo 484. & à Christo nato 517. & Gangris exulavit propter Orthodoxam Fidem. Et addit, Macedonium hæreticum depositum & in exilium actum circa locum qui Pylæ dicuntur, consenuisse, ibique debitas suæ

suæ impietatis pœnas luisse; ac refert ex Theodorito L.2.Hist.c.5. curasse, ut Paulus, quem ab Episcopatu Constantinopolitano perfidè dejecerat, Cucuzi, ubi exulabat, strangularetur. Hoc confirmat Socrates L.2. c. 26., & Sozomenus L.4. c. 2. tamquam rem ad sua usque tempora famâ vulgatam.

VI. Macedoniana hæresis sub hoc nomine in apertum prodiit, non anno à Christo passo 312. & à Christo nato 345. sub Julio I. Pontifice & Constantio Imperatore, ut vult Danæus, sed anno à Christo nato 360. Liberio Pontifice, & Constantio Imperante, quamvis aliqui putent, eam sub specialis Sectæ specie, non nisi post Constantii obitum apparuisse. Præter Macedonium auctorem, qui tunc inter vivos adhuc fuisse creditur, promulgatores habuit, ut supra, Eleusium, Eustathium & Manethonium & Presbyteros multos, Episcopos verò paucos. Varia fuit ejus sors, malè enim audiebat tum apud Catholicos tum apud Arianos, quamvis inter utrosque se statueret mediam. At quia Ariani in Oriente potentiores eos insectabantur, quòd cum Homousianis de Patre & Filio communicarent idemque sentirent, hinc fiebat, ut pro opportunitate modò Homousion de Patre & Filio, modò Homiusion seu Homæousion profiterentur. De quo videri potest Socrates Lib.3. cap.10.

In Synodo Lampsaci, quæ urbs est in Hellesponto, anno 365. sub Valente congregata, hæresim suam variis Decretis Macedoniani confirmarunt; ideoque in Hellesponto latè propagata est. Sed & in Phrygia diù viguit. Nam etiam sub Arcadio Synadæ, quæ est urbs Phrygiæ, persistebat: persistit adhuc apud illos, licèt non sub hoc nomine in eis, qui Arianismi labe infecti sunt.

VII. Statim ac hujus hæresis nomen ac error insonuit, damnatus fuit à Synodo Alexandrina post reditum S.Athanasii anno 362. celebrata, ut constat ex illius Epistola Synodica, quæ est apud ipsum Athanasium, ad Antiochenos scripta. Secundò proscripta fuit in Synodo Illyrici anno 367. ut apparet ex ejus Epist. Synodica ad Orientales, quà profitentur, *Sanctam Trinitatem Consubstantialem esse, & Deum Patrem cum Filio & Spiritu Sancto sanctificari & glorificari: & Patrem in Filio existere, & Filium in Patre, unà cum Spiritu Sancto in omnem æternitatem.* Damnata est tertiò in Synodo Romana à Damaso paulò post celebrata, ut constat ex Epistola ad Episcopos Illyrici ab eodem datâ, quæ extat apud Theodoritum Lib. 2. Hist. cap.22., in qua *Spiritum Sanctum unam eamdemque cum Patre & Filio substantiam & subsistentiam habere asseritur.* Quartò damnata fuit cum suo auctore in altera Synodo Romana, quam idem Damasus contra Apollinarem habuit, ex qua

qua ad Paulinum Episcopum Antiochenum Epistolam scripsit, quam apud Theodoritum L. 2. Hist. c. 11. legere est. In ea enim nominatim feriuntur anathemate Macedoniani his verbis: *Anathematizamus Macedonianos, qui de Arii stirpe venientes, non perfidiam mutaverunt sed nomen*. Et infra speciales Anathematismi in eos proferuntur, nempè: *Si quis dixerit, Spiritum Sanctum facturam, aut per Filium factum, anathema sit.... Si quis non dixerit Patris & Filii & Spiritus Sancti unam Divinitatem, potestatem, majestatem, potentiam, unam gloriam, dominationem, unum regnum, atque unam voluntatem ac veritatem, anathema sit.... Si quis non dixerit, Spiritum Sanctum adorandum ab omni creatura, sicut & Filium & Patrem, anathema sit*.

VIII. Proscripta tandem fuit ab universa Ecclesia anno Christi 381. Damasi Pontificis 15. Theodosio seniore Imperante in Concilio Œcumenico II. & Constantinopolitano I., in quo à centum quinquaginta Episcopis fides Nicæna plenè fuit confirmata, & Macedoniana unà cum aliis sui similibus ad inferos amandata. Ad hoc Concilium vocatum fuisse Macedonium ipsum, cui tamen adversam valetudinem causatus adesse noluit, Danæus putat, afferens Sozomenum testem Lib. 2. Hist. cap. 39. Sed præterquam quòd in citato loco id invenire mihi non contigit; inverisimile censeo eo anno 381., quo præfatum Concilium celebratum fuit, adhuc inter vivos Macedonium extitisse, imò nec Sozomeno ipsi consentaneum. Qui cum Lib. 4. Hist. cap. 26. dicat, quod *Macedonius Constantinopolitanâ spoliatus Ecclesiâ in locum quemdam juxta urbis Regiæ portas se recepit: ibique extremum diem obiit*, indicat, eum post depositionem parvo tempore superstitem fuisse. Licèt autem postea suam hæresim conflaverit & publicam fecerit: cùm tamen depositus fuerit anno 359., & anno 381. Concilium Constantinopolitanum fuerit convocatum, dato quòd aliquot annis supervixerit, credibile tamen non est, cum ad tempora Concilii vitam protraxisse, ut ad illud vocari potuerit: maximè quia nulla ejus in historiis imposterum mentio fit.

§. II.

Macedonii error refutatus.

I. PRo astruenda Spiritus Sancti Divinitate aliqua dixi cap. 45. contra Arianos §. 5. num. 13. cùm omnia quæ de solo Deo dicuntur, de Spiritu Sancto quoquè in Scripturis asserantur; quibus sequentia addam. Primò, S. Petrus Act. 5. ubi arguit Ananiam,

niam, quòd fraudando de pretio agri mentitus sit Spiritui Sancto; mox cui mentitus sit declarans, ait v.4. *Non es mentitus hominibus, sed Deo*. Ex quibus colligunt Spiritum Sanctum esse Deum S. Basilius Lib.5. contra Eunomium, & Lib. de Spiritu Sancto cap.16., S. Greg. Nazianzenus Orat. 37., S. Ambrosius Lib. 1. de Spiritu Sancto c. 4. & L.3. c.10., S. Epiphanius Hæres. 74. quæ est contra Pneumatomachos (idest Spiritus Sancti hostes) num.6., S. Augustinus Lib.3. contra Maximinum cap.21. & alii.

II. Secundò, idem demonstrant loca illa Scripturæ, quibus cùm Spiritus Sanctus locutus esse referatur, Deus locutus esse dicitur. Ita verba illa *Audite audientes & nolite intelligere*, quæ Isaias cap.6. sibi à Domino Deo exercituum dicta refert; ut dicta à Spiritu Sancto refert Paulus Act. 28. v. 25. *Quia benè Spiritus Sanctus locutus est per Isaiam Prophetam ad Patres vestros, dicens: Vade ad populum istum, & dic ad eos: Aure audietis, & non intelligetis*. Ergo idem est Dominus Deus exercituum ac Spiritus Sanctus. Quod ostendit etiam in Epist.1. ad Cor. ubi c. 3. v.16. dixit: *Nescitis, quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?* Postea cap. 6. v. 19. *An nescitis*, inquit, *quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti qui in vobis est?* Idem ergo Paulo est esse templum Dei, ac esse templum Spiritus Sancti: & proindè quòd Spiritus Dei sit Deus, & meritò: quia solus Deus Templum habet. Quare S. Augustinus L. 5. contra Maximinum Arianum, qui petebat: *Da mihi testimonia ubi adoratur Spiritus Sanctus*. Inter alia cap.5. respondet: *Si autem religionem, quâ colitur Deus, sicut dignum est, cogitares, multò plus esse cerneres, quòd habet Spiritus Sanctus Templum, quàm si eum legeres adoratum: & homines enim à Sanctis novimus adoratos. Templum verò non est factum ab hominibus, nisi aut vero Deo, sicut Salomon fecit: aut iis qui pro Diis habentur, sicut gentes quæ ignorant Deum. Spiritus autem Sanctus (quod cum magno honore de Deo dictum est) non in manufactis templis habitat, sed corpus nostrum templum est Spiritus Sancti. Et ne corpora nostra contemnas, membra sunt Christi. Qualis ergo est Deus, cui templum ædificatur, & à Deo, & de membris Dei?* Ita validè, ut de more S. Augustinus.

III. Quid ad hæc Pneumatomachi Macedoniani, qui nolunt fateri Spiritum Sanctum Deum, quia in Scripturis nusquam nominatur Deus, vel proponitur adorandus? Nonne ea quæ de Deo dicuntur, de Spiritu Sancto dici ex Scripturis ostendi: & nos, qui solius Dei templum sumus, templum esse etiam Spiritus Sancti ex Paulo audierunt? Audiant insuper opera, quæ solius Dei sunt, inter quæ sanctificatio, adoptio, peccatorum remissio, principem

locum

locum obtinent, à Scripturis Spiritui Sancto ut auctori tribui. *Spiritus sanctificationis* (Roman. 1. v. 4.) *Spiritus adoptionis* (Rom. 8. v. 15.) *Spiritus gratiæ* dicitur. Ideò Act. 10. loquente Petro, vix cecidit super audientes Spiritus Sanctus, cùm omnes qui aderant obstupefacti dixerunt v. 45. *Quia & in nationes gratia Spiritus Sancti effusa est*. Imò, ut habetur Act. c. 8. & c. 19. hi qui baptizati fuerant in nomine Jesu complementum gratiæ & donorum per Spiritum Sanctum accipiebant, quòd quia ignorabant Spiritum Sanctum, etsi crederent, non acceperant. Unde Paulus Rom. 5. v. 5. ait: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis*. Ad Titum 3. v. 5. Deus *salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abundè per Jesum Christum Salvatorem nostrum*. Et 1. ad Cor. 12. v. 3. *Nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu Sancto*. Ac deinde enarratis gratiarum divisionibus addit v. 11. *Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult*.

IV. Is ergo, quem Scripturæ passim nobis proponunt ut nostræ sanctificationis Auctorem, sinè quo nihil ad salutem possumus, & per quem omnia possumus, dividentem gratias singulis, non alterius arbitrio, sed *prout vult*; Is, inquam, Dei minister, creatura erit, non verus Deus? Nemo, nisi mente obcæcatus affirmabit. *Sanctificare nulla creatura aliam penitùs potest: largitio sanctificationis munificentia solius est majestatis*, inquit Paschasius Lib. 1. de Spiritu Sancto c. 11. Et Ambrosius L. 1. de Spir. Sancto c. 5. *Creatura sanctificatur, sanctificat autem Spiritus Sanctus.... Non ergo potest sanctificatio & corruptela unius esse naturæ: & ideò non potest gratia Sancti Spiritus & Creatura unius esse substantiæ. Itaque cùm omnis invisibilis præter Trinitatem reliqua natura, cujus rationabilem & incorpoream jure quidam substantiam putant, non impertiat spiritalem gratiam sed acquirat, non participet sed assumat; separanda est utique à societate Spiritus Sancti communitas creaturæ*. Hâc ratione Dominus noster Jesus Christus, ut ostenderet, unam esse Spiritus Sancti cum Patre & Filio potentiam, majestatem, ac Divinitatem, voluit, ut objectum fidei, quam in Baptismo profitemur, æqualiter cum Patre & Filio esset Spiritus Sanctus, dicens Matth. 28. v. 19. *Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti*, ubi ut advertit S. Ambrosius Lib. 1. de Spiritu Sancto, dixit *In nomine*, non *in nominibus*; ut disceremus, unum illis tribus Nomen esse commune, quod est Divinitas. Hoc idem argumentum tractat S. Augustinus tract. 6. in Joann. Unde inquit S. Joann. Epist. 1. cap. 5. v. 7. *Tres sunt qui testimonium dant*

in Cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum sunt.

V. Tertiò, Spiritum Sanctum à Patre & à se procedere, ostendit Christus eo modo quo ipse à Patre procedit. De se dicit Jo. 16. v. 27. *Ego à Deo exivi. Exivi à Patre & veni in mundum.* De Spiritu Sancto verò Joan. 15. v. 26. *Cùm autem*, inquit, *venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.* Si ergo Filium Dei à Patre procedentem, à Patre missum Macedoniani saltem puriores esse cum Patre Deum genitum, non creatum admittunt: cur Spiritum Sanctum, qui à Patre procedit, à Patre & Filio mittitur, Deum esse negant, eâdemque Divinitate cum Patre & Filio potiri? Audiant Ambrosium Lib. 1. de Spiritu Sancto cap. 7. *Sicut creata*, inquit, *dici non potest Sapientia, quæ ex ore Dei procedit: nec Verbum quod eructatur ex corde: nec virtus in qua plenitudo majestatis æternæ est: ita etiam creatus non potest Spiritus æstimari, qui ex ore Dei profunditur, cùm ipse Deus tantam ostenderit unitatem, ut effundere se de Spiritu suo dicat;* quibus alludit ad Dei verba Joelis 2. v. 28. *Effundam Spiritum meum super omnem carnem & prophetabunt filii vestri* &c. quæ de Spiritu Sancto intelligit D. Petrus Act. 2. v. 17.

VI. Dicebant autem Macedoniani, ipsa Christi verba Joan. 16. v. 13. ostendere Spiritum Sanctum mitti tanquam legatum, qui à se ipso non loquitur, sed quid loquatur accipit ab eo, à quo mittitur. Sic enim ait: *Cùm autem venerit Spiritus ille veritatis, docebit vos omnem veritatem: non enim loquetur à semetipso, sed quæcumque audiet loquetur, & annuntiabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.*

Respondeo. Etiam Christus Dei Filius, de se dicit Joannis 5. v. 30. *Non possum ego à me ipso facere quidquam, sicut audio judico, & judicium meum justum est, quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.* Joan. 7. v. 16. *Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me.* Et Joan. 12. v. 49. *Quia ego ex me ipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar.... Quæ ergo loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor.* Verba hæc, quæ de se dicit Filius, vel ostendunt, etiam Filium esse purum legatum missum à Deo Patre; vel si non, nec etiam verba allata Spiritum Sanctum Patris & Filii esse purum legatum ac ministrum ostendent. Eâdem ergo ratione Filius & Spiritus Sanctus à se non loquuntur, sed ab alio accipiunt quid loquantur; Filius quidem à Patre; Spiritus à Patre & Filio, quâ ab alio ut à principio accipiunt quod sunt, nempè in Divinitate

tate subsistere. Ita Ambrosius & Augustinus. Ambrosius quidem L. 1. de Spiritu Sancto cap. 12. *Omnia*, inquit, *accepit à Patre Filius, quia ipse dixit* „ Omnia mihi tradita sunt à Patre meo „. *Omnia Patris habet Filius, quia iterum ait* „ Omnia quæ Pater habet, mea sunt „. *Et quæ accipit ipse per unitatem naturæ, ex ipso per eamdem unitatem accipit & Spiritus: sicut ipse Dominus Jesus declarat de Spiritu suo dicens* „ Propterea dixi: De meo accipiet & annuntiabit vobis „. *Quod ergo loquitur Spiritus, Filii est: quod dedit Filius, Patris est. Ita nihil à se aut Filius loquitur aut Spiritus, quia nihil extra se Trinitas loquitur*.

S. Augustinus autem Tract. 99. in Joann. sic ait: *Non ergo loquetur à semetipso, sed quæcumque audiet loquetur. Ab illo audiet, à quo procedit. Audire illi scire est; scire verò esse. Quia ergo non est à semetipso, sed ab illo à quo procedit, à quo illi est essentia, ab illo scientia; ab illo igitur audientia, quod nihil est aliud quàm scientia*.

VII. Sed adhuc non quiescunt Pneumatomachi: ajunt enim. Gemitus & oratio Deo non conveniunt: sed gemitus & oratio Spiritui Sancto tribuitur ab Apostolo Rom. 8. v. 26. *Ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus: Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus, quia secundùm Deum postulat pro Sanctis*: ergo Spiritus Sanctus Deus non est.

Præfata Pauli verba aliqui Veterum, ut Chrysostomus & Ambrosius interpretantur dicta, non de ipsa Spiritus Sancti Persona, sed de effectu, nempè Dono ipsius, quo homines pii excitati postulant cum gemitibus à Deo, ut alii qui persæpe temporalia postulant, postulent æterna. Communior tamen interpretatio est, quòd Spiritus Sancti persona dicatur pro nobis postulare & gemere, qui suâ efficaci operatione in nobis nos orantes facit, nosque orare ac gemere docet. Ita S. Augustinus Epist. 121. (modò 130. cap. 15.) *Dictum est*, inquit, *Interpellat pro Sanctis, quia interpellare Sanctos facit, sicut dictum est: Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciatis si diligatis eum, hoc est, ut scire vos faciat. Interpellare itaque Sanctos facit gemitibus inenarrabilibus, inspirans eis desiderium etiam adhuc incognitæ tantæ rei, quam per patientiam expectamus*: Lumen scilicet inspirans, ut eam cognoscamus, & ut cognitam desideremus.

VIII. At inquies. Si postulare pro nobis dicitur Spiritus Sanctus, quia facit nos postulare: Cur non poterit idem dici de Patre, quòd pro nobis postulet, quia postulare nos facit? Respondeo rationem esse, quia sicut Pater non dicitur mitti, licèt operatio ad quam Divina aliqua Persona mittitur, puta sanctificatio hominis,

fit toti Trinitati communis, propterea quod necesse est, personam quæ mittitur à mittente procedere, à quo cum operatione accipit simul & naturam: Ita postulare licèt significet effectum in hominibus, quem ipse Pater, imò tota Trinitas operatur, non tamen aut tota Trinitas aut Pater postulare dicitur; sed ea tantùm persona, quæ accipit ab alia ut faciat homines postulantes; quod nec toti Trinitati nec Patri potest convenire.

IX. Ex dictis patet, Concilium Constantinopolitanum Œcumenicum Secundum adversùs Macedonianos congregatum jure Symbolo hæc verba inseruisse: *Credimus in Spiritum Sanctum Dominum & vivificantem, ex Patre procedentem* (non dicit *& ex Filio*, quia hoc nondum contra Græcos, ut postea, statutum fuerat) *& cum Patre & Filio simul adorandum & conglorificandum, qui locutus est per Prophetas.* Quam fidem præfati centum & quinquaginta Patres, qui eidem Synodo subscripsere, in Epistola Synodica ad Episcopos Occidentis etiam expressere.

Quæ omnia auctoritate suâ roboravit Damasus Romanus Pontifex in Epistola Synodica anno 382. data, quam describit Theodoritus Lib. 5. Hist. cap. 11., in qua pluribus anathematismis Pneumatomachi, & Arianæ infelices aliæ soboles confodiuntur, ac præcipuè illi his verbis: *Et quia post Concilium Nicænum hic error inolevit, ut quidam ore sacrilego auderent dicere, Spiritum Sanctum factum esse per Filium; anathematizamus eos, qui non totá libertate proclamant, eum cum Patre & Filio unius potestatis esse atque substantiæ.* Et rursùs: *Si quis non dixerit Spiritum Sanctum de Patre esse verè ac propriè, sicut Filius de Divina substantia, & Deum verum, anathema sit.* Alios anathematismos omitto.

X. At quia Macedoniani (apud Epiphanium Hæres. 74. n. 14.) de his conquerebantur, dicentes „ Nos eandem fidei formulam, „ quæ in Nicæna Synodo exposita est, & ipsi profitemur. Doce „ igitur ex illa, Spiritum Sanctum in Divinitate numerari „. Eos tamen ita percellit Epiphanius ostendens etiam ipsâ Nicænæ fidei confessione refelli. Nam *quamquam nulla tunc de Spiritu Sancto fuerat instituta quæstio; Quippe de his, quæ singulis temporibus occurrunt, cavere Synodi ac decernere solent. Quare cùm Arius in Filium maledicta conjiceret, propterea uberiori quâdam disputatione argumentum illud est accuratissimè tractatum.*

Verùm ex eadem fidei professione (Nicæna) *animadvertere licet, ne hac in parte quidem contumeliosos illos in Spiritum hæreticos, ac Spiritus oppugnatores, & ab ejus sanctitate ac donis alienos quicquam omninò dicere. Siquidem expositio ipsa veritatem subinde profitetur nec negat.*

Cre-

„ Credimus, *inquit*, in ùnum Deum Patrem Omnipotentem „. *Ubi vox ista*, Credimus, *non simpliciter accipienda*, *sed de Fide in Deum intelligenda venit*, „ Et in unum Dominum Jesum Christum „. *Neque hoc utcumque dictum*, *sed ad fidem in Deum referendum*. „ Et in Spiritum Sanctum „. *Quod neque simpliciter usurpatum est*, *sed in unam prædicationem ac gloriam*, *in unam Divinitatis conjunctionem*, *in unam Consubstantialitatem*, *in perfecta tria*, *sed unam Divinitatem*, *unam substantiam*, *unam gloriam*, *dominationem unam*. *Quod eæ voces* Credimus, *&* Credimus, *&* Credimus, *declarant*. His Epiphanius contra Macedonianos ostendit, eorum hæresim fuisse à Synodo Nicæna in suo Symbolo prædamnatam.

XI. Concludam igitur cum eodem. *Quid in hac sum disputatione longior*, *cùm quæ adversùs istos in hac disputatione hucusque dicta sunt*, *veritatis studiosis satìs esse non dubitem? Quocirca missam & hanc hæresim faciam*: *& Deum precabor ut ad omnes ejusmodi profligandas opem nobis afferat*, *ut illius virtute freti*, *quod suscepimus exequi*, *& in omnibus gratias habere possimus*. Contra hanc hæresim egi quoque Tom. 4. in 1. part. Qu. 1. de Trin. Dub. 4.

IN-

INDEX RERUM

Quæ in hujus ſeptimi Tomi Parte II. continentur.

A

B

E

Fe-

Q

R

S

T

V

FINIS.

